วารสาร
สังคมพัฒนศาสตร์
Journal of Social Science Development

P-ISSN: 2774-0412 ปีที่ 8 ฉบับที่ 12 (ธันวาคม 2568)
E-ISSN: Vol.8 No.12 (December 2025)

☯ วัตถุประสงค์

วารสารสังคมพัฒนศาสตร์ เป็นวารสารวิชาการของวัดสนธิ์ (นาสน) ตำบลมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการค้นคว้าและนำเสนอองค์ความรู้ทางด้านวิชาการ โดยการเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัยนักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษาการสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยสงฆ์รวมถึงคณะสงฆ์ไทย และสถาบันภายนอก รวมทั้งนักวิชาการและผู้สนใจ โดยเน้นสาขาวิชาเกี่ยวกับ การพัฒนาชุมชม การพัฒนาสังคม ศิลปะทั่วไปและมนุษยศาสตร์ ศาสนศึกษา ธุรกิจทั่วไป การจัดการและการบัญชี สังคมศาสตร์ทั่วไป การศึกษา รวมถึงสหวิทยาการ ด้านสังคมศาสตร์และและศาสตร์แห่งการพัฒนา โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลหรือองค์กร ทั้งภายในและภายนอกวัด เปิดรับบทความเฉพาะภาษาไทย ประเภทบทความวิจัย และบทความวิชาการ

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารสังคมพัฒนศาสตร์จะต้องผ่านการพิจารณา จากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer - reviewed) ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

วารสารสังคมพัฒนศาสตร์ มีกำหนดออกเผยแพร่ปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน)*

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม	ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์	ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน	ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม	ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม	ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม	ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม	ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน	ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

**มีผลตั้งแต่ ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์ 2568 เป็นต้นไป*

☯ เจ้าของ

วัดสนธิ์(นาสน)

89 หมู่ 5 ตำบลมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทร.075-340-043 โทรสาร. 075-340-042 E-mail: suriya.sur@mcu.ac.th

☯ บรรณาธิการบริหาร

นายอนุชิต ปราบพาล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

☯ หัวหน้ากองบรรณาธิการ

พระณัฐพงษ์ สิริสุวณฺโณ

วัดสนธิ์(นาสน), มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

☯ กองบรรณาธิการ

พระสาโรจน์ ธมฺมสโร,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ศาสตราจารย์ ดร.ครองชัย หัตถา

นักวิชาการอิสระ

รองศาสตราจารย์ ดร.ประเวศ อินทองปาน

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ บุญโท

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

รองศาสตราจารย์ ฟื้น ดอกบัว

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วาสนา แก้วหล้า

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนิศร ยืนยง

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พีระศิลป์ บุญทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ดร.ประนอม การชะนันท์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
ดร.มุกดาวรรณ พลเดช
วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้
ดร.อุทัย เอกสะพัง
มหาวิทยาลัยทักษิณ
ดร.สุชาติพงษ์ ทรงทอง
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2
พ.ต.อ.พิพากษ์ เกียรติกมเลศ
โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

☯ ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

นายศักดิ์ดา หารเทศ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
นายอภินันท์ คำหารพล
โรงเรียนนาจานซับสมบูรณ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2

☯ ฝ่ายกฎหมาย

นางสาวจรวยพร เหมรังษี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

☯ ออกแบบปก

นายวินัย ธีระพิบูลย์วัฒนา

☯ จัดรูปเล่ม

พระบุญญฤทธิ์ ภททฺจารี (ชูราศรี)
วัดสนธิ์(นาสน)

☯ โรงพิมพ์

หจก.กรีนโซน อินเตอร์ 2001
155/2 ถนนปากนคร ตำบลท่าซัก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000
Tel. 075-466-031 Fax. 075-446-676

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้เป็น**ฉบับที่** 12 ประจำปีพุทธศักราช 2568 เล่มนี้เป็น**ปีที่** 8 ของการปรับปรุงรูปแบบ และประเด็นหลัก เพื่อให้เป็นไปตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพวารสารในฐานข้อมูล TCI รองรับการประเมินจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index -TCI) และเพื่อให้คุณภาพของบทความเป็นไปตามเงื่อนไข และกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิชาการ นักวิจัย นักศึกษา คณาจารย์ ครูอาจารย์ ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

กองบรรณาธิการ**วารสารสังคมพัฒนศาสตร์** ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์ จักมีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

นายอนุชิต ปราบพาล

บรรณาธิการวารสารสังคมพัฒนศาสตร์

สารบัญ

บรรณาธิการ **(ก)**

บทบรรณาธิการ **(จ)**

การใช้เฟซบุ๊กเพื่อการรณรงค์หาเสียงการเลือกตั้ง นายกเทศมนตรีเมืองทุ่งสงของทีมสิงห์หนุ่ม **1**

FACEBOOK USAGE IN THE ELECTION CAMPAIGN FOR MAYOR OF THUNG SONG TOWN MUNICIPALITY BY “YOUNG LIONS” TEAM

วิทยาธร ท่อแก้ว

สมุนไพรท้องถิ่นกับการยกระดับคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจฐานราก กรณีศึกษาโครงการ "พืชยาแห่งแผ่นดิน" ในบริบทการพัฒนาชุมชนของ เทศบาลเมืองปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช **17**

LOCAL HERBS AND THE ENHANCEMENT OF QUALITY OF LIFE AND GRASSROOTS ECONOMY: A CASE STUDY OF THE "PHUET YA HAENG PHAENDIN" PROJECT IN THE CONTEXT OF COMMUNITY DEVELOPMENT OF PAK PHANANG MUNICIPALITY, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

พระมหาภัทรเดช ชยุตฺตโม (สิริพัฒนาญาณ), พระปลัดสิรภพ ปิยสีโล (งามเรียบ), สุพัฒน์ นาคเสน, สิทธิชัย ชีวะโรรส, ชนะทีปกร คงศรีทอง, เตือนใจ ขุนทอง, สุนทร รัตนบุรี, พระวัชรพุทธิบัณฑิต (ปรีดา บัวเมือง), ไพรัตน์ ฉิมหาด, ดิเรก นุ่นกลั่ำ, ณิชารีย์ ปรีชา

การพัฒนาท้องถิ่นและภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน ในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา **28**

LOCAL DEVELOPMENT AND TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP AFFECTING THE LIFE QUALITY OF PEOPLE IN SIKHIO DISTRICT, NAKHON RATCHASIMA PROVINCE

ฐิรนันท์ วงศ์ชาญชัยศรี, ภมร ขันธะหัตถ์, ธนิศร ยืนยง

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 และการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลในจังหวัดฉะเชิงเทรา **41**

TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP IN THE 21ST CENTURY AND ADMINISTRATION ACCORDING TO THE GOOD GOVERNANCE PRINCIPLE AFFECTING THE LOCAL DEVELOPMENT OF SUBDISTRICT MUNICIPALITIES IN CHACHOENGSAO PROVINCE

พรวิจิตร วรศิลป์, วิทยา สุจริตธนารักษ์, ธนิศร ยืนยง

การพัฒนาทุนมนุษย์และการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดสระบุรี **54**

DEVELOPMENT OF HUMAN CAPITAL AND GOOD GOVERNANCE AFFECTING THE LIFE QUALITY OF PEOPLE IN SARABURI PROVINCE

ธีระยุทธ ครุฑพันธ์, วิทยา สุจริตธนารักษ์, ธนิศร ยืนยง

สารบัญ (ต่อ)

การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคจากการรับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ที่ไม่พึงประสงค์บนโทรศัพท์มือถือ 68

AMENDMENTS TO THE CONSUMER PROTECTION LAW CONCERNING THE RECEPTION OF UNSOLICITED ELECTRONIC INFORMATION ON MOBILE PHONES

ณรงค์ ศรีสุวรรณ์, ชัดชัย กลั่นความดี

ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวการศึกษาคณิตศาสตร์ที่สอดคล้องกับชีวิตจริงเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง อัตราส่วนและร้อยละ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 78

THE EFFECTS OF LEARNING BASED ON REALISTIC MATHEMATICS EDUCATION ON MATHEMATICAL LITERACY ON RATIO AND PERCENTAGE FOR GRADE 8 STUDENTS

ทิพย์วรรณ ธนากรยิ่งยงค์

ปัจจัยนวัตกรรมชุมชนที่ส่งผลต่อความยั่งยืนในการดำเนินงานของผู้ประกอบการชุมชนในจังหวัดสมุทรสาคร 88

COMMUNITY INNOVATION FACTORS AFFECTING THE SUSTAINABILITY OF COMMUNITY ENTREPRENEURS IN SAMUT SAKHON PROVINCE

ธวัชชัย สาธร, บุญสาน ทระทึก

การดูแลผู้ป่วยโรคเบาหวานที่มีภาวะแทรกซ้อนไตเรื้อรังระยะที่ 3 ที่บ้านในชุมชน: 100

HOME CARE OF DIABETIC PATIENTS WITH CHRONIC KIDNEY DISEASE STAGE 3 COMPLICATIONS IN THE COMMUNITY: CASE STUDY

จุฑาธิป เอ้งเถี้ยว

บทบาทวิทยาลัยชุมชนสตูลในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) 113

THE ROLE OF SATUN COMMUNITY COLLEGE IN ADVANCING THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS (SDGs)

กิตติยา ฤทธิภักดี, อุใบ หมัดหมุด, ปิยะพร จันทร์เพ็ชร

การวิเคราะห์อิทธิพลของการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์และปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการทำนายภาวะกลัวการตกกระแส (FOMO) ของวัยรุ่นในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก 128

ANALYSIS OF THE INFLUENCE OF SOCIAL MEDIA ADDICTION AND ASSOCIATED FACTORS IN PREDICTING FEAR OF MISSING OUT (FOMO) OF ADOLESCENTS IN MUEANG DISTRICT, PHITSANULOK PROVINCE

พิษนุ อภิสมาจารโยธิน

สารบัญ (ต่อ)

ปัจจัยด้านตราสินค้าที่ส่งผลต่อความภักดีของผู้บริโภคสั่งอาหารออนไลน์ บนแอปพลิเคชันเดลิเวอรี่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา 142

THE BRAND FACTORS INFLUENCING CONSUMER LOYALTY TO ONLINE ORDERING FOOD THROUGH DELIVERY APPLICATIONS IN CHACHOENGSAO PROVINCE

ศิริวรรณ ศศะภูริ, สมบัติ ธำรงลินถาวร

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้แบบจำลองภาษาขนาดใหญ่เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ในเขตกรุงเทพมหานคร 152

FACTORS INFLUENCING THE USAGE BEHAVIOR OF LARGE LANGUAGE MODELS TO SUPPORT LEARNING AMONG UNDERGRADUATE STUDENTS IN BANGKOK, THAILAND

สุวรรณ จันทิวาสารกิจ, บุญสาน ทระทึก, ชัยมงคล ศรีจันทรา, ปราชญา เทียมผาสุข

การพัฒนาชุดกิจกรรมอันปลั๊กโค้ดดิ้ง เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การเขียนโปรแกรมแบบวนซ้ำด้วย Scratch สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 166

DEVELOPMENT OF UNPLUGGED CODING ACTIVITIES TO ENHANCE LEARNING ACHIEVEMENT IN SCRATCH LOOPING FOR MATHAYOM 1 STUDENTS

อภิญญา ช่วยศรี, รัฐพร กลิ่นมาลี

ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 180

LEADERSHIP IN THE 21ST CENTURY OF SCHOOL ADMINISTRATORS CHACHOENGSAO PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

นำโชค ภักดีหาร, เอกวัฒน์ ล้อสุนิรันดร์, กัญภร เอี่ยมพญา

กรณีศึกษาความสัมพันธ์การจ้างแรงงานคนต่างด้าวผู้ย้ายถิ่นโดยทางบก ทะเล และอากาศในประเทศไทย 193

A CASE STUDY OF THE EMPLOYMENT RELATIONSHIP OF SMUGGLING OF MIGRANTS BY LAND, SEA AND AIR IN THAILAND

วรรณเวช ศรีสวัสดิ์, วาทิน หนูเกื้อ, ขวัญแก้ว พอขุนทด

ผลของการฝึกแบบผสมผสานที่มีต่อความแม่นยำในการเสิร์ฟมือบน ของนักกีฬาวอลเลย์บอลหญิงมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม 204

THE EFFECTS OF BLENDED TRAINING ON THE ACCURACY OF OVERHAND SERVING IN FEMALE VOLLEYBALL PLAYERS AT NAKHON PATHOM RAJABHAT UNIVERSITY

อำนวย สอิ้งทอง, ณัฐวรรธน์ สถิราวิวัฒน์, หฤษนันท์ คู่กุศลสิน

สารบัญ (ต่อ)

แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการกับการทำงาน (WIL) สำหรับสาขาการท่องเที่ยวและการบริการ 213
GUIDELINES FOR WORK-INTEGRATED LEARNING (WIL) FOR TOURISM AND HOSPITALITY PROGRAMS
กิตติยา ฤทธิภักดี, อัศวยุช เทศอาเส็น, ปวรรณรัตน์ ประเทืองไทย, เบญจวรรณ แก้วสวัสดิ์

กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช 227
STRATEGIC APPROACHES FOR ENHANCING PROFESSIONAL COMPETENCIES OF TEACHERS AND EDUCATION IN THE 21ST CENTURY AT LA-AI PHITTHAYANUSORN SCHOOL UNDER THE NAKHON SI THAMMARAT SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE
ชวกร มณีโลกย์, พณกฤษ บุญพบ, นพรัตน์ ชัยเรือง

การจัดการบำรุงรักษาเครื่องจักรในกระบวนการผลิตไส้กรองไอเสียรถยนต์ 239
MAINTENANCE MANAGEMENT OF MACHINERY IN THE AUTOMOTIVE EXHAUST FILTER PRODUCTION PROCESS
พัฒนพงษ์ สมไพร, ศักดิ์ชาย รักการ, อัตภากร กลิ่นความดี, สำเริง เนตรภู่

การมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษายุคใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา 249
COMMUNITY PARTICIPATION IN MODERN EDUCATIONAL INSTITUTIONS UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE
กอบชัย เมฆดี, ธีระวัฒน์ มอนไธสง, อัจฉรา นิยมาภา

ศึกษากรณีผลกระทบที่เกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัย 258
CASE STUDY OF THE EFFECT OF DAMAGE ARISING FROM UNSAVED PRODUCTS
สมชัย ทรัพย์ศิริผล, ขวัญแก้ว พอขุนทด

อิทธิพลของการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่มีต่อประสิทธิภาพการจัดการโซ่อุปทานของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล 269
THE INFLUENCE OF DIGITAL TECHNOLOGY APPLICATION ON THE SUPPLY CHAIN MANAGEMENT EFFICIENCY OF SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES IN BANGKOK AND METROPOLITAN AREAS
ธนิดา กิจจารักษ์, ณิธิกร บัวขม, สุวรรณ จันทิวาสารกิจ, สุมนา สุขพันธ์, ฐิติ ศรีธนนันท์

สารบัญ (ต่อ)

การพัฒนากลยุทธ์สู่ความเป็นเลิศ ของสำนักงานกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ 281
DEVELOPING STRATEGIES FOR THE EXCELLENCE OF THE OFFICE OF SPORTS AT THAILAND NATIONAL SPORTS UNIVERSITY
สุกัญญา ฤทธิ์งาม, อรุณรัตน์ ศรีวิทัศน์

การพัฒนารูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์การจัดการเชิงพื้นที่โดยใช้สถานศึกษาและชุมชนเป็นฐานเพื่อสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ โรงเรียนบ้านปากบาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 291
DEVELOPMENT OF A STRATEGIC MANAGEMENT MODEL FOR AREA-BASED MANAGEMENT UTILIZING SCHOOL AND COMMUNITY AS A BASE TO ESTABLISH A LEARNING ECOSYSTEM AT BAN PAK BANG SCHOOL, UNDER THE SONGKHLA PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3
ศกลวรรณ สุขมี

กฎหมายต้นแบบว่าด้วยการจัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคมไทย 306
MODEL LAW ON THE PROVISION OF PUBLIC SERVICES BY THAI CIVIL SOCIETIES
กิตติ์รัฐ ประเสริฐฤทธิ์, สุเมธ รอยกุลเจริญ, สังเวียน เทพผา

โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน ในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 318
A CAUSAL RELATIONSHIP MODEL OF ADMINISTRATIVE FACTORS AFFECTING STUDENT QUALITY IN SMALL SCHOOLS UNDER PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICES IN THE NORTHEASTERN REGION OF THAILAND
นพพล ศุภวิทยาเจริญกุล, เพลินพิศ ธรรมรัตน์, สุมัทนา หาญสุริย์

การส่งเสริมกิจกรรมสภานักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช 333
THE PROMOTION OF STUDENT COUNCIL ACTIVITIES BY SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE, NAKHON SI THAMMARAT
ปรารถนา อินทรสมเคราะห์, ศิลป์ชัย สุวรรณมณี

การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องนาฏยศัพท์โดยใช้รูปแบบการสอน ทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 347
DEVELOPMENT OF LEARNING ACTIVITY SETS ON DANCE VOCABULARY USING HARROW'S PRACTICAL SKILLS TEACHING MODEL FOR FIRST-YEAR SECONDARY SCHOOL STUDENTS
นกกาญจน์ อินยอด, อริสรา บุญรัตน์, เก็ตถวา บุญปราการ

สารบัญ (ต่อ)

พระพุทธศาสนากับสิทธิมนุษยชน: การศึกษาเปรียบเทียบหลักคำสอนในพระไตรปิฎก กับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน **359**

BUDDHISM AND HUMAN RIGHTS: A COMPARATIVE STUDY OF BUDDHIST TEACHINGS IN THE TRIPITAKA AND THE UNIVERSAL DECLARATION OF HUMAN RIGHTS

เสรี ปานทน, พระครูนิติธรรมบัณฑิต (สุริยา สุริโย), บัญญัติ แพรกปาน, ภัควลัญชญ์ ทองสงค์

ข้อจำกัดและขอบเขตอำนาจในการจัดการมรดกของพระภิกษุสงฆ์ในสังคมไทย **369**

LEGAL LIMITATIONS AND JURISDICTIONAL SCOPE OF ESTATE MANAGEMENT FOR BUDDHIST MONKS IN THAI SOCIETY

ปุญญาดา จงละเอียด

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน **381**

บทความวิจัย

การใช้เฟซบุ๊กเพื่อการรณรงค์หาเสียงการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเมืองทุ่งสงของทีมสิงห์หนุ่ม*

FACEBOOK USAGE IN THE ELECTION CAMPAIGN FOR MAYOR OF THUNG SONG TOWN MUNICIPALITY BY "YOUNG LIONS" TEAM

วิทยาธร ท่อแก้ว
Wittayatorn Tokeaw
สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี ประเทศไทย
School of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi, Thailand
Corresponding author E-mail: witayatorn@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้เฟซบุ๊กเพื่อการรณรงค์หาเสียงการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเมืองทุ่งสงของทีมสิงห์หนุ่มเกี่ยวกับ 1) แนวคิดการใช้เฟซบุ๊ก 2) หลักการใช้เฟซบุ๊ก เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นผู้มีเกี่ยวข้องโดยตรงในการใช้เฟซบุ๊กเพื่อการรณรงค์หาเสียงการเลือกตั้งที่มีความเชี่ยวชาญการวางแผนและปฏิบัติการหาเสียงเลือกตั้ง เลือกแบบเจาะจง รวม 20 คน เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสร้างข้อสรุป ผลการศึกษาพบว่า 1) แนวคิดการใช้เฟซบุ๊กเป็นเครื่องมือในการสร้างตัวตนและภาพลักษณ์ทางการเมืองของทีมสิงห์หนุ่มโดยเน้นการสื่อสารเชิงโต้ตอบ เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมปฏิสัมพันธ์ได้อย่างรวดเร็ว ใช้การโฆษณาเจาะกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ออกแบบเนื้อหาให้กระตุ้นการมีส่วนร่วมด้วยคลิป แฮชแท็ก และกิจกรรมออนไลน์ ใช้ในการสื่อสารนโยบายและผลงานผ่านภาพ วิดีโอ และเรื่องเล่าจากผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งและผู้สมัครรับเลือกตั้ง ใช้ในการแก้ข้อกล่าวหา 2) หลักการใช้เฟซบุ๊กในการหาเสียงเลือกตั้งยึดความเป็นระบบ เอกภาพ และประสิทธิผลด้วยรูปแบบการสื่อสารข้อมูลที่ชัดเจน การโน้มน้าวใจให้คล้อยตาม สร้างการมีส่วนร่วม สื่อสารแบบเจาะกลุ่ม สร้างภาพลักษณ์ผู้สมัคร และการจัดการข้อกล่าวหาจากการโจมตี โดยใช้เทคนิคหลากหลายเพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมด้วยคำถามปลายเปิด แฮชแท็ก กิจกรรมออนไลน์ และการถ่ายทอดสด ด้านการเปลี่ยนพฤติกรรมทางการเมืองมุ่งให้ความรู้ ปรับทัศนคติ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมภายใต้หลักความจริงใจ โปร่งใส และเคารพสิทธิประชาชน

คำสำคัญ: การใช้เฟซบุ๊ก, การรณรงค์, การเลือกตั้ง, นายกเทศมนตรี, ทีมสิงห์หนุ่ม

* Received 1 December 2025; Revised 24 December 2025; Accepted 24 December 2025

Abstract

This research article aims to study the usage of Facebook as a campaign tool in the mayoral election of Thung Song Municipality by the "Young Lion" team, focusing on 1) the concept of Facebook utilization and 2) the principles guiding its use. Employing a qualitative research methodology, data were collected through in-depth interviews and participant observation. The key informants consisted of 20 purposively selected individuals directly involved in the usage of Facebook for electoral campaigning and who possessed expertise in campaign planning and operational execution. The main research instrument was a structured in-depth interview guide, and data were analyzed using thematic analysis. The findings revealed that: 1) The concept of using Facebook as a tool for building the political identity and image of the "Singha Num" team emphasizes interactive communication, providing opportunities for public participation and rapid engagement. It involves the use of targeted advertising, the design of content that stimulates engagement through video clips, hashtags, and online activities, and the communication of policies and performance through images, videos, and narratives shared by voters and candidates. In addition, Facebook is also utilized as a platform for responding to accusations and addressing public criticisms. 2) The principles of using Facebook in election campaigns are based on systematic planning, unity, and effectiveness, employing clear information-oriented communication, persuasive strategies, participation-building, and targeted communication. These principles also include candidate image construction and the management of accusations arising from political attacks. Various techniques are used to enhance engagement, such as open-ended questions, hashtags, online activities, and live streaming. In terms of political behavior change, the focus is on providing knowledge, shaping attitudes, and promoting participation, under the principles of sincerity, transparency, and respect for citizens' rights.

Keywords: Facebook Usage, Campaign, Election, Mayor, Young Lion Team

บทนำ

ในการเลือกตั้งท้องถิ่นยุคดิจิทัล เฟซบุ๊กได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สมัครกับประชาชน ทีม "สิงห์หนุ่ม" ในการหาเสียงเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเมืองทุ่งสง โดย นายทรงชัย วงษ์วัชรดำรง หัวหน้าทีมสิงห์หนุ่ม เป็นผู้สมัครนายกเทศมนตรี หมายเลข 1 ซึ่งเป็นผู้ชนะการเลือกตั้ง ได้นำเฟซบุ๊กมาใช้เป็นช่องทางหลักในการเผยแพร่วิสัยทัศน์ นโยบาย และผลงาน ตลอดจนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนแบบเรียลไทม์ โดยเฟซบุ๊กช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วมทางการเมืองและลดช่องว่างระหว่างนักการเมืองกับพลเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Skoric, M. M. et al., 2023) นอกจากนี้ เฟซบุ๊กยังเปิดโอกาสให้ทีมสิงห์หนุ่มสื่อสารแบบเจาะกลุ่มเป้าหมาย (Targeted Communication) ผ่านการโฆษณาที่กำหนดเพศ อายุ และพื้นที่ได้อย่างแม่นยำ

(Tucker, J. A. et al., 2022) อีกทั้งสามารถสร้างภาพลักษณ์ทางการเมืองที่น่าเชื่อถือผ่านเนื้อหาวิดีโอ ภาพถ่าย และการไลฟ์สด ซึ่งช่วยขยายฐานผู้สนับสนุนในกลุ่มคนรุ่นใหม่และผู้ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์อย่างมีนัยสำคัญ เฟซบุ๊กจึงมิใช่เพียงช่องทางประชาสัมพันธ์ หากแต่เป็นเครื่องมือยุทธศาสตร์ในการสร้างพลังทางการเมืองในระดับท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพสูง

การใช้เฟซบุ๊กเพื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งในปัจจุบันมีรูปแบบที่หลากหลาย โดยสามารถจำแนกออกเป็น 4 รูปแบบหลัก ได้แก่ 1) การใช้เฟซบุ๊กเพื่อสร้างตัวตนทางการเมือง เช่น การโพสต์ประวัติ ผลงาน หรือความเชี่ยวชาญของผู้สมัคร เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ ซึ่งผู้สมัครที่มีการสร้างโปรไฟล์บนเฟซบุ๊กอย่างเป็นระบบจะได้รับความเชื่อมั่นจากประชาชนเพิ่มขึ้น 2) การสื่อสารเชิงโต้ตอบ เช่น การตอบคอมเมนต์ การไลฟ์สด การเปิดรับคำถามจากประชาชน ซึ่งช่วยส่งเสริมความใกล้ชิดและความไว้วางใจ 3) การเผยแพร่วิสัยทัศน์ นโยบาย และผลงานของผู้สมัครอย่างเป็นระบบ เพื่อแสดงความพร้อมในการบริหาร 4) การใช้โฆษณาแบบเจาะกลุ่ม (Targeted Political Advertising) ที่สามารถกำหนดกลุ่มเป้าหมายตามพื้นที่ เพศ อายุ และความสนใจ ทำให้เข้าถึงผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้ตรงจุด (สายใจ ศิริโพธิ์, 2566) ในขณะที่เฟซบุ๊กช่วยให้ผู้สมัครสามารถสื่อสารตรงกับประชาชนโดยไม่ต้องพึ่งพาสื่อกระแสหลัก และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพลเมือง (Enli, G., 2023) นอกจากนี้เฟซบุ๊กมีบทบาทสำคัญในการขยายฐานเสียงโดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนและผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างเข้มข้น (Vaccari, C. & Valeriani, A., 2022) การเลือกตั้งนายกเทศมนตรีหลายพื้นที่ ผู้สมัครที่ใช้เฟซบุ๊กอย่างมีรูปแบบชัดเจน มีกลยุทธ์การโพสต์ และตอบสนองต่อประชาชนอย่างสม่ำเสมอ มักได้รับความนิยมและสามารถสร้าง “กระแสทางการเมือง” ในระดับชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (มานิตย์ อัครเลิศ, 2565)

เทคนิคการใช้เฟซบุ๊กเพื่อการรณรงค์หาเสียงการเลือกตั้งในยุคดิจิทัลต้องอาศัยเทคนิคที่หลากหลายและเฉพาะเจาะจงเพื่อให้การสื่อสารเข้าถึงประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เทคนิคสำคัญประการแรกคือ การสร้างเนื้อหาที่มีคุณภาพ (Content Strategy) โดยเน้นความจริงใจ ชัดเจน และเชื่อมโยงกับปัญหาในชีวิตประจำวันของประชาชน เช่น การเล่าเรื่องผ่านวิดีโอสั้น หรือ “Storytelling” ซึ่งช่วยให้เกิดการจดจำและเข้าใจง่าย (Jungherr, A., 2022)ประการที่สองคือ การใช้ฟีเจอร์ไลฟ์สด (Facebook Live) เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์แบบเรียลไทม์กับประชาชน ช่วยเสริมความไว้วางใจและความรู้สึกใกล้ชิดกับผู้สมัคร (Skogerbø, E. & Krumsvik, A. H., 2023) อีกทั้งยังควรใช้ โฆษณาแบบเจาะกลุ่มเป้าหมาย (Targeted ads) เพื่อเข้าถึงผู้มีสิทธิเลือกตั้งในพื้นที่เฉพาะ โดยใช้ข้อมูลจากระบบการวิเคราะห์ของแพลตฟอร์ม ทั้งนี้ ควรหลีกเลี่ยงเนื้อหาที่โจมตีฝ่ายตรงข้ามอย่างรุนแรง เพราะอาจส่งผลเชิงลบต่อภาพลักษณ์ของผู้สมัครเอง ในขณะที่เฟซบุ๊กยังเป็น “พื้นที่ทางการเมืองใหม่” ที่ผู้สมัครสามารถสื่อสารเชิงนโยบาย ตอบโต้ข้อกล่าวหา และสร้างแนวร่วมในระดับชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สราวุธ รุ่งสว่าง, 2565) นอกจากนี้ การใช้ภาษาที่เป็นกันเองและถ้อยคำกระชับ ช่วยให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลและจดจำสารได้ง่ายยิ่งขึ้น นอกจากนี้เฟซบุ๊กมีผลต่อการตัดสินใจของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง โดยเนื้อหาที่ชัดเจน ซื่อสัตย์ และตรงประเด็น จะสร้างความน่าเชื่อถือและกระตุ้นให้เกิดการเลือกตั้งอย่างมีเหตุผลมากกว่าภาพลักษณ์ที่สร้างจากคำโฆษณาเพียงผิวเผิน (สุรีรัตน์ อินทร์แก้ว, 2566) ด้วยเหตุนี้ เฟซบุ๊กจึงมิใช่เพียงเครื่องมือสื่อสาร แต่เป็น “พื้นที่ต่อรองเชิงอำนาจ” ที่ผู้สมัครสามารถสร้างพันธะสัญญาทางการเมืองกับประชาชนได้อย่างลึกซึ้ง เป็นการเปลี่ยนผ่านจากการเมืองแบบดั้งเดิม สู่การเมืองบนแพลตฟอร์มดิจิทัลอย่างแท้จริง

เพจเฟซบุ๊กของทีมสิงห์หนุ่ม คือ https://www.facebook.com/TeamYoungLion?locale=th_TH ชื่อเพจ “กลุ่มสิงห์หนุ่ม” ใช้สโลแกนเพื่อการรณรงค์ “ร่วมเดินหน้า สร้างเมือง” เปิดใช้ในการหาเสียงเลือกตั้งตามประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) กำหนด เป็นเพจประเภทบริการในท้องถิ่น นำมาใช้ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งเป็นการเฉพาะ เพราะเล็งเห็นว่าประชาชนในเขตเทศบาลเมืองทุ่งสงมีผู้ใช้เฟซบุ๊กมากถึง 25,000 คน ในขณะที่มีผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง จำนวนเพียง 20,597 คน (ทรงชัย วงษ์วัชรดำรง, 2568) โดยเริ่มจากการอวยพรปีใหม่ของหัวหน้าทีมสิงห์หนุ่ม วันที่ 31 ธันวาคม 2567 จนถึงกิจกรรมหลังการชนะเลือกตั้ง คือ การประชุมสภาเทศบาลเมืองทุ่งสง ครั้งแรก วันที่ 18 มิถุนายน 2568 มีผู้ติดตาม จำนวน 1,300 คน ใช้เพจนี้ในการหาเสียงการเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภาท้องถิ่นที่ กกต. ได้ประกาศเป็นการเลือกตั้งทั่วไปทั้งประเทศในวันอาทิตย์ที่ 11 พฤษภาคม 2568 ในพื้นที่เทศบาลเมืองทุ่งสงมีนายทรงชัย วงษ์วัชรดำรง หัวหน้าทีมสิงห์หนุ่ม เป็นผู้สมัครนายกเทศมนตรี หมายเลข 1 ได้รับชัยชนะการเลือกตั้งอีกสมัยหนึ่ง โดยนายทรงชัย วงษ์วัชรดำรง เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์และนโยบายการพัฒนาเมืองผ่านการออกแบบสารในเชิงรุกสู่ผู้มีสิทธิ์ในการเลือกตั้งอย่างแยบยล โดยผลการเลือกตั้งนายกเทศมนตรี พบว่า นายทรงชัย วงษ์วัชรดำรง ผู้สมัครหมายเลข 1 ได้คะแนน 6,318 คะแนน (ทรงชัย วงษ์วัชรดำรง, 2568) การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการใช้สื่อประเภทเฟซบุ๊กเพื่อการหาเสียงเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเมืองทุ่งสงของทีมสิงห์หนุ่มที่เป็นกรณีศึกษาที่ประสบความสำเร็จ สามารถนำข้อค้นพบที่เป็นประโยชน์ต่อทางวิชาการด้านการเรียนการสอนการสื่อสารทางการเมือง รวมทั้งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการหาเสียงเลือกตั้งท้องถิ่นประเภทเทศบาล องค์การบริหารตำบล หรือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด หรือการเลือกตั้งอื่น ๆ ในโอกาสต่อไปได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดการใช้เฟซบุ๊กเพื่อการรณรงค์หาเสียงการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเมืองทุ่งสงของทีมสิงห์หนุ่ม

2. เพื่อศึกษาหลักการใช้เฟซบุ๊กเพื่อการรณรงค์หาเสียงการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเมืองทุ่งสงของทีมสิงห์หนุ่ม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) และผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตแบบมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการใช้เฟซบุ๊กเพื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง โดยมุ่งศึกษาการทำงานของฝ่ายนโยบายและฝ่ายปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ในข้อที่ 1-2

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้มีเกี่ยวข้องและเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีบทบาทในฐานะผู้วางแผนและผู้ปฏิบัติการการใช้เฟซบุ๊กเพื่อการรณรงค์หาเสียงการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเมืองทุ่งสงของทีมสิงหนุ่ม เลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง รวมจำนวน 20 คน จำนวน 6 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) ผู้สมัครนายกเทศมนตรีเมืองทุ่งสงทีมสิงห์หนุ่ม 1 คน 2) ทีมบริหารที่วางตำแหน่งเป็นรองนายกเทศมนตรีเมืองทุ่งสงทีมสิงห์หนุ่ม 3 คน 3) ทีมบริหารที่วางตำแหน่งเป็นที่ปรึกษาผู้สมัครนายกเทศมนตรีเมืองทุ่งสงทีมสิงห์หนุ่ม 2 คน 4) ทีมที่วางตำแหน่งเป็นเลขานุการนายกเทศมนตรี

เมืองทุ่งสงทีมสิงห์หนุ่ม 2 คน 5) ที่ปรึกษาในการวางแผนการจัดการการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งทีมสิงห์หนุ่ม 3 คน 6) ทีมปฏิบัติการการสื่อสารด้วยเฟซบุ๊กทีมสิงห์หนุ่ม รวม 6 คน 6) นักวิชาการด้านการการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง 3 คน

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Semi-structured Interview Form) ยกร่างเครื่องมือจากการทบทวนวรรณกรรมและออกแบบตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ส่งร่างเครื่องมือให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจคุณภาพเครื่องมือด้านความตรงของเนื้อหา และนำมาปรับปรุงก่อนนำไปใช้จริง โดยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างประกอบข้อคำถามหลัก 2 ส่วน ได้แก่ 1) แนวคิดการใช้เฟซบุ๊กเพื่อการรณรงค์หาเสียงการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเมืองทุ่งสงเป็นอย่างไร และ 2) หลักการใช้เฟซบุ๊กเพื่อการรณรงค์หาเสียงการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเมืองทุ่งสงเป็นอย่างไร

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection) ด้วยการสัมภาษณ์และเข้าไปสังเกตการจัดการใช้เฟซบุ๊กเพื่อการรณรงค์หาเสียงการเลือกตั้งด้วยตนเองในระหว่างการวางแผนและการปฏิบัติการ ช่วงเวลาตั้งแต่ 1 มกราคม 2568 ถึง วันที่ 12 พฤษภาคม 2568 มีขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ 1) ทำความเข้าใจวัตถุประสงค์และประเด็นคำถามเพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาวิจัยและสร้างแนวคำถามปลายเปิด 2) การนัดหมายและสร้างความสัมพันธ์ เพื่อสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายและความไว้วางใจ 3) การดำเนินการสัมภาษณ์ ด้วยเทคนิคการถามเชิงลึก (Probing) และสังเกตแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและครอบคลุมประเด็นสำคัญ 4) การบันทึกข้อมูล ทั้งการจดบันทึกและบันทึกเสียง (เมื่อได้รับอนุญาต) 5) การตรวจสอบข้อมูล โดยทำการทบทวนความถูกต้อง และ 6) การถอดความและจัดหมวดหมู่ข้อมูล เพื่อเตรียมสำหรับการวิเคราะห์ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้คำนึงถึงจริยธรรมการวิจัย โดยขอความยินยอมและการรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) มีขั้นตอนหลักดังนี้ 1) การถอดความและตรวจสอบข้อมูลจากบันทึกเสียงหรือจดบันทึก เพื่อให้ข้อมูลสมบูรณ์และถูกต้อง 2) การอ่านและทำความเข้าใจข้อมูลทั้งหมด เพื่อสร้างภาพรวมของเนื้อหา 3) การเข้ารหัสข้อมูล (Coding) โดยระบุคำสำคัญหรือประเด็นที่สะท้อนแนวคิดสำคัญ แบ่งเป็นรหัสเปิด (Open Coding) รหัสแกน (Axial Coding) และรหัสเลือกสรร (Selective Coding) 4) การจัดกลุ่มและสร้างหมวดหมู่ (Themes) เพื่อสรุปแนวคิดหลักจากรหัสที่ได้ 5) การตีความและเชื่อมโยง เพื่อทำความเข้าใจความสัมพันธ์ของหมวดหมู่กับปรากฏการณ์ที่ศึกษา 6) การสร้างข้อสรุปเชิงประเด็น โดยอ้างอิงข้อมูลเชิงประจักษ์จากการสัมภาษณ์ และ 7) การตรวจสอบความน่าเชื่อถือ ด้วยวิธีการ เช่น การตรวจสอบจากผู้ให้ข้อมูล (Member Checking) และการใช้แหล่งข้อมูลหลายประเภท (Triangulation) กระบวนการนี้มุ่งเน้นการตีความอย่างมีเหตุผลและสอดคล้องกับข้อมูลจริง

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาแนวคิดการใช้เฟซบุ๊กเพื่อการรณรงค์หาเสียงการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเมืองทุ่งสงของทีมสิงห์หนุ่ม มีรายละเอียด ดังนี้

ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อชีวิตประจำวันของประชาชนทุกช่วงวัย เฟซบุ๊กกลายเป็นช่องทางสื่อสารหลักที่ทรงพลังในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่นที่ความใกล้ชิดและความเข้าใจชุมชนเป็นหัวใจของความสำเร็จ การใช้เฟซบุ๊กไม่เพียงแค่การเผยแพร่ข้อมูล แต่ยังเป็นเครื่องมือเชิงยุทธศาสตร์ในการสร้างตัวตนทางการเมือง สื่อสารโต้ตอบกับประชาชน เจาะกลุ่มเป้าหมายได้อย่างแม่นยำ ตอบโต้ข้อกล่าวหาอย่างเป็นระบบ และนำเสนอวิสัยทัศน์และนโยบายอย่างมีพลัง แนวคิดหลักสำคัญที่ทีมสิงห์หนุ่มยึดมั่นในการใช้เฟซบุ๊กเพื่อการหาเสียงเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเมืองทุ่งสง มีดังนี้

1.1 การสร้างตัวตนทางการเมือง ทีมสิงห์หนุ่มเห็นว่าการรณรงค์หาเสียงผ่านเฟซบุ๊กเริ่มต้นจากการสร้างภาพลักษณ์และตัวตนของผู้สมัครให้เด่นชัด สื่อสารจุดยืนทางการเมือง บุคลิก ความสามารถ ประสบการณ์ และค่านิยมที่ตนยึดถือ โดยใช้เนื้อหาหลากหลายรูปแบบ เช่น โพสต์บอกเล่าชีวิตส่วนตัว วิดีโอที่ถ่ายทอดแนวคิดการทำงาน หรือบทสัมภาษณ์ที่เน้นอุดมการณ์ ทั้งหมดนี้ช่วยสร้างความรู้สึกใกล้ชิดและความน่าเชื่อถือแก่ผู้ติดตาม โดยเฉพาะกลุ่มที่ยังไม่ตัดสินใจเลือกตั้ง การใช้ภาพถ่ายและวิดีโอจริงจากพื้นที่ปฏิบัติงานแทนภาพที่จัดฉาก หรือการใช้ภาษาที่เรียบง่าย ชัดเจน และจริงใจ คือเครื่องมือสำคัญในการสร้างตัวตนทางการเมืองที่สอดคล้องกับภาพของผู้นำท้องถิ่นที่ “เข้าใจประชาชน”

1.2 การสื่อสารเชิงโต้ตอบ ทีมสิงห์หนุ่มเห็นว่าจุดเด่นของเฟซบุ๊ก คือ ความสามารถในการสื่อสารแบบสองทาง ผู้สมัครสามารถโพสต์เนื้อหาเพื่อให้ข้อมูล พร้อมทั้งเปิดช่องให้ประชาชนแสดงความเห็น แสดงความคิดเห็น ถามคำถาม หรือเสนอแนวคิด และผู้สมัครสามารถตอบกลับอย่างรวดเร็ว เสริมสร้างภาพลักษณ์ของผู้นำที่เปิดรับฟัง และเข้าถึงง่าย การไลฟ์สดพูดคุยกับประชาชน การจัดการถามตอบแบบสด การทำแบบสำรวจความคิดเห็น หรือการตอบคอมเมนต์ด้วยข้อความที่ใส่ใจ ไม่ตอบแบบอัตโนมัติ คือรูปแบบของการสื่อสารเชิงโต้ตอบที่ทรงพลัง ช่วยกระตุ้นความผูกพันและความไว้วางใจในตัวผู้สมัคร

1.3 การเจาะกลุ่มเป้าหมายด้วยโฆษณา ทีมสิงห์หนุ่มเห็นว่าจุดแข็งของเฟซบุ๊ก คือ ระบบการโฆษณาที่สามารถกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้มีสิทธิ์การเลือกตั้งได้อย่างแม่นยำ เช่น อายุ เพศ ที่อยู่ ระดับการศึกษา ความสนใจ และพฤติกรรมบนออนไลน์ ผู้สมัครรับเลือกตั้งสามารถออกแบบการรณรงค์เจาะจงตามกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการ เช่น กลุ่มวัยรุ่น กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเกษตรกร หรือกลุ่มผู้ใช้แรงงานในเมือง การลงทุนโฆษณาในเฟซบุ๊กจะช่วยเพิ่มการเข้าถึงเนื้อหาในวงกว้างภายในงบประมาณที่ควบคุมได้ และยังสามารถวัดผลได้อย่างชัดเจนผ่านเครื่องมือวิเคราะห์ของแพลตฟอร์ม เช่น จำนวนคนเข้าชม จำนวนการกดไลค์ แชร์ คอมเมนต์ หรือคลิกไปยังเว็บไซต์ของผู้สมัคร ซึ่งช่วยให้สามารถปรับกลยุทธ์ได้แบบเรียลไทม์

1.4 การสร้างกระแสความนิยม ทีมสิงห์หนุ่มเห็นว่าการสร้างกระแสความนิยม คือ การออกแบบเนื้อหาให้ผู้ติดตามรู้สึกอยากแชร์ต่อ ไม่ว่าจะด้วยความประทับใจ ความตลก ความรู้ หรือแรงบันดาลใจ โดยมักใช้เทคนิค เช่น การใช้ hashtag ที่มีเอกลักษณ์ เช่น #ทีมสิงห์หนุ่ม #ทุ่งสงต้องดีกว่านี้ การโพสต์คลิปวิดีโอที่กระตุ้นอารมณ์ เช่น คลิปผู้สมัครลงพื้นที่ช่วยเหลือชาวบ้านในชุมชน การเดินหาเสียงในแต่ละวันอย่างเข้มแข็ง การจัด

กิจกรรมแสดงวิสัยทัศน์ออนไลน์ เช่น การแชร์ภาพความประทับใจในการพัฒนาเมืองที่มีคลองสวยน้ำใส ตอบคำถามที่ท้าทายต่อการระดมความคิดการพัฒนาเมือง กระแสความนิยมบนเฟซบุ๊กมักไม่ได้เกิดจากการโฆษณาเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เห็นด้วยและรู้สึกว่าเนื้อหานั้นสะท้อนตัวตนของพวกเขา การออกแบบเนื้อหาที่กระตุ้นอารมณ์ร่วมและความภูมิใจในชุมชนจึงเป็นหัวใจของการสร้างกระแส

1.5 การจัดการข้อกล่าวหาจากการโจมตี ทีมสิงห์หนุ่มว่าโลกออนไลน์เปิดช่องให้ผู้สมัครถูกโจมตีได้ง่าย ทั้งจากคู่แข่งหรือบุคคลทั่วไป การจัดการกับข้อกล่าวหาจึงต้องมีเทคนิคเฉพาะ เช่น การตอบกลับอย่างรวดเร็ว โดยยึดข้อเท็จจริง ไม่ใช้อารมณ์ การโพสต์แถลงการณ์ชี้แจงโดยตรงจากผู้สมัคร พร้อมหลักฐาน เช่น ภาพ เอกสาร คลิปวิดีโอ การใช้แนวทาง “เปิดใจ” และขอโทษหากมีข้อผิดพลาดจริง เพื่อสะท้อนความเป็นผู้นำที่กล้ายอมรับ ในบางกรณีใช้กลยุทธ์ “ปล่อยให้เงียบ” หากข้อกล่าวหานั้นเลื่อนลอย หรือไร้แหล่งอ้างอิง เพื่อไม่ให้ขยายผลมากเกินควร การมีทีมสื่อสารที่คอยติดตามกระแสและเตรียมแผนตอบโต้ไว้ล่วงหน้าจึงเป็นสิ่งจำเป็นมาก

1.6 การเสนอวิสัยทัศน์ นโยบาย และผลงาน ทีมสิงห์หนุ่มเชื่อว่าเฟซบุ๊กเป็นพื้นที่ที่สามารถอธิบายวิสัยทัศน์ นโยบาย และผลงานในลักษณะที่เข้าใจง่าย ด้วยรูปแบบที่หลากหลาย เช่น อินโฟกราฟิก คลิปสั้น คำพูดทรงพลัง หรือแอนิเมชัน การเสนอเนื้อหาดังกล่าวควรยึดหลัก ชัดเจน ใช้ถ้อยคำที่ไม่กำกวม เช่น “เดินหน้าสร้างเมือง” ดีกว่า “จะปรับปรุงการระบายน้ำ” สร้างเชื่อมโยงกับประชาชน ยกตัวอย่างผลกระทบต่อชีวิตจริงของประชาชน เช่น “จัดตั้งธนาคารวัสดุ-อุปกรณ์ทางการแพทย์ เพื่อการดูแลฟื้นฟูสุขภาพผู้สูงอายุ ผู้ป่วยติดเตียง และผู้พิการในชุมชน ด้วยศูนย์ปันรักคนทุ่งสง บริการให้ยืมอุปกรณ์ดูแลผู้ป่วยที่บ้าน” เน้นต่อเนื่องและเป็นระบบ การใช้คำกริยาเชิงรุก เช่น “เดินหน้า สานต่อ ยกระดับ” ช่วยสร้างภาพของความต่อเนื่องและความมั่นคง การนำเสนอวิสัยทัศน์และนโยบายในรูปแบบที่ “เล่าเรื่อง” เช่น การเล่าผลงานผ่านเสียงของประชาชน หรือผู้ที่ได้รับประโยชน์โดยตรงจากนโยบาย เป็นเทคนิคที่ได้รับความนิยมและมีประสิทธิภาพสูง

บทสรุปการใช้เฟซบุ๊กเพื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือทางเทคโนโลยี แต่คือกลไกที่สร้างการมีส่วนร่วม การสร้างภาพลักษณ์ และการสร้างความเข้าใจในเชิงนโยบายอย่างลึกซึ้ง เฟซบุ๊กเปิดพื้นที่ให้ผู้สมัครสามารถแสดงจุดยืนทางการเมือง สื่อสารกับประชาชนอย่างใกล้ชิด เจาะกลุ่มเป้าหมายได้ตรงจุด รับมือกับข้อกล่าวหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างภาพเมืองในอนาคตที่ประชาชนอยากมีส่วนร่วม เมื่อผู้สมัครสามารถใช้เฟซบุ๊กอย่างมีจริยธรรม มีกลยุทธ์ และมีความเข้าใจในการสื่อสารอย่างแท้จริง เฟซบุ๊กจะไม่ใช่แค่แพลตฟอร์มออนไลน์ แต่คือพื้นที่สร้างการเปลี่ยนแปลงของเมืองด้วยพลังของประชาชน

2. ผลการศึกษาหลักการใช้เฟซบุ๊กเพื่อการรณรงค์หาเสียงการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเมืองทุ่งสงของทีมสิงห์หนุ่ม มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 รูปแบบการใช้เฟซบุ๊กเพื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของทีมสิงห์หนุ่มมีหลากหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับเป้าหมาย กลยุทธ์ของผู้สมัคร และลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย โดยทีมสิงห์หนุ่มได้จำแนกออกเป็นรูปแบบการใช้งานหลัก ๆ ประกอบด้วย 6 ประการ ได้แก่ 1) การสื่อสารเชิงข้อมูล ผู้สมัครใช้เฟซบุ๊กเพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวเอง นโยบาย จุดยืน และกิจกรรมต่าง ๆ เช่น แนะนำประวัติส่วนตัวและผลงาน เผยแพร่นโยบายหลักและวิสัยทัศน์ รายงานกิจกรรมลงพื้นที่ พบปะประชาชน อัปเดตข่าวสารของพรรคหรือทีมงาน 2) การสื่อสารเชิงโน้มน้าว มุ่งโน้มน้าวใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเกิดความเชื่อมั่นและตัดสินใจสนับสนุน เช่น การโพสต์ข้อความที่แสดงจุดยืน

ทางการเมือง การเผยแพร่วิดีโอที่กระตุ้นอารมณ์ เช่น ความหวัง ความภูมิใจ ความห่วงใย การใช้คำขวัญ และวาทกรรมปลุกใจ 3) การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม สร้างความสัมพันธ์กับประชาชนอย่างใกล้ชิดและเปิดพื้นที่ให้มีปฏิสัมพันธ์ เช่น ไลฟ์สดตอบคำถามจากประชาชน ตั้งโพลหรือคำถามเปิดให้ร่วมแสดงความคิดเห็น แชร์โพสต์ของประชาชนที่สนับสนุน ตอบคอมเมนต์อย่างใกล้ชิดเพื่อสร้างความรู้สึก “เข้าถึงได้” 4) การสื่อสารแบบเจาะกลุ่มเป้าหมาย ใช้โฆษณาเฟซบุ๊กเพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น วัยรุ่น นักเรียน นิสิต นักศึกษา ผู้สูงอายุในชุมชน กลุ่มอาชีพเฉพาะ เช่น เกษตรกร พ่อค้าแม่ค้า โดยสามารถกำหนดพื้นที่ เพศ อายุ และความสนใจได้อย่างแม่นยำ 5) การสร้างภาพลักษณ์ ใช้ภาพถ่าย วิดีโอ บทความ หรือไลฟ์สด เพื่อสร้างภาพลักษณ์ของความเป็นผู้นำที่เข้าถึงง่าย จริงใจ และทันสมัย เช่น ภาพการทำกิจกรรมจิตอาสา การโพสต์ในโทนส่วนตัว เช่น ชีวิตประจำวัน ความรักครอบครัว การนำเสนอความเป็น “คนของประชาชน” ไม่ใช่ “นักการเมืองแบบเดิม” และ 6) การจัดการประเด็นวิพากษ์วิจารณ์ ตอบโต้ข่าวลือ ข้อกล่าวหา หรือการโจมตีทางการเมือง เช่น ออกแถลงการณ์ผ่านเฟซบุ๊ก ใช้วิดีโอชี้แจงข้อเท็จจริง สร้างแฮชแท็กเพื่อสร้างกระแสสนับสนุน การใช้เฟซบุ๊กเพื่อการรณรงค์เลือกตั้งไม่ได้เป็นเพียงการเผยแพร่ข้อความแบบทางเดียว แต่เป็นการสื่อสารแบบมีปฏิสัมพันธ์ที่ช่วยสร้างความเชื่อมั่น ความรู้สึกมีส่วนร่วม และภาพลักษณ์ทางการเมืองที่เชื่อมโยงกับประชาชนในระดับที่ลึกกว่าเดิม โดยเฉพาะในยุคที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีพฤติกรรมอยู่กับสื่อสังคมออนไลน์ตลอดเวลา

2.2 เทคนิคการใช้เฟซบุ๊กเพื่อการรณรงค์หาเสียงการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีของทีมสิงหนุ่มที่มุ่งให้ผู้รับสาร “สร้างสารต่อ” ในยุคของสื่อสังคมออนไลน์ “พลังของประชาชน” ไม่ได้อยู่แค่การรับสาร แต่คือการ “สร้างสารต่อ” ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการรณรงค์ทางการเมืองบนแพลตฟอร์มอย่างเฟซบุ๊ก เทคนิคด้านล่างนี้มุ่งกระตุ้นให้ผู้รับสารมีบทบาทเป็นผู้เผยแพร่สารอย่างกระตือรือร้นและสมัครใจ โดยทีมสิงห์หนุ่มใช้เฟซบุ๊กเพื่อการรณรงค์หาเสียงการเลือกตั้ง 7 เทคนิค ได้แก่ 1) เทคนิคการตั้งคำถามปลายเปิดในโพสต์ หลักคิด: คนจะมีแนวโน้มแชร์ แสดงความคิดเห็น หรือเขียนต่อ เมื่อรู้สึกว่าความคิดเห็นของเขามีความหมาย ใช้คำถามปลายเปิด เช่น “ถ้าเราอยากเห็นเมืองทุ่งสงเปลี่ยนแปลง คุณอยากเริ่มจากอะไร?” “ในฐานะคนทุ่งสง เราเคยประทับใจกับนโยบายใดของเทศบาลบ้าง?” ผลลัพธ์ คือ เกิดคอมเมนต์มากขึ้น มีการ Tag เพื่อน แชร์ และขยายวงการสนทนา 2) เทคนิค “การสร้างความภูมิใจร่วม” หลักคิด คือ คนชอบแชร์สิ่งที่สะท้อนตัวตนหรือค่านิยมของตนเอง จัดกิจกรรมหรือโพสต์ที่ให้ผู้สนับสนุนมีส่วนร่วม เช่น “ฉันคือคนทุ่งสงที่เลือกการเปลี่ยนแปลง” “แชร์ภาพนี้ ถ้าคุณเชื่อว่า ‘เมืองเล็ก พลังใหญ่’ เปลี่ยนได้” ใช้กราฟิกที่ผู้คนสามารถดาวน์โหลดหรือแชร์ต่อพร้อมแฮชแท็ก เช่น #ทีมทุ่งสง #สิงห์หนุ่มสร้างเมือง 3) เทคนิค “รีโพสต์เรื่องราวของประชาชน” หลักคิด คือ เรื่องราวจากผู้คนธรรมดาจะเข้าถึงและแพร่กระจายได้ดีกว่าข่าวประชาสัมพันธ์ เชิญชวนให้ประชาชนโพสต์เรื่องราวของตนเอง เช่น “ท่านเคยได้รับประโยชน์จากนโยบายใดของเทศบาล? โพสต์พร้อมติดแท็กเราหรือส่งเรื่องราวมา” นำเรื่องราวเหล่านั้นมารีโพสต์พร้อมคำขอบคุณและแท็กกลับ ผลลัพธ์ คือ ผู้เขียนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสื่อสาร ขณะที่เพื่อนในเครือข่ายของเขาจะเห็นและเข้ามามีส่วนร่วมต่อ 4) เทคนิคการใช้ “ฟิลเตอร์ เฟรม หรือเทมเพลต” หลักคิด คือ ทำให้ผู้สนับสนุนสามารถแสดงตัวตนในทางสร้างสรรค์ ออกแบบกรอบรูปโปรไฟล์เฟซบุ๊ก หรือสติ๊กเกอร์คำพูด เช่น “ฉันเลือกนโยบายเพื่ออนาคตลูกหลาน” “#ทุ่งสงก้าวหน้า เพราะเราสร้างด้วยกัน” แจกเทมเพลตโพสต์พร้อมคำบรรยายที่ชวนให้แก้ไข เช่น”3 เหตุผลที่ฉันเลือกทีมสิงห์หนุ่ม…” ให้คนเติมข้อความของตัวเอง 5) เทคนิคการจัดกิจกรรม “รีวิวการ เปลี่ยนแปลง” หลักคิด: ชวนประชาชนเล่าประสบการณ์เพื่อให้เกิดการเล่าเรื่องต่อแบบไวรัล

จัดกิจกรรมหรือแคมเปญ เช่น “10 ปีของเมืองเปลี่ยนไปอย่างไร แชร์มุมที่คุณเห็น” “ใครเคยใช้ Co-working Space เทศบาล? มารีวิวกันหน่อย” มีของรางวัลเล็ก ๆ หรือการแชร์โพสต์ผู้เข้าร่วมไปยังเพจหลัก 6) เทคนิค “Live กับประชาชน” หลักคิด: ให้ประชาชนได้ร่วมพูด ร่วมถาม ร่วมถ่ายทอด ไม่ใช่แค่ฟัง ใช้ Facebook Live เชิญประชาชนหรือผู้สนับสนุนร่วมพูดถึงปัญหา-แนวทางแก้ไข ส่งเสริมให้ผู้ชมแชร์ Live ไปยังกลุ่มหรือเพจของตนเอง เก็บไฮไลต์คำพูดดี ๆ มาทำเป็นโพสต์ “คำคนทุ่งสง” สั้น ๆ เพื่อแชร์ต่อ และ 7) เทคนิคใช้ “Messenger” เป็นช่องทางกระจาย หลักคิด: การส่งสารแบบส่วนตัวจะกระตุ้นการตอบสนองสูง ส่งข้อความขอบคุณ + แนะนำคอนเทนต์ให้ผู้ติดตาม เช่น “ขอบคุณที่ติดตามแคมเปญทุ่งสงก้าวหน้า - แชร์โพสต์นี้เพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชน” สร้างลิงก์อัตโนมัติแบบ “คลิกเพื่อแชร์” ที่พร้อมพิมพ์ข้อความให้เลย

2.3 เทคนิคการใช้เฟซบุ๊กเพื่อการรณรงค์หาเสียงการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีของทีมสิงหนุ่ม เพื่อให้ความรู้ ปรับทัศนคติ เปลี่ยนพฤติกรรม” เป็นการใช้เฟซบุ๊กเชิงกลยุทธ์เพื่อ “เปลี่ยนแปลงหรือเสริมสร้าง” พฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง รับรู้ข้อมูลอย่างถูกต้อง มีทัศนคติเชิงบวกต่อผู้สมัคร ตัดสินใจลงคะแนนเสียงหรือมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยสามารถดำเนินการได้ตามแนวทาง 3 แนวทาง ได้แก่ 1) การใช้เฟซบุ๊กเพื่อ “สร้างความรู้” เป้าหมาย: เพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับนโยบาย วิสัยทัศน์ และบทบาทของผู้สมัคร วิธีการ: โพสต์ “อินโฟกราฟิก” อธิบายนโยบายในภาษาง่าย ๆ พร้อมภาพประกอบ วิดีโอสั้นอธิบาย “นโยบาย 1 นาที” เพื่อให้เข้าใจเร็ว โพสต์เปรียบเทียบข้อแตกต่างของนโยบายแต่ละทีม แชร์บทความให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิ หน้าที่ และกระบวนการเลือกตั้ง 2) การใช้เฟซบุ๊กเพื่อ “ปรับทัศนคติ” เป้าหมาย: สร้างภาพลักษณ์ ความน่าเชื่อถือ และความไว้วางใจของผู้สมัคร รวมถึงกระตุ้นความรู้สึกเป็นเจ้าของท้องถิ่น วิธีการ: ใช้เรื่องเล่า เพื่อเชื่อมโยงอารมณ์ เช่น เล่าชีวิตจริงของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายดี ๆ ไลฟ์สดพูดคุย “ถาม-ตอบ” อย่างจริงใจ สร้างความเป็นกันเอง แชร์ภาพการลงพื้นที่แบบใกล้ชิด แสดงให้เห็นความเอาใจใส่ ใช้ข้อความสร้างแรงบันดาลใจ เช่น “เราไม่ได้หาเสียงเพื่อชนะ แต่เพื่อเปลี่ยนเมืองของเราให้ดีขึ้น” และ 3) การใช้เฟซบุ๊กเพื่อ “ส่งเสริมพฤติกรรม” เป้าหมาย: กระตุ้นให้ผู้มีสิทธิออกไปเลือกตั้ง มีส่วนร่วมทางการเมืองและสนับสนุนผู้สมัครอย่างชัดเจน วิธีการ: ทำแคมเปญ #ไปเลือกตั้งเพื่อ... (ใช้เหตุผลจากใจประชาชน) โพสต์นับถอยหลังวันเลือกตั้ง พร้อมข้อมูลสถานที่ลงคะแนน เปิดให้ประชาชนร่วมแชร์โพสต์แสดงเจตจำนง “สนับสนุนผู้สมัคร” เชิญชวนให้ช่วยกระจายข้อมูลนโยบายต่อให้เพื่อนหรือครอบครัว ใช้วิดีโอเรียกพลัง “วันตัดสินใจ” ที่กระตุ้นอารมณ์ให้ไปใช้สิทธิ

2.4 แนวปฏิบัติการใช้เฟซบุ๊กเพื่อการรณรงค์หาเสียงการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีของทีมสิงห์หนุ่ม ประกอบด้วยแนวทาง 2 ประการ ได้แก่ 1) สิ่งที่ควรทำในการใช้เฟซบุ๊กเพื่อการรณรงค์หาเสียงการเลือกตั้ง ประกอบด้วยการสร้างตัวตนดิจิทัลที่น่าเชื่อถือ ใช้ชื่อเพจและโปรไฟล์ที่สะท้อนความเป็นทางการของผู้สมัคร แสดงประวัติ ภาพถ่ายจริง ผลงาน และแนวคิดอย่างโปร่งใส สื่อสารด้วยความจริงใจและต่อเนื่อง ตอบคอมเมนต์ อินบ็อกซ์อย่างจริงใจ อัปเดตความเคลื่อนไหวสม่ำเสมอ เพื่อให้ประชาชนรู้สึกใกล้ชิด ใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายและเข้าถึงคนทุกกลุ่ม หลีกเลี่ยงศัพท์วิชาการเกินไป ใช้ภาษาถิ่นหรือคำพูดเรียบง่ายเพื่อเข้าถึงฐานเสียงในพื้นที่ ใช้ภาพและวิดีโอคุณภาพดีสื่อความหมายชัดเจน คอนเทนต์ที่เป็นภาพหรือวิดีโอมักได้รับความสนใจมากกว่าข้อความ ใช้ภาพกิจกรรมร่วมกับประชาชน ภาพเบื้องหลังการทำงาน กระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วม โพสต์คำถาม ปลุกให้เกิดการ

แสดงความคิดเห็น จัดกิจกรรมออนไลน์ เช่น แชร์ประสบการณ์ โหวต ความคิดเห็น ใช้โฆษณาอย่างตรงไปตรงมา ระบุชื่อผู้ว่าจ้าง ผู้ผลิต วันเวลา และจำนวนชิ้นงานที่เผยแพร่ตามประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด กำหนดกลุ่มเป้าหมายให้ชัด เช่น อายุ พื้นที่ ความสนใจ และ 2) สิ่งที่ไม่ควรทำ ประกอบด้วยการหลีกเลี่ยงการโจมตีฝ่ายตรงข้ามแบบตรง ๆ หรือบิดเบือนข้อมูล เสี่ยงต่อการผิดพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550 และฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติมคือ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 ทำลายภาพลักษณ์และความเชื่อมั่นในตัวผู้สมัครเอง ไม่ใช้เฟซบุ๊กเป็นช่องทางปล่อยข่าวลือหรือข่าวปลอม ตรวจสอบข้อมูลก่อนโพสต์เสมอ การเผยแพร่ข้อมูลเท็จอาจถูกดำเนินคดี และทำลายความน่าเชื่อถือ อย่าโพสต์แบบขายของมากเกินไป โพสต์ที่ “พูดแต่ตัวเอง” บ่อยเกินไปจะทำให้คนเบื่อและเลื่อนผ่าน ควรแทรกเนื้อหาที่มีประโยชน์ เช่น ความรู้ ข่าวสาร หรือแรงบันดาลใจ ไม่ควรตอบโต้ด้วยอารมณ์หรือคำหยาบ ต้องรักษาภาพลักษณ์ผู้นำที่สุขุม มีเหตุผล และอดทน ใช้แนวทาง “อธิบายด้วยข้อเท็จจริง” แทนการโต้เถียง อย่าละเลยเรื่องเวลาโพสต์ หลีกเลี่ยงการโพสต์ช่วงเวลาดึก หรือเวลาคนไม่ใช้งานเฟซบุ๊กควรโพสต์ช่วง 07.00–09.00, 11.30–13.00 หรือ 18.00–21.00 หลีกเลี่ยงการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ขออนุญาตก่อนใช้ภาพ/เรื่องราวของผู้อื่น ไม่แชร์ข้อมูลส่วนตัวของประชาชนโดยไม่ได้รับอนุญาต สรุปเชิงกลยุทธ์การใช้เฟซบุ๊กอย่างมีประสิทธิภาพในการหาเสียงต้องอยู่บนพื้นฐานของ “ความโปร่งใส ความจริงใจ และการมีส่วนร่วม” ไม่ใช่แค่โพสต์เยอะหรือดูหวือหวา แต่ต้องสร้างความสัมพันธ์และความไว้วางใจกับประชาชนอย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

1. การอภิปรายผลการศึกษาแนวคิดการใช้เฟซบุ๊กเพื่อการรณรงค์หาเสียงการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเมืองทุ่งสงของทีมสิงห์หนุ่ม มีรายละเอียด ดังนี้

แนวคิดการใช้เฟซบุ๊กเพื่อการรณรงค์หาเสียงการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเมืองทุ่งสงของทีมสิงห์หนุ่ม ชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์การเมืองท้องถิ่นในยุคดิจิทัล ซึ่งเฟซบุ๊กได้กลายเป็น “สนามสื่อสารการเมือง” ที่เปิดโอกาสให้ผู้สมัครมีพื้นที่ในการสร้างอัตลักษณ์ทางการเมือง และมีปฏิสัมพันธ์กับประชาชนอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน งานวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิด “Political Communication 2.0” Chadwick, A., และ Klinger, U. & Svensson, J., ซึ่งชี้ว่าแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียมิใช่แค่ช่องทางในการสื่อสารแบบเดี่ยว แต่เป็นเวทีที่ผู้สมัครและพลเมืองสามารถร่วมกันผลิตสารและกำหนดทิศทางทางการเมืองร่วมกันได้ (Chadwick, A., 2013); (Klinger, U. & Svensson, J., 2015) ส่วนการสร้างตัวตนทางการเมือง (Political Self-branding) ของทีมสิงห์หนุ่มผ่านเฟซบุ๊กเป็นการแสดงออกถึงความเข้าใจในแนวคิด Personalization of Politics (Langer, A. I., 2010) ซึ่งชี้ว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งในยุคปัจจุบันมักสนใจตัวบุคคลมากกว่านโยบาย การโพสต์ภาพกิจกรรม วิดีโอชีวิตจริง หรือข้อความที่มีความจริงใจ สามารถสะท้อนภาพลักษณ์ของผู้นำที่ “ใกล้ชิด เข้าใจ และเป็นของชุมชน” สอดคล้องกับแนวคิดที่กล่าวว่า ผู้สมัครท้องถิ่นที่ใช้ “Personal Storytelling” มีโอกาสได้รับการจดจำและไว้วางใจสูงกว่า สำหรับการสื่อสารเชิงโต้ตอบ (Interactive Political Communication) เป็นหัวใจสำคัญของการใช้เฟซบุ๊กอย่างมีประสิทธิภาพ (Enli, G. & Skogerbø, E., 2013) นอกจากนี้ผู้สมัครที่ตอบกลับความคิดเห็น แสดงความคิดเห็นในโพสต์ของประชาชน และใช้ Facebook Live อย่างสม่ำเสมอจะได้รับคะแนนนิยมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

(Vaccari, C. & Valeriani, A., 2022) ทีมสิงห์หนุ่มจึงเน้นการสื่อสารที่ “มีชีวิต” มากกว่าการโพสต์เนื้อหาแบบฝ่ายเดียว ซึ่งสอดคล้องกับแนวทาง “Conversational Politics” (Graham, T. et al., 2019) ในขณะที่การโฆษณาแบบเจาะกลุ่มเป้าหมาย (Targeted Political Ads) เป็นการใช้ข้อมูลเชิงพฤติกรรมเพื่อกำหนดกลุ่มผู้รับสารเฉพาะ ซึ่งเฟซบุ๊กมีเครื่องมือสนับสนุนอย่างเต็มรูปแบบ ส่วนด้าน Political Microtargeting ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการรณรงค์ได้ถึง 35% ทีมสิงห์หนุ่มใช้กลยุทธ์นี้ในการออกแบบสารให้เหมาะกับแต่ละกลุ่ม เช่น เยาวชน ผู้สูงอายุ แม่บ้าน หรือแรงงาน (Tucker, J. A. et al., 2022) ซึ่งช่วยลดต้นทุนการรณรงค์และเพิ่มการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญ ในประเด็นการสร้างกระแสความนิยม (Political Virality) ผ่านการออกแบบเนื้อหาที่สร้าง “อารมณ์ร่วม” และพร้อมต่อการแชร์ต่อในวงกว้าง ถือเป็นการใช้ “Emotional Mobilization” อย่างมีชั้นเชิง สำหรับโพสต์ที่กระตุ้นอารมณ์ เช่น ความหวัง ความภาคภูมิใจ หรือความเห็นใจ มีแนวโน้มที่จะถูกแชร์มากกว่าข้อความที่ให้ข้อมูลเพียงอย่างเดียว ทีมสิงห์หนุ่มจึงออกแบบเนื้อหาที่ทั้งให้ข้อมูลและสร้างแรงบันดาลใจ (Skoric, M. M. et al., 2023) เช่น การเดินหาเสียงอย่างเหน็ดเหนื่อย การให้ความช่วยเหลือในยามวิกฤต หรือการพูดถึงอนาคตของลูกหลานเมืองทุ่งสง ส่วนการจัดการกับข้อกล่าวหา (Reputation Management in Digital Campaigning) ถือเป็นจุดเสี่ยงที่ผู้สมัครต้องบริหารอย่างระมัดระวัง สอดคล้องกับงานวิจัยที่ระบุว่า เฟซบุ๊กอาจกลายเป็น “สนามล่อเป้า” หากผู้สมัครไม่มีแผนรับมือการโจมตีที่ดี ทีมสิงห์หนุ่มใช้กลยุทธ์ทั้ง “ตอบกลับอย่างมีหลักฐาน” และ “ปล่อยให้เงียบ” หากข้อกล่าวหานั้นไม่มีน้ำหนัก พร้อมทั้งมีทีมสื่อสารที่ติดตามสถานการณ์ตลอดเวลา (Stier, S. et al., 2021) รวมทั้งสอดรับกับแนวคิดการสื่อสารในภาวะวิกฤต (Crisis Communication) (Coombs, W. T., 2019) ที่เน้นการเตรียมพร้อมล่วงหน้า นอกจากนี้การเสนอวิสัยทัศน์และนโยบาย (Policy Communication) ผ่านเฟซบุ๊กในลักษณะที่เข้าใจง่าย กระชับ และเน้นผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม เป็นการนำแนวคิด “Performance-Based Political Messaging” มาใช้ (Newman, B. I., 2022) ทีมสิงห์หนุ่มใช้รูปแบบอินโฟกราฟิก วิดีโอสั้น และเรื่องเล่าจากผู้ได้รับผลประโยชน์จริง เพื่อให้เนื้อหาเข้าถึงประชาชนได้ทุกกลุ่ม รวมถึงการใช้ถ้อยคำเชิงรุก เช่น “ยกระดับ สานต่อ เดินหน้า” ที่สร้างภาพของผู้นำที่มีความพร้อมและสม่ำเสมอ รวมทั้งผลการศึกษายังสอดคล้องกับงานของนักวิชาการไทยที่อธิบายว่าเฟซบุ๊กเป็น “พื้นที่ทางการเมืองใหม่” ที่เปิดโอกาสให้ผู้สมัครสร้าง “แนวร่วม” ทางความคิดและปลุกพลังพลเมืองท้องถิ่นให้ร่วมคิด ร่วมเสนอ และร่วมลงมือ ในระดับที่สื่อกระแสหลักไม่อาจทำได้ (สราวุธ รุ่งสว่าง, 2565) อีกทั้งสอดคล้องกับข้อค้นพบที่ว่า “การเมืองท้องถิ่นในยุคดิจิทัล” ต้องอาศัยความสามารถของผู้นำในการใช้เครื่องมือสื่อสารให้เกิด “ความสัมพันธ์ที่มีความหมาย” มากกว่าการโฆษณาเพียงอย่างเดียว โดยสรุปการใช้เฟซบุ๊กเพื่อการรณรงค์หาเสียงของทีมสิงห์หนุ่ม สะท้อนความเปลี่ยนแปลงสำคัญของการสื่อสารทางการเมืองระดับท้องถิ่น ที่ยกระดับจากการ “ส่งสาร” เป็น “สร้างปฏิสัมพันธ์” และจาก “โฆษณา” เป็น “การมีส่วนร่วม” เฟซบุ๊กในฐานะเครื่องมือดิจิทัล (ศุภมิตร ปิติพัฒน์, 2566) จึงกลายเป็นสื่อทางยุทธศาสตร์ที่ช่วยกำหนดภาพลักษณ์ทางการเมือง ขยายฐานเสียง และเสริมพลังทางการเมืองอย่างยั่งยืน ภายใต้เงื่อนไขของความจริงใจ โปร่งใส และการออกแบบสารอย่างมีความหมาย

2. การอภิปรายผลการศึกษาหลักการใช้เฟซบุ๊กเพื่อการรณรงค์หาเสียงการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเมืองทุ่งสงของทีมสิงห์หนุ่ม มีรายละเอียด ดังนี้

หลักการใช้เฟซบุ๊กเพื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเมืองทุ่งสงของทีมสิงห์หนุ่ม สะท้อนการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างในโลกของการสื่อสารทางการเมือง โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่นที่การเข้าถึงประชาชนในอดีตอาจจำกัดเฉพาะการเดินหาเสียงหรือการประชุมย่อย วันนี้ เฟซบุ๊กกลายเป็น “พื้นที่สาธารณะทางการเมือง” ที่เปิดโอกาสให้ผู้สมัครสามารถสื่อสารกับพลเมืองในวงกว้างแบบเรียลไทม์ (สราวุธ รุ่งสว่าง, 2565) ส่วนด้านรูปแบบการใช้เฟซบุ๊กเพื่อการหาเสียง งานวิจัยพบว่าทีมสิงห์หนุ่มใช้การสื่อสารใน 6 รูปแบบหลัก ได้แก่ การให้ข้อมูล การโน้มน้าว การมีส่วนร่วม การเจาะกลุ่มเป้าหมาย การสร้างภาพลักษณ์ และการจัดการข้อวิพากษ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าเฟซบุ๊กไม่ใช่เพียงสื่อสังคม แต่คือ “เครื่องมือการเมืองเชิงกลยุทธ์” (Strategic Political Media) ที่ต้องวางแผนให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการรับรู้ข่าวสารของผู้ใช้ สำหรับการสื่อสารเชิงข้อมูล เช่น การเผยแพร่ประวัติ วิสัยทัศน์ และกิจกรรมของผู้สมัคร ช่วยสร้าง “สารเชิงสาระ” (Informational Content) ที่เป็นฐานในการสร้างความเชื่อมั่น (Enli, G., 2023) ขณะที่ การสื่อสารเชิงโน้มน้าว อาศัยวาทกรรม ความรู้สึก และอารมณ์ในรูปแบบของ Storytelling เพื่อเร้าใจผู้ฟัง เทคนิคนี้ถูกอธิบายไว้คือการสร้างภาพลักษณ์ของ “ผู้นำที่มีอัตลักษณ์” (Personalized Leader) เพื่อกระตุ้นความสัมพันธ์ทางอารมณ์ระหว่างประชาชนกับผู้สมัคร ส่วนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (interactive Communication) เช่น การตอบคอมเมนต์หรือการไลฟ์สด (Langer, A. I., 2010) สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าความสัมพันธ์เชิงโต้ตอบบนแพลตฟอร์มดิจิทัลช่วยลด “ช่องว่างเชิงอำนาจ” ระหว่างนักการเมืองกับประชาชน อีกทั้งยังสร้างภาพลักษณ์ของ “ผู้สมัครที่เข้าถึงได้” และไม่ยึดติดกับรูปแบบอำนาจเดิม ๆ ในขณะที่การเจาะกลุ่มเป้าหมายผ่านโฆษณา ทีมสิงห์หนุ่มใช้ระบบการกำหนดอายุ เพศ พื้นที่ และความสนใจอย่างแม่นยำ (Skogerbø, E. & Krumsvik, A. H., 2023) ซึ่งแสดงให้เห็นการปรับตัวเข้าสู่ “การสื่อสารการเมืองเชิงดิจิทัลแบบจุลภาค” (Microtargeted Political Communication) ที่ยืนยันว่าเป็นหนึ่งในปัจจัยหลักที่เพิ่มโอกาสชนะของผู้สมัครในยุคดิจิทัล การวิจัยยังแสดงให้เห็นว่าทีมสิงห์หนุ่มใช้ เทคนิคสร้างกระแส (Virality Techniques) ผ่านการออกแบบคอนเทนต์ เช่น วิดีโอที่กระตุ้นความรู้สึก ภาพกิจกรรม หรือโพสต์ที่เปิดให้ผู้สนับสนุนร่วม “แชร์” หรือ “แท็ก” เพื่อน (Tucker, J. A. et al., 2022) ซึ่งสะท้อนแนวคิดของที่กล่าวถึง “พฤติกรรมขยายสาร” (Amplification Behavior) ของผู้ใช้ในยุคดิจิทัล โดยผู้รับสารไม่ได้เป็นเพียง “ผู้รับ” แต่เป็น “ผู้สร้างสารต่อ” ที่ทรงพลังในเชิงยุทธศาสตร์ ส่วนประเด็น การจัดการข้อกล่าวหา (Jungherr, A., 2022) งานวิจัยชี้ให้เห็นความสำคัญของ “การสื่อสารวิกฤตเชิงกลยุทธ์” (Strategic Crisis Communication) ผู้สมัครต้องตอบกลับด้วยข้อมูลจริง ไม่ใช้อารมณ์ และมีการเตรียมทีมงานคอยจับตากระแสออนไลน์ แนวคิดนี้ได้รับการสนับสนุนที่ว่าการรับมือกับข่าวลือและการโจมตีควรใช้หลักฐานเป็นหลัก และหลีกเลี่ยงการตอบโต้อย่างรุนแรง เพราะจะย้อนกระทบต่อภาพลักษณ์ของผู้สมัคร (Coombs, W. T., 2019) สำหรับ เทคนิคการสร้างการมีส่วนร่วมให้ประชาชนเป็นผู้ขยายสาร (User-generated Campaigning) งานวิจัยพบว่า การตั้งคำถามปลายเปิด การให้ประชาชนเล่าเรื่อง การแจกเฟรมโปรไฟล์ หรือการจัดกิจกรรมออนไลน์ เป็นกลยุทธ์ที่กระตุ้นการมีส่วนร่วมได้สูง สอดคล้องกับแนวคิดที่เสนอว่า การหาเสียงยุคใหม่ต้องให้ประชาชนรู้สึกว่า “ตนมีบทบาท” ในการเปลี่ยนแปลง อีกหนึ่งหัวข้อที่น่าสนใจคือ การใช้เฟซบุ๊กเพื่อส่งเสริมความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ทีมสิงห์หนุ่มใช้เทคนิคอย่างอินโฟกราฟิก วีดีโอสั้นเกี่ยวกับนโยบาย และรณรงค์ทางอารมณ์เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ผู้คนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง (Vaccari, C. & Valeriani, A., 2022) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดด้าน “การรณรงค์แบบอิงข้อมูลเชิงพฤติกรรม” (Behavioral-informed Campaigning) ที่ระบุว่าเนื้อหาทางการเมืองที่มีคุณภาพและตรงกับบริบท

ชีวิตจริงของประชาชนจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเมืองมากที่สุด ส่วนแนวทางปฏิบัติที่ควรทำและไม่ควรทำ งานวิจัยเน้นว่า การสื่อสารต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความโปร่งใส ความจริงใจ การเคารพข้อมูลส่วนบุคคล และการไม่ใช้เฟซบุ๊กในการโจมตีฝ่ายตรงข้าม (Hestres, L. E. et al., 2023) ซึ่งสะท้อนแนวทางที่กล่าวว่า “การสื่อสารทางการเมืองอย่างมีจริยธรรม” คือ รากฐานของประชาธิปไตยในยุคดิจิทัล โดยสรุปอภิปรายการศึกษากรณีทีมสิงห์หนุ่มเมืองทุ่งสงชี้ชัดว่า เฟซบุ๊กมิใช่แค่เครื่องมือสื่อสาร แต่คือเวทีต่อสู้ทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงกลไกการหาเสียงในระดับรากหญ้าอย่างสิ้นเชิง การสื่อสารบนเฟซบุ๊กต้องวางอยู่บนฐานของกลยุทธ์ การมีส่วนร่วมและความเข้าใจผู้รับสารอย่างลึกซึ้ง ไม่ใช่แค่โพสต์บ่อยหรือใช้ถ้อยคำหวือหวา แต่คือการสร้างความสัมพันธ์ระยะยาวกับประชาชน สะท้อนความเป็นผู้นำที่ “เข้าถึง-เข้าใจ-เปลี่ยนแปลง” ซึ่งหากดำเนินการอย่างมีจริยธรรมและต่อเนื่อง จะช่วยให้เฟซบุ๊กเป็นมากกว่าช่องทางหาเสียง แต่เป็นเวทีแห่งการฟื้นฟูประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นอย่างแท้จริงได้ (McNair, B., 2018)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่การใช้เฟซบุ๊กเพื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเมืองทุ่งสงของทีมสิงห์หนุ่ม พบว่าการใช้เฟซบุ๊กเป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์การสื่อสารที่สำคัญในยุคดิจิทัลเกิดจากแนวคิดการสื่อสารในการสร้างตัวตน เสนอวิสัยทัศน์ เสนอนโยบายและผลงาน และให้ข้อมูลการใช้สิทธิ์ ซึ่งตั้งอยู่บนหลักการสื่อสารที่สำคัญ คือ ให้ข่าวสารที่ชัดเจน โน้มน้าวใจให้คล้อยตาม สร้างภาพลักษณ์ที่ดี แก้ข้อโจมตีให้กระจ่างชัด ดังภาพที่ 1

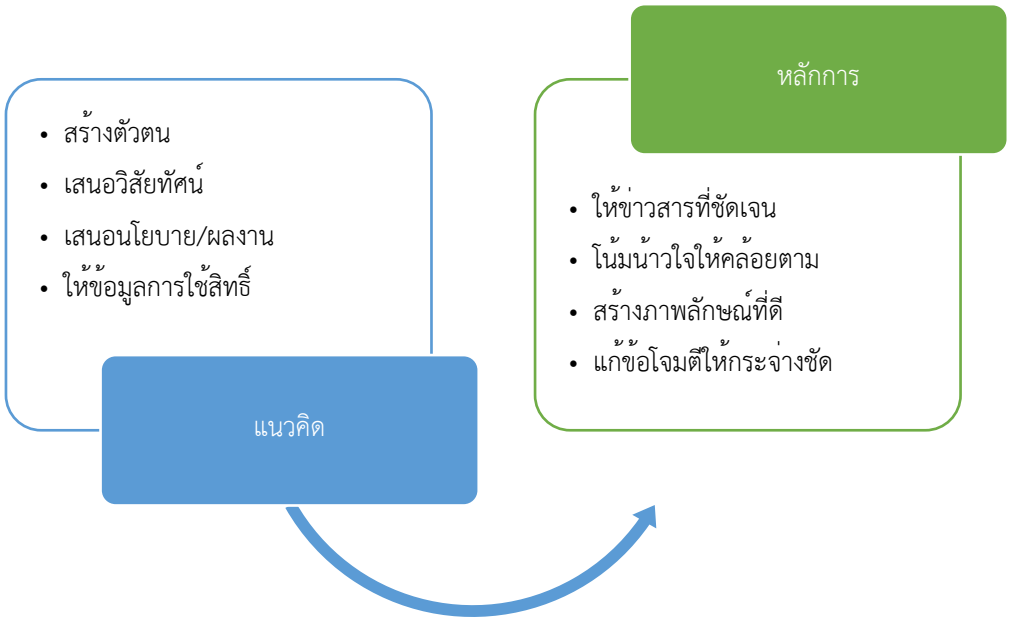

ภาพที่ 1 แสดงการใช้เฟซบุ๊กเพื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเมืองทุ่งสงของทีมสิงห์หนุ่ม

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยสรุปได้ว่าเฟซบุ๊กเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างตัวตนและภาพลักษณ์ทางการเมืองของทีมสิงห์หนุ่มในยุคดิจิทัล โดยเน้นการสื่อสารเชิงโต้ตอบ เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม แสดงความคิดเห็น และ

ตอบกลับอย่างรวดเร็ว พร้อมใช้ระบบโฆษณาเจาะกลุ่มเป้าหมายอย่างแม่นยำ เนื้อหาถูกออกแบบให้กระตุ้นการมีส่วนร่วมด้วยคลิป แฮชแท็ก และกิจกรรมออนไลน์ อีกทั้งใช้เฟซบุ๊กสื่อสารนโยบายและผลงานอย่างเข้าใจง่ายผ่านภาพ วิดีโอ และเรื่องเล่าจากผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งและผู้สมัครรับเลือกตั้ง พร้อมรับมือข้อกล่าวหาอย่างมืออาชีพและยึดข้อเท็จจริงเป็นหลัก ส่วนการใช้เฟซบุ๊กในการหาเสียงเลือกตั้งเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ โดยมีรูปแบบหลัก 6 ประการ ได้แก่ การสื่อสารข้อมูล การโน้มน้าวใจ แบบมีส่วนร่วม แบบเจาะกลุ่ม การสร้างภาพลักษณ์ และการจัดการข้อกล่าวหาจากการโจมตี และได้ใช้เทคนิคหลากหลายเพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมด้วยคำถามปลายเปิด แฮชแท็ก กิจกรรมออนไลน์ และการถ่ายทอดสด การเปลี่ยนพฤติกรรมทางการเมืองมุ่งให้ความรู้ ปรับทัศนคติ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมภายใต้หลักความจริงใจ โปร่งใส และเคารพสิทธิประชาชน ซึ่งในการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีมีการใช้เฟซบุ๊กในการหาเสียง ข้อค้นพบจะเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานของทีมหาเสียงการเลือกตั้งได้ โดยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อจัดทำ กรอบนโยบายการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อการหาเสียงระดับท้องถิ่นที่เน้นความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เทศบาล กกต. ระดับจังหวัด ควรกำหนดกรอบนโยบายหรือแนวปฏิบัติกลางสำหรับการใช้เฟซบุ๊กในการหาเสียงเลือกตั้งระดับท้องถิ่น โดยให้ความสำคัญกับความโปร่งใสของข้อมูลผู้สมัคร นโยบาย และผู้ว่าจ้างโฆษณา การเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีของประชาชน ไม่ใช้วาทกรรมสร้างความเกลียดชัง การส่งเสริมให้ผู้สมัครใช้เฟซบุ๊กเป็น “พื้นที่สาธารณะเพื่อการอภิปรายเชิงนโยบาย” มากกว่าการประชาสัมพันธ์ฝ่ายเดียว นโยบายลักษณะนี้จะช่วยให้การใช้เฟซบุ๊กเป็นไปอย่างมีมาตรฐาน และลดความเสี่ยงต่อการบิดเบือนข้อมูลและความขัดแย้งทางการเมืองในชุมชน สำหรับข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ ด้วยการสร้างทีมสื่อสารดิจิทัลการเมืองท้องถิ่น” ที่ทำงานเชิงกลยุทธ์ผู้สมัครและทีมงานควรจัดตั้งทีมสื่อสารที่มีบทบาทชัดเจนในการออกแบบคอนเทนต์สร้างตัวตนทางการเมืองอย่างจริงใจและต่อเนื่อง เน้นการนำเสนอชีวิตจริงในพื้นที่ วิสัยทัศน์ ผลงานที่ชัดเจน โดยวางแผนการโพสต์ การไลฟ์สด การใช้แฮชแท็ก และการโฆษณาแบบเจาะกลุ่มให้สอดคล้องกับกลยุทธ์หาเสียง เฝ้าระวังและจัดการข้อกล่าวหา ข่าวลือ และการโจมตีอย่างมีสติบนฐานข้อเท็จจริง และทีมลักษณะนี้จะช่วยให้การใช้เฟซบุ๊กเป็นระบบ ไม่ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจรายวันของบุคคลเพียงคนเดียว สำหรับข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาในพื้นที่เทศบาลอื่นที่หลากหลายพื้นที่ ต่างวัฒนธรรมในแต่ละภูมิภาค และปรับแบบการวิจัยจากเชิงคุณภาพเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ หรือ เป็นแบบผสมวิธี เพื่อศึกษาข้อค้นพบในแง่มุมที่แตกต่างกันออกไป รวมทั้งศึกษาประเด็นการเปิดรับ ความรู้ความเข้าใจนโยบายและวิสัยทัศน์ของผู้สมัคร การรับรู้กับรูปแบบการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจลงคะแนนเสียง และการศึกษาด้านปัจจัยเชิงกลยุทธ์การออกแบบสารการหาเสียงผ่านเฟซบุ๊ก

เอกสารอ้างอิง

ทรงชัย วงษ์วัชรดำรง. (3 พ.ค. 2568). การใช้เฟซบุ๊กเพื่อการรณรงค์หาเสียงการเลือกตั้งของทีมสิงห์หนุ่ม. (วิทยาธร ท่อแก้ว, ผู้สัมภาษณ์)

มานิตย์ อัครเลิศ. (2565). เฟซบุ๊กกับการเลือกตั้งนายกเทศมนตรี: รูปแบบการใช้งานและผลต่อพฤติกรรมของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง. วารสารรัฐศาสตร์และการปกครองท้องถิ่น, 12(1), 87-104.

ศุภมิตร ปิติพัฒน์. (2566). การเมืองท้องถิ่นในโลกดิจิทัล. เชียงใหม่: ศูนย์ศึกษาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สราวุธ รุ่งสว่าง. (2565). การใช้เฟซบุ๊กในการสื่อสารทางการเมืองระดับท้องถิ่น. วารสารรัฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ, 13(1), 35-58.

สายใจ ศิริโพธิ์. (2566). การสื่อสารทางการเมืองในโลกดิจิทัล: กรณีศึกษาเฟซบุ๊กกับการสร้างภาพลักษณ์ผู้สมัครเลือกตั้งท้องถิ่น. วารสารนิเทศศาสตร์, 41(2), 55-72.

สุรีรัตน์ อินทร์แก้ว. (2566). อิทธิพลของเนื้อหาบนเฟซบุ๊กต่อการตัดสินใจเลือกตั้งของประชาชนในระดับท้องถิ่น. วารสารนิเทศศาสตร์และสังคม, 5(2), 89-105.

Chadwick, A. (2013). The Hybrid Media System: Politics and Power. Oxford: Oxford UniversityPress.

Coombs, W. T. (2019). Ongoing Crisis Communication: Planning, Managing, and Responding. (5th ed.). Washington DC: Sage Publications.

Enli, G. & Skogerbø, E. (2013). Personalized Campaigns in Party-Centred Politics: Twitterand Facebook as Arenas for Political Communication. Information, Communication & Society, 16(5), 757-774.

Enli, G. (2023). Social Media Personalization and Political Communication Strategies. Journalof Digital Politics, 15(1), 1-19.

Graham, T. et al. (2019). Between Broadcasting Political Messages and Interactive Communication. Journalism Studies, 20(6), 782-801.

Hestres, L. E. et al. (2023). Digital Campaigning and Democracy: Political Communication in the Era of Social Media. Oxford: Oxford University Press.

Jungherr, A. (2022). Digital Campaigning and the Dynamics of Political Communication. Cambridge: Cambridge University Press.

Klinger, U. & Svensson, J.(2015). The Emergence of Network Media Logic in PoliticalCommunication. New Media & Society, 17(8), 1241-1257.

Langer, A. I. (2010). The Politicization of Private Persona: Exceptional Leaders or The New Rule. The International Journal of Press/Politics, 15(1), 60-76.

McNair, B. (2018). An Introduction to Political Communication. New York: Routledge.

Newman, B. I. (2022). Political Marketing in the Digital Age. Oxfordshire: Routledge.

Skogerbø, E. & Krumsvik, A. H. (2023). Interactive Electioneering: Social Media in ModernCampaigns. Journal of Political Communication, 40(2), 156-174.

Skoric, M. M. et al. (2023). Digital Campaigning and Voter Engagement in Local Elections. Journal of Political Marketing, 22(1), 35-52.

Stier, S. et al. (2021). Political Campaigning on Facebook. Political Communication, 38(3), 297-323.

Tucker, J. A. et al. (2022). Social Media, Political Polarization, and Political Disinformation: A Review of the Scientific Literature. Political Communication, 39(2), 207-228.

Vaccari, C. & Valeriani, A. (2022). Digital Politics in Western Democracies: A ComparativeStudy. Oxford: Oxford University Press.

บทความวิชาการ

สมุนไพรท้องถิ่นกับการยกระดับคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจฐานราก กรณีศึกษาโครงการ “พืชยาแห่งแผ่นดิน” ในบริบทการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช*

LOCAL HERBS AND THE ENHANCEMENT OF QUALITY OF LIFE AND GRASSROOTS ECONOMY: A CASE STUDY OF THE “PHUET YA HAENG PHAENDIN” PROJECT IN THE CONTEXT OF COMMUNITY DEVELOPMENT OF PAK PHANANG MUNICIPALITY, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

พระมหาภัทรเดช ชยุตฺตโม (สิริพัฒนาญาณ)*, พระปลัดสิรภพ ปิยสีโล (งามเรียบ), สุพัฒน์ นาคเสน, สิทธิชัย ชีวะโรรส, ชนะทีปกร คงศรีทอง, เตือนใจ ขุนทอง, สุนทร รัตนบุรี, พระวัชรพุทธิบัณฑิต (ปรีดา บัวเมือง), ไพรัตน์ ฉิมหาด, ดิเรก นุ่นกล่ำ, ณิชารีย์ ปรีชา

Phramaha Pattaradech Chayuttamo (Siripattanayan)*, Phrapalad Sirapop Piyasilo (Ngamriab), Supat Narksen, Sitthichai Sheewaroros, Chanateephakorn Khongsrithong, Tuenjai Khuntong, Soonthon Rattanaburi, PhraVajraphuttibundit (Preeda Buamuang), Pairat Chimhad, Direk Nunklam, Nicharee Preecha

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Doctor of Philosophy, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: 6703104005@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

ปัจจุบันสังคมไทยพึ่งพาการแพทย์แผนปัจจุบันอย่างเข้มข้นจนทำให้ชุมชนท้องถิ่นสูญเสียอำนาจ ในการดูแลสุขภาพด้วยตนเอง ขณะที่ภูมิปัญญาสมุนไพรซึ่งเป็นทุนทางวัฒนธรรมและสะท้อนความหลากหลายทางชีวภาพค่อย ๆ เสื่อมความสำคัญ บทความนี้วิเคราะห์พลวัตการพัฒนาสมุนไพรท้องถิ่นในฐานะพลังขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสีเขียว โดยใช้กรณีโครงการ “พืชยาแห่งแผ่นดิน: สมุนไพรท้องถิ่น พัฒนาชีวิต สร้างเศรษฐกิจชุมชน” ซึ่งนิสิตระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช-วิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ดำเนินในเขตเทศบาลเมืองปากพนัง เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2568 โดยมีผู้สูงอายุและอาสาสมัครรวม 100 คนเข้าร่วม โครงการมุ่งยกระดับมาตรฐานการผลิตสมุนไพรและสร้างมูลค่าเพิ่มผ่านผลิตภัณฑ์สบู่และน้ำมันนวด การศึกษาใช้กรอบเฮลิกซ์สี่ด้านเพื่อวิเคราะห์การบูรณาการระหว่างรัฐ

* Received 1 December 2025; Revised 24 December 2025; Accepted 24 December 2025

สถาบันการศึกษา เอกชน และภาคประชาสังคม ผลการศึกษาพบว่าการพัฒนาสมุนไพรส่งผลเชิงบวกสามมิติ ได้แก่ มิติสุขภาพที่เสริมการพึ่งตนเองและฟื้นฟูภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย มิติเศรษฐกิจที่ช่วยสร้างรายได้ให้ผู้เข้าร่วมเฉลี่ยเดือนละ 1,500 บาท และมิติสังคม-สิ่งแวดล้อมที่เสริมทุนทางสังคมและอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพผ่านสมุนไพรสำคัญ เช่น เหงือกปลาหมอ ไพล ขมิ้น และตะไคร้ ความสำเร็จของโครงการพึ่งพาการสร้างห่วงโซ่คุณค่าอย่างครบวงจรตั้งแต่การอนุรักษ์ การผลิต การแปรรูป การตลาด และการหมุนเวียนผลประโยชน์กลับสู่ชุมชน ข้อเสนอเชิงนโยบายเน้นการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาชุมชน เสริมกลไกแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม พัฒนาระบบอบรมและติดตามผลอย่างสม่ำเสมอ และบูรณาการความรู้สมุนไพรเข้าสู่หลักสูตรเพื่อสร้างผู้ประกอบการสังคมรุ่นใหม่ที่เห็นคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างแท้จริงยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: สมุนไพรท้องถิ่น, การยกระดับคุณภาพชีวิต, เศรษฐกิจฐานราก, พืชยาแผ่นดิน

Abstract

Thai society's intensive reliance on modern medicine has gradually eroded local communities' capacity for autonomous health management, while indigenous herbal knowledge-a vital form of cultural capital reflecting rich biodiversity—continues to fade into obscurity. This article analyzes the dynamics of local herbal development as a mechanism for building a sustainable grassroots economy within the green economy framework. The study examines the “Phuet Ya Haeng Phaendin: Local Herbs, Better Lives, Stronger Community Economy” project, implemented by doctoral students in Social Development from Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus, in Pak Phanang Municipality, Nakhon Si Thammarat Province, on June 10, 2025. The project engaged 100 elderly participants and community volunteers, aiming to elevate herbal production standards while creating economic value addition through the development of herbal soap and therapeutic massage oil products. Employing the Quadruple Helix Model as an analytical framework, this study examines the collaborative integration among government agencies, academic institutions, the private sector, and civil society organizations. Findings reveal that systematic local herbal development yields positive outcomes across three interconnected dimensions: health promotion through enhanced self-reliance capabilities and revival of traditional Thai medical wisdom; economic advancement through sustainable livelihood creation for vulnerable population groups, with participants reporting average income increases of 1,500 baht monthly; and socio-environmental benefits through strengthened social capital alongside conservation of indigenous medicinal herbs including andrographis paniculata, phlai, turmeric, and lemongrass. Project success fundamentally hinges upon establishing a complete value chain encompassing conservation, cultivation, production, processing, marketing, and strategic reinvestment for continuous

community development. Policy recommendations emphasize protecting community intellectual property rights, developing equitable benefit-sharing mechanisms, implementing sustained capacity-building training programs with systematic monitoring, and integrating herbal knowledge into formal educational curricula to cultivate a new generation of socially conscious entrepreneurs who genuinely appreciate and actively preserve the intrinsic value of indigenous wisdom.

Keywords: Traditional Herbal Medicine, Quality of Life Enhancement, Grassroots Economy, Phuet Ya Haeng Phaendin

บทนำ

สมุนไพรท้องถิ่นได้รับการยกระดับเป็นวาระแห่งชาติภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานชีวภาพและเศรษฐกิจสีเขียว (Bio-Circular-Green Economy Model) เพื่อสร้างความมั่นคงและยั่งยืนให้กับสังคมไทย (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) ภายใต้กรอบนโยบายดังกล่าว สมุนไพรท้องถิ่นไม่ใช่เพียงทรัพยากรทางชีวภาพที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจ แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน สังคม จนถึงระดับประเทศ โดยเฉพาะในกลุ่มเปราะบางที่ประสบปัญหาการเข้าถึงบริการสุขภาพและความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ (กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก, 2566) การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพรเข้ากับระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่จึงเป็นกลยุทธ์สำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนฐานรากและบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals) โดยเฉพาะเป้าหมายที่ 3 (สุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี) และเป้าหมายที่ 8 (การจ้างงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ)

กลไกการยกระดับคุณภาพชีวิตผ่านสมุนไพรท้องถิ่นดำเนินผ่านกระบวนการพัฒนาชุมชนแบบ มีส่วนร่วม (Participatory Community Development) ที่เน้นการเสริมพลังอำนาจ (Empowerment) ให้กับประชาชนในการพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพและสร้างรายได้ (Lindberg, K. et al., 2023) โดยอาศัยหลักการพัฒนาชุมชนของ (Bhattacharyya, J., 2004) ที่เน้นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน (Solidarity) การเสริมสร้างอำนาจในตนเอง (Agency) และการปรับปรุงคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน การพัฒนาสมุนไพรท้องถิ่นส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจฐานรากในหลายมิติ ทั้งการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรท้องถิ่น การกระจายรายได้สู่ครัวเรือนในชุมชน และการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่มีความยั่งยืน (Santosa, A. D. et al., 2024) ทฤษฎีการพัฒนาแบบยั่งยืนของ (Hopwood, B. et al., 2005) ได้เสนอกรอบแนวคิดที่เน้นการสร้างสมดุลระหว่างมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาสมุนไพรท้องถิ่นที่มุ่งเน้นทั้งการสร้างรายได้ การอนุรักษ์ภูมิปัญญา และการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ โดยใช้แนวคิดเศรษฐกิจ-ฐานราก (Grassroots Economy) ที่มุ่งเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจจากฐานราก (Bottom-up Approach) แทนการพัฒนาจากบนลงล่าง (ธีระพงษ์ มาลัยทอง และคณะ, 2565)

ในบริบทของประเทศไทย การดำเนินงานที่สอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าวปรากฏในโครงการ “พืชยาแห่งแผ่นดิน: สมุนไพรท้องถิ่น พัฒนาชีวิต สร้างเศรษฐกิจชุมชน” ซึ่งเป็นโครงการต้นแบบที่สะท้อน การบูรณาการระหว่างภาครัฐ สถาบันการศึกษา และภาคประชาสังคมตามแนวคิด Quadruple Helix Model (Carayannis, E. G. et al., 2009) โครงการดำเนินการในช่วงปี พ.ศ. 2568 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สังคมไทยกำลังฟื้นตัวจากผลกระทบของการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 และประสบปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำในระดับฐานราก โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีข้อจำกัดในการสร้างรายได้และการเข้าถึงบริการสุขภาพ (วรากรณ์ สามโกเศศ และคณะ, 2563) บริบทดังกล่าวสร้างความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนากลไกทางเลือกที่สามารถตอบสนองต่อปัญหาสุขภาพและเศรษฐกิจของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นและฟื้นฟูภูมิปัญญาดั้งเดิมที่กำลังถูกละเลย

บทความนี้มุ่งวิเคราะห์และสังเคราะห์บทเรียนจากการดำเนินโครงการ “พืชยาแห่งแผ่นดิน” ที่จัดโดยนิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ในพื้นที่เทศบาลเมืองปากพนัง อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2568 โครงการมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ยกระดับมาตรฐานการผลิตและแปรรูปสมุนไพรท้องถิ่นเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่ม 2) ส่งเสริมสุขภาวะและลดการพึ่งพายาแผนปัจจุบันในกลุ่มผู้สูงอายุและอาสาสมัคร 3) สร้างอาชีพและรายได้เสริมให้กับชุมชน และ 4) อนุรักษ์และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพรสู่คนรุ่นใหม่ โดยมีกลุ่มเป้าหมายผู้เข้าร่วมโครงการจำนวน 100 คน ความสนใจของผู้วิจัยเกิดจากการตระหนักถึงศักยภาพของสมุนไพรท้องถิ่นในการเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากและการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันและทิศทางการพัฒนาประเทศในอนาคต การศึกษานี้จะนำเสนอการวิเคราะห์เชิงลึกเกี่ยวกับผลกระทบของโครงการในมิติสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนาสมุนไพรท้องถิ่นในระดับประเทศ

การพัฒนาสมุนไพรท้องถิ่นเพื่อเศรษฐกิจฐานรากและคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน

การพัฒนาคุณภาพชีวิตในปัจจุบันได้ปรับเปลี่ยนจากการมุ่งเน้นเพียงความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสู่แนวคิดที่ครอบคลุมมิติต่างๆ อย่างรอบด้าน ทั้งสุขภาพกาย, จิต, เศรษฐกิจ, สังคม, การศึกษา, สิ่งแวดล้อม และจิตวิญญาณ (Ndhlovu, P. T. et al., 2020) สอดคล้องกับแนวคิดสุขภาวะองค์รวมขององค์การอนามัยโลกและภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย แนวคิดนี้เมื่อนำมาประยุกต์เพื่อการพัฒนาสมุนไพรท้องถิ่น จึงช่วยหนุนเสริมการสร้างความมั่นคงทางอาหารและยา การเข้าถึงการดูแลสุขภาพ การสร้างอาชีพและรายได้ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น (Muhtarom, A. et al., 2021) เศรษฐกิจฐานราก (Grassroots Economy) เป็นระบบที่มุ่งเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ประชาชนรายได้น้อยผ่านการพัฒนาทักษะและสร้างอาชีพบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น (Lindberg, K. et al., 2023) ซึ่งเชื่อมโยงกับแนวคิด BCG Model ที่ประกอบด้วยเศรษฐกิจชีวภาพ (Bio Economy) เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) (ธีระพงษ์ มาลัยทอง และคณะ, 2565) ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) เป็นองค์ความรู้ที่สั่งสมผ่าน

ประสบการณ์และการถ่ายทอดสืบต่อกันมา (Pesurnay, A. J., 2018) ครอบคลุมความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรตั้งแต่การปลูก เก็บเกี่ยว แปรรูป จนถึงการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนผ่านระบบเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Mukul, S. A. et al., 2015); (Artha, C. et al., 2017) การบูรณาการความร่วมมือตามโมเดล Quadruple Helix เชื่อมโยง 4 ภาคส่วน คือ ภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม (Carayannis, E. G. et al., 2009) ช่วยให้เกิดการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของทุกฝ่ายและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sulaiman, A. I. et al., 2022)

กรณีศึกษาโครงการ “พืชยาแห่งแผ่นดิน” ที่จัดโดยนิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนา-สังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ในพื้นที่เทศบาลเมืองปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2568 มีกลุ่มเป้าหมายผู้สูงอายุและอาสาสมัคร 100 คน เน้นการถ่ายทอดความรู้และทักษะการผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพร ได้แก่ สบู่สมุนไพร (เหงือกปลาหมอ และไพล-น้ำผึ้ง) และน้ำมันนวดสมุนไพร (ไพล-ตะไคร้ และขมิ้น-มะกรูด) ผลการดำเนินงานพบว่าผู้เข้าร่วมมีรายได้เพิ่มขึ้นเฉลี่ย 1,500 บาทต่อเดือน และลดค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพได้ 500-800 บาทต่อเดือน (Santosa, A. D. et al., 2024) การสร้างห่วงโซ่มูลค่าเริ่มจากการปลูกสมุนไพรด้วยระบบเกษตรอินทรีย์ ตามด้วยการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่ม และจำหน่ายผ่านช่องทางหลากหลาย (Chandra, P., 2023) ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตเกิดขึ้นใน 4 มิติ คือ 1) มิติสุขภาพ: ผู้เข้าร่วมร้อยละ 80 มีความรู้เพิ่มขึ้นและสามารถพึ่งตนเองด้านสุขภาพ (Hatmanti, N. M. et al., 2023) 2) มิติเศรษฐกิจ: สร้างการจ้างงานและเพิ่มศักดิ์ศรีผู้สูงอายุ 3) มิติสังคม-วัฒนธรรม: เสริมสร้างทุนทางสังคมและฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 4) มิติสิ่งแวดล้อม: อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ (Mofokeng, M. M. et al., 2022)

การขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติอาศัยกลไกสำคัญที่ทำงานร่วมกันอย่างบูรณาการ ได้แก่ การบูรณาการห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain Integration) การตลาดเชิงคุณค่า (Value-based Marketing) การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาและการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม (Fair Benefit Sharing) นวัตกรรมสังคมและเทคโนโลยี การเสริมสร้างศักยภาพชุมชน (Community Empowerment) และการประเมินผลกระทบแบบองค์รวม (Holistic Impact Assessment) ที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะ SDG 3 (สุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี) SDG 8 (การจ้างงานที่มีคุณค่า) และ SDG 15 (ความหลากหลายทางชีวภาพ) กลไกเหล่านี้สร้างระบบการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยมีการนำรายได้กลับมาลงทุนในการอนุรักษ์และพัฒนาต่อยอด สร้างวงจรคุณค่าที่ต่อเนื่อง ความสำเร็จของโครงการสะท้อนศักยภาพของการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับวิทยาการสมัยใหม่ในการสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกต่อชุมชนฐานราก และเป็นต้นแบบที่สามารถขยายผลเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืนต่อไป

ผลกระทบของการพัฒนาสมุนไพรท้องถิ่นต่อคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจฐานราก

ผลกระทบของการพัฒนาสมุนไพรท้องถิ่นต่อคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจฐานรากสามารถวิเคราะห์ได้ในสองมิติหลักที่เชื่อมโยงกัน ทั้งผลกระทบเชิงบวกและข้อจำกัดที่ต้องพิจารณาอย่างรอบด้าน ในมิติคุณภาพชีวิต ผลกระทบเชิงบวกที่สำคัญคือการเพิ่มขึ้นของการเข้าถึงการดูแลสุขภาพเบื้องต้นผ่านผลิตภัณฑ์สมุนไพร จากโครงการ “พืชยาแห่งแผ่นดิน” พบว่าผู้เข้าร่วมโครงการร้อยละ 80 มีความรู้เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับสรรพคุณของ

สมุนไพรและสามารถผลิตใช้เองได้ ช่วยลดค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ 500-800 บาทต่อเดือน โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีโรคประจำตัว (Hatmanti, N. M. et al., 2023) นอกจากนี้ยังส่งเสริมความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นและเสริมสร้างศักยภาพชุมชน (Community Empowerment) ผ่านกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วม ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกมีคุณค่าและสามารถมีส่วนร่วมทางสังคมได้ (Demaio, A., 2011) อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัดสำคัญที่ต้องพิจารณา ได้แก่ ปัญหาการควบคุมคุณภาพผลิตภัณฑ์ที่ผลิตในระดับครัวเรือนอาจไม่สม่ำเสมอ ความเสี่ยงจากการใช้สมุนไพรไม่ถูกต้องหรือปริมาณมากเกินไป และการพึ่งพิงความรู้ดั้งเดิมโดยขาดหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ที่เพียงพอ ซึ่งอาจส่งผลต่อความปลอดภัยของผู้บริโภค (Bakri, R. et al., 2016) ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการบูรณาการระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการรับรองทางวิทยาศาสตร์และการพัฒนามาตรฐานการผลิตที่เหมาะสม

ในมิติเศรษฐกิจฐานราก ผลกระทบเชิงบวกที่โดดเด่นคือการสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางที่มีโอกาสจำกัด ผู้เข้าร่วมโครงการมีรายได้เพิ่มขึ้นเฉลี่ย 1,500 บาทต่อเดือน ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 15-20 ของรายได้ครัวเรือนเฉลี่ย (Santosa, A. D. et al., 2024) การลดค่าใช้จ่ายด้านการรักษาพยาบาลช่วยเพิ่มฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวรวมประมาณ 2,000-2,500 บาทต่อเดือน นอกจากนี้ยังช่วยสร้างเครือข่ายการค้าในชุมชนผ่านห่วงโซ่มูลค่าที่ครบวงจร ตั้งแต่การปลูก แปรรูป จนถึงการจำหน่าย ทำให้เงินหมุนเวียนอยู่ในชุมชนและสร้างการจ้างงานในหลายขั้นตอน (Chandra, P., 2023) การสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรท้องถิ่นช่วยเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์มากกว่า 100 เท่า เมื่อเปรียบเทียบระหว่างสมุนไพรดิบกับผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป (Ndhlovu, P. T. et al., 2020) อย่างไรก็ดี ข้อจำกัดที่สำคัญคือความไม่แน่นอนของรายได้ที่ขึ้นอยู่กับฤดูกาลและความต้องการของตลาด ข้อจำกัดด้านการตลาดและการกระจายสินค้า โดยเฉพาะการเข้าถึงตลาดที่กว้างขึ้นและการแข่งขันกับผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม และการพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติที่อาจมีปัญหาความยั่งยืนหากขาดการบริหารจัดการที่เหมาะสม (Mofokeng, M. M. et al., 2022) ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาระบบการตลาดที่มั่นคง การสร้างมาตรฐานผลิตภัณฑ์ และการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน

การวิเคราะห์ผลกระทบดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความซับซ้อนของการพัฒนาสมุนไพรท้องถิ่นที่มีทั้งโอกาสและความท้าทาย ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการพัฒนาที่ยั่งยืนของ Hopwood, B. et al. ที่เน้น การสร้างสมดุลระหว่างมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาสมุนไพรท้องถิ่นสามารถเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจฐานราก หากมีการบริหารจัดการ ที่เหมาะสม โดยเฉพาะการบูรณาการระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ (Hopwood, B. et al., 2005) การพัฒนามาตรฐานและการรับรองคุณภาพ การสร้างระบบการตลาดที่เป็นธรรม และการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน (Sulaiman, A. I. et al., 2022) ความสำเร็จของโครงการ “พืชยาแห่งแผ่นดิน” แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของแนวทางนี้ แต่ยังต้องการ การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากทุกภาคส่วนตามแนวคิด Quadruple Helix Model เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและครอบคลุมทุกมิติอย่างแท้จริง โดยเฉพาะการพัฒนานโยบายสนับสนุน การวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และการสร้างกลไกการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาและการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม (ธีระพงษ์ มาลัยทอง และคณะ, 2565)

การพัฒนากรอบแนวคิดการบูรณาการระหว่างองค์ความรู้ดั้งเดิมกับวิทยาการสมัยใหม่

การบูรณาการระหว่างองค์ความรู้ดั้งเดิมกับวิทยาการสมัยใหม่ต้องอาศัยรากฐานทฤษฎีที่มั่นคงและกระบวนการที่เหมาะสม โดย Indigenous Knowledge Systems เป็นระบบความรู้ที่สั่งสมผ่านประสบการณ์และการถ่ายทอดข้ามรุ่น มีลักษณะเฉพาะคือความเหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น ความยืดหยุ่น และความเป็นองค์รวม (Pesurnay, A. J., 2018) การผสมผสานกับวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ต้องอาศัยทฤษฎี Knowledge Co-creation ที่เน้นการสร้างความรู้ร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยให้คุณค่าเท่าเทียมกับทั้งสองระบบความรู้ (Sulaiman, A. I. et al., 2022) กรอบแนวคิดหลักคือ Quadruple Helix Model ที่เชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างภาครัฐ วิชาการ เอกชน และประชาสังคม (Carayannis, E. G. et al., 2009) โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Engagement) ในทุกขั้นตอนและใช้กระบวนการ Participatory Action Research ที่ให้ชุมชนมีบทบาทสำคัญตั้งแต่การกำหนดปัญหา วางแผน ดำเนินการ จนถึงการประเมินผล (ธีระพงษ์ มาลัยทอง และคณะ, 2565) การประยุกต์ใช้ในโครงการ “พืชยาแห่งแผ่นดิน” เริ่มจากการรวบรวมองค์ความรู้ดั้งเดิมจากผู้สูงอายุผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม จากนั้นนำมาตรวจสอบทางวิทยาศาสตร์โดยแพทย์แผนไทยและนักวิชาการ เพื่อพัฒนาสูตรตำรับที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกับมาตรฐานสมัยใหม่ เช่น การใช้กระบวนการสกัดที่มีประสิทธิภาพและปลอดภัย (Egra, S. M. et al., 2019) การถ่ายทอดความรู้สู่คนรุ่นใหม่ผ่านการฝึกปฏิบัติจริง (Learning by Doing) ช่วยสร้างความต่อเนื่องของภูมิปัญญาและเปิดโอกาสให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาต่อยอด

ความท้าทายสำคัญในการบูรณาการองค์ความรู้ประกอบด้วยหลายมิติ ได้แก่ ปัญหาการยอมรับจากสถาบันการแพทย์แผนปัจจุบันที่มองว่าสมุนไพรขาดหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ที่เพียงพอ (Bakri, R. et al., 2016) ประเด็นทรัพย์สินทางปัญญาและสิทธิชุมชนที่ต้องมีกลไกคุ้มครองและการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม เพื่อป้องกันการขโมยความรู้ (Biopiracy) จากภายนอก และความขัดแย้งระหว่างความรู้ดั้งเดิมกับ หลักวิทยาศาสตร์ในบางประเด็น อย่างไรก็ตาม โอกาสที่สำคัญคือแนวโน้มการยอมรับการแพทย์ทางเลือกที่เพิ่มขึ้นทั้งในและต่างประเทศ การสนับสนุนจากนโยบายรัฐผ่าน BCG Model และความต้องการของตลาดที่เพิ่มขึ้น (กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก, 2566) แนวทางการพัฒนาต่อยอดควรเน้น 1) การวิจัยทางคลินิกเพื่อสร้างหลักฐานเชิงประจักษ์ 2) การพัฒนามาตรฐานและการรับรอง 3) การสร้างฐานข้อมูลความรู้สมุนไพรท้องถิ่น และ 4) การพัฒนาหลักสูตรที่บูรณาการทั้งสองระบบความรู้ (Artha, C. et al., 2017) การบูรณาการระหว่างองค์ความรู้ดั้งเดิมกับวิทยาการสมัยใหม่จึงไม่ใช่การแทนที่หรือละทิ้งระบบใดระบบหนึ่ง แต่เป็นการสร้างสังเคราะห์ใหม่ (Synthesis) ที่รักษาคุณค่าของทั้งสองระบบไว้พร้อมกัน

การบูรณาการองค์ความรู้ที่ประสบความสำเร็จต้องอาศัยการสร้างสมดุลระหว่างการเคารพภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาตามหลักวิทยาศาสตร์ โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกขั้นตอนและสร้างกลไกคุ้มครองสิทธิอย่างเป็นธรรม ประโยชน์ของการบูรณาการคือการสร้างผลิตภัณฑ์และบริการที่มีทั้งความน่าเชื่อถือทางวิทยาศาสตร์และความเหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น เพิ่มโอกาสในการเข้าถึงตลาดที่กว้างขึ้น และสร้างความยั่งยืนของภูมิปัญญาท้องถิ่น (Mukul, S. A. et al., 2015) แนวทางการพัฒนากรอบแนวคิดในบริบทไทยควรคำนึงถึงลักษณะเฉพาะของสังคมและวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะบทบาทของพระสงฆ์และสถาบันทาง

ศาสนา ในการอนุรักษ์และถ่ายทอดภูมิปัญญา การสนับสนุนจากนโยบายระดับชาติและท้องถิ่น และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา หน่วยงานราชการ ภาคเอกชน และชุมชน ตามแนวคิด Quadruple Helix Model ที่พิสูจน์ความสำเร็จแล้วจากโครงการ “พืชยาแห่งแผ่นดิน” กรอบแนวคิดนี้จะเป็นพื้นฐานสำคัญ ในการพัฒนาสมุนไพรท้องถิ่นสู่ระดับสากลโดยไม่สูญเสียเอกลักษณ์และคุณค่าทางวัฒนธรรม (Sulaiman, A. I. et al., 2022); (ธีระพงษ์ มาลัยทอง และคณะ, 2565)

สรุป

การพัฒนาสมุนไพรท้องถิ่นในยุคปัจจุบันสะท้อนพลังของการฟื้นคืนภูมิปัญญาและการสร้างสรรค์อนาคตอย่างยั่งยืน โครงการ “พืชยาแห่งแผ่นดิน” แสดงให้เห็นว่าสมุนไพรคือทรัพยากรที่หลอมรวมความรู้ดั้งเดิมวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ และคุณค่าทางวัฒนธรรมเข้าไว้ด้วยกันอย่างงดงาม ความสำเร็จของโครงการเกิดจากกระบวนการบูรณาการที่สร้างผลกระทบเชิงบวกใน 2 มิติหลักที่เกื้อหนุนกัน มิติการพัฒนาคุณภาพชีวิตประกอบด้วยผลลัพธ์สำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพ ที่ผู้เข้าร่วมโครงการร้อยละ 80 มีความรู้เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับสรรพคุณสมุนไพรและสามารถผลิตใช้เองได้ ช่วยลดค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ 500 - 800 บาทต่อเดือน ด้านสังคมและวัฒนธรรม ที่เสริมสร้างทุนทางสังคมผ่านการฟื้นฟูบทบาทและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุในฐานะผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญา และด้านการศึกษา ที่สร้างความต่อเนื่องทางวัฒนธรรมผ่านการถ่ายทอดความรู้สู่คนรุ่นใหม่ ผลลัพธ์เหล่านี้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะ SDG 3 (สุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี) และ SDG 4 (การศึกษาที่มีคุณภาพ) มิติการสร้างเศรษฐกิจฐานรากประกอบด้วยผลลัพธ์สำคัญ 3 ด้านเช่นกัน ได้แก่ ด้านรายได้ที่ผู้เข้าร่วมโครงการมีรายได้เพิ่มขึ้นเฉลี่ย 1,500 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 15 - 20 ของรายได้ครัวเรือน ด้านการสร้างมูลค่าเพิ่ม ที่พัฒนาห่วงโซ่คุณค่าครบวงจรตั้งแต่การปลูก แปรรูป จนถึงการจำหน่าย ทำให้เงินหมุนเวียนอยู่ในชุมชน และด้านการจ้างงาน ที่สร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้กลุ่มเปราะบางมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการผลิต ผลลัพธ์เหล่านี้สอดคล้องกับ SDG 8 (การจ้างงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ) ความเชื่อมโยงระหว่างสองมิติเกิดขึ้นผ่านกลไกเสริมพลังซึ่งกันและกัน กล่าวคือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพช่วยลดภาระค่าใช้จ่าย ขณะที่รายได้ที่เพิ่มขึ้นช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ รวมแล้วครัวเรือนมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้นประมาณ 2,000 - 2,500 บาทต่อเดือน การฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นทั้งการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและการสร้างฐานความรู้สำหรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่ม ความสมดุลนี้สะท้อนหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เน้นการสร้างสมดุลระหว่างมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โมเดล Quadruple Helix ที่บูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ สถาบันการศึกษา ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ได้พิสูจน์แล้วว่าเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยผลักดันให้ทุกภาคส่วนร่วมสร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงบวกอย่างเป็นระบบ อนาคตของสมุนไพรท้องถิ่นจึงต้องอาศัย การถ่ายทอดความรู้อย่างต่อเนื่อง การวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างหลักฐานเชิงประจักษ์ และการยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์สู่ระดับสากล เมื่อทุกภาคส่วนทำงานไปในทิศทางเดียวกัน สมุนไพรท้องถิ่นจะก่อเกิดศักยภาพสูงสุด เศรษฐกิจฐานรากจะมั่นคง และชุมชนจะสามารถรักษาภูมิปัญญาอันทรงคุณค่าไว้ได้อย่างยั่งยืนและแท้จริง

ภาพที่ 1 สรุปผลลัพธ์โครงการ “พืชยาแห่งแผ่นดิน” เทียบกับเป้าหมายการพัฒนา ที่ยั่งยืน (SDGs)

แผนภาพที่ 1 แสดงกลไกการสร้างผลกระทบของโครงการ “พืชยาแห่งแผ่นดิน” ผ่าน 4 ระดับที่เชื่อมโยงกันแบบลำดับชั้น โดยเริ่มจากฐานราก คือ การเพิ่มมูลค่าสมุนไพร (ระดับ 1) ที่เน้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์สบู่และน้ำมันนวดสมุนไพรอย่างมีคุณภาพเพื่อการบริโภคอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจชีวภาพที่มุ่งใช้ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างคุ้มค่า ระดับ 2 คือ การส่งเสริมสุขภาวะ ที่ทำให้ผู้เข้าร่วมร้อยละ 80 มีความรู้เพิ่มขึ้นและสามารถพึ่งตนเองด้านสุขภาพ ช่วยลดค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ 500-800 บาทต่อเดือน สะท้อนการบรรลุ SDG 3 (สุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี) ระดับ 3 คือ การสร้างอาชีพ ที่สร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและเพิ่มรายได้ให้ผู้เข้าร่วมเฉลี่ย 1,500 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 15-20 ของรายได้ครัวเรือน พร้อมพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าครบวงจรตั้งแต่การปลูก แปรรูป จนถึงการจำหน่าย เชื่อมโยงกับ SDG 8 (การจ้างงานที่มีคุณค่า) และระดับสูงสุด คือ การอนุรักษ์ภูมิปัญญา (ระดับ 4) ที่เน้นการรักษาและถ่ายทอดความรู้ดั้งเดิมสู่คนรุ่นใหม่ สอดคล้องกับ SDG 4 (การศึกษาที่มีคุณภาพ) ความเชื่อมโยงแบบลำดับชั้นนี้สะท้อนให้เห็นถึงความสมดุลระหว่างมิติการพัฒนาคุณภาพชีวิตและมิติการสร้างเศรษฐกิจฐานรากที่เกื้อหนุนกัน กล่าวคือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพช่วยลดภาระค่าใช้จ่าย ขณะที่รายได้ที่เพิ่มขึ้นช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ รวมแล้วครัวเรือนมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้นประมาณ 2,000 - 2,500 บาทต่อเดือน การฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นทั้งการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและการสร้างฐานความรู้สำหรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่ม สอดคล้องกับทฤษฎีการพัฒนาแบบองค์รวมที่เน้นการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ในหลายมิติพร้อมกัน

เอกสารอ้างอิง

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก. (2566). รายงานประจำปี 2565 กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก. เรียกใช้เมื่อ 10 พฤศจิกายน 2568 จาก https://www.dtam.moph.go.th/wp-content/uploads/dtam-ann/report-year-dtam/annual-report-2022-DTAM/ann-report-dtam-2565.pdf

ธีระพงษ์ มาลัยทอง และคณะ. (2565). ความสำเร็จของโครงการพัฒนาชุมชนด้านสมุนไพรในประเทศไทย. วิเคราะห์ Quadruple Helix. วารสารพัฒนาสังคม, 24(1), 78-95.

วรากรณ์ สามโกเศศ และคณะ. (2563). สถานะองค์ความรู้ท้องถิ่นด้านสมุนไพรในประเทศไทย. วารสารการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก, 18(2), 345-359.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570). เรียกใช้เมื่อ 15 ธันวาคม 2568 จาก https://www.nesdc.go.th/the-national-economic-and-social-development-plan/the-thirteenth-plan-2023-2027/

Artha, C. et al. (2017). Singawalang leaf extract effects on LDL levels of hypercholesterolemic male rats. journal Kedokteran Indonesia, 5(2), 105-109.

Bakri, R. et al. (2016). Prediksi senyawa aktif pada tanaman obat berdasarkan kemiripan struktur kimiawi untuk penyakit diabetes tipe II. Jurnal Jamu Indonesia, 1(3), 87-91.

Bhattacharyya, J. (2004). Theorizing community development. Journal of the Community Development Society, 34(2), 5-34.

Carayannis, E. G. et al. (2009). 'Mode 3' and 'Quadruple Helix': Toward a 21st century fractal innovation ecosystem. International Journal of Technology Management, 46(3/4), 201-234.

Chandra, P. (2023). Linking marketing imperfections to sustainable entrepreneurial prospects and sustainability: The case of Indian medicinal and aromatic plants businesses. Journal of Research in Marketing and Entrepreneurship, 25(3), 500-513.

Demaio, A. (2011). Local wisdom and health promotion: Barrier or catalyst. Asia Pacific Journal of Public Health, 23(2), 127-132.

Egra, S. M. et al. (2019). Aktivitas antimikroba tanaman paku (Stenochlaena palustris dan Pteridium caudatum) terhadap bakteri (Ralstonia solanacearum dan Streptococcus sobrinus). Jurnal Jamu Indonesia, 4(1), 28-36.

Hatmanti, N. M. et al. (2023). Upaya peningkatan konsumsi minuman sehat melalui program konservasi tanaman herbal. Jurnal Bermasyarakat, 3(2), 143-149.

Hopwood, B. et al. (2005). Sustainable development: Mapping different approaches. Sustainable Development, 13(1), 38-52.

Lindberg, K. et al. (2023). Herbal medicine promotion for a restorative bioeconomy in tropical forests: A reality check on the Brazilian Amazon. Forest Policy and Economics, 155, 1-12. https://doi.org/10.1016/j.forpol.2023.103058.

Mofokeng, M. M. et al. (2022). Medicinal plant cultivation for sustainable use and commercialisation of high-value crops. South African Journal of Science, 118(7/8), 1-7.

Muhtarom, A. et al. (2021). Farmers empowerment on food security program in Enggal Maju Farmers Group Association of Kebumen Regency. Agrisocionomics: Jurnal Sosial Ekonomi Pertanian, 5(1), 110-125.

Mukul, S. A. et al. (2015). Role of non-timber forest products in sustaining forest-based livelihoods and rural households' resilience capacity in and around protected area: A Bangladesh study. Journal of Environmental Planning and Management, 59(4), 628-642.

Ndhlovu, P. T. et al. (2020). Herbal-based cosmeceuticals and economic sustainability among women in South African rural communities. Economies, 8(3), 1-14.

Pesurnay, A. J. (2018). Local wisdom in a new paradigm: Applying system theory to the study of local culture in Indonesia. IOP Conference Series: Earth and Environmental Science, (1), 1-8. https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1755-1315/175/1/012037

Santosa, A. D. et al. (2024). Economic improvement through the development of the Jamu Kiringan Yogyakarta tourism village. Dinamisia, 8(4), 1100-1106.

Sulaiman, A. I. et al. (2022). Community empowerment program based on green economy in preserving herbs as local wisdom. Sustainable Development Research, 4(2), 14. DOI: https://doi.org/10.30560/sdr.v4n2p14.

บทความวิจัย

การพัฒนาท้องถิ่นและภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา*

LOCAL DEVELOPMENT AND TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP AFFECTING THE LIFE QUALITY OF PEOPLE IN SIKHIO DISTRICT, NAKHON RATCHASIMA PROVINCE

ฐิรนันท์ วงศ์ชาญชัยศรี*, ภมร ขันธะหัตถ์, ธนิศร ยืนยง

Thiranan Wongchanchaisri*, Phamorn Khanthahat, Tanisorn Yeunyong

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี ปทุมธานี ประเทศไทย

Faculty of Political Science, Pathumthani University, Pathum Thani, Thailand

*Corresponding author E-mail: sayaporn.may@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนฯ วิเคราะห์การพัฒนาท้องถิ่นและภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน และเสนอแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา เป็นวิจัยเชิงผสมผสาน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ที่อยู่ในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 400 คน เลือกด้วยสูตรคำนวณ และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 คน เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้วิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก สถิติในการวิจัย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ เฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพชีวิตของประชาชนฯ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สามารถเรียงเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ด้านชีวิตในชุมชน ด้านชีวิตการทำงาน ด้านสุขภาพ ด้านชีวิตครอบครัว ด้านความมั่นคงความปลอดภัยทางเศรษฐกิจ และด้านการใช้สติปัญญา ตามลำดับ ผลการวิเคราะห์การพัฒนาท้องถิ่นและภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนฯ ด้านการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ ด้านยกระดับด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของประชาชน ด้านส่งเสริม พัฒนา โครงสร้างพื้นฐาน เพื่อยกระดับเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว การค้า การลงทุน อุตสาหกรรม เศรษฐกิจ และด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ได้ร้อยละ 52.80 มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และข้อเสนอแนะให้มีการส่งเสริมพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อยกระดับเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว การค้า การลงทุน อุตสาหกรรม เศรษฐกิจ และส่งเสริมการเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้นำท้องถิ่น เพื่อให้เกิดขวัญและกำลังใจในการประพฤติ ปฏิบัติดี และเป็นต้นแบบในการพัฒนาท้องถิ่นต่อไป

คำสำคัญ: การพัฒนาท้องถิ่น, ภาวะผู้นำ, การเปลี่ยนแปลง, คุณภาพชีวิตของประชาชน, อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา

* Received 21 October 2025; Revised 24 December 2025; Accepted 24 December 2025

Abstract

This research article aimed to study the level of quality of life of the people, analyze local development and transformational leadership that affected the quality of life of the people, and propose guidelines for improving the quality of life of the people in Sikhio District, Nakhon Ratchasima Province. The study employed a mixed-methods approach. The samples consisted of 400 residents aged 18 years and over who lived in Sikhio District, Nakhon Ratchasima Province, selected through a calculation formula, and 20 key informants selected purposively. The research instruments used for data collection included a questionnaire and an in-depth interview form. The statistics used in the study included frequency, percentage, mean, standard deviation, and multiple regression analysis. The results revealed that the overall quality of life of the people was at a high level. The mean scores, ranked from highest to lowest, were in the following aspects: physical environment, community life, working life, health, family life, economic security and safety, and intellectual use. The analysis of local development and transformational leadership that affected the quality of life of the people showed that motivation enhancement, improvement of life and property security, promotion and development of infrastructure to enhance the economy, tourism, trade, investment, and industry, as well as being a good role model, had an effect on the quality of life of the people in Sikhio District, Nakhon Ratchasima Province, at 52.80 percent with statistical significance at the .05 level. The study recommended promoting and developing infrastructure to elevate the economy, tourism, trade, investment, and industry, as well as encouraging local leaders to be good role models in order to foster morale, good conduct, and serve as examples for future local development.

Keywords: Local Development, Leadership, Transformation, Quality of Life, Sikhio District Nakhon Ratchasima Province

บทนำ

การพัฒนาท้องถิ่นเป็นกระบวนการทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการร่วมมือกันของประชาชนในสังคมนั้น ๆ ร่วมมือกันวางแผน ปฏิบัติการบางประการเพื่อการแก้ไขปัญหาของท้องถิ่น หรือส่วนรวม รวมไปถึงการร้องขอความช่วยเหลือจากภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะองค์กรภาครัฐ ปรับปรุงสภาพทั่วไปเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของประชาชนในชุมชนให้เกิดความเป็นปึกแผ่น มีการดำเนินงานที่เป็นไปตามทิศทางความต้องการของชุมชน กระบวนการดังกล่าวจะอาศัยการดำเนินงานร่วมกันของราษฎรในชุมชน แต่มักจะได้รับการส่งเสริมให้ความช่วยเหลือโดยหน่วยงานราชการ หรืออาสาสมัครอื่น ๆ เป็นต้น (Dunham, A., 1958) การกำหนดเป้าหมายและวิธีดำเนินการที่ครอบคลุมการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของประชาชน การเปลี่ยนแปลงด้านสถาบัน การเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และการเมือง (Streeten, P.,

1972) ความสำคัญของการพัฒนาท้องถิ่น พัฒนาท้องถิ่นให้ปรับเปลี่ยน หรือมีแนวโน้มไปสู่ทิศทางที่ดีนั้นย่อมแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของรัฐบาล การมีเศรษฐกิจมั่งคั่ง และการได้รับประโยชน์สาธารณะที่ดี ซึ่งการพัฒนาชุมชนนี้เองส่วนใหญ่จะเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ดังนั้นแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการสร้างชีวิตสาธารณะก็คือการหาแนวทางที่สามารถกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของสังคม การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน การร่วมกันปรึกษาหารือ การแก้ไขปัญหาร่วมกัน เหล่านี้จะช่วยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และความสัมพันธ์เชิงสาธารณะในที่สุด (Mathews, D., 1999)

ภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงตัวบุคคลจากแบบหนึ่งไปสู่อีกแบบหนึ่งไม่ว่าจะเป็นในเรื่องอารมณ์ความรู้สึก ค่านิยม จริยธรรม มาตรฐาน และเป้าหมายในระยะยาว รวมไปถึงเป็นกระบวนการกระตุ้นแรงจูงใจของผู้ตาม การตอบสนองความต้องการ และการดูแลผู้ตามในฐานนะที่เป็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน นอกจากนี้ ภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงยังเป็นรูปแบบของอิทธิพลที่ผลักดันให้ผู้ตามประสบความสำเร็จมากเกินกว่าความคาดหวัง (Northhouse, P. G., 2004) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง คือ ผู้นำที่สามารถแปลงวิสัยทัศน์ให้เป็นความจริงได้ นำไปสู่การปฏิบัติได้สามารถทำให้บุคคลสนใจ และยินดีปฏิบัติตาม ผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะทำงานที่ท้าทาย และเป็นผู้กำหนดกลยุทธ์ขององค์กร สภาพแวดล้อมของการแข่งขัน เพราะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสามารถเปลี่ยนจากผู้นำแบบเก่ามาสู่ความเป็นผู้นำ แบบใหม่ที่นำมาซึ่งความสำเร็จขององค์กร (Burns, J. M., 1978)

คุณภาพชีวิตของประชาชน หมายถึง การรับรู้ของบุคคลเกี่ยวกับสภาพการดำรงชีวิตของตนที่สามารถวัดได้จากความพึงพอใจต่อความเป็นอยู่ ความสุข สุขภาพร่างกายและจิตใจ อาหาร สิ่งของอำนวยความสะดวกตามความจำเป็น การมีสภาพแวดล้อมที่ดี และการใช้ชีวิตอยู่ในสังคมที่ดี (นริสรา พึ่งโพธิ์สภ และฐาศุกร์ จันประเสริฐ, 2555) คุณภาพชีวิต หมายถึง บุคคลที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขตามฐานะ ภายใต้บริบทของวัฒนธรรมและความหมายของระบบในสังคมที่พวกเขาอาศัยอยู่ประกอบด้วยปัจจัยพื้นฐานที่พอเพียง มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดเป็นไปในทางบวก มีฐานะทางเศรษฐกิจสามารถพึ่งพาตนเองได้โดยไม่เป็นภาระของผู้อื่น สามารถทำประโยชน์ให้ผู้อื่นได้ เป็นบุคคลที่รู้จักรักตัวเอง มีความรักเผื่อแผ่คนอื่น รู้จักเมตตากรุณาและให้อภัยผู้อื่น รู้จักมองโลกในแง่ดี มีความเชื่อที่ถูกต้องและความสัมพันธ์ที่ดีต่อสภาพแวดล้อม ไม่คิดร้ายต่อผู้อื่น (วรเทพ เวียงแก และคณะ, 2560) จังหวัดนครราชสีมา เป็นจังหวัดที่มีประชากรเป็นอันดับ 2 ของประเทศ อำเภอสีคิ้ว เป็นหนึ่งอำเภอ ในจำนวน 32 อำเภอ ซึ่งมีการกระจายของประชากรตามพื้นที่ต่างๆ ประชาชนส่วนใหญ่ยังประกอบอาชีพเกษตรกรรม และคนชนบทยังขาดความรู้ถึงสิทธิในข้อมูลข่าวสารต่างๆ ทำให้เกิดช่องว่างในการรับสิทธิอันพึงเกิดประโยชน์แก่แก่ประชาชน รวมถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากผู้นำท้องถิ่นอันส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจในการทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาท้องถิ่นและภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิต วิเคราะห์การพัฒนาท้องถิ่นและภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตและเสนอแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา พัฒนาให้ประชาชนได้มีคุณภาพชีวิตบนพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่เข้ากับบริบทในท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา

2. เพื่อวิเคราะห์การพัฒนาท้องถิ่นและภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา

3. เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาท้องถิ่นและภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน (mixed methods research) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน (mixed methods research) โดยเก็บข้อมูลทุติยภูมิจากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลปฐมภูมิเชิงปริมาณจากแบบสอบถามและเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือ ประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งมี อายุ18 ปีขึ้นไป อยู่ในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 86,855 คน แบ่งเป็นชาย 43,077 คน หญิง 43,778 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งมี อายุ18 ปีขึ้นไป อยู่ในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 400 คน แสดงสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างได้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา

ตำบล	ชาย	หญิง	รวม	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
1. ตำบลสีคิ้ว	2,838	2,929	5,767	27
2. ตำบลบ้านหัน	2,241	2,320	4,561	21
3. ตำบลกฤษณา	3,733	3,704	7,437	34
4. ตำบลลาดบัวขาว	7,402	7,767	15,169	70
5. ตำบลหนองหญ้าขาว	5,157	5,015	10,172	47
6. ตำบลกุดน้อย	3,665	3,933	7,598	35
7. ตำบลวังโรงใหญ่	4,232	4,140	8,372	39
8. ตำบลมิตรภาพ	3,674	3,837	7,511	35
9. ตำบลคลองไผ่	3,136	3,139	6,275	29
10. ตำบลดอนเมือง	3,896	3,730	7,626	35
11. ตำบลหนองบัวน้อย	3,103	3,264	6,367	29
รวม	**43,077**	**43,778**	**86,855**	**400**

จากการคำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน (Yamane, T., 1973) โดยผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างขั้นที่ 1 สุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิโดยอาศัยสัดส่วน (stratified sampling) และ ขั้นที่ 2

สุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) โดยวิธีการจับสลาก (lottery sampling) 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งมี อายุ 18 ปีขึ้นไป ในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยทำการกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมด จำนวน 20 คน จำแนกเป็น ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 10 คน ประชาชนในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 10 คน โดยเลือกแบบเจาะจง เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการพัฒนาท้องถิ่น และมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการพัฒนาท้องถิ่นและคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดนครราชสีมา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ ได้ใช้แบบสอบถาม (questionnaires) เพื่อทำการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดแบบสอบถามขึ้นจากการศึกษาผลงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย โดยแบบสอบถามชุดนี้มีองค์ประกอบที่ตรงกับ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ตามแนวคิดของ Bass, B. M. & Avolio, B. J. (Bass, B. M. & Avolio, B. J., 1994) แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่น ประกอบด้วย 1) ส่งเสริม พัฒนา และยกระดับด้านการเกษตร และเกษตรแปรรูปมูลค่าสูง 2) ส่งเสริม พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อยกระดับเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว การค้า การลงทุน อุตสาหกรรม เศรษฐกิจ 3) เสริมสร้างและพัฒนาคน ชุมชน เมือง และการยกระดับการบริหารจัดการภาครัฐ เพื่อสังคมคุณภาพสูง 4) ยกระดับบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดสมดุลและยั่งยืน และ 5) ยกระดับด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย 1) การแสวงหาโอกาสและกระบวนการที่ท้าทาย 2) การสร้างแรงบันดาลใจ 3) การช่วยเหลือสนับสนุน 4) การเป็นแบบอย่างที่ดี และ 5) การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ และ ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของประชาชน ประกอบด้วย 1) ความมั่นคง ปลอดภัยทางเศรษฐกิจ 2) สุขภาพ 3) ชีวิตด้านการใช้สติปัญญา 4) ชีวิตการทำงาน 5) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ 6) ชีวิตครอบครัว และ 7) ชีวิตในชุมชน การวัดระดับความคิดเห็นในการตอบแบบสอบถาม ได้กำหนดใช้เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert) ใช้เกณฑ์ในการพิจารณาการให้คะแนนของเบสท์ (Best J. W., 1981) การสร้างและการทดสอบเครื่องมือวิจัย ได้แก่ 1) ได้ทำการศึกษา ค้นคว้าข้อมูล ผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการดูแลผู้สูงอายุและสวัสดิการผู้สูงอายุที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดอุทัยธานี เพื่อนำมาประกอบการวิจัย 2) ได้กำหนดขอบเขตของแบบสอบถามจากข้อมูลที่ได้ศึกษา และนำมาสร้างเป็นแบบสอบถาม 3) เมื่อเสร็จการออกแบบแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามดังกล่าวนี้ไปเสนอแก่อาจารย์ที่ปรึกษาหลักและอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม เพื่อทำการตรวจสอบความน่าเชื่อถือและความแม่นยำของแบบสอบถาม 4) ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบความน่าเชื่อถือและความแม่นยำของแบบสอบถามเป็น 2 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและการหาค่าความเที่ยง ดังนี้ 4.1) ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือ ผู้วิจัยเริ่มดำเนินการหลังจากได้สร้างเครื่องมือแบบสอบถามขึ้นมา โดยนำแบบสอบถามไปตรวจสอบว่า เมื่อผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างแล้วนั้นแบบสอบถามจะสามารถวัดในส่วนเนื้อหาที่ผู้วิจัยต้องการวัดได้มากน้อยเพียงใด ซึ่งกระบวนการตรวจสอบนั้นผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ทำการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา และให้คำแนะนำในการปรับปรุง แก้ไขแบบสอบถาม จากนั้นผู้วิจัยจึงดำ เนินการแก้ไขตามคำแนะนำที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญ และนำผลการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย

ด้วยค่า IOC (index of item objective congruence) โดยให้คะแนนตามเกณฑ์ ถ้าข้อคำถามวัดได้ตรงวัตถุประสงค์ ได้ + 1 คะแนน ถ้าไม่แน่ใจข้อคำถามนั้นวัดตรงจุดประสงค์หรือไม่ ได้ 0 คะแนน ถ้าข้อคำถามวัดได้ไม่ตรงจุดประสงค์ ได้ - 1 คะแนน นำคะแนนของผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ประเมินมากรอกลงในแบบวิเคราะห์ความสอดคล้องของข้อคำถามวัดจุดประสงค์เพื่อหาค่าเฉลี่ย โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกข้อคำถาม ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50-1.00 คัดเลือกไว้ใช้ได้ ขอคำถามที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 ควรพิจารณาปรับปรุงหรือตัดทิ้ง ผลการวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม มีค่าเฉลี่ยของดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้เท่ากับ 0.64 (Turner, R. C. & Carlson, L., 2003) และ 4.2) การหาความเที่ยงตรงของเครื่องมือ ภายหลังที่นำเครื่องมือแบบสอบถามไปผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา และนำไปทดลองใช้ (try-out) กับประชาชนที่อายุ 18 ปีขึ้นไป และมีสิทธิ์เลือกตั้ง อยู่ในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดสระบุรี ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาค่าความเที่ยง จำนวน 30 ชุด วิเคราะห์ความเที่ยงของแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมวิจัยทางสังคมศาสตร์ หาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (alpha coefficient) ของครอนบาค โดยกำหนดเกณฑ์ที่ยอมรับได้ คือ มากกว่า 0.70 ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .90 (Cronbach, L. J., 1990) และจากนั้นจึงนำแบบสอบถามไปดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอนต่อไป

2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้ใช้แบบสัมภาษณ์ ซึ่งแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่น ประกอบด้วย 1) ส่งเสริม พัฒนา และยกระดับด้านการเกษตร และเกษตรแปรรูปมูลค่าสูง 2) ส่งเสริม พัฒนา โครงสร้างพื้นฐาน เพื่อยกระดับเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว การค้า การลงทุน อุตสาหกรรม เศรษฐกิจ BCG และเขตเศรษฐกิจพิเศษ 3) เสริมสร้างและพัฒนาคน ชุมชน เมือง และการยกระดับการบริหารจัดการภาครัฐ เพื่อสังคมคุณภาพสูง 4) ยกระดับบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดสมดุลและยั่งยืน และ 5) ยกระดับด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย 1) การแสวงหาโอกาสและกระบวนการที่ท้าทาย 2) การสร้างแรงบันดาลใจ 3) การช่วยเหลือสนับสนุน 4)การเป็นแบบอย่างที่ดี และ 5) การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ และ ส่วนที่ 3 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของประชาชน ประกอบด้วย 1) ความมั่นคงปลอดภัยทางเศรษฐกิจ 2) สุขภาพ 3) ชีวิตด้านการใช้สติปัญญา 4) ชีวิตการทำงาน 5) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ 6) ชีวิตครอบครัว และ 7) ชีวิตในชุมชน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้มีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยการหาค่าความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่สร้างขึ้นโดยพัฒนาจากตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ไปตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา และความสอดคล้องต่อเนื่องของแบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน หลังจากนั้น ได้นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมถูกต้อง ตามคำแนะนำ ก่อนนำไปใช้ในการวิจัยต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการดังนี้ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ ได้ดำเนินการขอหนังสือจากมหาวิทยาลัย เพื่อนำไปประกอบการขอเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ปฏิบัติงานภาคสนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ป้องกันการได้รับข้อมูลที่คาดเคลื่อน 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งได้ทำการนัดหมายวันเวลา และสถานที่สัมภาษณ์ โดยส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อนำไปประกอบการขอเก็บรวบรวมข้อมูล การดำเนินการนี้เป็นการยืนยันสถานะของผู้วิจัยและขออนุญาตอย่างเป็นทางการจากหน่วยงานต้นสังกัดก่อนเข้าปฏิบัติงานภาคสนาม ซึ่งเป็นการแสดงออกถึง จริยธรรมการวิจัยเบื้องต้น ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการแจ้งสิทธิ์การ

เข้าร่วมโดยสมัครใจ สิทธิ์ในการปกปิดข้อมูลส่วนตัว สิทธิ์ในการปฏิเสธการตอบแก่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่าน โดยผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์ด้วยตนเอง ในขณะสัมภาษณ์มีการจดบันทึกข้อความสำคัญ และได้ขออนุญาตบันทึกด้วยเครื่องบันทึกเสียงและภาพนิ่ง ซึ่งเป็นการแสดงความเคารพต่อผู้ให้ข้อมูลและขอความยินยอมก่อนทำการบันทึกข้อมูลส่วนบุคค

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ ได้นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่างมาทำการวิเคราะห์ทางสถิติ ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล คือ 1.1) สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: S.D.) และ 1.2) สถิติเชิงอนุมาน (inferential statistics) ได้แก่ การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis: MRA) 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้บันทึกข้อมูลภาคสนามและการถอดเทปซึ่งเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์ด้วยวิธีจัดระบบข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างสรุป ซึ่งส่วนใหญ่ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์จะเป็นข้อความบรรยาย ซึ่งได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ และการจดบันทึก และนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า

ผลการศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา แสดงได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน จังหวัดนครราชสีมา ในภาพรวม

	คุณภาพชีวิตของประชาชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1.	ความมั่นคง ความปลอดภัยทางเศรษฐกิจ	3.61	0.53	มาก	6
2.	สุขภาพ	3.71	0.51	มาก	4
3.	การใช้สติปัญญา	3.55	0.42	มาก	7
4.	ชีวิตการทำงาน	3.76	0.51	มาก	3
5.	สภาพแวดล้อมทางกายภาพ	3.90	0.44	มาก	1
6.	ชีวิตครอบครัว	3.65	0.48	มาก	5
7.	ชีวิตในชุมชน	3.88	0.47	มาก	2
	รวม	**3.72**	**0.19**	**มาก**	

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.72, S.D. = 0.19) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย คือ ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ($\bar{X}$ = 3.90, S.D. = 0.44) รองลงมา คือ ด้านชีวิตในชุมชน ($\bar{X}$ = 3.88, S.D. = 0.47) ด้านชีวิตการทำงาน ($\bar{X}$ = 3.76, S.D. = 0.51) ด้านสุขภาพ ($\bar{X}$ = 3.71, S.D. = 0.51) ด้านชีวิตครอบครัว ($\bar{X}$ = 3.65, S.D. = 0.48)

ด้านความมั่นคง ความปลอดภัยทางเศรษฐกิจ ($\bar{X}$ = 3.61, S.D. = 0.53) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการใช้สติปัญญา ($\bar{X}$ = 3.55, S.D. = 0.42) ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์การพัฒนาท้องถิ่นและภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา แสดงได้ดังตารางที่ 3 - 5

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการวิเคราะห์การพัฒนาท้องถิ่นที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวม

	การพัฒนาท้องถิ่น	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1.	ส่งเสริม พัฒนา และยกระดับด้านการเกษตร และเกษตรแปรรูปมูลค่าสูง	3.40	0.57	ปานกลาง	5
2.	ส่งเสริม พัฒนา โครงสร้างพื้นฐาน เพื่อยกระดับเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว การค้า การลงทุน อุตสาหกรรมเศรษฐกิจ BCG และเขตเศรษฐกิจพิเศษ	3.55	0.54	มาก	4
3.	เสริมสร้างและพัฒนาคน ชุมชน เมือง และการยกระดับการบริหารจัดการภาครัฐ เพื่อสังคมคุณภาพสูง	3.65	0.47	มาก	3
4.	ยกระดับบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมให้เกิดสมดุลและยั่งยืน	3.67	0.54	มาก	2
5.	ยกระดับด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของประชาชน	3.75	0.61	มาก	1
	รวม	**3.61**	**0.26**	**มาก**	

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการวิเคราะห์การพัฒนาท้องถิ่นที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.61, S.D. = 0.20) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 4 ด้าน และระดับปานกลาง 1 ด้าน ซึ่งเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย คือ ยกระดับด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของประชาชน ($\bar{X}$ = 3.75, S.D. = 0.61) รองลงมา คือ ยกระดับบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมให้เกิดสมดุลและยั่งยืน ($\bar{X}$ = 3.67, S.D. = 0.54) เสริมสร้างและพัฒนาคน ชุมชน เมือง และการยกระดับการบริหารจัดการภาครัฐ เพื่อสังคมคุณภาพสูง ($\bar{X}$ = 3.65, S.D. = 0.47) ส่งเสริม พัฒนา โครงสร้างพื้นฐาน เพื่อยกระดับเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว การค้า การลงทุน อุตสาหกรรม เศรษฐกิจ BCG และเขตเศรษฐกิจพิเศษ ($\bar{X}$ = 3.55, S.D. = 0.54) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ส่งเสริม พัฒนา และยกระดับด้านการเกษตร และเกษตรแปรรูปมูลค่าสูง ($\bar{X}$ = 3.40, S.D. = 0.57) ตามลำดับ

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวม

	ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในอำเภอสีคิ้ว	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1.	การแสวงหาโอกาส	3.44	0.47	มาก	5
2.	การสร้างแรงบันดาลใจ	3.95	0.45	มาก	1
3.	การช่วยเหลือสนับสนุน	3.73	0.44	มาก	3
4.	การเป็นแบบอย่างที่ดี	3.59	0.47	มาก	4
5.	การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ	3.91	0.50	มาก	2
	รวม	**3.72**	**0.21**	**มาก**	

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.72, S.D. = 0.21) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย คือ การสร้างแรงบันดาลใจ ($\bar{x}$ = 3.95, S.D. = 0.45) รองลงมา คือ การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ ($\bar{x}$ = 3.91, S.D. = 0.50) การช่วยเหลือสนับสนุน ($\bar{x}$ = 3.73, S.D. = 0.44) การเป็นแบบอย่างที่ดี ($\bar{x}$ = 3.59, S.D. = 0.47) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การแสวงหาโอกาส ($\bar{x}$ = 3.44, S.D. = 0.47) ตามลำดับ

ตารางที่ 5 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ การพัฒนาท้องถิ่นและภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา

ตัวแปรอิสระ	B	Std. Error	Beta	t	Sig
ค่าคงที่ (Constant)	3.373	0.209		16.126	0.000
การพัฒนาท้องถิ่น					
1. ส่งเสริม พัฒนา และยกระดับด้านการเกษตร และเกษตรแปรรูปมูลค่าสูง (X_1)	0.025	0.017	0.073	1.481	0.139
2. ส่งเสริม พัฒนา โครงสร้างพื้นฐาน เพื่อยกระดับเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว การค้า การลงทุน อุตสาหกรรม เศรษฐกิจ (X_2)	0.058	0.017	0.112	1.753	0.019*
3. เสริมสร้างและพัฒนาคน ชุมชน เมือง และการยกระดับการบริหารจัดการภาครัฐ เพื่อสังคมคุณภาพสูง (X_3)	0.005	0.021	0.012	0.244	0.807
4. ยกระดับบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมให้เกิดสมดุลและยั่งยืน (X_4)	0.019	0.018	0.054	1.075	0.283
5. ยกระดับด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของประชาชน (X_5)	0.063	0.016	0.136	2.745	0.006*
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง					
6. การแสวงหาโอกาส (X_6)	0.029	0.020	0.071	1.420	0.156
7. การสร้างแรงบันดาลใจ (X_7)	0.012	0.021	0.029	0.598	0.550
8. การช่วยเหลือสนับสนุน (X_8)	0.033	0.022	0.076	1.483	0.139
9. การเป็นแบบอย่างที่ดี (X_9)	0.042	0.020	0.096	1.120	0.038*
10. การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ (X_{10})	0.087	0.019	0.225	4.540	0.000*
R = 0.596, R Square = 0.528, Adjuster R Square = .264					
Std. Error of the Estimate = 0.185273, F = 3.747, Sig = 0.000					

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่า ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ การพัฒนาท้องถิ่นและภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ตัวแปร การพัฒนาท้องถิ่นและภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา โดยพิจารณาจากค่า Sig .05 ซึ่งน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดที่ .05 และพบว่า ตัวแปรด้านการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ (X_{10}) ยกระดับด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของประชาชน (X_5) ส่งเสริม พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อยกระดับเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว การค้า การลงทุน อุตสาหกรรม เศรษฐกิจ (X_2) และการเป็นแบบอย่างที่ดี (X_9) ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา(Y) มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

แนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา มีดังนี้ 1) ด้านความมั่นคง ความปลอดภัยทางเศรษฐกิจ ควรเพิ่มนโยบายส่งเสริมทักษะประกอบอาชีพแก่กลุ่มเกษตรกรรม ช่วยให้ประชาชนในพื้นที่ได้พัฒนาสินค้าการเกษตรตอบสนองต่อกลุ่มลูกค้าได้ดีขึ้น 2) ด้านสุขภาพ ควรมีนโยบายสำหรับการดูแลสุขภาพประชาชน กลุ่มแรงงานในจังหวัด เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพที่ดีขึ้น สามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจภายในจังหวัดได้ 3) ด้านการใช้สติปัญญา ควรมีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมการพัฒนาอาชีพแก่ประชาชน มีความเหมาะสมทั้งในเรื่องของการใช้ภาษา การเปิดเผยข้อมูลและกระจายข่าวสารให้รับทราบท่านเห็นด้วยกับการส่งเสริมการอบรมสร้างอาชีพแก่ประชาชน 4) ด้านชีวิตการทำงาน ผู้นำองค์กรภาครัฐ ควรมุ่งเน้นส่งเสริมเกี่ยวกับการสร้างขวัญและกำลังใจที่ดีต่อการทำงาน เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีขึ้น 5) ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ควรออกแบบโครงสร้างพื้นฐานในจังหวัดให้มีความพร้อม รวมทั้งมีการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมที่ดีในสังคม เพื่อให้เขตพื้นที่การพัฒนาดีขึ้น 6) ด้านชีวิตครอบครัว องค์กรที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการเป็นแบบอย่างที่ดีในสถาบันครอบครัวเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกดีแก่เด็กและเยาวชน และ 7) ด้านชีวิตในชุมชน ควรมีการออกนโยบายการรณรงค์ช่วยผลักดันความรับผิดชอบต่อสังคมเกี่ยวกับการส่งเสริมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติชุมชน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ผลการศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งยืนยันว่าการพัฒนาและการบริหารจัดการท้องถิ่นได้สร้างความพึงพอใจโดยรวมให้กับประชาชน สอดคล้องกับกรอบแนวคิดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก (WHO-QOL) ที่เน้นความรู้สึกเป็นสุขในหลายมิติ และเมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ซึ่งเน้นย้ำความสำคัญของการตอบสนอง ความต้องการพื้นฐานและความมั่นคงปลอดภัย (Safety Needs) ตามทฤษฎีลำดับความต้องการของมาสโลว์ (Maslow, A. H., 1970) โดยข้อค้นพบนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ลักขณา อินทร์บึง และคณะ ที่ระบุว่าความพึงพอใจต่อโครงสร้างพื้นฐานเป็นตัวแปรที่ส่งผลเชิงบวกต่อคุณภาพชีวิตในระดับสูง ขณะเดียวกัน ด้านการใช้สติปัญญาเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ลโดยเฉพาะประเด็นการส่งเสริมการอบรมสร้างอาชีพแก่ประชาชน สะท้อนช่องว่างในการพัฒนา ทุนมนุษย์ (Human Capital Theory) และความต้องการเติมเต็มศักยภาพของตนเอง

(Self-Actualization) (ลักขณา อินทร์บึง และคณะ, 2567) ซึ่ง สอดคล้องกับการศึกษาของ เมธี ดิสวัสดิ์ และธนิยา เยาดำ ที่พบว่า การขาดโอกาสในการพัฒนาทักษะอาชีพเป็นอุปสรรคสำคัญในการยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิต (เมธี ดิสวัสดิ์ และธนิยา เยาดำ, 2565)

ผลการวิเคราะห์การพัฒนาท้องถิ่นและภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแสดงให้เห็นว่า การพัฒนาท้องถิ่นและภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสามารถร่วมกันทำนายคุณภาพชีวิตของประชาชนได้ถึง 52.80% โดยมี 4 องค์ประกอบที่ส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เรียงตามลำดับอิทธิพล ได้แก่ การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ (สูงสุด) ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โครงสร้างพื้นฐานเพื่อยกระดับเศรษฐกิจ และ การเป็นแบบอย่างที่ดี ซึ่งข้อค้นพบนี้ สอดคล้องกับทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership Theory) ของ Bass, B. M., & Avolio, B. J. อย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ (Inspirational Motivation) ที่เป็นปัจจัยส่งผลสูงสุด ย้ำถึงบทบาทของผู้นำในการสร้างความเชื่อมั่นและความเป็นธรรม (Bass, B. M. & Avolio, B. J., 1994) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนกชนม์ กรรมการ และคณะ ที่พบว่า การสร้างบรรยากาศเชิงบวกส่งผลต่อความผูกพันในชุมชน (Social Capital) และคุณภาพชีวิต (ชนกชนม์ กรรมการ และคณะ, 2566) ขณะที่ปัจจัยด้านความมั่นคงปลอดภัย สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรพล สุยะพรหม และคณะ ที่เน้นว่าความรู้สึกปลอดภัยเป็นตัวทำนายหลักของความผาสุกทางสังคม และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อเศรษฐกิจ สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น (Local Economic Development: LED) ที่โครงสร้างพื้นฐานเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนรายได้ของประชาชน (สุรพล สุยะพรหม และคณะ, 2566)

แนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา สามารถเสนอแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยมุ่งเน้นการเสริมสร้างปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงและแก้ไขจุดอ่อนที่พบอย่างเป็นระบบ โดยต้องให้ความสำคัญสูงสุดกับการเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยเน้นการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ และ การเป็นแบบอย่างที่ดี (Idealized Influence) เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและสร้างความไว้วางใจสาธารณะ (ชนกชนม์ กรรมการ และคณะ, 2566) ควบคู่กับการลงทุนอย่างต่อเนื่องในด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งเป็นความต้องการพื้นฐานของประชาชน (Maslow, A. H., 1970) และที่สำคัญคือต้องเร่งแก้ไขจุดอ่อนของ ด้านการใช้สติปัญญา ด้วยการจัด กิจกรรมการพัฒนาอาชีพและการอบรมสร้างอาชีพ ที่สอดคล้องกับตลาดแรงงานสมัยใหม่ เพื่อให้ประชาชนสามารถพัฒนาทักษะและยกระดับคุณภาพชีวิตในมิติของการพัฒนาตนเองและเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน (เมธี ดิสวัสดิ์ และธนิยา เยาดำ, 2565) ซึ่งจะช่วยเติมเต็มคุณภาพชีวิตในมิติที่ยังมีความเหลื่อมล้ำและลดช่องว่างทางทักษะในท้องถิ่นได้

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า คุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา อยู่ในระดับมาก โดยมีจุดแข็งที่สุดคือ ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ แต่มีจุดอ่อนที่ต้องเร่งแก้ไขคือ ด้านการใช้สติปัญญา โดยเฉพาะการขาดโอกาสในการอบรมสร้างอาชีพ ซึ่งสะท้อนความเหลื่อมล้ำในการพัฒนาทุนมนุษย์ ผลการวิเคราะห์การพัฒนาท้องถิ่นและภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอสีคิ้ว

จังหวัดนครราชสีมา ยืนยันว่า การพัฒนาท้องถิ่นและภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงร่วมกันส่งผลต่อคุณภาพชีวิตอย่างมีนัยสำคัญ โดยปัจจัยที่ส่งผลสูงสุดคือ การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ ตามมาด้วย ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สามารถเสนอแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ควรเน้นการเสริมสร้างภาวะผู้นำที่สร้างแรงจูงใจและความเป็นธรรม ควบคู่กับการเร่งรัดการลงทุนในด้านความปลอดภัย และการจัดหลักสูตรพัฒนาทักษะอาชีพที่สามารถสร้างมูลค่าสูงเพื่อยกระดับความมั่นคงทางเศรษฐกิจและเติมเต็มศักยภาพของประชาชนอย่างยั่งยืน จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ในระยะเร่งด่วนคือการจัดสรรงบประมาณยกระดับระบบรักษาความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตสูงที่สุด ควบคู่ไปกับการกำหนดนโยบายให้ผู้บริหารนำหลัก ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ ไปปฏิบัติอย่างจริงจังในระยะกลาง 2) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ ที่ต้องดำเนินการเร่งด่วนที่สุดคือการเร่งจัดทำและเปิดหลักสูตรฝึกอบรมอาชีพเสริมทักษะระยะสั้น (Upskill/Reskill) ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด เพื่อแก้ไขจุดอ่อนที่พบในด้าน การใช้สติปัญญา ซึ่งเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด และในระยะยาว ควรจัดตั้ง ศูนย์เรียนรู้และพัฒนาทักษะอาชีพถาวรประจำตำบล เพื่อสร้างกลไกยั่งยืนในการเพิ่มความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประชาชน และ 3) ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาปัจจัยเชิงคุณภาพเพิ่มเติมเพื่อเจาะลึกถึงสาเหตุและอุปสรรคของการพัฒนาในมิติด้านทักษะอาชีพเพื่อนำไปสู่การออกแบบนโยบายที่แม่นยำยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ชนกชนม์ กรรมการ และคณะ. (2566). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราชเขต 1. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 10(2), 401-417.

นริสรา พึ่งโพธิ์สภ และฐาศุกร์ จันประเสริฐ. (2555). การสังเคราะห์งานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางจิต และสังคมที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในประเทศไทย. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

เมธี ดิสวัสดิ์ และธนิยา เยาดำ. (2565). ทักษะชีวิตและอาชีพสู่การเสริมสร้างทักษะแห่งอนาคตของประชาชนบริบทอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 22(2), 133-146.

ลักขณา อินทร์บึง และคณะ. (2567). การบริการสาธารณะที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบ้านเป็ด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 14(4), 216-229.

วรเทพ เวียงแก และคณะ. (2560). คุณภาพชีวิตของบุคลากรในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตอีสานอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, 17(3), 111-120.

สุรพล สุยะพรหม และคณะ. (2566). การขับเคลื่อนกิจกรรมส่งเสริมความมั่นคงทางสังคมของชุมชนในประเทศไทย. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 7(6), 73-85.

Bass, B. M. & Avolio, B. J. (1994). Improving organizational effectiveness through transformational leadership. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc.

Best J. W. (1981). Research in Education. (4th ed.). New Delhi: Prentice Hall of India Pvt. Ltd.

Burns, J. M. (1978). Leadership. New York: Harper & Row.

Cronbach, L. J. (1990). Essentials of Psychological Testing. (5th ed.). London: UCL Press.

Dunham, A. (1958). The Outlook for Community Development: An International Symposium. Ann Arbor, Michigan: School of Social Work, University of Michigan.

Maslow, A. H. (1970). Motivation and Personality. (2nd ed.). New York: Harper & Row.

Mathews, D. (1999). Politics for People: Finding a Responsible Public Voice. Illinois: University of Illinois Press.

Northhouse, P. G. (2004). Leadership Theory and Practice. Thousand Oaks: Sage Publishing Inc.

Streeten, P. (1972). The Frontiers of Development Studies. London: Mac Millan.

Turner, R. C. & Carlson, L. (2003). Indexes of Item-Objective Congruence for Multidimensional Items. International Journal of Testing, 3(2), 163-171.

Yamane, T. (1973). Statistics: An Introductory Analysis. (3rd ed.). New York: Harper and Row.

บทความวิจัย

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 และการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลในจังหวัดฉะเชิงเทรา*

TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP IN THE 21ST CENTURY AND ADMINISTRATION ACCORDING TO THE GOOD GOVERNANCE PRINCIPLE AFFECTING THE LOCAL DEVELOPMENT OF SUBDISTRICT MUNICIPALITIES IN CHACHOENGSAO PROVINCE

พรวิจิตร วรศิลป์*, วิทยา สุจริตธนารักษ์, ธนิศร ยืนยง

Phornvichit Worasilapa*, Withaya Sucharitharugse, Tanisorn Yeunyong

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี ปทุมธานี ประเทศไทย

Faculty of Political Science, Pathumthani University, Pathum Thani, Thailand

*Corresponding author E-mail: sayaporn.may@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาระดับการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลฯ วิเคราะห์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 และการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลฯ และเสนอแนวทางในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลและการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลในจังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ในเทศบาลตำบลในจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 400 คน เลือกโดยใช้สูตรคำนวณ และผู้ให้ข้อมูล จำนวน 20 คน เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้วิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก สถิติที่ใช้วิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า ระดับการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลฯ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงค่าเฉลี่ยมากไปน้อย คือ ด้านการวิเคราะห์รองลงมา คือ ด้านเทคนิค ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านการวินิจฉัย และด้านความคิดรวบยอด ตามลำดับ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 และการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลฯ ด้านหลักนิติธรรม หลักการเปิดเผย/ความโปร่งใส หลักการกระจายอำนาจ และเทคนิค ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลในจังหวัดฉะเชิงเทรา มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และแนวทางในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล และการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลในจังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้นำควรใช้ทักษะด้านการวางแผนเพื่อการพัฒนาที่เป็นลำดับขั้นตอน โดยใช้หลักธรรมาภิบาลเป็นหัวใจในการบริหารงาน อาทิ หลักนิติธรรม หลักความโปร่งใส และการกระจายอำนาจ เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นเป็นธรรมและอย่างยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21, การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล, การพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบล, จังหวัดฉะเชิงเทรา

* Received 21 October 2025; Revised 24 December 2025; Accepted 24 December 2025

Abstract

This research article aimed to study the level of local development of subdistrict municipalities, analyze transformational leadership in the 21st century and the administration based on the principles of good governance that affected local development, and propose guidelines for administration based on good governance and local development of subdistrict municipalities in Chachoengsao Province. The research employed a mixed-methods approach. The samples consisted of 400 residents aged 18 years and over who lived in subdistrict municipalities in Chachoengsao Province, selected through a calculation formula, and 20 key informants selected purposively. The research instruments used in the study included a questionnaire and an in-depth interview form. The statistics used for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, and multiple regression analysis. The results revealed that the overall level of local development of subdistrict municipalities was at a high level. The mean scores, ranked from highest to lowest, were analytical skills, technical skills, human relations, diagnostic skills, and conceptual thinking, respectively. Transformational leadership in the 21st century and administration based on good governance principles-specifically the rule of law, transparency, decentralization, and technical skills-had significant effects on the local development of subdistrict municipalities in Chachoengsao Province at the .05 level of statistical significance. The study suggested that leaders should apply systematic planning skills for step-by-step development, using the principles of good governance as the core of administration, such as the rule of law, transparency, and decentralization, in order to promote fairness and sustainability in local development.

Keywords: Transformational Leadership in the 21st Century, Administration According to the Good Governance Principle, Local Development of Subdistrict Municipalities, Chachoengsao Province

บทนำ

โลกในศตวรรษที่ 21 โลกแห่งการเปลี่ยนแปลง คือ ความเป็นจริงของสังคมใหม่ที่มีปัญหาที่ท้าทาย ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเป็นกุญแจสำคัญที่นำไปสู่การปฏิรูปการศึกษาที่ยั่งยืน ซึ่งนักการศึกษาทั้งหลายต่างมีความเชื่อว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีทักษะการบริหาร เป็นผู้นำทางวิชาการ มีความรู้ความสามารถและมีความเป็นมืออาชีพ จึงจะเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพและบริหารงานให้เกิดประสิทธิผลต่อการพัฒนาองค์กรและสามารถสร้างบรรยากาศที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรให้สามารถพัฒนางานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงที่ดำเนินไปอย่างรวดเร็ว ทุกองค์กรมุ่งปฏิรูปการปฏิบัติงานให้มีคุณภาพ มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับและเน้นในเรื่องความรับผิดชอบในด้านต่าง ๆ ที่มีต่อ

ผู้รับบริการ ผู้บริหารจึงต้องเป็นผู้นำยุคใหม่ที่สามารถมองภาพขององค์กรได้อย่างชัดเจน สามารถเชื่อมโยงสภาพปัจจุบันและภาพในอนาคตที่ต้องให้ความสำคัญและต้องเปลี่ยนแปลง รวมทั้งต้องเป็นผู้นำทีมแห่งการเรียนรู้ซึ่งจะส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลอย่างยั่งยืน (Drucker, P. F., 2007)

ภาวะผู้นำ คือ กระบวนการในการใช้ศาสตร์และศิลป์ในการบริหารองค์กรของผู้นำ การใช้ทักษะความสามารถรวมถึงพฤติกรรมและบุคลิกภาพ ประกอบกับการใช้อำนาจอิทธิพลด้วยความเป็นธรรมของผู้นำ เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้นและจูงใจให้ผู้ตามเกิดความศรัทธาและเชื่อมั่นในการปฏิบัติงานามคำสั่งของผู้นำในการตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (นิเวศ ธรรมชัยชูศักดิ์ และการุณันทน์ รัตนแสนวงษ์, 2560) โดยผู้นำที่ดีที่แท้จริง คือ ผู้นำที่มีความสามารถในการชักนำ โน้มน้าวให้ผู้อื่นมาร่วมทำงานกับตนได้อย่างมีสุข มีความกระตือรือร้น มีความตั้งใจรับผิดชอบ มีประสิทธิภาพ เพื่อก้าวไปสู่จุดมุ่งหมายอันสูงสุดขององค์การร่วมกัน โดยผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคนรู้สึกดีใจ เต็มใจ และสุขใจที่จะก้าวตามผู้นำ โดยยึดผู้นำเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต (เพชรรัตน์ โล้วิชากรติกุล, 2560) ทั้งนี้ความสำคัญของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ประสบความสำเร็จ ยังขึ้นอยู่กับการแสดงออกซึ่งภาวะผู้นำที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการขับเคลื่อนกระบวนการเปลี่ยนแปลงทุกขั้นตอน เพื่อขับเคลื่อนกลยุทธ์หรือการสื่อสาร เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การฝึกอบรมเพื่อเพิ่มทักษะและความสามารถของบุคลากร การให้การยอมรับและการให้รางวัล การจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การดำเนินการเปลี่ยนแปลงอย่างโปร่งใส (Achua, C. F. & Lussier, R. N., 2010)

เทศบาลตำบลในจังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นองค์กรปกครองท้องถิ่นที่ยังต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในความสำคัญของการพัฒนาท้องถิ่น ความขัดแย้งระหว่างการพัฒนาอย่างรวดเร็วและการมีส่วนร่วมของประชาชนมักเกิดขึ้น จากการที่นโยบายและโครงการต่างๆ ไม่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชน นอกจากนี้ ยังมีปัญหาการสื่อสารระหว่างภาครัฐและประชาชนที่ไม่เพียงพอ ทำให้เกิดความไม่พอใจและความขัดแย้งในสังคม โดยการจะพัฒนาท้องถิ่นให้ปรับเปลี่ยน หรือมีแนวโน้มไปสู่ทิศทางที่ดีนั้นย่อมแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของรัฐบาล การมีเศรษฐกิจมั่งคั่ง และการได้รับประโยชน์สาธารณะที่ดี ซึ่งการพัฒนาชุมชนนี้เองส่วนใหญ่จะเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ดังนั้นแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการสร้างชีวิตสาธารณะก็คือการหาแนวทางที่สามารถกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของสังคม การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ไปมีส่วนร่วมในกิจ กรรมของชุมชน การร่วมกันปรึกษาหารือ การแก้ไขปัญหาร่วมกัน เหล่านี้จะช่วยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และความสัมพันธ์เชิงสาธารณะในที่สุด (Mathews, D., 1999)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าวจึงสนใจในการทำวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 และการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลในจังหวัดฉะเชิงเทรา ศึกษาระดับการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบล วิเคราะห์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 และการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบล และเสนอแนวทางในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล และการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลในจังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลในจังหวัดฉะเชิงเทรา ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลในจังหวัดฉะเชิงเทรา

2. เพื่อวิเคราะห์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 และการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลในจังหวัดฉะเชิงเทรา

3. เพื่อเสนอแนวทางในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลและการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลในจังหวัดฉะเชิงเทรา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 และการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลในจังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน (mixed methods research) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน (mixed methods research) โดยเก็บข้อมูลทุติยภูมิจากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลปฐมภูมิเชิงปริมาณจากแบบสอบถามและเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ที่มีสิทธิเลือกตั้ง และมีทะเบียนบ้านอยู่ในเขตเทศบาลตำบลในจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยพื้นที่ดังกล่าวมีเทศบาลตำบล จำนวน 25 แห่ง ประชากร ทั้งสิ้น 120,439 คน จำแนกเป็นชาย 58,388 คน หญิง 62,051 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ที่มีสิทธิเลือกตั้ง และมีทะเบียนบ้านอยู่ในเขตเทศบาลตำบลในจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 400 คน โดยทำการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรทาโร ยามาเน่ (Yamane, T., 1973)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย นายกเทศมนตรี/รองนายกเทศมลตรี/ระดับบริหารของเทศบาลตำบล/ผู้นำท้องถิ่น/กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 10 ท่าน และประชาชนทั่วไป จำนวน 10 ท่าน โดยเลือกแบบเจาะจง เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารงานและพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลในจังหวัดฉะเชิงเทรา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถาม (questionnaires) เพื่อทำการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดแบบสอบถามขึ้นจากการศึกษาผลงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลในจังหวัดฉะเชิงเทรา ประกอบด้วย 1) ด้านเทคนิค 2) ด้านมนุษยสัมพันธ์ 3) ด้านความคิดรวบยอด 4) ด้านการวินิจฉัย และ 5) ด้านการวิเคราะห์

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลในจังหวัดฉะเชิงเทรา ประกอบด้วย 1) หลักการตอบสนอง 2) หลักประสิทธิผล 3) หลักประสิทธิภาพ/คุ้มค่า 4) หลักความเสมอภาค 5) หลักมุ่งเน้นฉันทามติ 6) หลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ 7) หลักการเปิดเผย/ความโปร่งใส 8) หลักการกระจายอำนาจ 9) หลักการมีส่วนร่วม และ 10) หลักนิติธรรม

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลในจังหวัดฉะเชิงเทรา ประกอบด้วย 1) ด้านยกระดับภาคการเกษตรของจังหวัดด้วยเทคโนโลยี นวัตกรรม 2) ด้านพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและบริการด้านการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน 3) ด้านพัฒนาคุณภาพชีวิต การศึกษา สาธารณสุข 4) ด้านบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ 5) ด้านการพัฒนาศักยภาพพื้นที่ให้มีขีดความสามารถในการแข่งขัน

การวัดระดับความคิดเห็นในการตอบแบบสอบถาม ได้กำหนดใช้เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert)

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบความน่าเชื่อถือและความแม่นยำของแบบสอบถามเป็น 2 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา และการหาค่าความเที่ยง ดังนี้ 4) ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ทำการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา และให้คำแนะนำในการปรับปรุง แก้ไขแบบสอบถาม จากนั้นผู้วิจัยจึงดำเนินการแก้ไขตามคำแนะนำที่ได้จากผู้เชี่ยว และนำผลการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัยด้วยค่า IOC (index of item objective congruence) โดยให้คะแนนตามเกณฑ์ ถ้าข้อคำถามวัดได้ตรงวัตถุประสงค์ ได้ + 1 คะแนน ถ้าไม่แน่ใจข้อคำถามนั้นวัดตรงจุดประสงค์หรือไม่ ได้ 0 คะแนน ถ้าข้อคำถามวัดได้ไม่ตรงจุดประสงค์ ได้ - 1 คะแนน นำคะแนนของผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ประเมินมากรอกลงในแบบวิเคราะห์ความสอดคล้องของข้อคำถามวัดจุดประสงค์เพื่อหาค่าเฉลี่ย โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกข้อคำถาม ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50-1.00 คัดเลือกไว้ใช้ได้ ขอคำถามที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 ควรพิจารณาปรับปรุงหรือตัดทิ้ง ผลการวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม มีค่าเฉลี่ยของดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ที่ผ่านเกณฑ์ (Turner, R. C. & Carlson, L., 2003) และ 2) การหาความเที่ยงตรงของเครื่องมือ ภายหลังที่นำเครื่องมือแบบสอบถามไปผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา และนำไปทดลองใช้ (try-out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาค่าความเที่ยง จำนวน 30 ชุด วิเคราะห์ความเที่ยงของแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมวิจัยทางสังคมศาสตร์ หาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, L. J.) โดยกำหนดเกณฑ์ที่ยอมรับได้ คือ มากกว่า 0.70 ได้ค่าความเชื่อมั่นผ่านเกณฑ์ (Cronbach, L. J., 1990)

2. แบบสัมภาษณ์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลในจังหวัดฉะเชิงเทรา ประกอบด้วย 1) ด้านเทคนิค 2) ด้านมนุษยสัมพันธ์ 3) ด้านความคิดรวบยอด 4) ด้านการวินิจฉัย และ 5) ด้านการวิเคราะห์

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลในจังหวัดฉะเชิงเทรา ประกอบด้วย 1) หลักการตอบสนอง 2) หลักประสิทธิผล 3) หลักประสิทธิภาพ/คุ้มค่า 4) หลักความเสมอภาค 5) หลักมุ่งเน้นฉันทามติ 6) หลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ 7) หลักการเปิดเผย/ความโปร่งใส 8) หลักการกระจายอำนาจ 9) หลักการมีส่วนร่วม และ 10) หลักนิติธรรม

ตอนที่ 3 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลในจังหวัดฉะเชิงเทรา ประกอบด้วย 1) ด้านยกระดับภาคการเกษตรของจังหวัดด้วยเทคโนโลยี นวัตกรรม 2) ด้านพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

และบริการด้านการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน 3) ด้านพัฒนาคุณภาพชีวิต การศึกษา สาธารณสุข 4) ด้านบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ 5) ด้านการพัฒนาศักยภาพพื้นที่ให้มีขีดความสามารถในการแข่งขัน

ผู้วิจัยได้มีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยการหาค่าความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่สร้างขึ้นโดยพัฒนาจากตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ไปตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา และความสอดคล้องต่อเนื่องของแบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน โดยใช้การหาดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity Index) โดยใช้แบบประเมินที่มีระดับการให้คะแนนผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านจะประเมินแต่ละข้อคำถาม โดยให้คะแนนตามระดับความเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยกำหนดเกณฑ์ให้ควรมีค่ามากกว่า 0.80 ขึ้นไป ได้เท่ากับ 1.00 ผ่านเกณฑ์ (สุพัฒน์ สุกมลสันต์, 2567) หลังจากนั้น ได้นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมถูกต้อง ตามคำแนะนำ ก่อนนำไปใช้ในการวิจัยต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการดังนี้ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ ได้ดำเนินการขอหนังสือจากมหาวิทยาลัย เพื่อนำไปประกอบการขอเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ปฏิบัติงานภาคสนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ป้องกันการได้รับข้อมูลที่คาดเคลื่อน 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งได้ทำการนัดหมายวันเวลา และสถานที่สัมภาษณ์ โดยส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อขอสัมภาษณ์เชิงลึกจากมหาวิทยาลัย ก่อนเข้าปฏิบัติงานภาคสนาม เป็นจริยธรรมการวิจัยเบื้องต้น และผู้วิจัยได้ทำการแจ้งสิทธิ์การเข้าร่วมโดยสมัครใจ สิทธิ์ในการปกปิดข้อมูลส่วนตัว สิทธิ์ในการปฏิเสธการตอบแก่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่าน ในการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์ด้วยตนเอง ในขณะสัมภาษณ์มีการจดบันทึกข้อความสำคัญ และขออนุญาตบันทึกด้วยเครื่องบันทึกเสียงและภาพนิ่ง

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ ได้นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่างมาทำการวิเคราะห์ทางสถิติ ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล คือ 1.1) สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: S.D.) และ 1.2) สถิติเชิงอนุมาน (inferential statistics) ได้แก่ การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis: MRA) 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้บันทึกข้อมูลภาคสนามและการถอดเทปซึ่งเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์ด้วยวิธีจัดระบบข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างสรุป ซึ่งส่วนใหญ่ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์จะเป็นข้อความบรรยาย ซึ่งได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ และการจดบันทึก และนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า

ผลการศึกษาระดับการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลในจังหวัดฉะเชิงเทรา แสดงได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลในจังหวัดฉะเชิงเทรา ในภาพรวม

	การพัฒนาท้องถิ่น	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1.	ด้านยกระดับภาคการเกษตรของ จังหวัดด้วยเทคโนโลยี นวัตกรรม	2.97	0.53	ปานกลาง	5
2.	ด้านพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและบริการด้านการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน	2.99	0.56	ปานกลาง	4
3.	ด้านพัฒนาคุณภาพชีวิต การศึกษา สาธารณสุข	3.49	0.58	มาก	3
4.	ด้านบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	3.57	0.57	มาก	2
5.	ด้านการพัฒนาศักยภาพพื้นที่ให้มีขีดความสามารถในการแข่งขัน	3.88	0.56	มาก	1
	รวม	**3.38**	**0.26**	**ปานกลาง**	

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลในจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.38, S.D. = 0.26) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 3 ด้าน ระดับปานกลาง 2 ด้าน ซึ่งเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย คือ ด้านการพัฒนาศักยภาพพื้นที่ให้มีขีดความสามารถในการแข่งขัน ($\bar{x}$ = 3.88, S.D. = 0.56) รองลงมา คือ ด้านพัฒนาคุณภาพชีวิต การศึกษา สาธารณสุข ($\bar{x}$ = 3.57, S.D. = 0.57) ด้านพัฒนาคุณภาพชีวิต การศึกษา สาธารณสุข ($\bar{x}$ = 3.49, S.D. = 0.58) ด้านพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและบริการด้านการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน ($\bar{x}$ = 2.99, S.D. = 0.56) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านยกระดับภาคการเกษตรของ จังหวัดด้วยเทคโนโลยี นวัตกรรม ($\bar{x}$ = 2.97, S.D. = 0.53) ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 และการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลในจังหวัดฉะเชิงเทรา แสดงได้ดังตารางที่ 2 - 4

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของเทศบาลตำบลในจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวม

	ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1.	เทคนิค	3.72	0.47	มาก	2
2.	มนุษยสัมพันธ์	3.64	0.59	มาก	3
3.	ความคิดรวบยอด	3.50	0.54	มาก	5
4.	การวินิจฉัย	3.56	0.46	มาก	4
5.	การวิเคราะห์	3.83	0.50	มาก	1
	รวม	**3.65**	**0.23**	**มาก**	

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของเทศบาลตำบลในจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.65, S.D. = 0.23) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย คือ ด้านการวิเคราะห์ ($\bar{X}$ = 3.83, S.D. = 0.50) รองลงมา คือ ด้านเทคนิค ($\bar{X}$ = 3.72, S.D. = 0.47) ด้านมนุษยสัมพันธ์ ($\bar{X}$ = 3.64, S.D. = 0.59) ด้านการวินิจฉัย ($\bar{X}$ = 3.56, S.D. = 0.46) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านความคิดรวบยอด ($\bar{X}$ = 3.50, S.D. = 0.54) ตามลำดับ

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลในจังหวัดฉะเชิงเทรา ในภาพรวม

การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1.	หลักการตอบสนอง	3.54	0.61	มาก	6
2.	หลักประสิทธิผล	3.69	0.63	มาก	2
3.	หลักประสิทธิภาพ/คุ้มค่า	3.68	0.55	มาก	3
4.	หลักความเสมอภาค	3.51	0.59	มาก	7
5.	หลักมุ่งเน้นฉันทามติ	4.16	0.51	มาก	1
6.	หลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ	3.60	0.56	มาก	5
7.	หลักการเปิดเผย/ความโปร่งใส	3.42	0.60	มาก	8
8.	หลักการกระจายอำนาจ	3.67	0.59	มาก	4
9.	หลักการมีส่วนร่วม	3.40	0.41	ปานกลาง	9
10.	หลักนิติธรรม	3.12	0.62	ปานกลาง	10
รวม		**3.58**	**0.19**	**มาก**	

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลในจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.59, S.D. = 0.19) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 8 ด้าน ระดับปานกลาง 2 ด้าน ซึ่งเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย คือ หลักมุ่งเน้นฉันทามติ ($\bar{X}$ = 4.16, S.D. = 0.51) รองลงมา คือ หลักประสิทธิผล ($\bar{X}$ = 3.69, S.D. = 0.63) หลักประสิทธิภาพ/คุ้มค่า ($\bar{X}$ = 3.68, S.D. = 0.55) หลักการกระจายอำนาจ ($\bar{X}$ = 3.67, S.D. = 0.59) หลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ ($\bar{X}$ = 3.60, S.D. = 0.56) หลักการตอบสนอง ($\bar{X}$ = 3.54, S.D. = 0.61) หลักความเสมอภาค ($\bar{X}$ = 3.51, S.D. = 0.59) หลักการเปิดเผย/ความโปร่งใส ($\bar{X}$ = 3.42, S.D. = 0.60) หลักการมีส่วนร่วม ($\bar{X}$ = 3.40, S.D. = 0.41) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ หลักนิติธรรม ($\bar{X}$ = 3.12, S.D. = 0.62) ตามลำดับ

ตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 และการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลในจังหวัดฉะเชิงเทรา

ตัวแปรอิสระ	B	Std. Error	Beta	T	Sig
ค่าคงที่ (Constant)	2.953	0.314		9.392	0.000
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21					
1. เทคนิค (X_1)	0.050	0.029	0.110	2.026	0.022*
2. มนุษยสัมพันธ์ (X_2)	0.003	0.023	0.007	0.145	0.885
3. ความคิดรวบยอด (X_3)	0.008	0.025	0.016	0.311	0.756
4. การวินิจฉัย (X_4)	0.018	0.029	0.031	0.617	0.538
5. การวิเคราะห์ (X_5)	0.018	0.027	0.034	0.665	0.506
การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล					
6. หลักการตอบสนอง (X_6)	0.018	0.023	0.043	0.802	0.423
7. หลักประสิทธิผล (X_7)	0.007	0.023	0.017	0.308	0.758
8. หลักประสิทธิภาพ/คุ้มค่า (X_8)	0.022	0.025	0.046	0.858	0.391
9. หลักความเสมอภาค (X_9)	0.020	0.023	0.045	0.870	0.385
10. หลักมุ่งเน้นฉันทามติ (X_{10})	0.038	0.026	0.074	1.474	0.141
11. หลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ (X_{11})	0.033	0.024	0.071	1.371	0.171
12. หลักการเปิดเผย/ความโปร่งใส (X_{12})	0.068	0.022	0.156	3.067	0.002*
13. หลักการกระจายอำนาจ (X_{13})	0.055	0.024	0.124	2.270	0.024*
14. หลักการมีส่วนร่วม (X_{14})	0.042	0.033	0.066	1.261	0.208
15. หลักนิติธรรม (X_{15})	0.075	0.022	0.176	3.421	0.001*
R = 0.491, R Square = 0.485, Adjuster R Square =.349					
Std. Error of the Estimate = 0.254279, F = 2.370, Sig = 0.000					

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า ผลการวิเคราะห์พบว่าตัวแปร ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 และการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลในจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยพิจารณาจากค่า Sig .05 ซึ่งน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดที่ .05 และพบว่าตัวแปร ด้านหลักนิติธรรม (X_{15}) หลักการเปิดเผย/ความโปร่งใส (X_{12}) หลักการกระจายอำนาจ (X_{13}) และเทคนิค (X_1) ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลในจังหวัดฉะเชิงเทรา (Y) มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

แนวทางในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล และการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลในจังหวัดฉะเชิงเทรา มีดังนี้ 1) หลักการตอบสนอง ควรมีการออกแบบนโยบายสุขภาพสำหรับรองรับการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขให้มีความรวดเร็ว เช่น สถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรน่า 2019 เป็นต้น 2) หลักประสิทธิผล ควรดำเนินงานพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรให้สอดคล้องกับความต้องการพื้นฐานของประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง เช่น การส่งเสริมสถานที่ออกกำลังกายอย่างเหมาะสมกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ เป็นต้น

3) หลักประสิทธิภาพ/คุ้มค่า องค์กรส่วนท้องถิ่นควรส่งเสริมการพัฒนาสถานที่ในชุมชนให้มีสภาพแวดล้อมที่สะอาด น่าอยู่อาศัยอย่างแท้จริงโดยใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด 4) หลักความเสมอภาค ควรมีการส่งเสริมนโยบายภาครัฐกระตุ้นให้ประชาชนมีความรู้ประชาชนในการป้องกันโรค การฟื้นฟู และการส่งเสริมสุขภาพอย่างครอบคลุม 5) หลักมุ่งเน้นฉันทามติ การดำเนินการคัดเลือกพนักงานขององค์กรควรคัดเลือกบุคคลที่มีการเปิดเผยข้อมูลดำเนินการอย่างโปร่งใส ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ดี 6) หลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ องค์กรควรเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจวางแผนได้ และมีการบริหารจัดการที่ดี 7) หลักการเปิดเผย/ความโปร่งใส พบว่า ควรมีการนำเสนอแบบแผนการต่อต้านการทุจริตดำเนินการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างชัดเจน ให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ 8) หลักการกระจายอำนาจ ควรมีการจัดทำโครงการเพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารกิจการของเทศบาลอย่างเหมาะสม เช่น การประชาสัมพันธ์ การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโครงการ ฯลฯ 9) หลักการมีส่วนร่วม องค์กรที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดทำคู่มือสำหรับประชาชนผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตหรือเว็บไซต์ เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงการบริหารได้ง่ายขึ้น และ 10) หลักนิติธรรม ควรมีการประชาสัมพันธ์ส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงการปกป้องสิทธิประโยชน์ของตนเองผ่านเรื่องร้องทุกข์/ร้องเรียนของเทศบาลเพื่อให้เกิดการรับฟังและเข้าถึงความทุกข์ของประชาชนในพื้นที่อย่างเป็นธรรม

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ว่า

ผลการศึกษาระดับการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลในจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มีความสามารถในการปฏิบัติภารกิจและตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของประชาชนได้ดีในระดับสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านพัฒนาคุณภาพชีวิต การศึกษา และสาธารณสุข ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ สุทธิพงษ์ พันวิลัย ที่พบว่าการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลส่งผลต่อคุณภาพการบริการภาครัฐของ อปท. ทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการพัฒนาท้องถิ่นในระดับสูง อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่ควรเน้นคือ ด้านยกระดับภาคการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม ที่มีค่าเฉลี่ยโดยภาพรวมอยู่ใน ระดับปานกลาง ซึ่งสะท้อนความท้าทายที่ อปท. เผชิญในการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลเข้าสู่ภาคส่วนดั้งเดิมอย่างลึกซึ้ง (สุทธิพงษ์ พันวิลัย, 2563) และเป็นไปในทิศทางเดียวกับการค้นพบของ รัฐบุรุษ คุ้มทรัพย์ และสิปป์ณรงค์ กาญจนาวงศ์ไพศาล ที่ชี้ให้เห็นว่าการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารงานของ อปท. ส่วนใหญ่ยังจำกัดอยู่เพียงการประชาสัมพันธ์และการบริหารจัดการพื้นฐานเท่านั้น (รัฐบุรุษ คุ้มทรัพย์ และสิปป์ณรงค์ กาญจนาวงศ์ไพศาล, 2568)

ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 และการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลในจังหวัดฉะเชิงเทรา ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 และ การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญ โดยมีปัจจัยสำคัญ 4 ด้านที่ส่งผลกระทบโดยตรงคือ ด้านเทคนิค (ภาวะผู้นำฯ) หลักนิติธรรม หลักการเปิดเผย/ความโปร่งใส และ หลักการกระจายอำนาจ (ธรรมาภิบาล) การที่ด้านเทคนิคมีความสำคัญ สอดคล้องกับการศึกษาของ จุฑาทิพย์ สุจริตกุล ที่เน้นย้ำถึงความจำเป็นที่ผู้นำท้องถิ่นต้องมีความสามารถในการใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่ม

ประสิทธิภาพการทำงานในยุคปัจจุบัน ในเชิงทฤษฎี การค้นพบนี้เป็นการตอกย้ำว่า "ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21" แตกต่างจากภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงแบบดั้งเดิม (Transactional/Transformational Leadership) ที่เน้นเพียงแค่การสร้างวิสัยทัศน์และการสร้างแรงบันดาลใจ (Inspirational Motivation) แต่จำเป็นต้องมีมิติของ "ความสามารถเชิงเทคนิค (Technical Competence)" เข้ามาเป็นหัวใจหลักในการขับเคลื่อนองค์กร ซึ่งหมายถึงความสามารถของผู้นำในการใช้ ข้อมูล (Data-Driven) นวัตกรรม และเครื่องมือดิจิทัลในการวิเคราะห์ความซับซ้อนของปัญหา และนำเสนอแนวทางการปฏิบัติที่รวดเร็วและมีความคล่องตัว (Agility) ดังนั้น ผู้นำที่ประสบความสำเร็จในยุคนี้จึงต้องสามารถแปลงความรู้ทางเทคนิคให้เป็นพลังขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเป็นรูปธรรม (จุฑาทิพย์ สุจริตกุล, 2562) ส่วนปัจจัยด้านธรรมาภิบาลนั้น การที่หลักนิติธรรมส่งผลอย่างมีนัยสำคัญแม้จะมีคะแนนเฉลี่ยปานกลาง นับว่าเป็นการยืนยันแนวคิดของ รอยล จิตรดอน ที่ว่าการสร้างความตระหนักในสิทธิและกฎหมายแก่ประชาชนเป็นรากฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน และการให้ความสำคัญกับ หลักการเปิดเผย/ความโปร่งใส และ หลักการกระจายอำนาจ นั้น ก็สนับสนุนแนวคิดการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (รอยล จิตรดอน, 2560) ซึ่งตามงานวิจัยของ สุภารัตน์ ฤกษ์อรุณทอง และคณะ การดำเนินการดังกล่าวจะช่วยส่งเสริมให้เกิดความรับผิดชอบ (Accountability) และความน่าเชื่อถือในการให้บริการสาธารณะในท้องถิ่น (สุภารัตน์ ฤกษ์อรุณทอง และคณะ, 2567)

แนวทางในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล และการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลในจังหวัดฉะเชิงเทรา ที่ได้จากการวิจัยนี้ถูกออกแบบมาเพื่อแก้ไขจุดอ่อนและเสริมสร้างปัจจัยที่มีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นที่การ 1) เร่งยกระดับหลักนิติธรรม ผ่านการส่งเสริมให้ประชาชนตระหนักถึงสิทธิและเข้าถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง 2) เสริมสร้างความโปร่งใสและการกระจายอำนาจ อย่างต่อเนื่อง เพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบและต่อต้านการทุจริต และ 3) พัฒนาด้านการเกษตรด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยี เพื่อยกระดับภาคการเกษตรให้มีขีดความสามารถในการแข่งขันตามทิศทางของประเทศ ซึ่งข้อเสนอแนะทั้งหมดนี้เป็นการนำผลการวิเคราะห์เชิงประจักษ์มาสู่แนวทางการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมให้กับเทศบาลตำบล โดยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ต้องการสร้างองค์ความรู้ใหม่และแนวทางปฏิบัติที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน (สุภารัตน์ ฤกษ์อรุณทอง และคณะ, 2567)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า ระดับการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลในจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตที่สำคัญคือ ด้านยกระดับภาคการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่มีค่าเฉลี่ยในระดับปานกลาง ซึ่งสะท้อนความท้าทายที่ท้องถิ่นยังไม่สามารถบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจดั้งเดิมได้อย่างเต็มที่ สำหรับปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนานั้น พบว่าทั้ง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 (โดยเฉพาะด้านเทคนิค) และ การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล (โดยเฉพาะหลักนิติธรรม หลักการเปิดเผย/ความโปร่งใส และหลักการกระจายอำนาจ) มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่น แม้ว่า หลักนิติธรรม จะเป็นปัจจัยสำคัญแต่กลับมีคะแนนเฉลี่ยในระดับปานกลาง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงจุดที่ต้องเร่งปรับปรุงเพื่อสร้างความเชื่อมั่นและรากฐานที่มั่นคงในการพัฒนา จึงนำมาสู่การเสนอแนวทางในการบริหารงาน

โดยเน้นการ เร่งยกระดับหลักนิติธรรม ผ่านการให้ความรู้ด้านสิทธิแก่ประชาชน และการ เสริมสร้างความโปร่งใสและการกระจายอำนาจ ควบคู่ไปกับการ พัฒนาด้านการเกษตรด้วยนวัตกรรม เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย โดยเน้นการสร้างกลไกปฏิบัติการที่ชัดเจน อาทิ การจัดตั้ง "ศูนย์ธรรมาภิบาลท้องถิ่น" เพื่อส่งเสริมหลักนิติธรรมและการต่อต้านคอร์รัปชัน การจัด "โครงการอบรมผู้นำและบุคลากรท้องถิ่นยุคดิจิทัล" ที่เน้นทักษะด้านเทคนิค และการพัฒนา แอปพลิเคชัน/แพลตฟอร์มดิจิทัล เพื่อเปิดเผยข้อมูลและถ่ายทอดนวัตกรรมทางการเกษตร 2) ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้ โดยมุ่งเน้นให้ผู้บริหารจัดลำดับความสำคัญในการเร่งยกระดับหลักนิติธรรม ใช้ภาวะผู้นำด้านเทคนิคเพื่อแก้ปัญหาด้านการเกษตร และบูรณาการหลักธรรมาภิบาลในการทำงาน และ 3) ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่สมบูรณ์ ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างละเอียด ศึกษาความต้องการของประชาชนในการจัดทำแผน และศึกษาติดตามประเมินผลการดำเนินโครงการ/กิจกรรมที่ระบุไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ

เอกสารอ้างอิง

จุฑาทิพย์ สุจริตกุล. (2562). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในยุคประเทศไทย 4.0 กรณีศึกษา: องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดภูเก็ต. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 6(10), 4930-4943.

นิเวศ ธรรมชัยชูศักดิ์ และการุณันทน์ รัตนแสนวงษ์. (2560). ประสิทธิผลของการพัฒนาขีดความสามารถทางด้านระบบความปลอดภัย ในการขนส่งสินค้าอันตรายของประเทศไทย. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต, 4(1), 45-59.

เพชรรัตน์ โล้วิชากรติกุล. (2560). ผู้นำองค์การที่ดี. วารสารวิจัยและพัฒนาวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์, 12(3), 85-96.

รอยล จิตรดอน. (2560). หลักนิติธรรมกับการพัฒนาชุมชนไทย. เรียกใช้เมื่อ 18 สิงหาคม 2568 จาก https://tijpublicforum.org/wp-content/uploads/2018/06/9-Royol-Chitradon_หลักนิติธรรมกับการพัฒนาชุมชนไทย.pdf

รัฐบุรุษ คุ้มทรัพย์ และสิปป์ณรงค์ กาญจนาวงศ์ไพศาล. (2568). การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลกับการบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาการพัฒนาระบบบริการสาธารณะในยุคดิจิทัล. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 14(1), 155-168.

สุทธิพงษ์ พันวิลัย. (2563). อิทธิพลของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ต่อคุณภาพการบริการภาครัฐขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในพื้นที่อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร. ในวิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

สุพัฒน์ สุกมลสันต์. (2567). นานาวิธีในการหาความตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณและการเลือกใช้วิธีที่เหมาะสม. วารสารภาษาปริทัศน์, 39, 75-102. https://doi.org/10.58837/CHULA.PPJ.39.5.

สุภารัตน์ ฤกษ์อรุณทอง และคณะ. (2567). ธรรมาภิบาลกับการจัดการภาครัฐในยุคไทยแลนด์ 4.0. วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, 9(3), 363-373.

Achua, C. F. & Lussier, R. N. (2010). Effective Leadership. (4th ed.). Canada: Nelson Education, Ltd.

Cronbach, L. J. (1990). Essentials of Psychological Testing. (5th ed.). New York, United States: Harper Collins.

Drucker, P. F. (2007). Management Challenges for the 21st Century. Oxfordshire, UK: Routledge.

Mathews, D. (1999). Politics for People: Finding a Responsible Public Voice. Illinois: University of Illinois Press.

Turner, R. C. & Carlson, L. (2003). Indexes of Item-Objective Congruence for Multidimensional Items. International Journal of Testing, 3(2), 163-171.

Yamane, T. (1973). Statistics: An Introductory Analysis. (3rd ed.). New York: Harper and Row.

บทความวิจัย

การพัฒนาทุนมนุษย์และการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดสระบุรี*

DEVELOPMENT OF HUMAN CAPITAL AND GOOD GOVERNANCE AFFECTING THE LIFE QUALITY OF PEOPLE IN SARABURI PROVINCE

ธีระยุทธ ครุฑพันธ์*, วิทยา สุจริตธนารักษ์, ธนิศร ยืนยง

Terayut Krutpan*, Withaya Sucharitharugse, Tanisorn Yeunyong

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี ปทุมธานี ประเทศไทย

Faculty of Political Science, Pathumthani University, Pathum Thani, Thailand

*Corresponding author E-mail: sayaporn.may@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ในจังหวัดสระบุรี วิเคราะห์การพัฒนาทุนมนุษย์และการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน ในจังหวัดสระบุรี และเสนอแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาทุนมนุษย์การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีและแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในจังหวัดสระบุรี เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่างการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ที่มีสิทธิ์เลือกตั้งในเขตจังหวัดสระบุรี จำนวน 400 คน เลือกโดยใช้สูตรการคำนวณ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญการวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน 20 คน เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ เฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพชีวิตของประชาชน ในจังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงค่าเฉลี่ยมากไปน้อย คือ ด้านทัศนคติ รองลงมา คือ ด้านความสามารถ ด้านความสามารถทางสติปัญญา และด้านทักษะ ตามลำดับ ผลการวิเคราะห์การพัฒนาทุนมนุษย์และการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีของประชาชนในจังหวัดสระบุรี ด้านความสามารถ ด้านทัศนคติ หลักนิติธรรม หลักการกระจายอำนาจ และหลักตอบสนอง ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดสระบุรี ได้ร้อยละ 32.30 มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยการพัฒนาความสามารถของประชาชน การสร้างทัศนคติที่ดีให้แก่ประชาชน ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีเข้ามาใช้เป็นหลักในการพัฒนาทุนมนุษย์ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ตอบสนองความต้องการของประชาชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

คำสำคัญ: การพัฒนาทุนมนุษย์, การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี, คุณภาพชีวิตของประชาชน, จังหวัดสระบุรี

* Received 21 October 2025; Revised 24 December 2025; Accepted 24 December 2025

Abstract

The objectives of this research article were to study the level of quality of life among people in Saraburi Province, to analyze human capital development and good governance practices that affected the quality of life of the people, and to propose guidelines for promoting human capital development, good governance, and the improvement of people's quality of life in Saraburi Province. The study employed a mixed-methods approach. The quantitative sample consisted of 400 people aged 18 years and over who were eligible to vote in Saraburi Province, selected by a statistical formula, while the qualitative data were obtained from 20 key informants selected purposively. The research instruments included questionnaires and in-depth interviews. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, and multiple regression analysis. The research findings revealed that the overall quality of life of people in Saraburi Province was at a high level. When ranked by mean scores from highest to lowest, the results showed that the attitude aspect ranked first, followed by ability, intellectual ability, and skills, respectively. The analysis of human capital development and good governance practices indicated that ability, attitude, the rule of law, decentralization, and responsiveness influenced the quality of life of people in Saraburi Province by 32.30 percent, with a statistical significance level of .05. The study suggested that the development of people's abilities, the creation of positive attitudes, and the encouragement of local administrative organizations to apply good governance principles in human capital development should be promoted to ensure fairness, responsiveness, and sustainable improvement in the quality of life of the people.

Keywords: Human Capital Development, Good Governance, Life Quality of People, Saraburi Province

บทนำ

ทรัพยากรมนุษย์เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาประเทศ การส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนมีชีวิตที่ดีขึ้น ไม่ว่าจะด้านวัตถุ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านความก้าวหน้าของเทคโนโลยีเพื่ออำนวยความสะดวกสบายในชีวิตแก่พลเมือง รวมถึงการส่งเสริมทางด้านร่างกาย และสภาพจิตใจ ต่างก็เป็น ประเด็นที่มุ่งส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งสิ้น การตื่นตัวในการศึกษาคุณภาพชีวิตของ ประชากรมีมานานหลังจากที่แพร่ขยายในประเทศทางตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกาและแคนาดาไปสู่นานาประเทศทั่วโลก เป็นการยืนยันถึงความสำคัญและความจำเป็นของการศึกษา คุณภาพชีวิตของประชากร อันจะนำไปสู่แนวทางในการปรับปรุงหรือวางแผนนโยบายของประเทศ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในประเทศ สำหรับประเทศที่กำลังพัฒนาอย่างประเทศไทยเล็งเห็นความสำคัญ “มนุษย์หรือคนในสังคมเป็นหลัก” ดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ยึดหลัก “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และ “คนเป็นศูนย์กลาง

พัฒนา” ซึ่งมีแนวทางการ พัฒนาบนพื้นฐานของการให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา”และจากการกำหนดยุทธศาสตร์พัฒนาประเทศ จึงต้องให้ความสำคัญกับการวางรากฐาน การพัฒนาคนให้มีความสมบูรณ์ เพื่อให้คนไทยมีทัศนคติและพฤติกรรมตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพสูงตามมาตรฐานสากล และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง มีสุข ภาวะที่ดีขึ้นให้คนทุกช่วงวัยมี ทักษะความรู้และความสามารถเพิ่มขึ้น รวมทั้งให้สถาบันทางสังคมมี ความเข้มแข็งและมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศเพิ่มขึ้น (อนรรฆ อิสเฮาะ, 2562)

การจัดการทุนมนุษย์ (human capital management) จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่องค์การจะต้องทำการพัฒนาผู้ปฏิบัติงาน เพื่อจะให้ได้เป้าหมายเดียวกันและทำประโยชน์ให้แก่สังคมและประเทศชาติอย่างยั่งยืน โดยเน้น การพัฒนาผู้ปฏิบัติงานให้มีความสมบูรณ์ ซึ่งสังคมไทยในปัจจุบันเป็นสังคมที่มีคุณภาพและเปิดโอกาสให้กับ ผู้ปฏิบัติงานได้ดำเนินชีวิตที่ดีมีความสุขร่วมกันอย่างสมานฉันท์ ซึ่งทุกองค์การจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการ จัดการทุนมนุษย์ เนื่องจากมนุษย์หรือผู้ปฏิบัติงานเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า ไม่สามารถใช้เครื่องจักรหรือเครื่องมือ มาทดแทนได้ ผู้ปฏิบัติงานจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำองค์การให้ไปสู่ความสำเร็จ เนื่องจากผู้ปฏิบัติงานมีความรู้สึก มีสมอง มีจิตวิญญาณ และมีความคิด การจัดการทุนมนุษย์ มีความแตกต่างจากทรัพยากรอื่น ๆ ดังนั้น ผู้บริหาร ต้องทำความเข้าใจถึงความต้องการของผู้ปฏิบัติงานและให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพ คุณภาพชีวิต ความปลอดภัย ความยุติธรรมและของผู้ปฏิบัติงานด้วย โดยเป้าหมายการจัดการนั้นจะมุ่งเน้นที่การสร้างคุณค่าเพิ่มขึ้น การใช้ศักยภาพของผู้ปฏิบัติงานที่จะทำให้องค์การบรรลุวัตถุประสงค์ เพื่อความมั่นคงและมั่งคั่ง รวมทั้งอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข (ลัดดาวัลย์ คงทอง, 2561)

คุณภาพชีวิตเป็นสิ่งที่มีคุณค่า มีความสำคัญและจำเป็นต่อบุคคลและสังคม เป็นสิ่งที่มนุษย์สามารถกำหนดการสร้างเกณฑ์มาตรฐานเพื่อให้ระดับการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้และเพื่อการทำให้การพัฒนาตนเองและสังคมไปสู่เป้าหมายที่ปรารถนา บุคคลแต่ละคน และแต่ละครอบครัวจึงมีการพัฒนาตนเองในด้านการศึกษา การมีแนวคิดและเจตคติที่ดี การรู้จักบริหารตนเอง การมีความเอื้ออาทรต่อบุคคลอื่น การมีอาชีพ มีรายได้ มีคุณธรรมและศีลธรรมฯลฯ หากทุกคนในสังคมสามารถปฏิบัติได้เช่นนี้ก็เท่ากับว่า สามารถช่วยยกระดับทั้งของตนเองและสังคมให้มีคุณค่า มีความเจริญงอกงาม พัฒนาไปสู่สังคมอุดมคติ ปัญหาต่างๆ ในสังคมจะลดลงหรือหมดไป เช่น ปัญหาครอบครัว ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหามลภาวะเป็นพิษ ฯลฯ ดังนั้น ประเทศต่าง ๆ จึงใช้ความพยายามอย่างเต็มที่ในการที่จะพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สูงขึ้นจนถึงระดับมาตรฐานที่สังคมต้องการ ทั้งนี้ เพื่อช่วยให้สมาชิกในสังคมทุกคนมีความกินดี อยู่ดี มีความสุขสมบูรณ์ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2551) ซึ่งคุณภาพชีวิตถือเป็นระดับความเป็นอยู่ที่ดีของสังคม และระดับความพึงพอใจในความต้องการส่วนหนึ่งของมนุษย์ ดังนั้น คุณภาพชีวิตจึงเป็นระดับของการมีชีวิตที่ดี มีความสุข ความพึงพอใจในชีวิต และสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องหับความเป็นอยู่ในการดำเนินชีวิตของปัจเจกบุคคลในสังคม (UNESCO, 1993) สำหรับ จังหวัดสระบุรีนั้นถือเป็นจังหวัดสำคัญในพื้นที่ภาคกลางและเป็นประตูสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความโดดเด่นทั้งด้านอุตสาหกรรมโดยเฉพาะอุตสาหกรรมปูนซีเมนต์ ด้านการเกษตร และเป็นศูนย์กลางคมนาคม การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในจังหวัดสระบุรีจึงมีความซับซ้อนและต้องเผชิญกับความท้าทายหลายด้าน ทั้งในมิติของการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ในภาคอุตสาหกรรม การดูแลคุณภาพชีวิตของประชากรที่มีความหลากหลาย ตลอดจนการจัดการสิ่งแวดล้อมภายใต้การเติบโตทางเศรษฐกิจ ดังนั้น การให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุนมนุษย์ของประชาชนในพื้นที่ ควบคู่ไปกับการยกระดับประสิทธิภาพการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ในจังหวัด จึงเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยให้จังหวัดสระบุรีสามารถบรรลุเป้าหมายการพัฒนาตามแผนระดับชาติ และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง อันจะนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น (นิตฐพร โพธิ์รักษา และคณะ, 2023)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจในการทำวิจัย เรื่อง การพัฒนาทุนมนุษย์และการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน ในจังหวัดสระบุรี เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน วิเคราะห์การพัฒนาทุนมนุษย์และการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน และเสนอแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาทุนมนุษย์ การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี และแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในจังหวัดสระบุรี ซึ่งจะส่งผลให้เกิดประเด็นท้าทายต่อการพัฒนาทุนมนุษย์และการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของจังหวัดสระบุรี จะมีผลต่อระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดสระบุรี มากน้อยเพียงใด ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง การพัฒนาทุนมนุษย์และการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดสระบุรี เพื่อเสนอแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาทุนมนุษย์ การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี และคุณภาพชีวิตของประชาชน ในจังหวัดสระบุรี ได้อย่างมีประสิทธิผล สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน แก้ไขปัญหาความเป็นอยู่ของประชาชนในจังหวัดสระบุรี ตามหลักการบริหารหรือการปกครองที่ประกอบไปด้วยหลักธรรม คุณงามความดี ปกครองโดยยึดหลักกฎหมายกฎได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ในจังหวัดสระบุรี
2. เพื่อวิเคราะห์การพัฒนาทุนมนุษย์และการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน ในจังหวัดสระบุรี
3. เพื่อเสนอแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาทุนมนุษย์ การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี และแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในจังหวัดสระบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาทุนมนุษย์และการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดสระบุรี เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน (mixed methods research) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยดังนี้

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน (mixed methods research) โดยเก็บข้อมูลทุติยภูมิจากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลปฐมภูมิเชิงปริมาณจากแบบสอบถามและเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปที่มีสิทธิเลือกตั้งในเขตจังหวัดสระบุรี จำนวนทั้งสิ้น 418,331 คน แบ่งออกเป็นเพศชาย 206,302 คน และเพศหญิง 212,029 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปที่มีสิทธิเลือกตั้งในเขตจังหวัดสระบุรี จำนวน 400 คน จากการคำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน (Yamane, T., 1973) โดยผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างขั้นที่ 1 สุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิโดยอาศัยสัดส่วน (stratified sampling) และ ขั้นที่ 2 สุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) โดยวิธีการจับสลาก (lottery sampling)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวนทั้งสิ้น 20 คน ประกอบด้วย ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปที่มีสิทธิ์เลือกตั้งในเขตจังหวัดสระบุรี จำนวน 10 คน นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/รองนายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้บริหารท้องถิ่น/ผู้นำท้องถิ่น/ชุมชน จำนวน 10 คน โดยเลือกแบบเจาะจง เป็นผู้ที่มีประสบการณ์พัฒนาทุนมนุษย์และการบริหารกิจการบ้านเมือง และมีเกี่ยวข้องในพัฒนาทุนมนุษย์ การบริหารกิจการบ้านเมืองและคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดสระบุรี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถาม (questionnaires) เพื่อทำการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดแบบสอบถามขึ้นจากการศึกษาผลงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาทุนมนุษย์ ประกอบด้วย 1) ความสามารถ 2) ทักษะ 3) ทัศนคติ และ 4) ความสามารถทางสติปัญญา

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี ประกอบด้วย 1) หลักประสิทธิผล 2) หลักประสิทธิภาพ 3) หลักตอบสนอง 4) หลักภาระรับผิดชอบ 5) หลักความโปร่งใส 6) หลักการมีส่วนร่วม 7) หลักการกระจายอำนาจ 8) หลักนิติธรรม 9) หลักความเสมอภาค และ 10) หลักมุ่งเน้นฉันทามติ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของประชาชน ประกอบด้วย 1) ความมั่นคงปลอดภัยทางเศรษฐกิจ 2) สุขภาพ 3) ชีวิตด้านการใช้สติปัญญา 4) ชีวิตการทำงาน 5) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ 6) ชีวิตครอบครัว และ 7) ชีวิตในชุมชน

การวัดระดับความคิดเห็นในการตอบแบบสอบถาม ได้กำหนดใช้เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert)

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบความน่าเชื่อถือและความแม่นยำของแบบสอบถามเป็น 2 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา และ 2) การหาค่าความเที่ยง ดังนี้ 1) ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือ ผู้วิจัยเริ่มดำเนินการหลังจากได้สร้างเครื่องมือแบบสอบถามขึ้นมา โดยนำแบบสอบถามไปตรวจสอบว่า เมื่อผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างแล้วนั้นแบบสอบถามจะสามารถวัดในส่วนเนื้อหาที่ผู้วิจัยต้องการวัดได้มากน้อยเพียงใด ซึ่งกระบวนการตรวจสอบนั้นผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ทำการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา และให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถาม จากนั้นผู้วิจัยจึงดำ เนินการแก้ไขตามคำแนะนำที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญ และนำผลการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัยด้วยค่า IOC (index of item objective congruence) โดยให้คะแนนตามเกณฑ์ ถ้าข้อคำถามวัดได้ตรงวัตถุประสงค์ ได้ + 1 คะแนน ถ้าไม่แน่ใจข้อคำถามนั้นวัดตรงจุดประสงค์หรือไม่ ได้ 0 คะแนน ถ้าข้อคำถามวัดได้ไม่ตรงจุดประสงค์ ได้ - 1 คะแนน นำคะแนนของผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ประเมินมากรอกลงในแบบวิเคราะห์ความสอดคล้องของข้อคำถามวัดจุดประสงค์เพื่อหาค่าเฉลี่ย โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกข้อคำถาม ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50-1.00 คัดเลือกไว้ใช้ได้ ขอคำถามที่มีค่า IOC ต่ำกว่า

0.50 ควรพิจารณาปรับปรุงหรือตัดทิ้ง ผลการวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม มีค่าเฉลี่ยของดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้เท่ากับ 0.82 ถือว่าผ่านเกณฑ์ (Turner, R. C. & Carlson, L., 2003) และ 2) การหาความเที่ยงตรงของเครื่องมือ ภายหลังที่นำเครื่องมือแบบสอบถามไปผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา และนำไปทดลองใช้ (try-out) กับกลุ่มตัวอย่างประชาชนในจังหวัดลพบุรี เพื่อหาค่าความเที่ยง จำนวน 30 ชุด วิเคราะห์ความเที่ยงของแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมวิจัยทางสังคมศาสตร์ หาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (alpha coefficient) ของครอนบาค โดยกำหนดเกณฑ์ที่ยอมรับได้ คือ มากกว่า 0.70 ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .93 ผ่านเกณฑ์ (Cronbach, L. J., 1990)

2. แบบสัมภาษณ์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 สัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาทุนมนุษย์ ประกอบด้วย 1) ความสามารถ 2) ทักษะ 3) ทัศนคติ และ 4) ความสามารถทางสติปัญญา

ส่วนที่ 2 สัมภาษณ์เกี่ยวกับการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี ประกอบด้วย 1) หลักประสิทธิผล 2) หลักประสิทธิภาพ 3) หลักตอบสนอง 4) หลักภาระรับผิดชอบ 5) หลักความโปร่งใส 6) หลักการมีส่วนร่วม 7) หลักการกระจายอำนาจ 8) หลักนิติธรรม 9) หลักความเสมอภาค และ 10) หลักมุ่งเน้นฉันทามติ

ส่วนที่ 3 บทสัมภาษณ์เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของประชาชน ประกอบด้วย 1) ความมั่นคงปลอดภัยทางเศรษฐกิจ 2) สุขภาพ 3) ชีวิตด้านการใช้สติปัญญา 4) ชีวิตการทำงาน 5) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ 6) ชีวิตครอบครัว และ 7) ชีวิตในชุมชน

ผู้วิจัยได้มีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยการหาค่าความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่สร้างขึ้นโดยพัฒนาจากตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ไปตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา และความสอดคล้องต่อเนื่องของแบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน หลังจากนั้น ได้นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมถูกต้อง ตามคำแนะนำ ก่อนนำไปใช้ในการวิจัยต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในการวิจัย ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2567 จนถึง เดือนสิงหาคม 2568 โดยได้ดำเนินการเก็บข้อมูล ดังนี้ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ โดยได้ดำเนินการขอหนังสือจากมหาวิทยาลัยเพื่อนำไปประกอบการขอเก็บรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ปฏิบัติงานภาคสนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยเน้นการกำกับดูแลกระบวนการอย่างใกล้ชิดเพื่อ ป้องกันการได้รับข้อมูลที่คลาดเคลื่อน (Control for bias) และตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถามทันที เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพและเป็นตัวแทนของประชากรอย่างแท้จริง 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 20 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาจังหวัดสระบุรี ผู้วิจัยได้ทำการนัดหมายวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์อย่างเหมาะสม และส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อขอสัมภาษณ์เชิงลึกจากมหาวิทยาลัย เพื่อยืนยันวัตถุประสงค์และจริยธรรมของการวิจัย โดยผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์ด้วยตนเอง ในขณะสัมภาษณ์มีการจดบันทึกข้อความสำคัญ และขออนุญาต บันทึกเสียงและภาพนิ่งจากผู้ให้ข้อมูลด้วยความสมัครใจ เพื่อใช้ในการถอดความเป็นหลักฐาน ทั้งนี้ ก่อนการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ ชี้แจงวัตถุประสงค์และขั้นตอนการวิจัยทั้งหมดให้ผู้ให้ข้อมูลทราบอย่างชัดเจน และเน้นย้ำถึง การรักษาความลับ รวมถึงการใช้ข้อมูลเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาเท่านั้น ผู้ให้ข้อมูลทุกคนได้แสดงความยินยอมเข้าร่วมการวิจัย ก่อนเริ่มกระบวนการสัมภาษณ์

ซึ่งหลังจากเก็บรวมรวมข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมา ตรวจสอบความน่าเชื่อถือและความสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงปริมาณ (Triangulation of Data) และนำเสนอข้อมูลที่ถอดเทปแล้ว กลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลบางส่วนตรวจสอบ (Member Check) เพื่อยืนยันว่าข้อมูลที่บันทึกมีความถูกต้องและตรงตามเจตนารมณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์มากที่สุดก่อนนำไปวิเคราะห์ผล

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ ได้นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่างมาทำการวิเคราะห์ทางสถิติ ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล คือ 1.1) สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: S.D.) และ 1.2) สถิติเชิงอนุมาน (inferential statistics) ได้แก่ การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis: MRA) 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้บันทึกข้อมูลภาคสนามและการถอดเทปซึ่งเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์ด้วยวิธีจัดระบบข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างสรุป ซึ่งส่วนใหญ่ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์จะเป็นข้อความบรรยาย ซึ่งได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ และการจดบันทึก และนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า

ผลการศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ในจังหวัดสระบุรี แสดงได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ในจังหวัดสระบุรี ในภาพรวม

คุณภาพชีวิตของประชาชน		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1.	ด้านความมั่นคงปลอดภัยทางเศรษฐกิจ	3.44	0.47	มาก	6
2.	ด้านสุขภาพ	3.61	0.50	มาก	3
3.	ด้านชีวิตด้านการใช้สติปัญญา	3.58	0.47	มาก	4
4.	ด้านชีวิตการทำงาน	3.27	0.55	ปานกลาง	7
5.	ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ	3.49	0.47	มาก	5
6.	ด้านชีวิตครอบครัว	3.63	0.54	มาก	2
7.	ด้านชีวิตในชุมชน	3.66	0.48	มาก	1
รวม		**3.53**	**0.21**	**มาก**	

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดสระบุรี ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.53, S.D. = 0.21) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 6 ด้าน และระดับปานกลาง 1 ด้าน ซึ่งเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย คือ ด้านชีวิตในชุมชน ($\bar{X}$ = 3.66, S.D. = 0.48) รองลงมา คือ ด้านชีวิตครอบครัว ($\bar{X}$ = 3.63, S.D. = 0.54) ด้านสุขภาพ ($\bar{X}$ = 3.61, S.D. = 0.50) ด้านชีวิตด้านการใช้สติปัญญา ($\bar{X}$ = 3.58, S.D. = 0.47) ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ($\bar{X}$ = 3.49,

S.D. = 0.47) ด้านความมั่นคงปลอดภัยทางเศรษฐกิจ ($\bar{X}$ = 3.44, S.D. = 0.47) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านชีวิตการทำงาน ($\bar{X}$ = 3.27, S.D. = 0.55) ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์การพัฒนาทุนมนุษย์และการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน ในจังหวัดสระบุรี แสดงได้ดังตารางที่ 2 – 4

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการพัฒนาทุนมนุษย์ ในจังหวัดสระบุรี ในภาพรวม

	การพัฒนาทุนมนุษย์	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1.	ด้านความสามารถ	3.87	0.46	มาก	2
2.	ด้านทักษะ	3.51	0.43	มาก	4
3.	ด้านทัศนคติ	3.89	0.47	มาก	1
4.	ด้านความสามารถทางสติปัญญา	3.60	0.48	มาก	3
	รวม	**3.72**	**0.23**	**มาก**	

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการพัฒนาทุนมนุษย์ ในจังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.72, S.D. = 0.23) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย คือ ด้านทัศนคติ ($\bar{X}$ = 3.89, S.D. = 0.47) รองลงมา คือ ด้านความสามารถ ($\bar{X}$ = 3.87, S.D. = 0.46) ด้านความสามารถทางสติปัญญา ($\bar{X}$ = 3.60, S.D. = 0.48) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านทักษะ ($\bar{X}$ = 3.51, S.D. = 0.43) ตามลำดับ

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี ในจังหวัดสระบุรี ในภาพรวม

	การบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1.	หลักประสิทธิผล	3.96	0.43	มาก	1
2.	หลักประสิทธิภาพ	3.72	0.47	มาก	5
3.	หลักตอบสนอง	3.52	0.53	มาก	10
4.	หลักภาระรับผิดชอบ	3.78	0.44	มาก	3
5.	หลักความโปร่งใส	3.59	0.46	มาก	8
6.	หลักการมีส่วนร่วม	3.56	0.41	มาก	9
7.	หลักการกระจายอำนาจ	3.67	0.47	มาก	6
8.	หลักนิติธรรม	3.75	0.48	มาก	4
9.	หลักความเสมอภาค	3.84	0.47	มาก	2
10.	หลักมุ่งเน้นฉันทามติ	3.61	0.50	มาก	7
	รวม	**3.70**	**0.16**	**มาก**	

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี ในจังหวัดสระบุรี ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.70, S.D. = 0.16) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ใน

ระดับมากทุกด้าน ซึ่งเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย คือ หลักประสิทธิผล ($\bar{X}$ = 3.96, S.D. = 0.43) รองลงมา คือ หลักความเสมอภาค ($\bar{X}$ = 3.84, S.D. = 0.47) หลักภาระรับผิดชอบ ($\bar{X}$ = 3.78, S.D. = 0.44) หลักนิติธรรม ($\bar{X}$ = 3.75, S.D. = 0.48) หลักประสิทธิภาพ ($\bar{X}$ = 3.72, S.D. = 0.47) หลักการกระจายอำนาจ ($\bar{X}$ = 3.67, S.D. = 0.47) หลักมุ่งเน้นฉันทามติ ($\bar{X}$ = 3.61, S.D.= 0.50) หลักความโปร่งใส ($\bar{X}$ = 3.59, S.D. = 0.46) หลักการมีส่วนร่วม ($\bar{X}$ = 3.56, S.D. = 0.41) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ หลักตอบสนอง ($\bar{X}$ = 3.52, S.D. = 0.53) ตามลำดับ

ตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ การพัฒนาทุนมนุษย์และการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดสระบุรี

ตัวแปรอิสระ	B	Std. Error	Beta	t	Sig
ค่าคงที่ (Constant)	3.320	0.285		11.664	0.000
การพัฒนาทุนมนุษย์					
1. ความสามารถ (X_1)	0.094	0.023	0.204	4.110	0.000*
2. ทักษะ (X_2)	0.041	0.025	0.083	1.633	0.103
3. ทัศนคติ (X_3)	0.079	0.022	0.177	3.536	0.000*
4. ความสามารถทางสติปัญญา (X_4)	0.024	0.022	0.055	1.131	0.259
การบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี					
5. หลักประสิทธิผล (X_5)	0.021	0.024	0.043	0.865	0.387
6. หลักประสิทธิภาพ (X_6)	0.035	0.022	0.077	1.551	0.122
7. หลักตอบสนอง (X_7)	0.045	0.020	0.112	2.278	0.023*
8. หลักภาระรับผิดชอบ (X_8)	0.021	0.024	0.044	0.874	0.383
9. หลักความโปร่งใส (X_9)	0.012	0.024	0.025	0.483	0.630
10. หลักการมีส่วนร่วม (X_{10})	0.018	0.025	0.036	0.739	0.460
11. หลักการกระจายอำนาจ (X_{11})	0.061	0.023	0.139	2.706	0.007*
12. หลักนิติธรรม (X_{12})	0.062	0.022	0.140	2.765	0.006*
13. หลักความเสมอภาค (X_{13})	0.010	0.022	0.023	0.453	0.651
14. หลักมุ่งเน้นฉันทามติ (X_{14})	0.000	0.022	0.001	0.020	0.984
R = 0.351, R Square = 0.323, Adjuster R Square =.291					
Std. Error of the Estimate = 0.200458, F = 3.860, Sig = 0.000					

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า ผลการวิเคราะห์พบว่าตัวแปร การพัฒนาทุนมนุษย์และการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดสระบุรี โดยพิจารณาจากค่า Sig .05 ซึ่งน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดที่ .05 และพบว่าตัวแปร ด้านความสามารถ (X_1) ทัศนคติ (X_3) หลักนิติธรรม (X_{12}) หลักการกระจายอำนาจ (X_{11}) และหลักตอบสนอง (X_7) ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดสระบุรี (Y) มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

แนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาทุนมนุษย์ การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี และแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในจังหวัดสระบุรี มีดังนี้ 1) การพัฒนาทุนมนุษย์ ได้แก่ 1.1) ด้านความสามารถ ควรมีการมอบอำนาจ บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ การมอบหมายงาน การมอบอำนาจให้ตัดสินใจแก้ปัญหาในงานได้อย่างชัดเจน และมีอิสระในการสร้างสรรค์ผลงาน 1.2) ด้านทักษะ ควรมีการปรับเอาเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว และควรมีการฝึกอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะในการใช้ระบบงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระยะ 1.3) ด้านทัศนคติ ควรส่งเสริมให้มีการทำงานเป็นทีม มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และให้การยอมรับต่อส่วนรวม 1.4) ด้านความสามารถทางสติปัญญา ควรมีการจัดกิจกรรม สนับสนุนให้เกิดการนำเสนอความรู้ ทักษะการปฏิบัติงานต่าง ๆ โดยคำนึงถึงประสิทธิภาพ และประสิทธิผลต่อประชาชนเป็นสำคัญ 2) การบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี ได้แก่ 2.1) หลักประสิทธิผล ควรมีการวางแผนกลยุทธ์ในการบริหารจัดการ อย่างเป็นระบบแบบแผน และมีการวางแผนการบริหารจัดการความเสี่ยงและการบริหารความขัดแย้ง 2.2) หลักประสิทธิภาพ ควรมีการกำหนดนโยบายการบริหารจัดการเหมาะสมกับด้านโครงสร้างของเทศบาลและง่ายต่อการปฏิบัติ 2.3) หลักตอบสนอง ควรพัฒนารูปแบบกระบวนการปฏิบัติงานให้มีความเป็นระบบ มีขั้นตอนที่รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ 2.4) หลักภาระรับผิดชอบ ควรมีการใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีที่ทันสมัยและเหมาะสมในการทำงาน เพื่อลดระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด 2.5) หลักความโปร่งใส ควรมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้ประชาชน สามารถแสดงความคิดเห็น เสนอแนะ และสามารถตรวจสอบผู้บริหารได้อย่างแท้จริง 2.6) หลักการมีส่วนร่วม ควรเร่งพัฒนาศักยภาพในการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น ในการประชุมประชาชนสามารถเข้าเป็นผู้สังเกตการณ์ได้ โดยไม่จากัดสิทธิของประชาชน เพื่อประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์ในชุมชน 2.7) หลักการกระจายอำนาจ ควรมีการบริหารงานแบบบนลงล่าง มีการมอบอำนาจการตัดสินใจในการปฏิบัติงานแก่บุคลากร กระจายอำนาจการบริหาร เพื่อการลดขั้นตอนการทำงานที่ไม่จำเป็นและสำคัญ 2.8) หลักนิติธรรม ในการปฏิบัติตามเทศบัญญัติต่าง ๆ ของเทศบาลควรมีความเสมอภาค มีคุณธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ โดยยึดหลักไม่มีความผิดไม่มีโทษ 2.9) หลักความเสมอภาค การพัฒนาระบบบริการสาธารณะควรมุ่งเน้นตอบสนองความต้องการองประชาชนได้อย่างมีคุณภาพโดยไม่เลือกปฏิบัติ และ 2.10) หลักมุ่งเน้นฉันทามติ การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เทศบาลควรคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม มีการให้บริการประชาชนด้วยความเต็มใจ รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการทำงาน 3) คุณภาพชีวิตของประชาชน ในจังหวัดสระบุรี ได้แก่ 3.1) ด้านความมั่นคงปลอดภัยทางเศรษฐกิจ ควรมีการส่งเสริมการบริหารความปลอดภัยทางการเงินให้ประชาชนรับทราบ 3.2) ด้านสุขภาพ ควรส่งเสริมให้ประชาชนเล็งเห็นถึงความสำคัญของการรักษาสุขภาพ มีการประสานกับโรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพตำบล อสม. ในการจัดหาฉีดวัคซีนป้องกันโรคติดต่อต่าง ๆ แก่ประชาชน 3.3) ด้านชีวิตด้านการใช้สติปัญญา ควรมีการประชาสัมพันธ์สื่อ/ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อชีวิตประจำวันให้ประชาชนรับทราบอยู่เสมอ 3.4) ด้านชีวิตการทำงาน ควรส่งเสริมให้ประชาชนมีอิสระที่จะใช้ความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ ได้ริเริ่มสร้างสรรค์ โดยนำแนวคิดใหม่ๆ มาพัฒนาชุมชนให้มีประสิทธิภาพ 3.5) ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการจัดการสภาพแวดล้อมในชุมชน เกี่ยวกับการจัดการขยะ น้ำเน่าเสีย หรือสัตว์มีพิษที่เป็นอันตราย 3.6) ด้านชีวิตครอบครัว ประชาชนควรได้รับการปลูกฝังเกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสาร เช่น I message เป็นรูปแบบการสื่อสารเพื่อเกิดความโอบอ้อมอารี

ลดความขัดแย้งในครอบครัว 3.7) ด้านชีวิตในชุมชน เทศบาลควรมีการจัดสรรงบประมาณในการสนับสนุนกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน ให้สมาชิกภายในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและทำกิจกรรมร่วมกัน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ว่า

คุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความพึงพอใจในด้านสุขภาพ ชีวิตครอบครัว และสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิต อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านชีวิตการทำงานมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการยกระดับความมั่นคงทางอาชีพและการสร้างรายได้ที่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรพิน ปิยะสกุลเกียรติ ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี ซึ่งชี้ว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของเครือข่ายชุมชนและการเข้าถึงบริการสาธารณะ (อรพิน ปิยะสกุลเกียรติ, 2561) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ จักรธร สุริแสง และคณะ ที่วิเคราะห์องค์ประกอบคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนคลองสำโรง จังหวัดสงขลา พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนส่งผลเชิงบวกต่อความพึงพอใจและคุณภาพชีวิตโดยรวม (จักรธร สุริแสง และคณะ, 2566)

ผลการวิเคราะห์การพัฒนาทุนมนุษย์และการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาทุนมนุษย์ของประชาชนในจังหวัดสระบุรีโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านทัศนคติ การเรียนรู้ และการพัฒนาศักยภาพทางสติปัญญา แต่ยังมีข้อจำกัดในด้านทักษะเชิงปฏิบัติและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่ต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม ส่วนด้านการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีหรือหลักธรรมาภิบาล มีค่าเฉลี่ยในระดับมากเช่นกัน โดยหลักนิติธรรม ความเสมอภาค ความรับผิดชอบ และประสิทธิผลเป็นองค์ประกอบที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมภพ ระงับทุกข์ และปัญญา คล้ายเดช ที่ชี้ว่าหลักธรรมาภิบาลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความโปร่งใสและเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารงานภาครัฐ (สมภพ ระงับทุกข์ และปัญญา คล้ายเดช, 2561) รวมถึงงานของ อรุณเดช มารัตน์ และคณะ ที่เสนอว่าการพัฒนาทุนมนุษย์ต้องมุ่งเน้นการบูรณาการองค์ความรู้ ทักษะ และเทคโนโลยี เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของแรงงานและส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในระยะยาว (อรุณเดช มารัตน์ และคณะ, 2565) นอกจากนี้ งานวิจัยของ ประภัสสร ไตรลาภวิฒิ และคณะ ยังยืนยันว่าแนวทางการพัฒนาทุนมนุษย์เชิงกลยุทธ์และการสร้างภาวะผู้นำร่วมในองค์กรช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพและยกระดับคุณภาพชีวิตของบุคลากรอย่างมีนัยสำคัญ (ประภัสสร ไตรลาภวิฒิ และคณะ, 2563)

แนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาทุนมนุษย์ การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี และแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในจังหวัดสระบุรี มีดังนี้ 1) การพัฒนาทุนมนุษย์ ได้แก่ ด้านความสามารถ ด้านทักษะ ด้านทัศนคติ ด้านความสามารถทางสติปัญญา 2) การบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี ได้แก่ หลักประสิทธิผล หลักประสิทธิภาพ หลักตอบสนอง หลักภาระรับผิดชอบ หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักการกระจายอำนาจ หลักนิติธรรม หลักความเสมอภาค และหลักมุ่งเน้นฉันทามติ 3) คุณภาพชีวิตของประชาชน ในจังหวัด

สระบุรี ได้แก่ ด้านความมั่นคงปลอดภัยทางเศรษฐกิจ ด้านสุขภาพ ด้านชีวิตด้านการใช้สติปัญญา ด้านชีวิตการทำงาน ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ด้านชีวิตครอบครัว ด้านชีวิตในชุมชน โดยมุ่งเน้นให้เกิดการบูรณาการระหว่างการพัฒนาทุนมนุษย์ การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล และการพัฒนาเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน โดยแนวทางสำคัญประกอบด้วย 1) การจัดโครงการอบรมและฝึกทักษะอาชีพที่เน้นความรู้เชิงปฏิบัติและเทคโนโลยีดิจิทัล 2) การส่งเสริมความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการบริหารท้องถิ่น และ 3) การพัฒนากิจกรรมสร้างอาชีพและเศรษฐกิจฐานรากเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ ผลการอภิปรายดังกล่าวสอดคล้องกับข้อเสนอในงานวิจัยของ จักรธร สุริแสง และคณะ ที่ชี้ว่าการสร้างเครือข่ายความร่วมมือของชุมชนช่วยเพิ่มความเข้มแข็งและเสริมสร้างความพอเพียงในพื้นที่ (จักรธร สุริแสง และคณะ, 2566) รวมถึงงานของ สมภพ ระงับทุกข์ และปัญญา คล้ายเดช ที่ระบุว่าการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลกับการมีส่วนร่วมของประชาชนจะนำไปสู่การบริหารจัดการภาครัฐที่มีประสิทธิภาพและความไว้วางใจในสังคม ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับท้องถิ่น (สมภพ ระงับทุกข์ และปัญญา คล้ายเดช, 2561)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า คุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดสระบุรีโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นถึงความพึงพอใจในด้านสุขภาพ ชีวิตครอบครัว และสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิต อย่างไรก็ตาม ด้านชีวิตการทำงานยังอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งเป็นประเด็นที่ควรได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม ผลการวิเคราะห์การพัฒนาทุนมนุษย์และการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาทุนมนุษย์ของประชาชนในจังหวัดสระบุรีโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านทัศนคติ การเรียนรู้ และการพัฒนาศักยภาพทางสติปัญญา แต่ยังมีข้อจำกัดในด้านทักษะเชิงปฏิบัติและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่ต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม ส่วนด้านการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีหรือหลักธรรมาภิบาล มีค่าเฉลี่ยในระดับมากเช่นกัน โดยหลักนิติธรรม ความเสมอภาค ความรับผิดชอบ และประสิทธิผลเป็นองค์ประกอบที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญ และแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาทุนมนุษย์ การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี และแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในจังหวัดสระบุรี มีดังนี้ 1) การพัฒนาทุนมนุษย์ ได้แก่ ด้านความสามารถ ด้านทักษะ ด้านทัศนคติ ด้านความสามารถทางสติปัญญา 2) การบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี ได้แก่ หลักประสิทธิผล หลักประสิทธิภาพ หลักตอบสนอง หลักภาระรับผิดชอบ หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักการกระจายอำนาจ หลักนิติธรรม หลักความเสมอภาค และหลักมุ่งเน้นฉันทามติ 3) คุณภาพชีวิตของประชาชน ในจังหวัดสระบุรี ได้แก่ ด้านความมั่นคงปลอดภัยทางเศรษฐกิจ ด้านสุขภาพ ด้านชีวิตด้านการใช้สติปัญญา ด้านชีวิตการทำงาน ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ด้านชีวิตครอบครัว ด้านชีวิตในชุมชน แนวทางในการพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การจัดโครงการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะอาชีพให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น การเสริมสร้างความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการบริหารท้องถิ่น และการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมชุมชน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืน จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ได้แก่ การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรกำหนดนโยบายที่บูรณาการ หลักธรรมาภิบาล (โดยเฉพาะความโปร่งใส หลักนิติธรรม และการมีส่วนร่วม) ในทุกโครงการ

พัฒนาทุนมนุษย์ การจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาทุนมนุษย์ระดับจังหวัด เพื่ออุดช่องว่างด้านทักษะเชิงปฏิบัติ และการกำหนดให้มีการประเมินผลการใช้นโยบายการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี อย่างเป็นระบบเพื่อวัดผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตโดยตรง 2) ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้ ได้แก่ การดำเนินการจัดโครงการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะอาชีพ ให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาด้านชีวิตการทำงาน การเสริมสร้างความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชน ในกระบวนการบริหารท้องถิ่น, และการ ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยี เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมชุมชน และ 3) ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ได้แก่ การควรมีการศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบปัจจัยที่สัมพันธ์กับความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่อื่น ๆ (เช่น จังหวัดสมุทรปราการ หรือกลุ่มเป้าหมายที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน) การประเมินผลการใช้นโยบายการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีไปปฏิบัติ ตามกรอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) ในระยะยาว, และการ ศึกษาเชิงคุณภาพด้านธรรมาภิบาล เปรียบเทียบระหว่างหน่วยงานในบริบทที่แตกต่างกัน เพื่อนำมาปรับปรุงกลไกการทำงานของภาครัฐ

เอกสารอ้างอิง

กรมการพัฒนาชุมชน. (2551). รายงานคุณภาพชีวิตของคนไทย ปี 2551. กรุงเทพมหานคร: กรมการพัฒนาชุมชน, กระทรวงมหาดไทย.

จักรธร สุริแสง และคณะ. (2566). องค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตของประชาชน ชุมชนคลองสำโรง จังหวัดสงขลา. วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร, 6(4), 142-154.

นิตฐพร โพธิ์รักษา และคณะ. (2023). ประสิทธิผลการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดสระบุรี: Effectiveness of Local Development in Saraburi Province. วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 17(3), 143-160.

ประภัสสร ไตรลาภวิฒิ และคณะ. (2563). แนวทางการพัฒนาทุนมนุษย์ในการขับเคลื่อนองค์กรสู่ความสำเร็จ. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 4(3), 157-170.

ลัดดาวัลย์ คงทอง. (2561). รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษ จังหวัดสระแก้ว. ใน ดุษฎีนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.

สมภพ ระงับทุกข์ และปัญญา คล้ายเดช. (2561). ธรรมาภิบาลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย. วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, 18(3), 255-265.

อนรรฆ อิสเฮาะ. (2562). คุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสะกอม อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

อรพิน ปิยะสกุลเกียรติ. (2561). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูง อายุในตำบลท่าแค จังหวัดลพบุรี. วารสารร่มพฤกษ์ มหาวิทยาลัยเกริก, 36(3), 45-65.

อรุณเดช มารัตน์ และคณะ. (2565). การพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อยกระดับฝีมือแรงงานไทยในศตวรรษที่ 21. วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์, 25(2), 252-264.

Cronbach, L. J. (1990). Essentials of Psychological Testing. (5th ed.). New York, United States: Harper Collins.

Turner, R. C. & Carlson, L. (2003). Indexes of Item-Objective Congruence for Multidimensional Items. International Journal of Testing, 3(2), 163-171.

UNESCO. (1993). Quality of life Improvement Programmes. Bangkok: UNESCO Regional Office.

Yamane, T. (1973). Statistics: An Introductory Analysis. (3rd ed.). New York: Harper and Row.

บทความวิจัย

การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคจากการรับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่พึงประสงค์บนโทรศัพท์มือถือ*

AMENDMENTS TO THE CONSUMER PROTECTION LAW CONCERNING THE RECEPTION OF UNSOLICITED ELECTRONIC INFORMATION ON MOBILE PHONES

ณรงค์ ศรีสุวรรณ์*, ชัดชัย กลั่นความดี

Narong Srisuwan*, Chatchai Kankwamdee

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Law, Bangkokthonburi University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: narongg.sri68@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบของรัฐและภาคเอกชนตามหลักสิทธิมนุษยชน ในกรณีที่มีการนำเข้าข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งมีมาตรการป้องกันการเข้าถึงข้อมูล และเกี่ยวข้องกับมาตรการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดอันเป็นการฉ้อโกงทรัพย์ รวมถึงการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลของผู้อื่นโดยมิได้รับอนุญาต เกิดความเสียหายแก่ประชาชนผู้บริโภค 2) ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีว่าด้วยความรับผิดของผู้นำเข้าข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์โดยปราศจากความยินยอมของเจ้าของข้อมูล โดยพิจารณาหลักความรับผิดของการกระทำและความเสียหาย ปัญหาการพิสูจน์สิทธิของผู้เสียหาย 3) ศึกษาแนวคิดทางกฎหมายที่เสนอให้ธนาคารและผู้ให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ร่วมรับผิดต่อผู้บริโภคในฐานะผู้ใช้บริการ มีบทบาทสำคัญในระบบธุรกรรมทางการเงินและทางอิเล็กทรอนิกส์ การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นประชาชนผู้ใช้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ทั่วไปในฐานะผู้บริโภค การศึกษารวบรวมเอกสาร งานวิจัย และกฎหมายที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับกฎหมายภายในประเทศและหลักการระหว่างประเทศเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา พบว่า 1) ระบบกฎหมายไทยยังขาดบทบัญญัติที่กำหนดความรับผิดชอบของรัฐไว้อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมในการคุ้มครองและเยียวยาประชาชนผู้เสียหายจากการละเมิดข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ 2) ข้อกฎหมายในปัจจุบันยังไม่ก่อให้เกิดผลคุ้มครองต่อผู้บริโภคอย่างมีประสิทธิภาพในทางปฏิบัติ 3) แนวคิดที่รัฐกำหนดให้ธนาคารและผู้ให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่เป็นผู้รับผิดชอบต่อผู้บริโภคยังไม่สอดคล้องกับหลักการชี้แนะขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ซึ่งกำหนดให้รัฐต้องมีบทบาทในการปกป้องสิทธิ และร่วมกับภาคเอกชนในการป้องกัน แก้ไข ฟื้นฟู และเยียวยาความเสียหายแก่ประชาชนผู้บริโภคอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

คำสำคัญ: สิทธิมนุษยชน, ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์, แพลตฟอร์มดิจิทัล, อาชญากรรมทางเทคโนโลยี, ผู้บริโภค

* Received 5 December 2025; Revised 24 December 2025; Accepted 25 December 2025

Abstract

This research aims to: 1) examine legal issues concerning the responsibilities of the State and the private sector under human rights principles in cases involving the importation of electronic data protected by access control measures, particularly in relation to measures for the prevention and suppression of fraud offences and unauthorized access to personal data, which result in harm to consumers; 2) study legal concepts and theories regarding the liability of parties who import electronic data without the consent of data owners, with particular consideration of principles of liability for wrongful acts and damages, as well as issues related to the burden of proof and the enforcement of victims' rights; and 3) examine legal approaches proposing joint liability of banks and mobile network operators toward consumers, given their significant roles in financial and electronic transaction systems. This study employs a qualitative research methodology, using observation and in-depth interviews with a target group consisting of general mobile phone users as consumers. In addition, relevant documents, academic studies, and legal instruments at both the domestic and international levels were collected and analyzed through content analysis. The findings reveal that: 1) the Thai legal system lacks clear and concrete provisions defining the responsibilities of the State in protecting and providing remedies to consumers harmed by violations of electronic data; 2) existing legal provisions do not effectively ensure consumer protection in practice; and 3) the approach that assigns responsibility primarily to banks and mobile network operators is not fully consistent with the United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights, which emphasize the State's duty to protect human rights and its obligation to work in cooperation with the private sector to prevent violations, address harms, and provide effective remedies and rehabilitation for affected consumers in a systematic and sustainable manner

Keywords: Human Rights, Electronic Data, Platforms, Technology Crime, Consumers

บทนำ

พัฒนาการของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในประเทศไทยมีจุดเริ่มต้นสำคัญตั้งแต่ช่วงปลายทศวรรษ 2530 โดย องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย ได้สรุปว่า การพัฒนาระบบอินเทอร์เน็ตในประเทศไทยเริ่มต้นขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2530 จากความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์และสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชียในการทดลองใช้งานระบบจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ ภายใต้การสนับสนุนจากเครือรัฐออสเตรเลีย ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศอย่างเป็นรูปธรรม (องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย, 2567) การพัฒนาในระยะเริ่มต้นดังกล่าวมีบทบาทสำคัญในการวางรากฐานด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี และสร้างความตระหนักถึงศักยภาพของการสื่อสารผ่านระบบดิจิทัลในวงกว้าง ต่อมา เครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้ขยายตัว

ไปยังสถาบันการศึกษาหลายแห่ง จนเกิดเป็นเครือข่ายที่เรียกว่า “Campus Network” และได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ “ไทยสาร” และ “ไทยเน็ต” ซึ่งช่วยให้ประเทศไทยสามารถใช้งานอินเทอร์เน็ตได้ตลอด 24 ชั่วโมง และนำไปสู่การเปิดให้บริการอินเทอร์เน็ตเชิงพาณิชย์เป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2538 การเปลี่ยนผ่านดังกล่าวไม่เพียงส่งผลต่อการศึกษาและการวิจัยเท่านั้น แต่ยังเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตเริ่มเข้ามามีบทบาทต่อภาคเศรษฐกิจและสังคมในวงกว้างมากยิ่งขึ้น จากจุดเริ่มต้นดังกล่าว สถาบันเอเน็ตได้สรุปว่าอินเทอร์เน็ตได้พัฒนาจากเครื่องมือสื่อสารเฉพาะกลุ่ม ไปสู่การเป็นเทคโนโลยีพื้นฐานที่มีอิทธิพลอย่างสูงต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน การประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และโครงสร้างสังคมของประเทศ (สถาบันเอเน็ต, 2567) การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การทำธุรกรรมออนไลน์ และการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลต่าง ๆ กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประชาชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับเทคโนโลยีมีความใกล้ชิดและซับซ้อนมากขึ้น ในบริบทดังกล่าว สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ได้ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น AIS, True และ NT เข้ามามีบทบาทสำคัญในการขยายการเข้าถึงบริการดิจิทัลสู่ประชาชน ภายใต้กรอบการกำกับดูแลของคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) และกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2566) บทบาทของผู้ให้บริการเหล่านี้มิได้จำกัดอยู่เพียงการให้บริการด้านเทคนิคเท่านั้น หากแต่ยังเกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการข้อมูล การรักษาความปลอดภัยของระบบ และการคุ้มครองสิทธิของผู้ใช้บริการในโลกดิจิทัล

ขณะเดียวกัน ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ส่งเสริมให้ภาคธุรกิจการเงินพัฒนาเทคโนโลยีทางการเงิน หรือ FinTech เพื่อรองรับพฤติกรรมผู้บริโภคที่หันมาใช้บริการออนไลน์มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการใช้ Mobile Banking การชำระเงินผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล หรือการทำธุรกรรมทางการเงินโดยไม่ต้องพึ่งพาสาขาธนาคารแบบดั้งเดิม แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับกรอบ “Protect, Respect and Remedy” ขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งกำหนดหน้าที่ของรัฐในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และความรับผิดชอบของภาคธุรกิจในการเคารพสิทธิและจัดให้มีการเยียวยาเมื่อเกิดความเสียหายจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี (United Nations, 2011); (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2567) อย่างไรก็ตามการขยายตัวของแพลตฟอร์มดิจิทัลและการใช้โทรศัพท์มือถือในการทำธุรกรรมได้ก่อให้เกิดความเสี่ยงด้านอาชญากรรมไซเบอร์เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะรูปแบบการหลอกลวงผ่านอินเทอร์เน็ต เช่น SMS หลอกลวง ลิงก์ปลอม และการโจมตีแบบ Phishing ที่มุ่งขโมยข้อมูลส่วนบุคคลและข้อมูลทางการเงินของผู้ใช้บริการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ที่สรุปว่า ผู้บริโภคจำนวนมากตกเป็นเหยื่อการโจมตีโดยไม่รู้เท่าทัน ส่งผลให้เกิดความเสียหายทั้งในระดับบุคคล ครัวเรือน และระบบเศรษฐกิจของประเทศ โดยสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ ระบุว่าความเสียหายจากอาชญากรรมไซเบอร์ในประเทศไทยมีมูลค่าสูงถึงหลายหมื่นล้านบาทต่อปี และมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 2568) ความจำเป็นในการศึกษาประเด็นการคุ้มครองผู้บริโภคจากการรับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่พึงประสงค์บนโทรศัพท์มือถือ เกิดขึ้นจากบริบทของสังคมไทยที่ประชาชนพึ่งพาเทคโนโลยีดิจิทัลในชีวิตประจำวันอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะการใช้โทรศัพท์มือถือเป็นเครื่องมือหลักในการสื่อสาร การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การใช้แพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย และการทำธุรกรรมทางการเงินผ่านระบบออนไลน์ ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมิได้เป็นเพียงการเปลี่ยนรูปแบบการใช้เทคโนโลยีเท่านั้น หากแต่สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างด้านพฤติกรรม

ของประชาชนที่หันมาพึ่งพาระบบดิจิทัลมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ข้อมูลจากธนาคารแห่งประเทศไทยสรุปได้ว่า ในปี พ.ศ. 2567 จำนวนผู้ใช้งาน Mobile Banking ในประเทศไทยเพิ่มขึ้นมากกว่า 30 ล้านบัญชี ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบริการทางการเงินได้เคลื่อนย้ายจากช่องทางดั้งเดิมไปสู่แพลตฟอร์มดิจิทัลอย่างชัดเจน (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2567) การขยายตัวของบริการดังกล่าวช่วยเพิ่มความสะดวกและประสิทธิภาพในการเข้าถึงบริการทางการเงินของประชาชน แต่ในขณะเดียวกันก็ทำให้ประชาชนจำนวนมากต้องเผชิญกับความเสี่ยงรูปแบบใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลและการฉ้อโกงทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะในกรณีที่การทำธุรกรรมทางการเงินเชื่อมโยงกับการรับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ผ่านโทรศัพท์มือถืออย่างต่อเนื่อง สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ได้สรุปว่า ความเสี่ยงทางไซเบอร์มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นควบคู่ไปกับการขยายตัวของกิจกรรมออนไลน์ โดยเฉพาะการโจมตีในรูปแบบใหม่ที่ผสมผสานทั้งเทคนิคทางดิจิทัลและกลวิธีทางจิตวิทยา หรือที่เรียกว่า Social Engineering เช่น การแอบอ้างเป็นหน่วยงานของรัฐ ธนาคาร หรือผู้ให้บริการโทรคมนาคม เพื่อหลอกล่อให้ประชาชนเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล รหัสผ่าน หรือข้อมูลทางการเงิน (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2566) กลวิธีดังกล่าวมีลักษณะซับซ้อนและแนบเนียนมากขึ้น ทำให้ประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะผู้สูงอายุและผู้ที่มีทักษะด้านเทคโนโลยีต่ำ ตกเป็นเหยื่อได้ง่าย แม้จะไม่ได้มีเจตนาประมาทเลินเล่อก็ตาม สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ปัญหาภัยไซเบอร์มิได้เกิดจากปัจจัยทางเทคนิคเพียงอย่างเดียว แต่ยังเกี่ยวข้องกับระดับความรู้ความเข้าใจ และความสามารถของประชาชนในการแยกแยะข้อมูลจริงและข้อมูลเท็จ การขาดความรู้เท่าทันเทคโนโลยี (digital literacy) จึงกลายเป็นช่องว่างสำคัญที่เอื้อต่อการแพร่กระจายของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่พึงประสงค์ และทำให้ความเสียหายขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทั้งในมิติของสิทธิส่วนบุคคล ความมั่นคงทางทรัพย์สิน และความเชื่อมั่นในระบบดิจิทัลโดยรวม ภายใต้บริบทดังกล่าว การคุ้มครองสิทธิของประชาชนในยุคดิจิทัลจึงเป็นประเด็นที่มีความท้าทายอย่างยิ่ง และไม่อาจพึ่งพามาตรการทางกฎหมายแบบเดิมได้เพียงลำพัง การกำหนดบทบาทของรัฐและภาคธุรกิจในการป้องกัน ดูแล และเยียวยาผู้บริโภคจำเป็นต้องสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะหลักการคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัว สิทธิในทรัพย์สิน และสิทธิในการได้รับการเยียวยาอย่างเป็นธรรม เมื่อเกิดความเสียหายจากการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

ดังนั้น การศึกษาวิจัยในประเด็นการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคจากการรับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่พึงประสงค์บนโทรศัพท์มือถือ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ไม่เพียงในเชิงกฎหมายเท่านั้น แต่ยังมีนัยสำคัญต่อการพัฒนานโยบายสาธารณะ การยกระดับมาตรการความปลอดภัยไซเบอร์ และการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชนต่อระบบบริการออนไลน์ของประเทศในระยะยาว ทั้งนี้ เพื่อให้การพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นไปควบคู่กับการคุ้มครองสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้บริโภคอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหากฎหมายความรับผิดชอบของรัฐ และภาคเอกชน ตามหลักสิทธิมนุษยชน เมื่อมีผู้นำเข้าข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่มีมาตราการป้องกันการเข้าถึง และมาตรการป้องกันปราบปรามการกระทำความผิดอันเป็นการฉ้อโกงทรัพย์ การเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลของผู้อื่นโดยมิได้รับอนุญาต

2. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีความรับผิดเกี่ยวกับความรับผิดของผู้นำเข้าข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์โดยปราศจากความยินยอม

3. เพื่อศึกษาแนวคิดที่ให้ธนาคารและค่ายโทรศัพท์มือถือร่วมรับผิดต่อประชาชนผู้บริโภค

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจปัญหาเชิงลึกเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคจากการรับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่พึงประสงค์บนโทรศัพท์มือถือ โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์ปัญหาในมิติทางกฎหมาย สิทธิมนุษยชน และบริบททางสังคมของผู้ได้รับผลกระทบ การเลือกใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพช่วยให้ผู้วิจัยสามารถเข้าถึงประสบการณ์จริงของผู้บริโภค ความรู้สึก การรับรู้ และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการละเมิดสิทธิในชีวิตประจำวัน ซึ่งไม่สามารถอธิบายได้อย่างครบถ้วนด้วยข้อมูลเชิงปริมาณเพียงอย่างเดียว การออกแบบการวิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกควบคู่กับการวิจัยเอกสาร เพื่อสะท้อนทั้งมุมมองของประชาชนในฐานะผู้บริโภคและโครงสร้างของระบบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ โดยกรอบแนวคิดหลักของการวิจัยอยู่ภายใต้หลักสิทธิมนุษยชนและหลักการชี้แนะว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติ (United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights: UNGP) ซึ่งเน้นบทบาทหน้าที่ของรัฐในการคุ้มครองสิทธิ หน้าที่ของภาคเอกชนในการเคารพสิทธิ และการจัดให้มีกลไกการเยียวยาที่มีประสิทธิภาพแก่ผู้ได้รับความเสียหายในส่วนของการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์ ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับประชาชนทั่วไปที่ใช้บริการโทรศัพท์มือถือ มีการติดตั้งหรือใช้งานแพลตฟอร์มธนาคารบนโทรศัพท์ และเคยได้รับหรือได้รับผลกระทบจากการรับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่พึงประสงค์ เช่น ข้อความสั้น (SMS) หรือข้อความที่มีการแนบลิงก์อิเล็กทรอนิกส์ในลักษณะหลอกลวง การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลเป็นไปตามหลักการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมุ่งเน้นผู้ที่มีประสบการณ์ตรงกับเหตุการณ์ดังกล่าว เพื่อให้ข้อมูลที่ได้สามารถสะท้อนปัญหา ผลกระทบ และช่องว่างของการคุ้มครองทางกฎหมายที่เกิดขึ้นจริงในทางปฏิบัติ การสัมภาษณ์ดำเนินการในลักษณะกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) โดยผู้วิจัยจัดเตรียมประเด็นคำถามหลักไว้ล่วงหน้า แต่เปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถอธิบายรายละเอียด ประสบการณ์ความรู้สึก และการรับรู้ต่อบทบาทของรัฐ ธนาคาร และผู้ให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ได้อย่างอิสระ วิธีการดังกล่าวช่วยให้ผู้วิจัยได้รับข้อมูลเชิงคุณภาพที่มีความลึกซึ้ง สะท้อนมุมมองของผู้บริโภคในบริบทชีวิตจริง และสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์ส่วนบุคคลเข้ากับโครงสร้างของระบบกฎหมายและนโยบายสาธารณะได้อย่างชัดเจน

ควบคู่กับการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยรวบรวมและศึกษาวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการรับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่พึงประสงค์ ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับการกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยอาชญากรรมทางเทคโนโลยี การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล และการคุ้มครองผู้บริโภค เอกสารที่นำมาศึกษาจำแนกออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

1. กฎหมายและกรอบความตกลงระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน ซึ่งใช้เป็นฐานในการวิเคราะห์หน้าที่ของรัฐและมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน

2. กฎหมายต่างประเทศ โดยเฉพาะของประเทศสิงคโปร์และสหรัฐอเมริกา เพื่อใช้เป็นกรณีศึกษาเชิงเปรียบเทียบเกี่ยวกับแนวทางการกำหนดความรับผิดและมาตรการคุ้มครองผู้บริโภคในบริบทดิจิทัล

3. กฎหมายภายในประเทศที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลคอมพิวเตอร์ ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ และการคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งเป็นกรอบหลักในการวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายของประเทศไทย

4. งานวิชาการ บทความวิจัย และเอกสารที่สะท้อนปรากฏการณ์ความเสียหายจากการละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะสิทธิในฐานะผู้บริโภคจากการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการเป็นลำดับขั้น เริ่มจากการจำแนกและจัดระบบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และเอกสาร เพื่อให้สอดคล้องกับประเด็นการศึกษา จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ของบทบัญญัติกฎหมาย แนวคิด หลักการ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพ หน้าที่ของรัฐ และความรับผิดของภาคเอกชน โดยพิจารณาทั้งในเชิงโครงสร้างของกฎหมายและการบังคับใช้ในทางปฏิบัติเมื่อได้ผลการวิเคราะห์ในแต่ละส่วนแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบและสังเคราะห์ร่วมกับหลัก UNGP เพื่อประเมินความเหมาะสม ข้อจำกัด และช่องว่างของระบบกฎหมายไทยในปัจจุบัน ท้ายที่สุด การสังเคราะห์ผลการวิจัยมุ่งเสนอแนวทางเชิงนโยบายในการปรับปรุงกฎหมายและกลไกการคุ้มครองผู้บริโภคจากการรับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่พึงประสงค์ให้สอดคล้องกับบริบทดิจิทัลในปัจจุบัน โดยคำนึงถึงการสร้างสมดุลระหว่างการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชนอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคจากการรับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่พึงประสงค์บนโทรศัพท์มือถือ พบว่า ปัญหาดังกล่าวสะท้อนถึงความท้าทายเชิงโครงสร้างของระบบกฎหมายไทยในการรับมือกับความเสี่ยงในสังคมดิจิทัล ซึ่งมีลักษณะซับซ้อน เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และเกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้เสียหลายฝ่าย ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนผู้บริโภค ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า แม้กฎหมายไทยจะมีการพัฒนาให้ครอบคลุมเทคโนโลยีดิจิทัลมากขึ้น แต่การบังคับใช้และการกำหนดความรับผิดยังไม่สามารถตอบสนองต่อรูปแบบความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงในทางปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ สามารถอธิบายผลการวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การศึกษาได้ดังต่อไปนี้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

มุ่งศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดของรัฐและภาคเอกชนตามหลักสิทธิมนุษยชน พบว่า แม้ประเทศไทยจะมีกฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี และการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล แต่กฎหมายเหล่านี้ยังมีลักษณะแยกส่วนและขาดการบูรณาการเชิงระบบ โดยเฉพาะในประเด็นการกำหนดความรับผิดเมื่อเกิดการนำเข้าข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่พึงประสงค์ หรือการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลโดยมิได้รับอนุญาตผ่านโทรศัพท์มือถือ พบว่า กฎหมายไทยยังไม่สามารถกำหนดบทบาทหน้าที่ของรัฐได้อย่างชัดเจนในฐานะ “ผู้มีหน้าที่คุ้มครองสิทธิ” (Duty Bearer) ตามหลักสิทธิมนุษยชน กล่าวคือ แม้รัฐจะมีหน่วยงานกำกับดูแลหลายหน่วย แต่ยังขาดกลไกเชิงรุกในการป้องกันความเสียหาย การกำกับดูแลผู้ให้บริการ และการเยียวยาผู้เสียหายอย่างเป็นรูปธรรม ในขณะเดียวกัน บทบาทของภาคเอกชน เช่น ผู้ให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่และผู้ให้บริการแพลตฟอร์มดิจิทัล ยังถูกมองในเชิงผู้ให้บริการตามสัญญา มากกว่าผู้มีอำนาจควบคุมความเสี่ยงในระบบการสื่อสารและข้อมูล ส่งผลให้หลักสิทธิมนุษยชนยังไม่ถูก

นำมาปรับใช้เป็นกรอบในการกำหนดความรับผิดอย่างแท้จริง ความไม่ชัดเจนดังกล่าวทำให้ผู้บริโภคตกอยู่ในสถานะที่ต้องแบกรับความเสี่ยงและความเสียหายเป็นหลัก ทั้งด้านทรัพย์สิน ข้อมูลส่วนบุคคล และความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ขณะที่กลไกของรัฐยังไม่สามารถตอบสนองต่อพฤติกรรมของอาชญากรไซเบอร์ที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2

ได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีความรับผิดเกี่ยวกับการนำเข้าข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์โดยปราศจากความยินยอมของเจ้าของข้อมูล พบว่า แนวคิดทางกฎหมายที่มุ่งเน้นความรับผิดของผู้ก่อให้เกิดความเสี่ยง (Risk-based Liability) รวมถึงแนวคิดความรับผิดเชิงป้องกันและการเยียวยาผู้เสียหาย ยังไม่ได้รับการนำมาปรับใช้อย่างเป็นระบบในกฎหมายไทย ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ในทางปฏิบัติ การรับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่พึงประสงค์ เช่น ข้อความสั้นหรือข้อความที่มีการแนบลิงก์หลอกลวง เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในวงกว้างและส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคจำนวนมาก เมื่อผู้ใช้โทรศัพท์มือถือหลงเชื่อและดำเนินการตามข้อมูลดังกล่าว มักนำไปสู่การถูกเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลหรือข้อมูลทางการเงินโดยมิชอบ อย่างไรก็ตาม กฎหมายไทยยังไม่สามารถระบุผู้รับผิดชอบได้อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นผู้นำเข้าข้อมูล ผู้ให้บริการเครือข่าย หรือผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับระบบประมวลผลข้อมูล ความคลุมเครือนี้ส่งผลให้ภาระการพิสูจน์ตกอยู่กับผู้เสียหายเป็นหลัก ผู้บริโภคต้องเผชิญกับความยากลำบากในการรวบรวมพยานหลักฐานและการเรียกร้องสิทธิของตนเอง ขณะเดียวกัน ผู้ที่มีศักยภาพในการควบคุมหรือป้องกันความเสี่ยงกลับไม่ต้องรับผิดในระดับที่เหมาะสม ผลการวิจัยจึงชี้ให้เห็นว่า ระบบกฎหมายไทยยังขาดแรงจูงใจเชิงโครงสร้างที่จะผลักดันให้เกิดการป้องกันความเสียหายล่วงหน้าอย่างจริงจัง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3

ซึ่งศึกษาความเหมาะสมของแนวคิดในการกำหนดให้ธนาคารและผู้ให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ร่วมรับผิดต่อผู้บริโภค พบว่า แนวคิดดังกล่าวยังไม่ถูกนำมาปรับใช้ในกฎหมายไทยอย่างสอดคล้องกับหลักการชี้แนะขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (UN Guiding Principles on Business and Human Rights: UNGP) ในทางปฏิบัติ ความรับผิดของธนาคารและผู้ให้บริการโทรศัพท์มือถือยังคงจำกัดอยู่ในกรอบของสัญญาหรือเงื่อนไขการให้บริการ ซึ่งมักมีลักษณะเอื้อประโยชน์ต่อผู้ให้บริการมากกว่าผู้บริโภค บทบาทของหน่วยงานเหล่านี้ในฐานะผู้ให้บริการโครงสร้างพื้นฐานด้านข้อมูลและระบบการเงิน ซึ่งมีศักยภาพในการป้องกัน ตรวจสอบ และลดความเสี่ยง กลับไม่ได้รับการสะท้อนอย่างชัดเจนในกฎหมาย ส่งผลให้การคุ้มครองผู้บริโภคไม่สอดคล้องกับระดับความเสี่ยงที่ประชาชนต้องเผชิญในชีวิตประจำวัน ยังพบว่า การขาดกรอบความรับผิดร่วมกันระหว่างรัฐและภาคเอกชน ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการเยียวยาความเสียหาย ผู้บริโภคจำนวนมากไม่สามารถเรียกร้องสิทธิได้อย่างมีประสิทธิภาพ และต้องรับภาระความเสียหายทางเศรษฐกิจด้วยตนเอง

โดยสรุป ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า กฎหมายไทยยังมีช่องว่างสำคัญในการคุ้มครองผู้บริโภคจากการรับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่พึงประสงค์ ทั้งในด้านการป้องกัน การกำหนดความรับผิด และการเยียวยา หากไม่มีการปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับหลัก UNGPs และบริบทของสังคมดิจิทัลในปัจจุบัน ย่อมมีความเสี่ยงที่ผู้บริโภคจะยังคงถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน และได้รับความเสียหายทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องในระยะยาว

อภิปรายผล

ผลการวิจัยสะท้อนว่ากฎหมายไทยยังไม่สามารถรองรับความซับซ้อนของภัยคุกคามทางดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะด้านความรับผิดของรัฐและภาคเอกชนเมื่อเกิดการนำเข้าข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์โดยมิชอบ การเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลโดยไม่ได้รับอนุญาต และรูปแบบการฉ้อโกงออนไลน์ที่มีความหลากหลายมากขึ้น ประเด็นนี้สอดคล้องกับงานของ สุพัตรา ศรีสวัสดิ์ ที่สรุปชี้ให้เห็นว่าโครงสร้างกฎหมายไทยยังคงให้ความสำคัญกับการแก้ไขเหตุหลังเกิดความเสียหาย มากกว่าการพัฒนากลไกป้องกันล่วงหน้า ทำให้ผู้บริโภคอยู่ในสภาวะเสี่ยงสูงในการใช้งานแพลตฟอร์มดิจิทัลและบริการทางการเงินออนไลน์ (สุพัตรา ศรีสวัสดิ์, 2566) ข้อค้นพบนี้ยังได้รับการสนับสนุนจากรายงานของ สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งระบุว่าความเสียหายจากอาชญากรรมไซเบอร์ในประเทศไทยเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง สะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการคุ้มครองผู้บริโภคที่ยังไม่เพียงพอในปัจจุบัน ด้านความรับผิดตามหลักสิทธิมนุษยชน ผลการวิเคราะห์พบว่าการบูรณาการหลักการ UN Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGP) เข้ากับระบบกฎหมายไทยยังอยู่ในระดับจำกัด แม้หลักการดังกล่าวจะระบุให้รัฐมีหน้าที่ในการคุ้มครองประชาชน และกำหนดให้ภาคธุรกิจต้องรับผิดชอบต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อผู้ใช้บริการงานของ Ramasastry, A. ที่สรุปว่าประเทศที่นำ UNGP ไปใช้ในเชิงนโยบาย เช่น สหภาพยุโรปและออสเตรเลีย สามารถยกระดับความปลอดภัยดิจิทัลและลดข้อพิพาทระหว่างผู้บริโภคกับภาคธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแตกต่างจากประเทศไทยที่ยังขาดการกำหนดความรับผิดร่วมระหว่างหน่วยงานรัฐ ธนาคาร และค่ายโทรศัพท์มือถืออย่างเป็นระบบ (Ramasastry, A., 2015) ประเด็นเกี่ยวกับความรับผิดของผู้นำเข้าข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์โดยไม่ได้รับความยินยอมพบว่ามีความสอดคล้องกับงานของ มาลีทอง พันธุ์สกุล ที่สรุปว่ากฎหมายไทยยังไม่มีมาตรฐานที่ชัดเจนสำหรับหน้าที่ของผู้ควบคุมข้อมูล (Data Controller) และมาตรฐานการคุ้มครองข้อมูลยังไม่เข้มแข็งพอ ส่งผลให้ประชาชนไม่ได้รับความคุ้มครองเมื่อเกิดการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล (มาลีทอง พันธุ์สกุล, 2565) ข้อค้นพบนี้ยังได้รับการสนับสนุนจากงานของ วรวิทย์ ปัญจพร ที่สรุปให้เห็นว่ากฎหมายไทยยังไม่สามารถรับมือกับภัยไซเบอร์ที่ซับซ้อน เช่น การหลอกลวงผ่าน SMS ฟิชชิง หรือการใช้บัญชีม้า ทั้งที่เป็นรูปแบบที่แพร่หลายมากในปัจจุบัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการยกระดับมาตรฐานด้านความปลอดภัยอย่างเร่งด่วน ในส่วนของความรับผิดร่วมของธนาคารและผู้ให้บริการโทรคมนาคม ผลการศึกษาชี้ว่าโครงสร้างปัจจุบันยังปล่อยให้ผู้บริโภคเป็นฝ่ายรับความเสี่ยงเกือบทั้งหมด ซึ่งต่างจากมาตรฐานสากล เช่น กฎระเบียบ GDPR ของสหภาพยุโรปที่กำหนดให้ผู้ให้บริการดิจิทัลและธนาคารต้องดำเนินมาตรการป้องกันเชิงรุก และต้องชดใช้ความเสียหายหากเกิดเหตุละเมิดข้อมูลจากความบกพร่องของระบบ (วรวิทย์ ปัญจพร, 2564) ดังนั้นภาคธุรกิจดิจิทัลควรมีภาระร่วมในการคุ้มครองข้อมูลผู้ใช้ เพื่อไม่ให้เกิดความเสี่ยงเชิงโครงสร้างต่อระบบการเงินและสังคมดิจิทัลโดยรวม เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยอื่นในสาขาความปลอดภัยไซเบอร์และกฎหมายเทคโนโลยี โดยเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับความจำเป็นในการกำหนดความรับผิดร่วม การพัฒนามาตรการป้องกันเชิงรุก และการยกระดับมาตรฐานความปลอดภัยให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนสากล ภาพรวมของข้ออภิปรายชี้ให้เห็นว่า ประเทศไทยควรเร่งปรับปรุงกฎหมายและระบบกำกับดูแลด้านเทคโนโลยีให้ทันต่อพลวัตของภัยคุกคามออนไลน์ เพื่อสร้างความปลอดภัยให้แก่ผู้บริโภคและเสริมสร้างความเชื่อมั่นในระบบดิจิทัลของประเทศ

สรุปและข้อเสนอแนะ

การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคจากการรับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่พึงประสงค์บนโทรศัพท์มือถือ สามารถสรุปได้ว่า ระบบกฎหมายไทยในปัจจุบันยังไม่สามารถรองรับความซับซ้อนของภัยคุกคามในสังคมดิจิทัลได้อย่างเพียงพอ โดยเฉพาะในประเด็นความรับผิดของรัฐ ธนาคาร และผู้ให้บริการโทรคมนาคม เมื่อเกิดการนำเข้าข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์โดยมิชอบ การเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือการฉ้อโกงผ่านระบบออนไลน์และโทรศัพท์มือถือ แม้ประเทศไทยจะมีกฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค การป้องกันอาชญากรรมทางเทคโนโลยี และการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล แต่กฎหมายเหล่านี้ยังมีลักษณะกระจัดกระจาย และมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาภายหลังเกิดความเสียหาย มากกว่าการออกแบบกลไกเชิงป้องกันล่วงหน้า (preventive mechanisms) ที่สามารถลดความเสี่ยงก่อนที่ผู้บริโภคจะตกเป็นเหยื่อ ความไม่เชื่อมโยงกันของกฎหมายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่งผลให้การกำกับดูแลขาดประสิทธิภาพ และไม่สามารถรับมือกับพฤติกรรมของอาชญากรไซเบอร์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างทันท่วงที ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นว่า ระบบกฎหมายไทยยังขาดกรอบที่กำหนด “ความรับผิดร่วม” (shared responsibility) ของหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในระบบดิจิทัล ไม่ว่าจะเป็นรัฐในฐานะผู้กำหนดนโยบายและผู้คุ้มครองสิทธิ ธนาคารในฐานะผู้ดูแลระบบธุรกรรมทางการเงิน หรือผู้ให้บริการโทรคมนาคมในฐานะผู้ควบคุมโครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อสารและข้อมูล ความรับผิดของหน่วยงานเหล่านี้ยังคงถูกจำกัดอยู่ในกรอบสัญญาหรือข้อกำหนดการให้บริการเป็นรายกรณี ส่งผลให้ผู้บริโภคต้องแบกรับความเสี่ยงและภาระความเสียหายด้วยตนเองเป็นหลัก เพื่อยกระดับประสิทธิภาพของระบบคุ้มครองผู้บริโภคในยุคดิจิทัล ประเทศไทยควรเร่งปรับปรุงกฎหมายและมาตรการกำกับดูแลให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีของประชาชนในปัจจุบัน โดยควรกำหนดภาระหน้าที่ของธนาคารและผู้ให้บริการโทรคมนาคมให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ทั้งในด้านการป้องกันความเสี่ยง การตรวจสอบความผิดปกติ และการร่วมรับผิดเมื่อเกิดความเสียหายจากการละเมิดข้อมูลหรือการฉ้อโกงออนไลน์ นอกจากนี้ ควรพัฒนามาตรการเชิงรุกควบคู่ไปกับการบังคับใช้กฎหมาย เช่น การจัดให้มีระบบกรองข้อความและลิงก์อิเล็กทรอนิกส์ที่มีความเสี่ยง การตรวจจับธุรกรรมทางการเงินที่ผิดปกติแบบเรียลไทม์ และระบบแจ้งเตือนผู้ใช้บริการทันทีเมื่อพบพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดความเสียหาย มาตรการเหล่านี้ควรถูกกำหนดให้เป็นหน้าที่ตามกฎหมายหรือมาตรฐานขั้นต่ำที่ผู้ให้บริการต้องปฏิบัติตาม ไม่ใช่เพียงมาตรการโดยสมัครใจ ในขณะเดียวกัน การคุ้มครองผู้บริโภคไม่อาจอาศัยกลไกทางกฎหมายและเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว การส่งเสริมความรู้เท่าทันดิจิทัล (digital literacy) ในกลุ่มประชาชนยังคงเป็นปัจจัยสำคัญในการลดความเสี่ยงขั้นพื้นฐาน รัฐควรมีบทบาทในการสนับสนุนการให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับการรับมือกับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่พึงประสงค์ การรู้เท่าทันกลโกงออนไลน์ และการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลของตนเองอย่างโดยสรุป การคุ้มครองผู้บริโภคในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องอาศัยการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบระหว่างรัฐ เหมาะสมภาคธุรกิจ และสังคมในภาพรวม ไม่ใช่เพียงการบังคับใช้กฎหมายภายหลังเกิดเหตุเท่านั้น การสร้างระบบความปลอดภัยดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพจึงต้องผสานทั้งมาตรการทางกฎหมาย เทคโนโลยี และการพัฒนาทักษะของผู้ใช้งาน เพื่อให้ประชาชนสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างปลอดภัย มีความเชื่อมั่น และได้รับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างแท้จริงในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2567). หลักการ UNGP และธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน. เรียกใช้เมื่อ 20 สิงหาคม 2568 จาก https://setsustainability.com

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2567). ความก้าวหน้าด้านการเงินดิจิทัลในประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 22 สิงหาคม 2568 จาก https://www.bot.or.th

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. (2568). Phishing Mail และภัยคุกคามออนไลน์. เรียกใช้เมื่อ 19 สิงหาคม 2568 จาก https://www.kmutt.ac.th

มาลีทอง พันธุ์สกุล. (2565). การละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลและความรับผิดทางกฎหมายในยุคดิจิทัล. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วรวิทย์ ปัญจพร. (2564). กฎหมายคอมพิวเตอร์และความท้าทายในการบังคับใช้. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สถาบันเอเน็ต. (2567). ประวัติความเป็นมาของอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 20 สิงหาคม 2568 จาก https://www.anet.net.th

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2566). รายงานสถานการณ์อาชญากรรมไซเบอร์ของประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 22 สิงหาคม 2568 จาก https://www.kmutt.ac.th

สุพัตรา ศรีสวัสดิ์. (2566). การคุ้มครองผู้บริโภคจากภัยไซเบอร์ในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันกฎหมายและสังคม.

องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย. (2567). ประวัติการใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 22 สิงหาคม 2568 จาก https://www.tot.co.th

Ramasastry, A. (2015). Corporate social responsibility versus business and human rights: Bridging the gap between responsibility and accountability. Journal of Human Rights, 14(2), 237-259.

United Nations. (2011). Guiding principles on business and human rights: Implementing the United Nations “Protect, Respect and Remedy” framework. New York: United Nations.

บทความวิจัย

ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวการศึกษาคณิตศาสตร์ที่สอดคล้องกับชีวิตจริงเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง อัตราส่วนและร้อยละ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2*

THE EFFECTS OF LEARNING BASED ON REALISTIC MATHEMATICS EDUCATION ON MATHEMATICAL LITERACY ON RATIO AND PERCENTAGE FOR GRADE 8 STUDENTS

ทิพย์วรรณ ธนากรยิ่งยงค์

Thipwan Thanakonyingyong

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Srinakharinwirot University Prasarnmit Demonstration School (Secondary), Bangkok, Thailand

Corresponding author E-mail: thipwan@g.swu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย 1) เพื่อศึกษาความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ เรื่อง อัตราส่วนและร้อยละ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวการศึกษาคณิตศาสตร์ที่สอดคล้องกับชีวิตจริง 2) เพื่อศึกษาพฤติกรรมความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ เรื่อง อัตราส่วนและร้อยละ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบกลุ่มเดียวทดสอบหลังเรียน (One-Shot Case Study) กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2 จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวน 47 คน ที่ได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม เลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง จากนักเรียนในกลุ่มตัวอย่างที่มีทักษะการสื่อสารที่ดีและกล้าแสดงออกเป็นนักเรียนเป้าหมาย ในการสัมภาษณ์เพื่อศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับพฤติกรรมความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ พบว่า 1) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวการศึกษาคณิตศาสตร์ที่สอดคล้องกับ ชีวิตจริง เรื่อง อัตราส่วนและร้อยละ มีความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม มากกว่าร้อยละ 60 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวการศึกษาคณิตศาสตร์ที่สอดคล้องกับชีวิตจริงนักเรียนส่วนใหญ่แสดงพฤติกรรมความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ชัดเจนขึ้น สามารถแปลงสถานการณ์จากชีวิตจริงเป็นรูปแบบทางคณิตศาสตร์ได้เหมาะสม แสดงวิธีการแก้ปัญหาได้ถูกต้อง ตลอดจนสามารถตีความและประเมิน ผลลัพธ์ทางคณิตศาสตร์ได้อย่างมีเหตุผล ผลการวิจัยสะท้อนว่าการจัดการเรียนรู้ตามแนวการศึกษาคณิตศาสตร์ที่สอดคล้องกับชีวิตจริงมีศักยภาพในการส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ ทั้งด้านความเข้าใจเชิงแนวคิดและการประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตประจำวันสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการออกแบบการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์เพื่อพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป

คำสำคัญ: การศึกษาคณิตศาสตร์ที่สอดคล้องกับชีวิตจริง, ความฉลาดรู้, พฤติกรรมความฉลาดรู้, คณิตศาสตร์

* Received 5 December 2025; Revised 25 December 2025; Accepted 25 December 2025

Abstract

The purposes of this research were: 1) to investigate mathematical literacy in the topic of ratio and percentage among Grade 8 students who learned through a realistic mathematics education (RME) approach, and 2) to examine students' mathematical literacy behaviors. The study employed a one – shot case study design. The sample consisted of 47 Grade 8 students from one classroom, selected by cluster sampling. In-depth interviews were conducted with purposively selected students who demonstrated good communication skills and confidence to explore mathematical literacy behaviors. The research findings revealed that more than 60 percent of the students achieved mathematical literacy scores higher than 60 percent of the total score, with statistical significance at the .05 level. In addition, most students demonstrated clearer mathematical literacy behaviors, including the ability to translate real-life situations into appropriate mathematical models, apply correct problem-solving procedures, and interpret and evaluate mathematical results reasonably. The findings indicate that realistic mathematics education has strong potential to enhance mathematical literacy in terms of conceptual understanding and application in daily life, and can serve as a guideline for designing mathematics instruction to develop students' competencies at the basic education level.

Keywords: Realistic Mathematics Education, Literacy, Literacy Behaviors, Mathematical

บทนำ

ในยุคโลกาภิวัตน์ที่การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นหัวใจสำคัญที่ทุกประเทศให้ความสำคัญ โดยเฉพาะการพัฒนาทักษะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ซึ่งเป็นฐานรากของการเรียนรู้และนวัตกรรม (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2560) คณิตศาสตร์ในฐานะวิชาพื้นฐานไม่เพียงแต่ช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะในการคำนวณ แต่ยังเสริมสร้างความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การให้เหตุผล การแก้ปัญหา และการวางแผนอย่างเป็นระบบ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2554) คุณลักษณะเหล่านี้ล้วนเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต การศึกษาต่อ และการทำงานในศตวรรษที่ 21 (Hodanova, M. & Nocar, D., 2016) องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ได้ริเริ่มการประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล หรือ PISA (Programme for International Student Assessment) เพื่อวัดความสามารถที่เรียกว่า "ความฉลาดรู้" (Literacy) ได้แก่ ความฉลาดรู้ด้านการอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ซึ่งไม่เพียงมุ่งเน้นการวัดความรู้เชิงท่องจำ แต่เน้นทักษะการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง (PISA Thailand, 2564) โดยเฉพาะ ความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ (Mathematical Literacy) ซึ่งหมายถึง ความสามารถของบุคคลในการกำหนด เข้าใจและใช้คณิตศาสตร์ เพื่อตัดสินใจและแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน (OECD., 2018)

อย่างไรก็ตาม ผลการประเมิน PISA ของประเทศไทยยังสะท้อนข้อกังวลที่สำคัญ โดยผลการสอบ PISA 2012 และ 2018 พบว่านักเรียนไทยมีคะแนนคณิตศาสตร์ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของ OECD อย่างต่อเนื่อง และมีนักเรียนจำนวนไม่น้อยที่ยังไม่ถึงระดับพื้นฐานขั้นต่ำที่จำเป็นต่อการใช้เหตุผลเชิงคณิตศาสตร์ในชีวิตจริง (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2564) สถานการณ์นี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการคิดและความเข้าใจที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริง แทนที่จะมุ่งเฉพาะการท่องจำหรือการทำโจทย์ตามแบบฝึกหัด

แนวทางหนึ่งที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางคือ การศึกษาคณิตศาสตร์ที่สอดคล้องกับชีวิตจริง (Realistic Mathematics Education: RME) ซึ่งมีรากฐานจากแนวคิดของ Hans Freudenthal นักคณิตศาสตร์ชาวดัตช์ โดยเชื่อว่าคณิตศาสตร์เป็นกิจกรรมของมนุษย์ที่ควรสร้างขึ้นจากประสบการณ์และสถานการณ์ที่มีความหมายต่อผู้เรียน (Van den Heuvel-Panhuizen, M., 2000) หลักการสำคัญของ RME คือ การจัดให้ผู้เรียนได้เผชิญกับสถานการณ์ปัญหาที่ใกล้ตัวและมีความหมาย เพื่อให้นักเรียนใช้ความรู้และประสบการณ์ในการสร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์ พัฒนาแนวคิด และสรุปไปสู่หลักการเชิงนามธรรม (Gravemeijer, K., 1997) สอดคล้องกับแนวคิดของ ชานนท์ จันทรา ที่กล่าวว่าการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ที่สอดคล้องกับชีวิต เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สถานการณ์ปัญหาจากชีวิตประจำวันเป็นจุดเริ่มต้น เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ โดยผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนร่วมกันหาแนวทางแก้ปัญหา ผ่านการสร้างและใช้แบบจำลองทางความคิดเป็นเครื่องมือในการแก้สถานการณ์ปัญหา จากนั้นร่วมกันอภิปรายและพัฒนาแบบจำลองจนเกิดการค้นพบหรือสร้างองค์ความรู้ทางคณิตศาสตร์ (ชานนท์ จันทรา, 2550) โดยครูมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก กระตุ้น และชี้แนะให้นักเรียนคิดอย่างมีเหตุผลมากกว่า การบอกคำตอบโดยตรง การนำการศึกษาคณิตศาสตร์ที่สอดคล้องกับชีวิตจริง (Realistic Mathematics Education: RME) มาใช้จึงเอื้อต่อการพัฒนาความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ เนื่องจากช่วยให้นักเรียนได้ฝึกคิด วิเคราะห์ และแก้ปัญหาในบริบทที่มีความหมายต่อชีวิตจริง อีกทั้งยังส่งเสริมแรงจูงใจและทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ทำให้ผู้เรียนตระหนักว่าคณิตศาสตร์ไม่ใช่เพียงความรู้เชิงนามธรรม แต่เป็นเครื่องมือสำคัญในการดำรงชีวิตและการตัดสินใจในสังคมปัจจุบัน

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวการศึกษาคณิตศาสตร์ที่สอดคล้องกับชีวิตจริง เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง “อัตราส่วนและร้อยละ” ในกลุ่มนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งเป็นหัวข้อที่เชื่อมโยงกับการใช้ชีวิตประจำวันอย่างใกล้ชิด เช่น การคำนวณส่วนลด ดอกเบี้ย ภาษี หรือกำไรขาดทุน ผลการวิจัยคาดว่าจะมีส่วนช่วยในการพัฒนาทักษะการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียน และสามารถเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความท้าทายด้านคุณภาพการศึกษาของประเทศได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ เรื่อง อัตราส่วนและร้อยละ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวการศึกษาคณิตศาสตร์ที่สอดคล้องกับชีวิตจริง

2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ เรื่อง อัตราส่วนและร้อยละ

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 12 ห้องเรียน รวมจำนวนนักเรียน 449 คน ซึ่งโรงเรียนจัดห้องเรียนโดยคละ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 47 คน ที่ได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยของการสุ่ม (Sampling Unit) ด้วยการจับสลากมา 1 ห้องเรียน จากห้องเรียนทั้งหมดและเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (purposive sampling) จากนักเรียนในกลุ่มตัวอย่างที่มีทักษะการสื่อสารที่ดีและกล้าแสดงออกจำนวน 3 คน เป็นนักเรียนเป้าหมาย (target students) ในการสัมภาษณ์เพื่อศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับพฤติกรรมความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ เรื่อง อัตราส่วนและร้อยละ โดยพิจารณาจากงานเขียนในใบกิจกรรมการแสดงความคิดเห็น และการนำเสนอแนวคิดในชั้นเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวการศึกษาคณิตศาสตร์ที่สอดคล้องกับชีวิตจริง เรื่อง อัตราส่วนและร้อยละ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 7 แผน โดยผู้วิจัยศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) และหลักสูตรของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) รวมทั้งแนวคิดและทฤษฎีการจัดการเรียนรู้ตามแนวการศึกษาคณิตศาสตร์ที่สอดคล้องกับชีวิตจริง จากเอกสาร งานวิจัย และคู่มือ สสวท. จากนั้นวิเคราะห์เนื้อหา จุดประสงค์ และการวัดประเมินผล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เพื่อนำไปจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญการนำเสนอผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ จำนวน 3 ท่าน ปรับปรุงแก้ไข และนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัย 2) เครื่องมือสำหรับการวัดและประเมินผลความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ แบบทดสอบวัดความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ เรื่อง อัตราส่วนและร้อยละ และ แบบสังเกตพฤติกรรมความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ เรื่อง อัตราส่วนและร้อยละ โดยทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่สร้างขึ้นด้วยการนำเสนอผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ จำนวน 3 ท่าน ช่วยพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา โดยการประเมินความสอดคล้องของข้อสอบแต่ละข้อกับสาระการเรียนรู้และจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) ความเหมาะสม ความชัดเจนของข้อคำถาม การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และข้อเสนอแนะเพื่อนำไปปรับปรุงและแก้ไข แล้วนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีแบบแผนการวิจัย คือ แบบกลุ่มเดียวทดสอบหลังเรียน (One – Shot Case Study) ซึ่งเป็นแบบแผนการวิจัยที่ทำการทดลองกับกลุ่มเดียวโดย มีการทดสอบหลังการทดลอง เพียงครั้งเดียว แล้วพิจารณาผลการทดลอง

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยเริ่มจากการจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้กำหนดไว้ คือ ทดสอบก่อนเรียนดำเนินการสอนด้วยตนเองตามแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นเวลา 14 คาบ คาบละ 45 นาที ทดสอบหลังเรียน 2 คาบ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล โดย 1) ข้อมูลที่นามาวิเคราะห์เชิงปริมาณ คือ คะแนนแบบทดสอบวัดความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ซึ่งผู้วิจัยจะตรวจแบบทดสอบเพื่อให้คะแนนความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์กับนักเรียนเป็นรายบุคคล คำนวณหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต มัธยฐาน และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนสอบ จากนั้นคำนวณร้อยละของคะแนนนักเรียนรายบุคคล และหาจำนวนนักเรียนที่ได้คะแนนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 ของคะแนนเต็มมากกว่าร้อยละ 60 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด เพื่อทดสอบสมมติฐานโดยใช้การทดสอบทวินาม 2) ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ประกอบด้วย งานเขียนของนักเรียนในใบกิจกรรมในชั้นเรียน ผลการสังเกตพฤติกรรมความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ และผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ ซึ่งจะรวบรวมผลการสังเกตพฤติกรรมและผลการสัมภาษณ์จากผู้วิจัย จำแนกข้อมูลพฤติกรรมความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ตามการแสดงออกในด้านต่าง ๆ และวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมโดยใช้การตีความและการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis)

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ เรื่อง อัตราส่วนและร้อยละ

1. คะแนนความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ เรื่อง อัตราส่วนและร้อยละ

ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ เรื่อง อัตราส่วนและร้อยละ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวการศึกษาคณิตศาสตร์ที่สอดคล้องกับชีวิตจริง ผู้วิจัยวิเคราะห์จากความสามารถ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการแปลงสถานการณ์ให้เป็นคณิตศาสตร์ 2) ด้านการใช้มโนทัศน์ ข้อเท็จจริง วิธีการ และการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ และ 3) ด้านการตีความและประเมินผลลัพธ์ทางคณิตศาสตร์รวมถึงวิเคราะห์คะแนนรวมของแบบทดสอบทั้งฉบับ โดยนำคะแนนมาคำนวณค่าเฉลี่ยเลขคณิต ร้อยละของค่าเฉลี่ยเลขคณิต มัธยฐาน และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนน แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์คะแนนแบบทดสอบวัดความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ เรื่อง อัตราส่วนและร้อยละ

คะแนนแบบทดสอบวัดความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ เรื่อง อัตราส่วนและร้อยละ	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย $\bar{x}$	ร้อยละของค่าเฉลี่ยเลขคณิต	มัธยฐาน (Med)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D.
1. ด้านการแปลงสถานการณ์ให้เป็นคณิตศาสตร์	10	6.40	64.00	7	2.18
2. ด้านการใช้มโนทัศน์ ข้อเท็จจริง วิธีการ และการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์	20	15.5	76.40	16	3.44
3. ด้านการตีความและประเมิน ผลลัพธ์ทางคณิตศาสตร์	10	6.30	63.30	7	2.21
คะแนนรวม	**40**	**28.2**	**67.9**	**30**	**7.83**

จากตารางที่ 1 พบว่า นักเรียนมีความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์เรื่องอัตราส่วนและร้อยละโดยรวมอยู่ในระดับผ่านเกณฑ์ (ร้อยละ 67.90) โดยด้านการใช้คณิตศาสตร์ในบริบทจริงและการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์มีผลสัมฤทธิ์ค่อนข้างสูง สะท้อนความสามารถในการเชื่อมโยงสถานการณ์ชีวิตจริงกับแนวคิดทางคณิตศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการศึกษาคณิตศาสตร์ที่สอดคล้องกับชีวิตจริง (RME) ที่เน้นการเรียนรู้จากสถานการณ์จริงและการสร้างแบบจำลองทางความคิด ขณะที่ด้านการตีความและประเมินผลลัพธ์ แม้อยู่ในระดับผ่านเกณฑ์ แต่ยังควรได้รับการส่งเสริมเพิ่มเติม โดยภาพรวมแสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวการศึกษาคณิตศาสตร์ที่สอดคล้องกับชีวิตจริง มีส่วนสนับสนุนการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ของผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม

2. การทดสอบสมมติฐานของการวิจัย

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวการศึกษาคณิตศาสตร์ที่สอดคล้องกับชีวิตจริง เรื่อง อัตราส่วนและร้อยละ มีความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ เรื่อง อัตราส่วนและร้อยละ มีคะแนนทดสอบความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ ร้อยละ 83 สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบสมมติฐานของการวิจัย

จำนวนนักเรียน	จำนวนนักเรียนที่มีความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ เรื่อง อัตราส่วนและร้อยละ สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม	ร้อยละของนักเรียนที่มีความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ เรื่อง อัตราส่วนและร้อยละ สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60	ค่าสถิติทดสอบ Z	ค่าวิกฤต
47	39	**83**	3.21	1.645*

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 2 พฤติกรรมความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ เรื่อง อัตราส่วนและร้อยละ

ผลการวิเคราะห์งานเขียนในใบกิจกรรม ผลการสังเกตพฤติกรรม และผลการสัมภาษณ์ พบว่า เมื่อได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวการศึกษาคณิตศาสตร์ที่สอดคล้องกับชีวิตจริง นักเรียนส่วนใหญ่แสดงพฤติกรรมความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ชัดเจนขึ้นทั้ง 3 ด้าน ซึ่งสรุปรายละเอียดพฤติกรรมได้ ดังนี้

2.1 ด้านการแปลงสถานการณ์ให้เป็นคณิตศาสตร์

นักเรียนสามารถระบุความรู้ทางคณิตศาสตร์และข้อมูลสำคัญจากปัญหาชีวิตจริงได้ครบถ้วนมากขึ้น ใช้สัญลักษณ์เพื่อเน้นเงื่อนไข สร้างข้อสมมติให้ปัญหาอยู่ในรูปที่วิเคราะห์ทางคณิตศาสตร์ได้ และนำเสนอสถานการณ์ด้วยภาษา สัญลักษณ์ หรือรูปแบบทางคณิตศาสตร์ได้เหมาะสม

2.2 ด้านการใช้มโนทัศน์ ข้อเท็จจริง วิธีการ และการให้เหตุผลทาง คณิตศาสตร์

นักเรียนสามารถระบุและวางแผนวิธีการแก้ปัญหาได้ชัดเจนและต่อเนื่องมากขึ้น เลือกใช้ยุทธวิธีที่เหมาะสม แสดงขั้นตอนการหาคำตอบทางคณิตศาสตร์อย่างเป็นระบบ และตรวจสอบความถูกต้องของผลลัพธ์ได้

2.3 ด้านการตีความและประเมินผลลัพธ์ทางคณิตศาสตร์

นักเรียนสามารถเชื่อมโยงคำตอบทางคณิตศาสตร์กับปัญหาชีวิตจริงได้อย่างเหมาะสม ระบุข้อจำกัดของวิธีการและผลลัพธ์ได้ชัดเจน และอธิบายหรือโต้แย้งข้อสรุปทางคณิตศาสตร์ด้วยเหตุผลที่ถูกต้องมากขึ้น

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวการศึกษาคณิตศาสตร์ที่สอดคล้องกับชีวิตจริง เรื่อง อัตราส่วนและร้อยละ มีความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ เรื่อง อัตราส่วนและร้อยละ สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม มากกว่าร้อยละ 60 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวการศึกษาคณิตศาสตร์ที่สอดคล้องกับชีวิตจริง นักเรียนส่วนใหญ่แสดงพฤติกรรมความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ชัดเจนขึ้นตามลำดับ อาจสรุปได้ว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวการศึกษาคณิตศาสตร์ที่สอดคล้องกับชีวิตจริง เรื่อง อัตราส่วนและร้อยละ ช่วยเสริมสร้างความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ให้กับนักเรียน ซึ่งผลการวิจัยอาจมีสาเหตุหรือปัจจัยที่สำคัญ ดังนี้

1. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวการศึกษาคณิตศาสตร์ที่สอดคล้องกับชีวิตจริง เรื่อง อัตราส่วนและร้อยละ มีความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ เรื่อง อัตราส่วนและร้อยละ สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม มากกว่าร้อยละ 60 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องมาจาก การจัดการเรียนรู้ตามแนวการศึกษาคณิตศาสตร์ที่สอดคล้องกับชีวิตจริงประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1.1) ขั้นการทำความเข้าใจบริบท/ปัญหา (understanding daily problem / context) เป็นขั้นที่ครูนำเสนอปัญหาในชีวิตจริงหรือบริบทในชีวิตจริงที่เกี่ยวข้องกับเรื่องอัตราส่วนและร้อยละ จากนั้นให้นักเรียนทำความเข้าใจบริบทปัญหาซึ่งเป็นหนึ่งในความสามารถด้านการแปลงสถานการณ์ให้เป็นคณิตศาสตร์ โดยการจัดการเรียนรู้ในขั้นตอนนี้สอดคล้องกับ ทั้งนี้สอดคล้องกับ รุ่งทิวา บุญมาโตน และคณะ ที่เสนอว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ควรมุ่งเน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้คณิตศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง (รุ่งทิวา บุญมาโตน และคณะ, 2561) อีกทั้งยังสอดคล้องกับ อัมพร ม้าคนอง ที่ชี้ว่าการเรียนรู้ควรเกิดในบรรยากาศที่ไม่เคร่งเครียด และสะท้อนปัญหาหรือสถานการณ์จริง เพื่อพัฒนาทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์อย่างเหมาะสม (อัมพร ม้าคนอง, 2559) 1.2) ขั้นการอธิบายบริบทปัญหา (explaining contextual problem) เป็นขั้นที่นักเรียนร่วมกันอภิปรายถึงแนวทางในการแก้ปัญหา โดยครูให้คำแนะนำเท่าที่จำเป็นสำหรับนักเรียนที่มีประเด็นคำถามหรือข้อสงสัย การจัดการเรียนรู้ในขั้นตอนนี้ช่วยให้นักเรียนสามารถระบุข้อมูลสำคัญ เงื่อนไข และความรู้ทางคณิตศาสตร์ที่จำเป็นต่อการแก้ปัญหาชีวิตจริงได้ ซึ่งสะท้อนความสามารถด้านการแปลงสถานการณ์ให้เป็นคณิตศาสตร์ ทั้งนี้แนวปฏิบัติดังกล่าวสอดคล้องกับ สุณิสา สุมิรัตนะ ที่กล่าวว่า หลักการใช้บริบทชีวิตจริงและการเข้าใจปัญหา เป็นหลักการสำคัญของกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ (สุณิสา สุมิรัตนะ, 2555) 1.3) ขั้นการแสดงวิธีการแก้บริบทปัญหา (solving contextual problem) เป็นขั้นที่ครูกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจให้นักเรียนนำความรู้ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง อัตราส่วนและร้อยละ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาหรือบริบทที่กำหนดให้มาใช้แก้ปัญหาด้วยวิธีของตนเอง โดยเป็นการทำกิจกรรมกลุ่มหรือเดี่ยว การจัดการเรียนรู้ในขั้นตอนนี้ช่วยให้นักเรียนสามารถระบุขั้นตอนการแก้ปัญหา เลือกใช้วิธีการหรือยุทธวิธีได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งตรวจสอบความถูกต้องและความสมเหตุสมผลของผลลัพธ์ ซึ่งสะท้อนถึงความสามารถด้านการใช้มโนทัศน์ข้อเท็จจริง วิธีการ และการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับ รุ่งทิวา บุญมาโตน และคณะ และสุณิสา สุมิรัตนะ ที่อธิบายว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เสริมสร้างความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ควรเปิดโอกาสให้

นักเรียนได้เผชิญปัญหาชีวิตจริงและลงมือแก้ปัญหาด้วยตนเอง (รุ่งทิวา บุญมาโตน และคณะ, 2561) ทั้งนี้แนวปฏิบัติของผู้วิจัยที่เน้นการให้โอกาสและเวลาแก่นักเรียนในการเรียนรู้และแก้ปัญหาก็สอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าว (สุณิสา สุมิรัตนะ, 2555) 1.4) ขั้นการเปรียบเทียบและอภิปรายคำตอบ (comparing and discussing answer) เป็นขั้นที่นักเรียนนำเสนอผลการทำกิจกรรม รวมถึงอธิบายถึงวิธีการแก้ปัญหาและคำตอบและร่วมกันอภิปรายถึงวิธีการแก้ปัญหาและคำตอบนั้น พร้อมทั้งสรุปผลการอภิปรายในชั้นเรียน ซึ่งสะท้อนถึงความสามารถด้านการใช้มโนทัศน์ ข้อเท็จจริง วิธีการ และการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ สอดคล้องกับแนวคิดของ National Council of Teachers of Mathematics ที่ระบุว่า การจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้อธิบายเหตุผลและสะท้อนความคิดของตนเองช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ ตัดสินความถูกต้องของคำตอบ และสร้างข้อสรุปได้ด้วยตนเอง (National Council of Teachers of Mathematics, 2000) 1.5) ขั้นการสรุป (drawing conclusion) เป็นขั้นที่ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปแนวคิด และสะท้อนสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ เรื่อง อัตราส่วนและร้อยละ การจัดการเรียนรู้ในขั้นตอนนี้ช่วยให้นักเรียนสามารถใช้คำตอบทางคณิตศาสตร์ในการแก้ปัญหาชีวิตจริง ระบุข้อจำกัดของคำตอบได้อย่างถูกต้อง และโต้แย้งหรือสนับสนุนข้อสรุปทางคณิตศาสตร์ได้อย่างสมเหตุสมผล ซึ่งสะท้อนถึงความสามารถด้านการตีความและประเมินผลลัพธ์ทางคณิตศาสตร์ สอดคล้องกับแนวคิดของ ทิศนา แขมมณี ที่อธิบายว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวการศึกษาคณิตศาสตร์ที่สอดคล้องกับชีวิตจริง เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมาย โดยผ่านการได้รับประสบการณ์ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ จากนั้นจึงทบทวนและไตร่ตรองสิ่งที่เกิดขึ้นร่วมกัน จนสามารถสร้างความคิดรวบยอดและประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ได้ (ทิศนา แขมมณี, 2560)

2. นักเรียนส่วนใหญ่แสดงพฤติกรรมความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ชัดเจนขึ้นตามลำดับ เนื่องมากจากเนื้อหาการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ เรื่อง อัตราส่วนและร้อยละ ซึ่งเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของนักเรียน การออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวการศึกษาคณิตศาสตร์ที่สอดคล้องกับชีวิตจริง จึงสามารถทำได้หลากหลาย เช่น การลดราคาสินค้า ภาษีมูลค่าเพิ่ม การซื้อขายสินค้า หรือสถานการณ์จากรายการโทรทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับอัตราส่วน กิจกรรมเหล่านี้ช่วยให้นักเรียนฝึกคิด ตัดสินใจ และเห็นความสัมพันธ์ระหว่างคณิตศาสตร์กับชีวิตจริง ทำให้เกิดความสนใจและกระตือรือร้นในการเรียนรู้ สำหรับสถานการณ์และบริบทของปัญหาชีวิตจริงที่ใช้ในการวิจัย ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ของนักเรียน เช่น กิจกรรม MasterChef Junior กิจกรรมส่งของใน Shopee และ กิจกรรมเปิดร้านขายของในสายสัมพันธ์ของโรงเรียน หรือในกรณีของการคิดค่าบริการ Service charge ซึ่งนักเรียนหลายคนเคยมีประสบการณ์ตรง ส่งผลให้นักเรียนเห็นความสำคัญและมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ มีส่วนร่วม แสดงความคิดเห็น และแบ่งปันประสบการณ์ร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ นักเรียนยังตั้งคำถามเพิ่มเติม สอบถามสถานการณ์ของกิจกรรม และแสดงความพยายามในการแก้ปัญหาผ่านงานเขียนบนใบกิจกรรม การออกแบบกิจกรรมเหล่านี้สอดคล้องกับแนวทางของ สกล ตั้งเก้าสกุล ที่ระบุว่าการใช้บริบทชีวิตจริงช่วยสร้างการเรียนรู้คณิตศาสตร์อย่างมีคุณค่า กระตุ้นแรงจูงใจ และทำให้นักเรียนมุ่งมั่นแก้ปัญหา (สกล ตั้งเก้าสกุล, 2560) กิจกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นอยู่บนพื้นฐานทางวิชาการที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าและวิจัย พร้อมทั้งผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ ก่อนนำไปทดลองใช้จริง ผู้วิจัยได้ทดลองกับนักเรียนกลุ่มอื่นเพื่อประเมินความเหมาะสมของภาษา ระยะเวลา และความยากง่ายของกิจกรรม

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวการศึกษาคณิตศาสตร์ที่สอดคล้องกับชีวิตจริงเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง อัตราส่วนและร้อยละ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2สรุปผลได้ดังนี้ 1) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวการศึกษาคณิตศาสตร์ที่สอดคล้องกับชีวิตจริง เรื่อง อัตราส่วนและร้อยละ มีความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ เรื่อง อัตราส่วนและร้อยละ สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม มากกว่าร้อยละ 60 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด นักเรียนส่วนใหญ่แสดงพฤติกรรมความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ชัดเจนขึ้นตามลำดับ โดยนักเรียนสามารถแปลงสถานการณ์ให้เป็นคณิตศาสตร์ได้สมบูรณ์มากขึ้น แสดงวิธีหาคำตอบของปัญหาทางคณิตศาสตร์ได้ถูกต้องและชัดเจนมากขึ้น ตีความและประเมินผลลัพธ์ทางคณิตศาสตร์ได้ถูกต้องและเหมาะสมมากขึ้น ดังนั้น ครูควรคัดเลือกสถานการณ์ปัญหาที่มีความใกล้เคียงกับบริบทชีวิตจริงของผู้เรียน เป็นสถานการณ์ร่วมสมัย มีความหมาย และเหมาะสมกับระดับความสามารถของนักเรียน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ทางคณิตศาสตร์กับการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ และช่วยให้ผู้เรียนตระหนักถึงบทบาทและคุณค่าของคณิตศาสตร์ในชีวิตจริง 2) ควรศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวการศึกษาคณิตศาสตร์ในเนื้อหาวิชาคณิตศาสตร์เรื่องอื่น ๆ เช่น โจทย์ปัญหาสมการเชิงเส้น อัตราส่วนตรีโกณมิติ ทั้งนี้ ควรเลือกใช้บริบทและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนหรือนักเรียนมีโอกาสได้พบเจอในชีวิตจริง เพื่อให้นักเรียนเกิดความสนใจและเห็นถึงความสำคัญของการเรียนรู้ นอกจากนี้ควรเลือกปัญหาที่มีระดับความซับซ้อนสอดคล้องกับความสามารถของนักเรียน 3) ควรศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวการศึกษาคณิตศาสตร์ที่มีต่อตัวแปรอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ เช่น การแก้ปัญหา การให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ และความตระหนักในคุณค่าทางคณิตศาสตร์

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณทุนอุดหนุนการวิจัยจากเงินรายได้โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ประจำปีงบประมาณ 2567

เอกสารอ้างอิง

ชานนท์ จันทรา. (2550). การจัดการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ที่สอดคล้องกับชีวิตจริงของผู้เรียน. จากแนวคิดสู่หลักการ (ตอนที่ 1). MY MATHS, 3(7), 48-51.

ทิศนา แขมมณี. (2560). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รุ่งทิวา บุญมาโตน และคณะ. (2561). การพัฒนาการรู้เรื่องคณิตศาสตร์เรื่องความน่าจะเป็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐาน. วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 29(2), 51-61.

สกล ตั้งเก้าสกุล. (2560). การพัฒนาชุดกิจกรรมทางคณิตศาสตร์ตามแนวคิดการใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับการสร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเชื่อมโยงความรู้คณิตศาสตร์และเจตคติต่อ

วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาคณิตศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2554). มาตรฐานการเรียนรู้คณิตศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สสวท.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2560). แผนการพัฒนาหลักสูตรวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สสวท.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2564). ศูนย์ดำเนินงาน PISA แห่งชาติ รายงานผลการประเมิน PISA 2018. กรุงเทพมหานคร: สสวท.

สุณิสา สุมิรัตนะ. (2555). การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการรู้คณิตศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโดยใช้แนวคิดการศึกษาคณิตศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงและกระบวนการแก้ปัญหา DAPIC. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อัมพร ม้าคนอง. (2559). ทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์: การพัฒนาเพื่อพัฒนาการ. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Gravemeijer, K. (1997). Mediating between concrete and abstract. United Kingdom: Psychology Press.

Hodanova, M. & Nocar, D. (2016). The importance of mathematical literacy in the modern world. Journal of Mathematics Education, 7(2), 45-52.

National Council of Teachers of Mathematics. (2000). Principles and standards for school mathematics. Reston, VA: Author.

OECD. (2018). PISA 2018 assessment and analytical framework. Paris: OECD Publishing.

Van den Heuvel-Panhuizen, M. (2000). Mathematics education in the Netherlands:A guided tour. In Freudenthal Institute CD-ROM for ICME9. Utrecht University.

บทความวิจัย

ปัจจัยนวัตกรรมชุมชนที่ส่งผลต่อความยั่งยืนในการดำเนินงานของผู้ประกอบการชุมชนในจังหวัดสมุทรสาคร*

COMMUNITY INNOVATION FACTORS AFFECTING THE SUSTAINABILITY OF COMMUNITY ENTREPRENEURS IN SAMUT SAKHON PROVINCE

ธวัชชัย สาธร*, บุญสาน ทระทึก

Tawatchai Sathorn*, Boonsan Tharathuek

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Business Administration, University of Southeast Asia, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: boonsan2526@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อ 1) ศึกษาลำดับความสำคัญปัจจัยนวัตกรรมชุมชน และปัจจัยความยั่งยืนของผู้ประกอบการในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร 2) ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อความยั่งยืนในการดำเนินงานของผู้ประกอบการในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร และ 3) ศึกษานวัตกรรมชุมชนที่ส่งผลต่อความยั่งยืนในการดำเนินงานของผู้ประกอบการในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร การศึกษาใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการจำนวน 400 ราย เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ค่า t - test ค่า F - test ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิงอายุระหว่าง 31 - 40 ปี มีระดับการศึกษาปริญญาตรีประเภทของผู้ประกอบการชุมชนกลุ่มการผลิตสินค้า จำนวนสมาชิกในกลุ่ม 6 - 10 คน จำนวนปีที่จัดตั้ง 4 - 6 ปี และประสบการณ์ดำเนินธุรกิจน้อยกว่า 5ปี กว่า 5 ปี ปัจจัยทางนวัตกรรมชมชุน ในภาพ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.27, S.D. = 0.231) ความยั่งยืนในการดำเนินงานของผู้ประกอบการ ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.27, S.D. = 0.266) ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประเภทของผู้ประกอบการที่แตกต่างกันส่งผลให้ความยั่งยืนในการดำเนินงานแตกต่างกันในทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ข้อค้นพบที่น่าสนใจคือ ผู้ประกอบการที่มีประสบการณ์ดำเนินธุรกิจน้อยกว่า 5 ปี มีระดับความยั่งยืนในการดำเนินงานสูงกว่ากลุ่มที่มีประสบการณ์ยาวนานกว่าในทุกมิติของนวัตกรรมชุมชน ซึ่งอาจเกิดจากความยืดหยุ่นในการปรับตัว นอกจากนี้ การสนับสนุนจากภายนอกยังมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความยั่งยืนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เป็นแนวทางสำคัญให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้ในการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากให้เติบโตอย่างมั่นคง

คำสำคัญ: นวัตกรรมชุมชน, ปัจจัยส่งผลต่อความยั่งยืน, ผู้ประกอบการชุมชน

* Received 6 December 2025; Revised 25 December 2025; Accepted 26 December 2025

Abstract

The main objectives of this research are 1) to study the priorities of community innovation factors and sustainability factors of entrepreneurs in Samut Sakhon Province, 2) to study personal factors that affect the sustainability of entrepreneurs in Samut Sakhon Province, and 3) to study community innovations that affect the sustainability of entrepreneurs in Samut Sakhon Province. The study used quantitative research methods, collecting data from a sample of 400 entrepreneurs, questionnaires, and statistics used to analyze the data. The results of the study showed that the sample of female respondents aged between 31 and 40 years old had a bachelor's degree in the category of community entrepreneurs in the product production group. The number of members in the group is 6 - 10 people, the number of years of establishment is 4 - 6 years, and the business experience is less than 5 years, more than 5 years. Overall, it was at the highest level ($\bar{x}$ = 4.27, S.D. = 0.266) The results of the hypothesis test showed that different types of entrepreneurs resulted in statistically significant differences in operational sustainability at the level of 0.05. In addition, external support has a statistically significant positive influence on sustainability at the level of 0.01, which is an important guideline for relevant agencies to use to promote stable growth of the foundational economy.

Keywords: Community Innovation, Sustainability Factors, Community Entrepreneurship

บทนำ

เศรษฐกิจฐานรากถือเป็นกลไกหลักและเป็นเส้นเลือดใหญ่ที่หล่อเลี้ยงระบบเศรษฐกิจของประเทศ การขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยความเข้มแข็งจากหน่วยเศรษฐกิจระดับชุมชน ตามที่ปรากฏใน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) ที่มุ่งเน้นการพลิกโฉมประเทศสู่ "เศรษฐกิจสร้างคุณค่า สังคมเดินหน้าอย่างยั่งยืน" (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) ผู้ประกอบการชุมชน ซึ่งดำเนินงานในรูปแบบของวิสาหกิจชุมชนหรือกลุ่มผลิตภัณฑ์ OTOP (หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์) จึงไม่ได้เป็นเพียงผู้ผลิตสินค้า แต่ยังมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างงาน สร้างอาชีพ กระจายรายได้สู่ท้องถิ่น ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม และที่สำคัญคือการเป็นผู้พิทักษ์และสืบสานอัตลักษณ์ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นรากฐานและมรดกทางสังคมที่มีคุณค่า (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจดิจิทัล ผู้ประกอบการชุมชนกำลังเผชิญกับความท้าทายหลายมิติที่ซับซ้อนและรุนแรงขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการแข่งขันที่ไร้พรมแดนกับสินค้าอุตสาหกรรมและสินค้านำเข้าบนแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ, การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีและรสนิยมของผู้บริโภคที่หันมาให้ความสำคัญกับสุขภาพ สิ่งแวดล้อม และเรื่องราวของผลิตภัณฑ์ (Green & Ethical Consumption) ตลอดจนข้อจำกัดเชิงโครงสร้างในการเข้าถึงทรัพยากร ทั้งแหล่งทุนดอกเบี้ยต่ำ องค์ความรู้ด้าน

การจัดการสมัยใหม่ และช่องทางการตลาดดิจิทัล ซึ่ง รายงานสถานการณ์วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) ของสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.) ได้ชี้ให้เห็นถึงอุปสรรคเหล่านี้อย่างต่อเนื่อง (รายงานสถานการณ์วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ประจำปี 2566) ปัจจัยดังกล่าวส่งผลให้ผู้ประกอบการหลายรายยังคงติดอยู่ในกับดักของการผลิตสินค้าโภคภัณฑ์ที่เน้นการแข่งขันด้านราคาเป็นหลัก ไม่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้ และขาดความสามารถในการปรับตัว ซึ่งท้ายที่สุดได้นำไปสู่ปัญหาด้านความยั่งยืน (Sustainability) ในการดำเนินงานในระยะยาว ในบริบทดังกล่าว "นวัตกรรมชุมชน" (Community Innovation) ได้กลายเป็นกุญแจสำคัญและเป็นทางรอดที่จะช่วยให้ผู้ประกอบการชุมชนสามารถก้าวข้ามความท้าทายและมุ่งสู่ความยั่งยืนได้ นวัตกรรมในที่นี้มีความหมายที่กว้างและลึกซึ้งกว่าเพียงแค่การนำเทคโนโลยีขั้นสูงมาใช้ แต่ครอบคลุมถึงการสร้างสรรค์และประยุกต์ใช้สิ่งใหม่ในทุกมิติของการดำเนินงาน ที่มองนวัตกรรมว่าเป็นการสร้าง "การผสมผสานใหม่" (New Combination) ซึ่งในบริบทชุมชนหมายถึงตั้งแต่ นวัตกรรมผลิตภัณฑ์และกระบวนการผลิต (เช่น การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเหลือทิ้งให้เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่, การใช้บรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม), นวัตกรรมการตลาดและรูปแบบธุรกิจ (เช่น การใช้โซเชียลมีเดียเพื่อสร้างแบรนด์และสื่อสารกับลูกค้าโดยตรง, การพัฒนาธุรกิจสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์), ไปจนถึง นวัตกรรมทางสังคม (เช่น การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการ, การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการในชุมชน) การผสมผสานระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่น (Phum Panya) ที่เป็นรากฐานอันแข็งแกร่ง เข้ากับองค์ความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่ จึงเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างนวัตกรรมที่ทรงพลังและเหมาะสมกับบริบทของชุมชน (Schumpeter, J. A., 1934)

จังหวัดสมุทรสาครเป็นพื้นที่กรณีศึกษาที่น่าสนใจอย่างยิ่ง เนื่องจากมีลักษณะเฉพาะตัวที่โดดเด่น เป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางเศรษฐกิจสูง เป็นที่ตั้งของภาคอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากการประมงและการเกษตร ซึ่งทำให้เป็นทั้งแหล่งวัตถุดิบที่อุดมสมบูรณ์และเป็นตลาดที่มีการแข่งขันสูง ในเวลาเดียวกัน ระบุว่า จังหวัดมีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและผู้ผลิต OTOP ที่มีศักยภาพจำนวนมากและหลากหลาย เช่น เครื่องเบญจรงค์บ้านดอนไก่ดีที่สืบสานศิลปะดั้งเดิมพร้อมพัฒนาลวดลายร่วมสมัย, ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากดอกเกลือซึ่งเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรท้องถิ่น, และอาหารทะเลแปรรูปที่ใช้นวัตกรรมยืดอายุการเก็บรักษา ความสำเร็จของผู้ประกอบการเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพในการใช้นวัตกรรมเพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์และสร้างความยั่งยืนให้เกิดขึ้นจริง ในขณะเดียวกัน ก็ยังมีผู้ประกอบการชุมชนอีกจำนวนมากที่ยังคงต้องการการสนับสนุนและองค์ความรู้เพื่อพัฒนานวัตกรรมของตนเองเพื่อความอยู่รอดและเติบโต รายงานสถานการณ์การพัฒนาชุมชน จังหวัดสมุทรสาคร ปี 2566. จังหวัดสมุทรสาคร.)

การศึกษาเกี่ยวกับความสำเร็จของผู้ประกอบการชุมชนอยู่จำนวนมาก แต่งานวิจัยส่วนใหญ่มักมุ่งเน้นไปที่ปัจจัยความสำเร็จเป็นรายด้าน เช่น บทบาทของผู้นำ หรือการสนับสนุนจากภาครัฐ แต่ยังคงขาดการวิเคราะห์เชิงลึกที่เชื่อมโยง "ปัจจัยนวัตกรรมชุมชน" ในมิติต่าง ๆ เข้ากับ "ผลลัพธ์ด้านความยั่งยืน" อย่างเป็นระบบและรอบด้าน โดยเฉพาะการประเมินความยั่งยืนที่ครอบคลุมทั้งใน มิติเศรษฐกิจ (รายได้ที่มั่นคง), สังคม (คุณภาพชีวิตและความเข้มแข็งของชุมชน), และ สิ่งแวดล้อม (การใช้ทรัพยากรอย่างรับผิดชอบ) ในพื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะตัวเช่นจังหวัดสมุทรสาคร ดังนั้น การศึกษาวิจัยในหัวข้อ "ปัจจัยนวัตกรรมชุมชนที่ส่งผลต่อความยั่งยืนในการดำเนินงานของผู้ประกอบการชุมชนในจังหวัดสมุทรสาคร จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งยวด เพื่อที่จะถอดรหัสความสำเร็จ ระบุถึงอุปสรรค และสร้างองค์ความรู้ที่ชัดเจนเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างการสร้างนวัตกรรมกับความยั่งยืน

ของชุมชน ผลลัพธ์จากการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อตัวผู้ประกอบการชุมชนเอง, ผู้กำหนดนโยบายในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ, รวมถึงสถาบันการศึกษาและหน่วยงานสนับสนุน ในการร่วมกันออกแบบกลไกและแนวทางการส่งเสริมที่ตรงจุดและมีประสิทธิภาพ เพื่อนำไปสู่การสร้างเศรษฐกิจชุมชนที่สามารถปรับตัว เติบโต และแข่งขันได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลำดับความสำคัญปัจจัยนวัตกรรมชุมชน และปัจจัยความยั่งยืนของผู้ประกอบการในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร

2. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อความยั่งยืนในการดำเนินงานของผู้ประกอบการในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร

3. เพื่อศึกษานวัตกรรมชุมชนที่ส่งผลต่อความยั่งยืนในการดำเนินงานของผู้ประกอบการในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Method) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มุ่งที่จะศึกษาปัจจัยนวัตกรรมชุมชนที่ส่งผลต่อความยั่งยืนในการดำเนินงานของผู้ประกอบการชุมชนในจังหวัดสมุทรสาคร โดยมีขอบเขตเนื้อหาในแต่ละด้าน ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ประกอบการในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร เนื่องจากมีสัดส่วนจำนวนมากจึงไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ได้แก่ ผู้ประกอบการในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 384 คน คำนวณจากสูตรแบบไม่ทราบจำนวนประชากรของ Cochran, W. G. ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% (Cochran, W. G., 1963); (กัลยา วาณิชย์บัญชา, 2545) จำนวน 384 ตัวอย่าง แต่เพื่อความแม่นยำของข้อมูลในการเก็บตัวอย่าง ผู้วิจัยจึงเก็บตัวอย่าง จำนวน 400 ตัวอย่าง

3. กำหนดพื้นที่ศึกษา คือ ในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร ได้แก่ อำเภอเมืองสมุทรสาคร อำเภอกระทุ่มแบน และอำเภอบ้านแพ้ว

4. ขอบเขตเนื้อหา โดยทำการ ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มุ่งที่จะศึกษาปัจจัยนวัตกรรมชุมชนที่ส่งผลต่อความยั่งยืนในการดำเนินงานของผู้ประกอบการชุมชน โดยมีขอบเขตเนื้อหาในแต่ละด้านดังนี้ ปัจจัยนวัตกรรมชุมชน ได้แก่ 1.นวัตกรรมด้านผลิตภัณฑ์ 2.นวัตกรรมด้านกระบวนการ 3.นวัตกรรมด้านการตลาด 4.การมีส่วนร่วมของชุมชน 5.การสนับสนุนจากภายนอก และ ความยั่งยืนในการดำเนินงานของผู้ประกอบการ ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม

5. ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา เริ่มทำการศึกษาวิจัยตั้งแต่เดือน พฤษภาคม ถึงเดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2568

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยวางแนวคำถามปลายปิด (Closed - Ended Question) แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยนวัตกรรมชุมชน ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านกระบวนการ การมีส่วนร่วมของชุมชน การสนับสนุนจากภายนอก

ตอนที่ 3 ความสัมพันธ์นวัตกรรมชุมชนมีอิทธิต่อความยั่งยืนในการดำเนินงานของผู้ประกอบการในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร ความยั่งยืนในการดำเนินงานของผู้ประกอบการ ประกอบด้วย 3 ด้านความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ ด้านความยั่งยืนด้านสังคม ด้านความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม

ซึ่งเป็นคำถามที่ใช้มาตรวัดแบบประเมินค่าแบบ Likert'sScale ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกตอบได้เพียงคำตอบเดียวจาก 5 คำตอบ ซึ่งมีเกณฑ์ให้คะแนน ดังนี้

5 หมายถึง มากที่สุด
4 หมายถึง มาก
3 หมายถึง ปานกลาง
2 หมายถึง น้อย
1 หมายถึง น้อยที่สุด

การแปลค่าความหมายผู้วิจัยใช้คะแนนเฉลี่ยเป็นเกณฑ์ในการแปลค่า โดยกำหนดช่วงในการจำแนก ดังนี้ (Best, J. W., 1977)

ช่วงการวัด = ค่าคะแนนสูงสุด – ค่าคะแนนต่ำสุด
จำนวนชั้น
แทนค่าได้ = 5 – 1 5 = 0.80

ดังนั้น เกณฑ์การแปลค่าความหมายของแบบสอบถามตอนที่ 2 ดังนี้

4.21 - 5.00 ระดับมากที่สุด
3.41 - 4.20 ระดับมาก
2.61 - 3.40 ระดับปานกลาง
1.81 - 2.60 ระดับน้อย
1.00 - 1.80 ระดับน้อยที่สุด

การตรวจสอบและการทดสอบเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความตรงเชิงเนื้อหา คือการตรวจสอบว่าข้อคำถามแต่ละข้อในแบบสอบถาม สามารถวัด "แนวคิด" หรือ "นิยามศัพท์" ที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วน และสอดคล้องกับกรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำส่งแบบสอบถามฉบับร่าง (ที่สร้างจากตัวแปรในบทที่ 1 และ 2) พร้อมทั้ง "นิยามศัพท์เฉพาะ" ของตัวแปรแต่ละตัว และ "กรอบแนวคิดการวิจัย" ให้แก่ผู้ทรงคุณวุฒิ (จำนวน 3 ท่าน) เพื่อประเมินความ

สอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามของตัวแปร (Item - Objective Congruence: IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญให้คะแนนในแต่ละข้อคำถาม ดังนี้

+1 แน่ใจว่าข้อคำถามวัดตรงตามจุดประสงค์

0 ไม่แน่ใจ

- 1 แน่ใจว่าข้อคำถามวัด ไม่ตรง ตามจุดประสงค์

จากนั้นนำคะแนนที่ได้จากผู้ทรงคุณวุฒิมาคำนวณหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item - Objective Congruency - IOC) โดยใช้สูตรดังนี้ (Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K., 1977)

จากสูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC = ดัชนีความสอดคล้อง

$\sum R$ = ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N = จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

แทนค่า

$$IOC = \frac{2}{3}$$

$$= 0.67$$

สรุป ค่า IOC คือ 0.67 (มากกว่า 0.50) ผ่านเกณฑ์

2. ความเชื่อมั่น (Reliability) หลังจากที่แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือดังกล่าวไป ทดลองใช้ (Try - out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้ มาวิเคราะห์หา ค่าความเชื่อมั่น ของแบบสอบถามเฉพาะในส่วนที่เป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) (คือ ส่วนที่ 2 ถึง ส่วนที่ 3) โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha Coefficient) การวิเคราะห์นี้มีเป้าหมายเพื่อตรวจสอบ ความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency) ของชุดข้อคำถามในแต่ละมิติ (Scale) ว่ามีความน่าเชื่อถือเพียงใด เพื่อให้มั่นใจว่าชุดข้อคำถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อวัดตัวแปร สำหรับเกณฑ์การพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha Coefficient) ที่ยอมรับว่ามีความเชื่อมั่นสูงและควรมีค่าตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป (Nunnally, J. C., 1978)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามนำแบบสอบถามที่ผ่านการพัฒนาและปรับปรุงจนมีคุณภาพในระดับที่ยอมรับได้ไปดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเองก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ศึกษาชี้แจงเกี่ยวกับรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้

2. การขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ศึกษาได้สร้างแบบสอบถามและทำขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรทั้งหมด

3. แจกจ่ายและเก็บแบบสอบถามจากประชากรทั้งหมด

4. รับแบบสอบถามกลับคืนตรวจความถูกต้องและความครบถ้วนสมบูรณ์แล้วไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

1. การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา ตัวแปรต่าง ๆ ปัจจัยนวัตกรรมชุมชน ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านกระบวนการ การมีส่วนร่วมของชุมชน การสนับสนุนจากภายนอก และความยั่งยืนในการดำเนินงานของผู้ประกอบการในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร ความยั่งยืนในการดำเนินงานของผู้ประกอบการ ประกอบด้วย 3 ด้าน ความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ ด้านความยั่งยืนด้านสังคม ด้านความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation: S.D.)

2. การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน การเปรียบเทียบระหว่างนวัตกรรมชุมชนที่มีอิทธิพลต่อความยั่งยืนในการดำเนินงานของผู้ประกอบการในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร การวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่า t - test และค่าและค่า F - test หรือค่า One Way ANOVA กรณีพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทำการตรวจสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 หรือระดับความเชื่อมั่น 95% โดยใช้สูตรตามวิธีเพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคล

ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงอายุระหว่าง 31 - 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 42 มีระดับการศึกษาปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 98 เป็นผู้ประกอบการชุมชนกลุ่มการผลิตสินค้า คิดเป็นร้อยละ 54.8 จำนวนสมาชิกในกลุ่ม 6 - 10 คน คิดเป็นร้อยละ 60.8 จำนวนปีที่จัดตั้ง 4 - 6 ปี คิดเป็นร้อยล่ะ 43.8 และมีประสบการณ์ดำเนินธุรกิจ น้อยกว่า 5 ปี คิดเป็นร้อยล่ะ 49.8 ตามลำดับ

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยนวัตกรรมชุมชนส่งผลต่อส่งผลต่อความยั่งยืนในการดำเนินงานของผู้ประกอบการชุมชนในจังหวัดสมุทรสาคร

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานปัจจัยนวัตกรรมชุมชนในการดำเนินงานของผู้ประกอบการชุมชนในจังหวัดสมุทรสาคร ในภาพรวม

ปัจจัยนวัตกรรมชุมชน	$\bar{x}$	S.D.	การแปลผล
1 ด้านนวัตกรรมด้านผลิตภัณฑ์	4.32	.216	มากที่สุด
2 ด้านนวัตกรรมด้านกระบวนการ	4.27	.273	มากที่สุด
3 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	4.26	.357	มากที่สุด
4 ด้านการสนับสนุนจากภายนอก	4.25	.328	มากที่สุด
รวม	**4.27**	**.231**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 1 พบว่า ปัจจัยทางนวัตกรรมชมชุน ในภาพ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.27, S.D. = 0.231) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นวัตกรรมด้านผลิตภัณฑ์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.32,

S.D. = 0.216) รองลงมา นวัตกรรมด้านกระบวนการ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.27, S.D. = 0.273) การมีส่วนร่วมของชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.26, S.D. = 0.357) การสนับสนุนจากภายนอก อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.25, S.D. = 0.231)

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความยั่งยืนในการดำเนินงานของผู้ประกอบการในจังหวัดสมุทรสาคร

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความยั่งยืนในการดำเนินงานของผู้ประกอบการในจังหวัดสมุทรสาคร

ความยั่งยืนในการดำเนินงาน	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1.ด้านความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ	4.29	.341	มากที่สุด
2.ด้านความยั่งยืนด้านสังคม	4.26	.320	มากที่สุด
3.ด้านความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม	4.26	.264	มากที่สุด
รวม	**4.27**	**.266**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 2 พบว่า ความยั่งยืนในการดำเนินงานของผู้ประกอบการ ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.27, S.D. = 0.266) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุก ๆ ข้ออยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ ($\bar{X}$ = 4.29, S.D. = 0.341) รองลงมา ด้านความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{X}$ = 4.26, S.D. = 0.264) ด้านความยั่งยืนด้านสังคม ($\bar{X}$ = 4.26, S.D. = 0.320) ตามลำดับ

ส่วนที่ 4 ผลการทดสอบ

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบระหว่างนวัตกรรมชุมชนที่มีอิทธิพลต่อความยั่งยืนในการดำเนินงานของผู้ประกอบการในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร จำแนกตามประสบการณ์ในการดำเนินธุรกิจ

ความยั่งยืนในการดำเนินงานของผู้ประกอบการ		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1. ความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ	Between Groups	1.042	2	.521	4.569	.011*
	Within Groups	45.279	397	.114		
	Total	46.322	399			
2. ความยั่งยืนด้านสังคม	Between Groups	1.047	2	.524	5.207	.006*
	Within Groups	39.928	397	.101		
	Total	40.976	399			
3. ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม	Between Groups	1.436	2	.718	10.827	.000*
	Within Groups	26.266	396	.066		
	Total	27.702	398			
รวม	**Between Groups**	**1.192**	**2**	**.596**	**8.767**	**.000***
	Within Groups	**26.932**	**396**	**.068**		
	Total	**28.124**	**398**			

*นัยความสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 3 พบว่า กลุ่มประสบการณ์ดำเนินธุรกิจทำให้นวัตกรรมชุมชนด้านกระบวนการมีอิทธิพลต่อความยั่งยืนในการดำเนินงานของผู้ประกอบการในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบระหว่างนวัตกรรมชุมชนที่มีอิทธิพลต่อความยั่งยืนในการดำเนินงานของผู้ประกอบการในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร จำแนกตามประเภทของผู้ประกอบการชุมชน

	กลุ่มการผลิตสินค้า		กลุ่มการให้บริการ		t	df	Sig. (2 -
	M	S. D	M	S. D			tailed)
1. ด้านความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ	4.25	.384	4.33	.274	- 2.322	398	.021*
2 ด้านความยั่งยืนด้านสังคม	4.22	.374	4.31	.232	- 2.733	398	.007*
3. ด้านความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม	4.22	.280	4.30	.237	- 2.782	397	.006*
ภาพรวม	**4.23**	**.304**	**4.31**	**.203**	**- 3.060**	**397**	**.002***

*นัยความสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4 พบว่า ประเภทของผู้ประกอบการชุมชนที่แตกต่างกันทำให้ความยั่งยืนในการดำเนินงานของผู้ประกอบการในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร แตกต่างกัน ด้านความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ ด้านความยั่งยืนด้านสังคม ด้านความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม และภาพรวมแตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ0.05

ตารางที่ 5 ผลการทดสอบความแตกต่างของนวัตกรรมชุมชนที่มีอิทธิพลต่อความยั่งยืนในการดำเนินงานของผู้ประกอบการในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร ด้านความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ จำแนกตามประสบการณ์ในการดำเนินธุรกิจ

ประสบการณ์ใน	ค่าเฉลี่ย	น้อยกว่า 5 ปี	5 - 10 ปี	มากกว่า 10 ปี
		4.32	4.27	4.11
น้อยกว่า 5 ปี	4.32		-0.05 (0.254)	-0.21 (0.019)*
5 - 10 ปี	4.27			-0.15 (0.122)
มากกว่า 10 ปี	4.11			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 5 พบว่า ประสบการณ์ดำเนินธุรกิจที่แตกต่างกัน ส่งผลให้ความยั่งยืนในการดำเนินงานของผู้ประกอบการในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 1 โดยประสบการณ์น้อยกว่า 5 ปีมีความยั่งยืนในการดำเนินงานของผู้ประกอบการมากกาว่า ประสบการณ์มากว่า10 ปี

ตารางที่ 6 ผลการทดสอบความแตกต่างของนวัตกรรมชุมชนที่มีอิทธิพลต่อความยั่งยืนในการดำเนินงานของผู้ประกอบการในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร ด้านยั่งยืนด้านสังคม จำแนกตามประสบการณ์ในการดำเนินธุรกิจ

ประสบการณ์ในการ	ค่าเฉลี่ย	น้อยกว่า 5 ปี	5 - 10 ปี	มากกว่า 10 ปี
		4.31	4.22	4.16
น้อยกว่า 5 ปี	4.31		-0.09 (0.017)*	-0.14 (0.121)
5 - 10 ปี	4.22			-0.53 (0.760)
มากกว่า 10 ปี	4.16			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 6 พบว่า ประสบการณ์ดำเนินธุรกิจที่แตกต่างกัน ส่งผลให้ความยั่งยืนในการดำเนินงานของผู้ประกอบการในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 1 คู่ โดยประสบการณ์น้อยกว่า 5 ปี มีความยั่งยืนในการดำเนินงานของผู้ประกอบการมากกว่า ประสบการณ์ 5 - 10 ปี

ตารางที่ 7 ผลการทดสอบความแตกต่างของนวัตกรรมชุมชนที่มีอิทธิพลต่อความยั่งยืนในการดำเนินงานของผู้ประกอบการในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร ด้านสิ่งแวดล้อม จำแนกตามประสบการณ์ในการดำเนินธุรกิจ

ประสบการณ์ในการ	ค่าเฉลี่ย	น้อยกว่า 5 ปี	5-10 ปี	มากกว่า 10 ปี
		4.31	4.21	4.11
น้อยกว่า 5 ปี	4.31		-0.10 (0.01)*	-0.19 (0.04)
5-10 ปี	4.21			-0.09 (0.27)
มากกว่า 10 ปี	4.11			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 7 พบว่า ประสบการณ์ดำเนินธุรกิจที่แตกต่างกัน ส่งผลให้ความยั่งยืนในการดำเนินงานของผู้ประกอบการในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 1 คู่ โดยประสบการณ์น้อยกว่า 5 ปี มีความยั่งยืนในการดำเนินงานของผู้ประกอบการมากกว่า ประสบการณ์ 5 - 10 ปี

ตารางที่ 8 ผลการทดสอบความแตกต่างของนวัตกรรมชุมชนที่มีอิทธิพลต่อความยั่งยืนในการดำเนินงานของผู้ประกอบการในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร ด้านในการดำเนินงาน จำแนกตามประสบการณ์ในการดำเนินธุรกิจ

ประสบการณ์ในการ	ค่าเฉลี่ย	น้อยกว่า 5 ปี	5 - 10 ปี	มากกว่า 10 ปี
		4.32	4.23	4.11
น้อยกว่า 5 ปี	4.32		-0.85 (0.004)*	-0.20 (0.007)
5 - 10 ปี	4.23			-0.11 (0.154)
มากกว่า 10 ปี	4.11			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 8 พบว่า ประสบการณ์ดำเนินธุรกิจที่แตกต่างกัน ส่งผลให้ความยั่งยืนในการดำเนินงานของผู้ประกอบการในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 1 คู่ โดยประสบการณ์น้อยกว่า 5 ปี มีความยั่งยืนในการดำเนินงานของผู้ประกอบการมากกว่า ประสบการณ์ 5 - 10 ปี

อภิปรายผล

ปัจจัยนวัตกรรมชุมชน ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าผู้ประกอบการชุมชนมีศักยภาพด้านนวัตกรรมในระดับสูงมาก โดยเฉพาะด้านผลิตภัณฑ์และการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งสะท้อนถึงการปรับตัวแบบองค์รวมที่ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการผลิต แต่เน้นการตอบโจทย์ตลาดผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่นผสานเทคโนโลยี ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัฒน์พงศ์ เจริญยิ่ง ศึกษาเรื่อง "ความยั่งยืนของกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก พบว่า กลุ่มที่มีระดับความยั่งยืนสูงมักจะมีการนำนวัตกรรมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ เช่น ระบบการจัดการขยะมูลฝอยในแหล่งท่องเที่ยว และการสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว (Eco - tourism) นวัตกรรมเหล่านี้ไม่เพียงสร้างรายได้ที่มั่นคง แต่ยังช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยที่ช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีและดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มคุณภาพ

ความยั่งยืนในการดำเนินงาน พบว่าผู้ประกอบการให้ความสำคัญกับทั้งมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในระดับสูง (Triple Bottom Line) โดยมีความมั่นคงทางรายได้เป็นรากฐานสำคัญที่เอื้อให้ธุรกิจสามารถดูแลสังคมและสิ่งแวดล้อมได้ สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนของ อลงกรณ์ คูตระกูล และพีรพงษ์ ฟุ้งพิพัฒน์ ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ผลกระทบของเทคโนโลยีต่อธุรกิจ SMEs ไทย พบว่า ตัวแบบวิสาหกิจชุมชนที่ยั่งยืนต้องสร้างสมดุลระหว่างผลกำไร (Profit) การสร้างอาชีพให้คนในสังคม (People) และการลดของเสีย (Planet) นอกจากนี้ จิรพรรณ คำวัง และคณะ ซึ่งศึกษาผู้ประกอบการ OTOP ยังพบข้อมูลที่ตรงกันว่า ผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จสูงจะมีคะแนนการดำเนินงานตามเป้าหมาย SDGs ในระดับมากทั้ง 3 ด้าน และ (สุวิมล ตั้งกิจ, 2566) ศึกษาเรื่อง "การปรับตัวของผู้ประกอบการชุมชนสู่เศรษฐกิจดิจิทัล: กรณีศึกษาตลาดน้ำ" ความสามารถในการปรับตัวและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นปัจจัยชี้ขาดความอยู่รอดในยุคปัจจุบัน นวัตกรรมด้านช่องทางการจัดจำหน่ายผ่านแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ (e.g., Shopee, Lazada) และการตลาดผ่านโซเชียลมีเดีย (e.g., Facebook Live, TikTok) ช่วยให้ผู้ประกอบการเข้าถึงลูกค้ากลุ่มใหม่ ๆ ทั่วประเทศ และสร้างความสัมพันธ์โดยตรงกับผู้บริโภค ซึ่งส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของยอดขายและความยั่งยืนของกิจการอย่างมีนัยสำคัญ 0.05 (สุวิมล ตั้งกิจ, 2566)

ผลการทดสอบสมมติฐาน ยืนยันว่านวัตกรรมชุมชนมีอิทธิพลโดยตรงต่อความยั่งยืน โดยพบประเด็นน่าสนใจว่าผู้ประกอบการที่มีประสบการณ์น้อย (กลุ่มคนรุ่นใหม่) และธุรกิจบริการ มีแนวโน้มสร้างความยั่งยืนได้ดีกว่า เนื่องจากมีความยืดหยุ่นและกล้าเสี่ยงในการปรับใช้นวัตกรรม สอดคล้องกับการศึกษาของ (Rogers, E. M., 2003) ที่ได้ศึกษาเรื่องเรื่อง คุณลักษณะของนวัตกรรม (Relative Advantage) ที่ระบุว่า หากผู้ใช้งานรับรู้ว่าระบบใหม่มีประสิทธิภาพดีกว่าระบบเดิม จะส่งผลต่อการตัดสินใจยอมรับเทคโนโลยีที่รวดเร็วขึ้น และ (Sulistyo, H. & Siyamtinah., 2016) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ขีดความสามารถด้านนวัตกรรมของ SMEs ผ่านความเป็นผู้ประกอบการ ขีดความสามารถทางการตลาด ทุนทางความสัมพันธ์ และการเสริมสร้างอำนาจ พบว่าผู้ประกอบการรุ่นใหม่มีความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาธุรกิจได้ดีกว่าผู้ประกอบการรุ่นเก่าที่มักยึดติดกับรูปแบบเดิม ส่วนในด้านธุรกิจบริการที่เน้นปฏิสัมพันธ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Nahapiet & Ghoshal. ที่ได้ศึกษาเรื่องทุนทางสังคม ทุนทางปัญญา และความได้เปรียบขององค์การ พบว่า การพัฒนาความยั่งยืนจึงต้องอาศัยการสร้างคุณค่าเชิงร่วม (Shared Value) สอดคล้องกับการศึกษาของ (Porter, M. E. & Kramer, M. R., 2011) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การสร้างคุณค่าร่วม พบว่า ว่าธุรกิจไม่ควรแยกเรื่องกำไรออกจากปัญหาสังคม แต่ควรสร้างกำไรด้วยการช่วยแก้ปัญหาสังคมไปพร้อมกัน (Shared Value) การผสานผลประโยชน์ทางธุรกิจและสังคมเข้าด้วยกันผ่านการสนับสนุนจากภายนอกและการดึงศักยภาพคนรุ่นใหม่เข้ามาขับเคลื่อน (Nahapiet, J., & Ghoshal, S., 1998)

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากการศึกษาวิจัยพบว่า ผู้ประกอบการชุมชนในจังหวัดสมุทรสาครมีศักยภาพด้านนวัตกรรมและความยั่งยืนในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะในมิตินวัตกรรมผลิตภัณฑ์ที่เน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจถือเป็นรากฐานสำคัญที่ส่งผลต่อมิติสังคมและสิ่งแวดล้อม ดังนั้น เพื่อส่งเสริมความยั่งยืนในระยะยาว หน่วยงานภาครัฐอย่างกรมการพัฒนาชุมชนและกระทรวง

พาณิชย์ควรเร่งส่งเสริมผู้ประกอบการรุ่นใหม่ที่มีประสบการณ์น้อยกว่า 5 ปี เนื่องจากกลุ่มนี้มีความยืดหยุ่นและศักยภาพในการรับนวัตกรรมได้รวดเร็วตามแนวคิดของ Rogers ขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงในการสร้างระบบนิเวศชุมชน จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มการผลิตและกลุ่มบริการเพื่อสร้างคุณค่าร่วม (Shared Value) และนวัตกรรมทางสังคม ในส่วนของสถาบันการศึกษาควรบูรณาการองค์ความรู้เพื่อพัฒนานวัตกรรมกระบวนการและการตลาดดิจิทัลผ่านศูนย์สนับสนุนแบบครบวงจร ควบคู่ไปกับการสนับสนุนจากสถาบันการเงินในการมอบแหล่งทุนดอกเบี้ยต่ำ เพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถปรับตัวเชิงรุกและเติบโตได้อย่างมั่นคงท่ามกลางการแข่งขันที่ไร้พรมแดน

เอกสารอ้างอิง

กัลยา วาณิชย์บัญชา. (2545). สถิติสำหรับงานวิจัย. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สุวิมล ตั้งกิจ. (2566). การปรับตัวของผู้ประกอบการชุมชนสู่เศรษฐกิจดิจิทัล: กรณีศึกษาตลาดน้ำ. วารสารบริหารธุรกิจ, 10(2), 15-30.

Best, J. W. (1977). Research in Education. (3rd ed.). Englewood Cliffs. New Jersey: Prentice Hall.

Cochran, W. G. (1963). Sampling Techniques. (2nd ed.). New York: John Wiley & Sons.

Nahapiet, J. & Ghoshal, S. (1998). Social Capital, Intellectual Capital, and the Organizational Advantage. Academy of Management Review, 23(2), 242-266.

Nunnally, J. C. (1978). Psychometric theory. (2nd ed.). New York: McGraw-Hill.

Porter, M. E. & Kramer, M. R. (2011). Creating Shared Value. Harvard Business Review, 89(1-2), 62-77.

Rogers, E. M. (2003). Diffusion of Innovations. (5th ed.). New York: Free Press.

Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessmentof criterionreferenced test item validity. Tijdschrift voor Onderwijsresearch, 2(2), 49-60.

Schumpeter, J. A. (1934). The Theory of Economic Development. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Sulistyo, H. & Siyamtinah. (2016). Innovation Capability of SMEs Through Entrepreneurship, Marketing Capability, Relational Capital and Empowerment. Asia Pacific Management Review, 21(4), 196-203.

บทความวิจัย

การดูแลผู้ป่วยโรคเบาหวานที่มีภาวะแทรกซ้อนไตเรื้อรังระยะที่ 3 ที่บ้านในชุมชน: กรณีศึกษา*

HOME CARE OF DIABETIC PATIENTS WITH CHRONIC KIDNEY DISEASE STAGE 3 COMPLICATIONS IN THE COMMUNITY: CASE STUDY

จุฑาธิป เอ้งเถี้ยว
Chuthathip Engtiaw
โรงพยาบาลตรัง ตรัง ประเทศไทย
Trang Hospital, Trang, Thailand
Corresponding author E-mail: chuthathip71@gmail.com

บทคัดย่อ

โรคเบาหวานเป็นโรคเรื้อรังที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะผู้ป่วยที่ไม่สามารถควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดได้อย่างมีประสิทธิภาพ มักมีความเสี่ยงต่อการเกิดภาวะแทรกซ้อนต่างๆ โดยหนึ่งในภาวะแทรกซ้อนที่พบบ่อย และส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อคุณภาพชีวิต คือภาวะไตเรื้อรัง ซึ่งอาจนำไปสู่ความพิการและการต้องฟอกไตในอนาคต หากผู้ป่วยไม่ได้รับการดูแลอย่างเหมาะสม วัตถุประสงค์ของการศึกษาครั้งนี้ เพื่อวิเคราะห์ และเปรียบเทียบ สาเหตุ กลไกการเกิดโรค พยาธิสภาพ สรีรวิทยา อาการและอาการแสดง การดำเนินโรค ข้อมูลสุขภาพของกรณีศึกษาและเสนอแนวทางการวางแผนการพยาบาลผู้ป่วยโรคเบาหวานที่มีภาวะแทรกซ้อนไตเรื้อรังระยะที่ 3 ในบริบทของการดูแลที่บ้าน โดยมีการศึกษาผู้ป่วยจำนวน 2 ราย รายแรกเป็นผู้หญิงไทยวัย 76 ปี มีประวัติเป็นโรคเบาหวานมา 19 ปี สามารถควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดได้ดี มีโรคร่วม เช่น ความดันโลหิตสูง ไขมันในเลือดสูง และไตเรื้อรังระยะที่ 3 ได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นโรคเบาหวานชนิดที่ 2 ร่วมกับความดันโลหิตสูงและภาวะไตเรื้อรังระยะที่ 3 ส่วนผู้ป่วยรายที่สองเป็นหญิงไทยอายุ 87 ปี มีประวัติเป็นโรคเบาหวานมา 24 ปี แต่ไม่สามารถควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดได้ และมีโรคร่วมเช่นเดียวกัน การศึกษานี้ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของผลลัพธ์ทางสุขภาพระหว่างผู้ป่วยที่ควบคุมระดับน้ำตาลได้ดีกับผู้ป่วยที่ควบคุมไม่ได้ การศึกษาครั้งนี้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการดูแลผู้ป่วยเบาหวานในชุมชน โดยเฉพาะผู้ที่มีภาวะแทรกซ้อนไตเรื้อรังระยะที่ 3 การได้รับการสนับสนุนจากชุมชน และการให้คำแนะนำที่เหมาะสมจากบุคลากรสุขภาพสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการควบคุมโรค ลดความเสี่ยงของภาวะแทรกซ้อนรุนแรง และส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยได้อย่างมีประสิทธิผล

คำสำคัญ: โรคเบาหวาน, ไตเรื้อรังระยะที่ 3, ชุมชน, กรณีศึกษา

* Received 30 October 2025; Revised 26 December 2025; Accepted 26 December 2025

Abstract

Diabetes mellitus is a chronic disease with a steadily increasing prevalence, especially among patients who are unable to achieve effective glycemic control. Poor blood glucose management significantly increases the risk of various complications, with chronic kidney disease being among the most common and severe, adversely affecting patients' quality of life and potentially leading to disability and the need for dialysis if not properly managed. The objective of this study was to analyze and compare the causes, disease mechanisms, pathophysiology, physiology, signs and symptoms, disease progression, and health data of the case studies, and to propose guidelines for nursing care planning for diabetic patients with stage 3 chronic renal disease in a home-care context. The study involved two patients: the first was a 76-year-old Thai woman with a 19-year history of diabetes, who successfully maintained adequate blood glucose control. She also had comorbidities including hypertension, hyperlipidemia, and stage 3 chronic kidney disease, and was diagnosed with type 2 diabetes mellitus with hypertension and chronic kidney disease stage 3. The second patient was an 87-year-old Thai woman with a 24-year history of diabetes who struggled to regulate her blood glucose levels, and had similar comorbid conditions. The findings of this study highlight the differences in health outcomes between patients with well-controlled versus poorly controlled diabetes. This study underscores the importance of care for diabetic patients in the community, particularly those with stage 3 chronic kidney disease. Community support and appropriate health education provided by healthcare professionals can significantly improve disease management, reduce the risk of severe complications, and enhance overall quality of life.

Keywords: Diabetes, Chronic Kidney Disease Stage 3, Community, Case Study

บทนำ

โรคเบาหวานเป็นโรคเรื้อรังที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในประเทศไทยและทั่วโลกซึ่งหาควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดได้ไม่ดีในระยะยาว อาจก่อให้เกิดภาวะแทรกซ้อนต่างๆ ทั้งหลอดเลือดหัวใจ สมอง ตา และที่สำคัญคือ ภาวะแทรกซ้อนทางไตเรื้อรัง ซึ่งส่งผลให้คุณภาพชีวิตของผู้ป่วยแย่ลง และอาจนำไปสู่การฟอกไตในอนาคต หากไม่ได้รับการดูแลอย่างเหมาะสม ภาวะไตเรื้อรังระยะที่ 3 ถือเป็นระยะสำคัญที่ยังสามารถชะลอการเสื่อมของไตได้หากมีการดูแลที่ถูกต้อง (กองโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค, 2566) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการดูแลที่บ้าน ซึ่งผู้ป่วยจะต้องมีบทบาทในการดูแลตนเองอย่างต่อเนื่อง ครอบครัวต้องมีส่วนร่วมในการสนับสนุน และบุคลากรทางสุขภาพต้องให้การดูแลแบบองค์รวมและต่อเนื่อง (พิชญ์ชญานิษฐ์ เรืองเริงกุลฤทธิ์ และคณะ, 2565) โดยเฉพาะพยาบาลที่มีบทบาทในการให้คำปรึกษา ประเมินภาวะสุขภาพ ส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพ และจัดการแผนการดูแลร่วมกับทีมสุขภาพ การจัดทำกรณีศึกษาครั้งนี้จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์และนำเสนอแนวทางการ

ดูแลผู้ป่วยเบาหวานที่มีภาวะแทรกซ้อนไตเรื้อรังระยะที่ 3 ในบริบทของการดูแลที่บ้าน (ยุทธศาสตร์ ภูวิชัย, 2567) โดยคำนึงถึงปัจจัยทั้งด้านร่างกายจิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อส่งเสริมให้ผู้ป่วยสามารถดูแลตนเองได้อย่างต่อเนื่อง ลดความเสี่ยงของภาวะแทรกซ้อนเพิ่มเติม และพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน

จากสถานการณ์ข้อมูลความเจ็บป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของจังหวัดตรัง พ.ศ.2565-2567 พบอัตราป่วยด้วยโรคเบาหวาน ร้อยละ 7.34, 7.70, 8.18 โดยในข้อมูลรายงานตามตัวชี้วัด NCD Clinic Plus ของจังหวัดตรัง พบว่าร้อยละของผู้ป่วยโรคเบาหวานและ/หรือความดันโลหิตสูงที่เป็น CKD 3-4 ชะลอการลดลงของค่าประเมินอัตราการกรองของเสียของไตโดยประมาณ (Estimated Glomerular Filtration Rate; eGFR) พ.ศ. 2565 - 2567 มีอัตรา 67.12, 64.26 และ 65.66 ตามลำดับ ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์คือ อัตรา 69 รวมทั้งในเขตอำเภอเมืองพบผู้ป่วยโรคเบาหวานและ/หรือความดันโลหิตสูงที่เป็นผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังรายใหม่ ร้อยละ 3.82, 4.40 และ 4.48 ตามลำดับ (โรงพยาบาลตรัง, 2567) ซึ่งมีแนวโน้มของโรคสูงขึ้นแสดงให้เห็นว่าผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงที่มีภาวะไตเรื้อรัง ควรได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

จากการทบทวนข้อมูลการให้บริการในศูนย์สุขภาพชุมชนเมือง โรงพยาบาลตรัง พบว่าผู้ป่วยโรคเบาหวานที่มีภาวะไตเรื้อรังระยะที่ 3 มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น การจัดการโรคในกลุ่มโรคเรื้อรังเหล่านี้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการรักษาเพียงอย่างเดียว แต่ยังต้องการการส่งเสริมพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วย รวมถึงการสนับสนุนจากครอบครัวที่มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือและสร้างแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การเพิ่มความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้ป่วยและครอบครัว เป็นกุญแจสำคัญที่ช่วยให้ผู้ป่วยมีความเข้าใจโรคของตนเองและสามารถตัดสินใจอย่างเหมาะสมในการดูแลสุขภาพ ทำให้สามารถควบคุมโรคได้ดีขึ้น และจากการสัมภาษณ์ผู้ป่วยและการคัดกรองในชุมชนพบว่า ส่วนใหญ่ยังมีปัญหาในการควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดและความดันโลหิต ซึ่งเป็นปัจจัยเสี่ยงสำคัญที่เร่งการเสื่อมของไต นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ป่วยและครอบครัวส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับภาวะของโรค การดูแลสุขภาพตนเองที่ไม่เหมาะสม และขาดการมีส่วนร่วมในการวางแผนการดูแลร่วมกับครอบครัว พยาบาลในฐานะที่เป็นพยาบาลเวชปฏิบัติครอบครัวและชุมชน มีบทบาทและความรับผิดชอบในการให้การพยาบาลดูแลผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง จึงเห็นความสำคัญที่จะพัฒนาการดูแลผู้ป่วยโรคเบาหวานที่มีภาวะแทรกซ้อนไตเรื้อรังระยะที่ 3 ที่บ้าน โดยประยุกต์ใช้แนวคิดการประเมินภาวะสุขภาพผู้ป่วยตามกรอบแนวคิดของการประเมินภาวะสุขภาพของกอร์ดอน การเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) แรงสนับสนุนทางสังคม (Social support) (สุรีรัตน์ ปิงสุทธิวงศ์, 2562) ซึ่งการนำครอบครัวมามีส่วนร่วม สนับสนุน ติดตาม กระตุ้นเตือนและช่วยในการควบคุมระดับน้ำตาลได้ดีขึ้นทำให้ผู้สูงอายุโรคเบาหวานสามารถปฏิบัติตัวได้ถูกต้องและต่อเนื่อง (พนมพร แก้วมูล และคณะ, 2563)

กรณีศึกษา 2 ราย นี้เป็นผู้ป่วยโรคเบาหวานที่มีภาวะแทรกซ้อนไตเรื้อรังระยะที่ 3 มีโรคร่วมไขมันและความดันโลหิตสูง ที่ยังควบคุมโรคได้ไม่ดี โดยประเมินรายบุคคล ได้แก่ ข้อมูลทั่วไป ตาม 11 แบบแผนสุขภาพของกอร์ดอน อาการและอาการแสดง อาการสำคัญ ประวัติการเจ็บป่วย และประวัติการแพ้ยา ติดตามอย่างใกล้ชิด ให้ผู้ป่วยได้รับการดูแลรักษาตามมาตรฐาน มีความรู้ ความเข้าใจในโรคที่เป็นอยู่และดูแลตนเองได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมกับบริบทของผู้ป่วยและครอบครัว โดยมุ่งหวังให้ผู้ป่วยได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวและสามารถจัดการสุขภาพตนเองได้อย่างเหมาะสม อันจะนำไปสู่การชะลอการเสื่อมของไตและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ และเปรียบเทียบ สาเหตุ กลไกการเกิดโรค พยาธิสภาพ สรีรวิทยา อาการและอาการแสดง การดำเนินโรค ในผู้ป่วยโรคเบาหวานที่มีภาวะแทรกซ้อนไตเรื้อรังระยะที่ 3 ที่บ้านในชุมชน 2 ราย

2. เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลสุขภาพของกรณีศึกษาและเสนอแนวทางการวางแผนการพยาบาลผู้ป่วยโรคเบาหวานที่มีภาวะแทรกซ้อนไตเรื้อรังระยะที่ 3 ในบริบทของการดูแลที่บ้าน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาประเภทกรณีศึกษาการดูแลผู้ป่วยโรคเบาหวานที่มีภาวะแทรกซ้อนไตเรื้อรังระยะที่ 3 ที่บ้านในชุมชน ที่อยู่ในเขตรับผิดชอบ และรับการรักษาโรงพยาบาลตรัง จังหวัดตรัง พ.ศ. 2568 จำนวน 2 ราย มีวิธีการดำเนินการศึกษา ดังนี้

1. คัดเลือกผู้ป่วยที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลเป็นผู้ป่วยโรคเบาหวานที่มีภาวะแทรกซ้อนไตเรื้อรังระยะที่ 3 ที่บ้านในชุมชน 2 ราย

2. ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา งานวิจัย การรักษาและกิจกรรมการพยาบาลเกี่ยวกับผู้ป่วยโรคเบาหวานที่มีภาวะแทรกซ้อนไตเรื้อรังระยะที่ 3 ที่บ้านในชุมชน ทบทวนความรู้เกี่ยวกับแนวคิดการประเมินสุขภาพตามกรอบแนวคิดของการประเมินภาวะสุขภาพของกอร์ดอน การเสริมเสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) แรงสนับสนุนทางสังคม (Social support) และปรึกษาพยาบาลที่มีความชำนาญเฉพาะทาง/แพทย์ผู้ทำการรักษา

3. สร้างสัมพันธภาพกับผู้ป่วย และดำเนินการขออนุญาตผู้ป่วยและญาติ โดยการลงนามในใบยินยอมให้การรักษาเพื่ออธิบายวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการศึกษา ประโยชน์ที่จะได้รับ รวมทั้งการปกป้องข้อมูลและสิทธิการถอนตัวจากการศึกษาก่อนลงนาม

4. ศึกษาข้อมูลของผู้ป่วย ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไป ตามแบบแผนสุขภาพอย่างละเอียด อาการและอาการแสดง อาการสำคัญ ประวัติการเจ็บป่วย ประวัติการแพ้ยา และการรักษาที่ได้รับ

5. รวบรวมข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์ วางแผนการพยาบาลตามกระบวนการพยาบาลให้ครอบคลุม ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การประเมินภาวะสุขภาพ การวินิจฉัยการพยาบาล การวางแผนการพยาบาล การปฏิบัติการพยาบาล และการประเมินผลการพยาบาล ทั้งทางด้านกาย จิตใจ สังคม จิตวิญญาณ

6. ปฏิบัติการพยาบาลและประเมินผลการพยาบาล และสรุปกรณีศึกษา

7. สรุปผลการพยาบาลและข้อเสนอแนะแก่ผู้ป่วยและญาติ

8. เรียบเรียงการเขียนรายงาน

ผลการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการเปรียบเทียบกรณีศึกษาจำนวน 2 ราย ซึ่งเป็นผู้ป่วยเรื้อรังในชุมชน เขตรับผิดชอบโรงพยาบาลตรัง โดยมีผลการศึกษา ดังนี้

ผู้ป่วยรายที่ 1 ผู้ป่วยหญิงไทยวัย 76 ปี เป็นโรคเบาหวานมา 19 ปี ขึ้นทะเบียนคลินิกเบาหวาน เมื่อปี 2549 โรงพยาบาลตรัง สามารถควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดได้ มีโรคประจำตัว เป็นโรคความดันโลหิตสูง ไขมันในเลือดสูง และไตเรื้อรังระยะที่ 3 ได้รับการวินิจฉัย Diabetes mellitus type 2 with Hypertension with Chronic kidney disease stage 3 with Hyperlipidemia

ผู้ป่วยรายที่ 2 ผู้ป่วยหญิงไทย อายุ 87 ปี เป็นโรคเบาหวานมา 24 ปี ขึ้นทะเบียนคลินิกเบาหวาน เมื่อปี 2544 โรงพยาบาลตรัง ไม่สามารถควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดได้ มีโรคประจำตัว เป็นโรคความดันโลหิตสูง ไขมันในเลือดสูง และไตเรื้อรังระยะที่ 3 ได้รับการวินิจฉัย Diabetes mellitus type 2 with Hypertension with Chronic kidney disease stage 3 with Hyperlipidemia

ตารางที่ 1 ข้อมูลการเจ็บป่วยของกรณีศึกษา

ข้อมูล	กรณีศึกษาที่ 1	กรณีศึกษาที่ 2
ข้อมูลภาวะสุขภาพ	- เป็นโรคเบาหวาน โรคไตเรื้อรัง โรคความดันโลหิตสูง และไขมันในเลือดสูงได้รับการรักษาด้วยยาแบบรับประทาน - น้ำหนักเกิน - นอนไม่หลับ - ปวดเมื่อยขาทั้งสองข้าง เป็นตะคริว - มีแผลที่ง่ามเท้าซ้าย - สภาพแวดล้อมที่พักอาศัยไม่เป็นระเบียบ	- เป็นโรคเบาหวาน โรคไตเรื้อรัง โรคความดันโลหิตสูง ได้รับการรักษาด้วยยาแบบรับประทาน - สภาพแวดล้อมที่พักอาศัยไม่เป็นระเบียบ
ข้อมูลลักษณะพื้นฐานของผู้ป่วยเบาหวาน	- วิตกกังวลเรื่องแผลที่ง่ามเท้า - นอนไม่หลับ - พฤติกรรมการดูแลตนเองไม่เหมาะสม การใช้ยาชุดแก้ปวด - มีความเสี่ยง เรื่อง ควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดไม่ได้ ไตเสื่อมเพิ่มขึ้น การมองเห็นไม่ชัด มีภาวะอ้วน	- วิตกกังวลเรื่องปวดขา/ค่าใช้จ่าย/ความเจ็บป่วยของบุตร - พฤติกรรมการดูแลตนเองไม่เหมาะสม การใช้ยาชุดแก้ปวด - มีความเสี่ยงเรื่อง ควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดไม่ได้ ไตเสื่อมเพิ่มขึ้น
แบบแผนที่ 1 การรับรู้และการจัดการสุขภาพ	- ความเข้าใจและพฤติกรรมการดูแลตนเองไม่เหมาะสม (อาหาร การออกกำลังกาย)	- ความเข้าใจและพฤติกรรมการดูแลตนเองไม่เหมาะสม (อาหาร การออกกำลังกาย การใช้ยาชุดแก้ปวดเข่า) - วิตกกังวลเรื่องปวดเข่า/รายได้/การเจ็บป่วยของบุตร
แบบแผนที่ 2 โภชนาการ	- พฤติกรรมบริโภคอาหารไม่เหมาะสม - มีภาวะอ้วนน้ำหนักเกิน	- พฤติกรรมบริโภคอาหารไม่เหมาะสม
แบบแผนที่ 4 กิจวัตรประจำวันและการออกกำลังกาย	- ปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน/ทำงานบ้านได้ ออกกำลังกายไม่ต่อเนื่อง	- ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ ปวดเข่า ออกกำลังกายไม่สม่ำเสมอ
แบบแผนที่ 5 การนอนหลับ พักผ่อน	- นอนวันละ ประมาณ 6-7 ชม. นอนหลับ ๆ ตื่น ๆ บางวันเมื่อมีความวิตกกังวลเรื่อง ปวดขา และแผลที่ง่ามเท้า	- นอนวันละ ประมาณ 7-8 ชม. นอนหลับ ๆ ตื่น ๆ เป็นบางวัน เมื่อวิตกกังวลเรื่องอาการเจ็บป่วยของตัวเองปวดเข่า ค่าใช้จ่าย และการเจ็บป่วยของบุตร
แบบแผนที่ 7 การรับรู้เกี่ยวกับตนเอง	- รับรู้ว่าตนเองมีสุขภาพไม่แข็งแรง เป็นเบาหวาน แต่ควบคุมน้ำตาลไม่ได้	- รับรู้ว่าตนเองมีสุขภาพไม่แข็งแรง ไม่สามารถช่วยหาเลี้ยงครอบครัวได้เหมือนก่อน และไม่สามารถช่วยดูแลลูกชายที่ป่วยได้

ตารางที่ 1 ข้อมูลการเจ็บป่วยของกรณีศึกษา (ต่อ)

ข้อมูล	กรณีศึกษาที่ 1	กรณีศึกษาที่ 2
แบบแผนที่ 8 บทบาท/สัมพันธภาพ	- ไม่พบภาวะผิดปกติในแบบแผนนี้	- บุตรคนที่ 2 อาละวาดเป็นบางครั้ง - มีภาระค่าใช้จ่ายการเรียนของหลาน
แบบแผนที่ 10 การเผชิญปัญหาและ ความอดทนต่อภาวะเครียด	- เมื่อมีปัญหาจะพูดคุยกับสามีและลูก บางครั้ง ไปพูดคุยกับเพื่อนบ้าน	- เมื่อมีปัญหาจะพูดคุยกับบุตรคนโต
การประเมินสภาพ ร่างกายตามระบบ	- รูปร่างอ้วน BMI 25.33 Kg/m^2 ความดันโลหิตสูง (150/75mmHg) ตามองเห็นไม่ชัด ปวดขา และมีแผลที่ง่ามเท้า	- รูปร่างสมส่วน BMI 22.64 Kg/m^2 สัญญาณชีพปกติ ชาที่ปลายมือและปลายเท้าทั้ง 2 ข้าง ข้อบวมและปวดเข่าขวาเดินไม่สะดวก
ผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการ	glucose 96 mg%, HbA1C 6.5% cholesterol 210 mg/dl, creatinine 1.23 mg/dl eGFR 43 ml/ min/1.73 m^2	glucose 186 mg%, HbA1C 6.9% cholesterol 144 mg/dl creatinine 1.35 mg/dl, eGFR 35 ml/ min/1.73 m^2 Hb 7.5 g/dl/, Hct. 25.1%

ตารางที่ 2 ข้อมูลการรักษาของกรณีศึกษา

ข้อมูล	กรณีศึกษาที่ 1	กรณีศึกษาที่ 2
ประวัติการเข้ารับการรักษาใน โรงพยาบาล	8-14 มี.ค. 68: Cellulitis Right leg 21-26 มี.ค. 68: Cellulitis Right leg 2-16 มิ.ย. 68: Sepsis (Admit ICU on Ventilator)	7 ธ.ค. 66: C-Spondylosis
การรักษา	การรักษา 25 ก.พ. 2568 จนถึงปัจจุบัน 1. Glipizide (5) 1/2 * 2 O ac 2. Utmos (30) 1*1 O pc 3. Atenolol (50) 1*1 O pc 4. Amlodipine (10) ½ * 1 O pc 5. Losatan (50) 1*1 O pc 6. Ferrous fumarate 1 * 1 O pc 7. 0.1% TA cream 8. ยาอมมะแว้ง	27 ตุลาคม 2567 จนถึงปัจจุบัน 1. Glipizide (5) 1* 2 O ac 2. Enalapril (5) ½ *1 O hs 3. simvastatin 20 mg ½ *1 O hs 4. FBC 1*2 O pc

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบกรณีศึกษาประเด็นปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดภาวะแทรกซ้อนทางไตในผู้ป่วยโรคเบาหวาน

ประเด็นเปรียบเทียบ	กรณีศึกษารายที่ 1	กรณีศึกษารายที่ 2	การวิเคราะห์
ปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดภาวะแทรกซ้อนทางไตในผู้ป่วยโรคเบาหวาน 1. อายุ ≥60 ปี 2. ระยะการเป็นโรคเบาหวาน ≥10 ปี 3. ความดันซีสโตลิก ≥130 mmHg 4. ระดับไตรกลีเซอร์ไรด์ในเลือด ≥ 150mg/dl	เพศหญิง ปัจจัยเสี่ยงที่ส่งเสริมให้เกิดได้แก่ อายุ ระยะเวลาในการป่วยเป็นโรคเบาหวาน 19 ปี มีโรคประจำตัวเป็นโรคความดันโลหิตสูง ระดับไตรกลีเซอไรด์ 151 mg/dl	เพศหญิง ปัจจัยเสี่ยงที่ส่งเสริมให้เกิด ได้แก่ อายุ ระยะเวลาในการป่วยเป็นโรคเบาหวาน 24 ปี มีโรคประจำตัวเป็นโรคความดันโลหิตสูง ระดับไตรกลีเซอไรด์ 198 mg/dl	กรณีศึกษาทั้ง 2 รายมีปัจจัยส่วนบุคคลที่คล้ายคลึงกัน ได้แก่ อายุ ระยะเวลาในการป่วยเป็นโรคเบาหวานมากกว่า 10 ปี ทั้ง 2 ราย มีโรคประจำตัวเป็นโรคความดันโลหิตสูง ระดับไตรกลีเซอไรด์ ≥ 150mg/dl

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบกรณีศึกษาประเด็นพยาธิสภาพอาการ และอาการแสดงของภาวะแทรกซ้อนทางไตในผู้ป่วยโรคเบาหวาน

ประเด็นเปรียบเทียบ	กรณีศึกษารายที่ 1	กรณีศึกษารายที่ 2	การวิเคราะห์
พยาธิสภาพ อาการ และอาการแสดงของภาวะแทรกซ้อนทางไต ในผู้ป่วยโรคเบาหวาน ภาวะแทรกซ้อนเรื้อรังของไต เนื่องจากไตเป็นอวัยวะที่เกี่ยวกับการกรองสารต่าง ๆ ในเลือดโดยตรงจึงเป็นอวัยวะหลักของร่างกายผู้ป่วยเบาหวานที่ได้รับผลกระทบจากระดับน้ำตาลในเลือดที่สูง จากการที่เส้นเลือดฝอยในโกลเมอรูลัสมีการขยายตัว ทำให้ไตมีขนาดใหญ่ขึ้น การไหลเวียนของเลือดลดลง และมีการเพิ่มแรงดันในผนังของโกลเมอรูลัส ส่งผลให้ไตสูญเสียหน้าที่ อัตราการกรองของไตจึงเพิ่มขึ้นมากกว่าปกติ ทำให้มีการซึมผ่านโปรตีนออกมาทางปัสสาวะ และอัตราการกรองของไตจะค่อย ๆ ลดลง และเกิดการคั่งของของเสีย ทำให้ผู้ป่วยเบาหวานมีอาการบวม และเกิดภาวะไตวาย ตามมา การมีโรคแทรกซ้อนเรื้อรังรุนแรงวิเคราะห์ได้จากค่า eGFR 30-59 ml/ min/1.73m^2 และอัตราการกรองลดลง	กรณีศึกษารายที่ 1 มีโรคแทรกซ้อน เรื้อรังรุนแรง: eGFR 43 ml/ min/1.73m^2 /yr.	กรณีศึกษารายที่ 2 มีโรคแทรกซ้อน เรื้อรังรุนแรง: eGFR 35 ml/ min/1.73m^2 /yr. - Hb 7.5 g/dl/, Hct. 25.1%	กรณีศึกษาทั้ง 2 ราย มีภาวะแทรกซ้อนทางไต ระยะที่ 3 เหมือนกัน ซึ่งจากค่า eGFR แสดงให้เห็นว่า ไตสูญเสียหน้าที่ อัตราการกรองของไตจึงเพิ่มขึ้น มากกว่าปกติ ทำให้มีการซึมผ่านโปรตีนออกมาทางปัสสาวะ และอัตราการกรองของไตจะค่อยๆลดลง และเกิดการคั่งของของเสีย จากกรณีศึกษารายที่ 2 พบว่า มีความเข้มข้นของเม็ดเลือดแดงต่ำ เนื่องจากอาการซีดในผู้ป่วยไตวายเกิดจากไตสร้างฮอร์โมนอีริโทรโพอิติน (EPO) ลดลง ทำให้ไขกระดูกสร้างเม็ดเลือดแดงได้น้อยลง ส่งผลให้ร่างกายขาดออกซิเจน เกิดอาการอ่อนเพลีย เหนื่อยง่าย ใจสั่น ผิวซีด และอาจมีอาการอื่นร่วมด้วย เช่น ขาดสารอาหาร การเสียเลือดเรื้อรัง

จากการรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เข้ารับการรักษาที่เกี่ยวข้องกับการเจ็บป่วยของกรณีศึกษาทั้ง 2 ราย ที่ได้จากผู้ป่วย ญาติ แฟ้มเวชระเบียน และจากการสังเกต เพื่อนำข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งหมดมาประกอบการวางแผนการพยาบาลตาม NANDA-I (ดังตารางที่ 4)

ตารางที่ 5 ข้อวินิจฉัยการพยาบาลและกิจกรรมการพยาบาลตาม NANDA-I

กรณีศึกษาที่ 1	กรณีศึกษาที่ 2	การพยาบาล
1. เสี่ยงต่อการทำงานของไตเสื่อมลง ข้อมูลสนับสนุน โรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงเรื้อรัง การควบคุมระดับน้ำตาลไม่ดี eGFR 43 ml/min/1.73m² วัตถุประสงค์ ระดับ eGFR คงที่หรือดีขึ้น และผู้ป่วยไม่เกิดภาวะแทรกซ้อนของไต เกณฑ์การประเมินผล 1. eGFR และ Creatinine อยู่ในเกณฑ์ปกติหรือไม่ลดลง 2. ผู้ป่วยไม่เกิดอาการบวมน้ำหรือภาวะแทรกซ้อน	1. เสี่ยงต่อการทำงานของไตเสื่อมลง ข้อมูลสนับสนุน - eGFR 35 ml/min/1.73 m² (CKD stage 3) - Creatinine 1.26 mg/dl - เป็นเบาหวานและความดันโลหิตสูง วัตถุประสงค์ eGFR และ Creatinine คงที่หรือดีขึ้น ไม่มีภาวะแทรกซ้อน เกณฑ์การประเมินผล 1. eGFR และ Creatinine คงที่หรือดีขึ้น 2. ผู้ป่วยไม่เกิดภาวะแทรกซ้อน ได้แก่ น้ำท่วมปอด ปลายมือปลายเท้าบวม หายใจเหนื่อย หัวใจวาย ฯลฯ	1. ประเมินการทำงานของไต (Creatinine, eGFR, Urine output) อย่างต่อเนื่อง 2. สอนผู้ป่วยและญาติเกี่ยวกับการควบคุมน้ำและโซเดียม โดยแนะนำการรับประทานอาหารอย่างเหมาะสม 3. ติดตามการใช้ยาและป้องกันผลข้างเคียงที่กระทบต่อการทำงานของไต 4. ส่งเสริมการควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดและระดับความดันโลหิตโดยการให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่ผู้ป่วยและญาติ 5. ประสานงานกับแพทย์เพื่อปรับยา และตรวจติดตาม
2. เสี่ยงต่อการติดเชื้อ ข้อมูลสนับสนุน 1. มีแผลที่ง่ามเท้า แผลขนาดประมาณ 4 cm รอบแผลแดง 2. ภาวะเบาหวานควบคุมไม่ดี (HbA1C 6.5%) 3. ประวัติเคยมี Cellulitis และ Sepsis วัตถุประสงค์ ผู้ป่วยไม่มีสัญญาณของการติดเชื้อเพิ่มขึ้นในแผลที่เท้า เกณฑ์การประเมินผล - แผลสะอาด ไม่ลุกลามไม่มีหนอง - ไม่มีไข้หรืออาการติดเชื้ออื่น ๆ - ผู้ป่วยสามารถดูแลแผลเองได้ตามคำแนะนำ	-	1. ประเมินแผลทุกวัน (สี, ขนาด, กลิ่น, ปริมาณน้ำเหลือง) 2. ทำความสะอาดแผลด้วยวิธีมาตรฐานและปกป้องแผลจากสิ่งสกปรก 3. สอนผู้ป่วยล้างมือก่อน และหลังการดูแลแผล 4. ตรวจสอบอุณหภูมิร่างกายและสัญญาณของการติดเชื้อ 5. ประสานแพทย์เพื่อปรับยาและการรักษาแผลตามความจำเป็น 6. สอนญาติผู้ป่วยในการดูแลแผลเบื้องต้นที่บ้าน

ตารางที่ 5 ข้อวินิจฉัยการพยาบาลและกิจกรรมการพยาบาลตาม NANDA-I (ต่อ)

กรณีศึกษาที่ 1	กรณีศึกษาที่ 2	การพยาบาล
3. ปวดเรื้อรัง ข้อมูลสนับสนุน 1. ผู้ป่วยบ่นปวดเมื่อยขา เป็นตะคริว 2. นอนไม่หลับจากอาการปวด วัตถุประสงค์ ผู้ป่วยสามารถควบคุมอาการปวดและทำกิจกรรมประจำวันได้ตามปกติ เกณฑ์การประเมินผล 1. ผู้ป่วยรายงานความปวดลดลง หรือ Pain score < 3 คะแนน 2. สามารถนอนหลับหรือทำกิจกรรมได้มากขึ้น 3. ลดการใช้ยาชุดแก้ปวดโดยไม่จำเป็น	3. ปวดเรื้อรัง ข้อมูลสนับสนุน 1. ปวดเข่าขวา 2. ปวดขาปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ลดลง วัตถุประสงค์ ผู้ป่วยสามารถควบคุมความปวดและทำกิจวัตรได้สะดวกมากขึ้น เกณฑ์การประเมินผล 1. ผู้ป่วยรายงานความปวดลดลง หรือ Pain score < 3 คะแนน 2. สามารถนอนหลับหรือทำกิจกรรมได้มากขึ้น 3. ลดการใช้ยาชุดแก้ปวดโดยไม่จำเป็น	1. ประเมินระดับความปวดโดยใช้มาตรวัดความปวด (0-10) 2. ให้ยาบรรเทาปวดตามแพทย์สั่ง 3. สอนเทคนิคการคลายกล้ามเนื้อและการยืดเหยียดขา 4. จัดตำแหน่งร่างกายให้สบาย ลดแรงกดทับ 5. ให้ความรู้เรื่องกิจกรรมที่ปลอดภัยและการพักผ่อน
-	4. เสี่ยงต่อภาวะแทรกซ้อนจากภาวะซีด ข้อมูลสนับสนุน 1. Hb 7.5 g/dl, Hct 25.1% (ต่ำ) 2. อ่อนเพลีย เหนื่อยง่าย วัตถุประสงค์ ค่าฮีโมโกลบินดีขึ้นหรือไม่ลดลง ผู้ป่วยไม่มีอาการซีดหรือเหนื่อยง่าย เกณฑ์การประเมินผล 1. Hb และ Hct ดีขึ้นหรือคงที่ 2. ผู้ป่วยไม่เหนื่อยง่ายหรือเวียนศีรษะ ปฏิบัติตามคำแนะนำด้านโภชนาการและยา	1. ประเมินอาการและสัญญาณชีพ 2. การส่งเสริมการเพิ่มออกซิเจนในร่างกาย โดยจัดท่านอนศีรษะสูง (Semi-Fowler's) เพื่อลดภาระงานของหัวใจและช่วยการหายใจ, ให้ออกซิเจนตามแผนการรักษา หากมีอาการเหนื่อยหรือค่า SpO_2 ต่ำ และแนะนำให้พักผ่อนเพียงพอ หลีกเลี่ยงกิจกรรมที่ใช้แรงมาก 3. ส่งเสริมการรับประทานอาหารที่มีธาตุเหล็กสูง อาหารที่ช่วยการดูดซึมธาตุเหล็ก และหลีกเลี่ยงอาหารที่ลดการดูดซึม 4. ให้ความรู้แก่ผู้ป่วยและญาติ เกี่ยวกับอาการเตือนของภาวะแทรกซ้อน เช่น หายใจลำบากมากขึ้น ใจสั่น อ่อนเพลียมาก แนะนำญาติให้พาผู้ป่วยมาพบแพทย์ตามนัด เพื่อติดตามค่าความเข้มข้นของเลือด และให้ข้อมูลเรื่องความสำคัญของการรับประทานอาหารที่เหมาะสมสำหรับผู้ป่วยที่มีภาวะซีดอย่างต่อเนื่อง
4. การดูแลสุขภาพตนเองบกพร่อง ข้อมูลสนับสนุน 1. HbA1C สูง (6.5%) 2. ภาวะอ้วน น้ำหนักเกิน 3. พฤติกรรมการดูแลตนเองไม่เหมาะสม (อาหาร การออกกำลังกาย การใช้ยาชุดแก้ปวด) วัตถุประสงค์ ผู้ป่วยสามารถปฏิบัติตนเองในการควบคุมเบาหวานและความดันโลหิตได้อย่างเหมาะสม เกณฑ์การประเมินผล 1. ผู้ป่วยสามารถบอกวิธีควบคุมอาหารและน้ำตาลได้ 2. ตรวจวัดระดับน้ำตาลอยู่ในเกณฑ์เป้าหมาย 3. รับประทานยาและออกกำลังกายตามแผน	5. การดูแลสุขภาพตนเองบกพร่อง ข้อมูลสนับสนุน 1. ผู้ป่วยมีพฤติกรรมการดูแลตนเองไม่เหมาะสม 2. ใช้ยาชุดแก้ปวด วัตถุประสงค์ ผู้ป่วยสามารถปฏิบัติตนเองในการควบคุมเบาหวาน ความดันโลหิต และโรคไตได้อย่างเหมาะสมเกณฑ์กาประเมินผล 1. ผู้ป่วยสามารถรับประทานยาตามแผนการรักษา 2. ระดับน้ำตาลและความดันโลหิตอยู่ในเกณฑ์ 3. ลดการใช้ยาชุดแก้ปวด	1. ประเมินความเข้าใจของผู้ป่วยและญาติเกี่ยวกับโรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง และโรคไต 2. ให้ความรู้เรื่องอาหารที่เหมาะสม การนับคาร์โบไฮเดรต และการออกกำลังกายที่ปลอดภัย 3. สอนวิธีตรวจระดับน้ำตาลในเลือดด้วยตนเอง 4. จัดทำแผนการดูแลตนเองรายวันร่วมกับผู้ป่วยและญาติ ผู้ดูแล 5. สอนการรับประทานยาและติดตามการใช้ยาอย่างสม่ำเสมอโดยให้ญาติหรือผู้ดูแลได้มีบทบาทในการดูแลและติดตามการรับประทานยาของผู้ป่วย

ตารางที่ 5 ข้อวินิจฉัยการพยาบาลและกิจกรรมการพยาบาลตาม NANDA-I (ต่อ)

กรณีศึกษาที่ 1	กรณีศึกษาที่ 2	การพยาบาล
5. เสี่ยงต่อการหกล้ม ข้อมูลสนับสนุน 1. ปวดขา 2. การมองเห็นไม่ชัด 3. สภาพแวดล้อมที่ พักอาศัยไม่เป็นระเบียบ วัตถุประสงค์ ผู้ป่วยไม่มีอุบัติเหตุหกล้มระหว่าง อยู่ที่บ้าน เกณฑ์การประเมินผล - ไม่มีเหตุการณ์หกล้ม - ผู้ป่วยและญาติสามารถปฏิบัติตามคำแนะนำ ได้	6. เสี่ยงต่อการหกล้ม ข้อมูลสนับสนุน 1. ปวดเข่า 2. การมองเห็นไม่ชัด 3. สภาพแวดล้อมที่พักอาศัย ไม่เป็นระเบียบ วัตถุประสงค์ ผู้ป่วยไม่มีอุบัติเหตุหกล้ม ระหว่างอยู่ที่บ้าน เกณฑ์การประเมินผล - ไม่มีเหตุการณ์หกล้ม - ผู้ป่วยและญาติสามารถปฏิบัติตาม คำแนะนำได้	1. ประเมินความสามารถใน การเคลื่อนไหวและความมั่นคงของผู้ป่วย 2. จัดสภาพแวดล้อมให้ปลอดภัย (เก็บของรก ลดสิ่งกีดขวาง) 3. แนะนำการใช้ไม้เท้า/อุปกรณ์ ช่วยเดิน 4. ให้คำแนะนำเรื่องรองเท้าที่เหมาะสม 5. สอนญาติให้ช่วยดูแลเมื่อผู้ป่วยเคลื่อนไหว
6. แบบแผนการนอนหลับพักผ่อนถูกรบกวน ข้อมูลสนับสนุน 1. ผู้ป่วยนอนหลับ ๆ ตื่น ๆ 2. ให้ประวัติว่านอนไม่หลับ หลายคืน วัตถุประสงค์ เพื่อให้สามารถนอนหลับได้อย่าง ต่อเนื่อง 6-8 ชั่วโมงต่อคืน เกณฑ์การประเมินผล 1. ผู้ป่วยนอนหลับต่อเนื่อง 2. ตื่นขึ้นพร้อมความสดชื่น ลดอาการง่วงนอนในระหว่างวัน	-	1. ประเมินรูปแบบการนอนหลับของผู้ป่วย 2. จัดสภาพแวดล้อมให้เงียบ สว่างเหมาะสม และสะอาด 3. แนะนำเทคนิคผ่อนคลาย เช่น หายใจลึก ฟังเพลงเบา ๆ 4. ให้ยาบรรเทาปวดก่อนนอนตาม คำสั่งแพทย์ 5. แนะนำกิจกรรมก่อนนอน เช่น อาบน้ำอุ่น หลีกเลี่ยงคาเฟอีน
7. โภชนาการเกินความต้องการของร่างกาย ข้อมูลสนับสนุน 1. ภาวะอ้วน น้ำหนักเกิน 2. Cholesterol สูง (210 mg/dl) วัตถุประสงค์ น้ำหนักผู้ป่วยลดลง 0.5-1 กก.ต่อ สัปดาห์และระดับไขมัน/น้ำตาลในเลือดดีขึ้น เกณฑ์การประเมินผล 1. น้ำหนักลดลงตาม เป้าหมาย 2. Cholesterol และ HbA1C ลดลง 3. ผู้ป่วยปรับพฤติกรรม การกินตามคำแนะนำ		1. ประเมินพฤติกรรมการบริโภคอาหาร 2. จัดทำแผนอาหารตามหลัก โภชนาการและโรคเบาหวาน 3. ส่งเสริมการออกกำลังกายที่ เหมาะสม 4. ติดตามน้ำหนักและ BMI สัปดาห์ละครั้ง 5. ให้ความรู้เกี่ยวกับผลเสียของอาหารไขมันสูง และน้ำตาล

อภิปรายผล

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษากรณีศึกษาสองรายมีโรคเรื้อรัง ได้แก่ เบาหวาน ความดันโลหิตสูง และโรคไตเรื้อรัง ซึ่งเพิ่มความเสี่ยงต่อภาวะแทรกซ้อน เช่น แผลติดเชื้อ ปวดข้อ ชาปลายมือปลายเท้า และภาวะซีด (Rupasinghe, S. & Jayasinghe, I. K., 2024)ข้อมูลห้องปฏิบัติการสะท้อนถึงการควบคุมเบาหวานไม่ดี (HbA1C

8.4% และ 8.9%) และการทำงานของไตลดลง (eGFR 43 และ 35 ml/min/1.73m²) (Li, J. et al., 2023) ผู้ป่วยทั้งสองรายมี eGFR อยู่ในช่วง 35-43 ml/min/1.73 m² (CKD Stage 3) สอดคล้องกับภาวะไตเสื่อมระดับปานกลาง-ค่อนข้างรุนแรง ประกอบกับมีพฤติกรรมสุขภาพไม่เหมาะสม เช่น การรับประทานอาหารผิดหลัก, ออกกำลังกายไม่สม่ำเสมอ, ใช้ยาชุดแก้ปวด, นอนหลับไม่ดี และสภาพบ้านที่ไม่ปลอดภัย ซึ่งเป็นปัจจัยเสี่ยงให้โรคไตเสื่อมต่อเนื่อง การประเมินในบริบทการดูแลที่บ้านทำให้พบปัจจัยเสี่ยงที่ไม่สามารถประเมินได้จากโรงพยาบาล เช่น สภาพแวดล้อมที่รก เสี่ยงหกล้ม การใช้ยาชุดแก้ปวด และสถานการณ์ครอบครัวที่ก่อให้เกิดความเครียด สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อความร่วมมือในการรักษาและการดำเนินโรคไต นอกจากนี้ทั้งสองรายมีพฤติกรรมการดูแลตนเองไม่เหมาะสม เช่น การควบคุมอาหาร การใช้ยา และการออกกำลังกายไม่สม่ำเสมอ ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นในการให้ความรู้และสนับสนุนด้านพฤติกรรม การป้องกันอันตราย และการจัดการความวิตกกังวล แผนการพยาบาลจึงเน้นการควบคุมระดับน้ำตาลและความดันโลหิต การป้องกันแผลติดเชื้อและภาวะแทรกซ้อน การบรรเทาความปวด รวมถึงการสนับสนุนด้านจิตใจและพฤติกรรมการดูแลตนเองอย่างครบถ้วน การมีส่วนร่วมของครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญ เพราะทั้งสองรายเป็นผู้สูงอายุที่ต้องพึ่งพาผู้อื่นในบางกิจกรรม เช่น การจัดยา การดูแลแผล และการพาไปพบแพทย์ (นฤมล สุขสว่าง, 2567) รวมทั้งการให้ความรู้ซ้ำอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้ป่วยญาติเข้าใจโรคและการปฏิบัติตัวที่เหมาะสมมากขึ้น ส่งผลให้บางพฤติกรรมสุขภาพดีขึ้น เช่น ลดการใช้ยาชุดแก้ปวด เริ่มควบคุมอาหาร และตรวจน้ำตาลเอง เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตและลดความเสี่ยงต่อภาวะแทรกซ้อนของผู้ป่วยโรคเรื้อรัง และช่วยให้ผู้ป่วยสามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติ พยาบาลชุมชนเป็นผู้ที่มีความสำคัญในการช่วยเหลือ ตามบทบาทหน้าที่ที่สำคัญโดยปฏิบัติการพยาบาลตามแนวทางการปฏิบัติหน้าที่หลักทางคลินิกของพยาบาลวิชาชีพ ได้แก่ การจัดการกับอาการรบกวน เรื่องอาการปวด และความวิตกกังวล การดูแลความปลอดภัยโดยการ ป้องกันการเกิดอุบัติเหตุและการบาดเจ็บจากภาวะที่เป็นความเสี่ยง เช่น การมองเห็นไม่ชัด ปวดเข่า ชาปลาย มือปลายเท้า (ราชวิทยาลัยแพทย์เวชศาสตร์ครอบครัวแห่งประเทศไทย, 2565) ดังนั้นพยาบาลควรมีบทบาทสำคัญในการ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมช่วยให้เกิดความร่วมมือระยะยาวในการดูแลโรคเรื้อรัง ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการป้องกันไตเสื่อมระยะต่อไป โดยพยาบาลจะต้องมีการติดตามและสนับสนุนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของการดูแลที่บ้าน (สมาคมโรคไตแห่งประเทศไทย, 2565) เพื่อป้องกันความผิดพลาดในการพยาบาลผู้ป่วยโรคเบาหวาน และโรคไตเรื้อรัง ป้องกันภาวะแทรกซ้อนที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการรักษาพยาบาล ได้แก่ ภาวะน้ำตาลในเลือดสูง ความดันโลหิตสูง ภาวะแทรกซ้อนเนื่องจากการทำงานของไตลดลง และภาวะซีด (Vaidya S. R. & Aeddula, N. R., 2024) ให้การดูแลต่อเนื่องโดยการติดตามเยี่ยมผู้ป่วยเพื่อประเมินผลการพยาบาล ประสานโรงพยาบาลและแหล่งประโยชน์ในชุมชน ในฐานะพยาบาลชุมชนมีบทบาทในการส่งเสริม และสนับสนุนการดูแลสุขภาพตนเองของผู้ป่วยด้วยการให้ความรู้ คำแนะนำ ติดตามเฝ้าระวังภาวะสุขภาพ ให้กำลังใจและเสริมพลัง เพื่อให้ผู้ป่วยสามารถดูแลตนเองได้ถูกต้อง ปฏิบัติการพยาบาลโดยคำนึงถึงสิทธิและความเป็นส่วนตัวของผู้ป่วย การรักษาความลับ ช่วยเหลือ ตอบสนอง ปัญหาและความต้องการของผู้ป่วยอย่างเหมาะสม

สรุปและข้อเสนอแนะ

การดูแลผู้ป่วยโรคเรื้อรังหลายระบบจำเป็นต้องใช้การวางแผนพยาบาลที่ครอบคลุมและรอบด้าน โดยเน้นการป้องกันภาวะแทรกซ้อน การส่งเสริมพฤติกรรมการดูแลตนเอง การติดตามผลอย่างต่อเนื่อง และการสนับสนุนทางจิตใจและสังคมเพื่อให้ผู้ป่วยสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและปลอดภัย ลดความเสี่ยงจากภาวะแทรกซ้อนในระยะยาว สำหรับการดูแลผู้ป่วยโรคเบาหวานที่มีภาวะแทรกซ้อนไตเรื้อรังระยะที่ 3 ที่บ้านและชุมชน ควรมีการตรวจประเมินอย่างละเอียดทั้งในระดับ Primary และ Secondary survey เพื่อแก้ไขปัญหาได้อย่างทันท่วงทีและให้คำแนะนำแก่ผู้ป่วยและญาติผู้ดูแลอย่างเหมาะสม ควบคู่กับการอบรมให้ความรู้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการดูแลอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ควรมีการรณรงค์ให้ความรู้แก่ประชาชนเพื่อสร้างความตระหนักและการมีส่วนร่วมในการดูแลตนเองและครอบครัว รวมถึงการพัฒนาแนวทางการติดตามเยี่ยมบ้านอย่างเป็นระบบในชุมชนเพื่อสนับสนุนการดูแลผู้ป่วยกลุ่มนี้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กองโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค. (2566). แนวทางการดำเนินงานการดูแลผู้เป็นเบาหวานให้เข้าสู่ระยะสงบ. เรียกใช้เมื่อ 11 ธันวาคม 2568 จาก https://ddc.moph.go.th/uploads/publish/1517720240105071553.pdf

นฤมล สุขสว่าง. (2567). การพยาบาลผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงที่ควบคุมโรคได้ไม่ดีในชุมชน: กรณีศึกษา. เรียกใช้เมื่อ 11 ธันวาคม 2568 จาก https://ayo.moph.go.th/main/file_upload/subforms/2024_1d1082937b38f82423ddd30b1b042c7/การพยาบาลผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลห_202401311032.pdf

พนมพร แก้วมูล และคณะ. (2563). โปรแกรมส่งเสริมสุขภาพโดยครอบครัวมีส่วนร่วมในผู้สูงอายุโรคเบาหวานชนิดที่ 2 ที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้ อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา. วารสารสุขศึกษา, 43(2), 119-133.

พิชญ์ชญานิษฐ์ เรืองเริงกุลฤทธิ์ และคณะ. (2565). แนวทางการพัฒนาการดูแลผู้ป่วยเบาหวานชุมชนท่าสาป ในจังหวัดยะลา. วารสารวิจัยและนวัตกรรมทางสุขภาพ, 5(1), 22-34.

ยุทธศาสตร์ ภูวิชัย. (2567). การพยาบาลผู้ป่วยไตวายเรื้อรังระยะสุดท้ายที่ได้รับการล้างไตทางช่องท้องแบบต่อเนื่องที่มีการติดเชื้อของเยื่อบุช่องท้อง. วารสารโรงพยาบาลมหาสารคาม, 16(2), 112-122.

ราชวิทยาลัยแพทย์เวชศาสตร์ครอบครัวแห่งประเทศไทย. (2565). แนวทางการดูแลผู้ป่วยเบาหวาน ชนิดที่ 2 ให้เข้าสู่โรคเบาหวานระยะสงบด้วยการ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มงวดสำหรับบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข. เรียกใช้เมื่อ 13 ตุลาคม 2568 จาก https://drive.google.com/file/d/1_pooxEPbFFvH6IR5DR3tNjk9q1nOUIUD/view

โรงพยาบาลตรัง. (2567). สถิติข้อมูลในระบบHDC จังหวัดตรัง 2567. ตรัง: เอกสารอิเล็กทรอนิกส์โรงพยาบาลตรัง.

สมาคมโรคไตแห่งประเทศไทย. (2565). คำแนะนำสำหรับการดูแลผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังก่อนการบำบัดทดแทนไต พ.ศ. 2565 (ฉบับปรับปรุงเพิ่มเติม). เรียกใช้เมื่อ 26 ตุลาคม 2568 จาก https://www.nephrothai.org/wp-content/uploads/2023/03/CKD-guideline-2565-

สุรีรัตน์ ปิงสุทธิวงศ์. (2562). การพยาบาลผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดที่ 2 ที่ไม่สามารถควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดได้ในชุมชน. วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระจอมเกล้าจังหวัดเพชรบุรี, 2(3), 59-74.

Li, J. et al. (2023). Association between anemia and the risk and outcomes of diabetic foot in patients with type 2 diabetes mellitus. Experimental and Therapeutic Medicine, 26(2), 384. https://doi.org/10.3892/etm.2023.12083.

Rupasinghe, S. & Jayasinghe, I. K. (2024). Prevalence and associated factors of anemia in patients with type 2 diabetes mellitus. BMC Endocrine Disorders, 24(1), 156. https://doi.org/10.1186/s12902-024-01681-7.

Vaidya S. R. & Aeddula, N. R. (2024). Chronic kidney disease. In: Stat Pearls. StatPearls Publishing. Retrieved October 13, 2025, from https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK535404/

บทความวิชาการ

บทบาทวิทยาลัยชุมชนสตูลในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)*

THE ROLE OF SATUN COMMUNITY COLLEGE IN ADVANCING THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS (SDGs)

กิตติยา ฤทธิภักดี*, อุใบ หมัดหมุด, ปิยะพร จันทร์เพ็ชร

Kittiya Rittipakdee*, Ubai Madmud, Piyaporn Chanpetch

วิทยาลัยชุมชนสตูล สตูล ประเทศไทย

Satun Community College, Satun, Thailand

*Corresponding author E-mail: Kittiya.c2517@gmail.com

บทคัดย่อ

การพัฒนาวิทยาลัยชุมชนสู่ความยั่งยืนเป็นกลไกเชิงยุทธศาสตร์สำคัญต่อการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนและพัฒนาผู้สำเร็จการศึกษาให้มีคุณภาพในศตวรรษที่ 21 บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทของวิทยาลัยชุมชนสตูลในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ผ่านการสนับสนุนพันธกิจ 5 ด้าน ได้แก่ 1) การจัดการศึกษาหลักสูตรอนุปริญญา ประกาศนียบัตร และสัมฤทธิบัตรเพื่อสร้างสรรค์ปัญญาและเพิ่มศักยภาพคนในชุมชน 2) การบริการวิชาการที่ตอบสนองความต้องการและการประกอบอาชีพของพื้นที่ 3) การวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาและคุณภาพชีวิต 4) การอนุรักษ์และสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจ สังคมของภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 5) การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน การศึกษานี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการวิเคราะห์เอกสารนโยบาย รายงานการดำเนินงาน และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้บริหาร อาจารย์ และบุคลากร โดยวิเคราะห์ประเด็นที่สะท้อนบทบาทของวิทยาลัยชุมชนในฐานะ “กลไกการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน” ซึ่งช่วยยืนยันผลการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า วิทยาลัยชุมชนสตูลมีส่วนสำคัญในการบูรณาการแนวคิดความยั่งยืนและทักษะชีวิตในการจัดการเรียนรู้ การพัฒนากิจกรรมและโครงการชุมชนที่ส่งเสริมเศรษฐกิจหมุนเวียนและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชน หน่วยงานท้องถิ่น และภาคเอกชน รวมถึงการขับเคลื่อนงานวิจัยและนวัตกรรมที่ตอบสนองบริบทพื้นที่ สรุปได้ว่าการดำเนินงานเชิงรุกควบคู่กับการบูรณาการ SDGs และพันธกิจทั้ง 5 ด้าน ทำให้วิทยาลัยชุมชนสตูลสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อชุมชนและสังคมยั่งยืน และสนับสนุนการพัฒนาผู้สำเร็จการศึกษาให้มีความสามารถปรับตัวและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกได้อย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: วิทยาลัยชุมชนสตูล, การพัฒนาที่ยั่งยืน, เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน, การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

* Received 6 December 2025; Revised 25 December 2025; Accepted 26 December 2025

Abstract

The development of community colleges toward sustainability represents a strategic mechanism for strengthening community capacity and enhancing the quality of graduates in the twenty-first century. This academic article aims to analyze the role of Satun Community College in advancing the Sustainable Development Goals (SDGs) through the integration of five core missions: (1) providing diploma, certificate, and non-degree programs that cultivate knowledge and enhance human potential within communities; (2) delivering academic services that respond to local needs and support livelihood development; (3) conducting research that generates knowledge and innovations beneficial to education and quality of life; (4) preserving and creating socio-economic value from local wisdom; and (5) promoting lifelong learning to reinforce community resilience. This study employed qualitative research methods, including policy document analysis, reviews of institutional operational reports, and in-depth interviews with administrators, lecturers, and staff. The analysis focused on issues that reflect the college's role as a "mechanism for sustainable community development," thereby validating the thematic findings. The results reveal that Satun Community College plays a significant role in integrating sustainability concepts and life skills into learning management; developing community projects and activities that promote the circular economy and environmental conservation; fostering collaboration networks with communities, local agencies, and the private sector; and driving research and innovation that respond to local contexts. In conclusion, proactive institutional practices, coupled with the integration of the SDGs and the five core missions, have enabled Satun Community College to create positive, sustainable impacts on communities and society, while preparing graduates to adapt and respond effectively to global changes.

Keywords: Satun Community College, Sustainable Development (SDGs), Sustainable Development Goals, Collaborative Networks

บทนำ

โลกในศตวรรษที่ 21 เผชิญการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี ส่งผลต่อวิถีชีวิตมนุษย์ในหลายมิติ ทั้งการขยายตัวของโลกาภิวัตน์ การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ปัจจัยเหล่านี้ก่อให้เกิดทั้งโอกาสและความท้าทาย เช่น ความเหลื่อมล้ำทางสังคม การใช้ทรัพยากรเกินขีดจำกัด และความจำเป็นที่ระบบการศึกษาต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับทักษะและสมรรถนะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 (ไกรศร วันละ และเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร, 2564) ภายใต้บริบทดังกล่าว วิทยาลัยชุมชนจำเป็นต้องพัฒนาระบบบริหารจัดการและกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อผลิตบัณฑิตที่สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมและชุมชนได้อย่างมีประสิทธิผล แนวคิดด้าน

สิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืนได้รับการเน้นย้ำอย่างต่อเนื่องตั้งแต่การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ (United Nations Conference on the Human Environment: UNCHE) เมื่อปี พ.ศ. 2515 ณ กรุงสต็อกโฮล์ม ประเทศสวีเดน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญที่ทำให้ประชาคมโลกตระหนักถึงปัญหาการทำลายสิ่งแวดล้อมและร่วมมือกันภายใต้องค์การ OECD เพื่อลดผลกระทบที่เกิดขึ้น แม้ว่าการเติบโตทางเศรษฐกิจและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีจะช่วยขับเคลื่อนการพัฒนา แต่ก็ทำให้ทรัพยากรถูกใช้เกินศักยภาพและส่งผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตและระบบนิเวศ เพื่อรับมือกับความท้าทายดังกล่าว จึงเกิดแนวคิด “การพัฒนาที่ยั่งยืน” ที่มุ่งตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันโดยไม่ลดทอนโอกาสของคนรุ่นอนาคต แนวคิดนี้สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของไทย ซึ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิต การพึ่งพาตนเอง และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การพัฒนาที่ยั่งยืนประกอบด้วย 3 มิติหลัก (Ministry of Natural Resources and Environment, 2013) ได้แก่ 1) มิติทางเศรษฐกิจ การสร้างระบบเศรษฐกิจที่มั่นคง เติบโตอย่างมีคุณภาพ และกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม 2) มิติทางสังคม การพัฒนาคุณภาพชีวิต การศึกษา ความปลอดภัย และความเท่าเทียม และ 3) มิติด้านสิ่งแวดล้อม การใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า ควบคู่กับการฟื้นฟูและอนุรักษ์เพื่อสืบทอดสู่คนรุ่นต่อไป ในระดับสากล องค์การสหประชาชาติได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) จำนวน 17 เป้าหมาย เพื่อเป็นกรอบการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล ซึ่งสามารถนำมาบูรณาการเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาวิทยาลัยชุมชนได้อย่างมีทิศทางและยั่งยืน

วิทยาลัยชุมชนเป็นสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในสังกัดสถาบันวิทยาลัยชุมชน มีพันธกิจหลักในการจัดการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญา สำหรับผู้ที่ขาดโอกาสทางการศึกษา และจัดฝึกอบรมระยะสั้นเพื่อพัฒนาทักษะและศักยภาพประชากรวัยแรงงานให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ปัจจุบันมีวิทยาลัยชุมชนทั้งสิ้น 21 แห่งทั่วประเทศ โดยดำเนินงานตอบสนองต่อบริบทและความต้องการของท้องถิ่นอย่างเหมาะสม สำหรับวิทยาลัยชุมชนสตูล มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนและการสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อผู้เรียนและพื้นที่โดยรอบ ภายใต้แผนยุทธศาสตร์สถาบันวิทยาลัยชุมชน ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2561–2565) ซึ่งจัดทำผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของสภาสถาบัน ผู้บริหาร และบุคลากร โดยกำหนดเป้าหมาย กลยุทธ์ แนวทางปฏิบัติ และตัวชี้วัดที่สามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมและเกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม การดำเนินงานดังกล่าวสอดคล้องกับ SDGs โดยมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล นอกจากนี้ ในระยะต่อมาได้มีการจัดทำแผนพัฒนาความเป็นเลิศสถาบันวิทยาลัยชุมชน ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566–2570) เพื่อยกระดับสู่ “วิทยาลัยแห่งการสร้างสรรค์และนวัตกรรมชุมชน” (สถาบันวิทยาลัยชุมชน, 2566) ด้วยเป้าประสงค์สำคัญ 4 ประการ ได้แก่ การสร้างผู้ประกอบการรุ่นใหม่ในชุมชน การสร้างนวัตกรรมชุมชน การพัฒนาความเป็นเลิศเฉพาะทาง และการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Community of Lifelong Learning) ผ่าน 4 ยุทธศาสตร์หลักคือ 1) การบริหารจัดการเชิงรุกและธรรมาภิบาล 2) การสร้างผู้ประกอบการรุ่นใหม่ (Community Startup) 3) การสร้างนวัตกรรมชุมชน และ 4) การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกช่วงวัย การดำเนินงานตามแผนพัฒนานี้อาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องในชุมชน การระดมความคิดเห็น การปรับกรอบความคิด (Reinventing) และการจัดทำตัวชี้วัดความสำเร็จให้สอดคล้องกับกฎกระทรวงการจัดกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2564 เพื่อให้วิทยาลัยชุมชนสามารถตอบสนองพันธกิจ สร้างผู้สำเร็จการศึกษาที่มีคุณภาพ

และมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน การผสานแนวคิด SDGs การพัฒนาทักษะเชิงวิชาชีพ และการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ทำให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในชีวิตจริงและสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อพื้นที่รอบข้างได้อย่างเป็นรูปธรรม

วิทยาลัยชุมชนสตูลในฐานะสถาบันอุดมศึกษา ที่มีบทบาทสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนและพัฒนาพื้นที่ชายแดนภาคใต้ให้เข้มแข็ง ยังคงมุ่งมั่นดำเนินงานภายใต้พันธกิจด้านการศึกษา การบริการวิชาการ และการสร้างความร่วมมือกับภาคีในท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการขับเคลื่อนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนที่สอดคล้องกับลักษณะพื้นที่ของจังหวัดสตูล ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีทั้งทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย บทความนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะนำเสนอบทบาทของวิทยาลัยชุมชนสตูลในการสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) วิเคราะห์ผลกระทบเชิงบวกต่อผู้เรียนและชุมชน ตลอดจนเสนอแนวทางและข้อเสนอแนะเพื่อให้การดำเนินงานตามพันธกิจของวิทยาลัยสอดคล้องกับ SDGs ทั้งในด้านการเรียนการสอน การพัฒนาทักษะนักศึกษา และการบูรณาการความร่วมมือกับชุมชนอย่างยั่งยืน

SDGs เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อโลกอนาคต

การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) เป็นแนวคิดสำคัญที่ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม พร้อมกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างสมดุล (World Commission on Environment and Development, 1987) เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเกิดขึ้นท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งเป็นผลจากการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงของสังคมโดยเฉพาะการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุระดับโลก และความก้าวหน้าทางอุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติจำนวนมหาศาลถูกใช้และเสื่อมสภาพลงอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2543 ประเทศสมาชิกขององค์การสหประชาชาติได้ร่วมกันกำหนดกรอบเป้าหมายการพัฒนาในระดับชาติและระดับสากล โดยจัดประชุม ณ นครนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา มีประเทศเข้าร่วม 189 ประเทศ รวมถึงประเทศไทย และเห็นชอบในการตั้ง “เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ” (Millennium Development Goals: MDGs) ซึ่งทุกประเทศต้องดำเนินการจนถึงปี พ.ศ. 2558 และพบว่าประสบผลสำเร็จในหลายประเทศ ในวันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2558 การประชุมสมัชชาสหประชาชาติสมัยสามัญครั้งที่ 70 ณ สำนักงานใหญ่องค์การสหประชาชาติ มีประเทศไทยและประเทศสมาชิก 193 ประเทศร่วมลงนามรับรอง วาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2030 (The 2030 Agenda for Sustainable Development) ซึ่งกำหนดให้มีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เป็นแนวทางการดำเนินงานร่วมกันของแต่ละประเทศ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) SDGs เป็นกรอบแนวทางระดับสากลที่ครอบคลุมประเด็นสำคัญด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม มุ่งให้การพัฒนาทุกด้านเกิดขึ้นอย่างสมดุลและยั่งยืน ส่งเสริมความเสมอภาคทางสังคม ลดความยากจน และรักษาทรัพยากรธรรมชาติเพื่ออนาคตของโลก เป้าหมายเหล่านี้ช่วยประเทศต่าง ๆ วางแผนและติดตามการพัฒนาที่ครอบคลุมและต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมายหลัก 17 เป้าหมายที่เป็นกรอบในการดำเนินงานระดับชาติและระดับโลก โดยเป้าหมายเหล่านี้เป็นกรอบที่ช่วยประเทศต่าง ๆ วางแผนและติดตามการพัฒนาที่ครอบคลุมและต่อเนื่อง ประกอบด้วยเป้าหมายหลัก 17 เป้าหมายได้แก่

เป้าหมายที่ 1 ขจัดความยากจนในทุกรูปแบบทุกที่ (No Poverty)

เป้าหมายที่ 2 ขจัดความหิวโหยบรรลุเป้าหมายความมั่นคงทางอาหารและโภชนาการที่ดีขึ้นและส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน (No Hunger)

เป้าหมายที่ 3 ทำให้แน่ใจถึงการมีสุขภาวะในการดำรงชีวิตและส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของทุกคนในทุกช่วงอายุ (Good Health and Well-Being)

เป้าหมายที่ 4 ทำให้แน่ใจถึงการได้รับการศึกษาที่ได้คุณภาพอย่างเท่าเทียมและทั่วถึงและส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ทุกคน (Quality Education)

เป้าหมายที่ 5 บรรลุถึงความเท่าเทียมทางเพศและเสริมสร้างพลังให้แก่สตรีและเด็กหญิงทุกคน (Gender Equality)

เป้าหมายที่ 6 ทำให้แน่ใจว่าเรื่องน้ำและการสุขาภิบาลได้รับการจัดการอย่างยั่งยืนและมีสภาพพร้อมใช้สำหรับทุกคน (Clean Water and Sanitation)

เป้าหมายที่ 7 ทำให้แน่ใจว่าทุกคนสามารถเข้าถึงพลังงานที่ทันสมัยยั่งยืนเชื่อถือได้ตามกำลังซื้อของตน (Renewable Energy)

เป้าหมายที่ 8 ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนและทั่วถึงให้เป็นไปอย่างยั่งยืนส่งเสริมศักยภาพการมีงานทำและการจ้างงานเต็มที่และงานที่มีคุณค่าสำหรับทุกคน (Good Jobs and Economic Growth)

เป้าหมายที่ 9 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงส่งเสริมการปรับตัวให้เป็นอุตสาหกรรมอย่างยั่งยืนและทั่วถึงและสนับสนุนนวัตกรรม (Innovation and Infrastructure)

เป้าหมายที่ 10 ลดความเหลื่อมล้ำทั้งภายในและระหว่างประเทศ (Reduced Inequalities) เป้าหมายที่ 11 ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความปลอดภัยทั่วถึงพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและยั่งยืน (Sustainable Cites and Communities)

เป้าหมายที่ 12 ทำให้แน่ใจถึงการมีแบบแผนการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน (Responsible Consumption)

เป้าหมายที่ 13 ดำเนินการอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่เกิดขึ้น (Climate Action)

เป้าหมายที่ 15 พิทักษ์บูรณะและส่งเสริมการใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืนของระบบนิเวศบนบกจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืนต่อสู้กับการแปรสภาพเป็นทะเลทรายหยุดยั้งและฟื้นฟูความเสื่อมโทรมของที่ดินและหยุดยั้งการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ (Life on Land)

เป้าหมายที่ 16 ส่งเสริมให้สังคมมีความเป็นปกติสุขไม่แบ่งแยกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนมีการเข้าถึงความยุติธรรมโดยถ้วนหน้าและสร้างให้เกิดสถาบันอันเป็นที่พึ่งของส่วนรวมมีประสิทธิผลและเป็นที่ยอมรับในทุกระดับ (Peace and Justice)

เป้าหมายที่ 17 เสริมสร้างความเข้มแข็งในวิธีการปฏิบัติให้เกิดผลและสร้างพลังแห่งการเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือระดับสากลต่ออการพัฒนาที่ยั่งยืน (Partnerships for the Goals)

ภาพที่ 1 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (The Global Goals for Sustainable Development)

บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในการส่งเสริมความยั่งยืน

สถาบันอุดมศึกษามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไปสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) เนื่องจากการศึกษาเป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพและศักยภาพในการเผชิญกับความท้าทายในศตวรรษที่ 21 (วันเพ็ญ ถวิลการ และชัยยนต์ เพาพาน, 2566) การจัดการศึกษาในอุดมศึกษาจึงไม่เพียงมุ่งเน้นการถ่ายทอดความรู้ แต่ยังต้องสร้างความเท่าเทียม คุณภาพ และการเข้าถึงการเรียนรู้อย่างทั่วถึง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำทักษะและความรู้ไปใช้ได้จริงทั้งในชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพ บทบาทเชิงนโยบายและการจัดการของอุดมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมความยั่งยืน ได้แก่ การเพิ่มโอกาสและความเสมอภาคในการเข้าถึงการศึกษาที่มีมาตรฐาน การพัฒนาระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และการผลิตกำลังคนที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ตลาดแรงงาน และการพัฒนาประเทศ นอกจากนี้ ความร่วมมือระหว่างอุดมศึกษา ภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน ถือเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้การขับเคลื่อนการศึกษาไปสู่ความยั่งยืนเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อสนับสนุนการบรรลุ SDGs อุดมศึกษาจำเป็นต้องปฏิรูปทั้งด้านโครงสร้างและกระบวนการ ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรเชิงรุกที่บูรณาการข้ามสาขาวิชา ส่งเสริมการคิดเชิงสร้างสรรค์ การคิดขั้นสูง และการคิดแบบพหุปัญญา ตลอดจนการพัฒนาครู การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผลที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมและความต้องการของผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพและบูรณาการเช่นนี้จะนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน

บทบาทสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาในการสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้แก่

1. การเสริมสร้างผู้นำแห่งอนาคต มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีองค์ความรู้ ทักษะ และค่านิยมที่สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืน ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือปฏิบัติ การคิดเชิงวิพากษ์ และการทำงานร่วมกับชุมชน เพื่อบ่มเพาะให้ผู้เรียนมีวิสัยทัศน์ มองเห็นความเชื่อมโยงของปัญหา มีความรับผิดชอบต่อสังคม และพร้อมสร้างสรรค์นวัตกรรมที่ตอบโจทย์ความท้าทายร่วมสมัย ทั้งนี้การศึกษาเพื่อความยั่งยืนควรเป็นกระบวนการเรียนรู้เชิงเปลี่ยนแปลงที่ช่วยหล่อหลอมผู้เรียนให้ก้าวสู่บทบาทผู้นำในการสร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในสังคม

2. การเป็นต้นแบบของการดำเนินงานที่ยั่งยืน เช่น การจัดการพื้นที่สีเขียว การใช้พลังงานทดแทน และการลดของเสีย ช่วยสร้างแรงบันดาลใจและกระตุ้นให้สังคม นำแนวทางปฏิบัติที่ยั่งยืนไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันและองค์กรของตนเอง (UNESCO-IESALC, 2023)

3. การวิจัยและนวัตกรรมเพื่อความยั่งยืน ทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ใหม่และพัฒนานวัตกรรมที่ตอบโจทย์ปัญหาสิ่งแวดล้อมและสังคม เช่น พลังงานสะอาด การจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ และเทคโนโลยีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม กระบวนการวิจัยช่วยเพิ่มความเข้าใจเชิงลึกต่อประเด็นความยั่งยืนและนำไปสู่การสร้างแนวทางแก้ไขที่เป็นรูปธรรม สามารถขยายผลสู่การพัฒนาเชิงระบบ ทั้งนี้การสร้างสังคมที่ยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการความรู้ วิทยาศาสตร์ และนวัตกรรมเพื่อขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ (Cortese, A. D., 2003)

4. การเสริมสร้างความตระหนักรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชน ผ่านกิจกรรมจิตอาสาและโครงการที่เชื่อมโยงการเรียนรู้กับสังคม ช่วยปลูกฝังจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมและความรับผิดชอบต่อสังคมให้แก่ผู้เรียน ทั้งยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และทักษะกับชุมชนจริง ส่งเสริมการเรียนรู้แบบลงมือทำและสร้างความร่วมมือระหว่างผู้เรียนกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในสังคม

5. การพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนที่บูรณาการ SDGs โดยเชื่อมโยงความรู้หลายสาขา ส่งเสริมการแก้ปัญหาจริง และออกแบบการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังพฤติกรรมที่สอดคล้องกับความยั่งยืนในชีวิตประจำวัน

6. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรชุมชน ช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ การสนับสนุนทรัพยากร และความยืดหยุ่นในการดำเนินโครงการต่าง ๆ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนโครงการไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

บริบทและยุทธศาสตร์ของวิทยาลัยชุมชนสตูล

วิทยาลัยชุมชนสตูลดำเนินงานตามพันธกิจและยุทธศาสตร์เพื่อสนับสนุนการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) อย่างเป็นระบบ โดยมียุทธศาสตร์สำคัญ 8 ด้าน ดังนี้

1. พัฒนาบุคลากร นักศึกษา และชุมชน ให้มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะที่สอดคล้องกับเป้าหมาย SDGs ด้านการศึกษา สุขภาพ ความมั่นคงทางอาหาร ความเสมอภาคทางเพศ การลดความเหลื่อมล้ำ และการมีส่วนร่วมของชุมชน (SDG 1, 2, 3, 4, 5, 10, 11)

2. ออกแบบหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนแบบบูรณาการทฤษฎี-ปฏิบัติ และใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อให้นักศึกษาเข้าใจบริบทท้องถิ่น แก้ปัญหาจริง และส่งเสริมงานที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจยั่งยืน ความมั่นคงด้านอาหาร และการเข้าถึงพลังงานสะอาด (SDG 2, 4, 7, 8, 12, 13, 15)

3. สนับสนุนงานวิจัยเชิงพื้นที่และวิจัยเพื่อชุมชน (Community-Based Research) ที่สามารถนำผลลัพธ์ไปแก้ไขปัญหา สร้างนวัตกรรม และพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ครอบคลุมด้านน้ำ สาธารณสุข สิ่งแวดล้อม และชุมชน (SDG 6, 9, 11, 12, 14, 15)

4. ดำเนินงานบริการวิชาการและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างวิทยาลัยและชุมชน เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและสังคม ต่อยอดโครงการใหม่ และส่งเสริมความร่วมมือระดับท้องถิ่นและระดับชาติ (SDG 8, 17)

5. บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นและนวัตกรรมร่วมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อส่งเสริมผลิตภัณฑ์และบริการชุมชนอย่างยั่งยืน สร้างรายได้เสริม ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมการเข้าถึงพลังงานสะอาด (SDG 7, 8, 9, 12, 13)

6. พัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้และวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกับชุมชน เช่น การจัดพื้นที่เรียนรู้ การจัดการขยะ การสร้างพื้นที่สีเขียว การจัดการน้ำสะอาด และการส่งเสริมสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี (SDG 3, 6, 11, 13, 15)

7. บริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ โดยกำหนดผู้รับผิดชอบชัดเจน ติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน พร้อมใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสนับสนุนการวิเคราะห์และตัดสินใจเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และความยั่งยืนของสถาบัน (SDG 16, 17)

8. สร้างเครือข่ายความร่วมมือระยะยาวกับชุมชน หน่วยงานรัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาสังคม เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ครอบคลุมทุกมิติของ SDGs (SDG 1–17)

แนวปฏิบัติที่ดี ผลการดำเนินงาน และปัญหา อุปสรรค และความท้าทาย เพื่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

วิทยาลัยชุมชนสตูลมีเป้าหมายสำคัญในการเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มุ่งพัฒนาชุมชนท้องถิ่นมาอย่างต่อเนื่อง โดยให้ความสำคัญกับการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติสถาบันวิทยาลัยชุมชน พ.ศ. 2558 (ราชกิจจานุเบกษา, 2558) ที่กำหนดในมาตรา 8 ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา วิทยาลัยชุมชนสตูลได้สร้างความร่วมมือกับชุมชนต่าง ๆ ผ่านภารกิจการจัดการเรียนการสอนควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชน การถ่ายทอดองค์ความรู้และนวัตกรรมที่จำเป็นต่อการพัฒนาและแก้ปัญหาของพื้นที่ และส่งเสริมให้บุคลากรทำการศึกษาและวิจัยเชิงพื้นที่เพื่อตอบสนองความต้องการเฉพาะของชุมชนและท้องถิ่น เน้นการบูรณาการกับการเรียนการสอน งานวิจัย และการบริการชุมชน รวมทั้งการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกวิทยาลัยชุมชน ผลการดำเนินงานดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การดำเนินงานเชิงรุกและการบูรณาการ SDGs เป็นแนวปฏิบัติที่ดีและเป็นกลยุทธ์สำคัญในการสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อชุมชนและสังคมอย่างได้ดังนี้

ด้านบริบท วิทยาลัยชุมชนสตูลมีบทบาทเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มุ่งพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง โดยดำเนินงานร่วมกับสังคม ชุมชน และหน่วยงานท้องถิ่น ทำให้เกิดความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจจากประชาชนในพื้นที่ ปัจจัยสำคัญในการดำเนินงานคือกรอบพระราชบัญญัติสถาบันวิทยาลัยชุมชน พ.ศ. 2558 ซึ่งกำหนดพันธกิจให้วิทยาลัยชุมชนส่งเสริมการเรียนรู้ ฟื้นฟูภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น พัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างมั่นคงและยั่งยืน รวมถึงมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล นอกจากนี้ วิทยาลัยชุมชนสตูลยังสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมชุมชน บริการวิชาการ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกองค์กร เพื่อให้การพัฒนาชุมชนเป็นรูปธรรมและสามารถขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ด้านกระบวนการ การดำเนินงานของวิทยาลัยชุมชนสตูลเพื่อขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) จนกลายเป็นแนวปฏิบัติที่ดี พบว่าวิทยาลัยชุมชนสตูลมีการมอบหมายผู้รับผิดชอบโดยตรง จัดตั้งคณะทำงานและกำหนดบทบาทของหน่วยงานภายในที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการการทำงานร่วมกัน โดยมีหน่วยงานหลักทำหน้าที่รวบรวม วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล ดำเนินงานโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมที่เปิดโอกาสให้บุคลากรทั้งภายในและภายนอกได้ร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด นำไปสู่การรวมพลังเชิงสร้างสรรค์เพื่อขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

ด้านการจัดสภาพแวดล้อมภายใน วิทยาลัยชุมชนสตูลมีการพัฒนาอย่างเป็นระบบเพื่อสนับสนุนการบรรลุ SDGs ทั้งในมิติการศึกษาและการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โดยวิทยาลัยได้ส่งเสริมการจัดหลักสูตร รายวิชา และรูปแบบการเรียนรู้ที่บูรณาการประเด็นความยั่งยืนทั้งในชั้นเรียนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร พร้อมพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เช่น การปลูกต้นไม้ การจัดการขยะอย่างยั่งยืน การประหยัดพลังงาน การใช้พลังงานทดแทน การบริหารจัดการน้ำ และโครงการวิทยาลัยชุมชนสีเขียว ซึ่งล้วนช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการบ่มเพาะทัศนคติและพฤติกรรมด้านความยั่งยืน นอกจากนี้ วิทยาลัยยังสนับสนุนการทำงานของบุคลากรและการดำเนินงานตามพันธกิจทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ 1) การจัดการศึกษา 2) การบริการวิชาการ 3) การวิจัย 4) การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 5) การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างครบถ้วนและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนในระยะยาว

ผลการดำเนินงานของวิทยาลัยชุมชนสตูลในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) สามารถจำแนกออกเป็น 6 มิติที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ โดยวิทยาลัยดำเนินงานผ่าน 1) การสร้างและถ่ายทอดองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับ SDGs ทั้ง 17 ด้าน โดยมีกิจกรรมเช่น การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสำหรับนักศึกษาและชุมชน การจัดหลักสูตรการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการพัฒนาโครงการนวัตกรรมชุมชนที่ตอบสนองความต้องการเฉพาะพื้นที่ ซึ่งนำไปใช้แก้ปัญหาเชิงพื้นที่และต่อยอดเป็นงานวิจัยใหม่ พร้อมสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน 2) การเสริมสร้างความร่วมมือและเครือข่ายกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาสังคม ผ่านการจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้และกิจกรรมร่วมมือ เช่น โครงการชุมชนต้นแบบรักษ์โลก การจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และการทำงานเชิงบูรณาการกับโรงเรียนและเทศบาล ทำให้เกิดความไว้วางใจและการมีส่วนร่วมตั้งแต่การคิด วางแผน ดำเนินงาน จนถึงการติดตามประเมินผล 3) การบูรณาการระหว่างสาขาวิชา หน่วยงานภายใน และภาคีภายนอก ผ่านโครงการบริการวิชาการ เช่น การฝึกอบรมเกษตรกรด้านเกษตรยั่งยืน การสำรวจและวิจัยพื้นที่ชุมชนเพื่อพัฒนานวัตกรรม และการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยมีศูนย์วิจัยและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นกลไกหลัก ทำให้ทิศทางการทำงานมีความชัดเจนและสอดคล้องกับเป้าหมาย SDGs 4) การพัฒนาสภาพแวดล้อมทั้งด้านกายภาพและวิชาการ เช่น การสร้างพื้นที่สนทนา การใช้สื่อออนไลน์เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การปลูกต้นไม้และจัดสวนชุมชน การบริหารจัดการขยะอย่างยั่งยืน รวมถึงโครงการวิทยาลัยสีเขียว ทำให้เกิดพื้นที่เรียนรู้ร่วมกับชุมชนและสร้างวัฒนธรรมการมีส่วนร่วม 5) การสร้างการรับรู้และพลังร่วมของบุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง ทั้งผู้บริหาร คณาจารย์ นักศึกษา และประชาชนทั่วไป ผ่านกิจกรรมเช่น การสัมมนาเชิงปฏิบัติการ การประชุมเชิงปฏิบัติการด้าน SDGs และการจัดทำคู่มือการมีส่วนร่วมในชุมชน ทำให้เกิดทัศนคติที่ดีและความมุ่งมั่นร่วมกันในการ

ขับเคลื่อนเป้าหมาย และ 6) การส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนและนวัตกรรม โดยวิทยาลัยได้สนับสนุนการยกระดับผลิตภัณฑ์และบริการของชุมชน เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนให้เป็นสินค้า OTOP การบ่มเพาะนวัตกรรมด้านอาหารและการแปรรูปวัสดุเหลือใช้ และการส่งเสริมการตลาดออนไลน์ ทำให้เกิดรายได้ ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างเศรษฐกิจชุมชนที่สอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยรวม

ตารางที่ 1 ตัวอย่างโครงการและกิจกรรมของวิทยาลัยชุมชนสตูลที่สนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs 17 เป้าหมาย)

SDG	เป้าหมาย	ตัวอย่างโครงการ/กิจกรรมของวิทยาลัยชุมชนสตูล
1	ขจัดความยากจน	โครงการสร้างอาชีพเสริมในชุมชน เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเชิงสร้างสรรค์ การตลาดเชิงดิจิทัล และการสนับสนุนสตาร์ทอัพชุมชน
2	ขจัดความหิวโหยและสร้างความมั่นคงทางอาหาร	โครงการเกษตรอินทรีย์และเกษตรผสมผสาน การพัฒนาเมนูอาหารจากวัตถุดิบท้องถิ่น และการสร้างเครือข่ายความมั่นคงทางอาหาร
3	สุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี	โครงการส่งเสริมสุขภาพกายและใจ การอบรมโภชนาการและอาหารปลอดภัย การออกกำลังกายชุมชน และการเข้าถึงบริการสุขภาพแบบรอบด้าน
4	การศึกษาเพื่อคุณภาพ	หลักสูตรบูรณาการชุมชน การเรียนรู้ตลอดชีวิต การฝึกทักษะวิชาชีพ การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ และโครงการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชุมชน
5	ความเสมอภาคทางเพศ	โครงการพัฒนาสตรีและเยาวชนในชุมชน การฝึกอาชีพและธุรกิจขนาดเล็ก การสร้างความรู้ความสามารถในการประกอบธุรกิจ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ
6	น้ำสะอาดและสุขาภิบาล	โครงการจัดการน้ำชุมชน การบำบัดน้ำเสีย การปลูกฝังพฤติกรรมประหยัดน้ำ การสร้างนวัตกรรมกรองน้ำจากวัสดุเหลือใช้ และกิจกรรมรณรงค์สุขาภิบาลในชุมชน
7	พลังงานสะอาดที่เข้าถึงได้	กิจกรรมฝึกอบรมการใช้พลังงานทดแทน การติดตั้งโซลาร์เซลล์และระบบพลังงานสะอาดในชุมชน การสร้างโครงการ “พลังงานหมุนเวียนในครัวเรือน”
8	งานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ	การฝึกอาชีพและสร้างผู้ประกอบการรุ่นใหม่ การพัฒนาทักษะดิจิทัล การบริหารร้านค้าออนไลน์ และการสร้างโอกาสทางธุรกิจที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจท้องถิ่น
9	อุตสาหกรรม นวัตกรรม และโครงสร้างพื้นฐาน	การสร้างนวัตกรรมชุมชน เช่น การออกแบบบล็อกก่อสร้างจากขยะพลาสติก ผลิตภัณฑ์รีไซเคิล และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน
10	ลดความเหลื่อมล้ำ	การฝึกอบรมทักษะวิชาชีพและดิจิทัลสำหรับกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุ ผู้พิการ หรือผู้ขาดโอกาสทางการศึกษา การเข้าถึงแหล่งความรู้และทรัพยากรอย่างเท่าเทียม
11	เมืองและชุมชนยั่งยืน	การพัฒนาพื้นที่สีเขียว การจัดการขยะอย่างยั่งยืน การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับชุมชนที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น พื้นที่ออกกำลังกายกลางแจ้ง พื้นที่กิจกรรมทางสังคม
12	การบริโภคและการผลิตอย่างยั่งยืน	การอบรมการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การผลิตของชุมชนอย่างยั่งยืน การส่งเสริมเศรษฐกิจหมุนเวียน และการลดของเสียจากกระบวนการผลิต
13	การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	โครงการสร้างจิตสำนึกเรื่องภาวะโลกร้อน การลดก๊าซเรือนกระจกในชุมชน การใช้พลังงานหมุนเวียน และกิจกรรมรณรงค์ลดการปล่อยคาร์บอน
14	ทรัพยากรทางทะเล	กิจกรรมอนุรักษ์ป่าชายเลน การฟื้นฟูระบบนิเวศทางทะเล การจัดอบรมชุมชนเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน
15	ระบบนิเวศบนบก	การปลูกป่าและไม้พื้นถิ่น การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ การฟื้นฟูพื้นที่เสื่อมโทรม และกิจกรรมสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม
16	สถาบันเข้มแข็งและธรรมาภิบาล	การสร้างความร่วมมือกับชุมชนและภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อการบริหารจัดการอย่างโปร่งใส การส่งเสริมธรรมาภิบาล การประเมินผลเชิงพื้นที่ และการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กร
17	ความร่วมมือเพื่อเป้าหมาย	การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวิทยาลัย ชุมชน ภาครัฐ และภาคเอกชน การจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ การร่วมมือพัฒนาโครงการ SDGs และการต่อยอดความร่วมมือสู่ระดับภูมิภาค

ปัญหา อุปสรรค และความท้าทายในการขับเคลื่อน SDGs ของวิทยาลัยชุมชนสตูล

แม้วิทยาลัยชุมชนสตูลจะมีความก้าวหน้าในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) แต่ยังมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร บุคลากร และการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งเป็นความท้าทายสำคัญที่ส่งผลต่อความต่อเนื่องและประสิทธิผลของการดำเนินงาน สามารถจำแนกประเด็นได้ดังนี้

1. ปัญหาเชิงโครงสร้างและทรัพยากร 1) งบประมาณและทรัพยากรจำกัด ทำให้โครงการด้านสิ่งแวดล้อมและนวัตกรรมขยายผลได้ไม่เต็มที่ 2) จำนวนบุคลากร โดยเฉพาะด้านวิจัยและพัฒนาชุมชนยังไม่เพียงพอ ทำให้การบูรณาการ SDGs ดำเนินได้ช้ากว่าที่คาดหวัง

2. อุปสรรคด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน 1) ระดับความรู้ ความเข้าใจ และทักษะด้านสิ่งแวดล้อมของประชาชนแตกต่างกัน ทำให้ต้องใช้เวลาในการสร้างการมีส่วนร่วม 2) ความร่วมมือกับหน่วยงานท้องถิ่นบางแห่งไม่ต่อเนื่อง ส่งผลต่อความคล่องตัวของการดำเนินงานร่วมกัน

3. ความท้าทายด้านการบูรณาการ SDGs กับการเรียนการสอน 1) การบูรณาการ SDGs เข้าสู่หลักสูตรยังต้องการแนวทางที่ชัดเจนและเชื่อมโยงกับบริบทพื้นที่ 2) อาจารย์บางส่วนต้องการพัฒนาศักยภาพด้านการสอนเชิงพื้นที่และการสอนเพื่อความยั่งยืน 3) การประเมินผลผู้เรียนให้สะท้อนทักษะความยั่งยืนยังเป็นโจทย์สำคัญ

4. อุปสรรคด้านงานวิจัยและนวัตกรรมชุมชน 1) งานวิจัยเชิงพื้นที่ต้องใช้เวลาและการมีส่วนร่วมสูง ซึ่งถูกจำกัดด้วยภาระงานของบุคลากร 2) การนำผลงานวิจัยไปใช้จริงยังติดขัดจากการสนับสนุนภายนอกและความพร้อมของชุมชน

5. ความท้าทายด้านสภาพแวดล้อมและการบริหารจัดการองค์กร 1) การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยั่งยืน เช่น ลดขยะ ใช้พลังงานสะอาด และพฤติกรรมสีเขียว ต้องอาศัยการรณรงค์ต่อเนื่อง 2) ความต่อเนื่องของมาตรฐานและผลลัพธ์โครงการต่าง ๆ ยังต้องการระบบติดตามและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

ปัจจัยความสำเร็จของวิทยาลัยชุมชนสตูลในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

ประกอบด้วยหลายด้านที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ได้แก่ 1) การมีผู้บริหารนำทิศทางและขับเคลื่อนเชิงกลยุทธ์ โดยกำหนดเป้าหมาย SDGs เป็นวาระสำคัญและสร้างแรงผลักดันไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม 2) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกวิทยาลัย ทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาสังคม เพื่อให้เกิดความร่วมมือที่เข้มแข็งและครอบคลุมทุกมิติของการพัฒนาที่ยั่งยืน 3) การกำหนดบทบาทและความรับผิดชอบอย่างชัดเจน โดยมอบหมายงานจากผู้บริหารสูงสุดไปยังรองผู้บริหาร หัวหน้างาน และบุคลากรทุกระดับ ทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ 4) การสร้างวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วมทั้งภายในและภายนอกวิทยาลัย ผ่านกระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการ การระดมความคิดเห็น และกลไกการมีส่วนร่วมในโครงการต่าง ๆ ทำให้บุคลากรและนักศึกษามีบทบาทในการตัดสินใจและร่วมขับเคลื่อนเป้าหมาย SDGs อย่างเป็นระบบ 5) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสนับสนุนการตัดสินใจ ด้วยระบบการเก็บ วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ ทำให้การตัดสินใจรวดเร็ว แม่นยำ และสามารถปรับปรุงการดำเนินงานได้ทันเวลา 6) การพัฒนาระบบการทำงานอย่างต่อเนื่องและบูรณาการ โดยบูรณาการพันธกิจหลักและแผนปฏิบัติการ ทำให้ทุกหน่วยงานดำเนินงานสอดคล้องกับเป้าหมาย

SDGs อย่างมีทิศทางชัดเจน 7) การประเมินผลและปรับปรุงเชิงต่อเนื่อง ผ่านการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานร่วมกัน ทำให้สามารถระบุจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และความท้าทาย เพื่อปรับปรุงกลยุทธ์และแนวทางปฏิบัติได้ทันเวลา 8) การสร้างความไว้วางใจและความสัมพันธ์กับชุมชน ด้วยการทำงานเชิงชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นและสนับสนุนการมีส่วนร่วมในโครงการต่าง ๆ ของวิทยาลัย และ 9) การพัฒนานวัตกรรมและองค์ความรู้ภายในองค์กร โดยส่งเสริมการเรียนรู้ การสร้างสรรค์นวัตกรรม และการวิจัย เพื่อให้บุคลากรและนักศึกษาสามารถแก้ปัญหาและสร้างโครงการที่ตอบสนองต่อชุมชนและเป้าหมาย SDGs ได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

แนวทางการพัฒนาในอนาคตและข้อเสนอเชิงนโยบาย

แนวทางพัฒนาและข้อเสนอเชิงนโยบายในการดำเนินงานตามพันธกิจและยุทธศาสตร์ของวิทยาลัยชุมชนสตูลเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ดังนี้

ด้านการผลิตผู้สำเร็จการศึกษาและการจัดการเรียนการสอน 1) พัฒนาหลักสูตรเชิงมุ่งผลลัพธ์ (Outcome-Based Education) ที่ตอบสนองต่อความต้องการท้องถิ่นและสอดคล้องกับ SDGs โดยบูรณาการการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ เทคโนโลยี และการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน 2) เสริมสร้างสมรรถนะอาจารย์และบุคลากรให้มีความเป็นมืออาชีพ ถ่ายทอดองค์ความรู้เชิงวิชาชีพ และสนับสนุนงานวิจัยและการเผยแพร่ที่เกี่ยวข้องกับความยั่งยืน 3) ส่งเสริมการวิจัยและนวัตกรรมที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีสมัยใหม่ และองค์ความรู้ทางวิชาการเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน 4) สร้างกลไกความร่วมมือกับชุมชนและเครือข่ายท้องถิ่นในการดำเนินพันธกิจด้านการเรียนการสอน วิจัย บริการวิชาการ และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และสร้างคุณค่าร่วมอย่างยั่งยืน

ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม 1) ส่งเสริมให้อาจารย์ บุคลากร และนักศึกษา นำองค์ความรู้ ผลงานวิจัย และนวัตกรรมไปประยุกต์ใช้เพื่อสร้างคุณค่าต่อชุมชน 2) พัฒนาระบบสื่อสารและการเผยแพร่ผลงานบริการวิชาการให้ทันสมัยและสะท้อนผลลัพธ์ตาม SDGs 3) จัดกระบวนการประเมินและถอดบทเรียนโดยพิจารณาผลกระทบต่อชุมชน คุณค่าที่เกิดขึ้น และความสอดคล้องกับ SDGs เพื่อใช้พัฒนาการเรียนการสอนและโครงการในอนาคต 4) ขับเคลื่อนโครงการบริการวิชาการที่สะท้อนอัตลักษณ์ของวิทยาลัย โดยบูรณาการหลักเศรษฐกิจพอเพียง ภูมิปัญญาท้องถิ่น และนวัตกรรม 5) สร้างกลไกความร่วมมือกับชุมชนและเครือข่ายต่าง ๆ พร้อมพัฒนาศักยภาพบุคลากรและนักศึกษาในการออกแบบและบริหารโครงการเชิงสร้างสรรค์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและขยายผลการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ด้านการวิจัย 1) ส่งเสริมงานวิจัย งานสร้างสรรค์ และนวัตกรรมที่ต่อยอดประโยชน์ต่อชุมชน พร้อมสนับสนุนการจดทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อเพิ่มมูลค่าและผลกระทบเชิงบวก 2) กำหนดจุดเน้นงานวิจัยและนวัตกรรมที่สอดคล้องกับ SDGs และบริบทท้องถิ่น ส่งเสริมความต่อเนื่องของงานวิจัยที่เชื่อมโยงการพัฒนาพื้นที่ 3) พัฒนากระบวนการบริหารและประเมินงานวิจัยให้ครอบคลุมเป้าหมาย SDGs ผลกระทบต่อชุมชน สังคม และประเทศ รวมถึงการบูรณาการกับการเรียนการสอนและบริการวิชาการ 4) ส่งเสริมศักยภาพนักวิจัย อาจารย์ และ

บุคลากรในการออกแบบงานวิจัยเชิงประยุกต์ เข้าถึงทุนวิจัย เผยแพร่ผลงานที่ใช้ประโยชน์ได้จริง และเปิดโอกาสให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการสร้างนวัตกรรมเพื่อพัฒนาท้องถิ่น

ด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม 1) วางแผนและพัฒนาโครงการศิลปะและวัฒนธรรมโดยบูรณาการกับพันธกิจอื่นของวิทยาลัย เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ต่อชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม 2) พัฒนากิจกรรมที่เชื่อมโยงวัฒนธรรมกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการสร้างรายได้ โดยใช้บริบทท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ และประเพณีในการออกแบบ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 3) กำหนดแนวทางความร่วมมือกับผู้ทรงคุณวุฒิและปราชญ์ชาวบ้าน พร้อมติดตามผลโครงการอย่างต่อเนื่อง เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาและเสริมสร้างความยั่งยืนด้านศิลปวัฒนธรรมในชุมชน

ด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต 1) พัฒนาหลักสูตรและโปรแกรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ยืดหยุ่น ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนทุกช่วงวัย โดยบูรณาการการเรียนรู้ออนไลน์ กิจกรรมชุมชน และการเรียนรู้แบบปฏิบัติจริง 2) ส่งเสริมความร่วมมือกับหน่วยงานท้องถิ่น รัฐ เอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่และสนับสนุน SDGs 3) พัฒนาการจัดการความรู้และกลไกการประเมินผลอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมความรู้ ทักษะ ทัศนคติ และการนำไปใช้จริง เพื่อสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน 4) สนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาโมเดลหรือแนวปฏิบัติที่ดีที่สามารถต่อยอดและขยายผลสู่ระดับภูมิภาคและระดับประเทศ

ข้อเสนอแนะต่อนโยบายและยุทธศาสตร์ของวิทยาลัยชุมชนสตูลเพื่อสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน

1. วิเคราะห์จุดแข็งทางวิชาการ ความโดดเด่นทางวิชาชีพ และศักยภาพเชิงพื้นที่ เพื่อนำมาวางยุทธศาสตร์และโครงการที่สอดคล้องกับบริบทชุมชนและสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อสังคม

2. กำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เหมาะสมกับศักยภาพของสถาบัน พร้อมพัฒนาระบบปฏิบัติการและแผนงาน/โครงการที่ตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงอย่างทันการณ์

3. ทบทวนและพัฒนากระบวนการประเมินผลโครงการด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนให้ครอบคลุมผลลัพธ์ ผลกระทบ และคุณค่า พร้อมส่งเสริมให้ผู้เกี่ยวข้องนำไปประยุกต์ใช้ในชุมชนและสังคมได้จริง

ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานต้นสังกัด

1. กำกับดูแลการดำเนินงานตามพันธกิจและยุทธศาสตร์ของวิทยาลัย พร้อมสนับสนุนความอิสระในการบริหารจัดการศึกษาเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืน

2. ส่งเสริมการต่อยอดงานวิจัย งานสร้างสรรค์ สู่นวัตกรรมและโครงการบริการวิชาการ พร้อมสนับสนุนงบประมาณ ปัจจัย และกิจกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาและแรงจูงใจของบุคลากร รวมถึงเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อขับเคลื่อนเป้าหมายอย่างต่อเนื่อง

สรุป

วิทยาลัยชุมชนสตูลมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ผ่านการบูรณาการพันธกิจหลักทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ การจัดการศึกษา การบริการวิชาการ การวิจัย การทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม และการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เข้ากับบริบทพื้นที่อย่างเป็นระบบ ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า

วิทยาลัยไม่ได้ทำหน้าที่เพียงผลิตผู้สำเร็จการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญา แต่ยังเป็น “กลไกกลาง” ที่เชื่อมโยงการศึกษา เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ให้สอดคล้องกับ SDGs ทั้ง 17 เป้าหมาย ในด้านการจัดการศึกษา วิทยาลัยออกแบบหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ที่บูรณาการความยั่งยืนและทักษะชีวิต ใช้ชุมชนเป็นฐาน ส่งเสริมสมรรถนะผู้เรียนในการประกอบอาชีพและการอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อม ขณะที่ด้านบริการวิชาการและวิจัย วิทยาลัยเป็น “ศูนย์กลางองค์ความรู้และนวัตกรรมชุมชน” ผ่านการวิจัยเชิงพื้นที่ การพัฒนาเกษตรยั่งยืน การจัดการทรัพยากร การจัดการขยะ รวมถึงการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนให้เป็นนวัตกรรมที่สร้างผลกระทบเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ด้านวัฒนธรรม วิทยาลัยมีบทบาทในการฟื้นฟูและต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างอัตลักษณ์และมูลค่าทางเศรษฐกิจ ต่อยอดสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ส่วนการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทำให้วิทยาลัยเป็น “ชุมชนแห่งการเรียนรู้” ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกวัยเข้าถึงความรู้และทักษะที่สอดคล้องกับ SDGs ในระยะยาว การดำเนินงานทั้งหมดตั้งอยู่บนเครือข่ายความร่วมมือกับภาครัฐ เอกชน ภาคประชาสังคม และชุมชน ทำให้วิทยาลัยทำหน้าที่เป็น “เวทีกลาง” ในการบูรณาการทรัพยากรเพื่อขับเคลื่อน SDGs แม้จะเผชิญข้อจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากร แต่ด้วยวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร วัฒนธรรมการทำงานแบบมีส่วนร่วม และระบบติดตามประเมินผลที่เข้มแข็ง ส่งผลให้วิทยาลัยสามารถพัฒนาแนวปฏิบัติที่ดี (good practices) และสะท้อนบทบาทในฐานะศูนย์กลางการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

ไกรศร วันละ และเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร. (2564). การขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศไทย. วารสาร มจร.มาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์, 7(3), 56-66.

ราชกิจจานุเบกษา. (2558). พระราชบัญญัติวิทยาลัยชุมชน พ.ศ. 2558. เล่ม 132 ตอนที่ 30 ก หน้า 1 (10 เมายน 2558).

วันเพ็ญ ถวิลการ และชัยยนต์ เพาพาน. (2566). แนวทางการพัฒนาเพื่อปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์การจัดการศึกษาในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาฬสินธุ์. สิกขาวารสารศึกษาศาสตร์, 10(1), 110-121.

สถาบันวิทยาลัยชุมชน. (2566). แผนพัฒนาความเป็นเลิศสถาบันวิทยาลัยชุมชน ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566 - 2570). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

Cortese, A. D. (2003). The critical role of higher education in creating a sustainable future. Planning for Higher Education, 31(3), 15-22.

Ministry of Natural Resources and Environment. (2013). Basic Knowledge about Sustainable. Bangkok: Amarin Printingand Publishing.

UNESCO-IESALC. (2023). New brief: Green campuses released. UNESCO International Institute. Retrieved August 10, 2025, from https://www.iesalc.unesco.org/en/articles/new-brief-green-campuses-released

United Nations. (2015). Sustainable development goals: 17 goals to transform our world . Retrieved July 10, 2025, from https://sdgs.un.org/goals

World Commission on Environment and Development. (1987). Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future. Retrieved August 18, 2025, from https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf

บทความวิจัย

การวิเคราะห์อิทธิพลของการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์และปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการทำนายภาวะกลัวการตกกระแส (FOMO) ของวัยรุ่นในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก*

ANALYSIS OF THE INFLUENCE OF SOCIAL MEDIA ADDICTION AND ASSOCIATED FACTORS IN PREDICTING FEAR OF MISSING OUT (FOMO) OF ADOLESCENTS IN MUEANG DISTRICT, PHITSANULOK PROVINCE

พิษนุ อภิสมาจารโยธิน
Phitsanu Aphisamacharayothin
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก ประเทศไทย
Faculty of Social Sciences, Naresuan University, Phitsanulok, Thailand
Corresponding author E-mail: phitsanua@nu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยด้านประชากร การเสพติดสื่อสังคมออนไลน์ และภาวะกลัวการตกกระแส (FOMO) ของวัยรุ่นในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยดังกล่าว และ 3) วิเคราะห์อิทธิพลของการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์ในการทำนายภาวะ FOMO โดยกลุ่มตัวอย่างคือวัยรุ่นจำนวน 400 คน ที่ได้จากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ใช้แบบสอบถามมาตรประมาณค่า 5 ระดับ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ค่าสหสัมพันธ์เพียร์สัน และการถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 48.0) อายุระหว่าง 20 - 22 ปี (ร้อยละ 78.8) ใช้สื่อสังคมออนไลน์เฉลี่ย 4 - 6 ชั่วโมงต่อวัน (ร้อยละ 39.3) และ Instagram เป็นแพลตฟอร์มที่นิยมใช้มากที่สุด (ร้อยละ 47.3) ระดับการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์ของวัยรุ่นอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.02, S.D. = 0.66) ในขณะที่ภาวะ FOMO อยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.50, S.D. = 0.74) แสดงให้เห็นว่าวัยรุ่นแม้จะใช้เวลาอยู่บนสื่อสังคมออนไลน์ในระดับค่อนข้างสูง แต่ความรู้สึกกลัวการตกกระแสกลับไม่ปรากฏในระดับรุนแรง 2) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์พบว่าปัจจัยด้านประชากร เช่น เพศและอายุ ไม่มีความสัมพันธ์กับภาวะ FOMO และการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับ FOMO ($r = 0.529$, $p<0.001$) และ 3) การเสพติดสื่อสังคมออนไลน์ยังสามารถทำนายภาวะ FOMO ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta=0.53$, $F = 154.46$, $R = 0.91$, $R^2 = 0.82$) โดยอธิบายความแปรปรวนของภาวะ FOMO ได้ถึงร้อยละ 82.00 ผลลัพธ์ดังกล่าวเน้นย้ำความจำเป็นในการส่งเสริมให้วัยรุ่นใช้สื่อออนไลน์อย่างมีสติ ซึ่งจะช่วยลดโอกาสเกิดการเสพติดสื่อและลดความกังวลจากการกลัวตกกระแสในกลุ่มเยาวชนได้

คำสำคัญ: การเสพติดสื่อสังคมออนไลน์, ภาวะกลัวการตกกระแส, วัยรุ่น

* Received 30 October 2025; Revised 26 December 2025; Accepted 27 December 2025

Abstract

This study aimed to 1) examine demographic factors, social media addiction, and the fear of missing out (FOMO) among adolescents in Mueang District, Phitsanulok Province; 2) investigate the relationships among these factors; and 3) analyze the influence of social media addiction in predicting FOMO. The sample consisted of 400 adolescents selected through multistage sampling. A five-point rating scale questionnaire was used, and the data were analyzed using descriptive statistics, Pearson's correlation coefficient, and multiple regression analysis. The findings revealed that 1) most respondents were female (48.0%), aged between 20 - 22 years (78.8%), used social media for an average of 4 - 6 hours per day (39.3%), and preferred Instagram as their primary platform (47.3%). Social media addiction among adolescents was found at a moderate level (Mean = 3.02, S.D. = 0.66), whereas FOMO was at a low level (Mean = 2.50, S.D. = 0.74). These results suggest that although adolescents spent a relatively high amount of time on social media, their fear of missing out did not manifest at a severe level. 2) Correlation analysis showed that demographic factors such as gender and age were not associated with FOMO. In contrast, social media addiction demonstrated a positive relationship with FOMO ($r = 0.529$, $p < 0.001$). And, 3) social media addiction was also found to significantly predict FOMO ($\beta = 0.53$, $F = 154.46$, $R = 0.91$, $R^2 = 0.82$), explaining up to 82.00% of the variance in FOMO. This strong predictive power indicates that patterns of media use, rather than demographic characteristics, play a more critical role in shaping adolescents' experiences of FOMO. These results underscore the importance of promoting mindful and responsible social media use among teenagers. Encouraging balanced media habits and\ awareness of online behaviors may help reduce the risk of social media addiction and mitigate anxiety related to the fear of missing out.

Keywords: Social Media Addiction, Fear of Missing Out, Adolescents

บทนำ

สังคมปัจจุบันได้ก้าวเข้าสู่โลกดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบ ซึ่งการดำเนินชีวิตของผู้คนจำเป็นต้องพึ่งพาเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างต่อเนื่องเพื่ออำนวยความสะดวกและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีดิจิทัลทำให้เกิดผลกระทบทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง และรูปแบบการดำเนินชีวิตของมนุษย์ รวมถึงส่งผลต่อสุขภาพจิตของผู้คนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (จันทมา ช่างสลัก, 2566) โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นซึ่งอยู่ในช่วงวัยที่มีความต้องการการยอมรับ การสร้างตัวตน และการมีส่วนร่วมทางสังคมสูง ซึ่งพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลโดยเฉพาะการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media Addiction) มีความสัมพันธ์อย่างชัดเจนกับปัญหาสุขภาพจิต เช่น ภาวะซึมเศร้า ความเครียด และความวิตกกังวล (Vries et al., 2018) และอัจศรา ประเสริฐสิน และผกาวรรณ นันทะเสนได้ทำการศึกษาเรื่องพฤติกรรมการติดอินเทอร์เน็ต

ภาวะซึมเศร้าและแนวทางการส่งเสริมการรู้ดิจิทัล เพื่อลดพฤติกรรมการติดอินเทอร์เน็ต และป้องกันการเกิดภาวะซึมเศร้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยพบว่ากลุ่มวัยรุ่นที่เสพติดสื่อสังคมออนไลน์มีแนวโน้มที่จะมีระดับภาวะซึมเศร้าที่สูงกว่าผู้ที่ไม่ได้เสพติดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (อัจศรา ประเสริฐสินและผกาวรรณ นันทะเสน, 2565) การเสพติดสื่อสังคมออนไลน์มักเกิดจากการใช้เวลาบนแพลตฟอร์มต่าง ๆ นานเกินไป จนกระทบต่อการทำงาน การเรียน และลดโอกาสในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้คนรอบข้าง อาการที่พบได้บ่อย ได้แก่ การอยู่กับสื่อสังคมออนไลน์นานกว่าที่ตั้งใจไว้ กระวนกระวายใจหรือหงุดหงิดเมื่อไม่ได้ใช้งาน พยายามควบคุมเวลาการใช้แต่ไม่สำเร็จ คิดถึงสื่อสังคมออนไลน์อยู่ตลอดเวลา ใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อคลายความเครียด โกหกหรือปกปิดเพื่อให้สามารถใช้งานได้ และเกิดปัญหาต่อการทำงานหรือความสัมพันธ์กับผู้อื่น (พิษนุ อภิสมาจารโยธิน, 2568); (โรงพยาบาลเพชรเวช, 2564)

ข้อมูลจาก Global Digital Report 2021 ระบุว่า ปัจจุบันมีผู้ใช้อินเทอร์เน็ตทั่วโลกกว่า 4.80 พันล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 61 ของประชากรโลก ซึ่งคนไทยใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางหลักในการติดตามข่าวสารถึงร้อยละ 78 ของประชากร แสดงให้เห็นว่า สื่อสังคมออนไลน์กลายเป็นช่องทางสำคัญในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและมีอิทธิพลต่อความต้องการใช้งานโลกออนไลน์ที่ซึมซับเข้าไปในทุกด้านของชีวิต โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นที่มักใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการสร้างตัวตนและยืนยันคุณค่าในสังคมออนไลน์มากกว่ากลุ่มวัยอื่น (Aphisamacharayothin, P., 2025) กลุ่มวัยรุ่นจำนวนไม่น้อยมีความรู้สึกว่า หากไม่ได้ติดตามความเคลื่อนไหวบนสื่อสังคมออนไลน์จะพลาดเหตุการณ์หรือข้อมูลสำคัญ ทำให้ต้องแสดงตัวตนและตอบสนองต่อสิ่งใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา การติดตามและการอัปเดตข่าวสารอย่างต่อเนื่องส่งผลให้เกิดความรู้สึกผิดหวัง โกรธ หรือหงุดหงิดหากไม่ได้รับความสนใจหรือไม่ได้เป็นผู้รู้ข้อมูลเป็นคนแรก ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้สะสมจนส่งผลให้เกิดบุคลิกภาพที่ขาดความใส่ใจต่อสิ่งรอบตัว เกิดความเครียด ความวิตกกังวล และภาวะกลัวการตกกระแส (Fear of Missing Out: FOMO) โดยวัยรุ่นจำนวนมากอาจไม่ตระหนักถึงผลกระทบเหล่านี้ที่มีต่อสุขภาพจิตและการดำเนินชีวิตประจำวัน (กรมสุขภาพจิต, 2562)

ภาวะกลัวการตกกระแส (Fear of Missing Out หรือ FOMO) เป็นสภาวะทางจิตที่เกิดจากความกลัวว่าจะพลาดข้อมูลหรือเหตุการณ์สำคัญในสังคมออนไลน์ ทำให้เกิดความกระวนกระวายใจและวิตกกังวลอยู่ตลอดเวลา อีกทั้งกลัวว่าคนอื่นจะทำสิ่งที่ดีหรือมีความสำเร็จโดยที่ตนเองไม่ได้ร่วมอยู่ด้วย จึงทำให้บุคคลมักเสพสื่อสังคมออนไลน์อย่างต่อเนื่องเพื่อไม่ให้ตกข่าวสาร ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลระดับโลก ระดับชาติ ระดับสังคม หรือแม้แต่ข่าวสารของเพื่อนและครอบครัว (เรือนรสสุคนธ์ จันทร์เจริญ และ พิษนุ อภิสมาจารโยธิน, 2561) อาการของผู้ที่มีภาวะ FOMO ได้แก่ การติดตามข่าวสารอย่างใกล้ชิด ความกังวลเมื่อพลาดข้อมูล ความปรารถนาที่จะเป็นผู้รู้หรือผู้ติดตามข่าวสารเป็นคนแรก รวมถึงความรู้สึกว่าตนเองไม่ได้รับการยอมรับหรือไม่เป็นคนสำคัญ ทำให้เกิดความเครียดและความวิตกกังวล แม้ว่าบุคคลเหล่านี้ส่วนใหญ่จะไม่รับรู้ว่าตนเองมีปัญหา หรือไม่ตระหนักว่าการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์ส่งผลกระทบต่อบุคลิกภาพและสุขภาพจิต (จิราภรณ์ อรุณากูร, 2559) ผลสำรวจในช่วงที่ผ่านมาพบว่าประชากรโลกร้อยละ 64 เคยมีประสบการณ์หรือรู้สึกว่าตนเองมีภาวะกลัวการตกกระแสเมื่อไม่สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ โดยประชากรชาวเอเชียมีอัตราสูงถึงร้อยละ 80 (ประอรพิต กัษฐวัฒนา, 2562) นอกจากนี้ ภาวะกลัวการตกกระแสยังจัดเป็นอาการทางจิตเวชที่ส่งผลให้บุคคลหมกมุ่นกับการอัปเดตข้อมูลข่าวสารจากสื่อสังคมออนไลน์ตลอดเวลา ส่งผลต่อพฤติกรรมการแสดงออกและความสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้างอย่างชัดเจน และยังเป็นปัจจัยเสี่ยงที่สัมพันธ์กับภาวะซึมเศร้า แนวโน้มการฆ่าตัวตาย และพฤติกรรมทำร้ายตัวเอง

ในวัยรุ่น ข้อมูลสถิติในสหรัฐอเมริกาพบว่า หลังปี 2009 ซึ่งเป็นปีที่สื่อสังคมออนไลน์เริ่มเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของผู้คน อัตราการฆ่าตัวตายในกลุ่มวัยรุ่นเพิ่มขึ้นร้อยละ 70 และอัตราการทำร้ายตัวเองแบบไม่ร้ายแรงเพิ่มขึ้นร้อยละ 62 (วิภาวี เธียรลีลา, 2564)

สำหรับพื้นที่วิจัย อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก พบว่าเป็นเขตที่มีจำนวนวัยรุ่นและเยาวชนสูงที่สุดของจังหวัด โดยประชากรวัยรุ่นอายุ 15–24 ปี ในจังหวัดพิษณุโลกมีมากกว่า 32,000 คน คิดเป็นสัดส่วนราวร้อยละ 18 ของประชากรทั้งอำเภอ โดยมีวัยรุ่นอายุ 20–24 ปี มากถึงจำนวน 20,461 คน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีการเข้าถึงอุปกรณ์ดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์เกือบร้อยละ 100 (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพิษณุโลก, 2566) และจากการจากการสำรวจพบว่าวัยรุ่นในจังหวัดพิษณุโลกมีแนวโน้มใช้โทรศัพท์มือถือเฉลี่ยมากกว่า 6–8 ชั่วโมงต่อวัน โดยเฉพาะการใช้แพลตฟอร์ม Facebook, TikTok และ Instagram ซึ่งสัมพันธ์กับพฤติกรรมเสพติดสื่อออนไลน์ ปัญหาการนอนไม่เพียงพอ การละเลยการเรียน และความเครียดสะสม โดยมีความเสี่ยงต่อการเกิดภาวะกลัวการตกกระแส เช่น ความกดดันจากการเปรียบเทียบตนเองในโลกออนไลน์ (Social Comparison) การใช้เวลาส่วนใหญ่กับสื่อออนไลน์จนกระทบผลการเรียน การแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวเมื่อถูกห้ามใช้โทรศัพท์ และปัญหาความสัมพันธ์ภายในครอบครัว (เรือนรสสุคนธ์ จันทร์เจริญ และ พิษนุ อภิสมาจารโยธิน, 2561) ข้อมูลเชิงพื้นที่เหล่านี้สะท้อนว่า วัยรุ่นในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกเป็นกลุ่มเสี่ยงต่อปัญหาภาวะกลัวการตกกระแส และการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์ แต่ยังไม่มีงานวิจัยเชิงลึกที่ศึกษาปัจจัยทำนายภาวะกลัวการตกกระแสในกลุ่มวัยรุ่นพื้นที่นี้โดยเฉพาะ ทำให้เกิดช่องว่างทางองค์ความรู้ที่จำเป็นต้องศึกษาเพิ่มเติม เพื่อใช้ประกอบการวางแผนนโยบาย การป้องกัน และแนวทางการส่งเสริมสุขภาพจิตที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่

จากข้อมูลดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า การเสพติดสื่อสังคมออนไลน์มีอิทธิพลอย่างมากต่อภาวะกลัวการตกกระแส (FOMO) ของวัยรุ่นในปัจจุบัน และเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตและพฤติกรรมทางสังคมอย่างชัดเจน ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นความสำคัญในการศึกษาการวิเคราะห์อิทธิพลของการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์และปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการทำนายภาวะกลัวการตกกระแสของวัยรุ่น เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่สามารถนำไปใช้ในการวางแนวทางป้องกันและส่งเสริมสุขภาพจิตของวัยรุ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านประชากร การเสพติดสื่อสังคมออนไลน์ และภาวะกลัวการตกกระแส (FOMO) ของวัยรุ่นในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านประชากร การเสพติดสื่อสังคมออนไลน์ และภาวะกลัวการตกกระแส (FOMO) ของวัยรุ่นในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
3. เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์ในการทำนายภาวะกลัวการตกกระแส (FOMO) ของวัยรุ่นในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์กับภาวะกลัวการตกกระแส (FOMO) ในกลุ่มวัยรุ่นอายุ 20–24 ปี ในจังหวัดพิษณุโลก

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ วัยรุ่นอายุระหว่าง 20-24 ปี ตามคำนิยามวัยรุ่นของ UNICEF (พิษนุ อภิสมาจารโยธิน, 2562) ในอำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 20,461 คน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ วัยรุ่นอายุระหว่าง 20-24 ปี ในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 400 คน ซึ่งคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของแดเนียล (Aphisamacharayothin, P., 2020) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 โดยผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยการจับฉลาก โดยมีเกณฑ์การคัดเข้า (Inclusion Criteria) คือ วัยรุ่นอายุระหว่าง 20-24 ปี (UNICEF, 2008) และยินดีเข้าร่วม และมีเกณฑ์การคัดออก (Exclusion Criteria) คือ ผู้ที่ไม่มีเวลาตอบแบบสอบถามจนเสร็จ

เครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบไปด้วย 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามปัจจัยด้านประชากร ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพทางครอบครัว รายได้แต่ละเดือน รายจ่ายแต่ละเดือน ประเภทของเครื่องมือสื่อสารที่ใช้ ประเภทของสื่อสังคมออนไลน์ที่ใช้ และความถี่ในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ มีลักษณะเป็นข้อคำถามให้เลือกตอบ (Check Lists) จำนวน 8 ข้อ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์ จำนวน 10 ข้อ มีลักษณะเป็นข้อคำถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ เกณฑ์การให้คะแนนโดยเรียงลำดับ คะแนน ตั้งแต่น้อยที่สุดไปถึงมากที่สุด มีคะแนนตั้งแต่ 1 ถึง 5 คะแนนตามลำดับ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามภาวะกลัวการตกกระแส จำนวน 10 ข้อ มีลักษณะเป็นข้อคำถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ เกณฑ์การให้คะแนนโดยเรียงลำดับ คะแนน ตั้งแต่น้อยที่สุดไปถึงมากที่สุด มีคะแนนตั้งแต่ 1 ถึง 5 คะแนนตามลำดับ

การแปรผลคะแนนค่าเฉลี่ย (พิษนุ อภิสมาจารโยธิน, 2566) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.49	หมายถึง	ภาวะกลัวการตกกระแสระดับน้อยที่สุด
ค่าเฉลี่ย 1.50 - 2.49	หมายถึง	ภาวะกลัวการตกกระแสระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 2.50 - 3.49	หมายถึง	ภาวะกลัวการตกกระแสระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 3.50 - 4.49	หมายถึง	ภาวะกลัวการตกกระแสระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 4.50 - 5.00	หมายถึง	ภาวะกลัวการตกกระแสระดับมากที่สุด

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่านตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) เพื่อหาค่าดัชนีความตรงของเนื้อหา (Content Validity Index: CVI) ผลการตรวจสอบพบว่า ค่าดัชนีความตรงของแต่ละข้อคำถาม (I-CVI) อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 และค่าดัชนีความตรงของแบบสอบถามโดยรวม (S-CVI) เท่ากับ 0.92 แสดงว่าเครื่องมือมีความตรงเชิงเนื้อหาในเกณฑ์ดี จากนั้นได้นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน เพื่อประเมินค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Corrected Item-Total Correlation) ซึ่งอยู่ระหว่าง

0.38 - 0.78 และประเมินความเชื่อมั่นด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) พบว่า แบบสอบถามการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์มีค่า α = 0.89 และแบบสอบถามภาวะกลัวการตกกระแส (FOMO) มีค่า α = 0.91 แสดงว่าเครื่องมือมีความเชื่อมั่นอยู่ในเกณฑ์ดีมาก สามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์เชิงปริมาณได้อย่างเหมาะสม

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเองกับกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นอายุ 20–24 ปี ในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 400 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยการจับฉลาก โดยเริ่มจากการชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย วิธีการตอบแบบสอบถาม และขอความยินยอมจากผู้เข้าร่วมโดยสมัครใจ ผู้เข้าร่วมสามารถปฏิเสธหรือหยุดให้ข้อมูลได้ทุกเวลา แบบสอบถามประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลประชากร ข้อมูลการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์ และภาวะกลัวการตกกระแส (FOMO) โดยใช้มาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ หลังจากเก็บข้อมูลครบทุกตัวอย่าง ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์เชิงปริมาณต่อไป โดยการเก็บข้อมูลทั้งหมดดำเนินการภายใต้หลักจริยธรรมการวิจัยและคำนึงถึงการรักษาความลับและความปลอดภัยของข้อมูลผู้เข้าร่วมอย่างเคร่งครัด

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยประกอบด้วย

1. สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2. สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ได้แก่ การทดสอบไคสแควร์ (Chi-Square) สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) และสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Coefficient) และสมการประมาณค่า (Estimation Equation)

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ปัจจัยด้านประชากร ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพทางครอบครัว รายได้ต่อเดือน รายจ่ายต่อเดือน ประเภทของเครื่องมือสื่อสารที่ใช้ ประเภทของสื่อสังคมออนไลน์ที่ใช้ และความถี่ในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 192 คน คิดเป็นร้อยละ 48.0 รองลงมาคือเพศชาย จำนวน 176 คน คิดเป็นร้อยละ 44.0 และ LGBTQ+ จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 8.0 อายุส่วนใหญ่คือ 20-22 ปี จำนวน 315 คน คิดเป็นร้อยละ 78.8 รองลงมาคืออายุต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 19.0 และอายุมากกว่า 22 ปี จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 2.3 สถานภาพของครอบครัวส่วนใหญ่คือบิดา-มารดาอยู่ด้วยกัน จำนวน 261 คน คิดเป็นร้อยละ 65.3 รองลงมาคือ บิดา-มารดาแยกกันอยู่ จำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 23.3 บิดาหรือมารดาเสียชีวิต จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 8.8 และไม่ได้อยู่กับบิดา-มารดา จำนวน คิดเป็นร้อยละ 2.8 รายได้ส่วนใหญ่คือ 5,000 - 10,000 บาท จำนวน 208 คน คิดเป็นร้อยละ 52.0 รองลงมาคือ รายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท จำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 24.3 รายได้ 10,001 - 15,000 บาท จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 13.8 และรายได้ 15,001 บาทขึ้นไป จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 10.0 รายจ่ายส่วนใหญ่คือ 5,000 - 10,000 บาท จำนวน 240 คน คิดเป็นร้อยละ 60.0

รองลงมาคือ รายจ่ายต่ำกว่า 5,000 บาท จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 21.0 รายจ่าย 10,001 - 15,000 บาท จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 10.8 และรายจ่าย 15,001 บาทขึ้นไป จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 8.3 ประเภทของเครื่องมือสื่อสารที่ใช้ส่วนใหญ่คือ สมาร์ทโฟน คอมพิวเตอร์ และ แท็บแล็ต จำนวน 160 คน คิดร้อยละ 40.0 รองลงมาคือ สมาร์ทโฟน และ แท็บแล็ต จำนวน 120 คน คิดร้อยละ 30.0 สมาร์ทโฟน จำนวน 86 คน คิดร้อยละ 21.5 สมาร์ทโฟน และ คอมพิวเตอร์ จำนวน 29 คน คิดร้อยละ 7.2 คอมพิวเตอร์ จำนวน 3 คน คิดร้อยละ 0.8 แท็บแล็ต จำนวน 1 คน คิดร้อยละ 0.3 และคอมพิวเตอร์ และ แท็บแล็ต จำนวน 1 คน คิดร้อยละ 0.3 ประเภทของสื่อสังคมออนไลน์ที่ใช้มากที่สุดคือ INSTAGRAM จำนวน 189 คน คิดเป็นร้อยละ 47.3 รองลงมาคือ YOUTUBE จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 17.3 FACEBOOK จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 15.8 และ X (TWITTER) จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 9.8 TikTok จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 6.0 LINE จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 3.0 และอื่น ๆ ได้แก่ Goodnote และ ReadAWrite เป็นต้น จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.0 และความถี่ในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ส่วนใหญ่คือ 4 - 6 ชั่วโมง/วัน จำนวน 157 คน คิดเป็นร้อยละ 39.3 6 - 8 ชั่วโมง/วัน จำนวน 115 คน คิดเป็นร้อยละ 28.7 มากกว่า 8 ชั่วโมง/วัน จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 18.8 2 - 3 ชั่วโมง/วัน จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 11.5 และต่ำกว่า 2 ชั่วโมง/วัน จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 1.8

2. การวิเคราะห์ข้อมูลการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์ของวัยรุ่นในอำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก

ตาราง 1 การวิเคราะห์ข้อมูลการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์

รายการ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. เมื่อมีเวลาว่างก็จะใช้สื่อสังคมออนไลน์ต่างๆอยู่เสมอแม้จะเป็นช่วงระยะเวลาสั้นๆก็ตาม	3.79	0.88	มาก
2. ใช้เวลาส่วนใหญ่ในชีวิตประจำวันไปกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์	3.70	0.81	มาก
3. ทุกครั้งที่รู้สึกว่างมักจะใช้สื่อสังคมออนไลน์อยู่ตลอดเวลา	3.60	0.93	มาก
4. รู้สึกติดหรือต้องพกอุปกรณ์สื่อสารที่สามารถใช้สื่อสังคมออนไลน์ตลอดเวลา	3.59	1.16	มาก
5. รู้สึกติดคอนเทนท์ต่างๆ ที่รวมถึงเกม สตรีม และอื่นๆ บนสื่อสังคมออนไลน์	2.82	1.14	ปานกลาง
6. ไม่สามารถควบคุมเวลาที่ใช้ไปกับการเสพสื่อสังคมออนไลน์ได้	2.73	1.02	ปานกลาง
7. ใช้เวลาในการทำกิจกรรมอื่นๆ น้อยลงเพื่อใช้สื่อสังคมออนไลน์	2.70	1.03	ปานกลาง
8. รู้สึกติดความสัมพันธ์หรือการสื่อสารกับผู้อื่นผ่านการใช้สื่อสังคมออนไลน์	2.66	1.18	ปานกลาง
9. การใช้สื่อสังคมออนไลน์ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการทำงานหรือการใช้ชีวิตประจำวัน	2.48	1.02	น้อย
10. การใช้สื่อสังคมออนไลน์ส่งผลกระทบต่อปัญหาความสัมพันธ์กับคนใกล้ชิด	2.11	1.03	น้อย
เฉลี่ยการใช้สื่อสังคมออนไลน์	**3.02**	**0.66**	**ปานกลาง**

จากตาราง 1 กลุ่มตัวอย่างมีระดับการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.02, S.D. = 0.66) เมื่อพิจารณารายข้อคำถาม พบว่าพฤติกรรมที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ เมื่อมีเวลาว่างก็จะใช้สื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ อยู่เสมอแม้จะเป็นช่วงระยะเวลาสั้น ๆ ก็ตาม ($\bar{x}$ = 3.79, S.D. = 0.88) รองลงมาคือ ใช้เวลาส่วนใหญ่ในชีวิตประจำวันไปกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์ ($\bar{x}$ = 3.70, S.D. = 0.81) ทุกครั้งที่รู้สึกว่างมักจะใช้สื่อสังคมออนไลน์อยู่ตลอดเวลา ($\bar{x}$ = 3.60, S.D. = 0.93) และรู้สึกติดหรือต้องพกอุปกรณ์สื่อสารที่สามารถใช้สื่อสังคม

ออนไลน์ตลอดเวลา ($\bar{X}$ = 3.59, S.D. = 1.16) ซึ่งอยู่ในระดับมาก แสดงถึงความคุ้นชินและพฤติกรรมการพึ่งพาสื่อสังคมออนไลน์อย่างต่อเนื่อง ส่วนพฤติกรรมที่อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การรู้สึกติดคอนเทนต์ต่าง ๆ เช่น เกม สตรีม และอื่น ๆ ($\bar{X}$ = 2.82, S.D. = 1.14) การไม่สามารถควบคุมเวลาที่ใช้ไปกับการเสพสื่อสังคมออนไลน์ได้ ($\bar{X}$ = 2.73, S.D. = 1.02) การใช้เวลาในการทำกิจกรรมอื่น ๆ ลดลงเพื่อใช้สื่อสังคมออนไลน์ ($\bar{X}$ = 2.70, S.D. = 1.03) และความรู้สึกติดความสัมพันธ์หรือการสื่อสารกับผู้อื่นผ่านการใช้สื่อสังคมออนไลน์ ($\bar{X}$ = 2.66, S.D. = 1.18) ขณะที่พฤติกรรมที่อยู่ในระดับน้อย ได้แก่ การที่การใช้สื่อสังคมออนไลน์ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการทำงานหรือการใช้ชีวิตประจำวัน ($\bar{X}$ = 2.48, S.D. = 1.02) และการส่งผลกระทบต่อปัญหาความสัมพันธ์กับคนใกล้ชิด ($\bar{X}$ = 2.11, S.D. = 1.03)

3. การวิเคราะห์ข้อมูลภาวะกลัวการตกกระแส (FOMO) ของวัยรุ่นในอำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก

ตาราง 2 การวิเคราะห์ข้อมูลภาวะกลัวการตกกระแส

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ต้องการติดตามหรือเกาะติดการอัพเดตข้อมูล/ข่าวสาร/ภาพ/คลิปของผู้อื่นบนสื่อสังคมออนไลน์	3.24	1.03	มาก
2. กลัวการพลาดข่าวสาร/เหตุการณ์ที่ได้รับความนิยมบนสื่อสังคมออนไลน์	2.72	1.04	ปานกลาง
3. รู้สึกภาคภูมิใจเมื่อมีเพื่อนหรือผู้ติดตามเป็นจำนวนมากบนสื่อสังคมออนไลน์	2.54	1.07	ปานกลาง
4. ปรารถนาที่จะอัพเดทหรือแบ่งปันข้อมูล/ข่าวสาร/ภาพ/คลิปของตนเองบนสื่อสังคมออนไลน์	2.53	1.05	ปานกลาง
5. รู้สึกภาคภูมิใจเวลาที่รู้เรื่องหรือประเด็นที่เป็นกระแสบนสื่อสังคมออนไลน์ก่อนบุคคลอื่น	2.47	0.99	น้อย
6. ใช้งานแอฟพลิเคชันใหม่ๆ ตามกระแสนิยมบนสังคมออนไลน์อยู่เสมอเพราะไม่ต้องการตกกระแส	2.31	1.05	น้อย
7. ขาดความมั่นใจเมื่อตนเองไม่รับรู้เรื่องราวที่เป็นกระแสบนสังคมออนไลน์	2.23	0.99	น้อย
8. รู้สึกกวนใจ/กระสับกระส่าย/วิตกกังวลเมื่อไม่รู้เรื่องที่กำลังเป็นประเด็นบนสังคมออนไลน์	2.19	1.03	น้อย
9. จดจ่อกับเรื่องการสื่อสารที่เข้ามาจากสื่อสังคมออนไลน์จนละเลยกิจกรรมอื่นในชีวิตประจำวัน	2.19	0.98	น้อย
10. รู้สึกหงุดหงิด/กังวลเมื่อไม่ได้เช็คข้อมูลข่าวสารบนสังคมออนไลน์แม้จะช่วงเวลาสั้นๆ ก็ตาม	2.09	0.98	น้อย
เฉลี่ยภาวะกลัวการตกกระแส	**2.45**	**0.74**	**น้อย**

จากตาราง 2 กลุ่มตัวอย่างมีภาวะกลัวการตกกระแส (FOMO) โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 2.45, S.D. = 0.74) เมื่อพิจารณาแยกรายข้อ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความต้องการติดตามหรือเกาะติดการอัพเดตข้อมูล ข่าวสาร ภาพ หรือคลิปของผู้อื่นบนสื่อสังคมออนไลน์อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.24, S.D. = 1.03) ขณะที่ความกลัวการพลาดข่าวสารหรือเหตุการณ์ที่ได้รับความนิยมบนสื่อสังคมออนไลน์ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.72, S.D. = 1.04) ความรู้สึกภาคภูมิใจเมื่อมีเพื่อนหรือผู้ติดตามเป็นจำนวนมากบนสื่อสังคมออนไลน์ อยู่ในระดับปานกลาง

($\bar{X}$ = 2.54, S.D. = 1.07) เช่นเดียวกับความปรารถนาที่จะอัพเดตหรือแบ่งปันข้อมูล ข่าวสาร ภาพ หรือคลิปของตนเองบนสื่อสังคมออนไลน์ ($\bar{X}$ = 2.53, S.D. = 1.05) การรู้สึกภาคภูมิใจเวลาที่รู้เรื่องหรือประเด็นที่เป็นกระแสบนสื่อสังคมออนไลน์ก่อนบุคคลอื่น อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 2.47, S.D. = 0.99) การใช้งานแอปพลิเคชันใหม่ ๆ ตามกระแสนิยมบนสื่อสังคมออนไลน์อยู่เสมอเพราะไม่ต้องการตกกระแส อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 2.31, S.D. = 1.05) ความขาดความมั่นใจเมื่อตนเองไม่รับรู้เรื่องราวที่เป็นกระแสบนสื่อสังคมออนไลน์ อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 2.23, S.D. = 0.99) การรู้สึกกวนใจ กระสับกระส่าย หรือวิตกกังวลเมื่อไม่รู้เรื่องที่กำลังเป็นประเด็นบนสื่อสังคมออนไลน์ อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 2.19, S.D. = 1.03) การจดจ่อกับเรื่องการสื่อสารที่เข้ามาจากสื่อสังคมออนไลน์จนละเลยกิจกรรมอื่นในชีวิตประจำวัน อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 2.19, S.D. = 0.98) และการรู้สึกหงุดหงิดหรือกังวลเมื่อไม่ได้เช็คข้อมูลข่าวสารบนสื่อสังคมออนไลน์แม้จะช่วงเวลาสั้น ๆ อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 2.09, S.D. = 0.98)

4. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์

4.1 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านประชากรกับภาวะกลัวการตกกระแส (FOMO) พบว่า ปัจจัยด้านประชากร ได้แก่ เพศ (χ^2 = 8.095, p = 0.424) อายุ (χ^2 = 11.843, p = 0.158) สถานภาพครอบครัว (χ^2 = 13.451, p = 0.337) รายได้ (χ^2 = 16.902, p = 0.153) รายจ่าย (χ^2 = 20.222, p = 0.063) ประเภทของเครื่องมือสื่อสาร (χ^2 = 20.054, p = 0.694) ประเภทของสื่อสังคมออนไลน์ที่ใช้มากที่สุด (χ^2 = 35.193, p = 0.066) และความถี่ในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (χ^2 = 17.444, p = 0.357) ไม่มีความสัมพันธ์กับภาวะกลัวการตกกระแส (FOMO) ของวัยรุ่นในอำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก

4.2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์กับภาวะกลัวการตกกระแส (FOMO) ของวัยรุ่นในอำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก

ตาราง 3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์ กับภาวะกลัวการตกกระแส (FOMO)

ตัวแปร	**ภาวะกลัวการตกกระแส (FOMO) (Y)**
การใช้สื่อสังคมออนไลน์ (X)	0.529**

** p < 0.001

จากตาราง 3 การเสพติดสื่อสังคมออนไลน์มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลางกับภาวะกลัวการตกกระแส โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.529 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 (p < 0.001) ซึ่งหมายความว่า เมื่อระดับการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์ของวัยรุ่นเพิ่มสูงขึ้น ภาวะกลัวการตกกระแสก็มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของการใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่ส่งผลต่อภาวะทางอารมณ์และจิตใจของวัยรุ่นในยุคดิจิทัล

5. การวิเคราะห์อิทธิพลของการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์ต่อภาวะกลัวการตกกระแส (FOMO) ของวัยรุ่นในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ตาราง 4 การวิเคราะห์อิทธิพลในการพยากรณ์ภาวะกลัวการตกกระแส (FOMO) (Y)

Model	β	t	Sig
(Constant)	0.66	4.46	<.001**
การเสพติดสื่อสังคมออนไลน์ (X)	0.53	12.43	<.001**
R = 0.91	**R^2 = 0.82**		**F = 154.46**

** p < 0.001

จากตาราง 4 การเสพติดสื่อสังคมออนไลน์มีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ต่อภาวะกลัวการตกกระแส (β = 0.53, p < 0.001) โดยแบบจำลองมีค่า F เท่ากับ 154.46 แสดงให้เห็นว่าตัวแปรอิสระสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตามได้อย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้ แบบจำลองมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ 0.91 และค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) เท่ากับ 0.82 ซึ่งหมายความว่าการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์สามารถอธิบายความแปรปรวนของภาวะกลัวการตกกระแสได้ถึงร้อยละ 82.00 แสดงให้เห็นว่ามีประสิทธิภาพสูงในการพยากรณ์ภาวะ FOMO ของวัยรุ่น โดยสามารถเขียนสมการประมาณค่าได้เป็น $\hat{Y}$ = 0.66 + (0.53)X ซึ่งตีความได้ว่า ภาวะกลัวการตกกระแสของวัยรุ่นจะมีค่าเริ่มต้นประมาณ 0.66 และจะเพิ่มขึ้น 0.53 หน่วยทุกครั้งที่ระดับการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์เพิ่มขึ้น 1 หน่วย ทั้งนี้ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์เป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อภาวะกลัวการตกกระแสของวัยรุ่นในยุคดิจิทัล

อภิปรายผล

ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยโดยพิจารณาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์ของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับปานกลาง โดยส่วนใหญ่มีพฤติกรรมใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นประจำเมื่อมีเวลาว่าง และไม่สามารถควบคุมระยะเวลาในการใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ กลุ่มตัวอย่างมักใช้เวลาส่วนใหญ่ในชีวิตประจำวันไปกับการติดตามข่าวสาร การพูดคุย และการมีปฏิสัมพันธ์ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ เช่น Facebook, TikTok, Line และ Instagram ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะการพึ่งพาสื่อดิจิทัลเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ ยังมีแนวโน้มของการใช้งานเกินกว่าที่ตั้งใจไว้ ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดภาวะเสพติดในระดับพฤติกรรม (Behavioral Addiction) เช่น การรู้สึกกระวนกระวายเมื่อต้องหยุดใช้ หรือการใช้สื่อเพื่อหลีกหนีความเครียดในชีวิตจริง ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการวิจัยของครองรัตน์ ดุลลาพันธ์ ที่ศึกษาวิจัยเรื่องพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์และปัจจัยทางจิตที่พยากรณ์ภาวะภาวะซึมเศร้า โดยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการเสพติดการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในระดับสูง และมักใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์นานกว่าเวลาที่ตั้งใจไว้ (ครองรัตน์ ดุลลาพันธ์, 2561) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของพฤติกรรมการใช้งานที่ขาดการควบคุมตนเอง ทั้งนี้ การใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างต่อเนื่องอาจส่งผลต่อการบริหารเวลาการทำงาน การเรียน และสุขภาวะทางอารมณ์ของผู้ใช้ในระยะยาว จึงควรมีมาตรการหรือแนวทางส่งเสริมให้เกิดการใช้สื่ออย่างมีสติและสร้างสมดุลระหว่างโลกออนไลน์กับชีวิตจริง

2. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์กับภาวะกลัวการตกกระแส (FOMO) ของวัยรุ่น พบว่า การเสพติดสื่อสังคมออนไลน์มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับภาวะกลัวการตกกระแสของวัยรุ่น กล่าวคือ วัยรุ่นที่มีระดับการใช้สื่อสังคมออนไลน์สูง มักมีแนวโน้มรู้สึกกลัวว่าจะพลาดข้อมูล ข่าวสาร หรือกิจกรรม

ที่เพื่อนหรือบุคคลในสังคมออนไลน์กำลังพูดถึง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการติดตามความเคลื่อนไหว การอัปเดตข้อมูลของผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา และรู้สึกกังวลหรือไม่สบายใจเมื่อไม่ได้รับรู้เหตุการณ์หรือประเด็นที่กำลังเป็นกระแสในสังคมออนไลน์ พฤติกรรมดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงกลไกทางจิตวิทยาที่เกิดจากการเปรียบเทียบตนเองกับผู้อื่น (Social Comparison) และความต้องการการยอมรับทางสังคม (Social Approval) ที่เป็นปัจจัยกระตุ้นให้เกิดภาวะกลัวการตกกระแสซึ่งอาจนำไปสู่ความเครียดและความไม่พึงพอใจในชีวิตประจำวันได้ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของเรือนรสสุคนธ์ จันทร์เจริญและพิษนุ อภิสมาจารโยธิน ที่ศึกษาวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สื่อสังคมออนไลน์และภาวะการกลัวการตกกระแสของนักศึกษามหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลก โดยพบว่านักศึกษาที่ใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ในระดับสูงมักมีแนวโน้มเกิดภาวะกลัวการตกกระแสมากกว่าผู้ที่ใช้ในระดับต่ำ (เรือนรสสุคนธ์ จันทร์เจริญ และพิษนุ อภิสมาจารโยธิน, 2561) ทั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์อาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อภาวะกลัวการตกกระแสของวัยรุ่น และสะท้อนถึงความจำเป็นในการส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) เพื่อสร้างสมดุลในการใช้สื่อดิจิทัลอย่างเหมาะสม โดยภาวะกลัวการตกกระแสเป็นผลที่เกิดจากการมีพฤติกรรมการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์อย่างชัดเจน (Mohammed, H. A., 2025)

3. การเสพติดสื่อสังคมออนไลน์มีอิทธิพลต่อภาวะกลัวการตกกระแส (FOMO) ของวัยรุ่น โดยสามารถพยากรณ์ภาวะ FOMO ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ตัวแปรการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์มีอิทธิพลต่อภาวะตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐานค่อนข้างสูง (β = 0.53, t = 12.43, p < .001) แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์มีบทบาทสำคัญต่อผลลัพธ์ด้านสุขภาวะหรือพฤติกรรมที่ศึกษา นอกจากนี้ โมเดลมีค่า R เท่ากับ 0.91 และ R^2 เท่ากับ 0.82 บ่งชี้ว่าโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตามได้ถึงร้อยละ 82 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับสูงมาก กล่าวคือ วัยรุ่นที่มีระดับการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์สูง มักมีแนวโน้มรู้สึกกวนใจ กระสับกระส่าย หรือวิตกกังวลเมื่อไม่ได้รับรู้เรื่องราวหรือประเด็นที่กำลังเป็นที่พูดถึงในสังคมออนไลน์ พฤติกรรมดังกล่าวสะท้อนถึงความต้องการการมีส่วนร่วมและการยอมรับทางสังคม ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของภาวะกลัวการตกกระแส โดยเฉพาะความต้องการในการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มั่นคง (Gupta & Sharma, 2021) ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาของปริยานุช วุฒิชูประดิษฐ์ และภัทร ชูประดิษฐ์ที่ศึกษาวิจัยเรื่องอิทธิพลของการติดสื่อสังคมออนไลน์ต่อภาวะสุขภาพจิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยในประเทศไทยโดยพบว่า การติดสื่อสังคมออนไลน์สามารถทำนายระดับความวิตกกังวลและความเครียดได้ (ปริยานุช วุฒิชูประดิษฐ์ และภัทร ชูประดิษฐ์, 2565) โดยการใช้สื่ออย่างต่อเนื่องและขาดการควบคุมส่งผลกระทบโดยตรงต่อสุขภาพจิตของผู้ใช้ และการแพร่หลายของแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media Platforms) ส่งผลให้ผู้ใช้เกิดความรู้สึกที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์กลัวการตกกระแส (Fauzia et al., 2023) ทั้งนี้ สอดคล้องกับ พิษนุ อภิสมาจารโยธินที่ศึกษาวิจัยเรื่องการสร้างเสริมสมรรถนะของครอบครัวและชุมชนในการพัฒนาคุณธรรมเชิงพฤติกรรมของวัยรุ่นในสังคมยุคดิจิทัล กรณีศึกษาใน 17 จังหวัดภาคเหนือ โดยระบุว่าการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์มีอิทธิพลต่อภาวะกลัวการตกกระแส ซึ่งส่งผลให้เกิดความวิตกกังวล ความไม่มั่นใจในตนเอง และความกลัวการพลาดข่าวสารหรือเหตุการณ์สำคัญในสังคมออนไลน์ ส่งผลให้วัยรุ่นเกิดความเครียดสะสมและลดทอนความมั่นคงทางอารมณ์ การใช้สื่อสังคมออนไลน์โดยขาดการกำกับตนเองอาจเป็นปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาพจิตของวัยรุ่นในยุคดิจิทัล (พิษนุ อภิสมาจารโยธิน, 2568) ดังนั้นจึงจำเป็นต้องติดตาม

การใช้สื่อสังคมออนไลน์ของวัยรุ่น เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการใช้งานสื่อดิจิทัลและแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียมากเกินไปจนส่งผลกระทบต่อการเกิดภาวะกลัวการตกกระแสของเยาวชน (Tandon, et al., 2021)

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยครั้งนี้ยังมีข้อจำกัดบางประการที่ควรพิจารณาเพื่อประกอบการตีความผลและนำไปใช้ในบริบทอื่น ๆ อย่างรอบคอบ ได้แก่ ข้อมูลทั้งหมดเป็นการรายงานตนเองผ่านแบบสอบถาม ทำให้มีความเสี่ยงต่อข้อจำกัดด้านการวัด (Measurement Bias) เช่น ความคลาดเคลื่อนจากการประเมินตนเอง (Self-Report Bias) ซึ่งอาจทำให้ผู้ตอบประเมินพฤติกรรมของตนเองต่ำกว่าหรือสูงกว่าความเป็นจริง นอกจากนี้ ยังอาจมีอิทธิพลของ Social Desirability Bias ซึ่งทำให้ผู้ตอบมีแนวโน้มตอบคำถามในลักษณะที่ต้องการให้ผู้อื่นมองตนเองในแง่ดี ส่งผลให้ข้อมูลบางส่วนไม่สะท้อนสภาพการใช้สื่อหรือประสบการณ์จริงอย่างครบถ้วน นอกจากนี้ งานวิจัยนี้มีข้อจำกัดด้านข้อมูล (Data Limitations) อันเกิดจากขอบเขตของกลุ่มตัวอย่างและรูปแบบการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยกลุ่มตัวอย่างมาจากพื้นที่เฉพาะเจาะจงและมีลักษณะประชากรที่ใกล้เคียงกัน ทำให้การอ้างอิงผลการวิจัยไปยังพื้นที่หรือกลุ่มประชากรที่มีความหลากหลายมากกว่านี้อาจทำได้อย่างจำกัด นอกจากนี้ การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณในรูปแบบการศึกษาตัดขวาง (Cross-Sectional) ยังไม่สามารถใช้สรุปความเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาหรือระบุความเชื่อมโยงเชิงเหตุและผลในประเด็นที่ศึกษาได้อย่างชัดเจน

สรุปและข้อเสนอแนะ

วัยรุ่นในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกมีระดับการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์อยู่ในระดับปานกลาง โดยพฤติกรรมการใช้งานส่วนใหญ่เกิดขึ้นเป็นกิจวัตรประจำวัน ทั้งในด้านการสื่อสาร การรับรู้ข่าวสาร และการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ผลการวิเคราะห์เชิงสถิติยังชี้ให้เห็นว่า การเสพติดสื่อสังคมออนไลน์มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับภาวะกลัวการตกกระแส (Fear of Missing Out: FOMO) อย่างมีนัยสำคัญ และสามารถใช้เป็นตัวพยากรณ์ภาวะ กลัวการตกกระแสได้อย่างชัดเจน ซึ่งภาวะกลัวการตกกระแสที่สูงขึ้นส่งผลต่อสุขภาพจิตของวัยรุ่น ทำให้เกิดความวิตกกังวล ขาดความมั่นใจในตนเอง และรู้สึกกลัวต่อการพลาดข้อมูล ข่าวสาร และกิจกรรมทางสังคมในโลกออนไลน์อย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจพัฒนาเป็นปัญหาทางอารมณ์และพฤติกรรมในระยะยาวได้ ซึ่งผลการศึกษานี้สะท้อนว่า วัยรุ่นในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกกำลังเผชิญความเสี่ยงด้านสุขภาพจิตจากการใช้งานสื่อออนไลน์อย่างมีนัยสำคัญ จึงควรมีมาตรการเชิงพื้นที่ที่ออกแบบเฉพาะตามบริบทจริงของชุมชน ไม่ใช่มาตรการเชิงทั่วไปเท่านั้น โดยควรดำเนินการในหลายระดับ เช่น ระดับครอบครัวและโรงเรียน ควรส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อ พัฒนาทักษะการกำกับตนเองทางดิจิทัล และสร้างกิจกรรมที่ลดการพึ่งพิงสื่อออนไลน์ เช่น ชุมนุมสร้างสรรค์ กีฬา และพื้นที่กิจกรรมกลุ่มที่ช่วยลดความเครียด รวมทั้งเสริมทักษะการจัดการอารมณ์และการสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกในชีวิตจริง ระดับชุมชนและท้องถิ่น ควรนำข้อมูลจากงานวิจัยนี้ไปใช้ในการออกแบบโครงการรณรงค์หรือมาตรการเชิงป้องกันปัญหาภาวะกลัวการตกกระแสในวัยรุ่น เช่น การจัดค่ายเยาวชนเพื่อพัฒนาทักษะดิจิทัลเชิงบวก การให้คำปรึกษากลุ่ม และการสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางสังคมสำหรับวัยรุ่นในเขตเมือง และระดับหน่วยงานภาครัฐและสาธารณสุข สามารถใช้ข้อมูลเชิงลึกนี้เป็นฐานในการวางแผนนโยบายด้านสุขภาพจิตวัยรุ่นในจังหวัดพิษณุโลก เช่น การติดตามแนวโน้มการเสพติดสื่อออนไลน์ การคัดกรองภาวะกลัวการตกกระแสในโรงเรียนโดยใช้เครื่องมือของงานวิจัยนี้ และการบูรณาการข้อมูลกับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดและโรงพยาบาลประจำพื้นที่

เพื่อพัฒนามาตรการคัดกรองและดูแลสุขภาพจิตเชิงรุก จะเห็นได้ว่าปัญหาและความเชื่อมโยงระหว่างการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์กับภาวะกลัวการตกกระแสในกลุ่มวัยรุ่นอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เป็นประเด็นที่ยังไม่เคยมีการศึกษามาก่อนในพื้นที่ ซึ่งช่วยนำไปสู่ความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นเกี่ยวกับสภาพปัญหาเชิงสังคมและพฤติกรรมของวัยรุ่นในท้องถิ่น องค์ความรู้นี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงนโยบาย การวางแผนการป้องกันปัญหาสุขภาพจิตและการออกแบบกิจกรรมหรือมาตรการที่ตอบโจทย์ความต้องการของวัยรุ่นในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กรมสุขภาพจิต. (2562). ใครอยู่ในภาวะ FOMO บ้างยกมือขึ้น. เรียกใช้เมื่อ 24 ธันวาคม 2567 จาก https://dmh.go.th/news-dmh/view.asp?id=29903

ครองรัตน์ ดุลลาพันธ์. (2561). พฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์และปัจจัยทางจิตที่พยากรณ์ภาวะภาวะซึมเศร้า. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิเทศศาสตร์และนวัตกรรม. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

จันทมา ช่างสลัก. (2566). นักจิตวิทยาเตือน! เตรียมรับ 4 ปัจจัยเสี่ยงสุขภาพจิต ในโลกดิจิทัล. เรียกใช้เมื่อ 25 ธันวาคม 2567 จาก https://www.istrong.co/single-post/4-risk-factors-in-the-digitalworld

จิราภรณ์ อรุณากูร. (2559). FOMO (Fear of Missing Out): ก็ฉันกลัวตกกระแส. เรียกใช้เมื่อ 31 ธันวาคม 2567 จาก https://www.rama.mahidol.ac.th/ramachannel/gallery/fomo-fear-of-missing-out-ก็ฉันกลัวตกกระแส/#:~:text=อาการ%20FOMO%20หรือ%20Fear%20of,เกิดอาการเครียดขึ้นมา

ประอรพิต กัษฐวัฒนา. (2562). เจาะเรื่องจริง ‘ภัยสุขภาพจิตบนโลกออนไลน์’ จาก ‘ภาวะกลัวการตกกระแส FOMO’ ถึงด้านสว่าง JOMO ความตื่นรู้จากการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์. เรียกใช้เมื่อ 17 ธันวาคม 2567 จาก https://www.salika.co/2019/10/26/from-fomo-to-jomo-mental-health/

ปริยานุช วุฒิชูประดิษฐ์ และภัทร ชูประดิษฐ์. (2565). อิทธิพลของการติดสื่อสังคมออนไลน์ต่อภาวะสุขภาพจิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยในประเทศไทย. วารสารสุทธิปริทัศน์, 36(3), 188-207.

_____. (2562). ชีวสถิติเชิงพรรณนาและเชิงอนุมานเบื้องต้นสำหรับการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น.

_____. (2566). การพัฒนาการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลังด้านโดยใช้แนวทางสเต็มศึกษาและการใช้ปัญหาเป็นฐานสำหรับวิชาประชากรและการอนามัยเจริญพันธุ์. วารสารสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยทักษิณ , 12(1), 17-31.

พิษนุ อภิสมาจารโยธิน. (2568). การสร้างเสริมสมรรถนะของครอบครัวและชุมชนในการพัฒนาคุณธรรมเชิงพฤติกรรมของวัยรุ่นใน สังคมยุคดิจิทัล: กรณีศึกษาใน 17 จังหวัดภาคเหนือ. วารสารศรีปทุมปริทัศน์ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 25(1), 59-75.

เรือนรสสุคนธ์ จันทร์เจริญ และพิษนุ อภิสมาจารโยธิน. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สื่อสังคมออนไลน์และภาวะการกลัวการตกกระแสของนักศึกษามหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลก. วารสารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์กร, 10(1), 69-94.

โรงพยาบาลเพชรเวช. (2564). Social Addiction ส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจ. เรียกใช้เมื่อ 1 ธันวาคม 2567 จาก https://www.petcharavejhospital.com/th/Article/article_detail/Social-Addiction-Affects-Mental-Health

วิภาวี เธียรลีลา. (2564). FoMO : สภาวะจิตตกในโลกยุคใหม่ ความกลัวการไม่ยอมรับจากคนที่แทบไม่รู้ตัวตน. เรียกใช้เมื่อ 1 ธันวาคม 2567 จาก https://thepotential.org/knowledge/fomofear-of-missing-out/

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพิษณุโลก. (2566). รายงานสถิติด้านประชากรและสุขภาพประจำปี พ.ศ. 2566. พิษณุโลก: สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพิษณุโลก.

อัจศรา ประเสริฐสินและผกาวรรณ นันทะเสน. (2565). พฤติกรรมการติดอินเทอร์เน็ต ภาวะซึมเศร้าและแนวทางการส่งเสริมการรู้ดิจิทัล เพื่อลดพฤติกรรมการติดอินเทอร์เน็ต และป้องกันการเกิดภาวะซึมเศร้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. วารสารการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต, 36(1), 49-67.

Mohammed, H. A. (2025). The fear of missing out and social media addiction. A cross-sectional and quasi-experimental approach. Heliyon, 11(3), e41958. https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2025.e41958.

Aphisamacharayothin, P. (2020). PRECEDE Framework Analysis of the Factors Influencing to Life Management of Youth Females, Teen Moms, Families. BU Academic Review, 19(1), 48-61.

Aphisamacharayothin, P. (2025). Strengthening the Competency of Families and Communities in Moral Behavior Development of Adolescences in a Digital Society: Case Study in 17 Northern Provinces. Sripatum Review of Humanities & Social Sciences, 25(1), 59-75.

Fauzia, et al. (2023). Social media-induced fear of missing out (FoMO) and social media fatigue: The role of narcissism, comparison and disclosure. Journal of Business Research, 159(1), 113693. https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2023.113693.

Gupta & Sharma. (2021). Fear of missing out: A brief overview of origin, theoretical underpinnings and relationship with mental health. World J Clin Cases, 9(19), 4881-4889.

Tandon, et al. (2021). "Fear of missing out (FoMO) among social media users: a systematic literature review, synthesis and framework for future research". Internet Research, 31(3), 782-821.

UNICEF. (2008). Fact sheet: Young people and family planning: Teenage pregnancy. Malaysia: UNICEF office for Malasia.

Vries, et al. (2018). Problematic internet use and psychiatric co-morbidity of psychiatric patients. BMC Psychiatry, 18(1), 1-10.

บทความวิจัย

ปัจจัยด้านตราสินค้าที่ส่งผลต่อความภักดีของผู้บริโภคสั่งอาหารออนไลน์บนแอปพลิเคชันเดลิเวอรี่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา*

THE BRAND FACTORS INFLUENCING CONSUMER LOYALTY TO ONLINE ORDERING FOOD THROUGH DELIVERY APPLICATIONS IN CHACHOENGSAO PROVINCE

ศิริวรรณ ศศะภูริ, สมบัติ ธำรงสินถาวร

Siriwan Sasaphuri, Sombat Thamrongsinthaworn

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี ประเทศไทย

Burapha Business School, Burapha University, Chon Buri, Thailand

*Corresponding author E-mail: oxygen_jaoa@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยการสร้างตราสินค้าที่ส่งผลต่อความภักดีของผู้บริโภคที่สั่งอาหารออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันเดลิเวอรี่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา และ 2) เพื่อศึกษาอิทธิพลของการรับรู้คุณภาพอาหารที่มีต่อความภักดี ปัจจุบันพบว่างานวิจัยน้อยขาดการบูรณาการปัจจัยด้านตราสินค้ากับการรับรู้คุณภาพอาหารในบริบทบริการเดลิเวอรี่ การวิจัยเป็นแบบเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือผู้บริโภคที่เคยใช้บริการสั่งอาหารออนไลน์ จำนวน 385 คน โดยสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการถดถอยพหุคูณ (MRA) ผลการวิจัยเชิงพรรณนา พบว่าผู้ตอบส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 57.00 อายุ 18 - 25 ปี ร้อยละ 28.00 การศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 42.50 รายได้ไม่เกิน 15,000 บาท ร้อยละ 31.50 และประกอบอาชีพรัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 26.25 ระดับความคิดเห็นภาพรวมอยู่ในระดับมากทั้งด้านความคิดต่อตราสินค้า (เฉลี่ย 3.73) ความรู้สึกต่อตราสินค้า (เฉลี่ย 3.75) การรับรู้คุณภาพอาหาร (เฉลี่ย 3.71) และความภักดีเชิงทัศนคติ (เฉลี่ย 3.70) ผลการถดถอยพหุคูณชี้ว่า ตัวแปรที่ส่งผลต่อความภักดีอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ ความชอบต่อตราสินค้า ความไว้วางใจ ภาพลักษณ์ตราสินค้า และการรับรู้คุณภาพอาหารภายนอก ขณะที่การรับรู้ตราสินค้า ความเชื่อมโยงตราสินค้า และการรับรู้คุณภาพอาหารภายในไม่มีนัยสำคัญ ดังนั้น ผู้ประกอบการธุรกิจแอปพลิเคชันเดลิเวอรี่ควรให้ความสำคัญกับการสร้างประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดความรู้สึกในเชิงบวกแก่ผู้บริโภค ผ่านการใช้งานที่สนุกสนาน เข้าถึงง่าย และมีปฏิสัมพันธ์เป็นมิตร

คำสำคัญ: ตราสินค้า, ความภักดี, อาหารออนไลน์, แอปพลิเคชั่นเดลิเวอรี่

* Received 30 November 2025; Revised 26 December 2025; Accepted 27 December 2025

Abstract

This research aims 1) to study the influence of branding factors on consumer loyalty who order food online through delivery applications in Chachoengsao Province and 2) to study the influence of food quality perception on loyalty. Nowadays, A few research projects have the context of food delivery app ordering in provincial level. There is also a lack of integration of brand factors with food quality perceptions in the delivery service. The research was quantitative. The sample consisted of 385 consumers who had used online food ordering services by purposive sampling. The research instrument used was a questionnaire. Data were analyzed using descriptive statistics including frequency, percentage, mean, standard deviation and multiple regression (MRA). Descriptive research results It was found that most of the respondents were female (57.00%), aged 18-25 years (28.00%), had education lower than bachelor's degree (42.50%), had income not exceeding 15,000 baht (31.50%), and worked in state enterprises (26.25%). The overall opinion level was at a high level in terms of brand perception (average 3.73), brand feelings (average 3.75), food quality perception (average 3.71), and attitudinal loyalty (average 3.70). The multiple regression results indicated that the variables significantly affecting loyalty were brand liking, trust, brand image, and external food quality perception, while brand awareness, brand association, and internal food quality perception were not significant. Therefore, delivery app businesses should focus on creating positive consumer experiences through fun, accessible, and interactive user experiences.

Keywords: Brand, Loyalty, Online Food, Delivery App

บทนำ

หลังจากการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคในหลายด้าน โดยสถิติจาก We Are Social พบว่าปี พ.ศ. 2564 คนไทยร้อยละ 69 อยู่บนโลกออนไลน์ และมีพฤติกรรมออนไลน์หลายอย่างที่เริ่มได้รับความนิยมเพิ่มสูงขึ้น คนไทยใช้โซเชียลมีเดียเป็นช่องทางหลัก ในการอัพเดทข่าวเป็นอันดับ 1 ของโลกในปี พ.ศ. 2565 นี้ หรือคิดเป็นร้อยละ 78 โดยคนไทยมากถึง ร้อยละ 91 อ่านข่าวออนไลน์ เป็นอันดับ 2 ของโลก นับว่าโซเชียลมีเดียกลายเป็นช่องทางรับรู้ข่าวสาร ของคนไทยที่ทรงอิทธิพลมากในช่วงที่ผ่านมา อีกทั้งพฤติกรรมของคนไทยช้อปปิ้งออนไลน์นั้นยังเป็น อันดับ 4 ของโลก โดยซื้อของออนไลน์ผ่านมือถือมากเป็นอันดับ 8 ของโลก ซึ่งปัจจัยหรือโปรโมชั่นที่ทำ ให้คนอยากซื้อออนไลน์มากที่สุด อันดับ 1 คือ ส่งฟรี และพบอีกว่าคนไทยซื้อของใช้เข้าบ้านทาง ออนไลน์มากเป็นอันดับ 1 ของโลก อีกทั้งคนไทยร้อยละ 52.5 หาข้อมูลสินค้าก่อนซื้อทางออนไลน์เป็น ประจำด้วย นอกจากนี้ 1 ใน 3 ของคนไทยยังหันมาทำธุรกรรมการเงินทางออนไลน์อีกด้วย (กรุงเทพธุรกิจ, 2564) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการทานอาหารนอกบ้าน การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหาร ซึ่งผู้บริโภคหันมาสั่งอาหารผ่านช่องทางออนไลน์มากขึ้น เนื่องจากความสะดวกสบายและ

ความปลอดภัย การสั่งอาหารเดลิเวอรี่นั้น ช่วยลดความเสี่ยงในการสัมผัสกับผู้อื่น และหลีกเลี่ยงสถานที่แออัด ทำให้ผู้บริโภคสามารถเพลิดเพลินกับอาหารที่ชื่นชอบได้จากบ้านอย่างง่ายดาย ผลการสำรวจจาก McKinsey & Company ใน 45 ประเทศพบว่าการสั่งอาหารออนไลน์ในประเทศส่วนใหญ่ เช่น สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ฝรั่งเศส เยอรมนี สเปน อิตาลี อินเดีย ญี่ปุ่นและเกาหลี มีอัตราเติบโตสูงถึงร้อยละ 29 เมื่อเทียบกับช่วงก่อนการแพร่ระบาดของโควิด-19 ขณะที่ธุรกิจอื่น ๆ ได้รับผลกระทบเชิงลบ และการให้บริการด้านดิจิทัลซึ่งรวมถึงการสั่งสินค้าออนไลน์ยังจะมีอัตราการยอมรับ (Adoption Rate) ที่สูงขึ้นในระยะยาว นอกจากนี้ ในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 ผู้บริโภคร้อยละ 60 เปลี่ยนพฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้าโดยหันมาให้ความสำคัญกับความสะดวกสบายและคุณค่ามากขึ้น (บุญชนิต ว่องประพิณกุล และ สุจิตรา วาสนาดำรงดี, 2564) ผู้บริโภคเริ่มให้ความสำคัญกับคุณภาพของอาหารมากขึ้น โดยเฉพาะในด้านความปลอดภัยและสุขอนามัย ผู้บริโภคมักเลือกสั่งอาหารจากร้านที่มีมาตรฐานในการทำความสะอาดและมีข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งที่มาของวัตถุดิบอย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังมีแนวโน้มในการเลือกอาหารที่ดีต่อสุขภาพ เช่น อาหารที่มีสารอาหารสูงหรือผลิตจากวัตถุดิบธรรมชาติ ผู้บริโภคเริ่มมีการวางแผนการใช้จ่ายอย่างระมัดระวังมากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องของการเลือกซื้ออาหารเดลิเวอรี่ ผู้บริโภคมักจะทำการเปรียบเทียบราคาและคุณภาพก่อนตัดสินใจซื้อ ซึ่งส่งผลให้ร้านอาหารต้องปรับกลยุทธ์ในการตั้งราคาและโปรโมชั่นเพื่อดึงดูดลูกค้า เทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการสั่งอาหารเดลิเวอรี่ โดยผู้บริโภคสามารถใช้แอปพลิเคชั่นเพื่อทำการสั่งซื้อได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และปลอดภัย การชำระเงินแบบไร้สัมผัสก็ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น เนื่องจากช่วยลดความเสี่ยงในการแพร่เชื้อโรค พฤติกรรมผู้บริโภคในการสั่งอาหารเดลิเวอรี่หลังโควิด-19 แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งในด้านความสะดวกสบาย คุณภาพของอาหาร และความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ร้านอาหารและผู้ให้บริการเดลิเวอรี่จำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับแนวโน้มเหล่านี้เพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าและรักษาความยั่งยืนในตลาด

ด้วยปัจจัยดังกล่าวข้างต้น ศูนย์วิจัยกสิกรไทย ประเมินว่าในปี 2566 ตลาดธุรกิจจัดส่ง อาหารไปยังที่พัก (Food Delivery) มีมูลค่าประมาณ 8.1 - 8.6 หมื่นล้านบาท โดยหดตัวร้อย ละ 0.8 ถึงหดตัวร้อยละ 6.5 (จากฐานที่สูงในปี 2565) เนื่องจากผู้บริโภคสามารถซื้อได้สะดวกเมื่อกลับไปทำงานตามปกติ รวมถึงกลุ่มอาหารที่ให้ความสำคัญกับประสบการณ์การรับประทาน หรือเน้นการรับประทานกับกลุ่มเพื่อนและครอบครัวที่คาดว่าผู้บริโภคจะปรับเปลี่ยนมานั่งทานภายในร้านเกือบ ทั้งหมด การที่ผู้บริโภคกลับไปใช้บริการร้านอาหารมากขึ้นสะท้อนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหลังโควิด ซึ่งผู้ประกอบการ Food Delivery จำเป็นต้องเข้าใจเพื่อปรับกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับการสั่งอาหารผ่านแอปพลิเคชั่นของผู้บริโภคและการทำตลาดของผู้ให้บริการแพลตฟอร์มจัดส่งอาหาร และแนวโน้มราคาต่อออเดอร์ที่เพิ่มขึ้น (ศิริลักษณ์ ปีปทุม, 2566)

ในยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของผู้คน บริการสั่งอาหารออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันเดลิเวอรี่ได้กลายเป็นรูปแบบหนึ่งของการบริโภคที่ตอบโจทย์ไลฟ์สไตล์เร่งรีบและสะดวกสบายของคนยุคใหม่ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจและเมืองอย่างรวดเร็ว เช่น จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยจังหวัดฉะเชิงเทราเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่อยู่ภายใต้แผนพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) ซึ่งส่งผลให้เกิดการขยายตัวของนิคมอุตสาหกรรม การลงทุนจากภาคเอกชน และการเจริญเติบโตของประชากรในเขตเมือง โดยเฉพาะอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา ซึ่งมีลักษณะเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ การคมนาคม และที่อยู่อาศัยของกลุ่มแรงงานรุ่นใหม่และพนักงานออฟฟิศจำนวนมาก ส่งผลให้พฤติกรรมผู้บริโภค

ในพื้นที่มีแนวโน้มเปิดรับบริการดิจิทัลและแอปพลิเคชันมากขึ้น รวมถึงบริการสั่งอาหารออนไลน์ แม้ว่าพฤติกรรมการใช้บริการแอปเดลิเวอรี่จะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในจังหวัดฉะเชิงเทรา แต่ผู้บริโภคก็ยังคงมีตัวเลือกหลากหลายแบรนด์ ซึ่งทำให้เกิดการแข่งขันสูงในตลาดท้องถิ่น ดังนั้น “ตราสินค้า” หรือ แบรนด์ (Brand) จึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความแตกต่าง การจดจำ และความผูกพันทางอารมณ์ระหว่างผู้บริโภคกับบริการ โดยเฉพาะในแง่ของภาพลักษณ์ ความน่าเชื่อถือ และคุณค่าที่แบรนด์ส่งมอบความภักดีในแบรนด์ (Brand Loyalty) เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ผู้บริโภคเลือกใช้บริการแบรนด์เดิมอย่างต่อเนื่อง แม้จะมีทางเลือกอื่น ซึ่งมีผลโดยตรงต่อรายได้และความยั่งยืนของธุรกิจ การศึกษาปัจจัยด้านตราสินค้าที่ส่งผลต่อความภักดีของผู้บริโภคในพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทราจึงมีความสำคัญ เนื่องจากสามารถช่วยให้ผู้ประกอบการเข้าใจพฤติกรรมท้องถิ่น วางกลยุทธ์ทางการตลาดได้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ และเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันในระดับท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ (นฤมล ญาณสมบัติ, 2564)

ภายใต้บริบทดังกล่าว “ตราสินค้า” (Brand) จึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างความแตกต่างและความได้เปรียบในการแข่งขันของธุรกิจอาหารบนแอปพลิเคชันเดลิเวอรี่ ตราสินค้าไม่เพียงทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์เพื่อการจดจำเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงภาพลักษณ์ ความน่าเชื่อถือ และคุณค่าที่ผู้บริโภครับรู้จากประสบการณ์การใช้บริการ ซึ่งล้วนมีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการซ้ำ และการเกิดความภักดีต่อตราสินค้า (Brand Loyalty) อันเป็นปัจจัยสำคัญต่อรายได้ ความมั่นคง และความยั่งยืนของธุรกิจในระยะยาว จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ความภักดีต่อตราสินค้าได้รับอิทธิพลจากปัจจัยด้านตราสินค้าหลายประการ เช่น การรับรู้ต่อตราสินค้า (Brand Awareness) ความเชื่อมโยงต่อตราสินค้า (Brand Association) ความชอบต่อตราสินค้า (Brand Affect) ความไว้วางใจต่อตราสินค้า (Brand Trust) และภาพลักษณ์ตราสินค้า (Brand Image) ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการสร้างความพึงพอใจและความผูกพันทางอารมณ์ของผู้บริโภคต่อแบรนด์ (Aaker, 1996) นอกจากนี้ การรับรู้คุณภาพอาหาร (Perceived Quality) ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้บริโภคใช้ประเมินคุณค่าของบริการอาหารบนแอปพลิเคชัน และมีผลต่อการตัดสินใจซื้อซ้ำอย่างมีนัยสำคัญ

อย่างไรก็ตาม แม้การใช้บริการสั่งอาหารออนไลน์จะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในพื้นที่เศรษฐกิจใหม่อย่างจังหวัดฉะเชิงเทรา แต่จากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมา พบว่ายังมีงานวิจัยจำนวนจำกัดที่มุ่งศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยด้านตราสินค้าอย่างบูรณาการ ร่วมกับปัจจัยด้านการรับรู้คุณภาพอาหารที่ส่งผลต่อความภักดีในการซื้ออาหารผ่านแอปพลิเคชันในระดับจังหวัด ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างขององค์ความรู้เชิงพื้นที่และเชิงบริบทท้องถิ่น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อความภักดีในการซื้ออาหารบนแอปพลิเคชันเดลิเวอรี่ของผู้บริโภคในจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยพิจารณาปัจจัยด้านความคิด ได้แก่ การรับรู้ต่อตราสินค้า และความเชื่อมโยงต่อตราสินค้า ปัจจัยด้านความรู้สึก ได้แก่ ความชอบต่อตราสินค้า ความไว้วางใจต่อตราสินค้า และภาพลักษณ์ตราสินค้า รวมถึงปัจจัยด้านการรับรู้คุณภาพอาหาร ผลการวิจัยในครั้งนี้คาดว่าจะเป็นแนวทางสำคัญสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจอาหารบนแอปพลิเคชันในการวางแผน กำหนดกลยุทธ์ด้านตราสินค้า และเสริมสร้างความภักดีของผู้บริโภคได้อย่างเหมาะสมกับบริบทพื้นที่ อันนำไปสู่ความสามารถในการแข่งขันและความยั่งยืนของธุรกิจในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยการสร้างตราสินค้าที่ส่งผลต่อความภักดีของผู้บริโภคสั่งอาหารออนไลน์บนแอปพลิเคชั่นเดลิเวอรี่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา

2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยด้านการรับรู้คุณภาพของอาหารที่ส่งผลต่อความภักดีของผู้บริโภคสั่งอาหารออนไลน์บนแอปพลิเคชั่นเดลิเวอรี่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริโภคที่เคยใช้บริการสั่งอาหารออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันดีลีเวอรี่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 385 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 ปัจจัยด้านความไว้วางใจต่อตราสินค้า จำนวน 5 ข้อ ส่วนที่ 3 ปัจจัยด้านภาพลักษณ์ตราสินค้า จำนวน 3 ข้อ ส่วนที่ 4 ปัจจัยด้านการรับรู้คุณภาพอาหาร แบ่งเป็นคุณภาพภายใน 6 ข้อ และคุณภาพภายนอก 15 ข้อ รวม 21 ข้อ และส่วนที่ 5 ความภักดีเชิงทัศนคติต่อตราสินค้า จำนวน 10 ข้อ โดยทุกข้อใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับตามรูปแบบของ Likert’s Scale ตั้งแต่ระดับมากที่สุดถึงน้อยที่สุด การเก็บข้อมูลแบบสอบถามถูกเผยแพร่ผ่านช่องทางออนไลน์บนเฟซบุ๊กแฟนเพจ “หนวดพาแดก” การเก็บข้อมูลดำเนินการระหว่างวันที่ 1 มีนาคม ถึง 30 เมษายน พ.ศ. 2568 การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การวิเคราะห์เชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของผู้ตอบและความคิดเห็นต่อปัจจัยต่าง ๆ และการวิเคราะห์เชิงอนุมาน โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis: MRA) เพื่อทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับอิทธิพลของปัจจัยด้านความคิด ความไว้วางใจ ภาพลักษณ์ และการรับรู้คุณภาพอาหารที่มีต่อความภักดีต่อตราสินค้า โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติไว้ที่ 0.05

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 228 คน คิดเป็นร้อยละ 57.00 อายุ 18 - 25 ปี จำนวน 112 คน คิดเป็นร้อยละ 28.00 จบต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 170 คน คิดเป็นร้อยละ 42.50 มีรายได้ไม่เกิน 15,000 บาท จำนวน 126 คน คิดเป็นร้อยละ 31.5 อาชีพรัฐวิสาหกิจ จำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 26.25

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านความคิดต่อตราสินค้า

ปัจจัยด้านความคิดต่อตราสินค้า ภาพรวม อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.73) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านการรับรู้ต่อตราสินค้า (ค่าเฉลี่ย = 3.77) รองลงมาได้แก่ ด้านความเชื่อมโยงต่อตราสินค้า (ค่าเฉลี่ย = 3.69) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านความรู้สึกต่อตราสินค้าของผู้บริโภคสั่งอาหารออนไลน์บนแอปพลิเคชันเดลิเวอรี่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา

ปัจจัยด้านความรู้สึกต่อตราสินค้าของผู้บริโภคสั่งอาหารออนไลน์บนแอปพลิเคชันเดลิเวอรี่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ภาพรวม อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.75) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านความชอบต่อตราสินค้า (ค่าเฉลี่ย = 3.79) รองลงมาได้แก่ ด้านภาพลักษณ์ตราสินค้า (ค่าเฉลี่ย = 3.74) และด้านความไว้วางใจต่อตราสินค้า (ค่าเฉลี่ย = 3.73) ตามลำดับ

ตอนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยปัจจัยด้านการรับรู้คุณภาพอาหาร (Perceived Quality) ของผู้บริโภคสั่งอาหารออนไลน์บนแอปพลิเคชันเดลิเวอรี่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา

ปัจจัยปัจจัยด้านการรับรู้คุณภาพอาหาร (Perceived Quality) ของผู้บริโภคสั่งอาหารออนไลน์บนแอปพลิเคชันเดลิเวอรี่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ภาพรวม อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.71) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านการรับรู้คุณภาพอาหารภายใน (Perceived Quality) (ค่าเฉลี่ย = 3.74) รองลงมาได้แก่ ด้านการรับรู้คุณภาพอาหารภายนอก (Perceived Quality) (ค่าเฉลี่ย = 3.67) ตามลำดับ

ตอนที่ 5 คำถามเกี่ยวกับความภักดีเชิงทัศนคติต่อตราสินค้าของผู้บริโภคสั่งอาหารออนไลน์บนแอปพลิเคชันเดลิเวอรี่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความภักดีเชิงทัศนคติต่อตราสินค้า ของผู้บริโภคสั่งอาหารออนไลน์บนแอปพลิเคชันเดลิเวอรี่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.70) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ท่านเต็มใจที่จะสั่งอาหารจากตราสินค้านี้ที่ออนไลน์บนแอปพลิเคชันเดลิเวอรี่ในจังหวัดฉะเชิงเทราอีกครั้งในอนาคต (ค่าเฉลี่ย = 3.85) รองลงมาได้แก่ ท่านภูมิใจที่ได้สั่งอาหารแบรนด์นี้ทางออนไลน์บนแอปพลิเคชันเดลิเวอรี่ (ค่าเฉลี่ย = 3.80) ท่านจะสั่งซื้อตราสินค้านี้ทางออนไลน์นี้บนแอปพลิเคชันเดลิเวอรี่ในจังหวัดฉะเชิงเทราอีกครั้งแน่นอนในอนาคต (ค่าเฉลี่ย = 3.74) และเมื่อท่านตัดสินใจซื้ออาหารออนไลน์บนแอปพลิเคชันเดลิเวอรี่ในจังหวัดฉะเชิงเทราท่านจะเลือกสั่งซื้อตราสินค้าของร้านนี้ทางออนไลน์บนแอปพลิเคชันเดลิเวอรี่ในจังหวัดฉะเชิงเทราเป็นตัวเลือกแรก (ค่าเฉลี่ย = 3.60) ตามลำดับ

ตอนที่ 6 ปัจจัยด้านตราสินค้าที่ส่งผลต่อความภักดีของผู้บริโภคสั่งอาหารออนไลน์บนแอปพลิเคชั่นเดลิเวอรี่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณปัจจัยด้านตราสินค้าที่ส่งผลต่อความภักดีของผู้บริโภคสั่งอาหารออนไลน์บนแอปพลิเคชั่นเดลิเวอรี่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	P-value	Collinearity Statistics	
	B	Std. Error	Beta			Tolerance	VIF
(Constant)	.082	.168		.491	.624		
ด้านการรับรู้ต่อตราสินค้า (X_1)	.059	.044	.060	1.326	.186	.532	1.878
ด้านความเชื่อมโยงต่อตราสินค้า (X_2)	.067	.059	.061	1.129	.260	.366	2.730
ด้านความชอบต่อตราสินค้า (X_3)	.332	.039	.348	8.608	.000**	.664	1.507
ด้านความไว้วางใจต่อตราสินค้า (X_4)	.151	.044	.148	3.476	.001**	.596	1.679
ด้านภาพลักษณ์ตราสินค้า (X_5)	.085	.042	.097	2.031	.043*	.477	2.095
ด้านการรับรู้คุณภาพอาหารภายใน (X_6)	.042	.049	.044	.845	.399	.407	2.456
ด้านการรับรู้คุณภาพอาหารภายนอก (X_7)	.237	.067	.215	3.535	.000**	.294	3.407
						F-test = 75.746, Sig. = 0.000	

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ผลการวิเคราะห์พบว่า แบบจำลองสามารถอธิบายความแปรปรวนของความภักดีต่อการสั่งอาหารออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันเดลิเวอรี่ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีตัวแปรอิสระที่ส่งผลต่อความภักดีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 ได้แก่ ด้านความชอบต่อตราสินค้า (X_3) มีค่าสัมประสิทธิ์เชิงมาตรฐาน (Beta) เท่ากับ .348, ค่า t = 8.608 และค่า P-value = .000 แสดงว่า

ด้านความชอบมีอิทธิพลต่อความภักดีของผู้บริโภคในระดับสูงที่สุดในแบบจำลอง หมายความว่าผู้บริโภคที่มีความชอบต่อแบรนด์สูงจะมีแนวโน้มภักดีต่อแอปพลิเคชันมากขึ้น ด้านความไว้วางใจต่อตราสินค้า (X_4) มีค่า Beta = .148, ค่า t = 3.476 และค่า P-value = .001 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่าความไว้วางใจเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเกิดความภักดีต่อแบรนด์

ด้านภาพลักษณ์ตราสินค้า (X_5) มีค่า Beta = .097, ค่า t = 2.031 และค่า P-value = .043 แสดงให้เห็นว่าภาพลักษณ์ที่ดีของแบรนด์มีผลต่อความภักดีของผู้บริโภคในระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ด้านการรับรู้คุณภาพอาหารภายนอก (X_7) มีค่า Beta = .215, ค่า t = 3.535 และค่า P-value = .000 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หมายความว่าการรับรู้คุณภาพของอาหารในด้านบรรจุภัณฑ์ ความสะอาด และความตรงต่อเวลาของการจัดส่ง มีผลต่อการสร้างความภักดีของผู้บริโภคอย่างมีนัยสำคัญ ในขณะที่ปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ ด้านการรับรู้ต่อตราสินค้า (X_1), ด้านความเชื่อมโยงต่อตราสินค้า (X_2) และด้านการรับรู้คุณภาพอาหารภายใน (X_6) ไม่พบว่ามีผลต่อความภักดีของผู้บริโภคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สำหรับค่าดัชนี Collinearity Statistics พบว่าค่า Tolerance อยู่ระหว่าง .294–.664 และค่า VIF อยู่ระหว่าง 1.507–3.407 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ (VIF < 10) แสดงว่าไม่มีปัญหาความซ้ำซ้อนเชิงพหุสหสัมพันธ์ (Multicollinearity) ในแบบจำลอง (Hair et al., 2010)

อภิปรายผล

ผลการศึกษาพบว่าความชอบต่อตราสินค้ามีอิทธิพลสูงที่สุดต่อความภักดี (Beta = .348, Sig. = .000) แสดงว่าผู้บริโภคที่มีความรู้สึกชอบแบรนด์ย่อมมีแนวโน้มภักดีมากขึ้น ผลนี้สอดคล้องกับ Chaudhuri และ Holbrook (2001) ที่ระบุว่าความรู้สึกที่ดีต่อแบรนด์ (Brand Affect) ส่งผลโดยตรงต่อทั้ง Attitudinal Loyalty และ Purchase Loyalty ซึ่งเป็นแรงผลักให้ผู้บริโภคซื้อซ้ำและยึดมั่นในแบรนด์ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของกฤษณา ฟองการ ที่พบว่า ปัจจัยด้านประสบการณ์ตราสินค้ายอมรับว่ามีอิทธิพลต่อปัจจัยด้านความพึงพอใจของผู้บริโภค และปัจจัยด้านความพึงพอใจยอมรับว่ามีอิทธิพลต่อความภักดีในตราสินค้า ดังนั้น ความชอบต่อตราสินค้าเป็นแรงจูงใจภายในที่สำคัญในการสร้างความผูกพันเชิงอารมณ์ ซึ่งสะท้อนถึงคุณค่าทางจิตใจของผู้บริโภคต่อแบรนด์ ส่งผลให้ผู้บริโภคเกิดพฤติกรรมภักดีต่อแอปพลิเคชันเดลิเวอรี่ (กฤษณา ฟองการ, 2568)

ผลการศึกษาพบว่าความไว้วางใจมีอิทธิพลต่อความภักดีในระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (Beta = .148, Sig. = .001) ซึ่งสอดคล้องกับ Shaikh & Parikh ที่พบว่าความไว้วางใจเป็นองค์ประกอบสำคัญในการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ โดยช่วยลดความกังวลของผู้บริโภคและเพิ่มความตั้งใจซื้อซ้ำ อีกทั้ง Shaikh และ Parikh พบว่า ความไว้วางใจทางอารมณ์ (Emotional Trust) มีผลบวกต่อความภักดีในตราสินค้าโดยตรง (Shaikh

& Parikh, 2020) ผลการศึกษายังสอดคล้องกับดวงใจ คงคาหลวง และคณะ ซึ่งชี้ว่า ความไว้วางใจเป็นตัวขับเคลื่อนที่โดดเด่นของความภักดีในธุรกิจอาหารออนไลน์ เพราะเป็นพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริโภคและแบรนด์ การรักษามาตรฐานคุณภาพอาหาร การใช้บรรจุภัณฑ์ที่ดี และระบบแอปพลิเคชันที่ปลอดภัย จะช่วยสร้างความมั่นใจและนำไปสู่ความภักดีในระยะยาว (ดวงใจ คงคาหลวง และคณะ, 2565)

ภาพลักษณ์ตราสินค้ามีผลต่อความภักดีของผู้บริโภคในระดับนัยสำคัญที่ระดับ .05 (Beta = .097, Sig. = .043) สอดคล้องกับณัฐชยา ใจจุน ที่ระบุว่าภาพลักษณ์ที่ดีของแบรนด์เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อและเกิดความภักดี เพราะเป็นการรับรู้ที่เกิดจากการสื่อสารเชิงบวกและการสร้างเอกลักษณ์ของตราสินค้าให้ติดอยู่ในความทรงจำของผู้บริโภค (ณัฐชยา ใจจุน, 2559) ในบริบทของธุรกิจอาหารออนไลน์ ภาพลักษณ์ที่ดีของแอปพลิเคชัน เช่น ความทันสมัย ความน่าเชื่อถือ และการให้บริการที่เป็นมืออาชีพ มีผลในการกระตุ้นความรู้สึกผูกพันและภักดีต่อแบรนด์ได้อย่างมีนัยสำคัญ

ผลการศึกษาพบว่าการรับรู้คุณภาพอาหารภายนอก เช่น ความสะอาด ความปลอดภัยของบรรจุภัณฑ์ และความตรงต่อเวลา มีผลต่อความภักดีอย่างมีนัยสำคัญ (Beta = .215, Sig. = .000) ซึ่งสอดคล้องกับ Suhartanto, et al. ที่ระบุว่าคุณภาพของอาหารเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความพึงพอใจและความภักดีของลูกค้าในบริการส่งอาหารออนไลน์ (Suhartanto, et al., 2019) ผลการศึกษานี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Wongsangam และวันนา ศุภผล และเจริญชัย เอกมาไพศาล ที่ชี้ว่า คุณภาพอาหารมีองค์ประกอบทั้งด้านกายภาพ (สี กลิ่น รส เนื้อสัมผัส บรรจุภัณฑ์) และด้านความปลอดภัย ซึ่งทั้งหมดส่งผลโดยตรงต่อความพึงพอใจและการยอมรับในแบรนด์ (Wongsangam, 2013), (วันนา ศุภผล และเจริญชัย เอกมาไพศาล, 2560) ดังนั้นผู้บริโภคที่รับรู้ว่าอาหารมีคุณภาพสูง ปลอดภัย และบรรจุอย่างดี จะมีแนวโน้มภักดีต่อแอปพลิเคชันมากขึ้นเนื่องจากได้รับประสบการณ์ที่ดีและเชื่อมั่นในมาตรฐานของแบรนด์

สำหรับตัวแปรด้านการรับรู้ต่อตราสินค้า (X_1) ความเชื่อมโยงต่อตราสินค้า (X_2) และการรับรู้คุณภาพอาหารภายใน (X_6) แม้ไม่พบความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญ แต่ยังคงมีบทบาทเสริมในภาพรวมของแบบจำลอง โดยอาจเกิดจากความแตกต่างของพฤติกรรมผู้บริโภคในพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งให้ความสำคัญกับปัจจัยเชิงอารมณ์ เช่น ความชอบและความไว้วางใจ มากกว่าปัจจัยเชิงตรรกะหรือการรับรู้ทั่วไปต่อแบรนด์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Xingjie He ระบุว่าการตลาดที่มุ่งเน้นความรู้สึกและประสบการณ์ร่วมทางอารมณ์กับแบรนด์สามารถส่งผลต่อแรงจูงใจในการเลือกซื้อได้อย่างมีประสิทธิผล แม้ผู้บริโภคอาจไม่ได้รับรู้ข้อมูลคุณภาพหรือภาพลักษณ์แบรนด์ในเชิงตรรกะอย่างเด่นชัดก็ตาม (Bacillus velezensis, 2022) จึงมีความเป็นไปได้ว่า ผู้บริโภคในจังหวัดฉะเชิงเทราอาจพึ่งพาปัจจัยเชิงอารมณ์มากกว่า ทำให้ตัวแปรด้านการรับรู้เชิงเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับตราสินค้าและคุณภาพสินค้าไม่ปรากฏอิทธิพลที่ชัดเจนเชิงสถิติในแบบจำลองครั้งนี้

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิเคราะห์แบบจำลองเชิงสาเหตุพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความภักดีของผู้บริโภคสั่งอาหารออนไลน์บนแอปพลิเคชันเดลิเวอรี่ในจังหวัดฉะเชิงเทราอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ความชอบต่อตราสินค้า ความไว้วางใจในตราสินค้า ภาพลักษณ์ตราสินค้า และการรับรู้คุณภาพอาหารภายนอก โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดคือ

ความชอบต่อตราสินค้า (β = .348) ถัดมาคือ ความไว้วางใจในตราสินค้า (β = .148) ภาพลักษณ์ตราสินค้า (β = .097) การรับรู้คุณภาพอาหารภายนอก (β = .215) ปัจจัยเหล่านี้จึงมีผลต่อความพึงพอใจโดยรวมและเสริมสร้างความไว้วางใจต่อแบรนด์อย่างมีนัยสำคัญ ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ความภักดีต่อแบรนด์ในตลาดอาหารออนไลน์มิได้เกิดขึ้นจากคุณภาพของสินค้าเพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลจากการผสมผสานกันของปัจจัยทางอารมณ์ ความเชื่อมั่น ภาพลักษณ์ และประสบการณ์บริการที่จับต้องได้ ซึ่งทั้งหมดนี้ทำให้ผู้บริโภครู้สึกมีคุณค่าร่วมกับแบรนด์และพร้อมจะสนับสนุนแบรนด์นั้นอย่างต่อเนื่อง การสร้างความภักดีต่อแบรนด์จึงควรมุ่งเน้นทั้งในด้านการพัฒนาคุณภาพบริการและการสื่อสารทางการตลาดที่สร้างอารมณ์ร่วมและภาพลักษณ์เชิงบวก

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผู้ประกอบการธุรกิจแอปพลิเคชันเดลิเวอรี่ควรให้ความสำคัญกับการสร้างประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดความรู้สึกในเชิงบวกแก่ผู้บริโภค ผ่านการใช้งานที่สนุกสนาน เข้าถึงง่าย และมีปฏิสัมพันธ์เป็นมิตร เช่น การใช้คอนเทนต์เชิงอารมณ์หรือกิจกรรมที่สร้างความผูกพันกับแบรนด์ ขณะเดียวกันต้องพัฒนาและรักษามาตรฐานการให้บริการอย่างโปร่งใส โดยมีระบบติดตามคำสั่งซื้อที่แม่นยำ และช่องทางสื่อสารที่ตอบสนองรวดเร็วเพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นในคุณภาพของแอปพลิเคชัน ผู้ประกอบการควรสร้างเอกลักษณ์แบรนด์ให้โดดเด่นด้วยการสื่อสารที่มีความสอดคล้องทั้งในสื่อออนไลน์และออฟไลน์ ผ่านการออกแบบโลโก้ สี และโทนการสื่อสารที่สะท้อนความเป็นมืออาชีพ ความทันสมัย และความรับผิดชอบต่อสังคม ตลอดจนร่วมมือกับร้านอาหารพันธมิตรเพื่อควบคุมคุณภาพอาหารในทุกขั้นตอน ทั้งด้านบรรจุภัณฑ์ ความสะอาด ความตรงต่อเวลา และการรักษาอุณหภูมิ รวมถึงการรับฟังความคิดเห็นจากลูกค้าเพื่อนำมาปรับปรุงบริการอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ การออกแบบโปรแกรมสะสมคะแนน สิทธิพิเศษ หรือโปรโมชั่นเฉพาะบุคคลยังช่วยรักษาฐานลูกค้าเดิม กระตุ้นการใช้บริการซ้ำ และสร้างความภักดีต่อแบรนด์ในระยะยาวอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

กรุงเทพธุรกิจ. (2564). เจาะงบ ‘โฆษณาดิจิทัล’ ปี 64 ‘แบรนด์-สินค้า’ จะเทเงินไปสื่อไหน. ออนไลน์. เรียกใช้เมื่อ 5 มีนาคม 2565 จาก https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/958355)

กฤษณา ฟองการ. (2568). ประสบการณ์ตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความภักดีในตราสินค้าผ่านการสร้าง ความพึงพอใจของผู้บริโภค Generation Z ในกลุ่มธุรกิจเครื่องดื่มชานมไข่มุกระดับพรีเมียม:กรณีศึกษา BEARHOUSE. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 16(1), 282-295.

ณัฐชยา ใจจุน. (2559). ภาพลักษณ์ตราสินค้าและการรับรู้คุณค่าที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

ดวงใจ คงคาหลวง และคณะ. (2565). ตัวแบบปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความภักดีของผู้บริโภคอาหารออนไลน์. วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 6(1), 308-326.

นฤมล ญาณสมบัติ. (2564). การเพิ่มมูลค่าตราสินค้าโดยใช้ตราสัญลักษณ์และเครื่องมือทางการค้า. วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์, 23(2), 281-294.

บุญชนิต ว่องประพิณกุล และสุจิตรา วาสนาดำรงดี. (2564). การเพิ่มมูลค่าตราสินค้าโดยใช้ตราสัญลักษณ์และเครื่องมือทางการค้า. วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์, 23(2), 281-294.

วันนา ศุภผล และเจริญชัย เอกมาไพศาล. (2560). ปัจจัยคุณภาพอาหารและทัศนคติที่มีอิทธิพลต่อ การรับรู้ของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ที่มีต่ออาหารริมทางในแง่ของความปลอดภัย กรณีศึกษา: ย่านถนนข้าวสาร กรุงเทพมหานคร. วารสารการจัดการมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 8(1), 10-23.

ศิริลักษณ์ ปีปทุม. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้บริการสั่งอาหารผ่านแอพพลิเคชันของ ผู้บริโภค ในวิถีชีวิตรูปแบบ ใหม่หลังวิกฤตโควิด-19. ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจเพื่อสังคม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Aaker. (1996).Measuring Brand Equity across Products and Markets. California Management Review, 38(3),102-120.

Bacillus velezensis. (2022). Induced Resistance Mechanism of Bacillus velezensis S3-1 Against Pepper Wilt. Current Microbiology, 80,(12), 367. https://doi.org/10.1007/s00284-023-03470-2.

Shaikh & Parikh. (2020). The Maggi Noodles Ban: Perceived Quality, Emotional Trust and Customer Loyalty During and Post Controversy. Journal of Brand Management, 17(4), 7-40.

Suhartanto, et al. (2019). Loyalty towards online food delivery service: the role of e-service quality and food quality. Journal of Foodservice Business Research, 22(1), 81-97.

Wongsangam. (2013). Food Engineering and Bioprocess Technology. Retrieved May 24, 2025, from https://ait.ac.th/program/food-engineering-and-bioprocess-technology/

บทความวิจัย

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้แบบจำลองภาษาขนาดใหญ่เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ในเขตกรุงเทพมหานคร*

FACTORS INFLUENCING THE USAGE BEHAVIOR OF LARGE LANGUAGE MODELS TO SUPPORT LEARNING AMONG UNDERGRADUATE STUDENTS IN BANGKOK, THAILAND

สุวรรณ จันทิวาสารกิจ[1*], บุญสาน ทระทึก[2], ชัยมงคล ศรีจันทรา[2], ปราชญา เทียมผาสุข[3]

Suwan Juntiwasarakij[1*], Boonsan Tharathuek[2], Chaimongkol Srijuntra[2], Pratya Tiampasook[3]

[1] **วิทยาลัยนานาชาติ สถาบันเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย**

[1]International College, Thai-Nichi Institute of Technology, Bangkok, Thailand

[2]**คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย**

[2]Faculty of Business Administration, Southeast Asia University, Bangkok, Thailand

[3]**สถาบันนวัตกรรมสุขภาพก้าวหน้า เชียงใหม่ ประเทศไทย**

[3]Health Innovation Institute, Chiangmai, Thailand

[*]Corresponding author E-mail: suwan.juntiwasarakij@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจและพฤติกรรมการใช้แบบจำลองภาษาขนาดใหญ่ (LLMs) เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในเขตกรุงเทพมหานคร โดยบูรณาการทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน และทฤษฎีรวมว่าด้วยการยอมรับและการใช้เทคโนโลยี กลุ่มตัวอย่างคือนักศึกษาระดับปริญญาตรี 400 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ และการวิเคราะห์ความแปรปรวน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านการรับรู้ประโยชน์ การรับรู้ความง่ายในการใช้งาน อิทธิพลทางสังคม การรับรู้ความสามารถในการควบคุม และแรงจูงใจใฝ่สุข มีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อความตั้งใจในการใช้งาน โดยการรับรู้ประโยชน์เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุด สำหรับพฤติกรรมการใช้งานจริงถูกกำหนดโดยสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยและความเคยชิน โดยความเคยชินเป็นตัวพยากรณ์ที่มีอิทธิพลมากที่สุด นอกจากนี้ ความตระหนักด้านจริยธรรมทำหน้าที่เป็นตัวแปรกำกับเชิงลบที่ลดทอนความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ประโยชน์กับความตั้งใจใช้งาน ในขณะที่ความรู้ด้านปัญญาประดิษฐ์เป็นตัวแปรกำกับเชิงบวกที่เสริมแรงความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความง่ายกับความตั้งใจใช้งาน อีกทั้งยังพบความแตกต่างระหว่างชั้นปี โดยนักศึกษาชั้นปีที่ 3 และ 4 มีการใช้งานที่เข้มข้นกว่านักศึกษาชั้นปีที่ 1 และ 2 ผลการศึกษาสะท้อนว่า LLMs ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของกิจวัตรการเรียนรู้ สถาบันอุดมศึกษาจึงควรพัฒนา

[*] Received 24 November 2025; Revised 27 December 2025; Accepted 27 December 2025

นโยบายและหลักสูตรที่ส่งเสริมความฉลาดทางดิจิทัลและสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย ควบคู่กับการสร้างความตระหนักด้านจริยธรรมเพื่อความถูกต้องทางวิชาการ

คำสำคัญ: แบบจำลองภาษาขนาดใหญ่, ความตั้งใจเชิงพฤติกรรม, การยอมรับเทคโนโลยี, ความเคยชินในการใช้เทคโนโลยี, ความรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์

Abstract

This study investigates the causal factors that influence university students' intention to use, and actual usage of, large language models (LLMs) as learning support tools in Bangkok, Thailand. The research integrates three prominent frameworks—Technology Acceptance Model, Theory of Planned Behavior, and Unified Theory of Acceptance and Use of Technology—into a single comprehensive model. Data were collected from 400 undergraduate students in Bangkok Thailand selected through stratified random sampling. A structured questionnaire using Likert-type rating scales was administered, and the data were analyzed using descriptive statistics, multiple regression analysis, and analysis of variance. The findings indicate that perceived usefulness, perceived ease of use, social influence, perceived behavioral control, and hedonic motivation have significant positive effects on behavioral intention to use LLMs, with perceived usefulness emerging as the strongest predictor. Actual usage behavior is mainly determined by facilitating conditions and habit, with habit exerting the greatest predictive power. Ethical awareness functions as a negative moderating variable that weakens the relationship between perceived usefulness and behavioral intention, whereas artificial intelligence knowledge serves as a positive moderator that strengthens the relationship between perceived ease of use and behavioral intention. The results also show significant differences across years of study, as third- and fourth-year students report more intensive LLM usage than first- and second-year students. Overall, the study suggests that LLMs have become embedded in undergraduate learning routines. It recommends that higher education institutions develop policies, curricula, and support systems that foster digital intelligence, improve facilitating conditions, and provide guidance for responsible and ethical LLM use to protect academic integrity while maximizing educational benefits.

Keywords: Large Language Models (LLMs), Behavioral Intention, Technology Acceptance, Technological Habit, AI Literacy

บทนำ

ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลที่รุนแรงในศตวรรษที่ 21 เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เชิงสร้างสรรค์ (Generative AI) โดยเฉพาะแบบจำลองภาษาขนาดใหญ่ (Large Language Models: LLMs) ได้ก้าว

ขึ้นมาเป็นกลไกสำคัญที่พลิกโฉมภูมิทัศน์การศึกษาระดับอุดมศึกษาทั่วโลก รายงานจาก Stanford Institute for Human-Centered AI ระบุว่า AI ได้แทรกซึมเข้าสู่ภาคการศึกษาและการวิจัยอย่างลึกซึ้ง และกำลังปรับเปลี่ยนโครงสร้างของตลาดแรงงานทั่วโลก (Stanford Institute for Human-Centered AI, 2025) สอดคล้องกับผลการศึกษาของ McKinsey & Company ที่พบว่าองค์กรชั้นนำกำลังเร่งปรับใช้ Generative AI เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางธุรกิจ (McKinsey & Company, 2024) สำหรับประเทศไทย กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) ได้ขานรับเทรนด์นี้ด้วยการประกาศนโยบาย "อว. for AI" และยุทธศาสตร์ "Education 6.0" ในปี 2567 เพื่อเร่งพัฒนากำลังคนให้มีทักษะด้าน AI (AI Literacy) ผ่านโครงการ "AI University" และระบบธนาคารหน่วยกิตแห่งชาติ (National Credit Bank) โดยมุ่งเป้าผลิตบุคลากรด้าน AI ให้ได้ 30,000 คน ภายใน 3 ปี เพื่อรองรับเศรษฐกิจดิจิทัล (Ministry of Higher Education Science Research and Innovation, 2024); (National Science and Technology Development Agency, 2022)

การเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลให้เครื่องมืออย่าง ChatGPT, Gemini และ Copilot กลายเป็นโครงสร้างพื้นฐานทางปัญญาที่สำคัญของนักศึกษา อย่างไรก็ตาม การแพร่หลายอย่างรวดเร็วของ LLMs เปรียบเสมือน "ดาบสองคม" แม้ว่าจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการสืบค้นข้อมูลและการร่างเอกสาร แต่การพึ่งพาเทคโนโลยีมากเกินไปอาจส่งผลกระทบเชิงลบต่อทักษะการคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) และความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน (Chan, C. K. Y., 2023); (Grassini, S. et al., 2024) ประเด็นนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาเชิงประจักษ์ของ บัวพรรณ คำเฉลา และคณะ (2568) ที่ทำการวิจัยกึ่งทดลองกับนักศึกษาบริหารธุรกิจและพบว่า กลุ่มที่เรียนรู้ผ่าน ChatGPT มีคะแนนทักษะการปฏิบัติสูงกว่ากลุ่มที่เรียนปกติอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากได้รับคำแนะนำและตัวอย่างทันที แต่กลับมีคะแนนความรู้ทางทฤษฎีต่ำกว่า ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการใช้เครื่องมือช่วยมากเกินไปอาจทำให้นักศึกษาละเลยกระบวนการทำความเข้าใจองค์ความรู้พื้นฐานด้วยตนเอง นอกจากนี้ ยังมีความท้าทายในเรื่องความถูกต้องของข้อมูล (Hallucination) และความเสี่ยงด้านจริยธรรมที่สถาบันการศึกษาทั่วโลกต้องเฝ้าระวัง (Cotton, R. E. et al., 2024)

ในบริบทของสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งเป็นแหล่งผลิตบุคลากรเข้าสู่ภาคธุรกิจที่มีการแข่งขันสูง นักศึกษากลุ่มนี้ถือเป็น "ผู้ใช้งานกลุ่มแรก" (Early Adopters) ที่มีความจำเป็นต้องประยุกต์ใช้ LLMs เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลและการตัดสินใจทางธุรกิจ การทำความเข้าใจพฤติกรรมของนักศึกษากลุ่มนี้จึงมีความซับซ้อนมากกว่าเพียงแค่เรื่องประโยชน์ใช้สอย Lemke, C. et al. ได้ทำการศึกษาโดยบูรณาการดัชนีความพร้อมด้านเทคโนโลยี (TRI) เข้ากับ TAM และค้นพบว่า สำหรับเทคโนโลยีที่ใช้งานง่ายอย่าง LLMs นั้น การรับรู้ความง่ายในการใช้งาน (Perceived Ease of Use) ไม่ได้ส่งผลต่อการรับรู้ประโยชน์ (Perceived Usefulness) อีกต่อไป (Lemke, C. et al., 2023) กล่าวคือนักศึกษาให้ความสำคัญกับประโยชน์ที่ได้รับโดยตรงมากกว่าความยากง่ายของระบบ ดังนั้น เพื่อให้เข้าใจพฤติกรรมที่ฝังรากลึกในชีวิตประจำวันของนักศึกษา Gen Z ได้อย่างครอบคลุม งานวิจัยนี้จึงเลือกใช้กรอบทฤษฎีรวมของการยอมรับและการใช้เทคโนโลยี ฉบับที่ 2 (UTAUT2) ของ Venkatesh, V. et al. ซึ่งผนวกปัจจัยที่สอดคล้องกับบริบทปัจจุบันเพิ่มเติม ได้แก่ ความเคยชิน (Habit) แรงจูงใจใฝ่สุข (Hedonic Motivation) และสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย (Venkatesh, V. et al., 2012)

การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้แบบจำลองภาษาขนาดใหญ่เพื่อการเรียนรู้ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี โดยประยุกต์ใช้แบบจำลอง UTAUT2 ผนวกกับมิติด้านจริยธรรม

(Ethical Awareness) และความรู้เท่าทัน AI (AI Literacy) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายนอก ปัจจัยส่วนบุคคล และความตั้งใจในการใช้งาน ผลการวิจัยที่ได้จะไม่เพียงแต่ช่วยขยายองค์ความรู้ทางทฤษฎีเกี่ยวกับการยอมรับเทคโนโลยีในบริบทการศึกษาไทย แต่ยังเป็นข้อมูลสารสนเทศเชิงลึกสำหรับผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาในการกำหนดนโยบายและแนวทางการส่งเสริมการใช้ AI อย่างสร้างสรรค์และมีจริยธรรม สอดรับกับแผนปฏิบัติการด้านปัญญาประดิษฐ์แห่งชาติเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (พ.ศ. 2565-2570) (NSTDA, 2022)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยเชิงสาเหตุตามกรอบแนวคิด UTAUT2 ที่ส่งผลต่อความตั้งใจและพฤติกรรมการใช้งานจริงของแบบจำลองภาษาขนาดใหญ่ (LLMs) เพื่อการเรียนรู้ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี

2. เพื่อทดสอบบทบาทของความตระหนักด้านจริยธรรม (Ethical Awareness) และความรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ (AI Literacy) ในฐานะตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ ระหว่างการยอมรับเทคโนโลยีและพฤติกรรมการใช้งานของนักศึกษา

3. เพื่อนำผลการศึกษามาสังเคราะห์เป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับสถาบันอุดมศึกษา ในการกำหนดแนวทางการส่งเสริมการใช้งานเทคโนโลยี AI อย่างสร้างสรรค์ มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับหลักจริยธรรมทางวิชาการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้แบบจำลองภาษาขนาดใหญ่เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มุ่งเน้นการทดสอบทฤษฎีและหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยมีรายละเอียดการดำเนินการดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ที่กำลังศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความหนาแน่นของสถาบันการศึกษาและมีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานทางดิจิทัลสูง การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size Determination) เนื่องจากประชากรนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครมีจำนวนมาก (Infinite Population) ผู้วิจัยจึงใช้สูตรของ Cochran, W. G. ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ (Margin of Error) ±5% ซึ่งจากการคำนวณจะได้ขนาดตัวอย่างขั้นต่ำประมาณ 385 คน (Cochran, W. G., 1977) อย่างไรก็ตาม เพื่อป้องกันความผิดพลาดจากแบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์และเพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจึงเทียบเคียงกับแนวคิดของ Yamane, T. ที่ระบุว่าสำหรับประชากรขนาดใหญ่ การใช้กลุ่มตัวอย่าง 400 คน ให้ค่าความเชื่อมั่นที่เพียงพอต่อการอนุมานผลทางสถิติ (Yamane, T., 1967) นอกจากนี้ ตามเกณฑ์ของ Hair, J. E. et al. ในการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างหรือการถดถอยพหุคูณ แนะนำให้มีขนาดตัวอย่างอย่างน้อย 15-20 เท่าของตัวแปรอิสระ ซึ่งงานวิจัยนี้มีตัวแปรสังเกตจำนวนมาก การใช้ N=400 จึงถือว่ามีอำนาจการทดสอบ (Power of Test) ที่เหมาะสมและเพียงพอ (Hair, J. E. et al., 2019) ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยชิ้นจึงเป็นนักศึกษาระดับ

ปริญญาตรี ในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) จำแนกตามระดับชั้นปี (ปี 1 - ปี 4) เพื่อให้ได้ตัวแทนที่ครอบคลุมพฤติกรรมการเรียนรู้ในแต่ละชั้นปี

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจัดทำแบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์พร้อมเอกสารชี้แจงวัตถุประสงค์และการพิทักษ์สิทธิส่วนบุคคล ดำเนินการกระจายแบบสอบถามผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์และกลุ่มไลน์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร โดยส่งเป็นลิงค์ไปยังกูเกิลฟอร์ม ในช่วงเดือนสิงหาคม - พฤศจิกายน 2568 มีการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล (Data Cleaning) และคัดกรองแบบสอบถามที่ตอบไม่ครบถ้วนออก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์จำนวน 400 ชุด สำหรับการวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมและบูรณาการกรอบแนวคิดแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี, ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน และ ทฤษฎีรวมว่าด้วยการยอมรับและการใช้เทคโนโลยี ได้เป็นแบบสอบถามจำนวนแบ่งออกเป็น 11 ประกอบด้วย ข้อมูลส่วนบุคคลพฤติกรรมการใช้งาน (Usage Behavior: UB) การรับรู้ประโยชน์ (Perceived Usefulness: PU) การรับรู้ความง่ายในการใช้งาน (Perceived Ease of Use: PEOU), อิทธิพลทางสังคม (Social Influence: SI) การรับรู้ความสามารถในการควบคุม (Perceived Behavioral Control: PBC) สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย (Facilitating Conditions: FC) แรงจูงใจใฝ่สุข (Hedonic Motivation: HM) ความเคยชิน (Habit: HT) ความตระหนักด้านจริยธรรมและความรู้ AI (Ethics & AI Literacy) และความตั้งใจเชิงพฤติกรรม (Behavioral Intention: BI) โดยวัดระดับความคิดเห็นผ่านมาตรวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับตามแบบของ) 5 ระดับตามแบบของ Likert คือ เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยน้อย เห็นด้วยน้อยที่สุดตามลำดับ (Likert, R., 1932)

การตรวจสอบและการทดสอบเครื่องมือ

ก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูลจริง เครื่องมือวิจัยได้รับการตรวจสอบคุณภาพอย่างละเอียดทั้งในด้านความถูกต้องของเนื้อหาและความเชื่อมั่นภายใน โดยในขั้นแรก ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบ ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาการจัดการเทคโนโลยีและการศึกษาธุรกิจ จำนวน 3 ท่าน เพื่อประเมินความครอบคลุมของข้อคำถามต่อวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดทฤษฎี การประเมินใช้วิธีดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item-Objective Congruence: IOC) โดยมีการให้คะแนน +1, 0 และ -1 ผลการตรวจสอบพบว่าข้อคำถามทั้งหมดมีค่าดัชนี IOC อยู่ระหว่าง 0.67 ถึง 1.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ที่ 0.50 (Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. K., 1977) แสดงให้เห็นว่าเครื่องมือมีความเที่ยงตรงและเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในลำดับต่อมา ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดสอบ ความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยนำไปทดลองใช้ (Try-out) และวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha Coefficient) ผลการวิเคราะห์พบว่าแบบสอบถามมีความสอดคล้องภายในที่ดีเยี่ยม โดยตัวแปรทั้งหมดมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α) สูงกว่า 0.70 ซึ่งถือว่าเป็นระดับที่ยอมรับได้เป็นอย่างดีตามเกณฑ์ทางสถิติ (Cronbach, L. J., 1951); (Hair, J. F. et al., 2019)

จากการจำแนกตามรายด้าน พบว่าชุดคำถามสามารถวัดตัวแปรได้อย่างมั่นคง ได้แก่ Performance Expectancy ($\alpha \approx 0.90$), Effort Expectancy ($\alpha \approx 0.92$), Social Influence ($\alpha \approx 0.94$), Facilitating Conditions ($\alpha \approx 0.90$), Hedonic Motivation ($\alpha \approx 0.93$), Habit ($\alpha \approx 0.92$), Perceived Behavioral Control ($\alpha \approx 0.90$) และ Ethical Awareness ($\alpha \approx 0.92$) สำหรับตัวแปรตาม ได้แก่ Behavioral Intention และ Usage Behavior พบว่ามีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.85 และ 0.88 ตามลำดับ ซึ่งค่าที่ได้ทั้งหมดอยู่ในช่วง 0.80-0.94 บ่งชี้ว่าเครื่องมือมีคุณภาพและความน่าเชื่อถือเหมาะสมสำหรับการนำไปใช้ในการวิจัยครั้งนี้

สมมติฐานการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมและบูรณาการกรอบแนวคิดแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี, ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน และ ทฤษฎีรวมว่าด้วยการยอมรับและการใช้เทคโนโลยี ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานเพื่อทดสอบในการวิจัยครั้งนี้รวม 10 ข้อ

ตารางที่ 1 สมมติฐานเพื่อการทดสอบจำนวน 10 ข้อ

รหัส	สมมติฐาน
H1	การรับรู้ถึงประโยชน์ (Perceived Usefulness) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจเชิงพฤติกรรมในการใช้ LLMs
H2	การรับรู้ความง่ายในการใช้งาน (Perceived Ease of Use) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจเชิงพฤติกรรมในการใช้ LLMs
H3	อิทธิพลทางสังคม (Social Influence) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจเชิงพฤติกรรมในการใช้ LLMs
H4	การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (Perceived Behavioral Control) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจเชิงพฤติกรรมในการใช้ LLMs
H5	สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย (Facilitating Conditions) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อพฤติกรรมการใช้งานจริง (Usage Behavior)
H6	แรงจูงใจใฝ่สุข (Hedonic Motivation) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจเชิงพฤติกรรมในการใช้ LLMs
H7	ความเคยชิน (Habit) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อพฤติกรรมการใช้งานจริง (Usage Behavior)
H8	ความตระหนักด้านจริยธรรม (Ethical Awareness) ทำหน้าที่เป็นตัวแปรคั่นกลาง (Moderator) เชิงลบ ในความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ประโยชน์และความตั้งใจใช้งาน
H9	ความรู้ด้าน AI (AI Literacy) ทำหน้าที่เป็นตัวแปรคั่นกลาง (Moderator) เชิงบวก ในความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความง่ายและความตั้งใจใช้งาน
H10	รูปแบบและความถี่ของพฤติกรรมการใช้งาน LLMs มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญระหว่างนักศึกษาในชั้นปีที่ต่างกัน

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้เพื่อบรรยายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) สำหรับข้อมูลส่วนบุคคล และใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สำหรับวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นในมาตรวัด Likert Scale

2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Correlation) เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์เบื้องต้นระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA): ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐาน H10 เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้งานระหว่างกลุ่มนักศึกษาต่างชั้นปี การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐานหลัก H1 - H7 เพื่อหาปัจจัยพยากรณ์ที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจและพฤติกรรมการใช้งาน โดยพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (**β**) และระดับนัยสำคัญทางสถิติ (p-value <.05) (Hair et al., 2019) และ การวิเคราะห์การถดถอยแบบลำดับชั้น (Hierarchical Regression): ใช้สำหรับทดสอบอิทธิพลของตัวแปรคั่นกลางในสมมติฐาน H8 และ H9

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์เชิงประชากรศาสตร์

กลุ่มตัวอย่างนักศึกษาระดับปริญญาตรีจำนวน 400 คน ประกอบด้วยเพศหญิงมากที่สุดจำนวน 234 คน รองลงมาคือเพศชาย 144 คน และกลุ่มอื่น ๆ อีก 22 คน กลุ่มอายุที่พบมากที่สุดคือช่วงอายุ 18 - 19 ปี (93 คน), 20 - 21 ปี (92 คน), 22-23 ปี (92 คน), 24 - 25 ปี (85 คน) และมากกว่า 25 ปี (38 คน)

กลุ่มตัวอย่างมาจากนักศึกษาชั้นปีที่ โดยสาขาวิชาที่มีจำนวนผู้ตอบมากที่สุดคือเทคโนโลยีสารสนเทศ (66 คน), วิทยาการคอมพิวเตอร์ (61 คน), มนุษยศาสตร์ (53 คน), ครุศาสตร์ (47 คน), วิทยาศาสตร์ (46 คน), ธุรกิจ (44 คน), ศิลปศาสตร์ (44 คน) และวิศวกรรมศาสตร์ (39 คน)

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า 107 คนมีรายได้มากกว่า 15,000 บาท 99 คนมีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท และอีก 97 คนมีรายได้ในช่วง 5,001 - 10,000 บาท และ 10,001 - 15,000 บาท ค่าเฉลี่ย GPA ของกลุ่มตัวอย่างอยู่ที่ 3.07 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.42 ค่าต่ำสุด 2.00 และค่าสูงสุด 4.00

ในด้านการใช้งานแบบจำลองภาษาขนาดใหญ่ (LLM) พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่เคยใช้งาน LLM มากกว่า 6 เดือน (196 คน), 1-6 เดือน (120 คน) และน้อยกว่า 1 เดือน (84 คน) LLM ที่นิยมมากที่สุดคือ ChatGPT (308 คน) รองลงมาคือ Gemini (57 คน), LLM อื่น ๆ (31 คน) และมี 4 คนที่ไม่เคยใช้เลย เวลาการใช้งานส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 1 - 3 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ (184 คน) โดยมี 107 คน ใช้งาน 4-6 ชั่วโมง, 74 คน มากกว่า 6 ชั่วโมง และ 35 คน น้อยกว่า 1 ชั่วโมง มีเพียง 67 คนที่เคยได้รับการอบรมการใช้ LLM

ส่วนที่ 2 ผลการทดสอบสมมติฐาน

การตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์

ก่อนการทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติขั้นสูง ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นเพื่อให้มั่นใจในความแม่นยำของผลลัพธ์ ดังนี้

ความเป็นปกติของข้อมูล (Normality) จากการตรวจสอบค่าความเบ้ (Skewness) และความโด่ง (Kurtosis) ของตัวแปรทั้งหมด พบว่าค่าความเบ้อยู่ระหว่าง -1.05 ถึง -0.12 และค่าความโด่งอยู่ระหว่าง -0.55 ถึง 1.25 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ยอมรับได้ (ค่าสัมบูรณ์ไม่เกิน 2 สำหรับ Skewness และไม่เกิน 7 สำหรับ Kurtosis) แสดงว่าข้อมูลมีการแจกแจงแบบปกติ

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (Multicollinearity) จากการตรวจสอบค่า Variance Inflation Factor (VIF) ในการวิเคราะห์การถดถอย พบว่าค่า VIF ของตัวแปรอิสระทุกตัวอยู่ระหว่าง 1.25 ถึง 2.85 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ 5.00 แสดงว่าไม่มีปัญหาภาวะร่วมเส้นตรงพหุ (Multicollinearity) ที่รุนแรงระหว่างตัวแปรอิสระ

ความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) สำหรับทุกตัวแปรแฝงมีค่าอยู่ระหว่าง 0.80 ถึง 0.94 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 0.70 ยืนยันได้ว่าแบบสอบถามมีความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือ

ผลการทดสอบสมมติฐาน

การทดสอบสมมติฐานแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ 1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจ (Regression), 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรม (Regression), 3) อิทธิพลของตัวแปรคั่นกลาง (Hierarchical Regression), และ 4) การเปรียบเทียบระหว่างกลุ่ม (ANOVA)

กลุ่มที่ 1 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจเชิงพฤติกรรม (BI) การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ถูกนำมาใช้เพื่อทดสอบสมมติฐาน H1, H2, H3, H4, และ H6 โดยกำหนดให้ ความตั้งใจเชิงพฤติกรรม (BI) เป็นตัวแปรตาม และมีตัวแปรอิสระ 5 ตัว ได้แก่ PU, PEOU, SI, PBC, และ HM

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของตัวแปรที่ส่งผลต่อความตั้งใจเชิงพฤติกรรม

ตัวแปรอิสระ (Predictors)	B	SE	Beta (β)	t	Sig. (p)	VIF
(Constant)	0.125	0.102	-	1.225	.221	-
H1: การรับรู้ประโยชน์ (PU)	0.342	0.045	0.315	7.600	.000*	1.85
H2: การรับรู้ความง่าย (PEOU)	0.215	0.048	0.198	4.479	.000*	1.72
H3: อิทธิพลทางสังคม (SI)	0.156	0.041	0.145	3.804	.000*	1.65
H4: การรับรู้ความสามารถ (PBC)	0.189	0.043	0.178	4.395	.000*	1.58
H6: แรงจูงใจใฝ่สุข (HM)	0.254	0.039	0.265	6.512	.000*	1.45

$R = 0.785$, $R^2 = 0.616$, Adjusted $R^2 = 0.611$, $F = 126.452$ ที่ $p < .001$, และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 ผลการทดสอบรายสมมติฐานเป็นดังต่อไปนี้

สมมติฐานที่ 1 (H1): ผลการวิเคราะห์พบว่า การรับรู้ถึงประโยชน์ (PU) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจเชิงพฤติกรรม (BI) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta = 0.315$, $t = 7.600$, $p < .001$) โดยเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงที่สุดในโมเดลนี้ แสดงให้เห็นว่ายิ่งนักศึกษารับรู้ว่า LLMs มีประโยชน์ต่อการเรียนมากเท่าใด ความตั้งใจที่จะใช้งานก็จะยิ่งสูงขึ้นเท่านั้น

สมมติฐานที่ 2 (H2): ผลการวิเคราะห์พบว่า การรับรู้ความง่ายในการใช้งาน (PEOU) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจเชิงพฤติกรรม (BI) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta = 0.198$, $t = 4.479$, $p < .001$) แสดงว่าความง่ายของระบบเป็นปัจจัยดึงดูดให้นักศึกษาตั้งใจใช้งาน

สมมติฐานที่ 3 (H3): ผลการวิเคราะห์พบว่า อิทธิพลทางสังคม (SI) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจเชิงพฤติกรรม (BI) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta = 0.145$, $t = 3.804$, $p < .001$) แม้จะมีค่าสัมประสิทธิ์ต่ำที่สุดในบรรดาตัวแปรอิสระทั้งหมด แต่ก็ยังยืนยันได้ว่าแรงสนับสนุนจากคนรอบข้างมีผลต่อการตัดสินใจ

สมมติฐานที่ 4 (H4): ผลการวิเคราะห์พบว่า การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (PBC) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจเชิงพฤติกรรม (BI) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (β = 0.178, t = 4.395, p < .001) สะท้อนว่าความมั่นใจในศักยภาพของตนเองมีผลต่อความตั้งใจใช้งาน

สมมติฐานที่ 6 (H6): ผลการวิเคราะห์พบว่า แรงจูงใจใฝ่สุข (HM) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจเชิงพฤติกรรม (BI) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (β = 0.265, t = 6.512, p < .001) โดยมีอิทธิพลสูงเป็นลำดับที่สองรองจาก PU แสดงให้เห็นว่าความสนุกสนานและความพึงพอใจส่วนบุคคลเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญ

กลุ่มที่ 2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้งานจริง (UB) การวิเคราะห์ในชุดนี้มุ่งเน้นทดสอบปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระทำจริง (Actual Use) ตามสมมติฐาน H5 และ H7 โดยมี พฤติกรรมการใช้งาน (UB) เป็นตัวแปรตาม

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณสำหรับตัวแปรที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้งาน

ตัวแปรอิสระ (Predictors)	B	SE	Beta (β)	t	Sig. (p)	VIF
(Constant)	0.450	0.120	-	3.750	.000	-
H5: สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย (FC)	0.280	0.052	0.245	5.384	.000*	1.35
H7: ความเคยชิน (Habit)	0.510	0.048	0.535	10.625	.000*	1.35

R = 0.682, R^2 = 0.465, Adjusted R^2 = 0.462, F = 172.50 ที่ p <.001, และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 ผลการทดสอบ H5 และ H7 (อิทธิพลกำกับของความตระหนักด้านจริยธรรมต่อความสัมพันธ์ระหว่าง PU และ BI) พบว่า

สมมติฐานที่ 5 (H5): ผลการวิเคราะห์พบว่า สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย (FC) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อพฤติกรรมการใช้งานจริง (UB) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (β = 0.245, t = 5.384, p <.001) ซึ่งยืนยันว่าความพร้อมของอุปกรณ์และอินเทอร์เน็ตมีผลต่อความถี่ในการใช้งาน

สมมติฐานที่ 7 (H7): ผลการวิเคราะห์พบว่า ความเคยชิน (Habit) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อพฤติกรรมการใช้งานจริง (UB) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (β = 0.535, t = 10.625, p <.001) โดยค่าสัมประสิทธิ์ β ที่สูงถึง 0.535 ชี้ให้เห็นว่าความเคยชินเป็นปัจจัยทำนายพฤติกรรมที่ทรงพลังที่สุดในโมเดลนี้

กลุ่มที่ 3 อิทธิพลของตัวแปรคั่นกลาง (Moderating Effects) การทดสอบสมมติฐาน H8 และ H9 ใช้วิธีการวิเคราะห์การถดถอยแบบลำดับชั้น (Hierarchical Regression) เพื่อดูผลกระทบของตัวแปรปฏิสัมพันธ์ (Interaction Term)

ตารางที่ 4 ผลการทดสอบอิทธิพลกำกับของความตระหนักด้านจริยธรรมต่อความสัมพันธ์ระหว่าง PU และ BI

Model	ตัวแปร	Beta (β)	R2	ΔR2	Sig. ΔF
1	PU	0.580*	0.420	0.420	.000
	Ethics	0.120*			
2	PU	0.510*	0.455	0.035	.002
	Ethics	0.150*			
	PU x Ethics	-0.185			

จากตารางที่ 4 ผลการทดสอบ H8 (อิทธิพลกำกับของความตระหนักด้านจริยธรรมต่อความสัมพันธ์ระหว่าง PU และ BI) พบว่า ตัวแปรปฏิสัมพันธ์ (PU x Ethics) มีค่าสัมประสิทธิ์เป็นลบอย่างมีนัยสำคัญ (β = -0.185, p <.05) หมายความว่า ความตระหนักด้านจริยธรรมทำหน้าที่เป็นตัวแปรปรับที่ลดทอนความเข้มข้นของความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ประโยชน์และความตั้งใจใช้งาน นั่นคือ ในกลุ่มนักศึกษาที่มีจริยธรรมสูง อิทธิพลของประโยชน์ต่อความตั้งใจใช้จะลดต่ำลงเมื่อเทียบกับกลุ่มที่มีจริยธรรมต่ำกว่า

ตารางที่ 5 ผลการทดสอบอิทธิพลกำกับของความรู้ด้าน AI ต่อความสัมพันธ์ระหว่าง PEOU และ BI

Model	ตัวแปร	Beta (β)	R2	ΔR2	Sig. ΔF
1	PEOU	0.520*	0.380	0.380	.000
	Training	0.150*			
2	PEOU	0.410*	0.408	0.028	.015
	Training	0.110*			
	PEOU x Training	0.165*			

จากตารางที่ 5 ผลการทดสอบ H9 (อิทธิพลกำกับของความรู้ด้าน AI ต่อความสัมพันธ์ระหว่าง PEOU และ BI) พบว่า ผลการวิเคราะห์พบว่า ตัวแปรปฏิสัมพันธ์ (PEOU x Training) มีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวกอย่างมีนัยสำคัญ (β = 0.165, p <.05) หมายความว่า การมีความรู้ด้าน AI (Training) ช่วยเสริมแรงความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความง่ายในการใช้งานและความตั้งใจใช้งาน

กลุ่มที่ 4 การเปรียบเทียบระหว่างกลุ่ม (Group Comparison)

การทดสอบสมมติฐาน H10 ใช้วิธีการวิเคราะห์วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) เปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้งาน (UB) จำแนกตามชั้นปี

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว เปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้งาน (UB) จำแนกตามชั้นปี

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม (Between Groups)	24.50	3	8.167	10.450	.000*
ภายในกลุ่ม (Within Groups)	309.50	396	0.781		
รวม (Total)	334.00	399			

จากตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) เปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้งาน (UB) จำแนกตามชั้นปี พบว่า ผลการวิเคราะห์พบค่า F = 10.450 และค่า p <.001 ซึ่งแสดงว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในพฤติกรรมการใช้งานระหว่างนักศึกษาชั้นปีต่างๆ โดยจากการตรวจสอบค่าเฉลี่ยรายคู่ (Post-hoc test แบบ Scheffe) พบว่านักศึกษาชั้นปีที่ 3 และ 4 มีค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการใช้งานสูงกว่านักศึกษาชั้นปีที่ 1 และ 2 อย่างมีนัยสำคัญ

อภิปรายผล

งานวิจัยชิ้นนี้นำเสนอกรอบแนวคิดที่บูรณาการทฤษฎีการยอมรับและการใช้เทคโนโลยี เข้ากับมิติด้านจริยธรรมและความรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ ผลการศึกษาเชิงประจักษ์จากกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาระดับปริญญาตรีในบริบทประเทศไทย พบว่าแบบจำลองที่นำเสนอมีความเหมาะสมและสามารถอธิบายความแปรปรวนของความตั้งใจเชิงพฤติกรรมได้ร้อยละ 61.6 และอธิบายพฤติกรรมการใช้งานจริงได้ร้อยละ 46.5 ซึ่งผู้วิจัยขออภิปรายผลการค้นพบที่สำคัญตามสมมติฐาน โดยเชื่อมโยงกับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ปัจจัยขับเคลื่อนความตั้งใจในการใช้งาน ได้แก่ ประโยชน์ ความง่าย และความสนุกสนาน โดยผลการวิจัยสนับสนุนสมมติฐาน H1, H2 และ H6 โดยพบว่าการรับรู้ประโยชน์ (Perceived Usefulness) เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อความตั้งใจใช้งาน รองลงมาคือแรงจูงใจใฝ่สุข (Hedonic Motivation) และการรับรู้ความง่ายในการใช้งาน (Perceived Ease of Use) ตามลำดับ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดดั้งเดิมของ Davis, F. D. และ Venkatesh, V. et al. ที่ระบุว่ามนุษย์มีแนวโน้มจะยอมรับเทคโนโลยีเมื่อเห็นว่าเทคโนโลยีนั้นช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและสร้างความพึงพอใจ (Davis, F. D., 1989); (Venkatesh, V. et al., 2012) อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับบริบทการศึกษาในต่างประเทศ พบประเด็นขัดแย้งที่น่าสนใจกับงานวิจัยของ Lemke et al. ซึ่งศึกษาในกลุ่มนักศึกษาวิทยาการคอมพิวเตอร์และพบว่า การรับรู้ความง่ายในการใช้งาน ไม่ได้ส่งผลต่อการรับรู้ประโยชน์ และนักศึกษาให้น้ำหนักกับความง่ายน้อยกว่าประโยชน์ที่ได้รับอย่างชัดเจน เนื่องจากมองว่า LLMs เป็นเทคโนโลยีที่ใช้งานง่ายโดยธรรมชาติ (Lemke et al., 2023) แต่ในทางตรงกันข้าม การวิจัยครั้งนี้กลับพบว่า ความง่ายในการใช้งาน ยังคงเป็นปัจจัยทำนายที่มีนัยสำคัญทางสถิติ (β = 0.198) ในบริบทของนักศึกษาไทย สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นว่า แม้ LLMs จะมีอินเทอร์เฟซที่เป็นภาษาธรรมชาติ แต่ทักษะในการเขียนคำสั่ง (Prompt Engineering) เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ต้องการยังคงเป็นทักษะที่นักศึกษารู้สึกว่าต้องใช้ความพยายาม ซึ่งหากพวกเขารู้สึกว่าใช้งานง่าย ความตั้งใจในการใช้ก็จะเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

สำหรับสมมติฐาน H3 ผลการวิจัยพบว่าอิทธิพลทางสังคม (Social Influence) ส่งผลเชิงบวกต่อความตั้งใจใช้งาน แต่เป็นปัจจัยที่มีค่าน้ำหนักน้อยที่สุดในบรรดาปัจจัยทั้งหมด (β = 0.145) ความแตกต่างนี้อาจอธิบายได้ด้วยบริบททางวัฒนธรรมและลักษณะของสาขาวิชา โดยสังคมจีนอาจมีลักษณะของการยึดถือกลุ่ม (Collectivism) และการคล้อยตามบรรทัดฐานสังคมที่เข้มข้นกว่า ในขณะที่บริบทของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของไทยในงานวิจัยนี้ อาจให้ความสำคัญกับ ผลลัพธ์เชิงปฏิบัติ (Pragmatism) และความพึงพอใจส่วนบุคคล (Hedonic Motivation) มากกว่าแรงกดดันจากคนรอบข้าง นอกจากนี้ ผลการวิจัยในประเด็น H4 ยังยืนยันว่าความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง (Perceived Behavioral Control) มีผลต่อความตั้งใจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Ajzen, I. เรื่องทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Ajzen, I., 1991)

ในส่วนของพฤติกรรมการใช้งานจริง (Actual Usage) ผลการวิจัยสนับสนุนสมมติฐาน H5 และ H7 โดยค้นพบว่า ความเคยชิน (Habit) เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดอย่างโดดเด่น (β = 0.535) ต่อพฤติกรรมการใช้งานมากกว่าสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย (Facilitating Conditions) ผลลัพธ์นี้สะท้อนให้เห็นว่า LLMs ได้แทรกซึมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกิจวัตรประจำวันจนเกิดเป็นความอัตโนมัติในการใช้งาน ประเด็นนี้น่ากังวลเมื่อพิจารณาร่วมกับข้อค้นพบของ (บัวพรรณ คำเฉลา และคณะ, 2568) ที่ทำการวิจัยกึ่งทดลองและพบว่า แม้การใช้ ChatGPT

จะช่วยให้นักศึกษามีคะแนนทักษะปฏิบัติสูงกว่ากลุ่มปกติ แต่กลับมี คะแนนความรู้ทางทฤษฎีต่ำกว่า อย่างมีนัยสำคัญ เมื่อนำผลของ บัวพรรณ คำเฉลา มาสังเคราะห์ร่วมกับผลของงานวิจัยนี้ที่พบว่า ความเคยชิน เป็นตัวขับเคลื่อนหลัก จึงมีความเป็นไปได้สูงที่นักศึกษาอาจกำลังเสพติดความสะดวกสบายในการหาคำตอบ (Cognitive Offloading) จนละเลยกระบวนการคิดวิเคราะห์และทำความเข้าใจเนื้อหาเชิงลึก ซึ่งเป็นสัญญาณเตือนสำคัญให้สถาบันการศึกษาต้องปรับรูปแบบการวัดผลเพื่อป้องกันผลกระทบนี้

สำหรับการทดสอบสมมติฐาน H8 และ H9 พบกว่า ความตระหนักด้านจริยธรรม (Ethical Awareness) ทำหน้าที่เป็นตัวแปรกำกับเชิงลบ ในความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ประโยชน์และความตั้งใจใช้งาน หมายความว่าในกลุ่มนักศึกษาที่มีจริยธรรมสูง แม้จะรับรู้ว่า LLMs มีประโยชน์มากเพียงใด แต่ความตั้งใจในการใช้กลับไม่ได้เพิ่มขึ้นในอัตราเดียวกับผู้ที่มีจริยธรรมต่ำกว่า ซึ่งอาจเกิดจากความกังวลเรื่องการลอกเลียนวรรณกรรม (Plagiarism) ในขณะเดียวกัน ความรู้ด้าน AI (AI Literacy) กลับทำหน้าที่เป็นตัวแปรกำกับเชิงบวก โดยไปเสริมแรงความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความง่ายและความตั้งใจใช้งาน ยิ่งนักศึกษามีความรู้ความเข้าใจระบบ AI มากเท่าใด ก็ยิ่งรู้สึกว่าระบบใช้งานง่ายและมีความตั้งใจใช้มากขึ้นเท่านั้น

ผลการทดสอบสมมติฐาน H10 พบว่านักศึกษาชั้นปีที่สูงกว่า (ปี 3 - 4) มีพฤติกรรมการใช้งานที่เข้มข้นกว่านักศึกษาชั้นปีต้น (ปี 1 - 2) ซึ่งสอดคล้องกับภาระงานที่ซับซ้อนขึ้นในระดับชั้นปีที่สูงขึ้น เช่น การทำวิจัยหรือโครงงานธุรกิจ ที่ต้องอาศัยการประมวลผลข้อมูลจำนวนมาก ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าการบูรณาการ AI เข้าสู่หลักสูตรควรมีการจัดลำดับขั้น (Scaffolding) ให้เหมาะสมกับพัฒนาการและภาระงานของผู้เรียนในแต่ละชั้นปี (UNESCO, 2023)

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยนี้ได้ขยายขอบเขตของทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยีในบริบทการศึกษา โดยมีข้อค้นพบสำคัญคือ บทบาทของความตระหนักด้านจริยธรรม (Ethical Awareness) ที่ทำหน้าที่เป็น ตัวแปรลดทอน (Negative Moderator) ในโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ประโยชน์และความตั้งใจใช้งาน ผลการวิเคราะห์เชิงประจักษ์ชี้ให้เห็นว่า อิทธิพลของการรับรู้ประโยชน์ (Perceived Usefulness) ที่มีต่อความตั้งใจใช้งานนั้น "ไม่คงที่" แต่แปรผันตามระดับจริยธรรมของผู้เรียน กล่าวคือ ในกลุ่มนักศึกษาที่มีความตระหนักด้านจริยธรรมสูง แม้จะเล็งเห็นว่า LLMs มีประโยชน์และช่วยลดภาระงานได้จริง แต่ความตั้งใจที่จะนำมาใช้กลับเพิ่มขึ้นในอัตราที่ต่ำกว่า หรือถูกชะลอลงด้วยความกังวลต่อความถูกต้องทางวิชาการ (Academic Integrity) ข้อค้นพบนี้แตกต่างจากการศึกษาเทคโนโลยีทั่วไปที่มักพบว่าประโยชน์ใช้สอยเป็นตัวเร่งการใช้งานเพียงอย่างเดียว แต่สำหรับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เชิงสร้างสรรค์ "จริยธรรม" ได้กลายเป็นกลไกตรวจสอบภายใน (Internal Check) ที่สำคัญ ซึ่งช่วยอธิบายว่าทำไมนักศึกษาบางกลุ่มจึงยังลังเลที่จะใช้ LLMs อย่างเต็มรูปแบบ แม้เทคโนโลยีจะมีความพร้อมและมีประสิทธิภาพสูงก็ตาม

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้ LLMs ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในกรุงเทพมหานคร พบว่าแม้ "การรับรู้ประโยชน์" จะเป็นปัจจัยหลักต่อความตั้งใจใช้งาน แต่ "ความเคยชิน" กลับเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการใช้งานจริงสูงสุด โดยมี "ความตระหนักด้านจริยธรรม" เป็นตัวแปรลดทอนความตั้งใจ ในขณะที่ "ความรู้ด้าน AI" เป็นตัวแปรเสริมแรง และพบว่านักศึกษาชั้นปีสูงมีการใช้งานที่เข้มข้นกว่า ดังนั้น สถาบันการศึกษาจึงควรปรับกลยุทธ์โดยเปลี่ยนจากการเน้นผลลัพธ์มาเป็นการเน้นกระบวนการเรียนรู้ (Process-oriented) ควบคู่กับการเร่งพัฒนาทักษะความฉลาดทางดิจิทัลและจริยธรรม รวมถึงปรับเปลี่ยนวิธีการวัดผลให้หลากหลายเพื่อลดการพึ่งพา AI เพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตาม เนื่องจากงานวิจัยนี้จำกัดเฉพาะพื้นที่กรุงเทพฯ และเป็นการศึกษาแบบตัดขวาง การวิจัยในอนาคตจึงควรขยายขอบเขตสู่ระดับภูมิภาคและพิจารณาใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสานหรือระยะยาวเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ครอบคลุมและเข้าใจบริบทเชิงลึกมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

บัวพรรณ คำเฉลา และคณะ. (2568). การใช้เครื่องมือปัญญาประดิษฐ์ ChatGPT เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในรายวิชาการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์. วารสารกว๊านพะเยา, 2(4), 1-16.

Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. Organizational Behavior and Human Decision Processes, 50(2), 179-211.

Chan, C. K. Y. (2023). A comprehensive AI policy education framework for university teaching and learning. International Journal of Educational Technology in Higher Education, 20(1), 1-15.

Cochran, W. G. (1977). Sampling techniques. (3rd ed.). New York: John Wiley & Sons.

Cotton, R. E. et al. (2024). Chatting and cheating: Ensuring academic integrity in the era of ChatGPT . Innovations in Education and Teaching International, 61(2), 228-239.

Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. Psychometrika, 16(3), 297-334.

Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. MIS Quarterly, 13(3), 319-340.

Grassini, S. et al. (2024). Understanding university students' acceptance of ChatGPT: Insights from the UTAUT2 model. Applied Artificial Intelligence, https://doi.org/10.1080/08839514.2024.2371168.

Hair, J. F. et al. (2019). Multivariate data analysis. (8th ed.). Boston: Cengage Learning.

Lemke, C. et al. (2023). Exploring the student perspective: Assessing technology readiness and acceptance for adopting large language models in higher education. In 22nd European Conference on e-Learning: ECEL 2023. United Kingdom: Academic Conferences and publishing limited.

Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitudes. Archives of Psychology, 22(140), 1-55.

McKinsey & Company. (2024). The state of AI in 2023: Generative AI's breakout year. Retrieved November 27, 2025, from https://www.mckinsey.com/capabilities/quantumblack/our-insights/the-state-of-ai-in-2023-generative-ais-breakout-year

Ministry of Higher Education Science Research and Innovation. (2024). Minister Supamas announces "MHESI for AI" policy. Retrieved November 27, 2025, from https://www.mhesi.go.th/index.php/en/news-and-announce-all/news-all/106-minister-supamas/10698-ai-ai-university-education-6-0-90-ai.html

National Science and Technology Development Agency. (2022). Thailand National AI Strategy and Action Plan (2022-2027). Retrieved November 27, 2025, from https://www.nectec.or.th/en/about/news/cabinet-national-ai-strategy.html

Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. Dutch Journal of Educational Research, 2(2), 49-60.

Stanford Institute for Human-Centered AI. (2025). The AI Index 2025 Annual Report. Retrieved November 27, 2025, from https://hai.stanford.edu/ai-index/2025-ai-index-report

UNESCO. (2023). Guidance for generative AI in education and research. Retrieved November 27, 2025, from https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000386693

Venkatesh, V. et al. (2012). Consumer acceptance and use of information technology: Extending the unified theory of acceptance and use of technology. MIS Quarterly, 36(1), 157-178.

Yamane, T. (1967). Statistics: An introductory analysis. (2nd ed.). New York: Harper and Row.

บทความวิจัย

การพัฒนาชุดกิจกรรมอันปลั๊กโค้ดดิ้ง เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การเขียนโปรแกรมแบบวนซ้ำด้วย Scratch สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1*

DEVELOPMENT OF UNPLUGGED CODING ACTIVITIES TO ENHANCE LEARNING ACHIEVEMENT IN SCRATCH LOOPING FOR MATHAYOM 1 STUDENTS

อภิญญา ช่วยศรี, รัฐพร กลิ่นมาลี*

Apinya Chuaysri, Rattaporn Klinmalee*

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Faculty of Education, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: rattaporn_kli@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาชุดกิจกรรมอันปลั๊กโค้ดดิ้ง 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังเรียน และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยและพัฒนา โดยใช้แบบแผนการวิจัยแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/5 โรงเรียนเบญจมราชูทิศ จำนวน 40 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้ 2) สื่อบอร์ดเกมอันปลั๊กโค้ดดิ้ง BINGGO SCRATCH 3) แบบประเมินคุณภาพสื่อโดยผู้เชี่ยวชาญ 4) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 10 ข้อ ที่ผ่านการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น และ 5) แบบประเมินความพึงพอใจ 4 ด้าน ที่ผ่านการหาค่าความเชื่อมั่น เครื่องมือทุกชิ้นผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบที ผลการวิจัยพบว่า 1) ได้ชุดกิจกรรมอันปลั๊กโค้ดดิ้งที่ประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ และสื่อบอร์ดเกมอันปลั๊กโค้ดดิ้ง โดยผลการประเมินคุณภาพชุดกิจกรรมโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่ามีความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.67, S.D. = 0.25) โดยด้านประโยชน์และการนำไปใช้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2) ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่าคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{X}$ = 9.96) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X}$ = 6.68) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน พบว่า มีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.83, S.D. = 0.34) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านกิจกรรมและการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจสูงสุด

คำสำคัญ: การเขียนโปรแกรมแบบไม่ใช้คอมพิวเตอร์, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, การเขียนโปรแกรมแบบวนซ้ำ

* Received 6 December 2025; Revised 27 December 2025; Accepted 29 December 2025

Abstract

The objectives of this research were: 1) To develop an unplugged coding activities kit, 2) To compare students' learning achievement before and after the learning, and 3) To investigate students' satisfaction with the learning management. This study employed a Research and Development framework, utilizing a one-group pretest-posttest design. The sample consisted of 40 Mathayom 1/5 students at Benjamarachutit School, obtained through cluster random sampling using the classroom as the sampling unit. The research instruments comprised: 1) lesson plan, 2) The 'BINGGO SCRATCH' unplugged coding board game, 3) A media quality assessment form for experts, 4) A 10-item, 4-option multiple-choice learning achievement test with established reliability, and 5) A 4-aspect satisfaction questionnaire, also with established reliability. All instruments were validated by experts. Data were analyzed using descriptive statistics (mean, standard deviation) and inferential statistics (t-test). The findings revealed that: 1) The developed unplugged coding activities kit consisted of lesson plans and a board game. The quality of the unplugged coding activities kit, as evaluated by experts, was at the highest level overall ($\bar{X}$ = 4.67, S.D. = 0.25), with the 'Usefulness and Application' aspect receiving the highest mean score. 2) Students' post-test learning achievement ($\bar{X}$ = 9.96) was significantly higher than their pre-test achievement ($\bar{X}$ = 6.68) at the .05 level. 3) Students' overall satisfaction with the learning activities was at the highest level ($\bar{X}$ = 4.83, S.D. = 0.34). When considering individual aspects, Activity and Learning received the highest satisfaction score.

Keywords: Unplugged Coding, Learning Achievement, Looping

บทนำ

จากการปรับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ได้มีการกำหนดให้รายวิชาวิทยาการคำนวณเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อส่งเสริมและพัฒนาให้ผู้เรียนมี ทักษะการคิดเชิงคำนวณ (Computational Thinking) ซึ่งสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) ได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะที่เป็นกระบวนการคิดแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียนรู้และการดำรงชีวิตในยุคดิจิทัล (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงศึกษาธิการ, 2561)

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนในหัวข้อการเขียนโปรแกรมด้วย Scratch แบบวนซ้ำกลับพบปัญหาในทางปฏิบัติ จากการจัดการเรียนการสอนที่ผ่านมา พบว่า นักเรียนยังขาดความเข้าใจในเรื่องโครงสร้างการทำงานแบบวนซ้ำ และมักเลือกใช้วิธีการเขียนคำสั่งเดิมซ้ำๆ แทนการใช้บล็อกคำสั่งแบบวนซ้ำ ซึ่งส่งผลให้โปรแกรมขาดประสิทธิภาพ นอกจากนี้นักเรียนบางส่วนยังรู้สึกว่าการเขียนโปรแกรมเป็นเรื่องที่ซับซ้อนและน่าเบื่อหน่าย นำไปสู่การขาดแรงจูงใจในการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญวดี กำจัดภัย และคณะ

ที่พบว่ารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบเดิมที่ขาดกิจกรรมกระตุ้นความสนใจ ส่งผลให้นักเรียนขาดแรงจูงใจในการเรียน แต่การนำเทคนิคการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานเข้ามาช่วย จะทำให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานไม่เครียด และมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้มากขึ้น (ธัญวดี กำจัดภัย และคณะ, 2567) เช่นเดียวกับงานวิจัยของปิยธิดา ณ อุบล ที่พบว่าการจัดการเรียนรู้แบบ Unplugged Coding หรือการสอนโค้ดดิ้งโดยไม่ใช้คอมพิวเตอร์ สามารถช่วยให้นักเรียนเข้าใจแนวคิดเชิงคำนวณที่เป็นนามธรรมได้ดีขึ้น และช่วยลดความวิตกกังวลในการเรียนเขียนโปรแกรมได้อย่างมีนัยสำคัญ (ปิยธิดา ณ อุบล และฤทธิไกร ไชยงาม, 2565)

สำหรับบริบทของโรงเรียนเบญจมราชูทิศ จากการจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ผ่านมาพบว่านักเรียนประสบปัญหาดังกล่าวเช่นเดียวกัน นักเรียนจำนวนไม่น้อยยังมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับหลักการทำงานของโครงสร้างแบบวนซ้ำ และมองว่าการเรียนเรื่องนี้มีความยุ่งยากซับซ้อน ปัญหาเหล่านี้ไม่เพียงแต่จะส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาวิทยาการคำนวณเท่านั้น แต่ยังอาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณในระยะยาวของนักเรียนอีกด้วย

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ จึงได้มีความสนใจที่จะนำ สื่อบอร์ดเกม Unplugged Coding มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน (Game-Based Learning) ที่มีงานวิจัยในประเทศไทยยืนยันว่าสามารถเสริมสร้างแรงจูงใจและยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนในวิชาที่ซับซ้อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พรภวิษย์ ทับชุม และอัมพร วัจนะ, 2567) โดยคาดหวังว่าการเรียนรู้ผ่านการเล่นจะช่วยให้นักเรียนสามารถทำความเข้าใจเนื้อหาได้อย่างเป็นรูปธรรม สร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียนวิชาวิทยาการคำนวณ และนำไปสู่การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตรได้อย่างเต็มศักยภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมอันปลั๊กโค้ดดิ้ง เรื่อง การเขียนโปรแกรมแบบวนซ้ำด้วย Scratch สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมอันปลั๊กโค้ดดิ้ง เรื่อง การเขียนโปรแกรมแบบวนซ้ำด้วย Scratch

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมอันปลั๊กโค้ดดิ้ง เรื่อง การเขียนโปรแกรมแบบวนซ้ำด้วย Scratch

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขั้นตอนวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย

การพัฒนาชุดกิจกรรมอันปลั๊กโค้ดดิ้ง เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การเขียนโปรแกรมแบบวนซ้ำด้วย Scratch สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยใช้ รูปแบบการวิจัยแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน (One-Group Pretest-Posttest Design) เพื่อประเมินผลของนวัตกรรมชุดกิจกรรมอันปลั๊กโค้ดดิ้งที่สร้างขึ้น

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเบญจมราชูทิศ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 15 ห้อง รวม 510 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/5 โรงเรียนเบญจมราชูทิศ จำนวน 40 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม จากห้องเรียนทั้งหมด 15 ห้อง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีขั้นตอนการสร้าง และการทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

3.1 แผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาเทคโนโลยี (วิทยาการคำนวณ) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง การเขียนโปรแกรมด้วย Scratch แบบวนซ้ำ ใช้เวลาเรียน 2 ชั่วโมง ผู้วิจัยได้นำร่างแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อทำการตรวจสอบตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมของเนื้อหา ความสอดคล้องของกิจกรรมกับวัตถุประสงค์ และความชัดเจนของภาษาที่ใช้ ปรับแก้ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปทดลองสอนกับนักเรียนกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริง ประเมินความเหมาะสมของระยะเวลาในแต่ละกิจกรรม และสังเกตปัญหาที่อาจเกิดขึ้น เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ก่อนนำไปใช้

3.2 ชุดกิจกรรมอันปลั๊กโค้ดดิ้ง ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 1) บอร์ดเกมบิงโก (Bingo Board) จำนวน 40 ชิ้น ในตารางจะมีผลลัพธ์ที่เกิดจากการใช้คำสั่งวนซ้ำในโปรแกรม Scratch (เช่น รูปวงกลม, รูปสี่เหลี่ยม) 2) บัตรคำสั่ง (Question Cards) เป็นบัตรคำถามเกี่ยวกับบล็อกคำสั่ง Scratch แบบวนซ้ำ มีจำนวน 24 ชิ้น และ 3) ตัววางหมากบิงโก (Bingo Markers) มีจำนวน 600 ชิ้น ชุดกิจกรรมอันปลั๊กโค้ดดิ้งที่สร้างขึ้นได้ถูกนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา ความเหมาะสมของรูปแบบกิจกรรม และความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ จากนั้นได้นำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขตัวเกม และนำบอร์ดเกมที่ผ่านการปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบความราบรื่นของกติกา ความเข้าใจของผู้เล่น และระยะเวลาที่ใช้ในการทำกิจกรรม เพื่อปรับปรุงสื่อให้มีความสมบูรณ์ก่อนนำไปใช้

3.3 แบบประเมินคุณภาพสื่อเพื่อประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของชุดกิจกรรมอันปลั๊กโค้ดดิ้ง โดยผู้เชี่ยวชาญ เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตั้งแต่น้อยที่สุด ถึง มากที่สุด โดยปรับปรุงมาจากแนวคิดของลิเคิร์ท (Likert, R. , 1932) มี องค์ประกอบของการประเมิน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความสอดคล้องด้านเนื้อหาและหลักสูตร 2) ด้านการออกแบบกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ 3) ด้านคุณภาพการผลิตและองค์ประกอบ และ 4) ด้านประโยชน์และการนำไปใช้ นำแบบประเมินไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและความเหมาะสมของภาษา จากนั้นนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข

3.4 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การเขียนโปรแกรมด้วย Scratch แบบวนซ้ำ โดยใช้แบบทดสอบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 10 ข้อ นำแบบทดสอบไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา จากนั้นนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข หลังจากนั้นนำแบบทดสอบที่ผ่านการปรับปรุงไปทดลองใช้ (Try-out) กับนักเรียนกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง และนำผลจากการทดลองใช้มาวิเคราะห์คุณภาพเป็นรายข้อ หาค่าความยากง่าย (p) พบว่าอยู่ระหว่าง 0.45 – 0.75 ค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง

0.32 – 0.68 และหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ (KR-20) เท่ากับ 0.84 ซึ่งถือว่าเป็นแบบทดสอบที่มีคุณภาพตามเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553)

3.5 ใบกิจกรรม "Repeat สนุก ทำซ้ำได้ไม่รู้จบ" ใช้เป็นเครื่องมือให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงในขั้น "สำรวจและค้นหา" เพื่อฝึกทักษะการเขียนโปรแกรมด้วย Scratch แบบวนซ้ำ นำใบกิจกรรมไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและความเหมาะสมของกิจกรรม จากนั้นนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข นำใบกิจกรรมที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบความชัดเจนของคำสั่งและประเมินระยะเวลาที่ใช้ในการทำกิจกรรม และนำข้อมูลจากการทดลองใช้มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือวิจัย เพื่อให้มั่นใจว่าใบกิจกรรมมีคุณภาพและสามารถใช้ในการวัดผลได้อย่างน่าเชื่อถือ

3.6 แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมอันปลั๊กโค้ดดิ้งอันปลั๊กโค้ดดิ้ง เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตั้งแต่น้อยที่สุด ถึง มากที่สุด โดยปรับปรุงมาจากแนวคิดของลิเคิร์ท (Likert, R. , 1932) มี องค์ประกอบของการประเมิน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านเนื้อหา 2) ด้านความสวยงาม 3) ด้านความถูกต้องของข้อมูล และ4) ด้านการนำไปใช้ประโยชน์ นำแบบประเมินไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและความเหมาะสมของภาษา (IOC) ได้ค่าระหว่าง 0.67 – 1.00 จากนั้นนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข นำแบบประเมินที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง นำข้อมูลจากการทดลองใช้มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น ของแบบประเมิน โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha) พบว่า มีค่าเท่ากับ 0.89 (Cronbach, L. J., 1951) เพื่อให้แน่ใจว่าเครื่องมือมีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูล

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย โดยมีรายละเอียดตามลำดับต่อไปนี้

4.1 ทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) โดยให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจำนวน 10 ข้อ ก่อนเริ่มกิจกรรมการเรียนรู้

4.2 ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ โดยผู้วิจัยดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ชุดกิจกรรมอันปลั๊กโค้ดดิ้ง "BINGGO SCRATCH"

4.3 ทำใบกิจกรรม โดยให้นักเรียนทำใบกิจกรรม Repeat สนุก ทำซ้ำได้ไม่รู้จบ

4.4 ทดสอบหลังเรียน (Post-test) โดยหลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมทั้งหมด ให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนฉบับเดิมอีกครั้ง

4.5 ประเมินความพึงพอใจ โดยให้นักเรียนตอบแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมอันปลั๊กโค้ดดิ้ง

4.6 รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำคะแนนจากการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน รวมถึงข้อมูลจากแบบประเมินความพึงพอใจมาวิเคราะห์ทางสถิติ

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

5.1 วิเคราะห์ผลการประเมินคุณภาพสื่อเพื่อประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของชุดกิจกรรมอันปลั๊กโค้ดดิ้งโดยผู้เชี่ยวชาญ

5.2 วิเคราะห์ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลังเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมอันปลั๊กโค้ดดิ้ง โดยใช้แผนการวิจัยแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนและหลังเรียน (One-Group Pre-test-Post-test Design)

5.3 วิเคราะห์ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมอันปลั๊กโค้ดดิ้ง โดยหาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำไปเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมายของ บุญชม ศรีสะอาด ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับ มากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับ มาก

คะแนนเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับ ปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับ น้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับ น้อยที่สุด

(บุญชม ศรีสะอาด, 2553)

ผลการวิจัย

การพัฒนาชุดกิจกรรมอันปลั๊กโค้ดดิ้ง เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การเขียนโปรแกรมแบบวนซ้ำด้วย Scratch สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า

1. ผลการพัฒนาชุดกิจกรรมอันปลั๊กโค้ดดิ้ง เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การเขียนโปรแกรมแบบวนซ้ำด้วย Scratch สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ประกอบด้วย

1.1 แผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาเทคโนโลยี (วิทยาการคำนวณ) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง การเขียนโปรแกรมด้วย Scratch แบบวนซ้ำ ใช้เวลาเรียน 2 ชั่วโมง

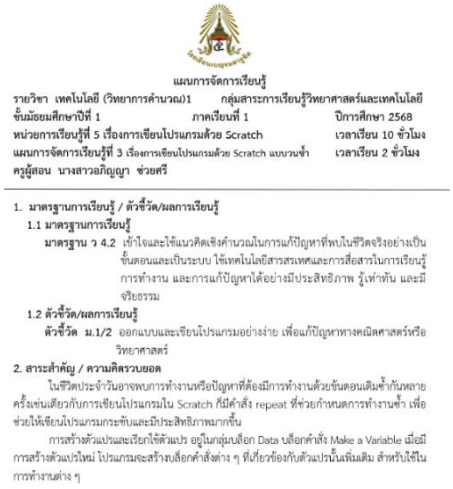

แผนการจัดการเรียนรู้

รายวิชา เทคโนโลยี (วิทยาการคำนวณ)1 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 เรื่องการเขียนโปรแกรมด้วย Scratch เวลาเรียน 10 ชั่วโมง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่องการเขียนโปรแกรมด้วย Scratch แบบวนซ้ำ เวลาเรียน 2 ชั่วโมง
ครูผู้สอน นางสาวอภิญญา ช่วยศรี

1. มาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้
1.1 มาตรฐานการเรียนรู้
มาตรฐาน ว 4.2 เข้าใจและใช้แนวคิดเชิงคำนวณในการแก้ปัญหาที่พบในชีวิตจริงอย่างเป็นขั้นตอนและเป็นระบบ ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการเรียนรู้ การทำงาน และการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ รู้เท่าทัน และมีจริยธรรม
1.2 ตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้
ตัวชี้วัด ม.1/2 ออกแบบและเขียนโปรแกรมอย่างง่าย เพื่อแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์หรือวิทยาศาสตร์
2. สาระสำคัญ / ความคิดรวบยอด
ในชีวิตประจำวันอาจพบการทำงานหรือปัญหาที่ต้องมีการทำงานด้วยขั้นตอนเดิมซ้ำกันหลายครั้งเช่นเดียวกับการเขียนโปรแกรมใน Scratch ก็มีคำสั่ง repeat ที่ช่วยกำหนดการทำงานซ้ำ เพื่อช่วยให้เขียนโปรแกรมกระชับและมีประสิทธิภาพมากขึ้น
การสร้างตัวแปรและเรียกใช้ตัวแปร อยู่ในกลุ่มบล็อก Data บล็อกคำสั่ง Make a Variable เมื่อมีการสร้างตัวแปรใหม่ โปรแกรมจะสร้างบล็อกคำสั่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรนั้นเพิ่มเติม สำหรับใช้ในการทำงานต่าง ๆ

ภาพที่ 1 แผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาเทคโนโลยี (วิทยาการคำนวณ)

1.2 ชุดกิจกรรมอันปลั๊กโค้ดดิ้ง ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ประกอบด้วย

1.2.1 บอร์ดเกมบิงโก (Bingo Board) จำนวน 40 ชิ้น ในตารางจะมีผลลัพธ์ที่เกิดจากการใช้คำสั่งวนซ้ำในโปรแกรม Scratch (เช่น รูปวงกลม, รูปสี่เหลี่ยม)

ภาพที่ 2 ภาพบอร์ดเกมบิงโก

1.2.2 บัตรคำสั่ง (Question Cards) เป็นบัตรคำถามเกี่ยวกับบล็อกคำสั่ง Scratch แบบวนซ้ำ มีจำนวน 24 ชิ้น

ภาพที่ 3 ภาพบัตรคำสั่ง

1.2.3 ตัววางหมากบิงโก (Bingo Markers) มีจำนวน 600 ชิ้น

ภาพที่ 4 ภาพตัววางหมากบิงโก

1.3 ผลการประเมินคุณภาพสื่อเพื่อประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของชุดกิจกรรมอันปลั๊กโค้ดดิ้ง โดยผู้เชี่ยวชาญ แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมินคุณภาพของชุดกิจกรรมอันปลั๊กโค้ดดิ้ง

หัวข้อ	ระดับความความเหมาะสม		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านความสอดคล้องด้านเนื้อหาและหลักสูตร	**4.67**	**0.38**	**มากที่สุด**
1.1 เนื้อหามีความถูกต้องตามหลักการทำงานของบล็อกคำสั่ง	4.67	0.58	มากที่สุด
1.2 เนื้อหาสอดคล้องกับตัวชี้วัด และวัตถุประสงค์การเรียนรู้	5.00	0.00	มากที่สุด
1.3 ความยากง่ายของเนื้อหาเหมาะสมกับระดับความรู้ของนักเรียน	4.33	0.58	มาก
2. การออกแบบกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้	**4.59**	**0.29**	**มากที่สุด**
2.1 กติกาการเล่นมีความชัดเจน เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน	4.67	0.58	มากที่สุด
2.2 กิจกรรมมีความสนุกสนาน น่าสนใจ กระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมได้	4.67	0.58	มากที่สุด
2.3 สื่อช่วยให้นักเรียนเข้าใจแนวคิดการทำงานแบบวนซ้ำได้ง่ายขึ้น	4.67	0.58	มากที่สุด
2.4 องค์ประกอบของสื่อสัมพันธ์และส่งเสริมซึ่งกันและกัน	4.33	0.58	มาก
3. คุณภาพการผลิตและองค์ประกอบ	**4.56**	**0.51**	**มากที่สุด**
3.1 การออกแบบบอร์ดและบัตรคำถามมีความสวยงาม ดึงดูดความสนใจ	4.67	0.58	มากที่สุด
3.2 ตัวอักษร ภาพประกอบ และสัญลักษณ์บนสื่อ มีความชัดเจน อ่านง่าย	5.00	0.00	มากที่สุด
3.3 วัสดุที่ใช้มีความทนทาน เหมาะสมกับการใช้งาน	4.00	0.00	มาก
4. ประโยชน์และการนำไปใช้	**4.84**	**0.24**	**มากที่สุด**
4.1 สื่อนี้ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ได้	5.00	0.00	มากที่สุด
4.2 สามารถนำไปใช้ได้จริงในสถานการณ์ห้องเรียน และใช้เวลาในการจัดกิจกรรมได้เหมาะสม	4.67	0.58	มากที่สุด
ภาพรวม	**4.67**	**0.25**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นต่อความเหมาะสมและความสอดคล้องของชุดกิจกรรมอันปลั๊กโค้ดดิ้ง ในภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.67, S.D. = 0.25) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นต่อความเหมาะสมและความสอดคล้องของสื่อมากที่สุดในด้านประโยชน์และการนำไปใช้ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.84, S.D. = 0.24) รองลงมาคือด้านความสอดคล้องด้านเนื้อหาและหลักสูตร มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.67, S.D. = 0.38) และมีความพึงพอใจน้อยที่สุดในด้านคุณภาพการผลิตและองค์ประกอบ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.56, S.D. = 0.51)

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมอันปลั๊กโค้ดดิ้ง เรื่อง การเขียนโปรแกรมแบบวนซ้ำด้วย Scratch แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังการเรียน

การทดสอบ	จำนวน	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	t
ก่อนการจัดการเรียนรู้	40	10	6.68	1.23	-16.50*
หลังการจัดการเรียนรู้	40	10	9.96	0.20	

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมอันปลั๊กโค้ดดิ้ง เรื่อง การเขียนโปรแกรมแบบวนซ้ำด้วย Scratch ที่คะแนนเฉลี่ย 9.96 คะแนน สูงกว่าก่อนเรียนที่มีคะแนนเฉลี่ย 6.68 คะแนน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมอันปลั๊กโค้ดดิ้ง เรื่อง การเขียนโปรแกรมแบบวนซ้ำด้วย Scratch แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน

รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านเนื้อหา	**4.79**	**0.44**	**มากที่สุด**
1.1 เนื้อหาเข้าใจง่าย	4.68	0.49	มากที่สุด
1.2 ลำดับขั้นตอนของเนื้อหามีความเหมาะสม	4.80	0.46	มากที่สุด
1.3 เนื้อหามีความเหมาะสมกับความรู้พื้นฐานของนักเรียน	4.83	0.39	มากที่สุด
1.4 เนื้อหาในกิจกรรมมีความถูกต้อง ชัดเจน	4.85	0.43	มากที่สุด
2. ด้านการออกแบบสื่อ	**4.75**	**0.43**	**มากที่สุด**
2.1 ความสวยงาม การออกแบบ และสีสันของชุดกิจกรรม	4.75	0.44	มากที่สุด
2.2 ตัวอักษรและรูปภาพบนสื่อมีความชัดเจน อ่านง่าย	4.85	0.36	มากที่สุด
2.3 วัสดุและอุปกรณ์มีความน่าสนใจและหยิบใช้งานได้สะดวก	4.83	0.39	มากที่สุด
2.4 อุปกรณ์ในชุดกิจกรรมมีความแข็งแรง ทนทาน	4.60	0.55	มากที่สุด
3. ด้านกิจกรรมและการเรียนรู้	**4.92**	**0.18**	**มากที่สุด**
3.1 กติกาการเล่น หรือขั้นตอนการทำกิจกรรม มีความชัดเจน เข้าใจง่าย	4.90	0.30	มากที่สุด
3.2 ความสนุกสนานและความท้าทายของกิจกรรม	4.88	0.34	มากที่สุด
3.3 ระยะเวลาที่ใช้ในการทำกิจกรรมมีความเหมาะสม	4.97	0.16	มากที่สุด
4. ด้านการนำไปใช้ประโยชน์	**4.89**	**0.31**	**มากที่สุด**
4.1 กิจกรรมนี้ช่วยให้นักเรียนเข้าใจหลักการการทำงานแบบวนซ้ำได้ดีขึ้น	4.90	0.30	มากที่สุด
4.2 นักเรียนสามารถนำความรู้จากกิจกรรมอันปลั๊กโค้ดดิ้ง ไปใช้เขียนโปรแกรม Scratch ได้	4.87	0.34	มากที่สุด
4.3 กิจกรรมนี้ช่วยกระตุ้นความสนใจในการเรียนวิชาวิทยาการคำนวณ	4.90	0.30	มากที่สุด
ภาพรวม	**4.83**	**0.34**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 3 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมอันปลั๊กโค้ดดิ้ง เรื่อง การเขียนโปรแกรมแบบวนซ้ำด้วย Scratch ในภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.83, S.D. = 0.34) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจสูงสุดในด้านกิจกรรมและการเรียนรู้ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.92, S.D. = 0.18) รองลงมาคือด้านการนำไปใช้ประโยชน์ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.89, S.D. = 0.31) และมีความพึงพอใจน้อยที่สุดในด้านการออกแบบสื่อ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.75, S.D. = 0.43)

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมอันปลั๊กโค้ดดิ้ง เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การเขียนโปรแกรมแบบวนซ้ำด้วย Scratch สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยผู้วิจัยขอนำเสนอประเด็นการอภิปรายผลโดยจำแนกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 3 ข้อ ดังนี้

1. ด้านการพัฒนาชุดกิจกรรม ได้ชุดกิจกรรมอันปลั๊กโค้ดดิ้งที่ประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ และสื่อบอร์ดเกมอันปลั๊กโค้ดดิ้ง มีผลการประเมินคุณภาพสื่อโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่าชุดกิจกรรมอันปลั๊กโค้ดดิ้งมีความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ใน ระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.67, S.D. = 0.25) เหตุผลที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจาก ชุดกิจกรรมดังกล่าวได้ผ่านกระบวนการวิจัยและพัฒนาอย่างเป็นระบบ เริ่มจากการวิเคราะห์ปัญหาและหลักสูตร การออกแบบสื่อที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และที่สำคัญคือได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาและสื่อการสอน รวมถึงผ่านการทดลองใช้ เพื่อปรับปรุงข้อบกพร่องทั้งในด้านความชัดเจนของกติกาและความถูกต้องของเนื้อหาก่อนนำไปใช้จริง ส่งผลให้ชุดกิจกรรมมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรนภัส ใหญ่วงค์ และอังคณา อ่อนธานี ที่ได้พัฒนาชุดเกม Unplugged Coding และพบว่า การผ่านกระบวนการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญและการทดสอบประสิทธิภาพ จะทำให้สื่อการเรียนรู้นั้นมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ส่งเสริมทักษะของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง (พรนภัส ใหญ่วงค์ และอังคณา อ่อนธานี, 2566)

2. ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน ($\bar{X}$ = 9.96) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X}$ = 6.68) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เหตุผลที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจาก การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมอันปลั๊กโค้ดดิ้ง ช่วยลดภาระทางปัญญาของผู้เรียน โดยการเปลี่ยนแนวคิดนามธรรมของ "การวนซ้ำ" ให้เป็นรูปธรรม ผ่านการจับต้องอุปกรณ์ในชุดกิจกรรมอันปลั๊กโค้ดดิ้ง ทำให้นักเรียนสามารถโฟกัสไปที่ตรรกะและกระบวนการคิดได้อย่างเต็มที่ ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chen, P. et al. ซึ่งยืนยันว่ากิจกรรมแบบ Unplugged มีประสิทธิภาพสูงในการพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณ (CT) โดยเฉพาะสำหรับผู้เรียนระดับเริ่มต้น เนื่องจากช่วยให้ผู้เรียนมุ่งเน้นไปที่การทำความเข้าใจตรรกะและแนวคิดหลัก โดยไม่ต้องกังวลกับข้อจำกัดทางไวยากรณ์ของภาษาโปรแกรม (Chen, P. et al., 2023) และสอดคล้องกับงานวิจัยของกิ่งแก้ว อินทโชติ ที่พบว่าการใช้ชุดกิจกรรม Unplugged Coding สามารถส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การเขียนโปรแกรมเบื้องต้น ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ได้อย่างมีนัยสำคัญ (กิ่งแก้ว อินทโชติ, 2566)

3. ด้านความพึงพอใจของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมอันปลั๊กโค้ดดิ้งในภาพรวมอยู่ใน ระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.83, S.D. = 0.34) เหตุผลที่เป็นเช่นนี้

เนื่องมาจาก การนำแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานมาประยุกต์ใช้ ช่วยเปลี่ยนบรรยากาศในห้องเรียนให้มีความสนุกสนาน ท้าทาย และเป็นกันเอง กลไกของเกม เช่น การแข่งขันและการได้รับผลป้อนกลับทันที ช่วยกระตุ้นแรงจูงใจภายใน ทำให้นักเรียนกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้และไม่รู้สึกเบื่อหน่ายต่อเนื้อหาที่ซับซ้อน ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Threekunprapa and Yasri ที่พัฒนาสื่อการเรียนรู้แบบ Unplugged Coding (Flow blocks) เพื่อสอนแนวคิดการเขียนโปรแกรมสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่าอสื่อดังกล่าวช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจมโนทัศน์ด้านการเขียนโปรแกรมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ (Threekunprapa, A. & Yasri, P., 2020) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของกฐิน นิยมธรรม และฐิติวรดา พลเยี่ยม ที่ใช้กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการเขียนโปรแกรมแบบไม่ใช้คอมพิวเตอร์ ที่ส่งเสริมการคิดเชิงคำนวณสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ก็มีผลความพึงพอใจของผู้เรียนในระดับมากที่สุด เช่นกัน โดยชี้ว่ากลไกของเกมช่วยสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ได้ดี (กฐิน นิยมธรรม และฐิติวรดา พลเยี่ยม, 2566)

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งนี้ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริม ทักษะการคิดเชิงคำนวณ สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยเน้นการสร้างความเข้าใจใน แนวคิดนามธรรมผ่านชุดกิจกรรมสำหรับการเขียนโปรแกรมแบบไม่ใช้คอมพิวเตอร์ โดยมีประเด็นสำคัญดังนี้

1. ประสิทธิภาพของบอร์ดเกม Unplugged Coding ในการสอนการวนซ้ำ องค์ความรู้ที่สำคัญที่สุดคือการยืนยันประสิทธิภาพ ของชุดกิจกรรมอันปลั๊กโค้ดดิ้งในรูปแบบบอร์ดเกม BINGGO SCRATCH ว่าเป็นนวัตกรรมที่สามารถส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การเขียนโปรแกรมแบบวนซ้ำ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยองค์ความรู้นี้ชี้ให้เห็นว่า การที่นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนไม่ได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญ แต่เกิดจากกระบวนการที่ชุดกิจกรรมนี้ทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อม (Scaffolding) ช่วยให้นักเรียนสามารถทำความเข้าใจแนวคิดเชิงนามธรรมของการวนซ้ำ ให้กลายเป็นสิ่งที่จับต้องได้ผ่านการเล่นเกม นักเรียนได้เรียนรู้ตรรกะของการทำงานซ้ำๆ ผ่านกติกาของเกม ก่อนที่จะนำความเข้าใจนั้นไปประยุกต์ใช้กับบล็อกคำสั่งในโปรแกรม Scratch

2. กลไกการสร้างแรงจูงใจผ่านการเรียนรู้โดยใช้เกม การวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า การประยุกต์ใช้แนวคิดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน เป็นกลยุทธ์สำคัญที่สร้างแรงจูงใจและความพึงพอใจในระดับสูงมากให้แก่นักเรียน องค์ความรู้ใหม่คือ ความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ไม่ได้มาจากเนื้อหาเพียงอย่างเดียว แต่มีปัจจัยขับเคลื่อนหลักมาจากด้านกิจกรรมและการเรียนรู้ ซึ่งนักเรียนให้คะแนนสูงในเรื่องความเหมาะสมของเวลา ความชัดเจนของกติกา และความสนุกสนานท้าทาย แสดงให้เห็นว่าสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เชิงบวกที่เกิดจากเกม เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อการเปิดรับเนื้อหาและการเรียนรู้ของนักเรียน

3. หลักการออกแบบสื่อ Unplugged Coding ที่มีคุณภาพ การวิจัยนี้ได้ให้องค์ความรู้เชิงปฏิบัติเกี่ยวกับหลักการออกแบบสื่อ Unplugged Coding ที่มีคุณภาพ ผ่านการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ โดยองค์ความรู้ที่ได้คือสื่อที่มีคุณภาพต้องสามารถนำไปใช้ได้จริงและบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ซึ่งเป็นด้านที่ผู้เชี่ยวชาญให้คะแนนสูงสุด ความทนทานของวัสดุเป็นจุดที่ต้องพิจารณา แม้ว่าสื่อโดยรวมจะอยู่ในระดับมากที่สุด แต่ประเด็นด้าน

คุณภาพการผลิตและองค์ประกอบ โดยเฉพาะหัวข้อวัสดุที่ใช้มีความทนทาน ได้รับการประเมินในระดับมาก ซึ่งเป็นระดับที่ต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับภาพรวม สิ่งนี้ชี้ให้เห็นว่าในการพัฒนาสื่อนวัตกรรมกายภาพ เพื่อใช้ในห้องเรียนจริง ความทนทานของวัสดุเป็นปัจจัยสำคัญที่ต้องพิจารณาควบคู่ไปกับความถูกต้องของเนื้อหา เพื่อให้สื่อสามารถรองรับการใช้งานซ้ำในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

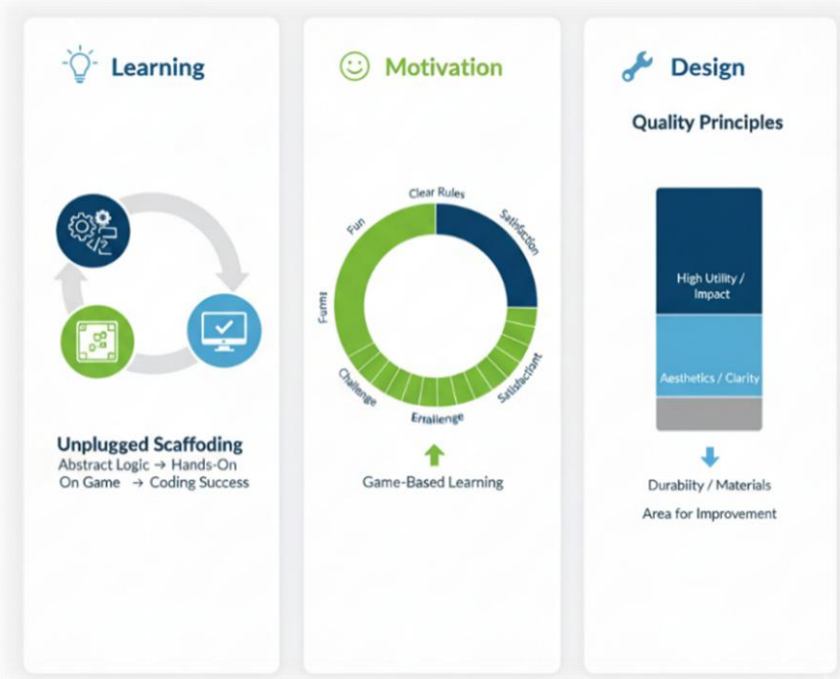

ภาพที่ 5 การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการเขียนโปรแกรมเชิงนามธรรม สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่าการพัฒนาชุดกิจกรรมอันปลั๊กโค้ดดิ้ง เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การเขียนโปรแกรมแบบวนซ้ำด้วย Scratch สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรม เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน โดยใช้รูปแบบการวิจัยแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน กับกลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/5 จำนวน 40 คน ผลการวิจัยพบว่า ชุดกิจกรรมอันปลั๊กโค้ดดิ้งในรูปแบบสื่อบอร์ดเกม BINGGO SCRATCH ที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ บอร์ดเกมบิงโก บัตรคำสั่ง และตัววางหมากบิงโก โดยได้รับการประเมินคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยผู้เชี่ยวชาญให้คะแนนสูงสุดในด้านประโยชน์และการนำไปใช้ ในด้านประสิทธิผลของชุดกิจกรรม พบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมนี้ พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่นักเรียนพึงพอใจสูงสุดคือด้านกิจกรรมและการเรียนรู้ สำหรับข้อเสนอแนะในการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ ได้แก่ 1) ชุดกิจกรรมอันปลั๊กโค้ดดิ้งที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งในสถานการณ์การเรียนการสอนแบบออฟไลน์ และแบบออนไลน์ 2) ชุดกิจกรรมนี้มีความเหมาะสมสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เนื่องจากเนื้อหาและระดับ

ภาษาที่ใช้ได้รับการออกแบบมาให้สอดคล้องกับวัยของผู้เรียน และ3) ครูผู้สอนสามารถนำหลักการจัดลำดับเนื้อหาของสื่อนี้ไปประยุกต์ใช้ได้ โดยเนื้อหามีการเรียงลำดับจากง่ายไปสู่ยาก ซึ่งช่วยให้นักเรียนค่อยๆ ทำความเข้าใจได้ดีขึ้น ส่วนข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ได้แก่ 1) ควรมีการพัฒนาสื่อให้มีเนื้อหาที่ครอบคลุมตลอดทั้งระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 2) ควรมีการพัฒนาและทดสอบสื่อในรูปแบบที่ใช้วัสดุที่คงทนกว่าเดิม เช่น การเคลือบแข็งบัตรคำถามและบอร์ดเกม เพื่อให้เหมาะกับการใช้งานจริงในห้องเรียนซ้ำๆ 3) ควรมีการขยายขอบเขตการวัดผลไปสู่ตัวแปรอื่นๆ ที่เป็นเป้าหมายสำคัญของวิชาวิทยาการคำนวณ เช่น การวัดทักษะการคิดเชิงคำนวณโดยตรง หรือทักษะการทำงานร่วมกันของนักเรียน และ4) ควรมีการวิจัยติดตามผล เพื่อศึกษา ความคงทนในการเรียนรู้ของนักเรียนหลังจากเรียนด้วยชุดกิจกรรมนี้ไปแล้วเป็นระยะเวลาหนึ่ง เช่น หลังจบภาคเรียน หรือ 1 ปีการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กฐิน นิยมธรรม และฐิติวรดา พลเยี่ยม. (2566). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการเขียนโปรแกรมแบบไม่ใช้คอมพิวเตอร์ ที่ส่งเสริมการคิดเชิงคำนวณสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1. วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด, 13(2), 22-33.

กิ่งแก้ว อินทโชติ. (2566). ผลการใช้ชุดกิจกรรม Unplugged Coding ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การเขียนโปรแกรมเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาล 3 (วัดท่ามะปราง). วารสารวิจัยและนวัตกรรม สถาบันการอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร, 6(1), 150-162.

ธัญวดี กำจัดภัย และคณะ. (2567). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยเทคนิคการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน เรื่อง โครงสร้างระบบเครือข่าย สำหรับมัธยมศึกษาปีที่ 6. วารสารวิจัยวิชาการ, 7(4), 309-324.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

ปิยธิดา ณ อุบล และฤทธิไกร ไชยงาม. (2565). การศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Unplugged Coding ที่มีต่อการคิดเชิงคำนวณ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 19(2), 144-153.

พรนภัส ใหญ่วงค์ และอังคณา อ่อนธานี. (2566). การพัฒนาชุดเกม Unplugged Coding เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงคำนวณ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้น. วารสารนวัตกรรมการเรียนรู้และเทคโนโลยี, 3(1), 25-34.

พรภวิษย์ ทับชุม และอัมพร วัจนะ. (2567). การจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน (Game-Based Learning) ร่วมกับแนวคิดเกมมิฟิเคชัน (Gamification) เพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. วารสารเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา, 7(24), 130-142.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). คู่มือการใช้หลักสูตรรายวิชาพื้นฐานวิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตร

แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว.

Chen, P. et al. (2023). Fostering computational thinking through unplugged activities: A systematic literature review and meta-analysis. International Journal of STEM Education, 10(1), 47. https://doi.org/10.1186/s40594-023-00434-7.

Cronbach, L. J. (1951). Coefficient Alpha and the Internal Structure of Tests. Psychometrika, 16(3), 297-334.

Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitudes. Archives of Psychology, 22(140), 1-55.

Threekunprapa, A. & Yasri, P. (2020). Unplugged Coding Using Flowblocks for Promoting Computational Thinking and Programming among Secondary School Students. International Journal of Instruction, 13(3), 207-222. https://doi.org/10.29333/iji.2020.13314a.

บทความวิจัย

ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2*

LEADERSHIP IN THE 21ST CENTURY OF SCHOOL ADMINISTRATORS CHACHOENGSAO PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

นำโชค ภักดีหาร* เอกวัฒน์ ล้อสุนิรันดร์, กัญภร เอี่ยมพญา

Numchok Phakdihan*, Aegkawat Losuniran, Kanporn Aiemphaya

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพสุวรรณภูมิ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Graduate School Bangkok Suvarnabhumi University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: Phakdihannumchok@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 โดยจำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา อายุและประสบการณ์ในการทำงาน การศึกษาวัยนี้ใช้วิธีวิจัยแบบงานวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูผู้สอน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 จำนวน 306 คน ดำเนินการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ โดยเทียบสัดส่วนของจำนวนประชากรกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด จากนั้นจึงทำการสุ่มอย่างง่าย เพื่อให้ได้ครบตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .94 วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่มตัวอย่างด้วยค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยเป็นอันดับแรก คือ ด้านความคิดสร้างสรรค์ รองลงมา คือ ด้านการสื่อสาร อันดับสุดท้าย คือ ด้านความร่วมมือ 2) ผลการเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 พบว่า ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 จำแนกตามเพศ อายุ และประสบการณ์การทำงาน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นจำแนกตามระดับการศึกษาโดยรวมต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, ศตวรรษที่ 21, ผู้บริหารสถานศึกษา

* Received 1 December 2025; Revised 24 December 2025; Accepted 24 December 2025

Abstract

The purposes of this research were 1) to study leadership in the 21st century of school administrators in Chachoengsao primary educational service area office 2. 2) to compare leadership in the 21st century of school administrators in Chachoengsao primary educational service area office 2 by gender educational background, age and work experience. This study employed a survey research methodology. The sample of this research were teacher, Chachoengsao primary educational service area office 2 of 306 people. Stratified random sampling is performed by comparing the population proportion to the specified sample group, and then simple random sampling is used to obtain the required sample size. The instruments used in the study was a 5 – level rating scale questionnaire with the reliability of the whole edition at the level. 94.The data were analyzed by using frequency, percentage, mean and standard deviation, t-test, and one-way analysis of variance. The results were as follows: 1) Leadership in the 21st century of school administrators Chachoengsao primary educational service area office 2 the overall an a high level. When considering each aspect, it was found that the highest average score was creativity, followed by communication, and finally cooperation. 2) Leadership in the 21st century of school administrators Chachoengsao primary educational service area office 2 found that leadership in the 21st century of educational institution administrators Chachoengsao primary educational service area office 2 classified by gender age and work experience found that overall, significantly different at the statistical level of .05 Except classified by educational background found that overall were not statistical significance.

Keyword: Leadership, The 21st Century, Administrators

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 กระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างรวดเร็วในมิติเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม ได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อแนวทางการพัฒนาประเทศ ซึ่งจำเป็นต้องมุ่งเน้นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและสร้างความยั่งยืน ดังนั้นการศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในฐานะกลไกหลักในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อเตรียมความพร้อมให้ประชาชนมีองค์ความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่สอดรับกับความท้าทายใหม่ ๆ ด้วยเหตุนี้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องกำหนดทิศทางและยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาของชาติให้ชัดเจน เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศในระยะยาวได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา, 2557) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ขับเคลื่อนในการพัฒนาการศึกษาสู่การปฏิบัติ โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทุกเขตในประเทศไทย ซึ่งเป็นหน่วยงานในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องนำนโยบายสู่การปฏิบัติ โดยให้สถานศึกษาเป็นผู้ถือปฏิบัติ ในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงให้กับครูและนักเรียนสามารถก้าวสู่โลกแห่งยุคดิจิตอลได้ เพราะในศตวรรษที่ 21 เป็นโลกแห่งการ

เปลี่ยนแปลง และเป็นยุคที่มีปัญหาท้าทายสำหรับผู้บริหารในเรื่องของคุณภาพ ความรู้และทักษะของผู้นำทางการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559) กับบแนวคิดของ John, R. et al. ที่กล่าวว่า ทักษะที่ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย 10 ทักษะ คือ 1) ทักษะความเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ 2) ทักษะด้านการกำหนดนโยบายและการปกครอง 3) ทักษะการสื่อสารและความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน 4) ทักษะการบริหารจัดการองค์กร 5) ทักษะการวางแผนและการพัฒนาหลักสูตร 6) ทักษะการจัดการเรียนรู้ 7) ทักษะการประเมินผลงานและการบริหารบุคลากร 8) ทักษะการบริหารจัดการบุคลากร 9) ทักษะการวิจัยทางการศึกษาการประเมินผลและการวางแผน และ 10) ค่านิยมและจริยธรรมของการเป็นผู้นำ (John, R. et al., 1998)

การจัดการศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษาจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ตัวแปรที่สำคัญ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งจะต้องเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงและเป็นผู้นำที่ดี ต้องมีทักษะภาวะผู้นำจะมุ่งเน้นถึงคุณลักษณะที่สำคัญของการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิผล ผู้บริหารซึ่งเป็นผู้นำองค์กรจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการบริหารตนเอง และบริหารบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรสู่ความเป็นเลิศ โดยต้องบูรณาการองค์ความรู้ทางการบริหารสมัยใหม่เพื่อพัฒนาบุคลากรและกระบวนทัศน์การทำงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด อันจะนำไปสู่การสร้างผู้เรียนที่มีคุณภาพ สอดรับกับแนวทางการพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 และนโยบายประเทศไทย 4.0 การบริหารจัดการที่เปี่ยมด้วยวิสัยทัศน์และการวางแผนที่ชัดเจนตามบริบทของสถานศึกษา จะเป็นกลไกหลักในการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศให้บรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน (พัฒนวงศ์ ดอกไม้, 2560)

ภาวะผู้นำจึงเป็นความสามารถของบุคคลที่เป็นผู้นำในการปกครอง บริหารหรือบันดาลใจโน้มน้าวความคิดเห็นและพฤติกรรมของบุคคลอื่นที่อยู่ภายใต้การปกครอง บริหารให้เกิดความเชื่อมั่นต่อผู้นำ และสนับสนุนส่งเสริมบุคคลที่มีความปรารถนาจะทำงาน ให้สามารถทำงานจนประสบความสำเร็จตามนโยบาย เป้าหมายแผนที่กลุ่มหน่วยงานหรือองค์การวางไว้ร่วมกัน (อัศนีย์ สุกิจใจ, 2560) ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำองค์การและเป็นบุคคลสำคัญในการดำเนินการต่าง ๆ ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญที่จะต้องบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ และความสมดุลเพื่อให้บริหารจัดการศึกษาบรรลุผลสำเร็จ ผู้บริหารต้องอาศัยภาวะผู้นำมาช่วยเสริมสร้างให้เกิดแรงบันดาลใจ เพื่อกระตุ้นให้ผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความร่วมมือในการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นขบวนการเข้ามามีอิทธิพลเหนือการทำงานของกลุ่มภายใต้สถานการณ์และช่วงเวลาที่เหมาะสม เพื่อกระตุ้นให้ผู้ร่วมงานใช้ความพยายามทำงานให้สำเร็จตามจุดมุ่งหมายของสถานศึกษา จะเห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำย่อมนำพาสถานศึกษาก้าวไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ได้อย่างแน่นอน (มลฤดี สวนดี, 2565)ซึ่งภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นคุณลักษณะสำคัญที่ทำให้การบริหารงานประสบผลสำเร็จ ผู้บริหารต้องมีความรู้ มองกว้าง คิดไกล มุ่งสู่ความสำเร็จ การบริหารสถานศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่ผู้บริหารจะต้องสร้างความร่วมมือร่วมใจกันในการปฏิบัติงานช่วยเหลือผู้ตามและให้คำปรึกษาเพื่อให้เกิดขวัญกำลังใจและแรงจูงใจในการทำงานในระดับที่สูงขึ้นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน นั่นคือผู้บริหารจะต้องเป็นผู้นำในศตวรรษที่ 21 ที่มีคุณภาพต่อ การจัดการศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษาให้ประสบความสำเร็จสอดคล้องกับ (กรรณิกา เรดมอนด์, 2559) ที่กล่าวว่า ทักษะ

ภาวะผู้นำ (leadership skills) เป็นกระบวนการใช้ความสามารถและความชำนาญในการปฏิบัติงานตามหน้าที่และการบริหารงานในองค์การให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล การพัฒนาทักษะภาวะผู้นำช่วยให้ผู้นำมีความเข้าใจในประสบการณ์และเข้าใจคุณค่าของความเป็นผู้นำในตัวเอง ตระหนักถึงวิธีการขจัดความขัดแย้งในการปฏิบัติงาน ส่งเสริมพฤติกรรมและพัฒนาความสามารถพิเศษของความเป็นผู้นำ มุ่งบรรลุเป้าหมายของการปฏิบัติงานร่วมกันภายใต้ความท้าทายต่าง ๆ โดยที่ทุกคนมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการวางแผนไปสู่เป้าหมายของการปฏิบัติงานร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะภาวะผู้นำที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารในศตวรรษที่ 21

สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 จะมีการบริหารจัดการที่หลากหลายตามบริบท ความท้าทายสำคัญในการพัฒนาภาวะผู้นำแห่งศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหาร ซึ่งข้อมูลจากรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (SAR) ชี้ให้เห็นว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่ยังคงยึดมั่นในกระบวนทัศน์การบริหารแบบดั้งเดิม เน้นการควบคุมตามลำดับชั้นบังคับบัญชาและขาดความยืดหยุ่นในการปรับตัว อีกทั้งยังขาดการนำผลการวิจัยและนวัตกรรมทางการศึกษามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาองค์กร ส่งผลให้การดำเนินงานขาดพลวัตและไม่เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ สถานการณ์ดังกล่าวจึงเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการขับเคลื่อนองค์กรสู่สมรรถนะสูง เนื่องจากไม่เอื้อต่อการสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้และการมีส่วนร่วม และยังส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 อาทิ การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ และความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2, 2565) ด้วยเหตุผลที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่ศึกษา ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 เพื่อเป็นประโยชน์ต่อองค์ความรู้และได้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีด้านภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 มาใช้เป็นแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ให้เกิดความเป็นภาวะผู้นำที่สมบูรณ์ให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น รวมไปถึงเพื่อนำผลการวิจัยมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงตนเองของผู้บริหารและพัฒนาปรับปรุงการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2

2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา อายุ และประสบการณ์การทำงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ดำเนินการดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ” เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) เป็นกระบวนการแสวงหาสารสนเทศเกี่ยวกับ งานวิจัยนี้ เป็นเพียงใช้แบบสอบถามแบบออนไลน์ สอบถามความคิดเห็นของครู ต่อระดับภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติ

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ครูผู้สอน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทราเขต 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 1,481 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2, 2565)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ปีการศึกษา 2567 ได้จากการกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากตารางของ Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. จำนวน 306 คน ดำเนินการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยเทียบสัดส่วนของประชากรกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด จากนั้นจึงสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อให้ได้ครบตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970)

3. วิธีดำเนินการวิจัย มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

3.1 ศึกษาทบทวนวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 แล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์เพื่อกำหนดเป็นกรอบในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

3.2 กำหนดกรอบแนวคิดและประเด็นการวิจัย

จากการศึกษาวรรณกรรม ผู้วิจัยได้ใช้หลักเกณฑ์การพิจารณาองค์ประกอบที่สอดคล้องกันเพื่อที่จะใช้เป็นกรอบในการวิจัยในการศึกษาครั้งนี้และเลือกกลุ่มตัวแปรที่มีความถี่ร้อยละ 50 ขึ้นไป ได้จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการสื่อสาร 2) ด้านวิสัยทัศน์ 3) ด้านความคิดสร้างสรรค์ 4) ด้านความร่วมมือ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก

3.3 กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)

ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่มีความรู้และเกี่ยวข้องโดยตรงกับภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ ครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 โดยมีจำนวนผู้ให้ข้อมูลประมาณ 30 คน

3.4 ผู้วิจัยใช้เทคนิคการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Trustworthiness) ความเชื่อถือได้ (Credibility) โดยการตรวจสอบข้อมูลซ้ำกับผู้ให้ข้อมูล (Member Checking) ความสามารถในการโอนผล (Transferability) โดยการให้รายละเอียดของบริบทการศึกษาอย่างชัดเจน ความมั่นคงของข้อมูล (Dependability) โดยมีการจัดเก็บบันทึกการดำเนินงานของวิจัยอย่างเป็นระบบ ความเป็นกลาง (Confirmability) โดยมีการสะท้อนบทบาทของผู้วิจัยและความลำเอียงที่อาจเกิดขึ้น

3.5 ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์ข้อค้นพบในเชิงประเด็น และจัดทำรายงานวิจัยในรูปแบบของบทความวิจัย ประกอบด้วยบทนำ ระเบียบวิธีวิจัย ผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ โดยเน้นการนำเสนอข้อมูลเชิงลึก และเชื่อมโยงกับนโยบาย Thailand Digital Government อย่างชัดเจน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

4.1. ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 แล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์เพื่อกำหนดเป็นกรอบในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

4.2 กำหนดวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการวิจัย

4.3 กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะเพื่อสร้างแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

4.4 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อขอคำแนะนำตรวจสอบความถูกต้อง ปรับปรุงแก้ไขให้ตรงกับขอบข่ายและเนื้อหาที่กำหนดให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

4.5 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษา จำนวน 3 ท่าน ให้พิจารณาความสมบูรณ์ ความถูกต้อง และตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC : index of item objective congruence) คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ .50 ขึ้นไป (ซึ่งให้ระดับความคิดเห็นในแบบสอบถามแต่ละข้อ

4.6 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง นำไปหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Coefficient Alpha) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เท่ากับ .94

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ตามวัน และเวลาที่ได้นัดหมายไว้กับโรงเรียน โดยผู้วิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมแบบสอบถามแบบออนไลน์จนครบทั้งหมด 306 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด

6. สถิติที่ใช้ในงานวิจัย คือ การทดสอบค่าที (t-test) จำแนกตามอายุ และประสบการณ์การทำงาน โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis- of Variance) เมื่อพบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติใช้การสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe’ Method

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 มีผลการวิจัยดังนี้

1. ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยเป็นอันดับแรก คือ ด้านความคิดสร้างสรรค์ รองลงมา คือ ด้านการสื่อสาร อันดับสุดท้าย คือ ด้านความร่วมมือ ตามลำดับ ดังแสดงในตาราง ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 โดยรวมและรายด้าน N = 306

ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. ด้านการสื่อสาร	4.17	.75	มาก	2
2. ด้านวิสัยทัศน์	4.14	.72	มาก	3
3. ด้านความคิดสร้างสรรค์	4.32	.52	มาก	1
4. ด้านความร่วมมือ	4.04	.82	มาก	4
รวม	**4.17**	**.54**	**มาก**	

จากตารางที่ 1 สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ด้านความร่วมมือ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ด้านความร่วมมือ อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยเป็นอันดับแรก คือ ติดตามผลการทำงานเป็นทีมอย่างต่อเนื่องจนทำให้งานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ รองลงมา คือ เป็นผู้นำในการทำงานเป็นทีมและเป็นแบบอย่างที่ดีได้ อันดับสุดท้าย คือ ปลูกฝังวิธีการปฏิบัติงานให้แก่บุคลากรในการทำงานร่วมกัน ตามลำดับดังแสดงในตาราง ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ด้านความร่วมมือ N = 306

ด้านความร่วมมือ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. ผู้บริหารสามารถตั้งคณะทำงานได้เหมาะสมกับงาน โดยคำนึงถึงความสามารถส่วนบุคคล ความพร้อมและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล	4.17	.86	มาก	4
2. สามารถกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในทีมงานได้อย่างเหมาะสมชัดเจน เพื่อทำให้งานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ	3.93	.95	มาก	7
3. คอยให้ความช่วยเหลือ และสนับสนุนการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย	4.18	.87	มาก	3
4. สามารถให้คำแนะนำเกี่ยวกับเทคนิคการทำงานร่วมกันได้อย่างเหมาะสม	3.92	.96	มาก	8
5. เป็นผู้นำในการทำงานเป็นทีมและเป็นแบบอย่างที่ดีได้	4.18	.83	มาก	2
6. สามารถใช้กระบวนการทำงานเป็นทีมอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ	3.94	.93	มาก	6
7. ปลูกฝังวิธีการปฏิบัติงานให้แก่บุคลากรในการทำงานร่วมกัน	3.83	1.19	มาก	9
8. มีการปลูกฝังการทำงานเป็นทีมเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน	4.02	.98	มาก	5
9. ติดตามผลการทำงานเป็นทีมอย่างต่อเนื่องจนทำให้งานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ	4.20	.82	มาก	1
รวม	**4.04**	**.82**	**มาก**	

จากตารางที่ 2 สรุปได้ว่า ระดับภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ด้านความร่วมมืออยู่ในระดับมาก ($\overline{x}$ = 4.04, S.D. = 0.82)

2. ผลการเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 พบว่า ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 จำแนกตามเพศ อายุ และประสบการณ์การทำงาน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นจำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการดำเนินนโยบาย Thailand Digital ดังแสดงในตาราง ดังนี้

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 จำแนกตามเพศ โดยรวมและรายด้าน N = 306

ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2	เพศ				t	P
	ชาย (n = 140)		หญิง (n = 166)			
	$\overline{x}$	S.D.	$\overline{x}$	S.D.		
1. ด้านการสื่อสาร	4.11	.81	4.22	.70	-1.341	.181
2. ด้านวิสัยทัศน์	4.00	.71	4.26	.70	-3.239*	.001
3. ด้านความคิดสร้างสรรค์	4.30	.53	4.33	.51	-.466	.642
4. ด้านความร่วมมือ	3.89	.82	4.16	.81	-2.955*	.003
รวม	**4.07**	**.53**	**4.24**	**.53**	**-2.776***	**.006**

*P < .05

จากตารางที่ 3 สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ด้านเพศชายโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{x}$ = 4.07, S.D. = 0.53) และเพศหญิงโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{x}$ = 4.24, S.D. = 0.53)

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 จำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวมและรายด้าน N = 306

ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2	ระดับการศึกษา				t	P
	ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า (n = 221)		สูงกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า (n = 85)			
	$\overline{x}$	S.D.	$\overline{x}$	S.D.		
1. ด้านการสื่อสาร	4.14	.81	4.25	.57	-1.108	.269
2. ด้านวิสัยทัศน์	4.12	.74	4.19	.64	-.769	.442
3. ด้านความคิดสร้างสรรค์	4.29	.54	4.38	.46	-1.449	.148
4. ด้านความร่วมมือ	4.00	.90	4.13	.55	-1.174	.241
รวม	**4.14**	**.58**	**4.24**	**.41**	**-1.435**	**.152**

จากตารางที่ 4 สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ด้านระดับการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.14, **S.D.** = 0.58) และสูงกว่าระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.24, **S.D.** = 0.41)

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบความแปรปรวนของค่าเฉลี่ยภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 จำแนกตามอายุ โดยรวมและรายด้าน N = 306

ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2	แหล่งความแปรปรวน	SS	Df	MS	F	P
1. ด้านการสื่อสาร	ระหว่างกลุ่ม	1.840	2	.920	1.614	.201
	ภายในกลุ่ม	172.721	303	.570		
	รวม	174.561	305			
2. ด้านวิสัยทัศน์	ระหว่างกลุ่ม	2.723	2	1.362	2.638	.073
	ภายในกลุ่ม	156.398	303	.516		
	รวม	159.121	305			
3. ด้านความคิดสร้างสรรค์	ระหว่างกลุ่ม	2.044	2	1.022	3.814*	.023
	ภายในกลุ่ม	81.183	303	.268		
	รวม	83.227	305			
4. ด้านความร่วมมือ	ระหว่างกลุ่ม	5.998	2	2.999	4.499*	.012
	ภายในกลุ่ม	201.972	303	.667		
	รวม	207.969	305			
4. ด้านความร่วมมือ	ระหว่างกลุ่ม	5.998	2	2.999	4.499*	.012
	ภายในกลุ่ม	201.972	303	.667		
	รวม	207.969	305			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	2.751	2	1.376	4.758*	.009
	ภายในกลุ่ม	87.601	303	.289		
	รวม	90.352	305			

*P < .05

จากตารางที่ 5 สรุปได้ว่า การเปรียบเทียบความแปรปรวนของค่าเฉลี่ยภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 จำแนกตามอายุ โดยรวมและรายด้านพบว่า ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านความคิดสร้างสรรค์แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และเพื่อให้ทราบว่ามีรายคู่ใดบ้างแตกต่างกัน จึงนำไปหาค่าความแตกต่างเป็นรายคู่ ด้วยวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe’ Method) ดังตารางที่ 4.16-4.19

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. จากการศึกษา เรื่อง ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 โดยรวม อยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องจากในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทันกับสภาพแวดล้อมภายนอกที่เปลี่ยนไป และสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้รับบริการ โดยการเป็นแบบอย่างที่ดี ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ต้องมีความรู้ ความสามารถ วิสัยทัศน์ และภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับยุคสมัย ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความศรัทธา ความสามัคคี และความร่วมมือของบุคลากรในองค์กร จนนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กรตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับ Carol, B ระบุว่า ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 เป็นการพัฒนาอย่างรวดเร็วทำให้ผู้นำต้องมีทักษะที่หลากหลาย และซับซ้อนมากขึ้นซึ่งรวมถึงความคิดสร้างสรรค์ การสร้างนวัตกรรม การสร้างวิสัยทัศน์ ที่มีความสัมพันธ์กับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และวิธีการสื่อสารที่ดี ประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนรู้ที่จะนำไปสู่ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์สามารถสังเกต วิเคราะห์อธิบายและตีความซึ่งจะนำไปสู่การเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณการสื่อสารด้วยการแก้ปัญหาที่เป็นรูปธรรมและความสามารถในการพูดจากกรอบความคิด และการนำเสนอและการ แสดงออกด้วยกิริยาท่าทางที่เหมาะสม (Carol, B., 2017) สอดคล้องกับ กรวิกา มั่งมูล กล่าวว่า ผู้บริหารที่มีความรู้ความสามารถในการนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จภายใต้วิสัยทัศน์และเป้าหมายเดียวกันเป็นการจูงใจให้บุคลากรหรือผู้ร่วมงานมีความสุขและเต็มใจทำงานภายใต้การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา (กรวิกา มั่งมูล, 2563) สอดคล้องกับการศึกษาของ สะรอนิง ยามา ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 โดยรวม อยู่ในระดับมาก (สะรอนิง ยามา, 2562) และสอดคล้องกับงานวิจัยของกรวิกา มั่งมูลได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครู อำเภอแม่สรวย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงราย เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครู อำเภอแม่สรวย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงรายเขต 2 โดยรวม อยู่ในระดับมาก (กรวิกา มั่งมูล, 2563)

2. เปรียบเทียบภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 โดยจำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา อายุและประสบการณ์การทำงาน ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 จำแนกตามเพศ อายุ และประสบการณ์การทำงาน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นจำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการดำเนินนโยบาย Thailand Digital ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาจำแนกตาม เพศ อายุ และประสบการณ์การทำงาน พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน โดยปัจจัยด้าน เพศ อาจส่งผลจากรูปแบบภาวะผู้นำที่ต่างกันระหว่างชายและหญิง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อิงอร บัวขจร และคณะ สำหรับปัจจัยด้าน อายุ และ ประสบการณ์การทำงานที่แตกต่างกันนั้น อาจเนื่องมาจากผู้บริหารที่มีอายุและประสบการณ์มากกว่ามักมีมุมมองที่กว้างขวางและมีความเชี่ยวชาญในการบริหารจัดการที่สูงกว่า (อิงอร บัวขจร และคณะ, 2566) ซึ่งสนับสนุนแนวคิดของกรวิกา มั่งมูล อย่างไรก็ตาม เมื่อจำแนกตาม ระดับการศึกษา กลับไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารทุกคนล้วนมีความรู้ความสามารถและมุ่งพัฒนาองค์กรและผู้เรียนเป็นเป้าหมายร่วมกัน ทำให้ระดับการศึกษาไม่มีผลต่อความแตกต่างของภาวะผู้นำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพัตรา รังคะวงษ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์การบริหารต่างกัน โดยรวมมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (สุพัตรา รังคะวงษ์, 2565)

สรุปและข้อเสนอแนะ

ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารและคุณภาพการจัดการศึกษา การพัฒนาผู้บริหารให้มีสมรรถนะด้านภาวะผู้นำที่ทันสมัย ครอบคลุมทั้งด้านวิสัยทัศน์ เทคโนโลยี การมีส่วนร่วม และคุณธรรมจริยธรรม จะช่วยยกระดับคุณภาพสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมในศตวรรษที่ 21 อย่างยั่งยืน โดยมี ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย ได้แก่ 1) จากผลการศึกษา เรื่อง ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 พบว่า ด้านความร่วมมือ ค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสุดท้าย ผู้บริหารสถานศึกษาควรปลูกฝังวิธีการปฏิบัติงานให้แก่บุคลากรในการทำงานร่วมกัน ให้คำแนะนำเกี่ยวกับเทคนิคการทำงานร่วมกันได้อย่างเหมาะสม สามารถกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในทีมงานได้อย่างเหมาะสมชัดเจน เพื่อทำให้งานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ 2) จากผลการศึกษา เรื่อง ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 พบว่า ด้านวิสัยทัศน์ ค่าเฉลี่ยเป็นอันดับที่ 2 รองจากสุดท้าย ผู้บริหารสถานศึกษาควรดำเนินงานไปตามทิศทางเดียวกันกับวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา มีการติดตามความก้าวหน้า ในการดำเนินงานตามวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา และใช้วิสัยทัศน์เป็นตัวกำหนดนโยบายและโครงการต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดทำขึ้น ส่งเสริมการเรียนรู้ของครูสู่การปฏิบัติงานตามเป้าหมายที่ชัดเจนจากวิสัยทัศน์และพันธกิจของสถานศึกษา 3) จากผลการศึกษา เรื่อง ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 พบว่า ด้านการสื่อสาร ค่าเฉลี่ยเป็นอันดับที่ 3 รองจากสุดท้าย ผู้บริหารสถานศึกษาควรสามารถใช้การสื่อสารเป็นเครื่องมือในการสร้างความร่วมมือร่วมใจจากผู้เกี่ยวข้องได้เป็นอย่างดี สื่อสารสิ่งที่ต้องการได้ชัดเจน ทำให้บุคลากรเกิดความเข้าใจได้ตรงกัน สืบค้นข้อมูลและนำข้อมูลมาใช้ในการบริหารได้อย่างถูกต้องเหมาะสม นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ได้แก่ 1) ควรศึกษาการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 และสังกัดอื่น ๆ 2) ควรศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหาร

สถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 3) ควรศึกษาแนวทางพัฒนาทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2

เอกสารอ้างอิง

กรรณิกา เรดมอนด์. (2559). ตัวบ่งชี้ทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. ในวิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

กรวิกา มั่งมูล. (2563). ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครู อำเภอแม่สรวย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2. ใน สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยพะเยา.

พัฒนวงศ์ ดอกไม้. (2560). อิทธิพลของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารการจัดการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

มลฤดี สวนดี. (2565). ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. ใน สารนิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

สะรอนิง ยามา. (2562). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2. ใน สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2. (2565). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565. ฉะเชิงเทรา: สำนักงานแขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2559). คู่มือการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา. (2557). การมีส่วนร่วมยกระดับการศึกษาไทย ในโลกศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สุพัตรา รังคะวงษ์. (2565). ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

อัศนีย์ สุกิจใจ. (2560). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิชาการตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดนครสวรรค์. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อิงอร บัวขจร และคณะ. (2566). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

Carol, B. (2017). Visual literacy: does it enhance leadership abilities required for the twenty-first century? Journal of visual literacy, 35(2), 91-103.

John, R. et al. (1998). Skills for Successful 21 st. Century School Leaders: Standards for Peak Performers. Virginia: American Association of School Administrators.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30, 607-610. https://doi.org/10.1177/001316447003000308.

บทความวิจัย

กรณีศึกษาความสัมพันธ์การจ้างแรงงานคนต่างด้าวผู้ย้ายถิ่นโดยทางบก ทะเล และอากาศในประเทศไทย*

A CASE STUDY OF THE EMPLOYMENT RELATIONSHIP OF SMUGGLING OF MIGRANTS BY LAND, SEA AND AIR IN THAILAND

วรรณเวช ศรีสวัสดิ์*, วาทิน หนูเกื้อ, ขวัญแก้ว พอขุนทด

Wannawed Srisawat*, Watin Nookua, Khwankaeo Phokhunthod

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Law, Bangkokthonburi University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: wannawet.sri@bkkthon.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ ความเป็นมา หลักการ แนวคิด ทฤษฎี รูปแบบผู้ย้ายถิ่น กฎหมายระหว่างประเทศ ต่างประเทศ ประเทศไทยผู้ย้ายถิ่นโดยทางบก ทะเล และอากาศในประเทศไทย การจ้างแรงงานผู้ย้ายถิ่นโดยทางบก ทะเล และอากาศในประเทศไทย เพื่อเสนอแนะและพัฒนากฎหมายและแนวคิดการจ้างแรงงานผู้ย้ายถิ่น การวิจัยเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ ตำรา บทความวิชาการ งานวิจัย และสื่อออนไลน์ แล้วนำมาจำแนก วิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปผลการวิจัย ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการโยกย้ายถิ่นตามลักษณะอัตวิสัยของผู้ย้ายถิ่น การย้ายถิ่นโดยบังคับ (forced migration) มีลักษณะของการเป็นผู้ลี้ภัย นอกจากนี้ รูปแบบการโยกย้ายถิ่นตามสถานะทางกฎหมายทั้งสามรูปแบบ เป็นการอธิบายพฤติกรรมการโยกย้ายถิ่นของบุคคลที่สัมพันธ์กับเงื่อนไขของกฎหมาย รูปแบบการจ้างแรงงานตามมาตรา 63 (2) คนต่างด้าวเข้ามาหรืออยู่ในราชอาณาจักรโดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง แต่ได้รับอนุญาตให้อยู่ในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวเพื่อรอการส่งกลับออกไปนอกราชอาณาจักรตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง มีขอบเขตรวมถึงการโยกย้ายถิ่นระหว่างประเทศตามพิธีสารเพื่อการต่อต้านการลักลอบขนผู้โยกย้ายถิ่นฐานทางบก ทางทะเล และทางอากาศ รวมถึงอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ซึ่งกำหนดให้รัฐต้องดำเนินการส่งตัวผู้โยกย้ายถิ่นกลับรัฐของตนตามบทบัญญัติ (Article 18) อย่างไรก็ดี ได้กำหนดข้อยกเว้นไว้ตาม (Article 19 (1)) สะท้อนให้เห็นว่ามาตรการดังกล่าวต้องดำเนินไปอย่างสมดุล ระหว่างอำนาจรัฐกับการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ย้ายถิ่น

คำสำคัญ: การลักลอบขนผู้โยกย้ายถิ่น, ผู้ลี้ภัย, การจ้างแรงงานผู้ย้ายถิ่น

* Received 5 December 2025; Revised 24 December 2025; Accepted 25 December 2025

Abstract

This research aims to examine and analyze the background, principles, concepts, theories, and patterns of migration, as well as international law, foreign laws, and Thai laws concerning migrants entering Thailand by land, sea, and air. It also analyzes the employment of migrant workers through land, sea, and air routes in Thailand in order to propose recommendations for the development of laws and conceptual frameworks governing the employment of migrant workers. This study employs a qualitative research approach by collecting data from books, textbooks, academic articles, research studies, and online sources. The data were then categorized, analyzed, synthesized, and systematically summarized. The findings reveal that migration patterns based on the subjective characteristics of migrants, particularly forced migration, are closely associated with refugee status. Furthermore, the three forms of migration based on legal status explain migratory behavior in relation to legal conditions governing entry and residence. The study also finds that the employment of migrant workers under Section 63(2), which applies to foreigners who enter or remain in the Kingdom without authorization under immigration law but are temporarily permitted to stay pending deportation, falls within the scope of international migration governed by the Protocol against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air, as well as the United Nations Convention against Transnational Organized Crime, 2000. Although these international instruments require States to facilitate the return of migrants to their countries of origin under Article 18, exceptions are provided under Article 19(1). This reflects that return measures are not absolute and must be implemented in a balanced manner, taking into account other international legal obligations, humanitarian law, and international human rights law, while safeguarding the human dignity of migrants, and ensuring proportional, rights-based implementation consistent with contemporary international legal and policy frameworks.

Keywords: Smuggling of Migrants, Refugees, Employment of Migrant Workers

บทนำ

การลักลอบขนย้ายผู้โยกย้ายถิ่น (smuggling of migrants) เป็นการเคลื่อนย้ายบุคคลจากถิ่นที่อยู่ให้เคลื่อนย้ายเข้าประเทศอื่นโดยผิดกฎหมาย โดยเกิดจากองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ผู้โยกย้ายถิ่นตกอยู่ในสถานการณ์ที่ตนต้องดำรงชีวิตในประเทศที่เป็นปลายทาง (United Nations, 2000) ในอดีตประะเทศไทยได้มีการจ้างแรงงานผู้ย้ายถิ่นหรือคนต่างด้าวแบ่งออกได้เป็น 5 ประเภทต่าง ๆ 1) คนต่างด้าวประเภทนักลงทุนช่างฝีมือ ผู้ชำนาญการ ช่างเทคนิค เป็นผู้ที่ได้รับอนุญาตให้เข้ามาในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง ตามมาตรา 9 (สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง, 2562) 2) คนต่างด้าวตลอดชีวิต ได้แก่ คนต่างด้าวที่ได้รับ

อนุญาตให้อยู่ในราชอาณาจักรไทยและทำงานตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 322 วันที่ 13 ธันวาคม 2515 3) คนต่างด้าวประเภทส่งเสริมการลงทุนได้แก่ นักลงทุน ช่างฝีมือ ผู้ชำนาญการทางเทคนิค เป็นต้น ที่ได้รับสิทธิ์ให้อยู่ในราชอาณาจักรตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุนหรือกฎหมายอื่นๆที่เกี่ยวข้องตามมาตรา 12 (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, 2561) 4) คนต่างด้าวประเภทชนกลุ่มน้อยได้แก่ ชุมชนต่าง ๆ ที่อยู่ในประเทศไทยที่กระทรวงมหาดไทยได้ทำการสำรวจจัดทำประวัติเพื่อรอการพิสูจน์สถานะ ตามมาตรา 13 พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าวพุทธศักราช 2551 ซึ่งถือว่าเป็นการจ้างแรงงานคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้ทำงานในประเทศไทย 5) คนต่างด้าวฝั่งสัญชาติได้แก่ เมียนมาร์ ลาว กัมพูชา เป็นแรงงานที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยในตำแหน่งกรรมกรหรือคนรับใช้ตามบันทึกความเข้าใจการจ้างแรงงานระหว่างประเทศไทย (สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว, 2563) กับประเทศเมียนมาร์ ลาว กัมพูชา โดยความเป็นมาการอพยพย้ายถิ่นของคนต่างด้าวเข้ามาในประเทศไทยเกิดขึ้นอย่างชัดเจนในช่วงปี 2488 ถึง 2534 อันเป็นช่วงของยุคสงครามเย็นและสงครามอินโดจีน ในระหว่างช่วงเวลาดังกล่าวในปีพุทธศักราช 2490 ผู้ลี้ภัยกลุ่มชาวเวียดนามอพยพเข้ามาในประเทศไทย ปีพุทธศักราช 2527 ผู้อพยพรวมถึงผู้ลี้ภัยจากเมียนมาร์หนีภัยจากการสู้รบเข้ามาในช่วงปีดังกล่าว รัฐบาลไทยในช่วงนั้นได้แก้ปัญหาคือ การให้ที่พักพิงชั่วคราวซึ่งเรียกว่า ศูนย์อพยพสำหรับผู้อพยพลี้ภัยจากสงครามอินโดจีนและพื้นที่พักพิงชั่วคราวสำหรับผู้หนีภัยจากการสู้รบของประเทศเมียนมาร์ พร้อมทั้งดำเนินมาตรการในการลดจำนวนผู้ลี้ภัยที่เกิดขึ้นโดยการส่งกลับคืนประเทศต้นทางโดยสมัครใจและการให้ไปตั้งถิ่นฐานใหม่ในประเทศที่สาม (UNHCR, 2019)

ปรากฏการณ์การอพยพย้ายถิ่นของประชากรเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นจากหลายปัจจัย ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง ความมั่นคง และสภาพสังคม อย่างไรก็ตาม สำหรับประเทศไทย ปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งคือปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ เนื่องจากประเทศไทยมีพรมแดนทางบกติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านหลายประเทศในภูมิภาคอาเซียน ได้แก่ ภาคใต้ติดกับประเทศมาเลเซีย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือติดกับประเทศลาวและกัมพูชา ส่วนภาคเหนือและภาคตะวันตกติดกับประเทศเมียนมาร์ ลักษณะภูมิประเทศและพรมแดนที่ติดต่อกันอย่างต่อเนื่องเช่นนี้ ส่งผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายของผู้คนข้ามพรมแดนมาอย่างยาวนาน จนกลายเป็นวิถีชีวิตและวัฒนธรรมการย้ายถิ่นในพื้นที่ชายแดนของประเทศไทยอีกทั้งประเทศไทยได้ใช้ประโยชน์จากการเคลื่อนย้ายแรงงานดังกล่าว โดยกำหนดมาตรการให้แรงงานข้ามชาติจากประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ เมียนมาร์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และกัมพูชา สามารถเข้ามาทำงานในประเทศไทยได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย อย่างไรก็ตาม ยังมีแรงงานข้ามชาติอีกจำนวนมากที่ไม่สามารถเข้าถึงระบบการจ้างงานตามกฎหมาย จึงเลือกใช้วิธีการลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายเพื่อเข้ามาทำงานในพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศไทย โดยเฉพาะในเขตเมืองชั้นในและพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญ ลักษณะการเคลื่อนย้ายดังกล่าวทั้งในรูปแบบที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมายสะท้อนให้เห็นถึงความซับซ้อนของการย้ายถิ่นของประชากรข้ามชาติในประเทศไทย ย้อนกลับไปในช่วงปี พ.ศ. 2535 การย้ายถิ่นของแรงงานจากประเทศลาว กัมพูชา และเมียนมาร์ เพื่อเข้ามาทำงานในประเทศไทยได้กลายเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่ชัดเจน รัฐบาลไทยในขณะนั้นได้ใช้มาตรการผ่อนผัน โดยอนุญาตให้แรงงานที่เข้าเมืองไม่ถูกต้องสามารถทำงานได้ในบางประเภทและบางพื้นที่ตามที่คณะรัฐมนตรีกำหนด ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2535 มาตรการดังกล่าวถือเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการพัฒนาระบบการบริหารจัดการ

แรงงานข้ามชาติของประเทศไทยในเวลาต่อมา เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 ได้เกิดเหตุการณ์การสู้รบในประเทศเมียนมาร์ ส่งผลให้มีผู้หนีภัยความไม่สงบอพยพข้ามพรมแดนเข้ามาในประเทศไทย รัฐบาลไทยได้จัดตั้งพื้นที่ปลอดภัยชั่วคราวจำนวน 5 แห่งในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ครอบคลุมพื้นที่ 3 อำเภอ เพื่อรองรับผู้ลี้ภัย โดยมีผู้หนีภัยเข้ามารวมทั้งสิ้นจำนวน 51,280 คน และกระทรวงมหาดไทยได้เตรียมความพร้อมรองรับผู้หนีภัยได้สูงสุดประมาณ 70,000 คน การดูแลผู้ลี้ภัยในช่วงเวลาดังกล่าวมีหน่วยงานทหารเป็นหน่วยงานหลัก โดยมีกระทรวงมหาดไทยทำหน้าที่สนับสนุนภารกิจ ผู้ลี้ภัยจะได้รับอนุญาตให้อยู่ในพื้นที่ปลอดภัยชั่วคราวเป็นระยะเวลาประมาณ 2–3 วัน และหากสถานการณ์ในฝั่งประเทศเมียนมาร์สงบลง จะมีการส่งตัวกลับประเทศ แต่หากยังเกิดการสู้รบ ผู้ลี้ภัยก็อาจหลบหนีเข้ามาในประเทศไทยซ้ำอีกครั้ง (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2564) ในสถานการณ์ปัจจุบัน รายงานการโยกย้ายถิ่นฐานของไทย ฉบับที่ 6 ซึ่งเผยแพร่โดยเครือข่ายสหประชาชาติว่าด้วยการโยกย้ายถิ่นฐานในประเทศไทย ระบุว่าประเทศไทยมีบทบาททั้งในฐานะประเทศทางผ่าน ประเทศปลายทาง และประเทศต้นทางของการย้ายถิ่น โดยเป็นทางผ่านของแรงงานข้ามชาติ ผู้ลี้ภัย ผู้แสวงหาที่ลี้ภัย และผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ รวมถึงเป็นแหล่งส่งแรงงานไทยไปทำงานในต่างประเทศ การสำรวจพบว่ามีประชากรที่ไม่มีสัญชาติไทยอาศัยอยู่ในประเทศไทยอย่างน้อย 5.3 ล้านคน เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2562 ซึ่งมีจำนวน 4.9 ล้านคน แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของการย้ายถิ่นอย่างต่อเนื่อง ระดับกฎหมายระหว่างประเทศ ได้มีการกำหนดมาตรการคุ้มครองผู้ย้ายถิ่นผ่านอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ค.ศ. 2000 และพิธีสารเพื่อต่อต้านการลักลอบขนผู้ย้ายถิ่นโดยทางบก ทะเล และอากาศ ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีและมีพันธกรณีต้องปฏิบัติตาม โดยพิธีสารดังกล่าวได้ให้นิยามการลักลอบขนผู้ย้ายถิ่นว่าเป็นการจัดให้บุคคลที่มิใช่คนสัญชาติหรือผู้มีถิ่นที่อยู่ถาวร เข้าเมืองโดยผิดกฎหมายเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางการเงินหรือผลประโยชน์ทางวัตถุอื่น ขณะเดียวกัน กฎหมายภายในประเทศของไทยได้กำหนดมาตรการควบคุมและบริหารจัดการแรงงานข้ามชาติไว้หลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติแรงงานทะเล พ.ศ. 2558 และพระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2560 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

จากข้อเท็จจริงและกรอบกฎหมายดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นว่าประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างการจ้างแรงงานคนต่างด้าวกับการย้ายถิ่นโดยทางบก ทางทะเล และทางอากาศในประเทศไทย ยังมีความท้าทายและความซับซ้อนอย่างยิ่ง คำถามสำคัญคือ มาตรการทางกฎหมายและการจ้างแรงงานที่มีอยู่ในปัจจุบันมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นหรือไม่ การศึกษาวิจัยในประเด็นนี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนานโยบายและกฎหมายให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน และเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ ความเป็นมา หลักการ แนวคิด ทฤษฎี รูปแบบผู้ย้ายถิ่น

2.เพื่อศึกษาวิเคราะห์ ปัญหากฎหมายระหว่างประเทศ ต่างประเทศ ประเทศไทยผู้ย้ายถิ่น การจ้างแรงงานผู้ย้ายถิ่นโดยทางบกทะเล และอากาศในประเทศไทย

3. เพื่อเสนอแนะและพัฒนากฎหมายและแนวคิดการจ้างแรงงานผู้ย้ายถิ่นโดยทางบกทะเล และอากาศในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางกฎหมายแบบ Doctrinal Legal Research เป็นหลัก ควบคู่กับการศึกษากฎหมายในแนว สังคมวิทยากฎหมาย (Sociology of Law) เพื่อวิเคราะห์บทบัญญัติกฎหมาย หลักการทางกฎหมาย และการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่นและการจ้างแรงงานผู้ย้ายถิ่นโดยทางบก ทางทะเล และทางอากาศในประเทศไทย โดยมุ่งศึกษากฎหมายในฐานะกลไกที่มีความสัมพันธ์กับบริบททางสังคม มิใช่เพียงตัวบทกฎหมายในเชิงนามธรรม การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการย้ายถิ่น วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และเสนอแนะแนวทางในการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคมและพันธกรณีระหว่างประเทศของประเทศไทย

1. การกำหนดขอบเขตการศึกษาและกรอบการวิเคราะห์ทางกฎหมายกำหนดขอบเขตการศึกษาโดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์

1.1 กฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่น การลักลอบขนผู้ย้ายถิ่น และการคุ้มครองแรงงานข้ามชาติ

1.2 กฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการแรงงานผู้ย้ายถิ่นในประเทศปลายทาง

1.3กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการเข้าเมือง การทำงานของคนต่างด้าว และการคุ้มครองแรงงาน

การวิเคราะห์ตั้งอยู่บนกรอบแนวคิดสังคมวิทยากฎหมาย โดยพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างบทบัญญัติกฎหมาย หลักการทางกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมายของรัฐ และผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อผู้ย้ายถิ่นและสังคมโดยรวม เพื่อให้การวิเคราะห์มีความสมบูรณ์ทั้งในเชิงนิติศาสตร์และเชิงสังคม

2. การรวบรวมข้อมูล การรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยแบ่งแหล่งข้อมูลออกเป็น

2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ อนุสัญญาและพิธีสารระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่น กฎหมายไทย เช่น พระราชบัญญัติ พระราชกำหนด กฎกระทรวง และนโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับคนเข้าเมืองและแรงงานคนต่างด้าว

2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ตำราทางวิชาการ งานวิจัย และบทความวิชาการทางกฎหมายรายงานและเอกสารของหน่วยงานรัฐและองค์การระหว่างประเทศข้อมูลสถิติและรายงานสถานการณ์การย้ายถิ่นจากแหล่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ การคัดเลือกเอกสารใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยพิจารณาจากความเกี่ยวข้องกับประเด็นการย้ายถิ่นและการจ้างแรงงานผู้ย้ายถิ่น ความทันสมัยของข้อมูล และความน่าเชื่อถือของแหล่งที่มา

3. วิธีดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์

3.1 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความเป็นมา หลักการ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการย้ายถิ่น ศึกษาทบทวนแนวคิดและทฤษฎีด้านการย้ายถิ่นในเชิงกฎหมายและสังคม เพื่อสร้างความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับลักษณะและรูปแบบของการย้ายถิ่นโดยทางบก ทางทะเล และทางอากาศ อันเป็นฐานสำคัญในการวิเคราะห์กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

3.2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้ย้ายถิ่นและการจ้างแรงงานผู้ย้ายถิ่น มาวิเคราะห์บทบัญญัติกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศ และกฎหมายไทย โดยใช้วิธีการตีความกฎหมาย (Legal Interpretation) และการวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมาย (Comparative Legal Analysis) เพื่อพิจารณาความสอดคล้อง ความขัดแย้ง และช่องว่างของกฎหมาย ตลอดจนปัญหาที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้กฎหมายในทางปฏิบัติ

3.3 เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงกฎหมาย นำผลการวิเคราะห์มาสังเคราะห์เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงกฎหมายและเชิงนโยบาย โดยคำนึงถึงหลักนิติธรรม หลักสิทธิมนุษยชน และพันธกรณีระหว่างประเทศของประเทศไทย เพื่อให้กฎหมายสามารถรองรับปรากฏการณ์การย้ายถิ่นได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

3.4 การวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยพิจารณาโครงสร้างของกฎหมาย หลักการทางกฎหมาย และแนวการบังคับใช้ จากนั้นนำผลการวิเคราะห์มาสรุปเป็นข้อค้นพบ และจัดทำข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนากฎหมายและการบริหารจัดการแรงงานผู้ย้ายถิ่นในประเทศไทยอย่างเป็นระบบ

ผลการวิจัย

การโยกย้ายถิ่นระหว่างประเทศและการจ้างแรงงานเป็นกระบวนการที่มีความซับซ้อนและเชื่อมโยงกันในหลายมิติ ทั้งมิติทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และกฎหมาย ปรากฏการณ์ดังกล่าวมิได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญ แต่เป็นผลจากโครงสร้างและเงื่อนไขของรัฐต้นทางและรัฐปลายทางที่แตกต่างกัน การทำความเข้าใจการโยกย้ายถิ่นจึงจำเป็นต้องพิจารณาในภาพรวม โดยไม่มองเพียงตัวบุคคลผู้ย้ายถิ่น แต่ต้องมองถึงระบบและบริบทที่ผลักดันให้เกิดการเคลื่อนย้ายประชากรข้ามพรมแดนอย่างต่อเนื่อง

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การย้ายถิ่นของแรงงานข้ามชาติไม่อาจอธิบายได้ด้วยกรอบกฎหมายคนเข้าเมืองเพียงมิติเดียว หากแต่ต้องพิจารณาในฐานะ “กระบวนการทางสังคม-กฎหมายข้ามพรมแดน” (transnational legal–social process) ซึ่งเชื่อมโยงผลประโยชน์ของรัฐ ตลาดแรงงาน และสิทธิมนุษยชนเข้าด้วยกัน

ในเชิงแนวคิด การย้ายถิ่นเพื่อการทำงานสะท้อนความไม่สมดุลเชิงโครงสร้างระหว่างประเทศต้นทางและประเทศปลายทาง ทั้งด้านเศรษฐกิจ รายได้ และโอกาสในการดำรงชีวิต แนวคิดปัจจัยผลัก–ปัจจัยดึงจึงยังคงมีความเหมาะสมในการอธิบายการตัดสินใจย้ายถิ่นของแรงงาน โดยเฉพาะแรงงานไร้ฝีมือและกึ่งฝีมือที่เข้าสู่ประเทศไทย อย่างไรก็ดี ผลการวิเคราะห์เอกสารชี้ให้เห็นว่า กรอบคิดร่วมสมัยในระดับระหว่างประเทศมิได้มองแรงงานผู้ย้ายถิ่นในฐานะ “ผู้ละเมิดกฎหมายเข้าเมือง” เพียงอย่างเดียว แต่เน้นการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะภายใต้กรอบของ United Nations Office on Drugs and Crime ซึ่งได้จำแนกสถานะของผู้ย้ายถิ่นอย่างเป็นระบบ ได้แก่ ผู้ย้ายถิ่นเพื่อการทำงาน ผู้ถูกลักลอบขนคน และผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ การจำแนกดังกล่าวมีนัยสำคัญทางกฎหมายอย่างยิ่ง เนื่องจากส่งผลต่อการกำหนดความรับผิดของรัฐและเอกชน ตลอดจนมาตรการทางอาญาและมาตรการคุ้มครอง โดยเฉพาะหลักการสำคัญที่ว่า ผู้ย้ายถิ่นไม่ควรถูกลงโทษเพียงเพราะสถานะการเข้าเมือง หากเป็นผู้เสียหายจากกระบวนการลักลอบหรือการแสวงหาประโยชน์

การอพยพโยกย้ายถิ่นระหว่างประเทศเกิดจากปัจจัยผลักและปัจจัยดึงที่สัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ปัจจัยผลัก เช่น ความยากจน ความขัดแย้งทางการเมือง ความไม่มั่นคง ความรุนแรง และการละเมิดสิทธิมนุษยชนในรัฐต้นทาง ทำให้ประชาชนจำนวนมากไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปลอดภัยหรือมีศักดิ์ศรี ขณะเดียวกัน ปัจจัยดึงจากรัฐปลายทาง เช่น โอกาสทางเศรษฐกิจ ค่าแรงที่สูงกว่า ความต้องการแรงงาน และความมั่นคงทางสังคม ล้วนเป็นแรงจูงใจสำคัญที่ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายประชากร รูปแบบของการย้ายถิ่นสามารถจำแนกได้หลายลักษณะ ไม่ว่าจะเป็นการย้ายถิ่นข้ามพรมแดน การย้ายถิ่นระยะสั้นหรือระยะยาว การย้ายถิ่นโดยสมัครใจหรือถูกบังคับ รวมถึงสถานะทางกฎหมายของผู้ย้ายถิ่น ซึ่งแต่ละรูปแบบสะท้อนความแตกต่างของเงื่อนไขชีวิตและเป้าหมายของผู้ย้ายถิ่นอย่างชัดเจน

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เส้นทางการย้ายถิ่นโดยทางบกเป็นเส้นทางหลักของแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย โดยมีความเชื่อมโยงโดยตรงกับกฎหมายคนเข้าเมืองและกฎหมายว่าด้วยการทำงานของคนต่างด้าว ซึ่งมีลักษณะเป็นกฎหมายด้านความมั่นคงของรัฐ (state security–oriented law) ในทางปฏิบัติ การเน้นควบคุมการเข้าเมืองเป็นศูนย์กลาง ส่งผลให้แรงงานที่ไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการทางกฎหมายอย่างถูกต้องตกอยู่ในสภาวะ “แรงงานนอกระบบ” และมีความเปราะบางต่อการถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้าง ทั้งในด้านค่าจ้าง ชั่วโมงการทำงาน และสภาพการจ้างชี้ให้เห็นว่า กลไกการทำให้แรงงานเข้าสู่ระบบ เช่น การจดทะเบียนแรงงานและการอนุญาตทำงาน เป็นเครื่องมือสำคัญในการลดความเสี่ยงด้านสิทธิมนุษยชน อย่างไรก็ตาม เมื่อกระบวนการดังกล่าวมีความซับซ้อนหรือมีต้นทุนสูง ย่อมเปิดช่องให้เกิดการลักลอบขนคนและการใช้แรงงานผิดกฎหมายในทางอ้อม เมื่อพิจารณาในมิติทางกฎหมาย จะพบว่าผู้ย้ายถิ่นและการจ้างแรงงานผู้ย้ายถิ่นเผชิญกับปัญหาทางกฎหมายหลายประการ โดยเฉพาะในกรณีของการโยกย้ายถิ่นโดยการถูกบังคับ บุคคลกลุ่มนี้มีสถานะเป็นผู้ลี้ภัยตามกฎหมายระหว่างประเทศ และจำเป็นต้องได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายมนุษยธรรมและกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ นอกจากนี้ ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของการโยกย้ายถิ่นโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ตามอนุสัญญาองค์การสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ค.ศ. 2000 และพิธีสารเพื่อต่อต้านการลักลอบขนผู้ย้ายถิ่น มิได้ถูกถือว่าเป็นผู้กระทำความผิด หากแต่เป็นผู้เสียหายจากการกระทำของขบวนการอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งเป็นองค์กร การลักลอบขนแรงงานข้ามพรมแดนจึงเป็นปัญหาที่รัฐต้องจัดการในฐานะภัยต่อความมั่นคงและความสงบเรียบร้อย ขณะเดียวกันก็ต้องคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลที่ตกเป็นเหยื่อ กรอบกฎหมายระหว่างประเทศกำหนดให้รัฐภาคีต้องดำเนินมาตรการควบคู่กันทั้งด้านการปราบปรามอาชญากรรมและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้ย้ายถิ่น โดยคำนึงถึงสิทธิในการมีชีวิต ความปลอดภัย การไม่ถูกทรมาน และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ รวมถึงหลักการส่งกลับบุคคลไปยังรัฐต้นทาง อย่างไรก็ตาม ในกรณีของผู้ลี้ภัย รัฐมีพันธกรณีต้องเคารพหลักการไม่ผลักดันกลับโดยเด็ดขาด ซึ่งสะท้อนถึงความตึงเครียดระหว่างแนวคิดด้านความมั่นคงของรัฐกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

เปรียบเทียบกับกฎหมายภายในของประเทศไทย พบว่ากฎหมายไทยเกี่ยวกับแรงงานต่างด้าวมีลักษณะยืดหยุ่นในบางมิติ โดยเฉพาะการอนุญาตให้คนต่างด้าวบางประเภทในสถานะรอการส่งกลับสามารถทำงานชั่วคราวได้ มาตรการดังกล่าวสะท้อนความพยายามของรัฐในการบริหารจัดการแรงงานให้สอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจและความต้องการแรงงานในพื้นที่ชายแดน แม้พิธีสารระหว่างประเทศจะกำหนดให้มีการส่งกลับผู้ถูก

ลักลอบขน แต่กฎหมายไทยได้ออกแบบแนวทางที่เปิดโอกาสให้บริหารจัดการแรงงานอย่างยืดหยุ่น ภายใต้กรอบการควบคุมชายแดนและความมั่นคงของรัฐตามพระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2560 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 สำหรับการย้ายถิ่นโดยทางอากาศ แม้จะมีระบบการตรวจคนเข้าเมืองที่เข้มงวดและเป็นระบบมากกว่าเส้นทางอื่น แต่ผลการวิจัยพบว่า ยังปรากฏปัญหาการเข้าเมืองผิดวัตถุประสงค์ เช่น การเข้าประเทศในฐานะนักท่องเที่ยวแต่แฝงการทำงาน ซึ่งส่งผลให้แรงงานตกอยู่ในสถานะผิดกฎหมายและไม่สามารถเข้าถึงการคุ้มครองตามกฎหมายแรงงานได้ นอกจากนี้ การใช้เครือข่ายนายหน้าและผู้จัดการการเดินทางในระดับข้ามชาติ ทำให้การลักลอบขนคนโดยทางอากาศมีลักษณะซับซ้อนและยากต่อการตรวจสอบ ส่งผลให้การบังคับใช้กฎหมายต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศมากยิ่งขึ้น

โดยภาพรวมการโยกย้ายถิ่นเป็นภาพสะท้อนของความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในระดับภูมิภาคและระดับโลก การจัดการปัญหานี้จึงไม่อาจใช้เพียงมาตรการด้านความมั่นคงหรือการควบคุมกฎหมายอย่างเข้มงวดเพียงด้านเดียว หากแต่ต้องอาศัยความสมดุลระหว่างการปราบปรามเครือข่ายอาชญากรรมข้ามชาติ การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้โยกย้ายถิ่น และการออกแบบนโยบายแรงงานที่สอดคล้องกับข้อเท็จจริงของประเทศ การดำเนินงานของรัฐจำเป็นต้องคำนึงถึงพันธกรณีระหว่างประเทศควบคู่ไปกับผลประโยชน์และความมั่นคงของประเทศ เพื่อให้เกิดระบบการบริหารจัดการการย้ายถิ่นที่เป็นธรรม มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับมาตรฐานสากลในระยะยาว

อภิปรายผล

การวิจัยกรณีศึกษาความสัมพันธ์การจ้างแรงงานคนต่างด้าวผู้ย้ายถิ่นโดยทางบก ทะเล และอากาศในประเทศไทยพบว่า การจ้างแรงงานคนต่างด้าวที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยผ่านช่องทางบก ทะเล และอากาศเป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนทั้งโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ และกฎหมาย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด “แรงผลัก-แรงดึง” ของ Lee, E. S., ที่สรุปว่า การย้ายถิ่นเกิดจากปัจจัยผลักในรัฐต้นทาง เช่น ความยากจน ความไม่มั่นคงทางการเมือง หรือภัยพิบัติและปัจจัยดึงจากรัฐปลายทาง เช่น ความต้องการแรงงานต้นทุนต่ำของภาคเศรษฐกิจไทย และโอกาสในการเข้าถึงรายได้ที่ดีกว่า ทั้งสองปัจจัยทำให้การย้ายถิ่นกลายเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างสังคมที่ดำรงอยู่มายาวนานในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Lee, E. S., 1966) นอกจากนี้ รูปแบบการย้ายถิ่นของแรงงานเพื่อเข้ามาทำงานในประเทศไทยยังสอดคล้องกับแนวคิด “เครือข่ายการย้ายถิ่น” (Migration Network Theory) ของ (Massey, D. S. et al., 1993) ที่ชี้ว่าการย้ายถิ่นมักเกิดขึ้นผ่านเครือญาติ เพื่อนบ้าน หรือผู้แนะนำงาน ทำให้แรงงานต่างด้าวจำนวนมากเข้ามาผ่านช่องทางที่ไม่เป็นทางการ โดยเฉพาะชายแดนทางบก ซึ่งเป็นประเด็นที่ปรากฏในงานวิจัยไทย ของ พัชราวลัย วงศ์บุญสินที่ศึกษาการลักลอบนำแรงงานหญิงไร้ฝีมือเข้ามาในประเทศไทยผ่านเครือข่ายนายหน้าและการค้ามนุษย์ (พัชราวลัย วงศ์บุญสิน, 2548)

ในระดับกฎหมายระหว่างประเทศ แม้มีกรอบควบคุมการลักลอบขนผู้โยกย้ายถิ่น เช่น Protocol against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air ซึ่งเป็นเอกสารเสริมของ United Nations Convention Against Transnational Organized Crime แต่พิธีสารนี้มุ่งเน้นเฉพาะการจัดการ “การลักลอบขนคน”

ไม่ได้กำหนดกรอบชัดเจนเกี่ยวกับ “การจ้างงานแรงงานผู้ย้ายถิ่น” ในประเทศปลายทาง ทำให้ประเทศไทยแม้จะลงนามในพิธีสารแล้ว แต่ยังต้องพึ่งพา “กฎหมายภายใน” เป็นหลักในการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าว การวิเคราะห์นี้ (United Nations, 2000) สอดคล้องกับข้อค้นพบของ คณัสนันท์ สุนทรวิภาต ที่สรุปว่ากฎหมายไทยยังมีช่องว่างในการเชื่อมโยงกับกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับการลักลอบขนแรงงานข้ามพรมแดน กฎหมายภายในที่สำคัญที่สุด คือ พระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2560 ซึ่งกำหนดระบบการอนุญาตทำงาน การขึ้นทะเบียน และการควบคุมการทำงานของคนต่างด้าวอย่างเป็นทางการ โดยมีมาตรา 63 - 64 ที่เปิดช่องให้แรงงานที่เข้ามาโดยไม่ได้รับอนุญาตสามารถทำงานชั่วคราวได้ในบางกรณี (คณัสนันท์ สุนทรวิภาต, 2565) ซึ่งสะท้อนแนวคิด “โครงสร้างนิยมในการย้ายถิ่น” (Structural Migration Theory) ที่อธิบายว่า รัฐมักปรับกฎหมายให้เข้ากับความจริงทางเศรษฐกิจและความต้องการแรงงาน มากกว่าการยึดตามกรอบกฎหมายสากลแบบแข็งตัว ดังนั้น การโยกย้ายถิ่นเพื่อการจ้างงานของแรงงานต่างด้าวในประเทศไทยจึงมีความสัมพันธ์กับทั้ง

1. โครงสร้างเศรษฐกิจ
2. เครือข่ายทางสังคมของแรงงาน
3. กรอบกฎหมายระหว่างประเทศ
4. กฎหมายแรงงานต่างด้าวภายในประเทศ

การเชื่อมโยงองค์ความรู้เหล่านี้ทำให้เข้าใจได้ว่าการจ้างแรงงานต่างด้าวไม่ได้เป็นเพียงเรื่องเศรษฐกิจ แต่เป็นกระบวนการทางสังคมและกฎหมายที่ซับซ้อน ซึ่งดำเนินไปภายใต้ข้อจำกัดและพลวัตของภูมิภาคและกฎหมายของแต่ละรัฐ

สรุปและข้อเสนอแนะ

เพื่อให้ประเทศไทยสามารถบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวผู้ย้ายถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน การกำหนดนโยบายและมาตรการของรัฐควรตั้งอยู่บนหลักความสมดุลระหว่างการควบคุมด้านความมั่นคงของรัฐและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของแรงงานผู้ย้ายถิ่น โดยประการแรก รัฐควรให้ความสำคัญกับการปรับปรุงกระบวนการขึ้นทะเบียนแรงงานและการอนุญาตให้ทำงานให้มีความคล่องตัว โปร่งใส และเข้าถึงได้ง่าย ลดขั้นตอนที่ซับซ้อนและค่าใช้จ่ายที่เป็นอุปสรรคต่อแรงงานและนายจ้าง การมีระบบที่ชัดเจนและเป็นมิตรต่อผู้ใช้จะช่วยลดแรงจูงใจในการเข้าสู่ช่องทางที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งมักเชื่อมโยงกับการลักลอบขนคน การค้ามนุษย์ และการเอารัดเอาเปรียบแรงงานในรูปแบบต่าง ๆ ประการต่อมารัฐควรเสริมสร้างกลไกการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนแก่แรงงานต่างด้าว โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้ที่ถูกล่อลวง ผู้ที่ถูกบังคับใช้แรงงาน หรือผู้ที่ตกอยู่ในสถานะไม่มั่นคงทางกฎหมาย กลไกดังกล่าวควรครอบคลุมทั้งการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม การคุ้มครองด้านแรงงาน สุขภาพ และสวัสดิการพื้นฐาน รวมถึงการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายอย่างเหมาะสม ทั้งนี้ การคุ้มครองแรงงานในฐานะ “ผู้เสียหาย” มากกว่าการมองว่าเป็น “ผู้กระทำผิด” จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นต่อระบบกฎหมายและสอดคล้องกับหลักการตามกฎหมายสิทธิมนุษยชนสากล นอกจากนี้ การพัฒนาระบบข้อมูลกลางที่มีการเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยงานด้านความมั่นคง แรงงาน สาธารณสุข และการ

ปกครอง จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการติดตาม ตรวจสอบ และบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวอย่างเป็นระบบ ฐานข้อมูลที่มีความถูกต้องและทันสมัยจะเอื้อต่อการวางแผนนโยบายแรงงานข้ามชาติในระยะยาว ลดความซ้ำซ้อนของการทำงาน และช่วยให้รัฐสามารถตอบสนองต่อสถานการณ์การย้ายถิ่นที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้ดียิ่งขึ้น ในมิติทางสังคม การสร้างความเข้าใจแก่สาธารณชนเกี่ยวกับบทบาทและความสำคัญของแรงงานต่างด้าวต่อระบบเศรษฐกิจไทยเป็นประเด็นที่ไม่ควรมองข้าม แรงงานต่างด้าวมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนภาคการผลิต ภาคเกษตรกรรม ภาคก่อสร้าง และภาคบริการ การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์และการให้ข้อมูลที่ถูกต้องจะช่วยลดอคติทางสังคม ความหวาดกลัว และการตีตราทางสังคม อันเป็นปัจจัยที่นำไปสู่ความขัดแย้งและการเลือกปฏิบัติ การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติจึงเป็นพื้นฐานสำคัญของการบริหารจัดการการย้ายถิ่นอย่างยั่งยืน ท้ายที่สุด การบริหารจัดการแรงงานผู้ย้ายถิ่นไม่อาจดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพหากขาดความร่วมมือในระดับภูมิภาคและระดับนานาชาติ รัฐไทยควรเสริมสร้างความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูล การจัดทำกลไกการเคลื่อนย้ายแรงงานอย่างถูกต้องตามกฎหมาย และการคุ้มครองแรงงานข้ามพรมแดนควบคู่กันไป พร้อมทั้งประสานความร่วมมือกับองค์การระหว่างประเทศเพื่อยกระดับมาตรฐานการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับแนวปฏิบัติสากล ความร่วมมือดังกล่าวจะช่วยให้ประเทศไทยสามารถรับมือกับความท้าทายด้านการย้ายถิ่นได้อย่างยืดหยุ่น ทันต่อพลวัตของโลกยุคปัจจุบัน และนำไปสู่ระบบการจัดการแรงงานต่างด้าวที่มีความเป็นธรรม มีประสิทธิภาพ และยั่งยืนในระยะยาว

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอแสดงความขอบคุณอย่างสูงต่อท่านศาสตราจารย์ ดร.บังอร เบ็ญจาธิกุล อธิการบดีมหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี ที่ได้ทุนการวิจัยครั้งนี้ และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ของคณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี รวมถึงเจ้าหน้าที่ห้องสมุดของมหาวิทยาลัยฯที่ได้ให้ความช่วยเหลือจนการทำวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไป

เอกสารอ้างอิง

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2564). รายงานสถานการณ์ผู้หนีภัยการสู้รบจากเมียนมาร์. กรุงเทพมหานคร: กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย.

คณัสนันท์ สุนทรวิภาต. (2565). พิธีสารเพื่อการต่อต้านการลักลอบขนผู้โยกย้ายถิ่นฐานทางบก ทางทะเล และทางอากาศ เพิ่มเติมอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งขึ้นในลักษณะองค์กร ค.ศ.2000 และปัญหากฎหมาย. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมาย. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พัชราวลัย วงศ์บุญสิน. (2548). การย้ายถิ่นข้ามชาติของหญิงเอเชีย. วารสารประชากรศาสตร์, 21(2), 17-43.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. (2561). คู่มือการส่งเสริมการลงทุน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน.

สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง. (2562). พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 ฉบับอธิบาย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง.

สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว. (2563). ระบบ MOU แรงงานเมียนมาร์ ลาว กัมพูชา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง.

Lee, E. S. (1966). A Theory of Migration. Demography, 3(1), 47-57.

Massey, D. S. et al. (1993). Theories of International Migration: A Review and Appraisal. Population and Development Review, 19(3), 431-466.

UNHCR. (2019). Global Report 2019. Geneva: United Nations High Commissioner for Refugees.

United Nations. (2000). Protocol against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime. Retrieved October 10, 2025, from https://www.unodc.org/documents/middleeastandnorthafrica/smuggling-migrants/SoM_Protocol_English.pdf

บทความวิจัย

ผลของการฝึกแบบผสมผสานที่มีต่อความแม่นยำในการเสิร์ฟมือบน ของนักกีฬาวอลเลย์บอลหญิงมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม*

THE EFFECTS OF BLENDED TRAINING ON THE ACCURACY OF OVERHAND SERVING IN FEMALE VOLLEYBALL PLAYERS AT NAKHON PATHOM RAJABHAT UNIVERSITY

อำนวย สอิ้งทอง, ณัฐวรรธน์ สถิราวิวัฒน์, หฤษนันท์ คู่กุศลสิน*

Amnuay Sa-ingthong, Nattawat Sathirawiwat, Haruesanunt Kugusonsin*

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม นครปฐม ประเทศไทย

Faculty of Physical, Education of Nakhon Pathom Rajabhat University, Nakhon Pathom, Thailand

*Corresponding author E-mail: ying.haruesanunt@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) ศึกษาผลของการฝึกแบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความแม่นยำในการเสิร์ฟมือบนของนักกีฬาวอลเลย์บอลหญิงมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม และ 2) เปรียบเทียบผลการฝึกแบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความแม่นยำในการเสิร์ฟมือบนของนักกีฬาวอลเลย์บอลหญิงมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ก่อนการฝึกและหลังการฝึก 8 สัปดาห์ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง กลุ่มประชากร คือ นักกีฬาวอลเลย์บอลหญิงของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม จำนวน 14 คน และกลุ่มตัวอย่าง คือ นักกีฬาวอลเลย์บอลหญิงของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม จำนวน 12 คน โดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ รูปแบบการฝึกแบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความแม่นยำในการเสิร์ฟมือบนและแบบทดสอบทักษะการเสิร์ฟมือบนของนักกีฬาวอลเลย์บอลหญิงมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐมซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาด้วยค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .96 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการเปรียบเทียบความแม่นยำในการเสิร์ฟมือบนภายในกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สถิติค่า “ที” ก่อนและหลังการฝึก 8 สัปดาห์ ผลการวิจัย พบว่า ก่อนการฝึกกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยความแม่นยำในการเสิร์ฟมือบนวอลเลย์บอล เท่ากับ 9.83 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.40 และภายหลังการฝึก 8 สัปดาห์ กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยความแม่นยำในการเสิร์ฟมือบน เท่ากับ 19.58 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 3.31 และเมื่อเปรียบเทียบความแม่นยำในการเสิร์ฟมือบนของนักกีฬาวอลเลย์หญิงของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม พบว่า นักกีฬาวอลเลย์บอลหญิงของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐมมีความแม่นยำในการเสิร์ฟมือบนหลังการฝึก 8 สัปดาห์ ดีกว่าก่อนการฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การเสิร์ฟมือบน, ความแม่นยำ, นักกีฬาวอลเลย์บอลหญิง, การฝึกแบบผสมผสาน, การฝึกจินภาพ

* Received 5 December 2025; Revised 25 December 2025; Accepted 25 December 2025

Abstract

This research article aimed 1) to examine the effects of blended training on the accuracy of overhand serving among female volleyball players at Nakhon Pathom Rajabhat University and 2) to compare the effects of blended training on overhand serving accuracy before and after an 8 week training period. This study was a quasi-experimental research design. The population consisted of 14 volleyball players from Nakhon Pathom Rajabhat University, and the sample comprised 12 female volleyball players selected using a purposive sampling method. The research instruments included a blended training on the accuracy of overhand serving and an overhand serving accuracy test for female volleyball players at Nakhon Pathom Rajabhat University. Content validity was confirmed using the Index of Item-Objective Congruence (IOC), which yielded a value of 1.00, and the reliability coefficient was .96. The data were analyzed by comparing overhand serving accuracy within the group using a dependent t-test before and after 8 weeks of training. Before the training, the experimental group had a mean overhand serving accuracy score of 9.83 with a standard deviation (SD) of 1.40. After 8 weeks of training, the experimental group had a mean overhand serving accuracy score of 19.58 with a standard deviation (SD) of 3.31. The results indicated that the female volleyball players at Nakhon Pathom Rajabhat University demonstrated significantly higher overhand serving accuracy after 8 weeks of training than before the training ($p < .05$).

Keywords: Overhand Serving, Accuracy, Women's Volleyball Athlete, Blended Training, Imagery Training

บทนำ

การเล่นกีฬาวอลเลย์บอลประกอบด้วยทักษะพื้นฐานหลายด้าน ได้แก่ การเล่นลูกสองมือล่าง การเล่นลูกสองมือบน การตบ การสกัดกั้น และทักษะการเสิร์ฟ (Serving) โดยทักษะการเสิร์ฟนั้นมีหลายรูปแบบ เช่น การเสิร์ฟมือล่าง การเสิร์ฟมือบน การเสิร์ฟลูกลอย การเสิร์ฟกระโดด และการเสิร์ฟกระโดดลูกลอย ซึ่งทักษะการเสิร์ฟถือเป็นทักษะที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผลของการแข่งขัน โดยการเสิร์ฟเป็นจุดเริ่มต้นของเกมและเป็นโอกาสแรกในการสร้างความได้เปรียบให้กับทีม อภิชาติ อ่อนสร้อย และปรีชา ศิริรัตน์ไพบูรณ์ ได้สรุปว่าการเสิร์ฟ มีความสำคัญต่อการเล่นเป็นอย่างมาก เนื่องจากคะแนนจะเกิดขึ้นได้จากฝ่ายที่เป็นผู้เสิร์ฟเท่านั้น หากเสิร์ฟผิดพลาดจะทำให้เสียสิทธิ์ในการเสิร์ฟและหมดโอกาสทำคะแนนในครั้งนั้น ดังนั้น ผู้เล่นจึงควรฝึกทักษะการเสิร์ฟให้เกิดความชำนาญ (อภิชาติ อ่อนสร้อย และปรีชา ศิริรัตน์ไพบูลย์, 2555) สอดคล้องกับ Pawlik, D. et al. รวมถึง Qu, L. et al. กล่าวว่า ทักษะการเสิร์ฟถือเป็นกลยุทธ์การรุกแรกของกีฬาวอลเลย์บอลสมัยใหม่การเสิร์ฟที่มีประสิทธิภาพจะทำให้ฝ่ายตรงข้ามจัดเกมรุกได้ยาก ลดความต่อเนื่องของการเล่น และเพิ่มโอกาสในการประสบความสำเร็จและได้รับชัยชนะในการแข่งขัน (Pawlik, D. et al., 2024); (Qu, L. et al., 2025) การเสิร์ฟที่ดีไม่

เพียงแต่เป็นการเริ่มต้นเกมเท่านั้น แต่ยังเป็นปัจจัยสำคัญในการควบคุมเกมและกดดันคู่แข่งขัน โดยองค์ประกอบสำคัญของการเสิร์ฟลูกมือบนเหนือศีรษะที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ ความเร็ว ความแรง และความแม่นยำของลูก ซึ่งต้องอาศัยการฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในการแข่งขันจริง (Pawlik, D. et al., 2024)

จากการสังเกตการฝึกซ้อมของนักกีฬาวอลเลย์บอลหญิงมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ประกอบกับการสัมภาษณ์จากผู้ฝึกสอนและผู้ช่วยผู้ฝึกสอน พบว่า นักกีฬาวอลเลย์บอลหญิงมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ยังขาดทักษะการเสิร์ฟมือบนที่มีประสิทธิภาพ โดยมีข้อจำกัดทั้งในด้านความแม่นยำ ความแรง และความหลากหลายของลูกเสิร์ฟ เช่น เสิร์ฟติดตาข่าย เสิร์ฟออกนอกสนาม โดยเฉพาะไม่สามารถควบคุมทิศทางความแม่นยำได้อย่างเหมาะสม ปัญหาดังกล่าวอาจมีสาเหตุจากหลายปัจจัย เช่น การขาดแบบฝึกซ้อมที่มีโครงสร้างชัดเจน การฝึกซ้อมที่ไม่สอดคล้องกับระดับความสามารถของผู้เล่น หรือการขาดคำแนะนำเชิงเทคนิคจากผู้ฝึกสอนอย่างใกล้ชิด (อรญา บุตรอ่ำ, 2568)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการฝึกแบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความแม่นยำในการเสิร์ฟมือบนของนักกีฬาวอลเลย์บอลหญิงมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม โดยมีรูปแบบการฝึกแบบผสมผสานจะมีองค์ประกอบการฝึก ได้แก่ การฝึกสมรรถภาพทางกาย การฝึกจินตภาพ และการฝึกทักษะการเสิร์ฟมือบนร่วมกัน ซึ่งสมรรถภาพทางกายมีความสำคัญต่อการพัฒนานักกีฬาที่มีขีดความสามารถสูงเป็นปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดความสามารถในการเล่นหรือการแข่งขันอย่างมีประสิทธิภาพ (ถาวร กมุทศรี, 2561) การฝึก จินตภาพร่วมกับการฝึกทักษะการเสิร์ฟมือบนคือการพูดกับตนเองและการรวบรวมสมาธิก่อนการฝึกเสิร์ฟจริง ซึ่งจากการศึกษางานวิจัยของ พัชรียา เพ็งโหมด และคณะ พบว่า การฝึกจินตภาพมีส่วนช่วยในการพัฒนาและเพิ่มความแม่นยำในทักษะกีฬาที่เฉพาะเจาะจง และยังเป็นประโยชน์ในการจัดการสภาวะจิตใจ เช่น การผ่อนคลายและลดความวิตกกังวลซึ่งส่งผลดีต่อผลการปฏิบัติทักษะกีฬาอีกด้วย (พัชรียา เพ็งโหมด และคณะ, 2565); (เศกสิทธิ์ ถาวรศิริ และคณะ, 2563); (ชาญวิทย์ อินทรักษ์, 2559) ซึ่งผลการวิจัยที่ได้สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการฝึกซ้อมของนักกีฬาวอลเลย์บอลในระดับมหาวิทยาลัยได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาผลของการฝึกแบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความแม่นยำในการเสิร์ฟมือบนของนักกีฬาวอลเลย์บอลหญิงมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

2. เปรียบเทียบผลการฝึกแบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความแม่นยำในการเสิร์ฟมือบนของนักกีฬาวอลเลย์บอลหญิงมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการดำเนินการวิจัยเพื่อศึกษาผลและเปรียบเทียบผลการฝึกแบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความแม่นยำในการเสิร์ฟมือบนของนักกีฬาวอลเลย์บอลหญิงมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม มีรายละเอียดดังนี้

กลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้กลุ่มประชากรเป็นนักกีฬาวอลเลย์บอลหญิงของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม จำนวน 14 คน และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักกีฬาวอลเลย์บอลหญิงของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม จำนวน 12 คน โดยวิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เกณฑ์การคัดเลือก คือ 1) เป็นนักกีฬาวอลเลย์บอลที่เข้าร่วมการแข่งขันกีฬามหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 51 อินทนิลเกมส์ (รอบคัดเลือก) และ 2) มีปัญหาในเรื่องของความแม่นยำในการเสิร์ฟมือบน เกณฑ์การคัดออก คือ 1) ขาดการเข้าร่วมฝึกเกิน 3 ครั้ง 2) เกิดการบาดเจ็บจนไม่สามารถเข้าร่วมการแข่งขันได้ 3) เกิดการเจ็บป่วยในขณะเข้าร่วมการทดสอบ และ 4) ผู้เข้าร่วมการวิจัยสามารถออกจากการฝึกได้ตลอดเวลาหากไม่พึงพอใจ และดำเนินการฝึกแบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความแม่นยำในการเสิร์ฟมือบน ใช้เวลาในการฝึก 8 สัปดาห์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ขั้นตอนการสร้างรูปแบบการฝึกความแม่นยำในการเสิร์ฟวอลเลย์บอลมือบน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างและพัฒนารูปแบบการฝึก
2. ดำเนินการสร้างรูปแบบการฝึกความแม่นยำในการเสิร์ฟวอลเลย์บอลมือบน
3. ดำเนินการหาค่าความเที่ยงตรง (validity) โดยนำรูปแบบการฝึกความแม่นยำในการเสิร์ฟวอลเลย์บอลมือบนไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พิจารณาเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งรูปแบบการฝึกความแม่นยำในการเสิร์ฟวอลเลย์บอลมือบน ได้ค่าความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญ หรือค่า IOC (Index of congruence) เท่ากับ 1 โดยให้ผู้เชี่ยวชาญให้คะแนนในแต่ละข้อและนำคะแนนที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญทุกคนในแต่ละข้อมารวมกันและหารด้วยจำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด ซึ่งผู้เชี่ยวชาญมีข้อเสนอแนะให้ผู้วิจัยปรับรูปแบบการฝึกสมรรถภาพทางกายให้มีความเฉพาะเจาะจงในส่วนของกล้ามเนื้อที่ใช้ในการเสิร์ฟมือบน และปรับช่วงเวลาในการฝึกและช่วงเวลาพักให้มีเหมาะสม
4. นำรูปแบบฝึกการฝึกความแม่นยำในการเสิร์ฟวอลเลย์บอลมือบนที่ผ่านการตรวจสอบความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้ (try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มทดลองในงานวิจัยเพื่อหาข้อบกพร่องและปรับปรุงให้มีความสมบูรณ์
5. นำรูปแบบฝึกการฝึกความแม่นยำในการเสิร์ฟวอลเลย์บอลไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง และดำเนินการทดสอบก่อนการฝึกและหลังการฝึก 8 สัปดาห์

ขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบความแม่นยำในการเสิร์ฟวอลเลย์บอลมือบน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างและพัฒนาแบบทดสอบ
2. ดำเนินการสร้างแบบทดสอบความแม่นยำในการเสิร์ฟวอลเลย์บอล
3. ดำเนินการหาค่าความเที่ยงตรง (validity) โดยนำรูปแบบการฝึกความแม่นยำในการเสิร์ฟวอลเลย์บอลมือบนไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พิจารณาเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งแบบทดสอบความแม่นยำในการเสิร์ฟวอลเลย์บอลมือบน ได้ค่าความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญ หรือค่า IOC เท่ากับ 1 โดยให้ผู้เชี่ยวชาญให้คะแนนในแต่ละข้อและนำคะแนนที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญ ทุกคนในแต่ละข้อมารวมกันและหารด้วยจำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด ซึ่งผู้เชี่ยวชาญมีข้อเสนอแนะ คือ ให้ผู้วิจัยทำการปรับสัดส่วนความกว้าง

และความยาวของช่องการให้คะแนนให้เหมาะสมกับระดับความยาก-ง่ายของการเสิร์ฟ และสอดคล้องกับสภาพการเล่นจริงในการแข่งขัน

4. นำแบบทดสอบความแม่นยำในการเสิร์ฟวอลเลย์บอลมือบนที่ผ่านการตรวจสอบความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญ ไปหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ด้วยวิธีการทดสอบซ้ำ (test-retest reliability) เว้นระยะห่าง 1-2 สัปดาห์ แล้วนำผลการทดสอบทั้งสองครั้งมาหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's product-moment correlation coefficient) พบว่าแบบทดสอบมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .96

5. นำแบบทดสอบความแม่นยำในการเสิร์ฟวอลเลย์บอลไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล นำมาวิเคราะห์ และอภิปรายผลการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้

1. ชี้แจงขั้นตอนการดำเนินงานให้ผู้เข้าร่วมวิจัยได้ทราบเกี่ยวกับขั้นตอนการฝึกแบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความแม่นยำในการเสิร์ฟมือบน อธิบายและสาธิตการทดสอบความแม่นยำในการเสิร์ฟมือบน ให้ผู้เข้าร่วมการวิจัยเข้าใจถึงขั้นตอนการปฏิบัติ

2. กลุ่มตัวอย่างทราบข้อตกลงในการวิจัยและลงนามยินยอมเข้าร่วมการวิจัยด้วยความสมัครใจในหนังสือแสดงความยินยอมการเป็นกลุ่มตัวอย่าง

3. ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบความแม่นยำในการเสิร์ฟมือบนของนักกีฬาวอลเลย์บอลหญิงก่อนการฝึกและดำเนินการฝึก 8 สัปดาห์ โดยใช้การฝึกแบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความแม่นยำในการเสิร์ฟมือบน ของนักกีฬาวอลเลย์บอลหญิง มีรายละเอียดดังตาราง

ตารางที่ 1 การทดสอบความแม่นยำในการเสิร์ฟมือบนของนักกีฬาวอลเลย์บอลหญิงก่อนการฝึกและดำเนินการฝึก 8 สัปดาห์

สัปดาห์/วัน	วันจันทร์ วันพุธ และวันศุกร์	วันอังคารและวันพฤหัสบดี
1	- ฝึกด้วยโปรแกรมการสร้างกล้ามเนื้อแกนกลางลำตัว	- การประสานสัมพันธ์ การโยนลูกวอลเลย์บอล - การฝึกทักษะการเสิร์ฟมือบนร่วมกับการฝึกจินตภาพ
2	- ฝึกด้วยโปรแกรมการสร้างกล้ามเนื้อแกนกลางลำตัว	- การประสานสัมพันธ์ การโยนลูกวอลเลย์บอล - การฝึกทักษะการเสิร์ฟมือบนร่วมกับการฝึกจินตภาพ
3	- ฝึกด้วยโปรแกรมการสร้างกล้ามเนื้อแกนกลางลำตัว	- การประสานสัมพันธ์ การโยนลูกวอลเลย์บอล - การฝึกทักษะการเสิร์ฟมือบนร่วมกับการฝึกจินตภาพ
4	- ฝึกด้วยโปรแกรมการสร้างกล้ามเนื้อแกนกลางลำตัว	- การประสานสัมพันธ์ การโยนลูกวอลเลย์บอล - การฝึกทักษะการเสิร์ฟมือบนร่วมกับการฝึกจินตภาพ
5	- พัฒนาทักษะพื้นฐานกีฬาวอลเลย์บอล - การประสานสัมพันธ์และจินตภาพของการเสิร์ฟ	- ฝึกด้วยโปรแกรมพัฒนาความแข็งแรงกล้ามเนื้อ พลังกล้ามเนื้อและความอ่อนตัว
6	- เพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานกีฬาวอลเลย์บอล - การประสานสัมพันธ์และจินตภาพของการเสิร์ฟ	- ฝึกด้วยโปรแกรมพัฒนาความแข็งแรงกล้ามเนื้อ พลังกล้ามเนื้อและความอ่อนตัว
7	- พัฒนาทักษะพื้นฐานกีฬาวอลเลย์บอล - การประสานสัมพันธ์และจินตภาพของการเสิร์ฟ	- ฝึกด้วยโปรแกรมพัฒนาความแข็งแรงกล้ามเนื้อ พลังกล้ามเนื้อและความอ่อนตัว
8	- พัฒนาทักษะพื้นฐานกีฬาวอลเลย์บอล - การประสานสัมพันธ์และจินตภาพของการเสิร์ฟ	- ฝึกด้วยโปรแกรมพัฒนาความแข็งแรงกล้ามเนื้อ พลังกล้ามเนื้อและความอ่อนตัว

4. ผู้วิจัยทำการทดสอบหลังจากการฝึกสัปดาห์ที่ 8 โดยใช้แบบทดสอบความแม่นยำในการเสิร์ฟมือบนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมา

5. ผู้วิจัยจดบันทึกคะแนนการทดสอบหลังจากการฝึกสัปดาห์ที่ 8

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการด้วยวิธีทางสถิติ ดังนี้ เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความแม่นยำในการเสิร์ฟมือบนก่อนการฝึก และ หลังฝึกสัปดาห์ที่ 8 โดยใช้สถิติค่า “ที” (Dependent t-test) มีการตรวจสอบสมมติฐานของสถิติ t-test โดยการทดสอบการแจกแจงปกติของค่าความแตกต่างด้วย Shapiro-Wilk test

ผลการวิจัย

ตารางที่ 2 ผลการฝึกความแม่นยำในการเสิร์ฟมือบนของนักกีฬาวอลเลย์บอลหญิงมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

รายการ	ช่วงเวลาการทดสอบ	n	X	S.D.
ความแม่นยำในการเสิร์ฟวอลเลย์บอล	ก่อนการฝึก	12	9.83	1.40
	หลังการฝึก 8 สัปดาห์	12	19.58	3.31

จากตารางที่ 2 พบว่า ก่อนการฝึกกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยความแม่นยำในการเสิร์ฟมือบน เท่ากับ 9.83 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.40 และภายหลังการฝึก 8 สัปดาห์ กลุ่มทดลอง มีค่าเฉลี่ยความแม่นยำ ในการเสิร์ฟมือบน เท่ากับ 19.58 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 3.31

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของความแม่นยำในการเสิร์ฟมือบนของนักกีฬาวอลเลย์บอลหญิงมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม โดยใช้สถิติค่า “ที” (Dependent t-test)

รายการ	ช่วงเวลาการทดสอบ	n	$\bar{x}$	S.D.	t	p
ความแม่นยำในการเสิร์ฟวอลเลย์บอล	ก่อนการฝึก	12	9.83	1.40	12.82	.00*
	หลังการฝึก 8 สัปดาห์	12	19.58	3.31		

*p < .05

จากตารางที่ 3 พบว่า ความแม่นยำในการเสิร์ฟมือบนของนักกีฬาวอลเลย์บอลหญิงมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้การฝึกการฝึกดังกล่าวยังมีขนาดอิทธิพลอยู่ในระดับสูงมาก (Cohen’s d = 3.70) และช่วงความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ของคะแนนส่วนต่างอยู่ระหว่าง 8.08 ถึง 11.42 คะแนน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบการฝึกที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิผลอย่างชัดเจนในการพัฒนาความแม่นยำในการเสิร์ฟมือบนของนักกีฬา

อภิปรายผล

ผู้วิจัยได้ศึกษาผลของการฝึกแบบผสมผสานที่มีต่อความแม่นยำในการเสิร์ฟมือบนของนักกีฬาวอลเลย์บอลหญิงมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ทำการฝึกเป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ และทำการทดสอบความ

แม่นยำในการเสิร์ฟมือบน ก่อนและหลังฝึก 8 สัปดาห์ พบว่า กลุ่มทดลองมีความสามารถในการเสิร์ฟมือบนสูงกว่าก่อนการฝึก อันเนื่องมาจากแบบฝึกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพและผ่านการตรวจสอบคุณภาพของแบบฝึกเมื่อนำมาใช้ในการวิจัยจึงทำให้ผู้เข้าร่วมการวิจัยมีความสามารถในการเสิร์ฟมือบนสูงขึ้น สามารถแก้ไขปัญหานักกีฬาวอลเลย์บอลหญิงที่ไม่มีความแม่นยำในการเสิร์ฟมือบนได้ สอดคล้องกับ อำนวย บุญเส็ง ที่สรุปว่า เมื่อนักกีฬาฝึกซ้อมอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องจะส่งผลให้ร่างกายสามารถปรับตัวรับความหนักหรือความกดดัน ในการฝึกได้อย่างรวดเร็ว ทำให้ง่ายต่อการที่จะพัฒนาความสามารถของนักกีฬาให้ก้าวหน้าสูงยิ่งขึ้นไปได้ การหยุดชะงักหรือการหยุดซ้อม 2-3 วัน จะมีผลทำให้ร่างกายต้องสูญเสียความอดทนและความตึงตัว ของกล้ามเนื้อที่เคยได้รับการฝึก (อำนวย บุญเส็ง, 2560) สอดคล้องกับ สนธยา สีละมาด ที่สรุปว่า การจัดโปรแกรมการฝึกซ้อมที่ดีควรยึดตามหลักการฝึกซ้อมที่เหมาะสมและวางแผนตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ การวางแผนที่เป็นระบบจะช่วยให้โปรแกรมการฝึกซ้อมมีประสิทธิภาพมากขึ้น อีกทั้งยังช่วยเพิ่มความรอบคอบทำให้สามารถประเมินความต้องการและผลลัพธ์ของการฝึกซ้อมในแต่ละช่วงได้อย่างชัดเจน (สนธยา สีละมาด, 2560) ส่งผลให้นักกีฬาวอลเลย์บอลหญิงมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐมมีความแม่นยำในการเสิร์ฟมือบนที่สูงขึ้น

เมื่อเปรียบเทียบความแม่นยำในการเสิร์ฟมือบนภายในกลุ่มทดลอง ก่อนการฝึกและหลังการฝึก 8 สัปดาห์ พบว่า ความแม่นยำในการเสิร์ฟมือบนของนักกีฬาวอลเลย์บอลหญิงมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐมหลังการฝึกแบบผสมผสานเป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์สูงกว่าก่อนการฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยการวิเคราะห์ขนาดอิทธิพลพบว่า การฝึกมีขนาดอิทธิพลอยู่ในระดับสูงมาก (Cohen’s d = 3.70) และช่วงความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ของคะแนนส่วนต่างอยู่ระหว่าง 8.08 ถึง 11.42 คะแนน แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการฝึกที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิผลอย่างชัดเจนในการพัฒนาความแม่นยำในการเสิร์ฟมือบนของนักกีฬา ผลดังกล่าวสามารถอธิบายได้จากลักษณะของการฝึกแบบผสมผสานที่บูรณาการทั้งการฝึกทักษะการเสิร์ฟมือบน การฝึกจินตภาพ การฝึกพูดกับตนเอง และการฝึกสมรรถภาพทางกาย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทางจิตวิทยา การกีฬาที่มองว่าการเรียนรู้ทักษะการเคลื่อนไหวเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยทั้งการฝึกทางกายและกระบวนการทางจิตใจร่วมกันการฝึกจินตภาพที่มีความชัดเจนช่วยกระตุ้นกระบวนการรับรู้และการประมวลผลการเคลื่อนไหวในระบบประสาท โดยสามารถเพิ่มกิจกรรมของกล้ามเนื้อในลักษณะที่ใกล้เคียงกับการปฏิบัติจริงซึ่งเป็นไปตามแนวคิด psych neuromuscular theory ที่อธิบายว่าการจินตภาพสามารถกระตุ้นเส้นทางประสาทที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวได้ (Murphy, S. M. & Jowdy, D., 1992)ขณะเดียวกันการฝึกพูดกับตนเองก่อนการปฏิบัติทักษะมีบทบาทในการเสริมสร้างสมาธิ การควบคุมความคิด และการกำกับการเคลื่อนไหวอย่างมีเป้าหมาย ซึ่งช่วยให้ผู้ฝึกสามารถปฏิบัติทักษะตามรูปแบบการเคลื่อนไหวที่ถูกต้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อการเพิ่มความแม่นยำของทักษะเฉพาะทาง ผลการวิจัยครั้งนี้จึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ เศกสิทธิ์ ถาวรศิริ และคณะ ที่พบว่า การฝึกจินตภาพ มีส่วนช่วยในการพัฒนาและเพิ่มความแม่นยำในทักษะกีฬาที่เฉพาะเจาะจง เช่น การเสิร์ฟและการปาลูกดอก อีกทั้งยังช่วยในการจัดการสภาวะจิตใจ เช่น การผ่อนคลายและการลดความวิตกกังวล ซึ่งส่งผลดีต่อผลการปฏิบัติทักษะกีฬา (เศกสิทธิ์ ถาวรศิริ และคณะ, 2563) นอกจากนี้ การฝึกแบบผสมผสานยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาสมรรถภาพทางกายควบคู่ไปกับการฝึกทักษะ ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สนับสนุนการเรียนรู้และการถ่ายทอดทักษะการเคลื่อนไหว นักกีฬาวอลเลย์บอลจำเป็นต้องมีสมรรถภาพทางกายเฉพาะด้าน เช่น ความแข็งแรง ความเร็ว และการประสานงานของกล้ามเนื้อ เพื่อรองรับการปฏิบัติทักษะที่มีความซับซ้อนและต้องการความแม่นยำสูงซึ่งสอดคล้อง

กับแนวคิดของ เสาวลักษณ์ ประมาน และกรมพลศึกษากระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ที่ชี้ให้เห็นว่าสมรรถภาพทางกายเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้บุคคลสามารถปฏิบัติกิจกรรมและการแข่งขันได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กรมพลศึกษา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2543); (เสาวลักษณ์ ประมาณ, 2561) ดังนั้น ผลการวิจัยครั้งนี้จึงสนับสนุนสมมติฐานที่ว่านักกีฬาวอลเลย์บอลหญิงมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐมมีความแม่นยำในการเสิร์ฟมือบนหลังการฝึกสูงกว่าก่อนการฝึก และยังสะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบการฝึกแบบผสมผสานที่บูรณาการกลยุทธ์ทางจิตวิทยาการกีฬาร่วมกับการฝึกทักษะและสมรรถภาพทางกายสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาความแม่นยำในการเสิร์ฟมือบนของนักศึกษาที่เรียนวิชาวอลเลย์บอล รวมถึงนักกีฬาในระดับมหาวิทยาลัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถึงแม้ว่าผลการวิจัยครั้งนี้จะแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการฝึกแบบผสมผสานมีประสิทธิผลในการพัฒนาความแม่นยำในการเสิร์ฟมือบนของนักกีฬาวอลเลย์บอลหญิงมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม อย่างไรก็ตาม การวิจัยยังมีข้อจำกัดบางประการที่ควรพิจารณาในการตีความผลการวิจัยและการนำไปใช้ในบริบทอื่น ๆ ประการแรก ขนาดกลุ่มตัวอย่างมีจำนวนค่อนข้างน้อย (n = 12) ซึ่งอาจส่งผลต่อความสามารถในการสรุปอ้างอิงผลการวิจัยไปยังประชากรที่กว้างขึ้น ประการที่สอง การวิจัยใช้รูปแบบการทดลองแบบกึ่งทดลองโดยมีกลุ่มทดลองเพียงกลุ่มเดียว และไม่มีการเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุมหรือกลุ่มฝึกในรูปแบบอื่น จึงไม่สามารถแยกอิทธิพลของการฝึกแต่ละองค์ประกอบได้อย่างชัดเจน ประการที่สาม กลุ่มตัวอย่างเป็นนักกีฬาวอลเลย์บอลหญิงจากมหาวิทยาลัยเดียว ซึ่งมีบริบทด้านการฝึกซ้อมและสมรรถภาพพื้นฐานที่เฉพาะเจาะจง ดังนั้น การนำผลการวิจัยไปอ้างอิงหรือประยุกต์ใช้กับนักกีฬาในระดับอื่น เพศอื่น หรือสถาบันการศึกษาอื่น ควรใช้ความระมัดระวัง

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการฝึกรูปแบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความแม่นยำในการเสิร์ฟมือบนของนักกีฬาวอลเลย์บอลหญิงมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม พบว่า ก่อนการฝึกมีค่าเฉลี่ยความแม่นยำในการเสิร์ฟ เท่ากับ 9.83 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.40 และภายหลังการฝึก 8 สัปดาห์ กลุ่มทดลอง มีค่าเฉลี่ยความแม่นยำ ในการเสิร์ฟวอลเลย์บอล เท่ากับ 19.58 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 3.31 และเมื่อเปรียบเทียบความแม่นยำในการเสิร์ฟมือบนของนักกีฬาวอลเลย์บอลหญิงของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐมระหว่างก่อนการฝึกและหลังการฝึก 8 สัปดาห์ พบว่า มีความแม่นยำในการเสิร์ฟมือบนต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย ดังนี้ 1) ควรกำหนดระยะเวลา ความหนัก และความถี่ในการฝึกซ้อมให้เหมาะสมเนื่องจากการฝึกในแต่ละวันมีความหนักและอาจทำให้นักกีฬามีอาการล้าปวดเมื่อยตามร่างกายทำให้มีผลกระทบต่อการฝึกครั้งต่อไป และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งถัดไป คือ 1) เพิ่มกลุ่มควบคุมเพื่อเปรียบเทียบความแม่นยำในการเสิร์ฟมือบนระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง และ 2) ควรมีการใช้การฝึกแบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความแม่นยำในทักษะต่าง ๆ ของกีฬาวอลเลย์บอล เช่น การเล่นลูกสองมือล่าง (Underhand) การเล่นลูกสองมือบน (Setting) การตบ (Spiking) เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กรมพลศึกษา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2543). กิจกรรมการทดสอบและสร้างเสริมสมรรถภาพทางกาย. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนากรมการศาสนา.

ชาญวิทย์ อินทรักษ์. (2559). ผลของการฝึกการจินตภาพประกอบเสียงดนตรีบรรเลงเพื่อการผ่อนคลายที่มีผลต่อการผ่อนคลายทางด้านร่างกาย ความวิตกกังวลตามสถานการณ์ และความแม่นยำในการปาลูกดอกในนักกีฬาเยาวชน. ใน วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์การออกกำลังกายและการกีฬา. มหาวิทยาลัยบูรพา.

ถาวร กมุทศรี. (2561). การเสริมสร้างสมรรถภาพทางกาย. นครปฐม: โรงพิมพ์วิทยาลัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการกีฬา มหาวิทยาลัยมหิดล.

พัชรียา เพ็งโหมด และคณะ. (2565). ผลของโปรแกรมการฝึกเสิร์ฟลูกมือบนร่วมกับการพูดกับตนเองและการรวบรวมสมาธิที่มีต่อความแม่นยำในการเสิร์ฟลูกของนักกีฬาวอลเลย์บอล. วารสารคณะพลศึกษา, 25(1), 25-35.

เศกสิทธิ์ ถาวรศิริ และคณะ. (2563). ผลของการฝึกเสิร์ฟควบคู่กับการฝึกจินตภาพที่มีผลต่อความแม่นยำในการเสิร์ฟของนักกีฬาเซปักตะกร้อชาย. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาพลศึกษาและวิทยาศาสตร์การออกกำลังกาย. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

สนธยา สีละมาด. (2560). หลักการฝึกกีฬาสำหรับผู้ฝึกสอนกีฬา. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสาวลักษณ์ ประมาณ. (2561). ทักษะกีฬาวอลเลย์บอล. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แดเน็กซ์อินเตอร์คอร์ปอเรชั่น จำกัด.

อภิชาติ อ่อนสร้อย และปรีชา ศิริรัตน์ไพบูลย์. (2555). วอลเลย์บอล. (พิมพ์ครั้งที่ 1). ปทุมธานี: โรงพิมพ์รันทูวิชั่น จำกัด.

อรญา บุตรอ่ำ. (12 พ.ค. 2568). สภาพปัญหาในการเสิร์ฟมือบน. (หฤษนันท์ คู่กุศลสิน, ผู้สัมภาษณ์)

อำนวย บุญเส็ง. (2560). หลักการเป็นผู้ฝึกสอนกีฬา. สุพรรณบุรี: โรงพิมพ์สถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตสุพรรณบุรี.

Murphy, S. M. & Jowdy, D. (1992). Imagery and mental practice In T. S. Horn (Ed.), Advances in sport Psychology. Human Kinetics. Retrieved November 12, 2025, from https://www.researchgate.net/publication/229968455

Pawlik, D. et al. (2024). The effectiveness and types of serves used in elite women's and men's volleyball in the 2021/2022 season. Retrieved November 13, 2025, from https://doi.org/10.1038/s41598-024-68262-5

Qu, L. et al. (2025). Contextual interference effects on volleyball serve acquisition: A controlled trial with physical-education majors. Retrieved November 12, 2025, from https://doi.org/10.3389/fpsyg.2025.1635207

บทความวิจัย

แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการกับการทำงาน (WIL) สำหรับสาขาการท่องเที่ยวและการบริการ*

GUIDELINES FOR WORK-INTEGRATED LEARNING (WIL) FOR TOURISM AND HOSPITALITY PROGRAMS

กิตติยา ฤทธิภักดี*, อัศวยุช เทศอาเส็น, ปวรรณรัตน์ ประเทืองไทย, เบญจวรรณ แก้วสวัสดิ์

Kittiya Rittipakdee*, Aswayut Tetsa-asen, Pawannarat Prathuengthai, Benjawan Kaewsawat

สาขาวิชาการท่องเที่ยวและบริการ วิทยาลัยชุมชนสตูล สตูล ประเทศไทย

Tourism and Hospitality Program, Satun Community College, Satun, Thailand

*Corresponding author E-mail: Kittiya.c2517@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการของสถานประกอบการต่อคุณลักษณะผู้สำเร็จการศึกษาที่พึงประสงค์ของหลักสูตรอนุปริญญาศิลปศาสตร์ สาขาการท่องเที่ยวและการบริการ และเพื่อเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการกับการทำงาน (Work-Integrated Learning: WIL) ให้สอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการและตลาดแรงงาน การวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสานวิธี โดยข้อมูลเชิงปริมาณเก็บรวบรวมด้วยแบบสอบถามความคิดเห็นของสถานประกอบการเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้สำเร็จการศึกษาที่พึงประสงค์ จากกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว การบริการ และธุรกิจโรงแรม จำนวน 35 แห่ง ในจังหวัดภูเก็ต กระบี่ สุราษฎร์ธานี พังงา สงขลา ตรัง และสตูล ซึ่งได้มาจากประชากรโดยการสุ่มแบบเจาะจง และข้อมูลเชิงคุณภาพเก็บจากการสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหารสถานประกอบการ อาจารย์ประจำหลักสูตร และศิษย์เก่า จำนวน 10 คน ผลการวิจัยพบว่า สถานประกอบการมีความต้องการต่อคุณลักษณะผู้สำเร็จการศึกษาในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.55, S.D. = 0.63) โดยให้ความสำคัญสูงสุดกับสมรรถนะด้านคุณธรรม จริยธรรม ($\bar{X}$ = 4.60, S.D. = 0.65) รองลงมาคือด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ($\bar{X}$ = 4.58, S.D. = 0.57) และด้านทักษะปฏิบัติในงานบริการและการท่องเที่ยว ($\bar{X}$ = 4.56, S.D. = 0.72) แนวทางการพัฒนารูปแบบ WIL ควรมุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้แบบ Placement หรือ Practicum เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง พัฒนาสมรรถนะตามผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning Outcomes) ตามแนวคิดการจัดการศึกษาเชิงผลลัพธ์ (Outcome-Based Education: OBE) ที่สะท้อนความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่จำเป็นในวิชาชีพ พร้อมทั้งพัฒนาระบบประเมินผลและส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชน เพื่อพัฒนาหลักสูตรเชิงสมรรถนะให้สอดคล้องกับตลาดแรงงานและผลิตผู้สำเร็จการศึกษาที่มีคุณภาพ มีสมรรถนะตรงความต้องการ และสามารถประกอบอาชีพได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการศึกษา, การบูรณาการการเรียนรู้กับการทำงาน, สมรรถนะผู้เรียน, เครือข่ายสถานประกอบการม, การพัฒนาหลักสูตร

* Received 5 December 2025; Revised 25 December 2025; Accepted 25 December 2025

Abstract

This research article aims to examine employers' needs regarding the desirable attributes of graduates from the Diploma in Liberal Arts Program in Tourism and Hospitality, and to propose guidelines for Work-Integrated Learning (WIL) that align with the needs of enterprises and labor market demands. A mixed methods research design was employed. Quantitative data were collected using a questionnaire on employers' opinions concerning desirable graduate attributes from a purposive sample of 35 tourism, hospitality, and hotel business establishments located in Phuket, Krabi, Surat Thani, Phang-nga, Songkhla, Trang, and Satun provinces. Qualitative data were obtained through focus group discussions with 10 participants, consisting of experts, enterprise executives, program instructors, and alumni. The findings revealed that employers' overall demand for desirable graduate attributes was at the highest level ($\bar{X}$ = 4.55, S.D. = 0.63). The most highly emphasized competency was moral and ethical competence ($\bar{X}$ = 4.60, S.D. = 0.65), followed by interpersonal relations and responsibility ($\bar{X}$ = 4.58, S.D. = 0.57), and practical skills in tourism and hospitality services ($\bar{X}$ = 4.56, S.D. = 0.72). The development of WIL models should focus on placement- or practicum-based learning to provide learners with authentic work experience and to enhance competencies aligned with learning outcomes under the Outcome-Based Education (OBE) approach, reflecting the essential knowledge, skills, and professional attributes required in the field.

Keywords: Educational Management Model, Work-Integrated Learning (WIL), Learner Competency, Enterprise Network, Curriculum Development

บทนำ

การพัฒนาประเทศให้บรรลุเป้าหมายตาม ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ซึ่งมุ่งสร้างความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับ การพัฒนาทุนมนุษย์ ในฐานะกลไกขับเคลื่อนหลักของการเติบโต โดยทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันของประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (Office of the National Economic and Social Development Council, 2020) สอดคล้องกับ Pinkesorn, K. et al. ที่สรุปว่า การพัฒนาศักยภาพมนุษย์เป็นยุทธศาสตร์แกนกลางที่กำหนดขีดความสามารถในการพัฒนาประเทศในระยะยาว (Pinkesorn, K. et al., 2017) แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับ แผนด้านการอุดมศึกษาเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศ พ.ศ. 2564-2570 ที่กำหนดยุทธศาสตร์ "การพัฒนาศักยภาพคน (Capacity Building)" เป็นหัวใจสำคัญ ผ่านการส่งเสริม การเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคน (Lifelong Learning for All) เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตและตอบสนองต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) พร้อมทั้งส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะข้ามสาขา (Transversal Skills) และยกระดับมาตรฐานการอุดมศึกษาให้มีความยืดหยุ่น หลากหลาย และสอดรับบริบทของพื้นที่ (วิสุทธิณี ธานีรัตน์, 2564)

นอกจากนี้ นโยบายและยุทธศาสตร์การอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2563-2570 มุ่งเน้นการเตรียมกำลังคนไทยให้พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 โดยสนับสนุนการผลิตบุคลากรที่มีสมรรถนะสูง และส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาและภาคอุตสาหกรรมผ่านการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการกับการทำงาน (Work-Integrated Learning: WIL) เพื่อเชื่อมโยงองค์ความรู้ เทคโนโลยี และการพัฒนาในระบบนิเวศนวัตกรรม (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2562)

ทั้งนี้การพัฒนาหลักสูตรต่าง ๆ เพื่อให้ได้หลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และรองรับความต้องการของตลาดแรงงานสามารถสนองความต้องการของบุคคลและสังคม โดยการพัฒนาหลักสูตรนั้นได้พิจารณาพื้นฐาน 5 ด้าน ได้แก่ พื้นฐานทางด้านปรัชญา การศึกษา พื้นฐานทางด้านจิตวิทยา พื้นฐานทางด้านสังคมและวัฒนธรรม พื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจการเมือง การปกครอง และพื้นฐานทางด้านวิทยาการและเทคโนโลยี ตลอดจนเป็นการนำกระบวนการบริหารมาใช้ในขั้นตอนการวางแผนหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ ตลอดจนการประเมินผลหลักสูตร แนวคิดการจัดการเรียนการสอนเชิงบูรณาการกับการทำงาน (Work-Integrated Learning: WIL) ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางในฐานะกลไกสำคัญในการเชื่อมโยง การเรียนรู้เชิงวิชาการ (Academic Learning) เข้ากับ ประสบการณ์วิชาชีพ (Professional Experience) โดยมุ่งให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริงในสถานประกอบการ ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างการเรียนรู้ในห้องเรียนกับการทำงานจริงภายนอกห้องเรียน ทั้งในรูปแบบของการศึกษาวิจัย การฝึกงาน สหกิจศึกษา การทำงานเพื่อสังคม หรือการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ (Kramer, M. & Usher, A., 2011); (Patrick, C. et al., 2008) แนวคิดนี้ถือเป็นการบูรณาการระหว่างภาคการศึกษาและภาคอุตสาหกรรม เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติ (Learning by Doing) และพัฒนาสมรรถนะที่ตอบโจทย์ตลาดแรงงานอย่างแท้จริง (Kolb, D. A., 1984) นอกจากนี้ Yawai, A. et al. ได้สรุปรูปแบบของการดำเนินงาน WIL ออกเป็น 9 ประเภท ได้แก่ 1) การกำหนดประสบการณ์ก่อนการศึกษา 2) การเรียนสลับกับการทำงาน 3) สหกิจศึกษา 4) การฝึกงานที่เน้นการเรียนรู้หรือการติดตามพฤติกรรมการทำงาน 5) หลักสูตรร่วมระหว่างมหาวิทยาลัยและอุตสาหกรรม 6) พนักงานฝึกหัดหรือพนักงานฝึกงาน 7) การฝึกเฉพาะตำแหน่ง 8) การปฏิบัติงานภาคสนาม และ 9) การฝึกปฏิบัติจริงภายหลังสำเร็จการเรียนภาคทฤษฎี (Yawai, A. et al., 2018) ซึ่งทุกรูปแบบล้วนมีเป้าหมายร่วมกันคือ การสร้างบัณฑิตที่สามารถประยุกต์ใช้ความรู้กับการทำงานจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีจิตวิญญาณแห่งความรับผิดชอบต่อวิชาชีพการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการการเรียนรู้กับการทำงาน เป็นแนวทางที่มุ่งให้ผู้เรียนเชื่อมโยงองค์ความรู้จากชั้นเรียนไปสู่การลงมือปฏิบัติจริงในสถานประกอบการ และนำประสบการณ์จากการทำงานกลับมาสะท้อนคิดและต่อยอดในกระบวนการเรียนรู้ภายในชั้นเรียนอย่างต่อเนื่องตลอดหลักสูตร กระบวนการดังกล่าวช่วยเสริมสร้างพัฒนาการของผู้เรียนทั้งด้านความรู้ความคิด ทักษะการปฏิบัติ และทัศนคติ ให้สามารถประเมินสถานการณ์ แก้ปัญหา และประยุกต์ใช้ความรู้ในบริบทจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ (นิธิภักดิ์ กทิศาสตร์ และคณะ, 2564) ประโยชน์สำคัญของการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการการเรียนรู้กับการทำงานคือ การเตรียมความพร้อมของผู้เรียนสำหรับการประกอบอาชีพในอนาคต โดยเฉพาะในภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวซึ่งต้องการแรงงานที่มีทักษะในสภาพจริง ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จของรูปแบบการเรียนรู้นี้ ได้แก่ การสร้างความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษา สถานประกอบการ และองค์กรวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวควรครอบคลุมการร่วมพัฒนาหลักสูตร การจัดให้ผู้เรียนได้เข้าฝึกประสบการณ์

ในสถานการณ์จริง และการพัฒนาระบบประเมินผลที่มุ่งเน้นสมรรถนะตามสภาพจริง นอกจากนี้ การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และประสบการณ์ระหว่างคณาจารย์ ผู้ปฏิบัติงานในสถานประกอบการ และผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาชีพจะช่วยให้การจัดการเรียนรู้มีความทันสมัย ยืดหยุ่น และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่อง (พงศ์รัชต์ธวัช วิวังสู และคณะ, 2560)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาแนวทางการเรียนการสอนเชิงบูรณาการกับการทำงาน (Work-Integrated Learning: WIL) ที่เหมาะสมกับคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาสาขาการท่องเที่ยวและบริการที่สถานประกอบการต้องการ ตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้ฐานผลลัพธ์ (Outcome-Based Education: OBE) ซึ่งมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning Outcomes) ที่สะท้อนสมรรถนะสำคัญของผู้สำเร็จการศึกษาใน 5 ด้าน ได้แก่ 1) สมรรถนะด้านคุณธรรม จริยธรรม 2) สมรรถนะด้านความรู้ 3) สมรรถนะด้านการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา 4) สมรรถนะด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และ 5) สมรรถนะด้านการสื่อสาร การคิดเชิงตัวเลข และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ข้อค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรอนุปริญญาศิลปศาสตร์ สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการบริการ พ.ศ. 2566 ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและผู้ประกอบการในภาคธุรกิจการค้าและการบริการ อันนำไปสู่การผลิตผู้สำเร็จการศึกษาที่มีสมรรถนะตรงตามความต้องการของตลาดแรงงานอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการของสถานประกอบการต่อคุณลักษณะผู้สำเร็จการศึกษาที่พึงประสงค์ของหลักสูตรอนุปริญญา ศิลปะศาสตร์ สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการบริการ วิทยาลัยชุมชนสตูล

2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนเชิงบูรณาการกับการทำงาน (WIL) หลักสูตรอนุปริญญาศิลปศาสตร์ สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการบริการ วิทยาลัยชุมชนสตูล

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประเภทของการวิจัย

ผู้วิจัยใช้ระเบียบการแบบผสานวิธี (Mix Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรที่ใช้ในงานวิจัยนี้ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

2.1.1 ผู้ประกอบการในธุรกิจโรงแรม ท่องเที่ยว และธุรกิจบริการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต กระบี่ สุราษฎร์ธานี พังงา สงขลา ตรัง และสตูล ซึ่งไม่มีข้อมูลจำนวนประชากรในภาพรวมจากแหล่งข้อมูลทางการหรือฐานข้อมูลส่วนกลาง

2.1.2 ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการการเรียนการสอนกับการทำงาน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูลวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

2.2.1 ผู้ประกอบการในธุรกิจโรงแรม ท่องเที่ยว และธุรกิจบริการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 70 คน ซึ่งเก็บจากกลุ่มประชากรทั้งหมด โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้วิจัย

ได้สร้างแบบฟอร์มออนไลน์ (Google Forms) โดยการสร้างคิวอาร์ โค้ด (QR Code) ซึ่งสามารถสแกนตอบแบบสอบถามผ่านโทรศัพท์มือถือ พร้อมทั้งส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามออนไลน์ทางไปรษณีย์ไปยังสถานประกอบการ จำนวน 35 แห่ง จังหวัดภูเก็ต จำนวน 10 คน จังหวัดกระบี่ จำนวน 10 คนจังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 10 คน จังหวัดพังงา จำนวน 10 คน จังหวัดสงขลา จำนวน 10 คน จังหวัดตรัง จำนวน 10 คน และจังหวัดสตูล จำนวน 10 คน

2.2.2 ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการการเรียนการสอนกับการทำงาน จากภายนอก 1 ท่าน อาจารย์ประจำหลักสูตร 1 ท่าน และศิษย์เก่า สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการบริการ วิทยาลัยชุมชนสตูล จำนวน 8 ท่าน โดยการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) ใช้รูปแบบ Online สำหรับการสัมภาษณ์ศิษย์เก่า

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

3.1 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ประกอบการในธุรกิจโรงแรม การท่องเที่ยว และธุรกิจบริการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา และลักษณะของสถานประกอบการ จัดทำในรูปแบบคำถามแบบเลือกตอบ (Check list) ตอนที่ 2 ระดับความคิดเห็นของผู้ประกอบการต่อสมรรถนะและผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวังของผู้สำเร็จการศึกษาตามแนวคิดการจัดการศึกษาเชิงผลลัพธ์ (Outcome-Based Education: OBE) ครอบคลุม 6 ด้าน คือ 1) สมรรถนะด้านคุณธรรม จริยธรรม 2) สมรรถนะด้านความรู้เชิงวิชาชีพ 3) สมรรถนะด้านการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ 4) สมรรถนะด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ 5) สมรรถนะด้านการสื่อสาร การคิดเชิงตัวเลข และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และ 6) สมรรถนะด้านทักษะปฏิบัติในงานบริการและการท่องเที่ยว โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่าแบบลิเคิร์ต (Likert Scale) 5 ระดับ ตั้งแต่มากที่สุดถึงน้อยที่สุด แบบสอบถามได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และมีค่าความเที่ยง (Reliability) เท่ากับ 0.96 ตอนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ประกอบการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการกับการทำงาน (WIL) ให้สอดคล้องกับผลลัพธ์การเรียนรู้และสมรรถนะผู้เรียนตามแนวทาง OBE

3.2 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนเชิงบูรณาการกับการทำงาน (Work-Integrated Learning: WIL) จากภายนอก อาจารย์ประจำหลักสูตร และศิษย์เก่า สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการบริการ วิทยาลัยชุมชนสตูล การเก็บข้อมูลใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยกำหนดประเด็นคำถามเพื่อรวบรวมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการศึกษาเชิงผลลัพธ์ (Outcome-Based Education: OBE) ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning Outcomes) ที่สะท้อนสมรรถนะสำคัญของผู้สำเร็จการศึกษา ทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรม ความรู้ ทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร และทักษะปฏิบัติในสาขาวิชาชีพ โดยผลจากการสนทนากลุ่มจะนำมาวิเคราะห์เพื่อสังเคราะห์เป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนเชิงบูรณาการกับการทำงาน (WIL) ให้เชื่อมโยงกับผลลัพธ์การเรียนรู้และ

สมรรถนะของผู้เรียนตามแนวทาง OBE อันนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรที่มีคุณภาพและตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานอย่างแท้จริง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลรวบรวยโดยดำเนินการติดต่อ ประสานงานกับสถานประกอบการ และกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการในธุรกิจโรงแรม ท่องเที่ยว และธุรกิจบริการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ในจังหวัดภูเก็ต กระบี่ สุราษฎร์ธานี พังงา สงขลา ตรัง และสตูล ในการแจกแบบสอบถามด้วยตนเอง จำนวน 38 ชุด และตอบแบบสอบถามออนไลน์ จำนวน 40 ชุด เพื่อความรวดเร็วในการเก็บข้อมูล หลังจากได้ข้อมูลระดับความคิดเห็นของกลุ่มผู้ประกอบการ ผู้วิจัยได้กำหนดจัดสนทนากลุ่ม (focus group discussion) จำนวน 1 ครั้ง กับผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการการเรียนการสอนกับการทำงานจากภายนอก อาจารย์ประจำหลักสูตรและศิษย์เก่า สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการบริการ วิทยาลัยชุมชนสตูล เพื่อหาแนวทางและรูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการเรียนการสอนกับการทำงานโดยกำหนดประเด็นสนทนา

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ ได้แก่ ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสอบถามความต้องการสถานประกอบการต่อคุณลักษณะผู้สำเร็จการศึกษาที่พึงประสงค์ของอนุปริญญาศิลปศาสตร์ สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการบริการ วิทยาลัยชุมชนสตูล โดยคำนวณค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และใช้เกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ยของมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีรายละเอียด ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

4.21 - 5.00 หมายถึง ระดับความต้องการ มากที่สุด

3.41 - 4.20 หมายถึง ระดับความต้องการ มาก

2.61 - 3.40 หมายถึง ระดับความต้องการ ปานกลาง

1.81 - 2.60 หมายถึง ระดับความต้องการ น้อย

1.00 - 1.80 หมายถึง ระดับความต้องการ น้อยที่สุด

จากนั้นนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยวิธีวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) จากผลการเรียนรู้คุณลักษณะผู้สำเร็จการศึกษาที่พึงประสงค์ 6 ด้าน คือ 1) สมรรถนะด้านคุณธรรม จริยธรรม 2) สมรรถนะด้านความรู้เชิงวิชาชีพ 3) สมรรถนะด้านการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ 4) สมรรถนะด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ 5) สมรรถนะด้านการสื่อสาร การคิดเชิงตัวเลข และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และ 6) สมรรถนะด้านทักษะปฏิบัติในงานบริการและการท่องเที่ยว ผลการเรียนรู้เพื่อนำเสนอแนวทางในการจัดการรูปแบบการเรียนการสอนเชิงบูรณาการกับการทำงาน (WIL)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการของสถานประกอบการต่อคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของหลักสูตรอนุปริญญาศิลปะศาสตร์ สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการบริการ วิทยาลัยชุมชนสตูล ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการของสถานประกอบการต่อคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของหลักสูตรอนุปริญญาศิลปศาสตร์ สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการบริการ วิทยาลัยชุมชนสตูล โดยภาพรวม

คุณลักษณะผู้สำเร็จการศึกษาที่พึงประสงค์	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความต้องการ
1. ด้านสมรรถนะด้านคุณธรรม จริยธรรม	4.60	0.65	มากที่สุด
2. ด้านสมรรถนะด้านความรู้เชิงวิชาชีพ	4.54	0.60	มากที่สุด
3. ด้านสมรรถนะด้านการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์	4.49	0.58	มากที่สุด
4. ด้านสมรรถนะด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ	4.58	0.57	มากที่สุด
5. ด้านสมรรถนะด้านการสื่อสาร การคิดเชิงตัวเลข	4.52	0.64	มากที่สุด
6. ด้านสมรรถนะด้านทักษะปฏิบัติในงานบริการและการท่องเที่ยว	4.56	0.72	มากที่สุด
ภาพรวมความต้องการของสถานประกอบการ	**4.55**	**0.63**	**มากที่สุด**

จากข้อมูลในตารางที่ 1 สามารถสรุปได้ว่า สถานประกอบการมีความต้องการคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตรอนุปริญญาศิลปะศาสตร์ สาขาการท่องเที่ยวและการบริการในระดับ มากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยรวม 4.55 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.63 ซึ่งสะท้อนถึงความคาดหวังของสถานประกอบการที่ค่อนข้างสูงต่อสมรรถนะของผู้สำเร็จการศึกษาในภาพรวม เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า สมรรถนะด้านคุณธรรมและจริยธรรมเป็นด้านที่ได้รับความสำคัญสูงสุด ($\bar{x}$ = 4.60, S.D. = 0.65) รองลงมาคือ สมรรถนะด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการมีความรับผิดชอบ ($\bar{x}$ = 4.58, S.D. = 0.57) และสมรรถนะด้านทักษะปฏิบัติในงานบริการและการท่องเที่ยว ($\bar{x}$ = 4.56, S.D. = 0.72) ตามลำดับ ส่วนด้านความรู้เชิงวิชาชีพ ($\bar{x}$ = 4.54, S.D. = 0.60) และสมรรถนะด้านการสื่อสารและการคิดเชิงตัวเลข ($\bar{x}$ = 4.52, S.D. = 0.64) อยู่ในระดับความต้องการที่ใกล้เคียงกัน ขณะที่สมรรถนะด้านการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับด้านอื่น ($\bar{x}$ = 4.49, S.D. = 0.58) แต่ยังอยู่ในระดับความต้องการ “มากที่สุด” เช่นกัน

จากผลการศึกษาจากสถานประกอบการได้ให้ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการเพิ่มเติมว่า สถาบันการศึกษาควรดำเนินการดังต่อไปนี้ 1) เพิ่มระยะเวลาและคุณภาพของการฝึกงานเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงและพัฒนาทักษะการทำงานอย่างมืออาชีพ 2) เน้นทักษะภาคปฏิบัติและสถานการณ์จำลองจริงเพื่อเสริมการตัดสินใจ การทำงานเป็นทีม และการสื่อสารในงานบริการ 3) พัฒนาทักษะการสื่อสารหลายภาษา เช่น อังกฤษและจีน เพื่อเพิ่มศักยภาพในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม 4) ขยายความร่วมมือกับเครือข่ายธุรกิจท่องเที่ยวระดับ

นานาชาติเพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงและมีสมรรถนะระดับสากล และ 5) เสริมทักษะความคิดเชิงผู้ประกอบการผ่านโครงงานและการจำลองธุรกิจ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และความรับผิดชอบในการประกอบอาชีพอย่างยั่งยืน

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับความต้องการของสถานประกอบการต่อคุณลักษณะผู้สำเร็จการศึกษาที่พึงประสงค์ พบว่า สถานประกอบการให้ความสำคัญสูงสุดกับ สมรรถนะด้านคุณธรรมและจริยธรรม ($\bar{X}$ = 4.60, S.D. = 0.65) รองลงมาคือ สมรรถนะด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ($\bar{X}$ = 4.58, S.D. = 0.57) และ สมรรถนะด้านทักษะปฏิบัติในงานบริการและการท่องเที่ยว ($\bar{X}$ = 4.56, S.D. = 0.72) ตามลำดับ ผู้วิจัยจึงนำผลการวิเคราะห์ดังกล่าวไปใช้เป็นกรอบในการจัดการสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนเชิงบูรณาการกับการทำงาน อาจารย์ประจำหลักสูตร และศิษย์เก่าสาขาวิชาการท่องเที่ยวและการบริการ จำนวน 8 คน เพื่อสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาหลักสูตรอนุปริญญาให้สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการศึกษาเชิงผลลัพธ์ (Outcome-Based Education: OBE) พบว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาแบบ WIL ควรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning Outcomes) ที่สะท้อนสมรรถนะอาชีพและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของบัณฑิตในศตวรรษที่ 21 โดยมีแนวทางสำคัญดังนี้ 1) การจัดการเรียนการสอนเชิงบูรณาการกับการทำงานในรูปแบบ Placement or Practicum จัดให้ผู้เรียนได้ออกฝึกปฏิบัติงานจริงในสถานประกอบการหลังจากผ่านการเรียนในรายวิชาพื้นฐาน เพื่อเชื่อมโยงความรู้เชิงทฤษฎีกับการปฏิบัติจริงในสภาพแวดล้อมของธุรกิจบริการ เช่น โรงแรม บริษัทนำเที่ยว หรือศูนย์บริการนักท่องเที่ยว โดยกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning Outcomes) ที่สะท้อนสมรรถนะเฉพาะตำแหน่ง เช่น การให้บริการลูกค้า การจัดการความปลอดภัย และการบริหารงานหน้าเคาน์เตอร์ เพื่อเสริมสร้างความพร้อมของผู้เรียนก่อนเข้าสู่ตลาดแรงงานจริง 2) การพัฒนาผู้เรียนตามแนว OBE ให้มีสมรรถนะครบด้าน การจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนมีสมรรถนะรอบด้าน ทั้งด้านความรู้ทางวิชาชีพ ทักษะการสื่อสาร จิตบริการ และคุณธรรมจริยธรรม โดยเน้นการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การทำงานเป็นทีม การสื่อสารหลายภาษา และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ผู้เรียนควรมีโอกาสพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning) และการปรับตัวต่อสถานการณ์การทำงานจริง เพื่อให้สามารถทำงานในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการได้อย่างคล่องแคล่วและมีจรรยาบรรณในวิชาชีพ 3) การกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning Outcomes) ที่สอดคล้องกับกรอบแนวคิด OBE ผลลัพธ์การเรียนรู้ของหลักสูตรควรถูกกำหนดอย่างชัดเจนใน 3 มิติหลัก ได้แก่ 3.1) ด้านความรู้ (Knowledge) เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจหลักการจัดการธุรกิจบริการและการท่องเที่ยว 3.2) ด้านทักษะ (Skills) ทั้งทักษะปฏิบัติการจริง การคิดเชิงระบบ และการแก้ปัญหา และ 3.3) ด้านคุณลักษณะ (Attitudes) เช่น ความรับผิดชอบ ความมีวินัย จิตบริการ และการทำงานร่วมกับผู้อื่นซึ่งทั้งหมดต้องสอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการในท้องถิ่นและระดับภูมิภาค 4) การวางแผนกลยุทธ์การสอนที่เน้นผลลัพธ์เป็นฐาน (Outcome-Based Teaching Strategies) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ควรใช้กลยุทธ์ที่หลากหลายและเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เช่น การเรียนรู้โดยใช้โครงงาน (Project-Based Learning), การเรียนรู้ผ่านปัญหา (Problem-Based Learning), การจำลองสถานการณ์ (Simulation-Based Learning) และการเรียนรู้จากชุมชน (Community-Based Learning) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะการคิดเชิง

วิเคราะห์ การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาในสถานการณ์จริง 5) การประเมินผลแบบเน้นสมรรถนะ (Competency-Based Assessment) การประเมินผลผู้เรียนควรมุ่งวัดความสามารถจริงในการปฏิบัติงานมากกว่าการท่องจำ โดยใช้การประเมินต่อเนื่อง (Continuous Assessment) และการประเมินจากสภาพจริง (Authentic Assessment) ทั้งจากอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ประกอบการ เพื่อสะท้อนความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของผู้เรียนตามสมรรถนะที่หลักสูตรกำหนด 6) การเสริมสร้างสมรรถนะอาจารย์และผู้สอน (Instructor Competency Development) อาจารย์ผู้สอนควรได้รับการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด OBE และ WIL เช่น การออกแบบแผนการสอนเชิงผลลัพธ์ การประเมินตามสมรรถนะ และการนิเทศการฝึกงานอย่างมีคุณภาพ เพื่อให้สามารถทำหน้าที่เป็น “โค้ช” ที่ช่วยพัฒนาผู้เรียนสู่เป้าหมายการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ 7) การขยายเครือข่ายความร่วมมือ (Collaborative Network Expansion) สร้างความร่วมมืออย่างเป็นระบบกับสถานประกอบการ หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรชุมชน เพื่อร่วมกันวางแผน พัฒนาหลักสูตร และจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ เช่น การฝึกประสบการณ์ การอบรมร่วม และการจัดนิทรรศการผลงานนักศึกษา โดยให้ผู้ประกอบการมีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตบัณฑิตตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ 8) การจัดสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ (Learning Support System) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เช่น ห้องปฏิบัติการโรงแรม ศูนย์จำลองการบริการท่องเที่ยว ห้องเรียนอัจฉริยะ (Smart Classroom) และระบบฐานข้อมูลการฝึกงานออนไลน์ เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะในสภาพใกล้เคียงกับสถานการณ์จริงก่อนออกสู่สนามปฏิบัติ 9) การสื่อสารและเผยแพร่ผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning Outcome Communication) จัดให้มีระบบสื่อสารผลลัพธ์การเรียนรู้ที่โปร่งใสและเข้าถึงได้ระหว่างผู้เรียน ผู้สอน และสถานประกอบการ เพื่อให้ทุกฝ่ายเข้าใจเป้าหมายการเรียนรู้ตรงกัน รวมถึงการรายงานผลการประเมินสมรรถนะต่อสถานประกอบการ เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง และ 10) การประกันคุณภาพและการพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง (Continuous Quality Improvement) กำหนดกระบวนการติดตาม ประเมิน และปรับปรุงหลักสูตรอย่างเป็นระบบ โดยใช้ข้อมูลจากผลการประเมินสมรรถนะผู้เรียน ความพึงพอใจของสถานประกอบการ และข้อเสนอแนะจากศิษย์เก่า เพื่อยกระดับคุณภาพหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ วิสัยทัศน์ของวิทยาลัยชุมชน และความต้องการของตลาดแรงงานทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับสากล

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัย รูปแบบการจัดการศึกษาแบบบูรณาการกับการทำงาน (WIL) ของอนุปริญญาศิลปศาสตร์ สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการบริการ อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สถานประกอบการให้ความสำคัญสูงสุดกับสมรรถนะด้านคุณธรรมและจริยธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และมารยาทในงานบริการ รองลงมาคือสมรรถนะด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ซึ่งเน้นการสื่อสาร การทำงานเป็นทีม และมนุษยสัมพันธ์ที่ดี นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับทักษะปฏิบัติในงานบริการและการท่องเที่ยว สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการศึกษาเชิงผลลัพธ์ (OBE) ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม ความรู้ และทักษะปฏิบัติ เพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษาทำงานได้จริงอย่างมีคุณภาพในภาคธุรกิจบริการและการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับ ปรียาพร พิชิตรานนท์ และคณะ ได้ทำการศึกษา

แนวทางการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเชิงบูรณาการกับการทำงาน (WIL) หลักสูตรศิลปะศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ผลการศึกษาพบว่า ความต้องการของสถานประกอบการต่อคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์โดย ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านคุณธรรม จริยธรรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ (ปรียาพร พิชิตรานนท์ และคณะ , 2566) เช่นเดียวกับงานวิจัยของ อาจารีย์ ประจวบเหมาะและคณะ ที่พบว่า ผู้ประกอบการในสายบริการมองว่าคุณธรรมและจิตบริการเป็นสมรรถนะสำคัญของบัณฑิต (อาจารีย์ ประจวบเหมาะ และคณะ, 2564)

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า แนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาแบบบูรณาการกับการทำงาน (Work-Integrated Learning: WIL) ภายใต้แนวคิดการจัดการศึกษาเชิงผลลัพธ์ (Outcome-Based Education: OBE) ควรมุ่งเน้นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงการเรียนรู้เชิงทฤษฎีกับการปฏิบัติงานจริงในสถานประกอบการ โดยกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning Outcomes) ที่ชัดเจนและสะท้อนสมรรถนะอาชีพที่สถานประกอบการให้ความสำคัญ ผลการสังเคราะห์จากการสนทนากลุ่ม ซึ่งใช้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเป็นกรอบ พบว่า แนวทาง WIL ที่เหมาะสมควรให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในการทำงาน ความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการพัฒนาทักษะปฏิบัติจริงในสาขาการท่องเที่ยวและการบริการผ่านประสบการณ์ตรงในสถานประกอบการ แนวคิดการเรียนรู้เชิงบูรณาการกับการทำงาน (Work-Integrated Learning: WIL) เป็นกระบวนการจัดการศึกษาที่เชื่อมโยงการเรียนรู้เชิงทฤษฎีในห้องเรียนเข้ากับประสบการณ์วิชาชีพในสถานประกอบการ โดยเกิดจากความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาและองค์กรภายนอกในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันในรูปแบบที่หลากหลาย อาทิ การฝึกงาน การสหกิจศึกษา การบริการสังคม หรือการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ (Kramer, M. & Usher, A., 2011) การจัดการเรียนรู้ในลักษณะดังกล่าวมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความพร้อมด้านอาชีพของผู้เรียน โดย Harvey, L. et al. ได้กล่าวว่า ประสบการณ์ทำงานระหว่างศึกษาเป็นปัจจัยที่ช่วยเพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพของผู้เรียนหลังสำเร็จการศึกษา (Harvey, L. et al., 1998) นอกจากนี้ Knight, J. กล่าวว่า WIL เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาทักษะวิชาชีพและความพร้อมในการทำงาน โดยทำให้สถานประกอบการทำหน้าที่เป็นสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ทางทฤษฎีกับการปฏิบัติจริง ตลอดจนพัฒนาความเข้าใจบริบทการทำงานและวัฒนธรรมวิชาชีพได้อย่างลึกซึ้ง ส่งผลให้ผู้เรียนมีสมรรถนะทางวิชาชีพที่ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Knight, J., 2007) ทั้งนี้ Patrick, C. et al. ที่สรุปว่าการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการกับการทำงาน (WIL) เป็นรูปแบบที่สร้างประโยชน์ร่วมให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ทั้งนักศึกษา สถาบันการศึกษา สถานประกอบการ สมาคมวิชาชีพ และภาครัฐ โดยช่วยเสริมสร้างสมรรถนะทางวิชาชีพและเพิ่มโอกาสในการจ้างงานของผู้เรียน (Patrick, C. et al., 2008) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ จารุวัฒน์ สอนมนต์ และคณะ ที่พบว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบ WIL ของคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นถึงการยอมรับในประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้รูปแบบดังกล่าว (จารุวัฒน์ สอนมนต์ และคณะ, 2568) นอกจากนี้ ผลการศึกษาของ อลงกต ยะไวทย์ และคณะ ที่สรุป ว่าการจัดการเรียนรู้แบบ WIL ในระดับมัธยมศึกษา ช่วยพัฒนาทักษะปฏิบัติจริง ควบคู่กับความสามารถในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของผู้เรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ผ่าน

ประสบการณ์จริงเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนในทุกระดับการศึกษา (อลงกต ยะไวทย์ และคณะ, 2561) ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Kolb, D. A. ที่สนับสนุนให้การจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการกับการทำงาน (Work-Integrated Learning: WIL) เป็นกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) ที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง สะท้อนคิด และเชื่อมโยงประสบการณ์กับทฤษฎี เพื่อสร้างองค์ความรู้และพัฒนาสมรรถนะรอบด้าน เมื่อนำมาประยุกต์ใช้ภายใต้แนวคิด Outcome-Based Education (OBE) การจัดการเรียนรู้แบบ WIL ควรมุ่งผลลัพธ์ที่ชัดเจน ครอบคลุมความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ พร้อมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) การประเมินตามสมรรถนะจากสภาพจริง, การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันและสถานประกอบการ, และการปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงทฤษฎีกับการทำงานจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน (Kolb, D. A., 1984) ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวปฏิบัติของ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน ที่ดำเนินการสหกิจศึกษา (Co-operative Education) โดยให้นักศึกษาปฏิบัติงานเต็มเวลาในสถานประกอบการจริงตามแนวคิด “เรียนจากการทำ” (Learning by Doing) เพื่อเสริมสร้างทักษะวิชาชีพและทัศนคติที่เหมาะสมกับโลกการทำงาน (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน, 2566) นอกจากนี้ ผลการศึกษาของ นิธิภักดิ์ กทิศาสตร์ และคณะ พบว่า การเตรียมความพร้อมผู้เรียน การบูรณาการความรู้กับการปฏิบัติ และการประเมินร่วมระหว่างสถาบันกับสถานประกอบการเป็นหัวใจสำคัญของ WIL (นิธิภักดิ์ กทิศาสตร์ และคณะ, 2564) ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พงศ์รัชต์ธวัช วิวังสู และคณะ พบว่า การมีส่วนร่วมของภาคอุตสาหกรรมมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน และเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการกับการทำงาน (Work-Integrated Learning: WIL) (พงศ์รัชต์ธวัช วิวังสู และคณะ, 2560) อีกทั้งสอดคล้องกับแนวคิดของ สมชาย เทพแสง และคณะ ที่กล่าวว่า การศึกษาที่เน้นผลลัพธ์ (Outcome-Based Education: OBE) เป็นแนวทางการจัดการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนบรรลุผลลัพธ์ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยพัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติอย่างครบถ้วน แนวคิดนี้เน้นความยืดหยุ่นทั้งด้านรูปแบบการเรียนรู้ การวัดผล และเวลามุ่งออกแบบการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และให้ความสำคัญกับความชัดเจนของเป้าหมายการเรียนรู้ (Learning Outcomes) เพื่อยกระดับคุณภาพการสอน ส่งเสริมการเรียนรู้ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล และเตรียมความพร้อมของผู้เรียนสำหรับการประกอบอาชีพในอนาคต (สมชาย เทพแสง และคณะ, 2566)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยได้สังเคราะห์แนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาแบบบูรณาการกับการทำงาน (Work-Integrated Learning: WIL) ภายใต้แนวคิดการจัดการศึกษาเชิงผลลัพธ์ (Outcome-Based Education: OBE) โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะที่แท้จริงทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง (Learning by Doing) และการประเมินจากผลลัพธ์จริง (Authentic Assessment) รูปแบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 10 ประการ ได้แก่ 1) การจัดการเรียนรู้แบบ Placement หรือ Practicum ให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง 2) การพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะรอบด้านผ่าน Active และ Self-Directed Learning 3) การกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ชัดเจนในมิติของความรู้ ทักษะ และทัศนคติ 4) การใช้กล

ยุทธ์การสอนที่มุ่งผลลัพธ์ เช่น Project-Based Learning, Problem-Based Learning และ Simulation-Based Learning 5) การประเมินตามสมรรถนะจากสภาพจริง 6) การพัฒนาศักยภาพอาจารย์ผู้สอนให้สามารถนิเทศและออกแบบการสอนได้อย่างมีคุณภาพ 7) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา ภาคธุรกิจ และชุมชน 8) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้เสมือนจริง 9) การสื่อสารผลลัพธ์การเรียนรู้ให้ผู้เกี่ยวข้องเข้าใจเป้าหมายร่วมกัน และ 10) การประกันคุณภาพและปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง (Continuous Quality Improvement: CQI) ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อผลิตผู้สำเร็จการศึกษาอนุปริญญาที่มีศักยภาพในการทำงานจริง มีคุณธรรม จริยธรรม จิตบริการ และสามารถขับเคลื่อนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการบริการของไทยอย่างยั่งยืน ดังแสดงในภาพที่ 1

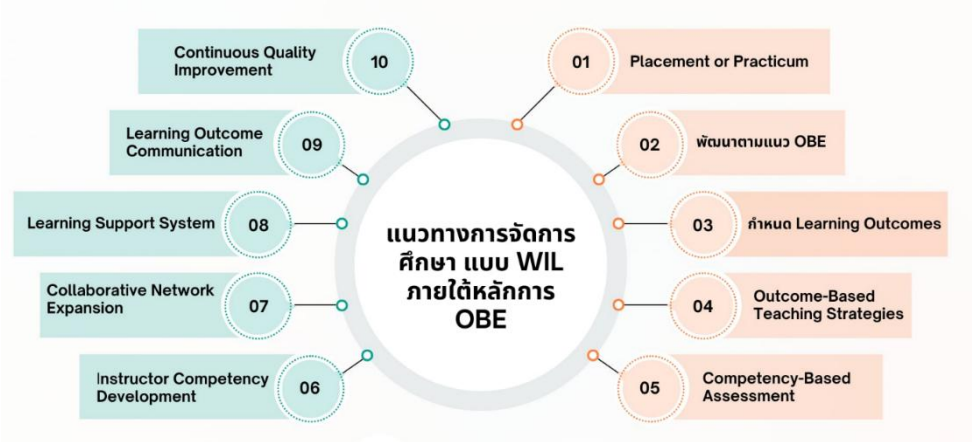

ภาพที่ 1 การจัดการศึกษาแบบบูรณาการกับการทำงาน (WIL) ภายใต้หลักการ OBE

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาแบบบูรณาการกับการทำงาน (Work-Integrated Learning: WIL) ของหลักสูตรอนุปริญญาศิลปศาสตร์สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการบริการ วิทยาลัยชุมชนสตูล พบว่า ผู้เรียนมีความต้องการเข้าร่วมการฝึกประสบการณ์ในสถานประกอบการมากที่สุด เนื่องจากการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงช่วยเพิ่มทักษะ ความมั่นใจ และความพร้อมต่อการทำงาน ขณะที่สถานประกอบการให้ความสำคัญกับบัณฑิตที่มีคุณธรรม จริยธรรม ความรับผิดชอบ และทักษะการสื่อสารหลายภาษา โดยเฉพาะด้านภาษาอังกฤษและภาษาจีน รวมถึงเสนอให้เพิ่มระยะเวลาและคุณภาพของการฝึกงาน เน้นภาคปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี และขยายความร่วมมือกับภาคธุรกิจการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ เพื่อยกระดับสมรรถนะของผู้เรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ผลการสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหารสถานประกอบการ อาจารย์ประจำหลักสูตร และศิษย์เก่า ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาหลักสูตรควรดำเนินการภายใต้แนวคิดการจัดการศึกษาเชิงผลลัพธ์ (Outcome-Based Education: OBE) ที่เน้นการสร้างผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning Outcomes) ที่สะท้อนสมรรถนะจริงของผู้เรียนในบริบทอาชีพด้านการท่องเที่ยวและบริการ โดยมีแนวทางสำคัญ 10 ประการ ได้แก่ 1) การจัดการเรียนรู้ในรูปแบบ Placement หรือ Practicum เพื่อให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติงานจริงในสถานประกอบการ 2) การพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะครบทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 3) การกำหนด

ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ชัดเจนและสามารถวัดผลได้จริง 4) การวางกลยุทธ์การสอนแบบเน้นผลลัพธ์ เช่น Project-Based Learning หรือ Simulation-Based Learning 5) การประเมินผลตามสมรรถนะ (Competency-Based Assessment) 6) การเสริมสร้างศักยภาพอาจารย์ผู้สอนให้สามารถจัดการเรียนรู้ตามแนว OBE ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 7) การขยายเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา ภาคธุรกิจ และหน่วยงานภาครัฐ 8) การจัดสภาพแวดล้อมและสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการฝึกปฏิบัติจริง 9) การสื่อสารและเผยแพร่ผลลัพธ์การเรียนรู้ระหว่างผู้เรียน ผู้สอน และสถานประกอบการ และ 10) การประกันคุณภาพและปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่องตามหลักการของ OBE จากผลการวิจัย ผู้วิจัยเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 3 ประการ ได้แก่ 1) ควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรอนุปริญญาให้สอดคล้องกับกรอบสมรรถนะและความต้องการของตลาดแรงงาน 2) ควรพัฒนาแผนการเรียนรู้และการฝึกประสบการณ์ที่บูรณาการระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ โดยใช้ระบบการประเมินแบบ Authentic Assessment เพื่อสะท้อนศักยภาพของผู้เรียนได้จริง และ 3) ควรขยายความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชุมชน เพื่อร่วมกันออกแบบหลักสูตร การฝึกงาน และกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่ตอบโจทย์อุตสาหกรรมการบริการและการท่องเที่ยว ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต ได้แก่ 1) ควรศึกษาแนวทางพัฒนาหลักสูตรที่บูรณาการทักษะภาษา เทคโนโลยี และนวัตกรรมบริการ เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนสู่มาตรฐานสากล และ 2) ควรขยายผลการศึกษาสู่สาขาอื่นที่มีลักษณะการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ เพื่อสร้างต้นแบบ WIL-OBE Model ที่เพื่อสร้างต้นแบบ WIL-OBE Model ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรระดับอนุปริญญาและอุดมศึกษา ให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2562). นโยบายและยุทธศาสตร์การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2563-2570. เรียกใช้เมื่อ 10 สิงหาคม 2568 จาก https://www.mhesi.go.th/index.php/stg-policy/930-2563-2570.html

จารุวัฒน์ สอนมนต์ และคณะ. (2568). ศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการกับการทำงานของคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ตามทัศนะของผู้มีส่วนได้เสีย. วารสารวิชาการ ปขมท, 14(1), 2-13.

นิธิภักดิ์ กทิศาสตร์ และคณะ. (2564). แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาแบบบูรณาการระหว่างการทำงานกับการเรียนการสอน สำหรับสาขาวิชาธุรกิจดิจิทัล คณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยมหาสารคาม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

ปรียาพร พิชิตรานนท์ และคณะ . (2566). แนวทางการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเชิงบูรณาการกับการทำงาน (WIL) หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ใน การประชุมวิชาการระดับชาติ ราชภัฏเลยวิชาการ ครั้งที่ 9. เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

พงศ์รัชต์ธวัช วิวังสู และคณะ. (2560). แนวทางการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการการเรียนรู้กับการทำงาน (WIL) สำหรับภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. วารสารวิชาการและวิจัย มทร.พระนคร สาขามนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์, 2(2), 1-9.

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน. (2566). คู่มือการจัดการเรียนการสอนเชิงบูรณาการกับการทำงาน(Work-Integrated Learning: WIL). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน.

วิสุทธิณี ธานีรัตน์. (2564). ประสิทธิผลของรูปแบบจัดการเรียนการสอนเชิงบูรณาการกับการทำงาน (WIL) กรณีศึกษา รายวิชาการจัดทำโครงการและวิเคราะห์โครงการ. วารสารการศึกษาและนวัตกรรมการเรียนรู้, 1(2), 141-156.

สมชาย เทพแสง และคณะ. (2566). การศึกษาที่เน้นผลลัพธ์ Outcome-based Education (OBE): กุญแจสำคัญในการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นนักเรียนเป็นหลัก. วารสารสหวิทยาการวิจัยและนวัตกรรมการศึกษา, 2(1), 39-52.

อลงกต ยะไวทย์ และคณะ. (2561). การสร้างระบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการการเรียนกับการทำงานสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6. สิกขา วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล, 5(1), 16-33.

อาจารีย์ ประจวบเหมาะ และคณะ. (2564). คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของผู้ใช้บัณฑิตคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม. วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น, 7(8), 11-26.

Harvey, L. et al. (1998). Work experience: Expanding opportunities for learning. Reading. Massachusetts: Addison-Wesley.

Knight, J. (2007). Instructional coaching: A partnership approach to improving instruction. Thous and Oaks, California: Corwin Press.

Kolb, D. A. (1984). Experiential learning: Experience as the source of learning and development. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.

Kramer, M. & Usher, A. (2011). Work-Integrated Learning and Career-Ready Students: Examining the Evidence. Toronto: Higher Education Strategy Associates.

Office of the National Economic and Social Development Council. (2020). Documents Assembly of the 2020 Annual Meeting. Bangkok: Office of the NATIONAL Economic and Social Development Board.

Patrick, C. et al. (2008). The WIL (Work Integrated Learning) report: A national scoping study. Sydney, Australia: Australian Learning and Teaching Council.

Pinkesorn, K. et al. (2017). Human capital: corporate human capital scorecard. Journal of Graduate Studies Valaya Alongkron Rajabhat University, 11(2), 193-202.

Yawai, A. et al. (2018). The establishment of work integrated learning system of the twelf th grade students. Sikkha Journal of Education, 5(1), 16-33.

บทความวิจัย

กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช*

STRATEGIC APPROACHES FOR ENHANCING PROFESSIONAL COMPETENCIES OF TEACHERS AND EDUCATION IN THE 21ST CENTURY AT LA-AI PHITTHAYANUSORN SCHOOL UNDER THE NAKHON SI THAMMARAT SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

ชวกร มณีโลกย์*, พณกฤษ บุญพบ, นพรัตน์ ชัยเรือง

Chawakorn Maneelok*, Phanagrid Boonpob, Nopparat Chairueng

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Educational Administration, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: Keem.maneelok@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันการพัฒนาสมรรถนะของครูและบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช 2) พัฒนากลยุทธ์ในการเสริมสร้างสมรรถนะดังกล่าว และ3) ตรวจสอบความเหมาะสมของกลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้น โดยงานวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 3 ระยะดังนี้ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการบริหารจัดการปัจจุบัน ผ่านการสำรวจกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 24 คน ประกอบด้วย ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา โดยใช้แบบสอบถามมาตรประมาณค่า 5 ระดับ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระยะที่ 2 พัฒนากลยุทธ์ด้วยการสัมภาษณ์เชิงกึ่งโครงสร้าง ตามแนวทาง สุนทรียะสาธก (AI) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 12 คน ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ และผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา เพื่อสร้างกลยุทธ์ด้วย SOAR Analysis นำไปสู่กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษา 6 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาครูต้นแบบด้านคุณธรรมวิชาชีพ 2) การส่งเสริมการทำงานเป็นทีมผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) 3) การเสริมสร้างการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนสมัยใหม่4) การยกระดับความสามารถทางวิชาการของครู 5) การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมและทักษะการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น 6) การส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมผ่านการวิจัยในชั้นเรียน ระยะที่ 3 ตรวจสอบความเหมาะสมของกลยุทธ์ โดยประเมินในมิติด้านความถูกต้อง ความเป็นไปได้ ความสอดคล้อง และประโยชน์ใช้สอย ผ่านการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 8 คน ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้เชี่ยวชาญศึกษานิเทศก์ และผู้แทนผู้ปกครอง ผลการวิจัยยืนยันว่ากลยุทธ์ทั้ง

* Received 5 December 2025; Revised 25 December 2025; Accepted 25 December 2025

6 ประการ มีความเหมาะสามารถนำไปใช้ได้จริงในการพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์

คำสำคัญ: สมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21, สุนทรียสาธก, ซออาร์

Abstract

The purposes of this research were to 1) examine the current conditions of competency development among teachers and educational personnel at La-Ai Phitthayanusorn School under the Secondary Educational Service Area Office Nakhon Si Thammarat. 2) develop strategies to enhance such competencies. and 3) examine the appropriateness of the developed strategies. This research was conducted in three phases. Phase 1 focused on investigating the current management practices through a survey of a sample group of 24 participants, consisting of school administrators, teachers, and educational personnel. A five-point Likert scale questionnaire was employed, and the data were analyzed using frequency, percentage, mean, and standard deviation. Phase 2 involved the development of strategies through semi-structured interviews based on the Appreciative Inquiry (AI) approach with 12 key informants, including members of the school board, the school director, deputy directors, heads of learning areas, and educational experts. The data were analyzed using SOAR Analysis, leading to the formulation of strategies for developing teacher and educational personnel competencies in six areas: 1) developing role-model teachers in professional ethics; 2) promoting teamwork through Professional Learning Communities (PLC); 3) enhancing the use of technology for modern teaching and learning; 4) strengthening teachers' academic competence; 5) developing participatory local curricula and flexible instructional management skills; and 6) promoting knowledge creation and innovation through classroom research. Phase 3 examined the appropriateness of the strategies by evaluating four dimensions—accuracy, feasibility, consistency, and utility-through interviews with eight experts, including school administrators, expert teachers, educational supervisors, and parent representatives.The research findings confirmed that all six strategies were appropriate and could be practically implemented to enhance the competencies of teachers and educational personnel in the 21st century at La-Ai Phitthayanusorn School.

Keywords: Teacher's Competencies in 21st Century, Appreciative Inquiry (AI), SOAR Analysis

บทนำ

ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการศึกษาเป็นกลไกหลักในการพัฒนาประเทศ ขับเคลื่อน การพัฒนาประเทศด้านการศึกษาภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ควบคู่ แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ภายใต้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และฉบับแก้ไขเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน การพัฒนาคุณภาพการศึกษา

จำเป็นต้องมีระบบการศึกษาและการจัดการระบบที่ดี มีคุณภาพและประสิทธิภาพในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านการบริหารจัดการ หลักสูตรการพัฒนาครูและบุคลากร การพัฒนาสื่อ และแหล่งการเรียนรู้ ตลอดจนการสร้างความร่วมมือและการประสานสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรต่าง ๆ ยุทธวิธีในการทำให้การจัดการศึกษามีคุณภาพได้ดีเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับระบบการประกันคุณภาพการศึกษาสิ่งเหล่านี้ได้ถูกระบุในกฎหมายรัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติการศึกษา ได้กำหนดจุดมุ่งหมาย และหลักการของการจัดการศึกษา ที่มุ่งเน้นในเรื่องคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา โดยกำหนดรายละเอียดไว้ในหมวด 3 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา ได้กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนา คุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ จุดมุ่งหมาย และหลักการของการจัดการศึกษา ที่มุ่งเน้นในเรื่อง คุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) บุคลากรถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในองค์กร ที่จะช่วยให้ภารกิจขององค์กรบรรลุเป้าหมายได้อย่างมี ประสิทธิภาพและเกิดการขับเคลื่อนไปข้างหน้าอย่างมั่นคง ซึ่งการบริหารทรัพยากรบุคคลภาครัฐแนวใหม่ในราชการ พลเรือนมีเป้าหมายสูงสุดเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพ และมีประสิทธิภาพ เกิดผลสัมฤทธิ์ แนวทางการพัฒนาบุคลากรภาครัฐของของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน รวมถึงมาตรการบริหารจัดการกำลังคนภาครัฐ (พ.ศ. 2562 - 2565) จากแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาบุคลากรของ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 ยกระดับสมรรถนะบุคลากรทุกระดับเพื่อการขับเคลื่อนการปฏิรูปภาครัฐ ในยุคดิจิทัลและภาวะชีวิตวิถี ถัดไป next normal (HR digitization) โดยมีแนวทางการพัฒนา ดังนี้ 1) พัฒนาความรู้ ทักษะ ทัศนคติ และกรอบความคิด และทักษะในการปฏิบัติงานยุคดิจิทัล ภาวะชีวิตวิถีถัดไปและรองรับการเปลี่ยนแปลง 2) พัฒนาสมรรถนะเฉพาะตามสายงาน (Functional Competency) ที่เหมาะสมกับบริบทของส่วนราชการเพื่อสร้างความเป็นมืออาชีพ และ 3) ส่งเสริมการพัฒนาทักษะดิจิทัล (Digital Skill) ที่เหมาะสมกับบทบาท ของระดับตำแหน่ง/ประเภทบุคลากร เพื่อขับเคลื่อนไปสู่ Smart government (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2567) สอดคล้องกับ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราชมีนโยบายและจุดเน้น ครู และบุคลากรทางการศึกษา มีคุณธรรมจริยธรรม และมีความก้าวหน้าในวิชาชีพ ดังนี้ต่อไปนี้ 1) พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้มีความรู้ สมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และการพัฒนานวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ 2) พัฒนาสมรรถนะศึกษานิเทศก์ในการนิเทศ และการชี้แนะ (Coaching) 3) พัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรทางการเรียนรู้ด้านภาษาอังกฤษ เทคโนโลยีดิจิทัล จิตวิญญาณความเป็นครู และทักษะที่จำเป็น 4) พัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้เป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์ พัฒนานวัตกรรมทางการบริหารสถานศึกษานำนโยบายสู่การปฏิบัติ และมีทักษะในการบริหารสถานการณ์ ซึ่งได้มีกลยุทธ์ที่ 3 ยกระดับคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 เป้าหมายที่ 3 ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี มีสมรรถนะ ความรู้ ความเชี่ยวชาญวิชาชีพ มีจรรยาบรรณและจิตวิญญาณความเป็นครู สอดคล้องกับกลยุทธ์ของโรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์ที่ 3 พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาสู่มืออาชีพ จุดเน้นด้านครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ ความสามารถและสมรรถนะตามมาตรฐานการปฏิบัติงานและมาตรฐานตำแหน่ง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช, 2567)

ทั้งนี้ทางโรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์ได้กำหนดวิสัยทัศน์ว่า “ภายในปี 2570 โรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณธรรมนำความรู้ มีสมรรถนะตาม หลักสูตรและทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 บริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพสู่มาตรฐานสากล เน้นการมี ส่วนร่วมทุกภาคส่วน ตามหลักธรรมาภิบาล น้อมนำศาสตร์พระราชาสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน” (โรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์, 2567) สมรรถนะของครูมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับประสิทธิผลของการสอน ครูที่มีสมรรถนะสูง จะสร้างบรรยากาศภายในห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน และดำเนินการสอนในชั้นเรียนได้อย่างมี ประสิทธิภาพ เพราะครูมีสมรรถนะต่าง ๆ อันได้แก่ ความรู้ด้านเนื้อหา การวางแผนการเรียนการสอน การสร้างแรงจูงใจให้กับนักเรียน ทักษะการนำเสนอ การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน การประเมินผลและการบริหาร จัดการห้องเรียน และใช้สมรรถนะเหล่านี้แบบบูรณาการในระดับที่เหมาะสม (พวงเพ็ญ อินทรประวัติ และคณะ, 2564) ดังนั้น เพื่อดำเนินการให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ที่ทางโรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์กำหนดไว้ การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์จึงมีความจำเป็นต้องมีความรู้ ทักษะ และสมรรถนะที่จำเป็นเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพสู่มาตรฐานสากล สอดคล้องกับพันธกิจของโรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์ข้อที่ 4 การส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความเชี่ยวชาญในการจัดการศึกษาที่สนองต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ที่สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศ ส่งผลให้เกิดกลยุทธ์ของโรงเรียนข้อที่ 2 การพัฒนากระบวนการบริหารและการจัดการ ซึ่งมีแนวทางการดำเนินการพัฒนาวิชากรที่เน้นคุณภาพผู้เรียนรอบด้านตามหลักสูตรสถานศึกษาและทุกกลุ่มเป้าหมาย พัฒนาครูและบุคลากรให้มีความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพ จัดระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้

ผู้วิจัยได้มองเห็นความสำคัญในการพัฒนาสมรรถนะของครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยสำรวจกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรของโรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์ เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนการบริหารเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากร เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อันจะช่วยส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช

2. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช

3. เพื่อตรวจสอบกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการวิจัย ออกเป็น 3 ระยะ โดยมีขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ประกอบด้วย

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันของสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ปีการศึกษา 2567 จำนวน 24 คน ซึ่งทั้งหมดเป็นผู้ให้ข้อมูลในครั้งนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในระยะที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช

การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในระยะที่ 1 โดยมีขั้นตอนดังนี้ 1) ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) สภาพปัจจุบันเกี่ยวกับสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช มีองค์ประกอบ 6 ด้าน 3) สร้างแบบสอบถามฉบับร่างเสนอคณะกรรมการที่ปรึกษาตรวจสอบความครอบคลุมเนื้อหาและความถูกต้องของการใช้สำนวนภาษาและข้อเสนอแนะพร้อมทั้งดำเนินการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องตามคำแนะนำ 5) นำแบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน 6) ดำเนินการนำเสนอแบบสอบถามต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อให้ข้อเสนอแนะและปรับปรุงแก้ไข 7) นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างของผู้บริหารครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช จนครบจำนวนที่กำหนดไว้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยมีการดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1) ขอหนังสือรับรองจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการแจกแบบสอบถาม และเก็บข้อมูลผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามด้วย Google Form และส่งไปยังสถานศึกษาของกลุ่มตัวอย่างผ่านระบบ E - office สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช 2) หลังจากส่งแบบสอบถามไปแล้ว 1 สัปดาห์ ผู้วิจัยทำการตรวจสอบจำนวนแบบสอบถามในระบบของ Google Form 3) หลังจากที่กลุ่มตัวอย่างส่งแบบสอบถามมาครบตามจำนวนแล้ว ผู้วิจัยได้ตรวจสอบจำนวนแบบสอบถามความถูกต้อง และความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูล จากนั้นนำผลที่ได้ไปวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ และนำไปสรุป อภิปลายผลการวิจัยและให้ข้อเสนอแนะตามลำดับ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปโดยมีการดำเนินการดังนี้ 1) ดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้คืนมาจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูล 2) นำข้อมูลในแบบสอบถาม ตอนที่ 1 มาตรวจสอบหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ทำการแปลผลข้อมูลในแต่ละข้อตามลำดับ 3) นำข้อมูลในแบบสอบถาม ตอนที่ 2 และ ตอนที่ 3

มาตรวจสอบหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) นำผลคะแนนเฉลี่ยที่ได้มาแปลผลเป็นความหมาย โดยแบ่งเป็น 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อคิดเห็น / ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงประเด็น (Content Analysis) และนำเสนอแบบพรรณนาโวหาร

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล 1) การหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต 2) การหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) 3) การหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถามดำเนินการโดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์หรือนิยามตัวแปรที่ต้องวัด (Index of Item Objective Congruence)

ระยะที่ 2 สร้างกลยุทธ์ในการพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนละอาย พิทยานุสรณ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช

ขั้นที่ 1 จัดลำดับความสำคัญของจุดแข็ง โอกาส แรงบัลดาลใจ และผลลัพธ์

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 2 คน ผู้อำนวยการโรงเรียนจำนวน 1 คน รองผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้โรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์ จำนวน 8 คน ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) จึงมีตัวแทนผู้ให้ข้อมูล จำนวน 12 คน เพื่อสร้างกลยุทธ์ในขั้นที่ 2 ต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนากลยุทธ์ทางเลือก

จากขั้นตอนที่ 1 การประเมินและจัดลำดับความสำคัญของจุดแข็ง โอกาส แรงบัลดาลใจ และผลลัพธ์ของการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช แล้วผู้วิจัยจึงดำเนินการใช้โมเดลวิเคราะห์ SOAR Analysis ในกระบวนการสุนทรียสาธก (AI) เพื่อสร้างกลยุทธ์ทางเลือกในการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) แบบการวิพากษ์ผู้ทรงคุณวุฒิเรื่อง กลยุทธ์ในการพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษา เกี่ยวกับลำดับความสำคัญของจุดแข็ง โอกาส แรงบัลดาลใจ และผลลัพธ์ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์ 2) โมเดลวิเคราะห์ SOAR Analysis ในกระบวนการสุนทรียสาธก (AI) เพื่อสร้างกลยุทธ์ทางเลือก

การสร้างเครื่องมือ 1) จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันที่ได้จากการสัมภาษณ์แล้วบันทึกลงแบบบันทึกผลการวิเคราะห์ข้อมูล 2) นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาสร้างแนวคำถามสุนทรียสาธก (AI) เกี่ยวกับลำดับความสำคัญของจุดแข็ง โอกาส แรงบัลดาลใจ และผลลัพธ์ ที่ส่งผลต่อครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์ 3) นำแบบการวิพากษ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เข้าปรึกษากับประธานที่ปรึกษาการวิจัยและกรรมการที่ปรึกษา

กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. นำแบบการวิพากษ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 2 คน ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน รองผู้อำนวยการโรงเรียน 1 คน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้โรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์ จำนวน 8 คน รวมผู้ให้ข้อมูล จำนวน 12 คน

2. ผู้วิจัยรับแบบการวิพากษ์ผู้ทรงคุณวุฒิคืนตามจำนวนที่ต้องการหลังจากที่นำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 15 วัน และนำมาตรวจสอบความครบถ้วน ถูกต้องของการตอบเพื่อเตรียมนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์กลยุทธ์ในการพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษา เกี่ยวกับลำดับความสำคัญของจุดแข็ง โอกาส แรงบัลดาลใจ และผลลัพธ์ ที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์ ที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อหาแนวทางการพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษา

ระยะที่ 3 ตรวจสอบกลยุทธ์ในการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช

ระยะที่ 3 นี้ดำเนินการโดยวิธีการสัมภาษณ์ จากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อรับฟังความคิดเห็นและดำเนินการตรวจสอบด้านความเหมาะสม (Propriety) ด้านความเป็นไปได้ (Feasibility) ด้านความสอดคล้อง (Congruity) และด้านความเป็นประโยชน์ (Utility) ของกลยุทธ์

ผู้ให้ข้อมูล

ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ประกอบด้วย จำนวน 8 คน ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 1 คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน อาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 1 คน หัวหน้าฝ่ายงานวิชาการ จำนวน 1 คน ครูระดับชำนาญการพิเศษขึ้นไป จำนวน 1 คน ศึกษานิเทศก์ จำนวน 1 คน ตัวแทนผู้ปกครอง จำนวน 1 คน

เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล

แบบการประเมินกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรของโรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช โดยใช้แบบประเมินกลยุทธ์ ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาตรวจสอบกลยุทธ์ ประกอบด้วย 4 ประการ ดังนี้ ด้านความเหมาะสม (Propriety), ด้านความเป็นไปได้ (Feasibility), ด้านความสอดคล้อง (Congruity) และด้านความเป็นประโยชน์ (Utility)

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำหนังสือขอความร่วมมือกับบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ถึงกลุ่มผู้ให้ข้อมูลพร้อมกับแบบประเมินความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์ สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราชเพื่อขอเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เพื่อตรวจสอบและยืนยันความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้องของกลยุทธ์ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากการแสดงความคิดเห็นและการให้ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญที่เข้าร่วมการสัมภาษณ์ เพื่อนำผลการวิเคราะห์เนื้อหา นำเสนอในรูปแบบตารางด้วยค่าร้อยละและบรรยายสรุปเป็นความเรียง และวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยนำข้อมูลมาสรุปเป็นตัวแปรที่ศึกษา

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องกลยุทธ์สมรรถนะครูและบุคลาการทางการศึกษาโรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันของการพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากร ทางการศึกษาโรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า สมรรถนะด้านคุณธรรมจริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 4.58) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. = 0.52) ส่วนสมรรถนะด้านนวัตกรรม และการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X}$ = 3.77) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. = 0.76) รายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 สมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์

สมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์	($\bar{X}$)	(S.D.)	ระดับการประเมิน
1. สมรรถนะด้านคุณธรรมจริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพ	4.58	0.52	มากสุด
2. สมรรถนะด้านการทำงานเป็นทีม	4.45	0.55	มาก
3. สมรรถนะด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ	4.21	0.66	มาก
4. สมรรถนะด้านความรู้	4.14	0.56	มาก
5. สมรรถนะด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้	4.09	0.65	มาก
6. สมรรถนะด้านนวัตกรรม ละการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้	3.77	0.76	มาก
สรุป	**4.20**	**0.62**	**มาก**

ระยะที่ 2 พัฒนากลยุทธ์ในการพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช การวิพากย์โดยใช้แนวคำถามสุนทรียสาธก (Appreciative inquiry) เพื่อค้นหาจุดแข็ง โอกาส แรงบัลดาลใจ และผลลัพธ์ของสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษา นำข้อมูลมาพัฒนากลยุทธ์ โดยใช้กรอบแนวคิด SOAR Analysis และการสะท้อนมุมมองของผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหาร สถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา วิเคราะห์เป็นกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราชเป็น 6 กลยุทธ์ดังนี้ กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาครูต้นแบบด้านคุณธรรมวิชาชีพครู, กลยุทธ์ที่ 2 ส่งเสริมการทำงานเป็น ทีมผ่านระบบชุมชนวิชาชีพครู (PLC), กลยุทธ์ที่ 3 ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ยุคใหม่, กลยุทธ์ที่ 4 พัฒนาศักยภาพทางวิชาการของครูอย่างต่อเนื่อง, กลยุทธ์ที่ 5 พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแบบมี ส่วนร่วมและทักษะการจัดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่น และกลยุทธ์ที่ 6 พัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรมผ่าน การวิจัยในชั้นเรียน

ระยะที่ 3 ตรวจสอบกลยุทธ์ในการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนละอายพิทยา นุสรณ์ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช การสัมภาษณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อรับฟังความคิดเห็นและดำเนินการตรวจสอบด้านความ เหมาะสม (Propriety) ด้านความเป็นไปได้ (Feasibility) ด้านความสอดคล้อง (Congruity) และด้าน ความเป็นประโยชน์ (Utility) ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 8 ท่านได้ตรวจสอบกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรทางการ ศึกษาโรงเรียนละอายพิทยนุสรณ์แต่ละด้านโดยได้ตรวจสอบยืนยันทั้ง 6 กลยุทธ์ ผลการตรวจสอบกลยุทธ์การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียน

ละอายพิทยานุสรณ์ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราชเพื่อตรวจสอบกลยุทธ์

ตารางที่ 2 ผลการตรวจสอบกลยุทธ์การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนละอาย พิทยานุสรณ์ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช

กลยุทธ์พัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์	ความเหมาะสม		ความเป็นไปได้		ความสอดคล้อง		ความเป็นประโยชน์	
	($\bar{x}$)	(S.D.)	($\bar{x}$)	(S.D.)	($\bar{x}$)	(S.D.)	($\bar{x}$)	(S.D.)
1. พัฒนาครูต้นแบบด้านคุณธรรมวิชาชีพครู	4.63	0.52	4.56	0.51	4.58	0.50	4.71	0.46
2. ส่งเสริมการทำงานเป็นทีมผ่านระบบชุมชนวิชาชีพครู (PLC)	4.50	0.53	4.44	0.55	4.47	0.52	4.58	0.49
3. ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ยุคใหม่	4.38	0.51	4.31	0.54	4.42	0.50	4.38	0.52
4. พัฒนาศักยภาพทางวิชาการของครูอย่างต่อเนื่อง	4.56	0.50	4.50	0.52	4.60	0.49	4.59	0.47
5. พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมและทักษะการจัดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่น	4.44	0.49	4.40	0.51	4.47	0.48	4.42	0.50
6. พัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรมผ่านการวิจัยในชั้นเรียน	4.69	0.47	4.66	0.48	4.70	0.45	4.68	0.46
สรุป	**4.53**	**0.50**	**4.47**	**0.51**	**4.54**	**0.49**	**4.56**	**0.48**

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่องกลยุทธ์พัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันของการพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากร ทางการศึกษาของโรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช เมื่อพิจารณาผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษาอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งมีระดับค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}$ = 4.58) แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของระบบการพัฒนาครูในโรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์ ซึ่งมีความพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและการเรียนรู้แห่งอนาคต ทั้งนี้สมรรถนะด้านนวัตกรรมและการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{x}$ = 3.77) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. = 0.76) สอดคล้องกับ ธาริณี จินดาธรรม ได้ศึกษากลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครู ได้ข้อสรุปไว้ว่า ด้านการวิเคราะห์สังเคราะห์และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน และ ด้านการ บริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้เพราะครูส่วนใหญ่เน้นการปฏิบัติงานในหน้าที่ คือ การสอนและการพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ หลักสูตร เนื้อหาสาระ และสื่อการเรียนรู้มักได้รับมาจากการที่ ส่วนกลางเป็นที่กำหนด ทำให้ครูขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ขาดทักษะในการวิเคราะห์ และ สังเคราะห์ส่วนการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้นั้น ครูยังมี จุดอ่อน ที่ควรได้รับการแก้ไขคือ การสร้างและพัฒนาหลักสูตร การใช้และพัฒนาสื่อนวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ความรู้ ความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ (ธาริณี จินดาธรรม, 2561)

ระยะที่ 2 พัฒนากลยุทธ์ในการพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษาของ โรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ผลการวิเคราะห์ข้อมูลใน

การสัมภาษณ์ การพัฒนากลยุทธ์ รายด้านสมรรถนะโดยใช้คำถามแบบสุนทรียสาธกเพื่อนำมาสร้างกลยุทธ์ในรูปแบบ SOAR Analysis ได้ 6 กลยุทธ์ ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1: พัฒนาครูต้นแบบด้านคุณธรรมวิชาชีพครู สมรรถนะด้านคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพครูมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 4.58, S.D. = 0.52) สะท้อนถึงการที่โรงเรียนให้ ความสำคัญต่อการปลูกฝังคุณธรรมในวิชาชีพครู โดยจัดโครงการ “ครูต้นแบบจริยธรรม” และเวที แลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ภายในชุมชนวิชาชีพครู (PLC) เพื่อส่งเสริมค่านิยม ความศรัทธา และความรับผิดชอบในวิชาชีพครู กลยุทธ์ที่ 2: ส่งเสริมการทำงานเป็นทีมผ่านระบบชุมชนวิชาชีพครู (PLC) สมรรถนะด้านการทำงานเป็นทีม ($\bar{X}$ = 4.45, S.D. = 0.55) อยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าครูในโรงเรียนมีการสื่อสาร ร่วมมือ และแลกเปลี่ยนความรู้กันอย่างต่อเนื่องเพื่อวางแผนจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ส่งเสริม ทักษะการฟัง การตัดสินใจร่วม และการเป็นผู้นำร่วมกัน โดยจัดกิจกรรม “ครูละอายแชร์ความรู้” ทุกเดือน กลยุทธ์ที่ 3: ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ยุคใหม่ สมรรถนะด้านคอมพิวเตอร์และ เทคโนโลยีสารสนเทศ ($\bar{X}$ = 4.21, S.D. = 0.66) อยู่ในระดับมาก โดยจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับ การใช้แอปพลิเคชันด้านการสอน และการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อวิเคราะห์ผู้เรียนและ ออกแบบการเรียนรู้เฉพาะบุคคล สนับสนุนการใช้ AI และ Big Data กลยุทธ์ที่ 4: พัฒนาศักยภาพทางวิชาการของครูอย่างต่อเนื่อง สมรรถนะด้านความรู้ ($\bar{X}$ = 4.14, S.D. = 0.56) อยู่ในระดับมาก สะท้อนถึงความสำเร็จของการส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครู โดยจัดทำ “แผนพัฒนารายบุคคล (IDP)” ควบคู่กับการส่งเสริมการอบรมของครูและบุคลากรทางการ ศึกษาโรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์ กลยุทธ์ที่ 5: พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมและทักษะการจัดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่น สมรรถนะด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.09, S.D. = 0.65) อยู่ในระดับมาก ร่วม โดยส่งเสริมการออกแบบหลักสูตรและหน่วยการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครู ชุมชน และนักเรียน ให้มีความยืดหยุ่น และตอบสนองความต้องการของผู้เรียนทั้งในระดับรายบุคคลและระดับกลุ่ม กลยุทธ์ที่ 6: พัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรมผ่านการวิจัยในชั้นเรียน สมรรถนะด้านนวัตกรรมและการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{X}$ = 3.77, S.D. = 0.76) แสดงถึงช่องว่างที่ควรเร่งพัฒนา ทางโรงเรียนควรส่งเสริมให้ครูจัดทำ วิจัยในชั้นเรียน และนำผลมาใช้วิเคราะห์เพื่อออกแบบนวัตกรรมที่ตรงกับปัญหาและบริบทของผู้เรียน พร้อมสร้างคลังนวัตกรรมที่สามารถ นำไปขยายผลในระดับโรงเรียน มีการจัดตั้งทีมสนับสนุนด้านวิจัยและพัฒนาภายในโรงเรียน และ ส่งเสริมให้ครูเผยแพร่งานวิจัยและนวัตกรรมในเวทีวิชาการระดับเขตและระดับชาติเพื่อเป็นแนวทาง ในการพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นระบบ และมีนวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอนเพื่อเพิ่มศักยภาพของ ผู้เรียนอย่างหลากหลาย ทั้งนี้มีการศึกษาที่สอดคล้องกับกลยุทธ์พัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์ จากงานวิจัยของ ฉัตรวี ลิ้มสกุล ได้ทำการศึกษาไว้ว่า คุณลักษณะของครูดีที่ควรพัฒนาแก่ครูเพื่อให้ครู เข้าสู่ความเป็นครูดี ประกอบด้วยการพัฒนาใน 7 ด้าน ได้แก่ ด้านจิตใจ ด้านความเป็นครู ด้านความรู้ ด้านการทักษะการสอนและการวิจัย ด้านทักษะ การทำงาน ด้านหลักการครองตนและปรัชญาที่ใช้ใน การดำเนินชีวิต ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน (ฉัตรวี ลิ้มสกุล, 2562) ตรงกับผลการวิจัยของ มาลัยพร ก้านอินทร์ และนันทิยา น้อยจันทร์ ที่ได้สรุปไว้ว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นเครื่องมือสำคัญเพื่อขับเคลื่อนการเรียนรู้ในยุคปฏิรูปการศึกษารวมทั้ง ผู้บริหารสถานศึกษาถือเป็นผู้นำที่มีส่วนในการขับเคลื่อนองค์กรไปสู่เป้าหมายความสำเร็จ ทำให้ครูผู้สอนมีความรู้ในสิ่งที่

สอนเพิ่มขึ้น ได้รับการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ตลอดจนสมรรถนะอื่น ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน (มาลัยพร ก้านอินทร์ และนันทิยา น้อยจันทร์, 2565) การศึกษาของ Ghory, S. & Ghafory, H. ได้ศึกษาผลกระทบของเทคโนโลยีที่มีต่อกระบวนการเรียนรู้ในระบบการศึกษา โดยจากการสังเคราะห์ข้อมูลจากงานวิจัยหลายชิ้น พบว่าเทคโนโลยีมีอิทธิพลในเชิงบวกต่อการศึกษา อย่างชัดเจน ทั้งในด้านการเพิ่มพูนองค์ความรู้ การเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ และการกระตุ้นให้ผู้เรียนมี แรงจูงใจมากขึ้น (Ghory, S. & Ghafory, H., 2021) และจากการศึกษาของ Tirri, K. & Kuusisto, E. แนวทางหนึ่งที่เป็นรูปธรรมซึ่ง แสดงถึงความมุ่งมั่นของครูต่อวิชาชีพของตน คือ การกล่าวคำปฏิญาณของโคเมเนียส (Comenius' Oath) อันเปรียบได้กับคำปฏิญาณของนักศึกษาแพทย์เมื่อสำเร็จการศึกษา (Hippocratic Oath) การกล่าวคำปฏิญาณนี้ช่วยเน้นย้ำถึงจริยธรรมวิชาชีพในฐานะส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ทางวิชาชีพของครู (Tirri, K. & Kuusisto, E., 2022)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่องกลยุทธ์สมรรถนะครูและบุคลาการทางการศึกษาโรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราชในระยะที่ 1 สภาพปัจจุบันของการพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์ในศตวรรษที่ 21 เมื่อพิจารณาผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษา ที่อยู่ในระดับมากทุกด้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งมีระดับค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 4.58) สะท้อนถึงครูละบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์มีความตระหนัก และปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู รวมทั้งเป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมต่อการทำงานเป็นอย่างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับสมรรถนะด้านอื่น ๆ และสมรรถนะด้านนวัตกรรมและการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X}$ = 3.77) แสดงให้เห็นถึงการต้องการจะพัฒนาและได้รับการส่งเสริมของระบบการพัฒนาครูในโรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์ ซึ่งยังขาดความรู้ การรองรับการเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและการเรียนรู้แห่งอนาคตน้อยกว่าสมรรถนะด้านอื่น ๆ ในระยะที่ 2 นำข้อมูลจากการศึกษามาพัฒนากลยุทธ์โดยการวิพากษ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้วยแนวคำถามสุนทรียสาธกเพื่อหาจุดแข็ง โอกาส แรงบันดาลใจ และผลลัพธ์ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา เป็น 6 กลยุทธ์ดังนี้ กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาครูต้นแบบด้านคุณธรรมวิชาชีพครู, กลยุทธ์ที่ 2 ส่งเสริมการทำงานเป็น ทีมผ่านระบบชุมชนวิชาชีพครู (PLC), กลยุทธ์ที่ 3 ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ยุคใหม่, กลยุทธ์ที่ 4 พัฒนาศักยภาพทางวิชาการของครูอย่างต่อเนื่อง, กลยุทธ์ที่ 5 พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแบบมี ส่วนร่วมและทักษะการจัดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่น และกลยุทธ์ที่ 6 พัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรมผ่านการวิจัยในชั้นเรียน และในระยะที่ 3 ด้านความเหมาะสม (Propriety) ด้านความเป็นไปได้ (Feasibility) ด้านความสอดคล้อง (Congruity) และ ด้านความเป็นประโยชน์ (Utility) ทุกด้านเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย ดังนี้ ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ มีดังนี้ 1) ควรศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการดำเนินกลยุทธ์พัฒนาสมรรถนะครูเพิ่มเติม เช่น ผู้นำทางวิชาการ ทรัพยากร หรือวัฒนธรรมองค์กร 2) ควรศึกษาผลกระทบของกลยุทธ์ต่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนและความพึงพอใจของครูและบุคลากร เพื่อติดตามความต่อเนื่องของกลยุทธ์ 3) ควรศึกษากลยุทธ์ไปสู่กลุ่มโรงเรียนที่มีลักษณะต่างกัน เช่น โรงเรียนขนาดใหญ่ หรือ โรงเรียนในเมือง เพื่อเปรียบเทียบความเหมาะสมของกลยุทธ์ในแต่ละบริบท

และ 4) เนื่องจากบุคลากรของโรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์ ไม่เคยใช้การพัฒนากลยุทธ์ด้วยวิธี SOAR Analysis ดังนั้น ควรมีการเผยแพร่การวิเคราะห์กลยุทธ์ด้วย SOAR Analysis ทั่วถึงทุกโรงเรียน เพื่อให้บุคลากรมีความรู้และเข้าใจอย่างตรงกัน และ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งถัดไป มีดังนี้ 1) ควรศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพของกลยุทธ์ที่ใช้ SOAR กับกลยุทธ์ที่ใช้ SWOT หรือ TOWS เพื่อวัดผลด้านผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน 2) ควรศึกษาความยั่งยืนของกลยุทธ์ในระยะเวลา 3 - 5 ปี โดยใช้การประเมินผลตามตัวชี้วัดผลลัพธ์ของการพัฒนาครูและคุณภาพผู้เรียน และ 3) ควรศึกษาวิจัยไปสู่กลุ่มโรงเรียนในบริบทอื่น เช่น โรงเรียนในเขตเมือง หรือโรงเรียน ประจำตำบล เพื่อดูความแตกต่างของการนำกลยุทธ์ไปใช้

เอกสารอ้างอิง

ฉัตรวี ลิ้มสกุล. (2562). แนวทางการพัฒนาครูเพื่อเข้าสู่ความเป็นครูดี ระดับชั้นประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารมหาจุฬาวิชาการ, 7(1), 133-144.

ธาริณี จินดาธรรม. (2561). กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูโรงเรียนเทศบาล 1 (เวียงเชียงแสน) สังกัด เทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย. วารสารบริหารการศึกษา มศว, 15(28), 91-98.

พวงเพ็ญ อินทรประวัติ และคณะ. (2564). สมรรถนะของครู 4 ด้านที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนมากที่สุด. วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์, 22(1), 180-195.

มาลัยพร ก้านอินทร์ และนันทิยา น้อยจันทร์. (2565). ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ในสถานศึกษาสู่ความสำเร็จ. ใน รายงานการประชุม Graduate School Conference (1191-1197). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

โรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์. (2567). แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ปีการศึกษา 2567 - 2570 โรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์. นครศรีธรรมราช: โรงเรียนละอายพิทยานุสรณ์.

สำนักงานเขตพื้นทีการศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช. (2567). แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 - 2570 (ฉบับทบทวน). นครศรีธรรมราช: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช.

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2567). รายงานดัชนีทางการศึกษาระดับภาค 1-18 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. กรุงเทพมหานคร: สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัด กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

Ghory, S. & Ghafory, H. (2021). The impact of modern technology in the teaching and learning process. International Journal of Innovative Research and Scientific Studies, 4(3), 219-227.

Tirri, K. & Kuusisto, E. (2022). Teacher ethics: Theoretical framework and empirical research from Finland. Education Sciences, 12(4), 252. https://doi.org/10.3390/educsci12040252.

บทความวิจัย

การจัดการบำรุงรักษาเครื่องจักรในกระบวนการผลิตไส้กรองไอเสียรถยนต์*

MAINTENANCE MANAGEMENT OF MACHINERY IN THE AUTOMOTIVE EXHAUST FILTER PRODUCTION PROCESS

พัฒนพงษ์ สมไพร*, ศักดิ์ชาย รักการ, อัตภกร กลิ่นความดี, สำเริง เนตรภู่

Pattanapong Somprai*, Sakchai Rakkan, Atthakorn Klankwamdee, Samrerng Netphu

คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Engineering Faculty, Graduate School, Kasem Bundit University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: Pattanapong_333@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีที่มาจากปัญหาการหยุดขัดข้องบ่อยของเครื่องจักร D1 Coating ซึ่งเป็นจุดวิกฤตสำคัญในสายการผลิตไส้กรองไอเสียรถยนต์ จากข้อมูลย้อนหลัง 4 เดือนพบว่าเครื่องจักรมีอัตราการขัดข้องสูงถึง 9.02% ความพร้อมใช้งานเพียง 88.98% ค่า MTBF 2,200 นาที/ครั้ง และค่า MTTR 275 นาที/ครั้ง ส่งผลให้เกิดความสูญเสียด้านเวลา คุณภาพ และต้นทุนการผลิต การวิจัยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบำรุงรักษาเครื่องจักร และ 2) เพื่อวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาการขัดข้องของเครื่อง D1 Coating อย่างเป็นระบบ กระบวนการวิจัยประกอบด้วยการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลการหยุดเครื่อง การวิเคราะห์แนวโน้มความเสียหาย และการประยุกต์ใช้เครื่องมือคุณภาพ 7 ประการ (7 QC Tools) และแผนผังก้างปลาเพื่อระบุสาเหตุรากของปัญหา ผลพบว่าสาเหตุหลักมาจากสายพานที่หย่อนและหลุดจากมู่เลย์ รวมถึงแบริ่งที่ไม่ได้รับการบำรุงรักษาตามรอบเวลา ทำให้เกิดการสึกหรอและเพิ่มโอกาสการหยุดชะงักของเครื่องจักร จากนั้นได้พัฒนาแผนการบำรุงรักษาเชิงพยากรณ์ โดยสร้างแบบจำลองอนุกรมเวลา 3 วิธี ได้แก่ แบบองค์ประกอบ แบบฮอลต์–วินเทอร์ส และแบบดับเบิลเอ็กซ์โพเนนเชียล พร้อมประเมินค่าความคลาดเคลื่อนเพื่อเลือกแบบจำลองที่เหมาะสมที่สุด ผลการปรับปรุงพบว่าอัตราการขัดข้องลดลงเหลือ 0.04% ความพร้อมใช้งานเพิ่มขึ้นเป็น 99.98% ค่า MTTR ลดลงเหลือ 10 นาที/ครั้ง และค่า MTBF เพิ่มขึ้นเป็น 11,505 นาที/ครั้ง สะท้อนให้เห็นว่าการบูรณาการการบำรุงรักษาเชิงพยากรณ์และเชิงป้องกันช่วยเพิ่มความเสถียรของเครื่องจักรอย่างมีประสิทธิผล ข้อเสนอแนะคือควรพัฒนาระบบฐานข้อมูลการบำรุงรักษาแบบรวมศูนย์ และจัดรอบตรวจเชิงพยากรณ์อย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างความยั่งยืนให้ระบบบำรุงรักษาในระยะยาว

คำสำคัญ: การบำรุงรักษาเครื่องจักร, กระบวนการผลิต, ไส้กรองไอเสียรถยนต์

* Received 18 October 2025; Revised 26 December 2025; Accepted 26 December 2025

Abstract

This study originated from the recurring breakdowns of the D1 Coating machine, a critical point in the automotive exhaust filter production line. Analysis of four months of historical data indicated a high breakdown rate of 9.02%, machine availability of only 88.98%, a mean time between failures (MTBF) of 2,200 minutes per failure, and a mean time to repair (MTTR) of 275 minutes per failure. These conditions caused significant losses in production time, product quality, and operational costs. The objectives of this research were: 1) to enhance the maintenance efficiency of the machinery, and 2) to systematically analyze and resolve the breakdown problems of the D1 Coating machine. The research process involved verifying the accuracy of machine stoppage records, analyzing failure trends, and applying the Seven Quality Control Tools (7 QC Tools) along with a cause-and-effect diagram to identify root causes. The findings revealed that the main causes were belt loosening and slipping from the pulley, as well as bearings that were not maintained according to the appropriate schedule, resulting in accelerated wear and increased risk of machine downtime. To address these issues, a predictive maintenance plan was developed using three time-series forecasting models: decomposition, Holt–Winters exponential smoothing, and double exponential smoothing. Model accuracy was assessed to determine the most suitable approach. After implementation, the breakdown rate decreased to 0.04%, machine availability increased to 99.98%, MTTR decreased to 10 minutes per failure, and MTBF increased to 11,505 minutes per failure, indicating a substantial improvement in machine reliability. It is recommended that the factory establish a centralized maintenance database and implement regular predictive inspection cycles to strengthen the sustainability and long-term effectiveness of the maintenance system.

Keywords: Machinery Maintenance, Production Process, Automotive Exhaust Filter

บทนำ

อุตสาหกรรมยานยนต์เป็นหนึ่งในกลไกที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจโลกและเศรษฐกิจของประเทศไทยมาโดยตลอด โดยในปี 2565 มีมูลค่าทางเศรษฐกิจมากกว่า 2.95 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ (Wards Intelligence, 2023) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของอุตสาหกรรมดังกล่าวต่อระบบเศรษฐกิจโลก อีกทั้งอุตสาหกรรมนี้ยังมีโครงสร้างการผลิตที่ต้องพึ่งพาระบบเครื่องจักรเป็นหลัก ทำให้ประสิทธิภาพของเครื่องจักรและความพร้อมใช้งาน (Machine Availability) เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อผลผลิต คุณภาพสินค้า ต้นทุน และความสามารถในการแข่งขันของประเทศในตลาดโลก ตามแนวคิดการบำรุงรักษาทวีผลรวม (Total Productive Maintenance: TPM) เครื่องจักรที่มีความขัดข้องบ่อยครั้งจะทำให้เกิดการสูญเสียหลัก (Major Losses) ได้แก่ เวลาหยุดเครื่อง ความเร็วลดลง และผลผลิตเสีย ซึ่งกระทบต่อประสิทธิผลโดยรวมของเครื่องจักร ประเทศไทยซึ่งเป็นฐานการผลิต

ยานยนต์อันดับต้น ๆ ของภูมิภาคอาเซียน จึงจำเป็นต้องมีระบบการบำรุงรักษาที่มีประสิทธิภาพและทันสมัยเพื่อรักษาความได้เปรียบเชิงการแข่งขันในอุตสาหกรรมดังกล่าว

งานวิจัยด้านการจัดการบำรุงรักษาในหลากหลายอุตสาหกรรมชี้ให้เห็นว่า การขาดระบบบำรุงรักษาเชิงป้องกันที่เหมาะสมเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่เครื่องจักรขัดข้องสูง เช่น งานวิจัยในอุตสาหกรรมเครื่องดื่ม (ธวัชชัย บัวระภา และคณะ, 2564) อุตสาหกรรมผลิตแชมพู (ธีรวัฒน์ เทพชู และคณะ, 2565) รวมถึงงานวิจัยที่ชี้ให้เห็นปัญหาการบำรุงรักษาที่ไม่เป็นระบบในโรงงานอุตสาหกรรม (สุกิจ สวัสดิ์แสงสน และคณะ, 2555) ที่ทำให้ต้นทุนการผลิตเพิ่มสูงขึ้นและความเสี่ยงในการขัดข้องสะสมมากขึ้น นอกจากนี้ การบูรณาการเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น Internet of Things (IoT), ระบบเซนเซอร์ และการวิเคราะห์ข้อมูล ยังได้รับการพิสูจน์ว่าสามารถช่วยเพิ่มความแม่นยำในการคาดการณ์ความเสียหายและลด downtime ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Burgraf, P. et al., 2019) อย่างไรก็ตาม แม้นโยบายและแนวโน้มอุตสาหกรรมจะมุ่งสู่ Predictive Maintenance แต่โรงงานจำนวนมากยังคงประสบปัญหา เช่น ขาดความพร้อมด้านข้อมูล เครื่องจักรมีอายุการใช้งานสูง และบุคลากรขาดความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง ซึ่งล้วนเป็นอุปสรรคต่อการประยุกต์ใช้ระบบดังกล่าว (Mobley, R. K., 2020); (Alrabghi, O. M. & Tiwari, A., 2015)ขณะเดียวกัน งานศึกษาของนักวิชาการไทยชี้ให้เห็นว่าระบบบำรุงรักษาในโรงงานไทยจำนวนมากยังขาดการจัดการเชิงรุกและขาดมาตรฐานด้านข้อมูล ทำให้การบริหารจัดการเครื่องจักรมีประสิทธิภาพต่ำกว่าศักยภาพจริง (ณัฐพงศ์ พันธ์ดี, 2566)

สำหรับโรงงานผลิตไส้กรองไอเสียรถยนต์ในนิคมอุตสาหกรรมอีสเทิร์นซีบอร์ด จังหวัดระยอง ซึ่งเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมสำคัญของภาคตะวันออก เครื่องจักร D1 Coating ซึ่งอยู่ในกระบวนการเคลือบสารบนแผ่นกรองถือเป็นจุดวิกฤต (Critical Point) ของสายการผลิต จากข้อมูลการทำงานย้อนหลัง 4 เดือน พบว่าเครื่องจักรมีอัตราการขัดข้องเฉลี่ยสูงถึงร้อยละ 9.02 มีความพร้อมใช้งานเพียงร้อยละ 88.98 และเกิด downtime รวม 1,100 นาที จำนวน 4 ครั้ง ส่งผลให้เกิดชิ้นงานเสียรวม 16 ชิ้น ปัญหาเหล่านี้สะท้อนถึงกระบวนการบำรุงรักษาที่ขาดมาตรฐานขาดรอบการตรวจเชิงป้องกันที่ชัดเจน อีกทั้งเครื่องจักรมีอายุการใช้งานมากกว่า 15 ปี ทำให้มีแนวโน้มเสื่อมสภาพตามธรรมชาติ และความเสี่ยงในการชำรุดซ้ำซ้อนเพิ่มสูงขึ้น การบำรุงรักษาที่ใช้อยู่ปัจจุบันเป็นแบบแก้ไขเมื่อเกิดปัญหา (Breakdown Maintenance) มากกว่าการวางแผนเชิงรุก ส่งผลให้ไม่สามารถจัดสรรทรัพยากรการซ่อมบำรุงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากสถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาระบบบำรุงรักษาเชิงรุกที่ผสานการวิเคราะห์สาเหตุเชิงราก (Root Cause Analysis) ด้วยเครื่องมือคุณภาพทางวิศวกรรม เช่น แผนผังก้างปลาและ 7 QC Tools ร่วมกับการใช้แบบจำลองอนุกรมเวลา (Time Series Forecasting) เพื่อคาดการณ์แนวโน้มความเสียหายและออกแบบรอบการบำรุงรักษาเชิงป้องกันที่เหมาะสม ทั้งนี้ การบูรณาการข้อมูลเชิงประจักษ์เข้ากับแบบจำลองทางสถิติจะช่วยให้โรงงานสามารถลดการขัดข้อง เพิ่มความพร้อมใช้งาน และลดต้นทุนซ่อมบำรุงในระยะยาวได้อย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับทิศทางของอุตสาหกรรมสมัยใหม่ที่มุ่งสู่ระบบการผลิตอัจฉริยะ (Smart Manufacturing) และการยกระดับความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมยานยนต์ไทยในเวทีสากล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบำรุงรักษาเครื่องจักรในกระบวนการผลิตไส้กรองไอเสียรถยนต์ โดยมุ่งเน้นการลดการขัดข้องของเครื่อง D1 Coating

2. เพื่อวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น หลังจากนั้นได้ทำแผนผังก้างปลา (Cause and EffectDiagram) วิเคราะห์หาสาเหตุการขัดข้อง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบำรุงรักษาเครื่องจักรในสายการผลิตไส้กรองไอเสียรถยนต์ โดยใช้การวิเคราะห์ปัญหาเชิงระบบร่วมกับแนวคิดการบำรุงรักษาเชิงป้องกันและเชิงพยากรณ์ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรคือ เครื่องจักรทั้งหมด 18 เครื่อง ในสายการผลิตไส้กรองไอเสียรถยนต์ของโรงงานแห่งหนึ่งในนิคมอุตสาหกรรมอีสเทิร์นซีบอร์ด จังหวัดระยอง

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) คือ เครื่อง D1 Coating เพียงเครื่องเดียว

เหตุผลในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

1. เครื่อง D1 Coating มี อัตราการขัดข้องสูงสุด (Breakdown Rate 9.02%)

2. มี ค่า MTBF ต่ำที่สุด เมื่อเทียบกับเครื่องจักรอื่น

3. เป็นเครื่องจักรที่ อยู่ในจุดวิกฤต (Critical Process) ซึ่งหากหยุดชะงักจะทำให้สายการผลิตทั้งหมดหยุดลง

4. มีอายุการใช้งานมากกว่า 15 ปี ทำให้เหมาะต่อการประยุกต์การบำรุงรักษาเชิงรุก

ข้อจำกัด ผลการวิจัยนี้สะท้อนเฉพาะลักษณะการทำงานของเครื่องจักรเดี่ยว อาจไม่สามารถสรุปครอบคลุมถึงเครื่องจักรประเภทอื่นโดยตรง แต่ให้แนวทางเชิงระบบสำหรับการขยายผลต่อไป

2. กรอบแนวคิดของการวิจัย (Conceptual Framework)

วิจัยนี้ใช้กรอบแนวคิดดังนี้ ปัญหาเครื่องจักรเสีย ⟶ วิเคราะห์สาเหตุด้วย 7 QC Tools ⟶ ปรับปรุงด้วย Preventive Maintenance (PM) + Predictive Maintenance (PdM) ⟶ ประเมินผลด้วย MTBF, MTTR, Breakdown Rate, Availability

กรอบนี้ทำให้เห็นลำดับขั้นตอนตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหาเชิงช่าง ไปจนถึงการใช้สถิติพยากรณ์เพื่อนำไปจัดรอบบำรุงรักษาเชิงรุกอย่างมีหลักฐานรองรับ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ประกอบด้วยเครื่องมือ 3 กลุ่ม ได้แก่

3.1 เครื่องมือวิเคราะห์สาเหตุ (Problem Analysis Tools)

- แผนผังก้างปลา (Cause and Effect Diagram)

- แผนภาพพาเรโต (Pareto Diagram)
- กราฟควบคุม (Control Chart)

เครื่องมือทุกชนิดผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญด้านวิศวกรรมการผลิต 2 ท่าน ก่อนนำไปใช้จริง

3.2 เครื่องมือบันทึกและติดตามข้อมูลเครื่องจักร

- แบบบันทึกการขัดข้อง (Breakdown Record Form)
- ระบบบันทึกเวลา MTBF / MTTR ของแผนกซ่อมบำรุง

เครื่องมือได้รับการตรวจทานความครบถ้วนโดยผู้จัดการฝ่ายซ่อมบำรุง

3.3 เครื่องมือวิเคราะห์เชิงสถิติ (Predictive Models)

ใช้แบบจำลองอนุกรมเวลา 3 แบบ ได้แก่

- Decomposition Models
- Holt–Winters Exponential Smoothing
- Double Exponential Smoothing

เกณฑ์เลือกแบบจำลองใช้ค่าความคลาดเคลื่อนทางสถิติ ได้แก่

- ค่า MAPE (Mean Absolute Percentage Error)
- ค่า MSE (Mean Squared Error)
- ค่า MAD (Mean Absolute Deviation)

เพื่อเลือกแบบจำลองที่มีความแม่นยำสูงที่สุด

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ใช้ข้อมูลย้อนหลัง 4 เดือน จากเวลาหยุดชะงักของเครื่อง, ความถี่การเสีย, ค่า MTBF และ MTTR ผู้ทรงมีข้อท้วงติงว่า ข้อมูลเพียง 4 เดือนอาจไม่เพียงพอในการใช้แบบจำลองอนุกรมเวลาเชิงฤดูกาล ดังนั้นการใช้โมเดลเชิงสถิติในงานวิจัยนี้เป็นการใช้เพื่อ “เสริมการตัดสินใจเชิงระบบ” ไม่ใช่เพื่อสร้างโมเดลพยากรณ์ระยะยาว แต่เพื่อให้สามารถกำหนดรอบ PM เชิงหลักฐานมากขึ้น

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 วิเคราะห์สาเหตุการขัดข้อง ใช้ Pareto เพื่อจัดลำดับปัญหา และแผนผังก้างปลาเพื่อหาสาเหตุราก พบปัญหาหลักคือ

- สายพานหย่อน/หลุด
- แบริ่งเสื่อมสภาพจากการขาดรอบการหล่อลื่น

5.2 วิเคราะห์ผลของการปรับปรุง PM ร่วมกับ PdM ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ Mean, SD, Percentage พร้อมคำนวณ

- MTBF
- MTTR
- Breakdown Rate

- Machine Availability

5.3 ความสอดคล้องของสาเหตุและเครื่องมือแก้ไข

แม้ว่าสาเหตุเป็นปัญหาเชิงกล แต่การเพิ่มโมเดลพยากรณ์ช่วยให้ตรวจสอบแนวโน้มการสึกหรอคาดการณ์ช่วงเวลาที่ควรทำ PM กำหนดรอบการตรวจสอบเชิงรุกอย่างอิงข้อมูล ซึ่งช่วยให้ลด Breakdown ได้ตรงจุดและเป็นระบบยิ่งขึ้น

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพิ่มประสิทธิภาพการบำรุงรักษาเครื่องจักร โดยเฉพาะเครื่อง D1 Coating และ 2) วิเคราะห์และแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการหยุดชะงักของเครื่องจักร ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 การเพิ่มประสิทธิภาพการบำรุงรักษาเครื่องจักร ผลการเปรียบเทียบค่าดัชนีด้านการบำรุงรักษาก่อนและหลังการปรับปรุงสรุปในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบค่าดัชนีการบำรุงรักษาของเครื่อง D1 Coating ก่อน–หลังการปรับปรุง

ตัวชี้วัดด้านประสิทธิภาพเครื่องจักร	**ก่อนปรับปรุง**	**หลังปรับปรุง**	**การเปลี่ยนแปลง**
อัตราการขัดข้อง (Breakdown Rate)	9.02%	0.04%	ลดลง 8.98%
ความพร้อมใช้งาน (Machine Availability)	88.98%	99.98%	เพิ่มขึ้น 10.80%
MTTR (นาที/ครั้ง)	275	10	ลดลง 265 นาที
MTBF (นาที/ครั้ง)	2,200	11,505	เพิ่มขึ้น 9,305 นาที
จำนวนครั้งการหยุดชะงัก	4 ครั้ง	0 ครั้ง	ลดลงทั้งหมด
เวลาหยุดชะงักรวม (นาที)	1,100	5	ลดลง 1,095 นาที
จำนวนชิ้นงานเสีย	16 ชิ้น	0 ชิ้น	ลดลงทั้งหมด

ค่าดัชนีทุกตัวสะท้อนว่าเครื่อง D1 Coating มีประสิทธิภาพดีขึ้นหลังการปรับปรุง ทั้งด้านความถี่การขัดข้อง เวลาหยุดเครื่อง ความพร้อมใช้งาน และเสถียรภาพโดยรวมของเครื่องจักร

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2: การวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการหยุดชะงักของเครื่องจักร ผลการวิเคราะห์สาเหตุการขัดข้องโดยใช้เครื่องมือคุณภาพ 7 QC Tools และแผนผังก้างปลา พบประเด็นสำคัญดังนี้

ตารางที่ 2 สาเหตุหลักของการหยุดชะงักของเครื่อง D1 Coating

ประเภทสาเหตุ	รายละเอียดสาเหตุที่พบ
ด้านชิ้นส่วน (Machine Components)	สายพานหย่อน/หลุด, แบริ่งเสื่อมสภาพ
ด้านการบำรุงรักษา (Maintenance)	ขาดรอบการหล่อลื่น, ไม่มีการตรวจสอบเชิงป้องกัน
ด้านวิธีการทำงาน (Method)	ไม่มีกำหนดช่วงตรวจเช็กความตึงสายพาน
ด้านเครื่องมือ (Tools)	อุปกรณ์วัดแรงตึงสายพานไม่เพียงพอ
ด้านผู้ปฏิบัติงาน (Man)	พนักงานไม่ทราบจุดเสี่ยงที่ควรตรวจสอบ

ผลการจัดลำดับสาเหตุพบว่าสาเหตุที่มีสัดส่วนความถี่สูงสุดคือปัญหาสายพานและแบริ่ง ซึ่งเป็นสาเหตุทางกลที่ส่งผลโดยตรงต่อการหยุดชะงักของเครื่องจักร

3. ผลการจัดทำแผนการบำรุงรักษาหลังปรับปรุง ผลการกำหนดรอบการบำรุงรักษาตามข้อมูลเชิงจริงปรากฏดังนี้

ตารางที่ 3 แผนบำรุงรักษาเชิงป้องกันและเชิงพยากรณ์ที่กำหนดใหม่

รายการบำรุงรักษา	รอบ PM เดิม	รอบ PM ใหม่	เหตุผลทางข้อมูล
ตรวจความตึงสายพาน	ไม่มี	ทุก 7 วัน	เกิด Breakdown สูง
หล่อลื่นแบริ่ง	ทุก 30 วัน	ทุก 10 วัน	อัตราการสึกหรอสูง
ตรวจค่าการสั่นสะเทือน	ไม่มี	ทุก 15 วัน	ใช้เพื่อเตือนก่อนเสีย
ตรวจสอบแนวศูนย์มู่เลย์	ไม่มี	ทุก 30 วัน	ลดความเสี่ยงสายพานหลุด

รอบการบำรุงรักษาใหม่ที่กำหนดขึ้นจากข้อมูลจริงช่วยลดความเสี่ยงการขัดข้องได้ในทุกสาเหตุที่มีนัยสำคัญ

จากผลการดำเนินงานทั้งหมด พบว่าเครื่อง D1 Coating มีพัฒนาการด้านความเสถียรของการทำงานและตัวชี้วัดด้านการบำรุงรักษาทุกตัวดีขึ้นอย่างชัดเจน ภายหลังการปรับปรุงด้วยมาตรการบำรุงรักษาเชิงป้องกันและเชิงพยากรณ์ โดยไม่พบการหยุดชะงักที่กระทบการผลิตในช่วงติดตามผลหลังการปรับปรุง

อภิปรายผล

อภิปรายผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบำรุงรักษาเครื่องจักรในกระบวนการผลิตไส้กรองไอเสียรถยนต์ โดยเฉพาะเครื่อง D1 Coating

ผลการวิจัยพบว่าอัตราการขัดข้องของเครื่องจักรลดลงจากร้อยละ 9.02 เหลือเพียงร้อยละ 0.04 ความพร้อมใช้งานเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 88.98 เป็นร้อยละ 99.98 ค่า MTTR ลดลงจาก 275 นาทีต่อครั้ง เหลือเพียง 10 นาทีต่อครั้ง และค่า MTBF เพิ่มขึ้นจาก 2,200 นาทีต่อครั้ง เป็น 11,505 นาทีต่อครั้ง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการบำรุงรักษาที่บูรณาการทั้งการบำรุงรักษาเชิงป้องกันและเชิงพยากรณ์สามารถยกระดับประสิทธิภาพการทำงานของเครื่องจักรได้อย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธวัชชัย บัวระภา และคณะ (2564) ที่พบว่าการกำหนดระบบบำรุงรักษาที่มีแบบแผนช่วยลดระยะเวลาหยุดชะงักของเครื่องจักรและเพิ่มผลผลิตโดยรวม และตรงกับผลการศึกษาของ บัณฑิต อินทรีย์มีศักดิ์ และคณะ (2564) ซึ่งยืนยันว่าการบำรุงรักษาเชิงป้องกันในอุตสาหกรรมยานยนต์ส่งผลให้สามารถลดความสูญเสียจากการหยุดสายการผลิตได้อย่างเด่นชัดในเชิงปฏิบัติ ผลการวิจัยในครั้งนี้จึงสนับสนุนแนวคิดว่าการบูรณาการการบำรุงรักษาหลายมิติ ทั้งในเชิงป้องกันและเชิงพยากรณ์เป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับเสถียรภาพของเครื่องจักรและลดการหยุดชะงักที่ส่งผลต่อคุณภาพและต้นทุนของกระบวนการผลิต (ธวัชชัย บัวระภา และคณะ, 2564); (บัณฑิต อินทรีย์มีศักดิ์ และคณะ, 2564)

อภิปรายผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการหยุดชะงักของเครื่องจักร

ผลการวิเคราะห์โดยใช้แผนผังก้างปลาและเครื่องมือคุณภาพ พบว่าสาเหตุหลักของการขัดข้องเกิดจากสายพานหย่อนและหลุดจากมู่เลย์ รวมทั้งแบริ่งที่ไม่ได้รับการบำรุงรักษาอย่างเหมาะสม การนำแบบจำลองเชิงพยากรณ์ (Decomposition Models) มาใช้ร่วมกับการซ่อมบำรุงเชิงป้องกัน ช่วยให้สามารถวางแผนการบำรุงรักษาที่สอดคล้องกับสภาพจริงของเครื่องจักร และลดการชำรุดซ้ำได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Burgraf, P. et al. ที่แสดงให้เห็นว่าการใช้ข้อมูลอนุกรมเวลาร่วมกับเทคโนโลยี IoT สามารถคาดการณ์และลดการขัดข้องของเครื่องจักรได้อย่างแม่นยำ (Burgraf, P. et al., 2019) อีกทั้งยังสนับสนุนแนวคิดของ Amirhossein, S. et al. ที่ชี้ว่าแบบจำลองเชิงองค์ประกอบมีความเหมาะสมต่อการคาดการณ์ความผิดปกติในระบบการผลิต (Amirhossein, S. et al., 2023)

โดยสรุป การวิจัยครั้งนี้ยืนยันว่าการบูรณาการระหว่างการบำรุงรักษาเชิงพยากรณ์และเชิงป้องกันสามารถเพิ่มความน่าเชื่อถือของเครื่องจักร ลดอัตราการหยุดชะงัก และปรับปรุงสมรรถนะการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลลัพธ์ดังกล่าวไม่เพียงตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยครบถ้วน แต่ยังมีนัยสำคัญต่อการยกระดับระบบการบำรุงรักษาของโรงงานอุตสาหกรรมประเภทอื่น ๆ ที่ประสบปัญหาเครื่องจักรชำรุดบ่อยครั้ง อีกทั้งยังเป็นแนวทางสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมยานยนต์ไทยให้มีความสามารถในการแข่งขันในระดับนานาชาติอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยครั้งนี้ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการบำรุงรักษาเครื่องจักรในอุตสาหกรรมยานยนต์ โดยสังเคราะห์เป็น “โมเดลการบำรุงรักษาเชิงป้องกัน–เชิงพยากรณ์แบบบูรณาการ (Integrated Preventive–Predictive Maintenance Model: IPPM Model)” ซึ่งเป็นกรอบแนวทางที่ผสานข้อมูลการขัดข้องของเครื่องจักร การวิเคราะห์สาเหตุเชิงระบบ และการพยากรณ์แนวโน้มการเสื่อมสภาพเพื่อกำหนดรอบการบำรุงรักษาที่มีประสิทธิภาพ โมเดลประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ข้อมูลอินพุตด้านการบำรุงรักษา เช่น ค่า MTBF ค่า MTTR และประวัติการขัดข้อง 2) การวิเคราะห์สาเหตุรากของปัญหา โดยใช้ 7 QC Tools เพื่อระบุปัญหาที่แท้จริงของเครื่องจักร 3) การบำรุงรักษาเชิงพยากรณ์ โดยใช้แบบจำลองอนุกรมเวลาเพื่อคาดการณ์ช่วงเวลาที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดการขัดข้อง และ 4) การบำรุงรักษาเชิงป้องกัน ที่กำหนดรอบการตรวจเช็กและการเปลี่ยนชิ้นส่วนตามข้อมูลพยากรณ์ ผลลัพธ์ของโมเดลช่วยลดอัตราการขัดข้อง เพิ่มความพร้อมใช้งานของเครื่องจักร และยกระดับความเสถียรของกระบวนการผลิตอย่างเป็นรูปธรรม เป็นแนวทางใหม่ที่สามารถประยุกต์ใช้ในโรงงานอุตสาหกรรมที่มีลักษณะการทำงานของเครื่องจักรคล้ายคลึงกันเพื่อการบำรุงรักษาเชิงรุกอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน.

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบำรุงรักษาเครื่องจักร พบว่า การปรับปรุงระบบบำรุงรักษาของเครื่อง D1 Coating ทำให้ประสิทธิภาพโดยรวมดีขึ้นอย่างชัดเจน โดยอัตราการขัดข้องลดลงจาก 9.02% เหลือเพียง 0.04% ความพร้อมใช้งานเพิ่มขึ้นจาก 88.98% เป็น 99.98% ค่า MTTR ลดลงจาก

275 นาทีเหลือ 10 นาทีต่อครั้ง และค่า MTBF เพิ่มขึ้นจาก 2,200 นาทีเป็น 11,505 นาทีต่อครั้ง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแนวทางที่พัฒนาขึ้นสามารถยกระดับเสถียรภาพของเครื่องจักรและลดการหยุดชะงักที่กระทบต่อสายการผลิตได้อย่างมีประสิทธิผล ส่วนผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาการขัดข้องของเครื่องจักร พบว่าสาเหตุรากของปัญหาเกิดจากปัจจัยเชิงกล ได้แก่ สายพานหย่อนหรือหลุดจากมู่เลย์ และแบริ่งที่ไม่ได้รับการบำรุงรักษาตามรอบ เมื่อวิเคราะห์ด้วยแผนผังก้างปลาและเครื่องมือ 7 QC Tools ประกอบกับแบบจำลองพยากรณ์ ทำให้สามารถกำหนดรอบการบำรุงรักษาที่สอดคล้องกับพฤติกรรมการเสื่อมสภาพจริงของเครื่องจักร ส่งผลให้ Breakdown ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้จากข้อค้นพบสะท้อนว่าเครื่องมือ Predictive Modeling ช่วยให้การวางแผน PM มีความแม่นยำมากขึ้น แต่ปัญหาเดิมส่วนใหญ่เกิดจากการขาดระบบดูแลรักษาที่เป็นมาตรฐานมากกว่าความซับซ้อนของเครื่องจักรเอง สำหรับข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ โรงงานควรจัดทำระบบบำรุงรักษาเชิงรุกโดยผสานการบำรุงรักษาเชิงป้องกันและเชิงพยากรณ์ ใช้ 7 QC Tools ตรวจสอบสาเหตุรากอย่างสม่ำเสมอ จัดเก็บข้อมูล MTBF–MTTR เพื่อพัฒนาฐานข้อมูลเชิงระบบ และใช้การตรวจวัดสภาพจริง (Condition Monitoring) สำหรับเครื่องจักรที่มีอายุสูง ส่วนข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์ควรพิจารณาความคุ้มค่าของเครื่องมือที่ใช้ โดยหลีกเลี่ยงการใช้โมเดลพยากรณ์ที่ซับซ้อนเกินจำเป็นในกรณีที่ปัญหาแก้ไขได้ด้วย PM ที่เป็นระบบ ขณะที่แบบจำลองพยากรณ์เหมาะสำหรับกรณีที่เครื่องจักรมีรูปแบบการเสื่อมสภาพซับซ้อน และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปควรทดลองโมเดลหลายรูปแบบ เช่น Holt–Winters, ARIMA หรือ Machine Learning เก็บข้อมูลระยะยาว 6–12 เดือนเพื่อตรวจสอบเสถียรภาพของผลลัพธ์ และศึกษาการประยุกต์ IPPM Model กับเครื่องจักรประเภทอื่นเพื่อประเมินศักยภาพในการขยายผลในอุตสาหกรรมการผลิต.

เอกสารอ้างอิง

ณัฐพงศ์ พันธ์ดี. (2566). แนวทางการพัฒนาระบบซ่อมบำรุงเชิงรุกในโรงงานอุตสาหกรรมไทย. วารสารวิศวกรรมอุตสาหการและการจัดการ, 9(1), 45-60.

ธวัชชัย บัวระภา และคณะ. (2564). การเพิ่มประสิทธิภาพการบำรุงรักษาเครื่องจักรในกระบวนการผลิต: กรณีศึกษาโรงงานผลิตเครื่องดื่ม. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มทร.สุวรรณภูมิ, 5(พิเศษ 1), 23-33.

ธีรวัฒน์ เทพชู และคณะ. (2565). การลดของเสียในกระบวนการผลิตแชมพูสูตร A ด้วยการออกแบบการทดลองเชิงวิศวกรรม. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มสธ, 2(1), 47-55.

บัณฑิต อินทรีย์มีศักดิ์ และคณะ. (2564). การบำรุงรักษาเครื่องจักรเชิงป้องกัน: กรณีศึกษาบริษัทผลิตเบาะรถยนต์. SAU Journal of Science & Technology, 1(1), 1-12.

สุกิจ สวัสดิ์แสงสน และคณะ. (2555). การพัฒนาเครื่องมือสำหรับงานซ่อมบำรุงของร้าน True Shop โดยบริษัทภายนอก. วารสารวิศวกรรมเกษมบัณฑิต, 2(2), 96-107.

Alrabghi, O. M. & Tiwari, A. (2015). A review of simulation-based maintenance planning. Journal of Quality in Maintenance Engineering, 21(3), 262-291.

Amirhossein, S. et al. (2023). Decompose and conquer: Time series forecasting with multiseasonal trend decomposition using loess. Forecasting, 5(4), 684-696.

Burgraf, P. et al. (2019). Sensor retrofit for a coffee machine as condition monitoring and predictive maintenance use case. In Proceedings of the International Conference on Wirtschaftsinformatik. (pp. 62-66). Siegen: Germany.

Mobley, R. K. (2020). Maintenance engineering handbook. (8th ed.). New York: McGraw-Hill Education.

Wards Intelligence. (2023). Global automotive industry outlook 2023. Retrieved September 20, 2025, from https://wardsintelligence.informa.com

บทความวิจัย

การมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษายุคใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา*

COMMUNITY PARTICIPATION IN MODERN EDUCATIONAL INSTITUTIONS UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

กอบชัย เมฆดี*, ธีระวัฒน์ มอนไธสง, อัจฉรา นิยมาภา

Kobchai Mekdee*, Teerawat Montaisong, Achara Niyamabha

หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา พระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย

Doctor of Education Program, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Phranakhon Si Ayutthaya, Thailand

*Corresponding author E-mail: kobchai.m@rmutsb.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษายุคใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา และ 2) แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษายุคใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาของจังหวัดในภาคกลางตอนบน จำนวน 367 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางเครจซีและมอร์แกน จากการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ เป็นแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้การวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) การมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษายุคใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และ 2) แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษายุคใหม่ ได้แก่ 1) การร่วมคิดตัดสินใจ พบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและนโยบายของโรงเรียน และร่วมตัดสินใจกำหนดแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา 2) การร่วมวางแผน พบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนและกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน และนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 3) การร่วมดำเนินงาน พบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนกิจกรรม เพื่อให้เห็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริง และสร้างนวัตกรการเรียนรู้ยุคใหม่ผ่านระบบเทคโนโลยี AI 4) การประเมินผล พบว่า ชุมชนควรมีบทบาทในการประเมินผล เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและความโปร่งใส และประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของนักเรียน ตลอดจนความพึงพอใจการบริการ และ 5) การร่วมรับผลประโยชน์ พบว่า เน้นการแบ่งปันความรู้ ทักษะ และโอกาสที่เกิดจากการดำเนินงานของโรงเรียน เพื่อช่วยให้เกิดความผูกพันและความร่วมมืออย่างต่อเนื่องระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของชุมชน, สถานศึกษายุคใหม่, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

* Received 5 December 2025; Revised 25 December 2025; Accepted 26 December 2025

Abstract

This research aims to study 1) community participation in modern schools under the Secondary Educational Service Area Office and 2) guidelines for community participation in modern schools under the Secondary Educational Service Area Office. This is a mixed-methods research. The sample consisted of 367 administrators, teachers, and school committee members from primary and secondary educational service areas in the upper central region of Thailand. The sample size was determined using the Krejcie-Morgan table through stratified random sampling. The research instruments were questionnaires and interviews. Statistical analysis included mean, standard deviation, and content analysis. The results showed that 1) overall community participation in modern schools was at a high level, and 2) guidelines for community participation included: 1) collaborative decision-making, where the community participated in determining the school's direction and policies, and in deciding on the school's educational development plan; 2) collaborative planning, where the community participated in planning and setting clear goals and continuously utilizing technology in learning management; 3) collaborative implementation, where the community participated in driving activities to achieve tangible results and create modern learning innovators through AI technology; and 4) community participation in evaluation. To ensure efficiency and transparency, and to assess student learning outcomes and service satisfaction, and 5) shared benefits, it was found that emphasis is placed on sharing knowledge, skills, and opportunities arising from the school's operations to help create ongoing engagement and cooperation between the school and the community.

Keywords: Community Participation, Modern Educational Institutions, Secondary Educational Service Area Office

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติแนวคิดสำคัญไว้ในมาตรา 54 วรรคสอง กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนในการจัดการศึกษาทุกระดับ กอรปกับยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580) ได้ระบุถึงการมีส่วนร่วมไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งมีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ โดยมีประเด็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญ คือ 1) การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษาในทุกระดับ ทุกประเภท โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากภาคเอกชนในการจัดการศึกษา และ 2) การส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ครอบครัวและชุมชนในการพัฒนา

ทรัพยากรมนุษย์ นอกจากนี้ แผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา ได้ให้ความสำคัญในการปฏิรูปการศึกษา และการเรียนรู้โดยรวมของประเทศ โดยมีประเด็นปฏิรูปที่สำคัญ คือ การสร้างความร่วมมือระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเอกชน เพื่อการจัดการศึกษาด้วย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563)

ดังนั้น การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนกับสถานศึกษา จึงเป็นการเปิดโอกาสในการจัดการศึกษาให้เกิดผลดี มีประสิทธิภาพ ตรงตามความต้องการของประชาชน โดยเฉพาะผู้ปกครองต้องนำกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามาใช้ในทุกระดับ ทั้งนี้ เพราะเมื่อผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการ จัดการศึกษาย่อมจะช่วยขับเคลื่อนให้การบริหารจัดการศึกษาดำเนินไปตามความต้องการของผู้ปกครอง และชุมชนอย่างแท้จริง ช่วยให้สถานศึกษาได้รับการยอมรับจากชุมชน ชุมชนรักและหวงแหนสถานศึกษา ซึ่งส่งผลให้ผู้ปกครองและชุมชนที่จะให้การสนับสนุนทรัพยากรการศึกษามากขึ้น ให้ความร่วมกับสถานศึกษาในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามาร่วมดำเนินกิจกรรม ตั้งแต่การศึกษาปัญหา การวางแผนดำเนินการ การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา และการประเมินร่วมกัน เพื่อขับเคลื่อนให้กิจกรรมนั้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพโดยยึดหลักการมีส่วนร่วม คือ หลักร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ ร่วมรับผิดชอบ เกิดเรียนรู้ซึ่งกันและกันของทุกฝ่าย นับตั้งแต่การแสดงความคิดเห็น การวางแผน การดำเนินการและการแก้ไขปัญหา ตลอดจนการควบคุม กำกับ ติดตามและประเมินผล เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถทำได้ทั้งทางตรง คือ ร่วมเป็นคณะทำงานและทางอ้อมร่วมวางแนวทาง นโยบาย การมีส่วนร่วมของประชาชน และชุมชนในการจัดการศึกษานับเป็นกระบวนการที่สำคัญที่จะช่วยพัฒนาการศึกษาให้ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น โดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดเล็กหากชุมชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากรการศึกษา รวมถึงการเชิญผู้ปกครองที่มีความรู้และมีเวลาว่างมาเป็นครูพ่อครูแม่ให้ความรู้ด้านวิชาการด้านภูมิปัญญากับบุตรหลานย่อมเกิดผลดีทั้งต่อโรงเรียนที่ได้บุคลากรเพิ่ม ส่วนผู้ปกครองย่อมภาคภูมิใจที่ได้สอนบุตรหลา นในโรงเรียน รวมถึงนักเรียนที่จะมีความเคารพและนับถือในตัวผู้ปกครองเพิ่มมากขึ้นซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุนชม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550)

อีกทั้ง ผู้วิจัยมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ทั้งผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน และสถานประกอบการ พบว่าผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาดังกล่าว ยังมีส่วนน้อยที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างจริงจัง ปัญหาที่พบคือ ในเรื่องของการจัดการศึกษาภายในโรงเรียนทั้งหมดนั้นมักจะเป็นไปตามผู้บริหาร โรงเรียนนั้น ๆ กำหนด ทั้งนี้ หากผู้บริหารเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง ชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และ สถานประกอบการ รวมทั้งบุคลากรภายในโรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการจัดการศึกษา ของโรงเรียนได้ก็จะส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนนั้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และจากการสังเกต การสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษากลับพบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาหรือโรงเรียนอยู่ในระดับน้อย ผู้ปกครองส่วนใหญ่ยังไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา สังเกตได้จากการเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและกรรมการเครือข่ายผู้ปกครองของแต่ละโรงเรียนยังมีน้อย ซึ่งนับว่าเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ผลการจัดการศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ยังไม่เป็นไปตามความต้องการของชุมชนอย่าง

แท้จริง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา การมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษายุคใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษามาใช้เป็นต้นแบบ และใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุง พัฒนาคุณภาพการบริหารงานในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพเป็นไปตามวัตถุประสงค์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษายุคใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
2. เพื่อศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษายุคใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mix Method Research) ผู้วิจัยดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาสภาพการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนของสถานศึกษายุคใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา โดยศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษายุคใหม่ จากแหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสาร โดยศึกษาแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน แนวคิดการจัดการศึกษาของสถานศึกษายุคใหม่ เครื่องมือที่ใช้ เป็นแบบวิเคราะห์เอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลโดยการสังเคราะห์เนื้อหา (Synthetic methods content) เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาของจังหวัดในภาคกลางตอนบน รวมจำนวนทั้งสิ้น 8,052 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาของจังหวัดในภาคกลางตอนบน จำนวน 367 คน โดยการใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie, R. V. & Morgan D. W., 1970) กำหนดค่าความคลาดเคลื่อนที่ 5% ได้มาจากการใช้เทคนิคและการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยพิจารณาจากสัดส่วนประชากรในแต่ละจังหวัด

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างในแต่ละจังหวัด

จังหวัด	จำนวนประชากร	ร้อยละของประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
ชัยนาท	662	8.22%	30
พระนครศรีอยุธยา	2,095	26.01%	96
ลพบุรี	1,910	23.72%	87
สระบุรี	1,743	21.72%	79
สิงห์บุรี	591	7.34%	27
อ่างทอง	1,052	13.07%	48
รวม	**8,052**	**100%**	**367**

เครื่องมือที่ใช้ในวิจัย เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษายุคใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา แบ่งเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเพื่อศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อองค์ประกอบของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษายุคใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาของจังหวัดในภาคกลางตอนบน มีลักษณะเป็นแบบปลายปิด แบบมาตรส่วน

ประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert, R., 1967) และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เป็นคำถามปลายเปิด (Open ended) การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ โดยนำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญในด้านการบริหารการศึกษาและกระบวนการมีส่วนร่วมทางการศึกษา จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.60 ขึ้นไป จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach, L. J., 1990)ได้เท่ากับ .892 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล ไปยังกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 367 คน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ได้แบบสอบถามที่ตอบมาสมบูรณ์ จำนวน 367 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2. การศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษายุคใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ (Experts) ที่มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ด้านการบริหารการศึกษา ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 5 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษายุคใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปยังผู้เชี่ยวชาญ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์หรือเก็บรวบรวมข้อมูล โดยกำหนดคำถามที่ครอบคลุมสอดคล้องกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ ในระหว่างการสัมภาษณ์ทำการบันทึกเสียงและจดบันทึกประเด็นสำคัญ เพื่อนำไปวิเคราะห์และเรียบเรียงให้ถูกต้อง และการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษายุคใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา มีผลการวิจัยดังนี้

1. ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษายุคใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สรุปได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลผลการมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษายุคใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา โดยรวม (N = 367)

การมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษายุคใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. การร่วมคิดตัดสินใจ	4.31	0.74	มาก
2. การร่วมวางแผน	4.28	0.60	มาก
3. การร่วมดำเนินงาน	4.16	0.63	มาก
4. การประเมินผล	4.11	0.77	มาก
5. การร่วมรับผลประโยชน์	4.04	0.79	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	**4.18**	**0.38**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษายุคใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.18, S.D. = 0.38) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การร่วมคิดตัดสินใจ ($\bar{X}$ = 4.31, S.D. = 0.74) การร่วมวางแผน ($\bar{X}$ = 4.28, S.D. = 0.60) การร่วมดำเนินงาน ($\bar{X}$ = 4.16, S.D. = 0.63) การประเมินผล ($\bar{X}$ = 4.11, S.D. = 0.77) และการร่วมรับผลประโยชน์ ($\bar{X}$ = 4.04, S.D. = 0.79) ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษายุคใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สรุปได้ดังนี้ 1) การร่วมคิดตัดสินใจ พบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นตั้งแต่เริ่มต้น มีการประชุมอย่างต่อเนื่องเพื่อระดมความคิดเห็นและการดำเนินการ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่สุดของการสร้างความเข้าใจบริบทและความต้องการร่วมกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลกันระหว่างชุมชนและโรงเรียน ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและนโยบายของโรงเรียน ร่วมตัดสินใจกำหนดแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา โดยร่วมในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก ภายใน สภาพ ปัญหา แนวโน้มของสถานศึกษา กำหนดทิศทาง นโยบายวิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ของสถานศึกษา 2) การร่วมวางแผน พบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนและกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน เพื่อสร้างความไว้วางใจ ผู้บริหารควรเข้าไปพูดคุยกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย รวมถึงองค์กรภาครัฐและเอกชน ร่วมวางแผนพัฒนาการศึกษา สถานศึกษา การจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียน การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหาร การจัดการ เรียนรู้ เช่น AI ในการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนของครู การเพิ่มผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน การสร้างนวัตกรในสถานศึกษา 3) การร่วมดำเนินงาน พบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานตามโครงการต่าง ๆ รูปแบบการดำเนินการขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการสนับสนุน หากเป็นการให้งบประมาณอาจไม่จำเป็นต้องร่วมดำเนินการโดยตรง แต่หากเป็นการให้ความรู้ การเป็นวิทยากร หรือแหล่งเรียนรู้ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนกิจกรรม เพื่อให้เห็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริงและเกิดการยืนยัน การพัฒนาการจัดการศึกษา การจัดการเรียนรู้ ทรัพยากรการจัดการเรียนรู้ การเรียนที่บูรณาการจากชีวิตจริง เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมในกิจกรรมพัฒนาสถานศึกษา พัฒนาการจัดการเรียนรู้นักเรียน ร่วมสร้างนวัตกรการเรียนรู้ยุคใหม่ผ่านระบบเทคโนโลยี AI การสร้างวัฒนธรรมการมีส่วนร่วม การสร้างระบบการมีส่วนร่วมต่อเนื่อง ยั่งยืน ร่วมในการแก้ไขปัญหานักเรียน การพัฒนาผู้นำและการสืบทอด Leadership Pipeline การสร้างและพัฒนาผู้นำในทุกระดับทั้งในโรงเรียนและชุมชน การสร้างความยั่งยืนในการมีส่วนร่วม ในการจัดการพัฒนาการศึกษา 4) การประเมินผล พบว่า ชุมชนควรมีบทบาทในการประเมินผล เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและความโปร่งใส การมีส่วนร่วมในระบบติดตามประเมินผลการดำเนินงาน การบริหารจัดการแบบ Good Government การจัดการศึกษา การจัดการเรียนรู้ที่ผ่านระบบเทคโนโลยี นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของนักเรียน ตลอดจนความพึงพอใจการบริการ การบริหารจัดการ การจัดการเรียนรู้ โดยการประเมินผลแบบออนไลน์ การใช้ Portfolio ดิจิทัล การประเมินโดยใช้การคิดวิเคราะห์ มีข้อมูลที่ถูกต้องเป็นปัจจุบันทันสมัย สามารถตัดสินใจกำหนดนโยบายได้ ระบบการติดตามและประเมินผล และการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ของครู และ 5) การร่วมรับผลประโยชน์ พบว่า ควรเน้นการแบ่งปันความรู้ ทักษะ และโอกาสที่เกิดจากการดำเนินงานของโรงเรียน เช่น การอบรมอาชีพ การใช้ทรัพยากรร่วมกัน หรือกิจกรรมสร้างสัมพันธภาพ แนวทางเหล่านี้ จะช่วยให้

เกิดความผูกพันและความร่วมมืออย่างต่อเนื่องระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ควรสร้างความเข้าใจร่วมกันตั้งแต่แรกเริ่มเกี่ยวกับเป้าหมาย ทิศทาง และผลประโยชน์ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา โดยต่างฝ่ายต่างเข้าใจวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชุมชน และบทบาทภารกิจของโรงเรียน การ PR ร่วมรับรู้ผลที่ประสบความสำเร็จผลการดำเนินงานที่เป็นปัญหา การร่วมโดยใช้ระบบเทคโนโลยี และสอดคล้องกับความเป็นจริงเชิงประจักษ์

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษายุคใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษายุคใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง ชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และสถานประกอบการ รวมทั้งบุคลากรภายในโรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาของโรงเรียน ส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เนื่องจาก ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์ วิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคขององค์กร มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและชี้แจงปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินงาน และแนะนำหรือให้คำปรึกษาเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขปัญหาในการดำเนินงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ กอบกฤช การควรคิด ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ผลการศึกษา พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนใน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก (กอบกฤช การควรคิด, 2561) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตนพร รัตนสุวรรณ และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก (รัตนพร รัตนสุวรรณ และคณะ, 2564)

2. ผลการศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษายุคใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนที่เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมกับสถานศึกษาในการจัดการศึกษา เมื่อชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาย่อมจะช่วยขับเคลื่อนให้การบริหารจัดการศึกษาดำเนินไปตามความต้องการของผู้ปกครองและชุมชน ช่วยให้สถานศึกษาได้รับการยอมรับจากชุมชน ซึ่งจะส่งผลให้ผู้ปกครองและชุมชนสนับสนุนทรัพยากรการศึกษา และให้ความร่วมกับสถานศึกษาในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ และบรรลุตามเป้าหมาย ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญในการบริหารโดยชุมชนเข้ามาร่วมในการแก้ปัญหา มีอำนาจในการตัดสินใจ มีความรับผิดชอบ เพื่อสร้างพื้นที่ทั้งด้านการศึกษา ด้านการทำงาน และจิตใจที่มุ่งไปสู่ความสำเร็จ รวมถึงการสำรวจตรวจสอบความจำเป็นในเรื่องต่าง ๆ ที่นำมาสนับสนุนการจัดการศึกษา การระดมทรัพยากรท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทุนทรัพย์เพื่อการศึกษา และเสนอแนวทางแก้ไขใหม่ ๆ ให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ บำเพ็ญ

ไมตรีโสภณ และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดเทศบาลเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา พบว่า 1) ควรมีการสำรวจและจัดทำแหล่งการเรียนรู้และแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) ควรมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือและมีการกำหนดแผนงานร่วมกัน 3) ควรมีการสื่อสารที่ครอบคลุมทุกกลุ่ม 4) ควรสร้างแรงจูงใจในการมีส่วนร่วม และ 5) ควรเพิ่มการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการเรียนการสอน การประเมินผลกิจกรรมหรือโครงการของสถานศึกษา (บำเพ็ญ ไมตรีโสภณ และคณะ, 2567) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Testa, K. C. ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาความร่วมมือในข้อตกลงด้านสิ่งอำนวยความสะดวกระหว่างโรงเรียนรัฐบาลประจำอำเภอในแคลิฟอร์เนียร์ กับหน่วยงานชุมชน: การพัฒนากลยุทธ์การปฏิบัติงาน อุปสรรค และปัจจัยสนับสนุนโรงเรียน เพื่ออธิบายกลยุทธ์ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาความร่วมมือในส่วนของปัจจัยที่สนับสนุนข้อตกลง ร่วมกัน โดยโรงเรียนประจำ อำเภอได้ดำเนินการพัฒนากลยุทธ์ความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องกับ หน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชน เช่น หน่วยงานธุรกิจ บริการสาธารณะ องค์กรทางศาสนา ศูนย์เด็กเล็ก ห้องสมุด สวนสาธารณะ และสถานที่พักผ่อนต่าง ๆ วิทยาลัย และกลุ่มผู้ปกครองที่ช่วยกันทำให้เกิด ประโยชน์ในการดำเนินการสร้างความร่วมมือในกลุ่มโรงเรียนบ้านเมืองและองค์กรต่าง ๆ ในการสนับสนุนทรัพยากรให้มากที่สุด รวมทั้งความพยายามในการนำเสนอให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาร่วมกัน และยังพบว่า ความสำคัญของการขยายความร่วมมือที่มาจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียใน โรงเรียน วงการธุรกิจ และการบริการของรัฐบาล ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นวิธีการที่จะสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ทั้งนี้ผ่านการดำเนินการและการสนับสนุนด้วยนโยบายของหน่วยกำหนดนโยบาย ซึ่งฝ่ายการเมืองได้มีการส่งเสริมที่จะนำมาให้เกิดความร่วมมือเพื่อสร้างประโยชน์สู่ชุมชน และมีการกระตุ้นให้สภานิติบัญญัติผลักดันสิ่งอำนวยที่เป็นประโยชน์ต่อวงการศึกษาและความต้องการจำเป็นในการจัดการศึกษาสำหรับทุกวัยเพื่อชุมชนได้ดำเนินการพัฒนาต่อไป (Testa, K. C., 2000)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษายุคใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พบว่า 1) การมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษายุคใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และ 2) แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษายุคใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ได้แก่ การร่วมคิดตัดสินใจ ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและนโยบายของโรงเรียน และแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา การร่วมวางแผน ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน และนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การร่วมดำเนินงาน ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนกิจกรรม เพื่อให้เห็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริง การประเมินผล ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของนักเรียน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและความโปร่งใส และการร่วมรับผลประโยชน์ เน้นการแบ่งปันความรู้ ทักษะ และโอกาสที่เกิดจากการดำเนินงานของโรงเรียน เพื่อช่วยให้เกิดความผูกพันและความร่วมมืออย่างต่อเนื่องระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ ดังนี้ 1) ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา 2) ควรศึกษารูปแบบการบริหารการมีส่วน

ร่วมชุมชนที่มีต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา และสถานศึกษาอื่น ๆ และ 3) ควรศึกษาปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับบริบทสถานศึกษาอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). หลักสูตรพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลง เพื่อรองรับการกระจายอำนาจสำหรับผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา. นครปฐม: สถาบันพัฒนาครูคณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา.

กอบกฤช การควรคิด. (2561). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์นิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.

บำเพ็ญ ไมตรีโสภณ และคณะ. (2567). แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดเทศบาลเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี. Journal of Roi Kaensarn Academi, 9(10), 1294-1309.

รัตนพร รัตนสุวรรณ และคณะ. (2564). แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2. วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์, 6(3), 2-16.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 - 2561). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

Cronbach, L. J. (1990). Essentials of Psychological test. (5th ed.). New York: Harper Collins.

Krejcie, R. V. & Morgan D. W. (1970). “Determining Sample Size for Research Activities”. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

Likert, R. (1967). "The Method of Constructing an Attitude Scale", Reading in Attitude Theory and Measurement. New York: Wiley & Son.

Testa, K. C. (2000). A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree Doctor of Education in Educational Leadership. California: University of La Verne.

บทความวิจัย

ศึกษากรณีผลกระทบที่เกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัย*

CASE STUDY OF THE EFFECT OF DAMAGE ARISING FROM UNSAVED PRODUCTS

สมชัย ทรัพย์ศิริผล*, ขวัญแก้ว พอขุนทด

Somchai Supsiriphun*, Khwankaeo Phokhunthad

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Law, Bangkok Thonburi University, Bangkok, Thailand

*Coreresponding author E-mail: smchaychay034@gmail.com

บทคัดย่อ

การคุ้มครองผู้บริโภคถือเป็นกลไกพื้นฐานในการสร้างความเป็นธรรมระหว่างผู้ประกอบธุรกิจและผู้บริโภค โดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ได้กำหนดกระบวนการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้บริโภคเมื่อได้รับความเสียหายจากสินค้าไม่ปลอดภัย อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติยังพบว่าการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษตามกฎหมายดังกล่าวมิได้สะท้อนถึงความเสียหายที่แท้จริง และยังไม่เพียงพอในการยับยั้งพฤติกรรมที่ไม่เป็นธรรมของผู้ประกอบธุรกิจ ทำให้การคุ้มครองผู้บริโภคยังไม่เกิดประสิทธิผลเท่าที่ควรงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ได้แก่ 1) เพื่อปรับปรุงหลักเกณฑ์ในการพิจารณาค่าเสียหายเชิงลงโทษในกรณีความรับผิดต่อสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง 2) เพื่อศึกษาปัญหาของมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 และเปรียบเทียบกับแนวทางการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในระบบกฎหมายของสหรัฐอเมริกาและประเทศไทย 3) เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นหลักในการกำหนดและคำนวณค่าเสียหายเชิงลงโทษ ให้มีมาตรฐานและความยุติธรรมมากยิ่งขึ้นผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในปัจจุบันยังไม่ครอบคลุมมิติของความเสียหายที่ผู้บริโภคได้รับจริง อีกทั้งขาดกลไกป้องปรามที่มีประสิทธิภาพ จึงเสนอให้มีการทบทวนหลักเกณฑ์การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ เพิ่มความชัดเจนของมาตรา 11 รวมทั้งพิจารณาบูรณาการหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในการคำนวณค่าเสียหาย เพื่อยกระดับมาตรฐานการคุ้มครองผู้บริโภคไทยให้มีประสิทธิผลและสอดคล้องกับแนวทางสากลมากยิ่งขึ้นในเชิงปฏิบัติอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: สินค้าไม่ปลอดภัย, การคุ้มครองผู้บริโภค, ค่าเสียหายเชิงลงโทษ, ความรับผิดต่อความเสียหาย, กฎหมายผู้บริโภค

Abstract

Consumer protection is a fundamental mechanism for ensuring fairness between business operators and consumers. The Consumer Protection Act B.E. 2522 (1979) and the Consumer Case

* Received 6 December 2025; Revised 25 December 2025; Accepted 26 December 2025

Procedure Act B.E. 2551 (2008) establish procedures for remedying damages suffered by consumers as a result of unsafe products. However, in practice, the determination of punitive damages under these legal frameworks does not adequately reflect the actual harm incurred and remains insufficient to deter unfair business practices. Consequently, the current system of consumer protection has not achieved the level of effectiveness intended. The objectives of this study are as follows: To propose improvements to the criteria for determining punitive damages in cases involving liability for unsafe products, ensuring alignment with the actual extent of the harm suffered; To examine the issues arising under Section 11 of the Liability for Damages Arising from Unsafe Products Act B.E. 2551 and to compare the punitive damages framework in consumer cases between the legal systems of the United States and Thailand; and To analyze the feasibility of applying the Civil and Commercial Code as a legal basis for determining and calculating punitive damages in a more standardized and equitable manner. The findings indicate that the current assessment of compensatory and punitive damages fails to cover the full dimensions of harm experienced by consumers and lacks sufficient deterrent effect. Accordingly, this study recommends revising the criteria for punitive damages, enhancing the clarity of Section 11, and integrating principles from the Civil and Commercial Code into the calculation framework. These measures aim to strengthen Thailand's consumer protection system, improve its effectiveness, and align it more closely with international standards in practical terms, particularly in contemporary markets characterized by complex transactions, information asymmetry, and cross-border digital trade flows.

Keywords: Unsafe Products, Consumer Protection, Punitive Damages, Liability for Damages, Consumer Law

บทนำ

ปัจจุบันจะมีประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดให้เยียวยาถึงความเสียหายตาม พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 42 ที่ได้ระบุไว้ว่า "หากผู้ ประกอบธุรกิจมีเจตนาเอาเปรียบผู้บริโภคโดยไม่เป็นธรรมหรือจงใจให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหาย หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจจ่ายค่าเสียหายเพื่อเป็นการ ลงโทษจากค่าเสียหายที่แท้จริงได้ไม่เกิน 2 เท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงตามที่ศาลกำหนด" และ มาตรา 39 "ในกรณีที่ศาลเห็นว่าจำนวนค่าเสียหายที่โจทก์เรียกร้องไม่ถูกต้อง หรือไม่เพียงพอต่อการ เยียวยาความเสียหาย ศาลมีอำนาจวินิจฉัยค่าเสียหายให้ถูกต้องและเหมาะสมได้" ซึ่งสะท้อนหลักการเยียวยาความเสียหายตามมาตรฐานของกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ไพจิตร ปุญญพันธ์, 2548); (ศนันท์กรณ์ โสตถิพันธุ์, 2560) อีกทั้งยังใช้ดุลพินิจในกระบวนพิจารณาสั่งการได้ เช่น การแก้ไขสิ่งผิดระเบียบ ผิดหลังการสั่งย่น หรือขยายระยะเวลาได้ การเรียกคืน (Reast) สินค้าที่บกพร่อง การให้เปลี่ยนสินค้าใหม่แทนการ ซ่อมแซม

สินค้าที่ชำรุด และการสั่งจ่ายค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive damage) ได้ การที่ศาลจะสั่ง การใดๆ ดังกล่าวข้างต้นนี้ ศาลจะใช้ดุลพินิจในเรื่องความสุจริต (Act in good faith) ของผู้ประกอบธุรกิจ เป็นหลักทั้งนี้โดยคำนึงถึงมาตรฐานทางการค้าที่เหมาะสมภายใต้ระบบธุรกิจที่เป็นธรรม ประเทศไทยได้ยอมรับหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive Damages) บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 42 และพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 11 (2) ซึ่งกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้ในอัตราไม่เกินสองเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริง (ศักดา ธนิตกุล, 2553); (ธรรมนิตย์ สุมันตกุล, 2558) ดังนั้น นอกจากความเสียหายที่อาจเรียกได้โดยอาศัยหลักแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าเสียหายจากการขาดประโยชน์ทำมาหาได้ ค่าขาดไร้อุปการะ หรือราคาทรัพย์สิน ผู้เสียหายยังจะได้รับค่าเสียหายเชิงลงโทษเพิ่มตามเกณฑ์กฎหมาย (ณัฐวุฒิ วรรณวาณิช, 2538) ดังนั้น นอกจากความเสียหายที่อาจเรียกได้โดยอาศัยหลักแห่งประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าเสียหายที่ต้องขาดประโยชน์ทำมาหาได้ ค่าขาดไร้อุปการะ ค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอย่างอื่นๆ หรือใช้ราคาทรัพย์เป็นต้น ผู้เสียหายยังจะได้รับค่าเสียหาย เชิงลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดดังนั้น หากผู้บริโภคเสียหายเป็นเงิน 50,000 บาท ผู้เสียหายจะได้รับค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเพิ่มอีกไม่เกิน 100,000 บาท รวมเป็น 150,000 บาท แต่ถ้าความเสียหายที่แท้จริงไม่เกิน 50,000 เช่น เสียหายเพียง 30,000 บาท ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้ไม่เกินห้าเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริง คือไม่เกิน 150,000 บาท รวมค่าเสียหายทั้งหมดเป็น 180,000 บาท เป็นต้นซึ่งสะท้อนว่ากฎหมายไทยกับกฎหมายต่างประเทศยังแตกต่างกันมากในการกำหนดอัตราค่าเสียหาย (สุษม ศุภนิตย์, 2549)

นักวิชาการเสนอว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษต้องมีอัตราที่เหมาะสม ไม่สูงเกินไปจนทำให้สินค้าแพงเพราะผู้ประกอบการบวกความเสี่ยงเพิ่มเข้าไปในราคา และไม่ต่ำเกินไปจนไม่มีผลยับยั้งพฤติกรรมไม่สุจริต (สุษม ศุภนิตย์, 2545); (ศนันท์กรณ์ โสตถิพันธุ์, 2560) ในบางกรณีผลกระทบจากสินค้าไม่ปลอดภัยอาจรุนแรง เช่น เครื่องสำอางที่มีสารอันตราย ได้แก่ ไฮโดรควิโนน กรดเรทิโนอิก และสารปรอท ซึ่งทำให้ผู้ใช้เกิดการระคายเคือง ผิวลอก ฝ้าถาวร ไตอักเสบ หรือเกิดพิษสะสม (จี๊ด เศรษฐบุตร, 2539) ความเสียหายเหล่านี้กระทบทั้งทางร่างกาย จิตใจ และอาจส่งผลต่ออาชีพและคุณภาพชีวิต ซึ่งควรนำมาพิจารณาในการกำหนดค่าเสียหายด้วย จะเห็นได้ว่าค่าเสียหาย เพื่อการลงโทษ (Punitive Damages) ตามกฎหมายไทยกับกฎหมายต่างประเทศยังแตกต่างกันมากในเรื่องการกำหนดอัตราค่าเสียหาย ผู้วิจัยเห็นว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษจะต้องอยู่ในอัตราที่เหมาะสม กล่าวคือไม่สูงเกินไปจนอาจเป็นเหตุให้สินค้าแพงเกินไปอันเนื่องมาจากผู้ประกอบการคำนวณรวมความเสี่ยงที่อาจจะต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทนรวมเข้าไปในราคาสินค้าด้วยหรือไม่ต่ำเกินไปจนไม่มีผลเป็นการยับยั้งและป้องปรามผู้ประกอบธุรกิจที่ไม่สุจริต แต่ทั้งนี้หากเกิดความเสียหายเกิดขึ้นแล้ว ในกรณีการเรียกร้องค่าเสียหายนั้นก็จำเป็นสมเหตุสมผลกับความเสียหายที่เกิดขึ้น เพราะความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นมีความรุนแรง หรือ ผลกระทบระยะยาวที่แตกต่างกัน หากผู้บริโภคใช้สินค้าที่เกิดจากการผลิตที่ไม่ปลอดภัยแล้วเกิด ความเสียหายจนถึงแก่ชีวิต ผู้บริโภคหลายรายแจ้งร้องเรียนเนื่องจากเกิดปัญหาจากการใช้เครื่องสำอางบางยี่ห้อ ในขณะสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) ได้ เคยออกประกาศผลการตรวจสอบหรือวิเคราะห์เครื่องสำอางที่เก็บจากสถานที่ต่าง ๆ หลายรายการ พบว่ามีสารห้ามใช้ที่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค อาจเกิดปัญหาจากการใช้เครื่องสำอางเหล่านี้เสี่ยงต่อการได้รับอันตรายจากสารห้ามใช้ต่างๆ ได้แก่ ไฮโดรควิโนนอาจทำให้ผู้ใช้เกิดอาการระคายเคืองเกิดจุดด่างขาว

ที่หน้า ผิวหน้าดำ เป็นฝ้าถาวร รักษาไม่หาย กรดเรทิโนอิก อาจทำให้เกิดอาการหน้า แดงแสบร้อนรุนแรง เกิดการอักเสบ ผิวหน้าลอกอย่างรุนแรง และอาจเป็นอันตรายต่อทารกในครรภ์ สารประกอบของปรอท อาจทำให้เกิดการแพ้ ผื่นแดง ผิวหน้าดำ ผิวบางลง เกิดพิษสะสมของ สารปรอท ทำให้ทางเดินปัสสาวะอักเสบ และไตอักเสบ หากผู้บริโภคเกิดผลข้างเคียงเกิดขึ้น ควรเอาผิดกับผู้ผลิตอย่างจริงจัง เพราะความเสียหายที่ปรากฏบนผิวหน้าอาจจะทำให้ผู้บริโภคนั้นได้รับความเสียหายต่อจิตใจ สูญเสียความมั่นใจ และอาจจะส่งผลกระทบต่องานที่ประกอบอาชีพอยู่ ซึ่งในบางทีนั้นความเสียหายที่เกิดขึ้นอาจจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินต่อบุคคลที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถในการทำมาหาเลี้ยงชีพ หน้าที่การงาน ภาระในครอบครัว หากเกิดความเสียหายจนกระทั่งทำให้เสียชีวิต ประเด็นเหล่านี้ก็ควรเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาค่าเสียหายเช่นกัน ในการกำหนดค่าเสียหายเพื่อเยียวยาความเสียหายนั้น เป็นเรื่องที่น่าพิจารณาว่า อย่างไรถึงจะเหมาะสม โดยที่ผู้บริโภคก็ได้รับความยุติธรรม ในขณะเดียวกันก็เป็นธรรม สำหรับผู้ผลิตด้วยจากการวิจัยส่วนใหญ่ในแนวทางที่จะนำเอาค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในประเทศไทย นักวิชาการส่วนใหญ่ได้แสดงความวิตกกังวลว่าศาลอาจมีดุลพินิจมากเกินไปหรืออาจจะน้อยเกินไป ในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ จนอาจทำให้มีการกำหนดค่าเสียหายที่สูงและต่ำเกินไป หากไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาและกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสมขึ้นมากำกับ นอกจากนี้ การไม่มีบทบัญญัติชัดเจนเกี่ยวกับค่าเสียหายเชิงลงโทษในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ทำให้เกิดความลักลั่นในการกำหนดค่าเสียหายในคดีละเมิด และอาจนำไปสู่ปัญหา forum shopping ซึ่งผู้เสียหายเลือกศาลหรือกฎหมายที่คิดว่าจะได้ประโยชน์ที่สุด (ภูมินทร์ บุตรอินทร์, 2555) ความสุจริตของผู้ประกอบธุรกิจยังมีผลต่อดุลพินิจของศาลอย่างมากในการกำหนดค่าเสียหาย อย่างไรก็ตาม การกำหนดค่าเสียหายที่ไม่ครอบคลุมความเสียหายจริงและมีจำนวนค่อนข้างน้อย ส่งผลให้ผู้กระทำผิดไม่เกรงกลัวต่อกฎหมาย (ศักดา ธนิตกุล, 2553); (ธรรมนิตย์ สุมันตกุล, 2558) แต่ในกระบวนการแห่งคดีผู้บริโภค ความสุจริตของผู้ประกอบธุรกิจจะมีส่วนสำคัญต่อการใช้ดุลพินิจของศาลเป็นอย่างมากในการที่จะกำหนดค่าสินไหมทดแทน หรือการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive damage) ได้ แต่ก็มีปัญหาว่า การกำหนดค่าเสียหายยังไม่ครอบคลุมถึงความเสียหายที่ แท้จริงซึ่งผู้เสียหายควรจะได้รับจากความเสียหายนั้นๆ และการกำหนดค่าเสียหายของศาลยังมี จำนวนค่อนข้างน้อย อันเป็นการสร้างปัญหา และไม่เป็นผลให้ผู้กระทำผิดเกิดความเกรงกลัวต่อ กฎหมายของบ้านเมือง ดังนั้นหากมีการระบุแนวทางในการกำหนดค่าเสียหายที่ชัดเจน จึงน่าที่จะมี ส่วนช่วยในการยับยั้ง และป้องปรามการกระทำผิดที่มีลักษณะอย่างเดียวกันในอนาคตเพื่อให้ปัญหาของสังคมโดยส่วนรวมลดน้อยลงโดยที่ผู้ประกอบการจะได้เกรงกลัวและระมัดระวังในกระบวนการผลิตและคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้บริโภคมากขึ้น หากมีแนวทางการกำหนดค่าเสียหายที่ชัดเจน โปร่งใส และสะท้อนผลกระทบที่แท้จริง ย่อมช่วยยับยั้งและป้องปรามการกระทำผิดซ้ำ และทำให้ผู้ประกอบธุรกิจระมัดระวังมากขึ้นเพื่อประโยชน์ของผู้บริโภคและความเป็นธรรมในระบบเศรษฐกิจโดยรวม (ไพจิตร ปุญญพันธ์, 2548); (สุษม ศุภนิตย์, 2549)

ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาหลักเกณฑ์การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษให้มีความเหมาะสม โปร่งใส และสะท้อนความเสียหายที่แท้จริงจึงเป็นประเด็นสำคัญเร่งด่วน เพื่อให้ผู้กระทำผิดเกิดความเกรงกลัวและระมัดระวังในกระบวนการผลิตสินค้า รวมถึงเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคอย่างแท้จริง อีกทั้งยังช่วยยกระดับมาตรฐานความปลอดภัยของสินค้าในระบบเศรษฐกิจโดยรวม การศึกษาปัญหาเกี่ยวกับค่าเสียหายเชิงลงโทษตามกฎหมายไทย

การวิเคราะห์ข้อจำกัดของมาตรา 11 รวมถึงการเปรียบเทียบกับระบบกฎหมายต่างประเทศจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อกำหนดแนวทางการปรับปรุงกฎหมายและเพิ่มประสิทธิภาพในการคุ้มครองผู้บริโภคให้สอดคล้องกับความเป็นจริงในสังคมปัจจุบัน

การกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหาย ตามมาตรา 11 (2) โดยบัญญัติ กำหนดให้ไม่เกินสองเท่าของค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริง เป็นค่าเสียหายในเชิงลงโทษ ซึ่งมุ่งหมาย ให้เกิดผลในทางยับยั้งไม่ให้มีการกระทำผิดพลาดอย่างเดิมซ้ำอีก ควรมีการกำหนดค่าสินไหม ทดแทนให้มากขึ้น โดยอาจจะไม่ได้มีเพดานกำหนด หรือมีสูตรคำนวณที่ชัดเจน เพราะการเยียวยาความเสียหายนั้นยังมีหลายปัจจัยที่ต้องพิจารณาทั้งนี้เพื่อมุ่งให้เกิดผลในทางยับยั้งตามที่กล่าวมาแล้ว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ปรับปรุงหลักเกณฑ์ในการพิจารณาค่าเสียหายในเชิงลงโทษในกรณีความรับผิดต่อสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

2. เพื่อศึกษาปัญหา มาตรา 11 ใน พรบ.ความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ ปลอดภัย พ.ศ.2551 และเปรียบเทียบการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษในคดีผู้บริโภค กรณีความ รับผิดต่อสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ในระบบกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศไทย

3. เพื่อศึกษาการศึกษาและวิเคราะห์ แนวทางในการใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เพื่อเป็นหลักในการกำหนดและคำนวณค่าเสียหายเชิงลงโทษอย่างเหมาะสม

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบและวิธีการวิจัย

วิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการศึกษาข้องมูลจากเอกสาร (Documentary Research) เป็นหลัก โดยอาศัยข้อมูลปฐมภูมิ (primary Dara) อาทิ กฎหมายภายในและกฎหมายต่างประเทศ ศึกษาวรรณกรรมต่าง ๆ เช่น หนังสือ บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ งานวิจัย ตลอดจนสืบค้นข้อมูลจากฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ พร้อมนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา มาวิเคราะห์เปรียบเทียบอย่างเป็นระบบ อันจะนำมาสู่บทสรุปและข้อเสนอแนะต่อไป

ผลการวิจัย

ประเทศไทยได้ออกพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552 เป็นต้นมาจนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งเหตุผลสำคัญในการประกาศใช้กฎหมายฉบับ นี้กล่าวคือ “สินค้าที่ผลิตในปัจจุบันไม่ว่าจะผลิตภายในประเทศหรือนำเข้ามาจากต่างประเทศมีกระบวนการผลิตที่ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่สูงขึ้นเป็นลำดับ การที่ผู้บริโภคจะ ตรวจพบว่าเป็นสินค้าไม่ปลอดภัยทำได้ยากลำบากและเมื่อผู้บริโภคนำสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไปใช้ในชีวิตประจำวันแล้ว อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ หรือทรัพย์สินของ ผู้บริโภคหรือบุคคลอื่นได้แต่การฟ้องคดีในปัจจุบัน (เที่ยงธรรม พลโลก) เพื่อเรียกค่าเสียหายมีความยุ่งยากเนื่องจากภาระในการพิสูจน์ถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อในการกระทำผิดของผู้ผลิตหรือผู้นำเข้า

ตกเป็น หน้าที่ของผู้ได้รับความเสียหายตามหลักกฎหมายทั่วไปเพราะยังไม่มีกฎหมายให้ความคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายที่เกิดจากสินค้า โดยมีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบในความเสียหายของผู้ผลิต หรือผู้ที่เกี่ยวข้องไว้โดยตรง จึงสมควรให้มีกฎหมายว่าด้วยความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย โดยนำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดมาใช้อันจะมีผลให้ ผู้เสียหายไม่ต้องพิสูจน์ถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้า ตลอดจนได้รับการชดใช้ค่าเสียหายที่เป็น ธรรม จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้” ดังนั้น พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่ เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 จึงนำเอาหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดหรือความรับผิด โดยเด็ดขาด (Strict liability) มาใช้บังคับและเป็นถือเป็นหัวใจสำคัญอันจะมีผลให้ผู้เสียหายไม่ต้องพิสูจน์ถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้า ตลอดจนได้รับการชดใช้ค่าเสียหายที่เป็นธรรมด้วย

สำหรับความรับผิดของ “ผู้ประกอบการนั้น ตามพระราชบัญญัตินี้จะเกิดต่อเมื่อสินค้าที่ “ขาย” จะต้องเป็น “สินค้าที่ไม่ปลอดภัยตามมาตรา 4 ให้ความหมายของคำว่า “สินค้าที่ไม่ ปลอดภัย” หมายความว่า “สินค้าที่ก่อหรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นได้ไม่ว่าจะเพราะสาเหตุจากความบกพร่องในการผลิตหรือการออกแบบหรือไม่ได้กำหนดวิธีใช้วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือ ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าหรือกำหนดไว้แต่ไม่ถูกต้องชัดเจนตามสมควร ทั้งนี้โดยคำนึงถึงสภาพของสินค้า รวมทั้งลักษณะการใช้งานและการเก็บรักษาตามปกติธรรมดาของสินค้าอันพึงคาดหมายได้”

จากบทนิยามดังกล่าวจะเห็นได้ว่า หลักเกณฑ์การพิจารณาสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของ ประเทศไทยจะคำนึงถึงสภาพของสินค้า รวมทั้งลักษณะการใช้งานและการเก็บรักษาตามปกติ ธรรมดาของสินค้าอัน “จึงคาดหมายได้” เท่านั้น ซึ่งไม่มีความชัดเจนมากนักในหลักเกณฑ์การ พิจารณาดังกล่าว และอาจเกิดปัญหาในการบังคับใช้เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อผู้ได้รับผลกระทบ จากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยได้

หลักการพิจารณาสินค้าที่ไม่ปลอดภัยตามพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความ เสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 จำเป็นที่จะต้องทราบความหมาย ความแตกต่าง และวัตถุประสงค์ของคำว่าสินค้าที่ไม่ปลอดภัยกับ คำว่าสินค้าชำรุดบกพร่อง ก่อนเป็นอันดับแรก กล่าวคือพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 บัญญัติในพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 มาตรา 5 “ผู้ประกอบการทุกคน ต้องร่วมรับผิดรับผิดต่อผู้เสียหายในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ ไม่ปลอดภัย และสินค้านั้นได้มีการขายให้ผู้บริโภคแล้ว ไม่ว่าความเสียหายนั้นจะเกิดจากการกระทำ โดยจงใจหรือประมาทของผู้ประกอบการหรือไม่” พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่ เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย มาตรา 4 “ผู้ประกอบการ” หมายความว่า

1. ผู้ผลิต หรือผู้ว่าจ้างให้ผลิต
2. ผู้นำเข้า
3. ผู้ขายสินค้าที่ไม่สามารถระบุตัวผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้าได้
4. ผู้ซึ่งใช้ชื่อ ชื่อทางการค้า เครื่องหมายการค้า เครื่องหมาย ข้อความหรือแสดง ด้วยวิธีใดอันมีลักษณะที่จะทำ ให้เกิดความเข้าใจได้ว่าเป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้า พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย มาตรา 4 “ขาย” หมายความว่า จำหน่าย จ่าย แจก หรือแลกเปลี่ยนเพื่อ

ประโยชน์ทางการค้า และให้หมายความ รวมถึงให้เช่า ให้เช่าซื้อ จัดหา ตลอดจนเสนอ ชักชวน หรือนำออกแสดงเพื่อการดังกล่าว พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 4

1. สินค้าชำรุดบกพร่อง หมายถึง สินค้าที่ชำรุดเสียหายจนเป็นเหตุให้เสื่อมค่าเสื่อมราคา หรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งหมายจะใช้เป็นปกติวิสัยของการใช้ทรัพย์สินหรือข้อกำหนดในสัญญา กล่าวอีกนัยหนึ่ง จะต้องเป็นความเสียหายในเนื้อหาของวัตถุหรือ ทรัพย์สินนั้นเองตามนัยแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา472 ซึ่งบัญญัติมาเพื่อคุ้มครองผู้ซื้อสินค้าให้ได้รับความเป็นธรรมจากการซื้อขายสินค้า โดยให้ถือว่าผู้ขายได้ให้การรับรองโดย ปริยายแล้วว่าสินค้านั้นปราศจากความบกพร่องใด ซึ่งจะมุ่งเน้นที่ตัวทรัพย์สินเป็นสำคัญ

2. สินค้าที่ไม่ปลอดภัย หมายถึง สินค้าที่ก่อหรืออาจก่อให้เกิดความเสียหาย ขึ้นได้ไม่ว่าจะเพราะสาเหตุจากความบกพร่องในการผลิตหรือการออกแบบหรือไม่ได้กำหนดวิธีใช้ วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าหรือกำหนดไว้แต่ไม่ถูกต้องชัดเจนตามสมควรทั้งนี้ โดยคำนึงถึงสภาพของสินค้า รวมทั้งลักษณะการใช้งานและการเก็บรักษาตามปกติธรรมดาของ สินค้าอันพึงคาดหมายได้ ตามนัยแห่งพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจาก สินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 4 ซึ่งคำว่า “สินค้าที่ไม่ปลอดภัย”จึงมุ่งที่การขาดความ ปลอดภัยของสินค้าอันเป็นผลมาจากความบกพร่องของสินค้า โดยมุ่งที่อันตรายของสินค้าไม่ใช่แต่เพียงวัตถุประสงค์ของการใช้งานหรือประโยชน์ที่ได้รับจากสินค้าเท่านั้น

พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 มาตรา 4 ให้ถือว่า สินค้าที่เป็นสาเหตุก่อให้เกิดความเสียหายว่าเป็น “สินค้าที่ไม่ปลอดภัย "(Unsafe Product) แตกต่างจากกฎหมายความรับผิดต่อผลิตภัณฑ์ของต่างประเทศที่ใช้คำว่า “สินค้า ชำรุดบกพร่อง (Product defective) สำหรับสินค้าที่ไม่ปลอดภัย เนื่องจากไม่ให้เกิดความสับสน ระหว่างคำว่า “ความชำรุดบกพร่อง” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 472 และ นอกจากนี้ยังได้บัญญัติเพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระของพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยอีกด้วย

หลักเกณฑ์การพิจารณาสินค้าที่ไม่ปลอดภัยถือว่ามีความสำคัญ อันจะทำให้ ผู้ประกอบการต้องรับผิดและผู้บริโภคหรือผู้ได้รับความเสียหายได้รับการเยียวยาความเสียหาย เพราะการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้าหากพิจารณาแล้วปรากฏว่า สินค้านั้นไม่ได้เป็นสินค้า ที่ไม่ปลอดภัย ผู้ประกอบการจะหลุดพ้นจากความรับผิด แต่หากพิจารณาแล้วปรากฏว่าเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัยแล้วผู้ประกอบการต้องรับผิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

โดยสรุปพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ให้ความคุ้มครองผู้บริโภคในด้านความรับผิดทางแพ่ง เพื่อช่วยให้ผู้บริโภค ได้รับการเยียวยา หากได้รับความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย โดยกำหนดตัวบุคคลที่ต้องรับผิด ขอบเขตความรับผิด การอำนวยความสะดวกในการดำเนินการฟ้องคดี ค่าเสียหายที่จะได้รับ อายุ ความที่ผู้บริโภคได้รับความคุ้มครอง ประกอบกับวิธีพิจารณาคดีที่เอื้อประโยชน์แก่ผู้บริโภคทั้งในด้านความสะดวกประหยัด และรวดเร็วตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ย่อม ทำให้ผู้บริโภคมีความอุ่นใจและมีทางออกของปัญหาที่แต่เดิมมาผู้บริโภค มักเลือกไม่เอาความและ ถือว่าเป็นบาปเคราะห์ของตนเองแทนการเรียกร้องให้ได้มา ซึ่งสิทธิและการเยียวยาตอบแทนความเสียหายที่เกิดขึ้น ซึ่งค่าเสียหายที่ผู้เสียหายจะได้รับ ได้แก่

1. ค่าเสียหายทางแพ่ง หมายถึง ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายที่เกิดจาก สินค้าที่ไม่ปลอดภัยไม่ว่าจะเป็นความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัยจิตใจ หรือทรัพย์สิน ทั้งนี้ ไม่รวมถึงความเสียหายต่อตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

2. ค่าเสียหายสำหรับ “ความเสียหายทางจิตใจ” อัน เป็นผลเนื่องมาจากความ เสียหายต่อร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัยของผู้เสียหาย และหากผู้เสียหายถึงแก่ความตาย สามี ภริยา บุพการี หรือผู้สืบสันดานของบุคคลนั้นชอบที่จะได้รับค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อ จิตใจ (มาตรา 11)

3. ค่าเสียหายเชิงลงโทษ สำหรับกรณีที่ผู้ประกอบการ ได้ผลิต นำเข้า หรือขาย สินค้าโดยรู้อยู่แล้วว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือมิได้รู้เพราะความประมาทเลินเล่ออย่าง ร้ายแรง หรือเมื่อรู้ว่าสินค้าไม่ปลอดภัยภายหลังการผลิต นำเข้า หรือขายสินค้านั้นแล้ว ไม่ดำเนินการ ใดๆ ตามสมควรเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหาย ศาลอาจสั่งลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าสินไหม ทดแทนที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ ตามที่ศาลเห็นสมควร แต่ไม่เกินสองเท่าของค่าสินไหมทดแทนที่ แท้จริง (มาตรา 11) และ ไม่ว่ากรณีใด ๆ หากผู้เสียหายมีสิทธิตามกฎหมายอื่นที่จะเรียกค่าเสียหายได้ ผู้เสียหายก็สามารถเรียกร้องได้ ไม่ถูกตัดสิทธิโดยกฎหมายนี้ (มาตรา 14)

การแข่งขันกันผลิตสินค้าและบริการจำนวนมากนี้ต่างๆนี้เองที่ได้สร้างปัญหาต่างๆตามมามากมายเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและที่เห็นได้ชัดที่สุดก็คือถ้าหากผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เหล่านั้นไม่มีการควบคุมดูแลให้ได้มาตรฐานและปลอดภัยแล้วก็ย่อมสร้างปัญหาให้แก่ผู้บริโภคได้เป็นจำนวนมากเช่นกันทั้งต่อชีวิตร่างกายอนามัยและทรัพย์สินของผู้บริโภคซึ่งจะผลเสียหายต่อเศรษฐกิจสังคมของประเทศได้ต่อไปในอนาคตแต่เราจะเห็นได้ว่ากฎหมายต่างๆ ที่มีผลบังคับใช้อยู่ในปัจจุบันนั้น ล้วนเป็นกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเยียวยาแก้ไขปัญหาให้แก่ผู้บริโภคในกรณีที่ได้เกิดปัญหา หรือเกิดความเสียหายขึ้นแก่ผู้บริโภคขึ้นแล้วดังนั้นเพื่อให้เห็นเป็นรูปธรรมประเทศไทยจึงควรกำหนดมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคโดยใช้ระบบการป้องกันความเสียหายที่เกิดจากการใช้ผลิตภัณฑ์มาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาในจุดนี้โดยไม่จำเป็นต้องรอให้เกิดความเสียหายขึ้นก่อนและ สามารถเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้บริโภคได้อย่างทันท่วงทีหากเมื่อเกิดภัยขึ้นอาทิ เช่น การกำหนดแนวทางในการพิจารณาค่าเสียหายในเชิงลงโทษให้ชัดเจน ซึ่งจัดว่าเป็นมาตรการเชิงป้องกันที่มีประสิทธิภาพ

ประเทศไทยได้ยอมรับหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive Damages) มาบัญญัติไว้ใน กฎหมายไทยซึ่งจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 42 และ พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหาย ที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 11 2) ซึ่งได้กำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้ในอัตราที่ไม่เกินสองเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด ดังนั้น นอกจากความเสียหายที่อาจเรียกได้โดยอาศัยหลักแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2511 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551 และบังคับใช้เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552 เป็นต้นมาจนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งเหตุผลสำคัญในการประกาศใช้กฎหมายฉบับนี้ คือ สินค้าที่ผลิตในปัจจุบันไม่ว่าจะผลิตภายในประเทศหรือนำเข้ามาจากต่างประเทศมีกระบวนการผลิตและเทคโนโลยีสูง การบริโภคจะตรวจว่าเป็นสินค้าไม่ปลอดภัยยากลำบาก เมื่อผู้บริโภคนำไปใช้อาจเกิดอันตราย (เที่ยงธรรม พลโลก)

ศาลสามารถกำหนดพิจารณาค่าเสียหายเชิงลงโทษและนำมาปรับใช้กับข้อเท็จจริง แต่ในทางปฏิบัติกฎหมายฉบับนี้ยังคงมีปัญหาบางอย่างที่อาจทำให้ผู้บริโภค ซึ่งเป็นผู้เสียหายไม่ได้รับความคุ้มครองอย่างมีประโยชน์ตามเจตนารมย์ของกฎหมาย ศาลไม่เคยมีการคิดค่าเสียหายเชิงลงโทษ ในกรณีสินค้าไม่ปลอดภัย หรือกล่าวไว้ว่าศาลกลับนำบทบัญญัติดังกล่าวมาใช้ให้แก่โจทก์อย่างจำกัด ดังที่ผ่านมาคำพิพากษาในศาลฎีกา ทางศาลไม่มีการนำมาปรับใช้ซึ่งน้อยมาก (มานิตย์ จุมปา, 2554) ด้วยเหตุนี้ กฎหมายฉบับนี้จึงมีที่มาจากกฎหมายละเมิด

อภิปรายผล

ผลการศึกษาพบว่าการบังคับใช้พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 แม้จะถูกตราขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาภาระการพิสูจน์ของผู้บริโภคและเพื่อให้เกิดการคุ้มครองที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นตามหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) แต่ในทางปฏิบัติยังประสบข้อจำกัดหลายประการซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ากฎหมายยังไม่สามารถบรรลุเจตนารมย์ได้อย่างครบถ้วน ประการแรก แม้ว่ากฎหมายจะมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 เพื่อแก้ปัญหาการพิสูจน์ความจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบการอันเป็นภาระหนักของผู้เสียหาย (เที่ยงธรรม พลโลก) แต่คำอธิบายเชิงนิยามของคำว่า “สินค้าที่ไม่ปลอดภัย” ตามมาตรา 4 ซึ่งกำหนดให้พิจารณาจากสภาพสินค้า ลักษณะการใช้งาน และการเก็บรักษาตามปกติ ยังคงมีความคลุมเครือ อาจก่อให้เกิดปัญหาในการตีความและใช้บังคับ ไม่ก่อให้เกิดความแน่นอนเพียงพอ ทั้งนี้สอดคล้องกับข้อวิจารณ์ของนักวิชาการหลายรายที่เห็นว่าหลักเกณฑ์ดังกล่าวไม่สามารถสะท้อนความเสี่ยงที่แท้จริงของสินค้าในสภาพแวดล้อมเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้อย่างครบถ้วน ประการที่สอง ผลการศึกษาเห็นว่าความแตกต่างระหว่าง “สินค้าชำรุดบกพร่อง” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 472 กับ “สินค้าที่ไม่ปลอดภัย” ตามพระราชบัญญัติปี 2551 ยังคงเป็นปัญหาสำคัญ เนื่องจากกฎหมายต่างประเทศมักใช้กรอบ “Product Defect” เป็นเกณฑ์มาตรฐานในการพิจารณาความรับผิด แต่กฎหมายไทยแยกนิยามออกจากกันเพื่อลดความสับสน อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างดังกล่าวกลับทำให้เกิดความไม่ชัดเจนทางหลักการและอาจส่งผลต่อการประเมินความรับผิดของผู้ประกอบการในคดีจริง สอดคล้องกับแนวคิดของ ศนันท์กรณ์ โสตถิพันธ์และไพจิตรที่สรุปว่าการตีความเช่นนี้มีผลให้ผู้เสียหายต้องประสบอุปสรรคเพิ่มขึ้นในการพิสูจน์ความไม่ปลอดภัยของสินค้า ประการที่สาม การศึกษาพบว่า “ค่าเสียหายเชิงลงโทษ” แม้จะมีบัญญัติไว้ทั้งในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 42 และพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย มาตรา 11 (2) แต่ในทางปฏิบัติศาลกลับมีแนวโน้มใช้มาตรการดังกล่าวอย่างจำกัด (ศนันท์กรณ์ โสตถิพันธุ์, 2560); (ไพจิตร ปุญญพันธ์, 2548) ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของมานิตย์ จุมปา ที่สรุปว่า ศาลฎีกาแทบไม่เคยกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีสินค้าไม่ปลอดภัยอย่างมีนัยสำคัญ ทำให้มาตรการดังกล่าวไม่สามารถก่อผลเชิงป้องปรามต่อผู้ประกอบการได้อย่างแท้จริง (มานิตย์ จุมปา, 2554) ทั้งยังสอดคล้องกับข้อเสนอของ สุษม ศุภนิตย์, ศักดา ธนิตกุล ที่เห็นว่า ค่าเสียหายเชิงลงโทษควรมีความชัดเจนและมีมาตรฐานในการคำนวณมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน (สุษม ศุภนิตย์, 2545); (ศักดา ธนิตกุล, 2553) ประการสุดท้ายชี้ให้เห็นว่าปัญหาสำคัญของกฎหมายฉบับนี้ยังรวมถึงการขาดเกณฑ์การพิจารณาที่ชัดเจน นำไปสู่ความไม่แน่นอนในการใช้ดุลพินิจของศาล ซึ่งอาจทำให้ผู้ประกอบการบางรายหลีกเลี่ยงความรับผิดได้ หรือทำให้ผู้บริโภคยังไม่ได้รับการเยียวยาที่สะท้อนความเสียหาย

จริง ผลดังกล่าวสอดคล้องกับข้อเสนอเชิงนโยบายของสมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ ที่มองว่าระบบกฎหมายควรปรับไปสู่กลไกเชิงป้องกัน มากกว่าที่จะเยียวยาหลังเกิดเหตุ ซึ่งจะช่วยลดความเสียหายเชิงระบบและเพิ่มความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค เมื่อพิจารณาร่วมกับข้อค้นพบจากงานศึกษาของนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ สามารถสรุปได้ว่า แม้กฎหมายไทยจะพยายามยกระดับการคุ้มครองผู้บริโภคด้วยการนำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) มาใช้ แต่ความไม่ชัดเจนของหลักเกณฑ์ในการพิจารณา ความแตกต่างระหว่างกรอบกฎหมายเดิมกับกฎหมายใหม่ ตลอดจนการบังคับใช้ค่าเสียหายเชิงลงโทษที่ยังไม่แพร่หลาย ล้วนเป็นปัจจัยที่ทำให้กฎหมายฉบับนี้ยังไม่สามารถบรรลุภารกิจในการป้องกันความเสียหายได้อย่างสมบูรณ์ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาหลักเกณฑ์การตีความให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น กำหนดมาตรฐานการพิจารณาค่าเสียหายเชิงลงโทษให้มีรูปแบบที่คาดหมายได้ และเสริมสร้างกลไกการบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิผลและสอดคล้องกับสภาพปัญหาในทางปฏิบัติมากยิ่งขึ้น

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผู้บริโภคยังคงเผชิญความเสี่ยงจากสินค้าไม่ปลอดภัย แม้จะมีพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 บังคับใช้ก็ตาม แต่กระบวนการเยียวยาและการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษยังคงมีข้อจำกัดหลายประการที่ควรได้รับการปรับปรุง ดังนั้น ผู้วิจัยเสนอให้มีการเยียวยาผู้บริโภคที่ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรมและครอบคลุมความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง ตลอดจนพัฒนาหลักเกณฑ์การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษให้มีความมั่นคง เชื่อถือได้ และสามารถยับยั้งผู้ประกอบการที่กระทำผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ควรกำหนดแนวทางการคำนวณค่าเสียหายและการพิจารณาความร้ายแรงของผลเสียหายในแต่ละกรณีให้ชัดเจนตามหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพื่อให้การกำหนดค่าเสียหายไม่สูงหรือต่ำเกินควร อันอาจส่งผลกระทบต่อทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค และเพื่อให้ระบบคุ้มครองผู้บริโภคสามารถตอบสนองต่อความเสียหายได้อย่างเหมาะสมและเป็นธรรมยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง ผลกระทบที่เกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัย ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี ประจำปี พ.ศ. 2568 ขอบพระคุณผู้บริหาร มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี ที่สนับสนุนการทำวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

จี๊ด เศรษฐบุตร. (2539). หลักกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา.

ณัฐวุฒิ วรรณวาณิช. (2538). การกำหนดค่าสินไหมทดแทนเกี่ยวกับชีวิตและร่างกายเนื่องจากการทำละเมิด. ในวิทยานิพนธ์นิติศาสตรบัณฑิต สาขานิติศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธรรมนิตย์ สุมันตกุล. (2558). ค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive Damages). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

ไพจิตร ปุญญพันธ์. (2548). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิดเรื่องข้อสันนิษฐานทางกฎหมาย. กรุงเทมหานคร: นิติบรรณาการ.

ภูมินทร์ บุตรอินทร์. (2555). การใช้เหตุผลทางนิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

มานิตย์ จุมปา. (2554). คำอธิบายกฎหมายความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศนันท์กรณ์ โสตถิพันธุ์. (2560). คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่งลาภมิควรได้. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

ศักดา ธนิตกุล. (2553). คำอธิบายและคำพิพากษาเปรียบเทียบกฎหมายความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

สุษม ศุภนิตย์. (2545). กรณีศึกษากฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และสหราชอาณาจักรอังกฤษ (เอกสารเพื่อประกอบการพิจารณากฎหมายของสมาชิกรัฐสภา เล่ม 7 เรื่องร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ 2552. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา.

_____. (2549). ความรับผิดในผลิตภัณฑ์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

บทความวิจัย

อิทธิพลของการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่มีต่อประสิทธิภาพการจัดการโซ่อุปทานของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล*

THE INFLUENCE OF DIGITAL TECHNOLOGY APPLICATION ON THE SUPPLY CHAIN MANAGEMENT EFFICIENCY OF SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES IN BANGKOK AND METROPOLITAN AREAS

ธนิดา กิจจารักษ์, ณิธิกร บัวขม, สุวรรณ จันทิวาสารกิจ*, สุมนา สุขพันธ์, ฐิติ ศรีธนนันท์

Thanida Kitjarak, Nitikorn Buakhom, Suwan Juntiwasarakij*, Sumana Sukaphan, Thiti Srithananun

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Business Administration, Southeast Asia University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: boonsant@sau.ac.th

บทคัดย่อ

วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่มีและประสิทธิภาพการจัดการโซ่อุปทานของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล 2) ศึกษาอิทธิพลของการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่มีต่อประสิทธิภาพการจัดการโซ่อุปทานของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล 3) เสนอแนวทางการพัฒนาการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่มีต่อประสิทธิภาพการจัดการโซ่อุปทานของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 ราย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) ผลการวิจัยพบว่า ผู้ประกอบการมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและมีประสิทธิภาพการจัดการโซ่อุปทานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ อินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (IoT), ระบบอัตโนมัติและปัญญาประดิษฐ์ (AI), การบริหารจัดการข้อมูลบนคลาวด์ และการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ มีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการจัดการโซ่อุปทานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และร่วมกันพยากรณ์ความผันแปรได้ร้อยละ 58.5 ปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดคือด้าน IoT (β = .315) เนื่องจากช่วยในการติดตามสถานะสินค้าแบบเรียลไทม์ นอกจากนี้ยังพบองค์ความรู้ใหม่ว่า การบริหารจัดการข้อมูลบนคลาวด์เป็นปัจจัยเพียงด้านเดียวที่ส่งผลต่อความรวดเร็วในการตอบสนองมากที่สุด (β = .412) แนวทางการพัฒนาควรเน้นการบูรณาการข้อมูลผ่านระบบคลาวด์เพื่อความยืดหยุ่นในการประสานงาน และเร่งประยุกต์ใช้ IoT เพื่อความแม่นยำในการติดตามสินค้า ควบคู่กับการส่งเสริมทักษะดิจิทัลของบุคลากรให้พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลง

คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล, ประสิทธิภาพโซ่อุปทาน, ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

* Received 6 December 2025; Revised 25 December 2025; Accepted 26 December 2025

Abstract

The objectives of this research are to: 1) Study the level of application of digital technology and the efficiency of supply chain management of small and medium-sized enterprises in the Bangkok metropolitan area and its vicinity. 2) To study the influence of the application of digital technology on the supply chain management efficiency of small and medium-sized enterprises in the Bangkok metropolitan area and its vicinity. 3) Propose guidelines for the development of the application of digital technology to the efficiency of supply chain management of small and medium-sized enterprises in the Bangkok metropolitan area and its vicinity, which is a quantitative research by collecting data with questionnaires from a sample of 400 respondents, analyzing the data with percentage, average, standard deviation, and stepwise multiple regression analysis. The results showed that entrepreneurs have applied digital technology and have a high level of overall supply chain management efficiency. The application of four digital technologies, namely the Internet of Things (IoT), automation and artificial intelligence (AI), cloud data management, and big data analytics, had a statistically significant positive influence on supply chain management efficiency at the level of 0.05 and predicted a volatility of 58.β 5 percent. In addition, new knowledge was found that cloud data management is the only factor that affects the speed of response the most (β = .412).

Keywords: Application of Digital Technology, Supply Chain Efficiency, SMEs

บทนำ

ปัจจุบันที่โลกกำลังก้าวเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจดิจิทัล (Digital Economy) และการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Industry 4.0) สภาพแวดล้อมในการดำเนินธุรกิจมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีความผันผวนสูง (VUCA World) ส่งผลให้การจัดการโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) กลายเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน ไม่ใช่เพียงแค่กระบวนการขนส่งสินค้าจากผู้ผลิตไปยังผู้บริโภคเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการบริหารจัดการข้อมูลและทรัพยากรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เทคโนโลยีดิจิทัล อาทิ ปัญญาประดิษฐ์ (AI), อินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (IoT), และการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data Analytics) ได้เข้ามามีบทบาทในการเปลี่ยนผ่านกระบวนการโซ่อุปทานแบบดั้งเดิมไปสู่ "โซ่อุปทานอัจฉริยะ" (Smart Supply Chain) ซึ่งช่วยลดต้นทุน เพิ่มความรวดเร็ว และสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า ดังที่ Porter, M. E., & Heppelmann, J. E. ได้กล่าวไว้ว่า เทคโนโลยีอัจฉริยะที่เชื่อมต่อกันกำลังพลิกโฉมโครงสร้างการแข่งขันในทุกอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทานที่ต้องการความแม่นยำและรวดเร็ว (Porter, M. E. & Heppelmann, J. E., 2015) นอกจากนี้ การแพร่ระบาดของโรคอุบัติใหม่และความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมายังเป็นตัวเร่งปฏิกิริยาให้องค์กรธุรกิจทั่วโลกตระหนักถึงความจำเป็นในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความยืดหยุ่น (Resilience) ให้กับโซ่อุปทาน เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อวิกฤตการณ์และการเปลี่ยนแปลง

พฤติกรรมของผู้บริโภคที่หันมาใช้แพลตฟอร์มออนไลน์มากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ (Christopher, M., 2016); (Turban, E. et al., 2018) ดังนั้น การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลจึงไม่ใช่เพียงทางเลือก แต่เป็นความอยู่รอดของธุรกิจในศตวรรษที่ 21

สำหรับประเทศไทย ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ถือเป็นฟันเฟืองหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ โดยจากข้อมูลของ สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว., 2566) พบว่า SMEs คิดเป็นสัดส่วนกว่าร้อยละ 99 ของจำนวนวิสาหกิจทั้งหมด และมีการจ้างงานมากกว่าร้อยละ 70 ของการจ้างงานรวม อย่างไรก็ตาม แม้จะมีความสำคัญในเชิงโครงสร้าง แต่ SMEs ไทยส่วนใหญ่ยังคงเผชิญกับข้อจำกัดด้านประสิทธิภาพในการจัดการโซ่อุปทาน โดยเฉพาะปัญหาต้นทุนโลจิสติกส์ที่สูงกว่าคู่แข่งในระดับสากล และการขาดการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างคู่ค้าอย่างเป็นระบบ ปัญหาสำคัญที่พบคือ "ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล" (Digital Divide) โดยผู้ประกอบการส่วนใหญ่ยังคงพึ่งพากระบวนการทำงานแบบใช้แรงงานคน (Manual Process) หรือใช้เทคโนโลยีพื้นฐานที่ไม่สามารถประมวลผลข้อมูลแบบเรียลไทม์ได้ ทำให้เกิดปัญหาสินค้าคงคลังล้นสต็อกหรือขาดแคลน (Bullwhip Effect) การส่งมอบล่าช้า และการพยากรณ์ความต้องการที่ผิดพลาด (สมชาย และคณะ, 2565) ยิ่งไปกว่านั้น ในบริบทของพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันสูงที่สุดในประเทศ ผู้ประกอบการ SMEs ต้องเผชิญกับแรงกดดันมหาศาลจากทั้งคู่แข่งรายใหญ่ที่มีความพร้อมด้านเงินทุนและเทคโนโลยี และพฤติกรรมผู้บริโภคเมืองหลวงที่มีความคาดหวังต่อความรวดเร็วในการบริการสูงมาก การขาดแคลนองค์ความรู้ในการเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับขนาดธุรกิจ และความกังวลเรื่องจุดคุ้มทุนในการลงทุนเทคโนโลยี เป็นอุปสรรคสำคัญที่ฉุดรั้งไม่ให้ SMEs ในเขตนครหลวงสามารถยกระดับประสิทธิภาพโซ่อุปทานได้เท่าที่ควร (วิชัย, 2564)

เมื่อพิจารณาเจาะจงในบริบทของพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจที่มีความเข้มข้นของการแข่งขันสูงที่สุดในประเทศ ผู้ประกอบการ SMEs ในพื้นที่นี้ต้องเผชิญกับแรงกดดันมหาศาลจากสองทิศทาง ประการแรก คือการแข่งขันกับผู้ประกอบการรายใหญ่ที่มีความพร้อมด้านเงินทุนและเทคโนโลยีที่เหนือกว่า และประการที่สอง คือพฤติกรรมของผู้บริโภคในเมืองหลวงที่มีความคาดหวังสูงมากต่อความรวดเร็วและความถูกต้องในการบริการ แม้ว่าพื้นที่นี้จะเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่มีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล (Digital Infrastructure) มากที่สุด แต่ผู้ประกอบการ SMEs กลับยังไม่สามารถใช้ประโยชน์จากสิ่งเหล่านี้ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ เนื่องจากปัญหาการขาดแคลนองค์ความรู้ในการเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับขนาดและบริบทของธุรกิจ รวมถึงความกังวลในเรื่องจุดคุ้มทุนของการลงทุนด้านเทคโนโลยี อุปสรรคเหล่านี้เปรียบเสมือนตัวฉุดรั้งสำคัญที่ทำให้ SMEs ในเขตนครหลวงไม่สามารถยกระดับประสิทธิภาพโซ่อุปทานได้เท่าที่ควร

จากสภาพปัญหา ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการศึกษา อิทธิพลของการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่มีต่อประสิทธิภาพการจัดการโซ่อุปทานของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล งานวิจัยนี้มุ่งเน้นที่จะค้นหาแนวปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม (Practical Guidelines) ซึ่งเหมาะสมกับบริบทและขีดความสามารถของ SMEs ไทย โดยไม่ได้มุ่งเน้นเพียงแค่การจัดหาเทคโนโลยีราคาแพงมาใช้ แต่เป็นการศึกษาถึงกระบวนการ "ประยุกต์ใช้" อย่างชาญฉลาด เพื่อบูรณาการข้อมูลตลอดห่วงโซ่อุปทาน ตั้งแต่กระบวนการจัดซื้อ การผลิต การบริหารคลังสินค้า ไปจนถึงการขนส่ง เพื่อลดความสูญเปล่าและสร้าง

มูลค่าเพิ่มให้กับธุรกิจ การเลือกศึกษาในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลเนื่องจากเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ที่มีศักยภาพเป็นพื้นที่ต้นแบบ (Sandbox) ก่อนขยายผลไปยังภูมิภาคอื่น ผลลัพธ์จากการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ทั้งในแง่การมอบแนวทางปรับตัวเข้าสู่ยุคดิจิทัลให้แก่ผู้ประกอบการ และการเป็นข้อมูลเชิงนโยบายสำหรับหน่วยงานภาครัฐในการกำหนดมาตรการสนับสนุนที่ตรงจุด เพื่อยกระดับขีดความสามารถทางการแข่งขันของ SMEs ไทยให้เติบโตได้อย่างยั่งยืนในเวทีการค้าโลก สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติในการขับเคลื่อนประเทศไทยด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่มีและประสิทธิภาพการจัดการโซ่อุปทานของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่มีต่อประสิทธิภาพการจัดการโซ่อุปทานของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่มีต่อประสิทธิภาพการจัดการโซ่อุปทานของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ประกอบการ (เจ้าของกิจการ), ผู้จัดการระดับสูง, หรือหัวหน้างาน (Management or Supervisor Level) ปฏิบัติงานในวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ที่ดำเนินธุรกิจอยู่ในเขตพื้นที่ กรุงเทพมหานครและปริมณฑล (ได้แก่ จังหวัดนครปฐม, นนทบุรี, ปทุมธานี, สมุทรปราการ, และสมุทรสาคร) เนื่องจากมีสัดส่วนจำนวนมากจึงไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ได้แก่ ผู้ประกอบการ (เจ้าของกิจการ), ผู้จัดการระดับสูง, หรือหัวหน้างาน (Management or Supervisor Level) ปฏิบัติงานในวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ที่ดำเนินธุรกิจอยู่ในเขตพื้นที่ กรุงเทพมหานครและปริมณฑล (ได้แก่ จังหวัดนครปฐม, นนทบุรี, ปทุมธานี, สมุทรปราการ, และสมุทรสาคร) 384 คน คำนวณจากสูตรแบบไม่ทราบจำนวนประชากรของ Cochran, W. G. ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% (Cochran, W. G., 1963); (กัลยา วา นิชย์บัญชา, 2553) จำนวน 384 ตัวอย่าง แต่เพื่อความแม่นยำของข้อมูลในการเก็บตัวอย่าง ผู้วิจัยจึงเก็บตัวอย่าง จำนวน 400 ตัวอย่าง

3. กำหนดพื้นที่ศึกษา คือ พื้นที่ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

4. ขอบเขตเนื้อหา การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology Application) ด้านการบริหารจัดการข้อมูลบนคลาวด์ ด้านอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ ด้านระบบอัตโนมัติและปัญญาประดิษฐ์ และประสิทธิภาพการจัดการโซ่อุปทาน (SCM Efficiency) ด้านต้นทุน ด้านความน่าเชื่อถือ ด้านการตอบสนองที่รวดเร็ว ด้านความยืดหยุ่น

5. ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา ระหว่างเดือนกันยายน พ.ศ. 2568 ถึงเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2568

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยวางแนวคำถามปลายปิด (Closed-Ended Question) แบ่งเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อมูลการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Level of Digital Technology Application) ได้แก่ ด้านอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (Internet of Things: IoT) ด้านการบริหารจัดการข้อมูลบนคลาวด์ (Cloud Computing) ด้านระบบอัตโนมัติและปัญญาประดิษฐ์ (Automation & AI) ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data Analytics)

ตอนที่ 3 ประสิทธิภาพการจัดการโซ่อุปทาน (Supply Chain Management Efficiency) ได้แก่ ด้านต้นทุน (Cost) ด้านความน่าเชื่อถือ (Reliability ด้านการตอบสนอง (Responsiveness ด้านความยืดหยุ่น (Agility)

ซึ่งเป็นคำถามที่ใช้มาตรวัดแบบประเมินค่าแบบ Likert'sScaleผู้ตอบแบบสอบถามเลือกตอบได้เพียงคำตอบเดียวจาก 5 คำตอบ ซึ่งมีเกณฑ์ให้คะแนน ดังนี้

5 หมายถึง มากที่สุด

4 หมายถึง มาก

3 หมายถึง ปานกลาง

2 หมายถึง น้อย

1 หมายถึง น้อยที่สุด

การแปลค่าความหมายผู้วิจัยใช้คะแนนเฉลี่ยเป็นเกณฑ์ในการแปลค่า โดยกำหนดช่วงในการจำแนก ดังนี้ (Best, J. W., 1977)

ช่วงการวัด = ค่าคะแนนสูงสุด - ค่าคะแนนต่ำสุด
จำนวนชั้น

แทนค่าได้ = 5 - 1 5 = 0.80

ดังนั้น เกณฑ์การแปลค่าความหมายของแบบสอบถามตอนที่ 2 ดังนี้

4.21 - 5.00 ระดับมากที่สุด

3.41 - 4.20 ระดับมาก

2.61 - 3.40 ระดับปานกลาง

1.81 - 2.60 ระดับน้อย

1.00 - 1.80 ระดับน้อยที่สุด

การตรวจสอบและการทดสอบเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความตรงเชิงเนื้อหา คือการตรวจสอบว่าข้อคำถามแต่ละข้อในแบบสอบถาม สามารถวัด "แนวคิด" หรือ "นิยามศัพท์" ที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วน และสอดคล้องกับกรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำส่งแบบสอบถามฉบับร่าง (ที่สร้างจากตัวแปรในบทที่ 1 และ 2) พร้อมทั้ง "นิยามศัพท์เฉพาะ" ของตัวแปรแต่ละตัว และ "กรอบแนวคิดการวิจัย" ให้แก่ผู้ทรงคุณวุฒิ (จำนวน 3 ท่าน) เพื่อประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามของตัวแปร (Item-Objective Congruence: IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญให้คะแนนในแต่ละข้อคำถาม ดังนี้

+1 แน่ใจว่าข้อคำถามวัดตรงตามจุดประสงค์

0 ไม่แน่ใจ

-1 แน่ใจว่าข้อคำถามวัด ไม่ตรง ตามจุดประสงค์

จากนั้นนำคะแนนที่ได้จากผู้ทรงคุณวุฒิมาคำนวณหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruency-IOC) โดยใช้สูตรดังนี้ (Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K., 1977)

จากสูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC = ดัชนีความสอดคล้อง

$\sum R$ = ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N = จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

แทนค่า

$$IOC = \frac{2}{3}$$

$$= 0.67$$

สรุป ค่า IOC คือ 0.67 (มากกว่า 0.50) ผ่านเกณฑ์

2. ความเชื่อมั่น (Reliability) หลังจากที่แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือดังกล่าวไป ทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้ มาวิเคราะห์หา ค่าความเชื่อมั่น ของแบบสอบถามเฉพาะในส่วนที่เป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) (คือ ส่วนที่ 2 ถึง ส่วนที่ 3) โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha Coefficient) การวิเคราะห์นี้มีเป้าหมายเพื่อตรวจสอบ ความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency) ของชุดข้อคำถามในแต่ละมิติ (Scale) ว่ามีความน่าเชื่อถือเพียงใด เพื่อให้มั่นใจว่าชุดข้อคำถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อวัดตัวแปร สำหรับเกณฑ์การพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha Coefficient) ที่ยอมรับว่ามีความเชื่อมั่นสูงและควรมีค่าตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามนำแบบสอบถามที่ผ่านการพัฒนาและปรับปรุงจนมีคุณภาพในระดับที่ยอมรับได้ไปดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเองก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ศึกษาชี้แจงเกี่ยวกับรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้

2. การขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ศึกษาได้สร้างแบบสอบถามและทำขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรทั้งหมด

3. แจกจ่ายและเก็บแบบสอบถามจากประชากรทั้งหมด

4. รับแบบสอบถามกลับคืนตรวจความถูกต้องและความครบถ้วนสมบูรณ์แล้วไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

1. การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา ใช้การวิเคราะห์หาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ใช้สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลและข้อมูลทั่วไปของสถานประกอบการ (ส่วนที่ 1 ของแบบสอบถาม) เช่น เพศ ตำแหน่งงาน ประเภทธุรกิจ และขนาดของกิจการ เพื่อแสดงสัดส่วนและลักษณะการกระจายของกลุ่มตัวอย่าง ค่าเฉลี่ย (Mean) ใช้สำหรับวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และระดับประสิทธิภาพการจัดการโซ่อุปทาน (ส่วนที่ 2 และ 3 ของแบบสอบถาม) ซึ่งเป็นข้อมูลแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Interval Scale) เพื่อหาค่ากลางของข้อมูล ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ใช้เพื่อวัดการกระจายของข้อมูล ดูความสอดคล้องของคำตอบในแต่ละข้อคำถาม ยิ่งค่า S.D. ต่ำ แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน

2. การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐานเพื่อหาความสัมพันธ์และอิทธิพลระหว่างตัวแปรในระดับองค์กร โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็น เพศหญิง ตำแหน่งผู้จัดการระดับสูงซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวแทนองค์กรที่มีอำนาจตัดสินใจและมีความเข้าใจในระบบงานเป็นอย่างดี สถานประกอบการส่วนใหญ่มีลักษณะเป็น วิสาหกิจขนาดย่อม (Small Enterprises) ซึ่งมีจำนวนพนักงานระหว่าง 6 - 50 คน และดำเนินธุรกิจใน ภาคการค้าส่งและค้าปลีก ระยะเวลาดำเนินการกิจการ 6 - 10 ปี เป็นต้น

ส่วนที่ 2 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่ของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล	ระดับความสำคัญ		
	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปรผล
1.ด้านการบริหารจัดการข้อมูลบนคลาวด์ (Cloud Computing)	4.17	.786	มาก
2.ด้านอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (Internet of Things: IoT)	4.37	.654	มากที่สุด
3.ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data Analytics)	3.79	.620	มาก
4.ด้านระบบอัตโนมัติและปัญญาประดิษฐ์ (Automation & AI)	4.10	.556	มาก
ผลรวม	4.11	.566	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย = 4.11 (S.D. = .566) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย มีรายละเอียดดังนี้ ด้านอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (IoT) มีค่าเฉลี่ย = 4.37 (S.D.=.654) ระดับมากที่สุด รองลงมา ด้านการบริหารจัดการข้อมูลบนคลาวด์ (Cloud Computing) มีค่าเฉลี่ย = 4.17 (S.D.=.786) อยู่ในระดับ มาก และด้านระบบอัตโนมัติและปัญญาประดิษฐ์ (Automation & AI) มีค่าเฉลี่ย = 4.10 (S.D.=.556) อยู่ในระดับ มาก ตามลำดับ

ส่วนที่ 3 ประสิทธิภาพการจัดการโซ่อุปทานของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับประสิทธิภาพการจัดการโซ่อุปทานของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ประสิทธิภาพการจัดการโซ่อุปทาน (SCM Efficiency)	ระดับความสำคัญ		
	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปรผล
1. ด้านต้นทุน (Cost Management)	4.29	.441	มากที่สุด
2. ด้านความน่าเชื่อถือ (Reliability)	4.06	.580	มาก
3. ด้านการตอบสนอง (Responsiveness)	3.94	.554	มาก
4. ด้านความยืดหยุ่น (Agility/Flexibility)	3.99	.533	มาก
ผลรวม	**4.07**	**.312**	**มาก**

จากตารางที่ 2 พบว่า ประสิทธิภาพการจัดการโซ่อุปทานของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย = 4.07 (S.D. =.312) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย มีรายละเอียดดังนี้ ด้านต้นทุน (Cost Management) มีค่าเฉลี่ย = 4.29 (S.D.=.4.29) อยู่ในระดับมาก รองลงมา ด้านความน่าเชื่อถือ (Reliability) (มีค่าเฉลี่ย = 4.06) อยู่ในระดับมาก และด้านความยืดหยุ่น (Agility/Flexibility) (มีค่าเฉลี่ย = 3.99) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

การทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐาน H1 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการจัดการโซ่อุปทานของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการจัดการโซ่อุปทานของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยรวม

ปัจจัยเทคโนโลยีดิจิทัล	B	S.E.	β	t	Sig.
(Constant)	.985	.230		4.282	.000*
ด้านการบริหารจัดการข้อมูลบนคลาวด์ (X1)	.156	.045	.198	3.466	.001*
ด้านอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (X2)	.243	.052	.315	4.673	.000*
ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (X3)	.112	.048	.145	2.333	.020*
ด้านระบบอัตโนมัติและ AI (X4)	.189	.050	.256	3.780	.000*

R = .765, R^2 = .585, Adjusted R^2 =..581, F = 139.45, Sig of F = .000

จากตารางที่ 3 พบว่า ตัวแปรเทคโนโลยีดิจิทัลทั้ง 4 ด้าน มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ .765 และมีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) เท่ากับ .585 แสดงว่า เทคโนโลยีดิจิทัลทั้ง 4 ด้าน สามารถร่วมกันพยากรณ์ความผันแปรของประสิทธิภาพการจัดการโซ่อุปทานได้ร้อยละ 58.5 (ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 41.5 เกิดจากปัจจัยอื่นที่ไม่ได้ศึกษา) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (F = 139.45, Sig. = .000) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าเทคโนโลยีทั้ง 4 ด้าน มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการจัดการโซ่อุปทานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเรียงลำดับจากค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน (Beta) จากมากไปน้อย ดังนี้ 1. ด้านอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (X2): มีอิทธิพลมากที่สุด (β =.315) ด้านระบบอัตโนมัติและ AI (X4) (β = .256) ด้านการบริหารจัดการข้อมูลบนคลาวด์ (X1) (β=.198) ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (X3) (β= .145)

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง "อิทธิพลของการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่มีต่อประสิทธิภาพการจัดการโซ่อุปทานของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล" ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยมาอภิปรายโดยเชื่อมโยงกับกรอบแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ประเด็นด้านระดับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิจัยพบว่า SMEs ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีระดับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในภาพรวมอยู่ในระดับ มาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (IoT) ผลการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นว่าผู้ประกอบการให้ความสำคัญกับการใช้เทคโนโลยีที่เน้นการแก้ปัญหาเชิงปฏิบัติการที่เห็นผลลัพธ์ทันที เช่น ระบบ GPS Tracking หรือการใช้รหัสบาร์โค้ดเพื่อติดตามสินค้า ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Porter, M. E., & Heppelmann, J. E.ที่ระบุว่าเทคโนโลยีอัจฉริยะที่เชื่อมต่อกัน (Smart, Connected Products) จะเข้ามาพลิกโฉมโครงสร้างการแข่งขันและการจัดการโลจิสติกส์ที่ต้องการความแม่นยำสูง (Porter, M. E. & Heppelmann, J. E., 2015) ในทางตรงกันข้ามด้านการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data Analytics) มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ซึ่งอภิปรายได้ว่าการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกยังเป็นอุปสรรคสำหรับ SMEs เนื่องจากต้องอาศัยบุคลากรที่มีทักษะเฉพาะด้าน (Data Skills) และเงินทุนสูง สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิชัย โถสุวรรณจินดา (2564) ที่พบว่า SMEs ไทยมักเลือกใช้เทคโนโลยีที่ใช้งานง่ายไม่ซับซ้อน และให้ผลตอบแทนจากการลงทุน (ROI) ในระยะสั้นที่ชัดเจน (วิชัย โถสุวรรณจินดา, 2564)

2. ประเด็นด้านประสิทธิภาพการจัดการโซ่อุปทาน พบว่า ผลการวิจัยพบว่าประสิทธิภาพโดยรวมอยู่ในระดับ มาก โดย ด้านต้นทุน (Cost Management) มีประสิทธิภาพสูงสุด การที่คะแนนด้านต้นทุนโดดเด่นสะท้อนว่าการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ช่วยลด "ความสูญเปล่า" (Waste) ในห่วงโซ่อุปทานได้จริง เช่น ลดการใช้เอกสารและบริหารสินค้าคงคลังไม่ให้ล้นสต็อก สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุดารัตน์ พิมลรัตน์ และ วรพงศ์ ตั้งก่อสกุล (2566) ที่ยืนยันว่าเทคโนโลยีช่วยลดต้นทุนการดำเนินงานและเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันได้อย่างเป็นรูปธรรม อย่างไรก็ตาม ด้านการตอบสนอง (Responsiveness) กลับมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ซึ่งอภิปรายได้ว่าอาจเกิดจากปัจจัยภายนอกที่ควบคุมได้ยากในพื้นที่กรุงเทพมหานคร เช่น ปัญหาการจราจรที่ส่งผลต่อระยะเวลาในการส่งมอบสินค้า (Lead Time) ตามที่ระบุไว้ในบริบทพื้นที่ศึกษา (สุดารัตน์ พิมลรัตน์ และ วรพงศ์ตั้งก่อสกุล, 2566)

3.. อิทธิพลของเทคโนโลยีดิจิทัลต่อประสิทธิภาพการจัดการโซ่อุปทาน

จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า เทคโนโลยีดิจิทัลทั้ง 4 ด้าน มีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการจัดการโซ่อุปทานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยร่วมกันพยากรณ์ความผันแปรได้ถึง ร้อยละ 58.5 โดยด้านอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง **(IoT)** มีอิทธิพลสูงสุด (β = .315) จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลโดยรวมมีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการจัดการโซ่อุปทาน โดย ด้านอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (IoT) มีอิทธิพลสูงสุด (β = .315) การที่ IoT เป็นปัจจัยสำคัญที่สุด เนื่องจากช่วยสร้าง "การมองเห็นสถานะสินค้าแบบเรียลไทม์" (Real-time Visibility) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการโซ่อุปทานยุคใหม่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Ben, D. et al.ที่ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการบูรณาการเทคโนโลยีอัจฉริยะเข้ากับระบบการบริหารจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทาน (Smart Logistics and Supply Chain Management) โดยเน้นย้ำถึงบทบาทสำคัญ (Ben, D. et al., 2019) ของอินเทอร์เน็ตสรรพสิ่ง (IoT) การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data Analytics) และระบบอัตโนมัติในการสร้างความสามารถในการมองเห็นภาพรวมของกระบวนการแบบเรียลไทม์ (Real-time Visibility) ซึ่งช่วยยกระดับความยืดหยุ่นและการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ งานวิจัยดังกล่าวยังได้วางกรอบแนวคิดการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล (Digital Transformation) ที่มุ่งเน้นการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตลอดทั้งห่วงโซ่คุณค่า เพื่อลดความซับซ้อนในการปฏิบัติงานและสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนในยุคอุตสาหกรรม 4.0 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (สมชาย และคณะ, 2565) ที่ได้ศึกษาเรื่อง อิทธิพลของเทคโนโลยีดิจิทัลต่อการบริหารจัดการโซ่อุปทานอัจฉริยะ โดยการลดความสูญเปล่า (Waste Reduction): งานวิจัยยืนยันว่าการเปลี่ยนจากกระบวนการทำงานแบบใช้แรงงานคน (Manual Process) มาเป็นระบบดิจิทัล ช่วยลดการใช้เอกสารและลดความผิดพลาดในการจัดการข้อมูลได้อย่างมีนัยสำคัญ การบริหารต้นทุน (Cost Management): เทคโนโลยีช่วยให้องค์กรบริหารจัดการทรัพยากรได้อย่างแม่นยำ ทำให้ต้นทุนโลจิสติกส์โดยรวมลดลง ซึ่งเป็นผลจากการมีข้อมูลที่ชัดเจนในการตัดสินใจ และการมองเห็นแบบเรียลไทม์ (Real-time Visibility): การเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างคู่ค้าช่วยให้การบริหารจัดการสินค้าคงคลังมีประสิทธิภาพสูงสุด ไม่เกิดปัญหาสต็อกขาดหรือเกินความจำเป็น

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง อิทธิพลของการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่มีต่อประสิทธิภาพการจัดการโซ่อุปทานของ SMEs ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล ผู้วิจัยได้ค้นพบ องค์ความรู้ใหม่ (New Knowledge) และรายละเอียดที่น่าสนใจจากภาพที่ 2 ดังนี้

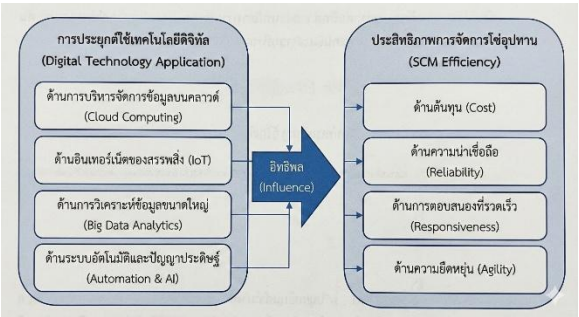

ภาพที่ 1 อิทธิพลของการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่มีต่อประสิทธิภาพการจัดการโซ่อุปทานของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

1.องค์ความรู้ใหม่ คลาวด์ คือหัวใจของความรวดเร็ว ระบบคลาวด์ช่วยให้ข้อมูลในห่วงโซ่อุปทานไหลเวียนระหว่างคู่ค้าได้อย่างไร้รอยต่อ ช่วยลดระยะเวลาในการตัดสินใจและการประสานงาน ทำให้ธุรกิจสามารถตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าได้ทันท่วงที โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (β) สูงถึง .412

2.อิทธิพลของเทคโนโลยีต่อประสิทธิภาพโดยรวมแสดงให้เห็นว่าเทคโนโลยีดิจิทัลทั้ง 4 ด้านมีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพโซ่อุปทานอย่างมีนัยสำคัญ โดยสามารถร่วมกันพยากรณ์ความผันแปรได้ร้อยละ 58.5 โดยเรียงลำดับความสำคัญ ด้านอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (IoT) มีอิทธิพลสูงสุด (β = .315) เพราะช่วยสร้างการมองเห็นสถานะสินค้าแบบเรียลไทม์ (Real-time Visibility) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของโซ่อุปทานยุคใหม่ ด้านระบบอัตโนมัติและ AI มีอิทธิพลเป็นอันดับสอง (β = .256) ด้านการบริหารจัดการข้อมูลบนคลาวด์ มีอิทธิพลเป็นอันดับสาม (β = .198) ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data): มีอิทธิพลน้อยที่สุด (β = .145) เนื่องจาก SMEs ยังขาดบุคลากรที่มีทักษะเฉพาะด้านและต้องใช้เงินทุนสูง

3. เสนอแนวทางการพัฒนาการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่มีต่อประสิทธิภาพการจัดการโซ่อุปทานของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผู้วิจัยได้เสนอแนวทางที่เรียกว่า "The Trinity of Competitiveness" เพื่อยกระดับ SMEs ไทย ดังนี้ บูรณาการข้อมูลผ่านคลาวด์ เพื่อสร้างความยืดหยุ่นและความคล่องตัวในการทำงาน เร่งประยุกต์ใช้ IoT เพื่อเพิ่มความแม่นยำในการติดตามสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน และส่งเสริมทักษะดิจิทัล: ต้องพัฒนาบุคลากรควบคู่ไปกับเทคโนโลยี เพื่อให้พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางธุรกิจ

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปและข้อเสนอแนะจากการศึกษาวิจัยเรื่อง อิทธิพลของการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่มีต่อประสิทธิภาพการจัดการโซ่อุปทานของ SMEs ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีสาระสำคัญดังนี้ จากการศึกษาวิจัยพบว่าผู้ประกอบการ (เจ้าของกิจการ), ผู้จัดการระดับสูง, หรือหัวหน้างาน (Management or Supervisor Level) ปฏิบัติงานในวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ที่ดำเนินธุรกิจอยู่ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและมีประสิทธิภาพการจัดการโซ่อุปทานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (IoT) มีการนำมาใช้มากที่สุดและเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อประสิทธิภาพโดยรวม เนื่องจากช่วยให้เกิดการติดตามสถานะสินค้าแบบเรียลไทม์ (Real-time Visibility) ในขณะที่การบริหารจัดการข้อมูลบนคลาวด์ (Cloud Computing) ถูกค้นพบว่าเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นปัจจัยเพียงด้านเดียวที่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อความรวดเร็วในการตอบสนอง (Responsiveness) ของธุรกิจ อย่างไรก็ตาม ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data Analytics) ยังมีระดับการประยุกต์ใช้น้อยที่สุด เนื่องจากข้อจำกัดด้านทักษะเฉพาะทางและงบประมาณลงทุน ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะให้ผู้ประกอบการเร่งบูรณาการระบบคลาวด์และ IoT ควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะดิจิทัลของบุคลากรและสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล (Data-driven Culture) ส่วนภาครัฐควรสนับสนุนผ่านมาตรการทางภาษี การเงิน และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานข้อมูลระดับชาติ เพื่อยกระดับขีดความสามารถทางการแข่งขันของ SMEs อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กัลยา วา นิชย์บัญชา. (2553). การวิเคราะห์สถิติ: สถิติสำหรับการบริหารและวิจัย. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิชัย โถสุวรรณจินดา. (2564). การจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทานเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.

สมชาย และคณะ. (2565). อิทธิพลของเทคโนโลยีดิจิทัลต่อการบริหารจัดการโซ่อุปทานอัจฉริยะ. วารสารการจัดการและวิวัฒนาการทางธุรกิจ, 10(2), 115-130.

สุดารัตน์ พิมลรัตน์ และ วรพงศ์ตั้งก่อสกุล. (2566). การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน. วารสารบริหารธุรกิจและเทคโนโลยี, 15(2), 45-60.

Ben, D. et al. (2019). Internet of things and supply chain management: A literature review. International Journal of Production Research, 57(15-16), 4719-4742.

Best, J. W. (1977). Research in education. (3rd ed.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Christopher, M. (2016). Logistics & supply chain management. (5th ed.). Harlow, England: Pearson UK.

Cochran, W. G. (1963). Sampling techniques. (2nd ed.). New York: John Wiley and Sons Fornell.

Porter, M. E. & Heppelmann, J. E. (2015). How smart, connected products are transforming companies. Harvard Business Review, 93(10), 96-114.

Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. Tijdschrift voor Onderwijsresearch, 2(2), 49-60.

Turban, E. et al. (2018). Electronic commerce 2018: A managerial and social networks perspective. Cham, Switzerland: Springer.

บทความวิจัย

การพัฒนากลยุทธ์สู่ความเป็นเลิศ ของสำนักงานกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ*

DEVELOPING STRATEGIES FOR THE EXCELLENCE OF THE OFFICE OF SPORTS AT THAILAND NATIONAL SPORTS UNIVERSITY

สุกัญญา ฤทธิ์งาม*, อรุณรัตน์ ศรีวิทัศน์

Sukanya Ritngam*, Arunrat Sriwithat

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตกรุงเทพ ปทุมธานี ประเทศไทย

Faculty of Education, Thailand National Sports University, Bangkok Campus, Pathum Thani, Thailand

*Corresponding author E-mail: ritngamsukanya@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยภายในและภายนอกที่มีผลต่อการดำเนินงานของสำนักงานกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ 2) เพื่อพัฒนากลยุทธ์สู่ความเป็นเลิศในการบริหารจัดการด้านการกีฬา โดยใช้กระบวนการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม และการจับคู่กลยุทธ์ กลุ่มตัวอย่างคือผู้บริหารและหัวหน้าสำนักงานกีฬา จำนวน 16 คน เครื่องมือแบบประเมินปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก แบบเครื่องมือสนทนากลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า สำนักงานกีฬาของมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ สามารถกำหนดกลยุทธ์การบริหารจัดการได้ 4 ประเภท รวมทั้งสิ้น 25 กลยุทธ์ ประกอบด้วย มีกลยุทธ์เชิงรุก จำนวน 7 ตัว โดยมุ่งเน้นองค์กรควรใช้จุดแข็งที่มีอยู่ร่วมกับโอกาสภายนอกเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน เช่น การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานทั้งในและต่างประเทศเพื่อสนับสนุนการสอนและงานวิจัยด้านกีฬา กลยุทธ์เชิงป้องกัน จำนวน 6 ตัว ซึ่งเป็นการนำจุดแข็งขององค์กรมาใช้เพื่อลดผลกระทบจากอุปสรรคภายนอก เช่น การจัดระบบบริหารจัดการที่มีความชัดเจน โปร่งใส และมีประสิทธิภาพ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของนโยบายภาครัฐและบริบททางการเมือง กลยุทธ์เชิงแก้ไข จำนวน 6 ตัว การใช้โอกาสภายนอกเพื่อลดจุดอ่อนภายในองค์กร การพัฒนาทักษะและสมรรถนะของบุคลากร กลยุทธ์เชิงรับ จำนวน 6 ตัว เน้นการลดจุดอ่อนและรับมือกับอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้น การพัฒนาโครงสร้างองค์กรให้มีความยืดหยุ่นต่อข้อจำกัดทางกฎหมายและระบบราชการ การพัฒนาทักษะ การสรรหาบุคลากรรุ่นใหม่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำระหว่างวัย การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลเพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านเทคโนโลยีและการสร้างกลไกความร่วมมือข้ามฝ่ายเพื่อเสริมสร้างความต่อเนื่องและประสิทธิภาพในการดำเนินของสำนักงานกีฬาอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: กลยุทธ์สู่ความเป็นเลิศ, สำนักงานกีฬา, มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ

* Received 21 October 2025; Revised 26 December 2025; Accepted 27 December 2025

Abstract

This study aimed 1) to examine the internal and external factors influencing the operations of the sports office at Thailand National Sports University and 2) to develop strategies for achieving excellence in sports management by using environmental analysis (SWOT Analysis) and strategic matching (TOWS Matrix). The population were 16 administrators and heads of the sports office. The research instruments consisted of internal and external factor assessment forms and focus group interview. The results revealed that there are 25 management strategies across 4 categories, including: seven proactive strategies (SO Strategies). Organizations should use their strengths and outside opportunities to gain an advantage, such as developing networks with domestic and international agencies to support curricula and research. Six defensive strategies (ST Strategies) were identified to use the organization's strengths to lower the impact of external threat. Establishing a management system with clarity, transparency, and efficiency. Six corrective strategies (WO Strategies) were developed to exploit external opportunities to overcome internal weaknesses such as leveraging government policies and partnerships to enhance personnel's digital, developing personnel skills and competency development. Lastly, six responsive strategies (WT Strategies) were used to minimize weaknesses and address potential threat. Developing an organizational structure that is flexible to handle legal and bureaucratic limitations, improving skills and recruiting new personnel to reduce intergenerational disparities, developing digital infrastructure to reduce technological inequality, and establishing cross-team collaboration to ensure continuous operations locally.

Keywords: Strategic for Excellence, Sports Office, Thailand National Sports University

บทนำ

มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติเป็นสถาบันการศึกษาเฉพาะทาง มีภารกิจตามกฎหมายแห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ พ.ศ. 2562 มาตรา 8 กำหนดให้มหาวิทยาลัยเป็นสถานศึกษาทางวิชาการและวิชาชีพชั้นสูงด้านการกีฬา มีวัตถุประสงค์ให้การศึกษา ส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพ ดำเนินการสอน วิจัย และพัฒนา บริการทางวิชาการและวิชาชีพแก่สังคม ทะนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม ที่มุ่งเน้นการสร้างองค์ความรู้ ด้านการกีฬา การพลศึกษาการสร้างเสริมสุขภาพ วิทยาศาสตร์การกีฬา การบริหารจัดการกีฬา การประกอบธุรกิจ และอุตสาหกรรมการกีฬา และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเป็นแหล่งสร้างและพัฒนาบุคลากรด้านการกีฬาของประเทศ โดยในระยะที่ผ่านมามหาวิทยาลัยได้ดำเนินงานภายใต้แผนพัฒนามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ พ.ศ. 2566 - 2570 และมีการทบทวนปรับปรุงแผนพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยให้ตอบสนองและสอดคล้องกับกฎหมาย ยุทธศาสตร์ชาติและแผนพัฒนาประเทศระดับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัตินโยบายการกีฬาแห่งชาติยุทธศาสตร์ชาติ

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนการศึกษาแห่งชาติ แผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติ นโยบายและยุทธศาสตร์การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เป็นต้น

สำหรับมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ มีการกำหนดแผนพัฒนา มหาวิทยาลัยฯ ซึ่งถือเป็นการวางแนวทางการดำเนินงานเพื่อมุ่งสู่วิสัยทัศน์ กำหนดทิศทางการดำเนินงานผ่านกระบวนการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก รวมทั้งสถานการณ์ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่อาจส่งผลต่อการพัฒนามหาวิทยาลัยในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา และการพัฒนาด้านการกีฬา โดยสำนักงานกีฬารับผิดชอบ ประเด็นการพัฒนาที่ 5 การพัฒนาด้านการกีฬา แผนพัฒนามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนามหาวิทยาลัยฯ ซึ่งถือเป็นการวางแนวทางการดำเนินงานเพื่อมุ่งสู่วิสัยทัศน์ โดยระยะที่ผ่านมามหาวิทยาลัยฯ มีการดำเนินงานภายใต้แผนพัฒนามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ พ.ศ. 2566 – 2570 แต่เนื่องจากมีสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก ดังนั้น มหาวิทยาลัยฯ จึงดำเนินการทบทวนแผนพัฒนามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ พ.ศ. 2566 - 2570 เพื่อจัดทำแผนพัฒนามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ 2566 – 2570 (ฉบับปรับปรุง) ปีงบประมาณ พ.ศ. 2570 ขึ้น บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของบุคลากรในสังกัดทุกระดับ มีการระดมความคิดเห็นและร่วมกัน กำหนดทิศทางการดำเนินงานผ่านกระบวนการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก รวมทั้งสถานการณ์ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่อาจส่งผลต่อการพัฒนามหาวิทยาลัยในการ

การพัฒนาด้านการกีฬามีการกำหนดประเด็นการพัฒนาที่ 3 : การส่งเสริมและพัฒนาการกีฬาเพื่อความเป็นเลิศและกีฬาเพื่อการอาชีพ ส่งเสริมความต้องการพัฒนาศักยภาพของนักกีฬา รวมทั้งนักกีฬาคนพิการเพื่อความเป็นเลิศ การสร้างและการพัฒนานักกีฬาของชาติให้ประสบความสำเร็จในการแข่งขันในระดับต่าง ๆ รวมถึงการส่งเสริมการพัฒนาต่อยอดนักกีฬาที่มีความเป็นเลิศไปสู่การมีอาชีพทางการกีฬาที่ยั่งยืน โดยจัดให้มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ศูนย์ฝึกกีฬา และสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อพัฒนาศักยภาพของนักกีฬา ทั้งนักกีฬาคนปกติและนักกีฬาคนพิการ รวมทั้งการสนับสนุนการยกระดับกีฬาเพื่อความเป็นเลิศและกีฬาเพื่อการอาชีพให้เข้าสู่มาตรฐานสากล

ดังนั้น จากความสำคัญของการดำเนินงานของสำนักงานกีฬา ซึ่งจะส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการให้บรรลุผลตามยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาแนวทางการพัฒนากลยุทธ์สู่ความเป็นเลิศ ของสำนักงานกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และแนวทางต่อมหาวิทยาลัยฯ ในการพัฒนาการกีฬา ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2566 - 2570) ตามวิสัยทัศน์ “กีฬาพัฒนาคน สังคม และเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจไทย” ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเด็ก เยาวชน สังคมและประเทศชาติอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยภายนอกและภายในของสำนักงานกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ
2. เพื่อพัฒนากลยุทธ์ในการพัฒนาสู่ความเป็นเลิศของสำนักงานกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ศึกษาในครั้งนี้ คือ บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาและบริหารจัดการสำนักงานกีฬามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ ได้แก่ ผู้บริหาร และหัวหน้าสำนักงานกีฬา จำนวน 16 คน

เครื่องมือการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก (SWOT Analysis) โดยมีประเด็นข้อคำถามซึ่งประกอบด้วย

ปัจจัยภายใน (Internal factors) วิเคราะห์โดยใช้กรอบแนวคิด McKinney 7-S Framework ประกอบด้วย

โครงสร้าง (Structure)

บุคลากร (Staff)

ระบบ (System)

กลยุทธ์ (Strategy)

ทักษะในการทำงาน (Skill)

ค่านิยมร่วม (Share-values)

รูปแบบการทำงาน (Style)

S = จุดแข็ง (Strengths) หมายถึง ปัจจัยและสถานการณ์ภายในของสำนักงานกีฬามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ ที่เป็นบวก ซึ่งมหาวิทยาลัยสามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ หรือ หมายถึง การดำเนินงานภายในของมหาวิทยาลัยที่ทำได้ดี

W = จุดอ่อน (Weaknesses) หมายถึง ปัจจัยและสถานการณ์ภายในของสำนักงานกีฬามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ ที่เป็นลบและด้อยความสามารถ ซึ่งมหาวิทยาลัยไม่สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ หรือ หมายถึง การดำเนินงานภายในของมหาวิทยาลัยที่ทำได้ไม่ดี

ปัจจัยภายนอก (External factors) วิเคราะห์โดยใช้กรอบแนวคิด PESTLE ประกอบด้วย

การเมือง (Politics)

สังคม (Social)

กฎหมาย (Legal)

เศรษฐกิจ (Economic)

เทคโนโลยี (Technology)

สิ่งแวดล้อม (Environment)

O = โอกาส (Opportunities) หมายถึง ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่เอื้ออำนวยต่อการทำงานของสำนักงานกีฬามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ ในการบรรลุวัตถุประสงค์ หรือ หมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย

T = อุปสรรค (Threats) หมายถึง ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่ขัดขวางการทำงานของสำนักงานกีฬามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ ไม่ให้บรรลุวัตถุประสงค์ หรือ หมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบสัมภาษณ์การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก SWOT Analysis ของสำนักงานกีฬามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

1. เก็บข้อมูลแบบปฐมภูมิ (Primary data) การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จึงต้องเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยทำการสัมภาษณ์บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาและบริหารจัดการสำนักงานกีฬามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ เพื่อที่จะนำความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ไปพัฒนา ต่อยอดกลยุทธ์สู่ความเป็นเลิศ

2. นำข้อมูลมาแบบวิเคราะห์ โดยใช้การวิเคราะห์ SWOT Analysis กำหนดข้อมูล โดยใช้ TOWS Matrix เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ในการพัฒนาสำนักงานกีฬา ของมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ สู่ความเป็นเลิศ

3. สรุปผลการวิจัย ข้อเสนอแนะ และความคิดเห็นที่ได้รับจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยทำการสัมภาษณ์ ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics Analysis)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ใช้วิธีการวิเคราะห์แต่ละกลยุทธ์เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาสู่ความเป็นเลิศ

ผลการวิจัย

การวิจัยใช้กระบวนการ SWOT Analysis และ TOWS Matrix

การวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์

จัดทำ TOWS Matrix โดยเชื่อมโยงปัจจัยภายใน (S, W) เข้ากับปัจจัยภายนอก (O, T) เพื่อกำหนดกลยุทธ์ 4 ประเภท ได้แก่

SO (Aggressive Strategy) กลยุทธ์เชิงรุก

ST (Defensive Strategy) กลยุทธ์เชิงป้องกัน

WO (Turnaround Strategy) กลยุทธ์เชิงแก้ไข

WT (Survival Strategy) กลยุทธ์เชิงรับ

สรุปได้ว่า สัญลักษณ์ที่ใช้ (S, W, O, T) เป็นหัวใจของการวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนวิธีการวิเคราะห์ ใช้การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการเชื่อมโยงปัจจัยผ่าน SWOT และ TOWS Matrix เพื่อกำหนดแนวทางกลยุทธ์อย่างเป็นระบบ

การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบการพัฒนากลยุทธ์การบริหารสู่ความเป็นเลิศของสำนักงานกีฬามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ สามารถแบ่งปัจจัยที่เกี่ยวข้องออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. สภาพแวดล้อมภายใน (Internal Analysis: 7-S Framework) ประกอบด้วย จุดแข็งและจุดอ่อน

2. สภาพแวดล้อมภายนอก (External Analysis: PESTLE) ประกอบด้วย โอกาส และอุปสรร

3. การจับคู่กลยุทธ์ (TOWS Matrix)

จากการวิจัยพบว่า

1. สภาพแวดล้อมภายใน (Internal Analysis: 7-S Framework)

จุดแข็ง (Strengths)

โครงสร้าง (Structure) มีโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจนและได้รับการสนับสนุนจากรัฐ/มหาวิทยาลัย

ทักษะในการทำงาน (Skill) บุคลากรมีทักษะเฉพาะด้านกีฬา การจัดการ และการพัฒนานักกีฬาบุคลากร (Staff) บุคลากรมีความเชี่ยวชาญ มีประสบการณ์จริงในวงการกีฬา และมีจริยธรรมสูงค่านิยมร่วม (Share-values) มีค่านิยมที่มุ่งเน้นความเป็นเลิศ กีฬา และการทำงานเป็นทีม

ระบบ (System) มีกระบวนการทำงานที่เป็นมาตรฐาน และระบบสารสนเทศรองรับ

รูปแบบการทำงาน (Style) การทำงานเน้นภารกิจ มีความร่วมมือและยืดหยุ่น

กลยุทธ์ (Strategy) มีกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เน้นพัฒนานักกีฬาและเชื่อมโยงกับชุมชน

จุดอ่อน (Weaknesses)

โครงสร้าง (Structure) โครงสร้างยังขาดความยืดหยุ่น กระจายอำนาจจำกัด และการตัดสินใจล่าช้า

ทักษะในการทำงาน (Skill) ขาดทักษะดิจิทัล ภาษาอังกฤษ การวิเคราะห์ข้อมูล และการบริหารขัดแย้ง

บุคลากร (Staff) บุคลากรบางส่วนขาดการปรับตัวกับเทคโนโลยี และยังมีช่องว่างระหว่างรุ่น

ค่านิยมร่วม (Share-values) ค่านิยมองค์กรยังไม่ถูกสื่อสารลงลึก และการบูรณาการยังไม่ทั่วถึง

ระบบ (System) ระบบงานบางส่วนยังยึดติดเอกสาร ขาดระบบบูรณาการฐานข้อมูลและการประเมินผลต่อเนื่อง

รูปแบบการทำงาน (Style) การบูรณาการขึ้นกับบุคคล ความยืดหยุ่นบางครั้งทำให้บทบาทไม่ชัดเจนกลยุทธ์ (Strategy) กลยุทธ์บางด้านยังไม่ถูกถ่ายทอดสู่แผนปฏิบัติ และขาดการวิเคราะห์ความเสี่ยงระยะยาว

2. สภาพแวดล้อมภายนอก (External Analysis : PESTLE)

โอกาส (Opportunities)

การเมือง (Politics) รัฐสนับสนุนการพัฒนากีฬา มีนโยบายและความร่วมมือระหว่างประเทศ

เศรษฐกิจ (Economic) การเติบโตของอุตสาหกรรมกีฬา และความต้องการแรงงานสาย สุขภาพ/กีฬาเพิ่มขึ้น

สังคม (Social) กระแสรักสุขภาพ กีฬาเพื่อเยาวชน และความภาคภูมิใจในนักกีฬาไทย

เทคโนโลยี (Technology) ความก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์การกีฬา, AI, Big Data, VR/AR

กฎหมาย (Legal) กฎหมายกีฬาฉบับใหม่ การรับรองมาตรฐานวิชาชีพ และ PPP สนับสนุนความร่วมมือ

สิ่งแวดล้อม (Environment) แนวโน้มกีฬาเชิงนิเวศและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

อุปสรรค (Threats)

การเมือง (Politics) การเปลี่ยนแปลงรัฐบาลทำให้ขาดความต่อเนื่อง งบประมาณไม่แน่นอนเศรษฐกิจ (Economic) ภาวะเศรษฐกิจผันผวน การแข่งขันสูง ต้นทุนสูง และข้อจำกัดการหารายได้

สังคม (Social) คนรุ่นใหม่ใช้ชีวิตออนไลน์มากขึ้น ทำให้กิจกรรมกีฬาลดลง ความเหลื่อมล้ำพื้นที่/ทรัพยากร

เทคโนโลยี (Technology) ต้นทุนเทคโนโลยีสูง ขาดบุคลากรเชี่ยวชาญ และความเหลื่อมล้ำการเข้าถึง

กฎหมาย (Legal) กฎหมายล่าช้า ซับซ้อน และขาดความสอดคล้องกับเทคโนโลยีใหม่

สิ่งแวดล้อม (Environment) ภัยธรรมชาติ กฎสิ่งแวดล้อมเข้มงวด และความขัดแย้งกับการอนุรักษ์พื้นที่

3. การจับคู่กลยุทธ์ (TOWS Matrix)

ตารางที่ 1 การจับคู่กลยุทธ์

	โอกาส (O)		**อุปสรรค (T)**
จุดแข็ง (S) SO Strategy (กลยุทธ์เชิงรุก)	SO1. ใช้เครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายในและต่างประเทศ พัฒนาหลักสูตร-วิจัยด้านกีฬา SO2. ใช้โครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อดึงดูดการจัดแข่งขันและกิจกรรมระดับชาติ/นานาชาติ SO3. ใช้บุคลากรผู้เชี่ยวชาญและงานวิจัยในการสนับสนุนนโยบายรัฐและกีฬาเพื่อชุมชน SO4. ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีด้านกีฬาเชื่อมโยงกับแนวโน้มเศรษฐกิจสร้างสรรค์ SO5. พัฒนาหลักสูตรระยะสั้นและ non-degree เพื่อตอบสนองความต้องการตลาดแรงงานด้านกีฬาและสุขภาพ SO6. ส่งเสริมบทบาทผู้นำทางการวิชาการและบริการวิชาการด้านกีฬาเพื่อขยายชื่อเสียงสู่ระดับนานาชาติ SO7. บรูณาการงานวิจัยและการเรียนการสอน เพื่อผลิตนวัตกรรมกีฬาที่สอดคล้องกับทิศทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์	ST Strategy (กลยุทธ์เชิงป้องกัน)	ST1.ใช้โครงสร้างที่ชัดเจนและระบบการบริหารเพื่อลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายการเมือง ST2. ใช้ความเชี่ยวชาญของบุคลากรเพื่อสร้างผลงานเด่น ลดการแข่งขันสูงในอุตสาหกรรมกีฬา ST3. ใช้เครือข่ายภายนอกเพื่อแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านทรัพยากรและเทคโนโลยี ST4. ใช้ระบบการประเมินและติดตามเพื่อรับมือข้อจำกัดด้านกฎหมายและระเบียบราชการ ST5. ใช้ Soft Skills และคุณธรรมของบุคลากรในการเสริมสร้างความเชื่อมั่นและลดความขัดแย้งกับชุมชน ST6. ใช้ความสามารถด้านการวิจัยเพื่อเสนอแนวทางแก้ปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อม
จุดอ่อน (W) WO Strategy (กลยุทธ์เชิงแก้ไข)	WO1.ใช้โอกาสจากนโยบายรัฐด้านกีฬาเพื่อพัฒนาระบบติดตามและประเมินผลที่ชัดเจน WO2. ใช้ความร่วมมือระหว่างประเทศและเอกชนในการเสริมสร้างทักษะดิจิทัลและภาษาอังกฤษให้บุคลากร WO3. ใช้กระแสสุขภาพและกีฬาเพื่อพัฒนา Soft Skills และกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ WO4. ใช้ทุนวิจัยและนวัตกรรมจากภายนอกมาช่วยเสริมงบประมาณที่จำกัด WO5. ใช้ความต้องการตลาดแรงงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับอนาคต WO6. ใช้แนวโน้มด้านวัฒนธรรมและกีฬาเชิงชุมชนเพื่อบูรณาการกิจกรรมศิลปวัฒนธรรมเข้ากับกีฬา	WT Strategy (กลยุทธ์เชิงรับ)	WT1. พัฒนาความยืดหยุ่นของโครงสร้างองค์กรเพื่อลดผลกระทบจากข้อจำกัดทางกฎหมายและระบบราชการ WT2. เพิ่มการพัฒนาทักษะบุคลากรเพื่อลดความเสี่ยงจากการแข่งขันสูงและความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ WT3. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลเพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านเทคโนโลยีและการเข้าถึงการเรียนรู้ WT4. จัดทำระบบสรรหาและพัฒนาบุคลากรรุ่นใหม่เพื่อลดช่องว่างระหว่างวัยและเตรียมรับมือความเปลี่ยนแปลง WT5. พัฒนาแนวทางบูรณาการวิชาการ-การปฏิบัติ เพื่อรับมือกับข้อจำกัดด้านงบประมาณและแรงกดดันเชิงนโยบาย WT6. สร้างระบบประสานงานและการมีส่วนร่วมข้ามฝ่ายเพื่อลดความเสี่ยงจากการขาดความต่อเนื่องในระดับพื้นที่

จากตารางด้านบนจะพบ ว่า การวิเคราะห์ SWOT Analysis เป็นการสำรวจตรวจสอบสภาพภายในองค์กร และ สภาพแวดล้อมภายนอก เป็นการวิเคราะห์สภาพองค์กร หรือหน่วยงานในปัจจุบัน เพื่อค้นหาจุดแข็ง จุดเด่น จุดด้อย และนำไปสู่การปรับปรุงและเสริมสร้างกลยุทธ์สู่สภาพที่ต้องการ

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยภายในและภายนอกของสำนักงานกีฬามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติเพื่อพัฒนากลยุทธ์สู่ความเป็นเลิศ SWOT Analysis เป็นกระบวนการที่เป็นระบบสำหรับการจัดประเภทปัจจัยแห่ง ความสำเร็จขององค์กรและมองถึงโอกาสและอุปสรรคจากภายนอกองค์กร และอุปสรรคจากภายนอกองค์กร (David, F. R., 2011) โดยผลการวิจัยพบว่า สำนักงานกีฬาของมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ มีกลยุทธ์เชิงรุก จำนวน 7 ตัว ได้แก่ 1) โครงสร้าง (Structure) โดยสำนักงานกีฬา มีโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจนและได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลและมหาวิทยาลัย 2) ทักษะในการทำงาน (Skill) บุคลากรทุกคนมีทักษะเฉพาะด้านกีฬาการจัดการ การพัฒนานักกีฬา 3) บุคลากร (Staff) บุคลากรมีความเชี่ยวชาญ มีประสบการณ์จริงในวงการกีฬาและมีจริยธรรมสูง 4) ค่านิยมร่วม (Share-values) มีค่านิยมที่มุ่งเน้นความเป็นเลิศ กีฬา และการทำงานเป็นทีม 5) ระบบ (System) มีกระบวนการทำงานที่เป็นมาตรฐาน และระบบสารสนเทศรองรับ 6) รูปแบบการทำงาน (Style) และ 7) การทำงานเน้นภารกิจ มีความร่วมมือและยืดหยุ่นกลยุทธ์ (Strategy) มีกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เน้นพัฒนานักกีฬาและเชื่อมโยงกับชุมชน ในด้าน กลยุทธ์เชิงป้องกัน กลยุทธ์เชิงแก้ไข และ กลยุทธ์เชิงรับ มีจำนวนประเภทละ 6 ตัว จากผลวิจัยจะเห็นว่า สำนักงานกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ มีกลยุทธ์ครบทุกองค์ประกอบ ซึ่งถือว่าเป็นจุดแข็งขององค์กรที่สามารถนำมาใช้เพื่อลดผลกระทบจากอุปสรรคภายนอก การมีระบบบริหารจัดการที่มีความชัดเจนเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของนโยบายการเมือง การใช้โอกาสภายนอกเพื่อลดจุดอ่อนภายในองค์กร เช่น การอาศัยนโยบายภาครัฐและความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อพัฒนาทักษะดิจิทัล ภาษาอังกฤษ และ ทักษะการทำงานของบุคลากร เน้นการลดจุดอ่อนและรับมือกับอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้น การพัฒนาโครงสร้างองค์กรให้มีความยืดหยุ่นต่อข้อจำกัดทางกฎหมายและระบบราชการ การพัฒนาทักษะการสรรหาบุคลากรรุ่นใหม่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำระหว่างวัย การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลเพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านเทคโนโลยี และการสร้างกลไกความร่วมมือข้ามฝ่ายเพื่อเสริมสร้างความต่อเนื่องของการดำเนินงานในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนากลยุทธ์สู่ความเป็นเลิศของสำนักงานกีฬา จำเป็นต้องอาศัยทั้งการเสริมสร้างจุดแข็งและการแก้ไขข้อจำกัด การวิเคราะห์สภาพองค์กร หรือหน่วยงานในปัจจุบัน เพื่อค้นหาจุดแข็ง จุดเด่น จุดด้อย หรือสิ่งที่อาจเป็นปัญหาสำคัญในการดำเนินงานสู่สภาพที่ต้องการในอนาคต (ชูเพ็ญ วิบุลสันติ, 2551) สอดคล้องกับ Humphrey ที่ได้ให้แนวคิดว่าการศึกษาปัจจัยความสำเร็จขององค์กร ความหมายการวิเคราะห์ SWOT คือการจำแนกปัจจัย Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats เพื่อนำไปใช้วางกลยุทธ์ที่เหมาะสมขององค์กรควบคู่กัน SWOT Analysis หมายความถึงการวิเคราะห์และประเมินว่าองค์กรมีจุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) อย่างไร เพื่อที่จะนำไปใช้ในการวางแผนและกหนดกลยุทธ์ขององค์กรต่อไป (นภาพร ณ เชียงใหม่, 2548) ดังนี้ 1) จุดแข็งของบุคลากรและ

ระบบงาน สอดคล้องกับแนวคิดของ ณัฏฐพันธ์ เขจรนันทน์ ที่กล่าวว่า การจัดการเชิงกลยุทธ์จะมีประสิทธิภาพเมื่อองค์กรสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่และสร้างความได้เปรียบเชิงแข่งขันได้ การมีบุคลากรในการทำงานไม่เพียงพอและมีการเปลี่ยนแปลงไปทุกปีจะทำให้ประสบปัญหาและอุปสรรคหลายประการ (ณัฏฐพันธ์ เขจรนันทน์, 2552); (เสนาะ ติเยาว์, 2546) 2) ข้อจำกัดด้านทักษะและระบบสารสนเทศ พบว่ายังเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการบริหารจัดการกีฬา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชูเพ็ญ วิบุลสันติ ที่ระบุว่า การวิเคราะห์ SWOT ช่วยให้องค์กรค้นหาจุดด้อยเพื่อปรับปรุงก่อนเผชิญการแข่งขัน 3) โอกาสจากนโยบายรัฐและความร่วมมือระหว่างประเทศ สนับสนุนทิศทางการพัฒนาองค์กรสู่มาตรฐานสากล ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2566–2570) ที่มุ่งเน้นกีฬาเพื่อความเป็นเลิศและกีฬาอาชีพ 4) กลยุทธ์ TOWS Matrix ที่ได้แสดงให้เห็นความเป็นไปได้ของการพัฒนาองค์กรทั้งเชิงรุกป้องกัน แก้ไข และรับมือกับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสนับสนุนข้อเสนอของ สมพร แสงชัยที่ชี้ว่าองค์กรควรใช้กลยุทธ์ผสมผสาน (Mixed Strategy) เพื่อความยืดหยุ่นและความยั่งยืน การสร้างกลยุทธ์ที่ดีจะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง (สมพร แสงชัย, 2548); (Kotler, P., & Keller, K. L., 2016) โดยสรุป การวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า การพัฒนากลยุทธ์ของสำนักงานกีฬาไม่สามารถพิจารณาปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งแยกออกจากกัน แต่ต้องบูรณาการทั้ง ทรัพยากรภายในและสภาพแวดล้อมภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับ ธนภณ นิธิเชาวกุล ที่กล่าวว่า การวิเคราะห์โดยการสำรวจจากสภาพการณ์ 2 ด้าน คือ สภาพการณ์ภายใน และสภาพการณ์ภายนอก (Situation Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน เพื่อให้รู้ตนเอง (ธนภณ นิธิเชาวกุล, 2565) รู้จักสภาพแวดล้อมอย่างชัดเจน และวิเคราะห์โอกาส อุปสรรค การวิเคราะห์ ปัจจัยต่าง ๆ ทั้งภายนอกและภายในองค์กร ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหารขององค์กรทราบถึงการ เปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายนอกองค์กร การกระทำของการทำงานร่วมกันเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันความร่วมมือ เป็นกระบวนการในการมี ส่วนร่วมของประชาชน กลุ่ม และองค์กรในการทำงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมาย ที่ตั้งไว้ร่วมกัน (ศรเนตร อารีโสภณพิเชฐ, 2550) ซึ่งสอดคล้องกับ อัจฉราพร กลิ่นเกสร ที่กล่าวว่า การขาดแนวทางและนโยบายจากผู้บริหารที่เป็นมาตรฐานและตรงกันจะทำให้การบริหารจัดการเป็นเรื่องยาก ความเห็นที่สอดคล้อง หรือ แตกต่างกันของคณะผู้บริหารจัดการ ในการวิเคราะห์ปัจจัยต่างๆ นั้น สามารถส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการองค์กรได้ (อัจฉราพร กลิ่นเกสร, 2555); (นภาพร ณ เชียงใหม่, 2548) ดังนั้น ทั้งองค์กรและบุคลากรต่างส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อองค์กร ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการกำหนดวิสัยทัศน์ การกำหนดกลยุทธ์และการ ดำเนินตามกลยุทธ์ขององค์กรที่เหมาะสมต่อไป เพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและวิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ

สรุปและข้อเสนอแนะ

สำนักงานกีฬาของมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ สามารถกำหนดกลยุทธ์การบริหารจัดการได้ 4 ประเภท รวมทั้งสิ้น 25 กลยุทธ์ ประกอบด้วย มีกลยุทธ์เชิงรุก จำนวน 7 ตัว โดยมุ่งเน้นองค์กรควรใช้จุดแข็งที่มีอยู่ร่วมกับโอกาสภายนอกเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน เช่น การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานทั้งในและต่างประเทศเพื่อสนับสนุนการสอนและงานวิจัยด้านกีฬา กลยุทธ์เชิงป้องกัน จำนวน 6 ตัว ซึ่งเป็นการนำจุดแข็งขององค์กรมาใช้เพื่อลดผลกระทบจากอุปสรรคภายนอก เช่น การจัดระบบบริหารจัดการที่มีความชัดเจน

โปร่งใส และมีประสิทธิภาพ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของนโยบายภาครัฐและบริบททางการเมือง กลยุทธ์เชิงแก้ไข จำนวน 6 ตัว การใช้โอกาสภายนอกเพื่อลดจุดอ่อนภายในองค์กร การพัฒนาทักษะและสมรรถนะของบุคลากร กลยุทธ์เชิงรับ จำนวน 6 ตัว เน้นการลดจุดอ่อนและรับมือกับอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้น การพัฒนาโครงสร้างองค์กรให้มีความยืดหยุ่นต่อข้อจำกัดทางกฎหมายและระบบราชการ การพัฒนาทักษะ การสรรหาบุคลากรรุ่นใหม่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำระหว่างวัย การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลเพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านเทคโนโลยีและการสร้างกลไกความร่วมมือข้ามฝ่ายเพื่อเสริมสร้างความต่อเนื่องและประสิทธิภาพในการดำเนินของสำนักงานกีฬาอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

ชูเพ็ญ วิบุลสันติ. (2551). การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน จุดด้อย โอกาส และ อุปสรรค (ความเสี่ยง) ขององค์กร (SWOT Analysis). (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองสาสน์การพิมพ์.

ณัฏฐพันธ์ เขจรนันทน์. (2552). การจัดการเชิงกลยุทธ์(ฉบับปรับปรุงใหม่). (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น.

ธนภณ นิธิเชาวกุล. (2565). การวิเคราะห์ SWOT analysis กับสถิติ SWOT analysis with statistics. วารสารคุณภาพชีวิตกับกฎหมาย, 18(1), 108-120.

นภาพร ณ เชียงใหม่. (2548). การบัญชีเพื่อการบริหาร. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: บริษัท พัฒนาวิชาการ.

ศรเนตร อารีโสภณพิเชฐ. (2550). การพัฒนากลยุทธ์ความร่วมมือด้านการวิจัยทางสังคมศาสตร์ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ. ใน รายงานการวิจัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมพร แสงชัย. (2548). การวางแผนเชิงกลยุทธ์ภาครัฐ. กรุงเทพมหานคร: โครงการบัณฑิตศึกษา การจัดการสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

เสนาะ ติเยาว์. (2546). การบริหารกลยุทธ์. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อัจฉราพร กลิ่นเกสร. (2555). การวิเคราะห์ความพร้อมของครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิธีวิทยาการวิจัยการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

David, F. R. (2011). Strategic Management: Concepts and Cases. (13th ed.). Edinburgh: Pearson Education.

Kotler, P. & Keller, K. L. (2016). Marketing Management. (15th ed.). Edinburgh: Pearson Education.

บทความวิจัย

การพัฒนารูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์การจัดการเชิงพื้นที่โดยใช้สถานศึกษาและชุมชนเป็นฐานเพื่อสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ โรงเรียนบ้านปากบาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3*

DEVELOPMENT OF A STRATEGIC MANAGEMENT MODEL FOR AREA-BASED MANAGEMENT UTILIZING SCHOOL AND COMMUNITY AS A BASE TO ESTABLISH A LEARNING ECOSYSTEM AT BAN PAK BANG SCHOOL, UNDER THE SONGKHLA PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

ศกลวรรณ สุขมี
Sakonwan Sookmee
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 สงขลา ประเทศไทย
The Songkhla Primary Educational Service Area Office 3, Songkhla, Thailand
Corresponding author E-mail: Sakonwan2516@gmail.com

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการพัฒนารูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงพื้นที่โดยใช้สถานศึกษาและชุมชนเป็นฐานเพื่อสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ โรงเรียนบ้านปากบาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 2) พัฒนารูปแบบฯ 3) ศึกษาผลการใช้รูปแบบฯ 4) ประเมินรูปแบบฯ เป็นงานวิจัยและพัฒนา (R&D) กลุ่มเป้าหมาย ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตัวแทนผู้ปกครองและนักเรียน 205 คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน แบบวิเคราะห์สภาพแวดล้อม แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบตรวจสอบความถูกต้องและความเป็นไปได้และแบบตรวจสอบความเหมาะสมของคู่มือ สถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย 1) โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่เป็นจุดแข็ง 10 ข้อ จุดอ่อน 10 ข้อ โอกาส 5 ข้อและอุปสรรค 6 ข้อ 2) องค์ประกอบของรูปแบบ ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย กระบวนการการบริหารเชิงกลยุทธ์การจัดการเชิงพื้นที่ 7 กลยุทธ์ และการวัดและประเมินผลรูปแบบฯและคู่มือการใช้รูปแบบโดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ผลการใช้ระบบนิเวศการเรียนรู้ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้และมีความพร้อมใช้ในระดับมากที่สุดและมีระบบนิเวศการเรียนรู้ด้านฐานทุนวัฒนธรรม 10 แห่งและโครงงานฐานวิจัยนักเรียน 10 เรื่อง 4) ผลการประเมินรูปแบบฯ พบว่า 1) มีความถูกต้องและมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด 2) ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและนักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์, การจัดการเชิงพื้นที่, สถานศึกษาและชุมชนเป็นฐาน, ระบบนิเวศการเรียนรู้

* Received 5 December 2025; Revised 25 December 2025; Accepted 26 December 2025

Abstract

he objectives of this Research and Development (R&D) were: 1) to study fundamental data; 2) to develop the strategic management model; 3) to study the results of the model implementation; and 4) to evaluate the model. The target group, selected through purposive sampling, consisted of 205 participants, including teachers, members of the Basic Education School Board, parent representatives, and students. The research instruments included a fundamental data analysis form, an environmental analysis form, semi-structured interviews, and evaluation forms for model accuracy, feasibility, and manual suitability. Data were analyzed using percentage, mean ($\bar{x}$), and standard deviation (S.D.). The research findings were as follows: 1) The environmental analysis revealed 10 strengths, 10 weaknesses, 5 opportunities, and 6 threats. 2) The developed model comprises four components: Principles, Objectives, a 7-strategy management process, and Measurement and Evaluation. Both the model and its implementation manual were rated at the highest level of suitability. 3) The implementation results showed that the learning ecosystem met the established criteria and was ready for use at the highest level. The school successfully established 10 cultural capital learning sites and produced 10 student research-based projects. 4) The evaluation results indicated that: (a) the model's accuracy and feasibility were at the highest level; and (b) teachers, school board members, and students expressed the highest level of satisfaction with the model implementation

Keywords: A Strategic Management Model, Area-Based Management, Utilizing School and Community as a Base to Establish, A Learning Ecosystem

บทนำ

แนวคิดหลักของการปฏิรูปการศึกษาไทยคือ "การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน" ซึ่งบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มาตรา 54 วรรคสอง โดยกำหนดให้รัฐต้องร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนในการจัดการศึกษา และได้รับการเน้นย้ำใน ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (ยุทธศาสตร์ที่ 3 และ 4) เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2565) การปฏิรูปในทศวรรษที่สองมุ่งเน้นการ กระจายอำนาจสู่สถานศึกษา และส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน (ปริยาภรณ์ ตั้งคุณานันต์, 2563) ขณะที่แนวคิดการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ (Area Based Education: ABE) เป็นกลไกสำคัญที่กระจายอำนาจให้จังหวัดผ่าน "สภาการศึกษา" ที่มีองค์ประกอบจากทุกภาคส่วนร่วมกำหนดทิศทาง โดยมีเป้าหมายคือ โอกาส คุณภาพ และการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา หัวใจสำคัญคือการกระจายอำนาจให้โรงเรียนเป็นนิติบุคคลอย่างแท้จริง มีอำนาจบริหารจัดการหลักสูตรและทรัพยากรตามบริบทของพื้นที่ (มนต์นภัส มโนการณ์, 2561) โดยปัจจัยสู่ความสำเร็จของ ABE คือการมีเป้าหมายที่ชัดเจนบนฐานข้อมูลและการมีส่วนร่วม การมีกลไกทำงานร่วมกัน การมุ่งผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม และการให้ความยืดหยุ่นแก่

ภาคี (จุฬากรณ์ มาเสถียรวงศ์ และคณะ, 2560) ซึ่งเห็นได้ว่าแนวคิดหลัก กฎหมาย และยุทธศาสตร์ที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วม สามารถสรุป สภาพปัญหาที่สะท้อนให้เห็นว่าในทางปฏิบัติยังมีความขัดแย้งหรือช่องว่างระหว่างนโยบายกับความเป็นจริง แม้รัฐธรรมนูญและยุทธศาสตร์ชาติจะระบุให้โรงเรียนเป็น "นิติบุคคล" ที่มีอำนาจบริหารจัดการตนเอง แต่ในสภาพความเป็นจริง สถานศึกษาส่วนใหญ่ยังขาดอิสระอย่างแท้จริงในการบริหารจัดการหลักสูตรและทรัพยากรให้สอดคล้องกับบริบทเฉพาะของพื้นที่ เนื่องจากยังติดยึดอยู่กับระเบียบจากส่วนกลางที่ขาดความยืดหยุ่น กลไกการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนยังขาดความเข้มแข็ง แม้แนวคิด ABE จะเน้นการสร้าง "สภาการศึกษา" ในระดับพื้นที่ แต่ปัญหาคือความร่วมมือระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน มักเป็นไปในลักษณะเชิงโครงสร้างมากกว่าเชิงบูรณาการ ขาด "กลไกการทำงานร่วมกัน" ที่มีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง ทำให้การจัดการศึกษาไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของชุมชนได้

จากสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาในอนาคตได้กล่าวมานั้น ท่ามกลางความท้าทายของโลกในอนาคต การจัดการศึกษาแบบดั้งเดิมที่จำกัดอยู่เพียงในห้องเรียนไม่เพียงพอต่อการพัฒนาผู้เรียนอีกต่อไป ส่งผลให้เกิดแนวคิดการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่โดยใช้สถานศึกษาและชุมชนเป็นฐาน เพื่อสร้าง "ระบบนิเวศการเรียนรู้" (Learning Ecosystem) ซึ่งเป็นการขยายขอบเขตการเรียนรู้ไปสู่สถานที่ทำงานและชุมชนที่แวดล้อมด้วยทรัพยากร ผู้คน และเทคโนโลยี อย่างไรก็ตาม ประเด็นปัญหาสำคัญในปัจจุบันคือการขาดการเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบระหว่าง "องค์ประกอบหลัก" อันได้แก่ พื้นที่ เวลา บุคคล และเทคโนโลยี ทำให้บรรยากาศการเรียนรู้ไม่สามารถกระตุ้นการมีส่วนร่วมหรือสร้างความท้าทายที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตจริงของผู้เรียนได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ แม้จะมีงานวิจัยระบุว่าระบบนิเวศการเรียนรู้ต้องอาศัยการร่วมมือแบบองค์รวมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อสร้างทางเลือกการเรียนรู้ที่ยั่งยืน แต่ในทางปฏิบัติ สถานศึกษายังเผชิญกับข้อจำกัดในการปรับปรุงระบบนิเวศให้มีคุณสมบัติที่ "นำทางได้และโปร่งใส" โดยเฉพาะการสนับสนุนกลุ่มผู้เรียนที่ต้องเรียนไปพร้อมกับการทำงาน (Working Learner) เพื่อลดภาระและส่งเสริมการปฏิบัติจริง แม้หน่วยงานอย่าง กสศ. จะเริ่มขับเคลื่อนในเยาวชนนอกระบบ แต่สำหรับสถานศึกษาในระบบการศึกษาพื้นฐาน การขาด "รูปแบบการจัดการเชิงพื้นที่" ที่ชัดเจนในการบูรณาการฐานทุนชุมชนและเทคโนโลยีเข้าด้วยกัน ยังคงเป็นช่องว่างสำคัญที่ทำให้การพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพในโลกอนาคตไม่สามารถเกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรมและทั่วถึงตามเจตนารมณ์ของการปฏิรูปการศึกษาไทย จึงทำให้เกิดแนวคิดการแก้ไขปัญหาโดยการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนหรือระบบนิเวศการเรียนรู้ ระบบนิเวศการเรียนรู้ (Learning Ecosystem) ถูกนิยามว่าเป็นการขยายขอบเขตการเรียนรู้จากห้องเรียนไปสู่สถานที่ทำงานและชุมชน ที่แวดล้อมด้วยทรัพยากร ผู้คน และเทคโนโลยี (สถาบันอุทยานแห่งการเรียนรู้, 2561) โดยเป็นระบบความสัมพันธ์ที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายผ่านกระบวนการ แหล่งเรียนรู้ และความร่วมมือจากหลากหลายภาคส่วน ทั้งในและนอกสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2565) ซึ่งบรรยากาศการเรียนรู้เน้นความสำคัญของสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยมีปัจจัยสำคัญ เช่น การสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อนและครู, การมีส่วนร่วมของผู้เรียนในกิจกรรม, ความท้าทายในการเรียนรู้, และการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม ซึ่งทั้งหมดนี้ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะและความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ.การออกแบบบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีองค์ประกอบหลากหลาย เช่น พื้นที่ เวลา

คน และเทคโนโลยี (Kondratova, R. V. et al. , 2017); (Holgado, A., & Penalvo, F. J., 2017) ขณะที่ Harrell ที่ได้ศึกษา เรื่ององค์ประกอบสำคัญในนิเวศการเรียนรู้และทำไมมืออาชีพด้านการเรียนรู้และพัฒนาควรให้ความสำคัญชี้ว่าการเน้นความสำคัญของสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ซึ่งรวมถึงการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือที่สามารถสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายและมีความท้าทาย นิเวศการเรียนรู้มองว่าองค์ประกอบต่างๆ เช่น สถานที่ ผู้เรียน และเทคโนโลยี มีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ร่วมกัน การนำเทคโนโลยีมาใช้สามารถกระตุ้นการมีส่วนร่วมของนักเรียนและเพิ่มโอกาสในการเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์ ทำให้เกิดการสร้างความรู้และทักษะใหม่ๆ ในบริบทที่เหมาะสมและสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Harrell. T.S., 2020) ส่วน Rose Benedicts ที่ได้ศึกษา เรื่อง ระบบนิเวศแห่งการเรียนรู้คืออะไร และสามารถทำอะไรให้คุณได้บ้าง? ชี้ว่ามันคือการรวมกลุ่มของบุคคล กระบวนการและเครื่องมือเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ทั่วทั้งองค์กร (Rose Benedicts, 2018) และ Spencer-Keys, J. et al ที่ได้ศึกษา เรื่องระบบนิเวศการเรียนรู้ แนวทางปฏิบัติใหม่เพื่ออนาคตของการศึกษา. ชี้ว่าการร่วมมือกันแบบองค์รวมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อสร้างทางเลือกการเรียนรู้ที่ยั่งยืน เพื่อให้ผู้เรียนพร้อมรับมือโลกการทำงานในอนาคต (Spencer-Keys, J. et al, 2020) โดย Weise ที่ได้ศึกษาเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิต: การเตรียมพร้อมสำหรับงานที่ยังไม่ถึงชี้ว่าเสนอให้ปรับปรุงระบบนิเวศการเรียนรู้ให้มีคุณสมบัติ นำทางได้ สนับสนุน มีจุดมุ่งหมาย ผสมผสาน และโปร่งใส โดยมุ่งเน้นที่ผู้ที่เรียนไปด้วยทำงานไปด้วย (Working Learner) เพื่อลดภาระและส่งเสริมการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (Weise, M. R., 2021) ซึ่งในประเทศไทย องค์กรอย่าง กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ได้เริ่มขับเคลื่อนการสร้างระบบนิเวศนี้ โดยร่วมมือกับเครือข่ายภาคส่วนต่างๆ เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพให้กับเยาวชนนอกระบบการศึกษาเป็นการเฉพาะ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2565)

จากปัญหาคุณภาพผู้เรียนในปีการศึกษา 2564 พบว่านักเรียนมีผลการประเมินสมรรถนะสำคัญโดยเฉลี่ยในระดับปานกลาง โรงเรียนบ้านปากบางจึงดำเนินการทบทวนและปรับปรุงการจัดการศึกษาอย่างครอบคลุม โดยเน้นการพัฒนาโครงการ กิจกรรมการเรียนรู้ และกิจกรรมเสริมหลักสูตร (รวมถึงกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ครบ 4 หมวด) เพื่อให้นักเรียนได้ ลงมือปฏิบัติจริง ฝึกการทำงานเป็นกลุ่ม และพัฒนาทักษะรอบด้าน การดำเนินการนี้มุ่งเน้นการสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ ภายในโรงเรียนให้เชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้ภายนอก โดยมีหลักการสำคัญคือการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างเต็มที่ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมวางแผน จนถึงร่วมชื่นชมความสำเร็จ เพื่อให้การจัดการศึกษาตอบสนองต่อความต้องการของโรงเรียน ชุมชน และท้องถิ่น การวางแผนกลยุทธ์ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดเป้าหมาย ทิศทางและวิธีการดำเนินงานที่ชัดเจน เพื่อใช้ทรัพยากรจำกัดให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ (บ้านปากบาง, 2564)
จากสภาพปัญหาและแนวโน้มการพัฒนาที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมและการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ ผู้วิจัยจึงสนใจการพัฒนารูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์การจัดการเชิงพื้นที่โดยใช้สถานศึกษาและชุมชนเป็นฐานเพื่อสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของโรงเรียนและชุมชนในการสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและเชื่อมโยงสู่กระบวนการจัดการเรียนการสอนอย่างแท้จริง ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับมีความครอบคลุมทุกภาคส่วน ได้แก่ ผู้เรียน จะได้รับการพัฒนาสมรรถนะการเป็นผู้ประกอบการ มีการเรียนรู้ที่มีความหมายผ่านการลงมือปฏิบัติและเสริมสร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่น ครู และ ผู้บริหาร จะได้รับแนวทางและรูปแบบการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ที่เป็นระบบในการใช้ทรัพยากรชุมชน สถานศึกษา จะยกระดับคุณภาพการศึกษา มีหลักสูตรที่

สอดคล้องกับท้องถิ่น และเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และชุมชน/สังคมจะเกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง สร้างความยั่งยืน และมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการพัฒนารูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงพื้นที่ โดยใช้สถานศึกษาและชุมชนเป็นฐานเพื่อสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ โรงเรียนบ้านปากบาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3

2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์การจัดการเชิงพื้นที่ โดยใช้สถานศึกษาและชุมชนเป็นฐานเพื่อสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ โรงเรียนบ้านปากบาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3

3. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์การจัดการเชิงพื้นที่ โดยใช้สถานศึกษาและชุมชนเป็นฐานเพื่อสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ โรงเรียนบ้านปากบาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสงขลา เขต 3

4. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์การจัดการเชิงพื้นที่ โดยใช้สถานศึกษาและชุมชนเป็นฐานเพื่อสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ โรงเรียนบ้านปากบาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ้งศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์การจัดการเชิงพื้นที่ โดยใช้สถานศึกษาและชุมชนเป็นฐานเพื่อสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ โรงเรียนบ้านปากบาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 เป็นงานวิจัยและพัฒนา (R&D) 4 ขั้นตอน ในสาขาการบริหารการศึกษา ซึ่งใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน ซึ่งมีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์การจัดการเชิงพื้นที่โดยใช้สถานศึกษาและชุมชนเป็นฐานเพื่อสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ โรงเรียนบานปากบาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 เป็นงานวิจัยและพัฒนา (R&D) 4 ขั้นตอน ซึ่งมีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเปนสำหรับพัฒนารูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงพื้นที่โดยใช้สถานศึกษาและชุมชนเป็นฐานเพื่อสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ โรงเรียนบ้านปากบาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร หลักการ แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาสังเคราะห์ มีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมโรงเรียนบ้านปากบางโดยการ SWOT กับครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและตัวแทนผู้ปกครอง จำนวน 48 คน ได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง รวมถึงการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนต้นแบบการสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จ จำนวน 5 คน นำแบบสัมภาษณ์กึงโครงสร้างที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ประกอบด้วยด้านวิจัยและพัฒนา จบการศึกษาระดับปริญญาเอก มีประสบการณ์สอนในมหาวิทยาลัย 10 ปีขึ้นไป 2 คน ด้านบริหารการศึกษา: เป็นผู้บริหาร/อดีตผู้บริหารระดับเขตพื้นที่มีผลงานเชิงพื้นที่และระบบนิเวศการเรียนรู้ มีประสบการณ์การบริหาร 10 ปีขึ้นไป 2 คน และด้าน

นิเทศการสอน จบการศึกษาระดับปริญญาเอก มีประสบการณ์ด้านระบบนิเวศการเรียนรู้ 10 ปีขึ้นไป 1 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานจากการศึกษาวรรณกรรมทีเกี่ยวข้องสำหรับการพัฒนารูปแบบฯ แบบวิเคราะห์สภาพแวดล้อม และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลด้านเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์สภาพแวเล้อม สัมภาษณ์ผู้บริหารต้นแบบและการจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิเคราะห์เนื้อหาและสรุปข้อมูล (Content analysis) ขั้นตอนที่ 2 พัฒนารูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์การจัดการเชิงพื้นที่โดยใช้สถานศึกษาและชุมชนเป็นฐานเพื่อสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ โรงเรียนบ้านปากบาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สงขลา เขต 3 ผู้วิจัยได้ยกร่างรูปแบบฯ และให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ประกอบด้วยด้านวิจัยและพัฒนา จบการศึกษาระดับปริญญาเอก มีประสบการณ์สอนในมหาวิทยาลัย 10 ปีขึ้นไป 2 คน ด้านบริหารการศึกษา: เป็นผู้บริหาร/อดีตผู้บริหารระดับเขตพื้นที่มีผลงานเชิงพื้นที่และระบบนิเวศการเรียนรู้ มีประสบการณ์การบริหาร 10 ปีขึ้นไป 2 คน และด้านนิเทศการสอน จบการศึกษาระดับปริญญาเอก มีประสบการณ์ด้านระบบนิเวศการเรียนรู้ 10 ปีขึ้นไป 1 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบตรวสอบความเหมาะสมของรูปแบบ แบบตรวจสอบความเหมาะสมของคู่มือรูปแบบฯ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความถูกต้องและความเป็นไปได้ของรูปแบบฯ และตรวจสอบความเหมาะสมของคู่มือปรับปรุงก่อนการนำไปใช้จริงเพื่อให้ได้รูปแบบฯที่มีความสมบูรณ์ที่สุด ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาผลการใช้รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์การจัดการเชิงพื้นที่โดยใช้สถานศึกษาและชุมชนเป็นฐานเพื่อสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ โรงเรียนบ้านปากบาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ผู้วิจัยได้นำรูปแบบฯ ไปปฏิบัติในปการศึกษา 2566 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นครู คณะกรรมการสถานศึกษา และนักเรียนชั้นอนุบาลปที่ 2 - ชั้นประถมศึกษาปที่ 6 ปีการศึกษา 2566 รวม 181 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินการใช้ระบบนิเวศการเรียนรู้ ชิ้นงานวรรณกรรมชุมชนบ้านปากบางของครู ชิ้นงานโครงงานฐานวิจัยของนักเรียน วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลครูประเมินการใช้ระบบนิเวศการเรียนรู้ในโรงเรียนและชุมชนสำหรับการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านปากบาง สรุปรวบรวมผลการใช้ระบบนิเวศการเรียนรู้จากการจัดทำวรรณกรรมชุมชนบ้านปากบางของครูและการจัดทำโครงงานฐานวิจัยของนักเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์เนื้อหาและสรุปข้อมูล (Content analysis) ขั้นตอนที่ 4 ประเมินรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์การจัดการเชิงพื้นที่ โดยใช้สถานศึกษาและชุมชนเป็นฐานเพื่อสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ โรงเรียนบานปากบาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สงขลา เขต 3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นครู จำนวน 17 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินความถูกต้องและความเป็นไปได้ของรูปแบบ ผู้วิจัยแจกแบบประเมินความถูกต้องและความเป็นไปได้ของรูปแบบแก่กลุ่มเป้าหมายและได้รับกลับคืนมาจำนวน 17 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 จากนั้นตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบประเมินและดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ความถูกต้องและความเป็นไปได้ของรูปแบบโดยใช้การหาค่าเฉลี่ยและ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1.ข้อมูลพื้นฐานที่จำเปนสำหรับการพัฒนารูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ โดยใช้สถานศึกษาและชุมชนเป็นฐานเพื่อสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ โรงเรียนบ้านปากบาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 จากการวิเคราะห์สภาพแวดลอมโรงเรียนบ้านปากบางพบวา มีจุดแข็ง 10 ข้อ จุดอ่อน 10 ข้อ โอกาส 5 ข้อ และ อุปสรรค 6 ข้อ และมีองค์ประกอบของรูปแบบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) กระบวนการการบริหารเชิงกลยุทธ์การจัดการเชิงพื้นที่ 4) การวัดและประเมินผล

2. จากการศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบรูปแบบกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงพื้นที่โดยใช้สถานศึกษาและชุมชนเป็นฐานเพื่อสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ โรงเรียนบ้านปากบาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 โดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า รูปแบบมีองค์ประกอบสำคัญ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) กระบวนการ 4) การวัดและประเมินผล รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์การจัดการเชิงพื้นที่ โดยใช้สถานศึกษาและชุมชนเป็นฐานเพื่อสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ โรงเรียนบ้านปากบาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 มีรายละเอียด ดังนี้

1.หลักการ

“การบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์และการจัดการเชิงพื้นที่โดยมีสถานศึกษาและชุมชนเป็นฐาน เพื่อสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ เป็นแนวทางที่จะช่วยสร้างการศึกษาที่มีคุณภาพ เหมาะสมกับบริบท และยั่งยืน ผ่านการบูรณาการความรู้ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และการสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาผู้เรียนและชุมชนอย่างรอบด้าน”

2.วัตถุประสงค์

เพื่อใช้ระบบนิเวศการเรียนรู้ในโรงเรียนและชุมชนสำหรับการจัดการเรียนการสอน

1. ระบบนิเวศการเรียนรู้ในห้องเรียน
2. ระบบนิเวศการเรียนรู้นอกห้องเรียน
3. ระบบนิเวศการเรียนรู้ฐานทุนสังคมและวัฒนธรรม

3.กระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์

ใช้การบริหารเชิงกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงพื้นที่ โดยใช้สถานศึกษาและชุมชนเป็นฐาน เพื่อสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ โรงเรียนบ้านปากบาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ได้แก่

กลยุทธ์ที่ 1 ปรับปรุงข้อมูลพื้นฐานให้มีประสิทธิภาพ

กลยุทธ์ที่ 2 การส่งเสริมความร่วมมือชุมชน-สถานศึกษาในการสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ในห้องเรียน

กลยุทธ์ที่ 3 การส่งเสริมความร่วมมือชุมชน-สถานศึกษาในการสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้นอกห้องเรียน

กลยุทธ์ที่ 4 การส่งเสริมความร่วมมือชุมชน-สถานศึกษาในสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้แบบบูรณาการฐานทุนสังคมและวัฒนธรรม

กลยุทธ์ที่ 5 การสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้เชิงพื้นที่

กลยุทธ์ที่ 6 การติดตามประเมินผลเชิงพื้นที่

กลยุทธ์ที่ 7 การส่งเสริมศักยภาพและกำหนดภาพความสำเร็จในการสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้

4.การวัดและประเมินผล

ผลการใช้ระบบนิเวศการเรียนร้ในโรงเรียนและชุมชน 3 ประเภท

1. ระบบนิเวศการเรียนรู้ในห้องเรียน
2. ระบบนิเวศการเรียนรู้นอกห้องเรียน
3. ระบบนิเวศการเรียนรู้ฐานทุนสังคมและวัฒนธรรม

จากการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญพบว่า รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์การจัดการเชิงพื้นที่ โดยใช้สถานศึกษาและชุมชนเป็นฐานเพื่อสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ในโรงเรียนบ้านปากบาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และคู่มือการใช้รูปแบบโดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน

3. ผลการใช้รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์การจัดการเชิงพื้นที่ โดยใช้สถานศึกษาและชุมชนเป็นฐานเพื่อสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ในโรงเรียนบ้านปากบาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ทำให้สถานศึกษาได้พัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้ในโรงเรียน ได้แก่

3.1 ระบบนิเวศการเรียนรู้ในห้องเรียน พบว่า มีความพร้อมและการดำเนินงานอยู่ ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.65) และทุกด้านมีความพร้อมและการดำเนินงานในระดับมากที่สุด เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า การบริหารจัดการชั้นเรียนเชิงบวกหรือสร้างวินัยเชิงบวกมีมีความพร้อมและการดำเนินงานในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.80) รองมากคือด้านกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ($\bar{X}$ =4.76) และด้านที่มีความพร้อมและการดำเนินงานน้อยที่สุด คือ ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ($\bar{X}$ = 4.59)

3.2 ระบบนิเวศการเรียนรู้นอกห้องเรียน ประกอบด้วยระบบนิเวศการเรียนรู้ : ฐานการเรียนรู้ห้องสมุดมีชีวิตเฉลิมพระเกียรติ 60 พรรษา สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี ศูนย์พัฒนาทักษะภาษาเพื่อการสื่อสาร มีความพร้อมและการดำเนินงานอยู ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.54) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านห้องสมุดมีชีวิตเฉลิมพระเกียรติ 60 พรรษา สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี มีความพร้อมและการดำเนินงานในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.60) รองมากคือด้านฐานการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.57) และด้านที่มีความพร้อมและการดำเนินงานในระดับน้อยที่สุด คือ ด้านศูนย์พัฒนาทักษะภาษาเพื่อการสื่อสาร ($\bar{X}$ = 4.43)

3.3 ระบบนิเวศการเรียนรู้ฐานทุนสังคมและวัฒนธรรม พบว่า มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.58) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นของผู้เรียนมีความพร้อมและการดำเนินงานใน ระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.63) รองมากคือด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.55) โดยโรงเรียนมีระบบนิเวศการเรียนรู้ด้านฐานทุนวัฒนธรรม จำนวน 10 แห่ง ซึ่งโรงเรียนจะทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการรวบรวมและ ชุมชนถ่ายทอดองค์ความรู้ ประกอบด้วย 1) ราหมัย ข้าวดอกราย 2) ส็อกแส็ก ของฝากจากทะเล 3) คลองปากบาง 4) ปลาส้มข้าวเปียก 5) ลงเล แลเขา 6) สำเนียงสะกอม 7) เรือลำเดียว 8) ธนาคารปูม้า 9) โปะเทียนสี

จากธรรมชาติ 10) กว่าจะเป็นบ้านปากบาง และโรงเรียนมีโครงงานฐานวิจัยของนักเรียน จำนวน 10 เรื่อง ได้แก่ 1) โครงงานข้าวราหมัยจานอร่อย: สืบสานวิถีชุมชน 2) โครงงาน "สือกแสัก" ของหนู: ศิลปะจากเปลือกหอย 3) คลองปากบางของเรา: ปลูกป่าโกงกาง 4) โครงงาน ปลาส้มแปลงร่าง: อร่อยเหมือนอัญมณี 5) โครงงานเที่ยวทะเล...ดูเขา: เส้นทางธรรมชาติบ้านเรา 6) โครงงานภาษาใต้บ้านเรา: "แหลง" สนุก...สำเนียง สะกอม 7) โครงงานมีอะไรบ้าง?: อาชีพชาวบ้านปากบาง 8) โครงงานธนาคารปูม้า: อนุบาลปูให้เต็มทะเล 9) โครงงานย้อมเล็บ "โปะเทียน": ความลับจากใบไม้สมุนไพร 10) โครงงานเรื่องเล่า "ม่วง-ขาว": ประวัติโรงเรียน ของเรา

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการพัฒนารูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ โดยใช้สถานศึกษาและชุมชนเป็นฐานเพื่อสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ โรงเรียนบ้านปากบาง สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 พบว่า จากการวิเคราะห์สภาพแวดลอมโรงเรียนบ้านปากบางมีจุดแข็ง 10 ข้อ จุดอ่อน 10 ข้อ โอกาส 5 ข้อ และ อุปสรรค 6 ข้อ และมีองค์ประกอบของรูปแบบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) กระบวนการการบริหารเชิงกลยุทธ์การจัดการเชิงพื้นที่ 4) การวัดและประเมินผล ทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบนี้มีลักษณะเป็นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เช่น ผู้บริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง นักเรียน ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวินัย หริ่มเทศและคณะที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องกระบวนการและเทคนิคในการทำงานของนักพัฒนา ที่ระบุว่ากระบวนการมีส่วนร่วมช่วยกระตุ้นให้ประชาชนร่วมเรียนรู้สภาพชุมชน ค้นหาปัญหา กำหนดวัตถุประสงค์ แนวทางการดำเนินงาน การสนับสนุนทรัพยากร และการร่วมติดตามประเมินผล เพื่อให้การจัดการศึกษาบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ (วินัย หริ่มเทศ, 2563) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสุรพงษ์ ลาตวงษ์และศศิรดา แพงไทยที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องกลยุทธ์การจัดการแหล่งเรียนรู้ของศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ระบุว่าองค์ประกอบของการจัดการแหล่งเรียนรู้มีถึง 9 ด้าน ตั้งแต่การวางแผน การจัดองค์กร การควบคุม ไปจนถึงการจัดกิจกรรม บริการเรียนรู้ การพัฒนาบุคลากร และการส่งเสริมเครือข่ายภาคี (สุรพงษ์ ลาตวงษ์ และศศิรดา แพงไทย, 2563)

2.ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์การจัดการเชิงพื้นที่โดยใช้สถานศึกษาและชุมชนเป็นฐานเพื่อสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ในโรงเรียนบ้านปากบาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 สามารถสรุปผลวิจัย ดังนี้

2.1 รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์การจัดการเชิงพื้นที่ โดยใช้สถานศึกษาและชุมชนเป็นฐานเพื่อสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ในโรงเรียนบ้านปากบาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 มีองค์ประกอบสำคัญ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการ และการวัดและประเมินผล โดยกระบวนการบริหารการบริหารเชิงกลยุทธ์การจัดการเชิงพื้นที่ โดยใช้สถานศึกษาและชุมชนเป็นฐาน ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 ปรับปรุงข้อมูลพื้นฐานให้มีประสิทธิภาพ กลยุทธ์ที่ 2 การส่งเสริมความร่วมมือชุมชน-สถานศึกษาในการสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ในห้องเรียน กลยุทธ์ที่ 3 การส่งเสริมความร่วมมือชุมชน-สถานศึกษาในการสร้าง

ระบบนิเวศการเรียนรู้นอกห้องเรียน กลยุทธ์ที่ 4 การส่งเสริมความร่วมมือชุมชน-สถานศึกษาในสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้แบบบูรณาการฐานทุนสังคมและวัฒนธรรม กลยุทธ์ที่ 5 การสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้เชิงพื้นที่ กลยุทธ์ที่ 6 การติดตามประเมินผลเชิงพื้นที่ และกลยุทธ์ที่ 7 การส่งเสริมศักยภาพและกำหนดภาพความสำเร็จในการสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้

2.2 รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์การจัดการเชิงพื้นที่โดยใช้สถานศึกษาและชุมชนเป็นฐานเพื่อสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ในโรงเรียนบ้านปากบาง สพป.สงขลา เขต 3 ได้รับการประเมินว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ในทุกองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการ และการวัดและประเมินผล โดยเรียงลำดับความเหมาะสมจากมากไปน้อยตามค่าเฉลี่ยตามที่กล่าวมาข้างต้น ทั้งนี้ รูปแบบดังกล่าวถูกพัฒนาขึ้นจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ การบริหารจัดการโดยใช้สถานศึกษาและชุมชนเป็นฐาน และแนวคิดระบบนิเวศการเรียนรู้ จากนักการศึกษาทั้งไทยและต่างประเทศ รวมถึงการสัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงานและผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำข้อมูลมาสังเคราะห์เชื่อมโยงจนได้องค์ประกอบที่สมบูรณ์ การพัฒนานี้สอดคล้องกับการวิจัยของ Kibler, R. J,Joyce, B. & Weil,M,ทิศนา แขมมณี,บุญเลี้ยง ทุมทองที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการสอนที่ระบุว่ารูปแบบต้องประกอบด้วย หลักการ จุดประสงค์ กระบวนการ และการวัดและประเมินผล เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุผลและเป็นไปตามบทบาทของสถานศึกษาในการสำรวจ จัดทำ พัฒนา และส่งเสริมการใช้ระบบนิเวศการเรียนรู้ร่วมกับภาคีเครือข่ายทั้งในและนอกสถานศึกษา (Kibler, R. J., 1974); (Joyce, B. & Weil, M., 2000); (ทิศนา แขมมณี, 2558); (บุญเลี้ยง ทุมทอง, 2559)

3. ผลการใช้รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์การจัดการเชิงพื้นที่ โดยใช้สถานศึกษาและชุมชนเป็นฐานเพื่อสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ในโรงเรียนบ้านปากบาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ทำให้สถานศึกษาได้พัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้ในโรงเรียน ได้แก่ 1) ระบบนิเวศการเรียนรู้ในห้องเรียน 2)ระบบนิเวศการเรียนรู้นอกห้องเรียน ประกอบด้วยระบบนิเวศการเรียนรู้ : ฐานการเรียนรู้ ห้องสมุดมีชีวิตเฉลิมพระเกียรติ 60 พรรษา สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี ศูนย์พัฒนาทักษะภาษาเพื่อการสื่อสาร 3) ระบบนิเวศการเรียนรู้ฐานทุนสังคมและวัฒนธรรม พบว่า 1) ผลการใช้ระบบนิเวศการเรียนรู้ในห้องเรียนโดยรวมและรายด้านมีความพร้อมและการดำเนินงานอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการบริหารจัดการชั้นเรียนเชิงบวกหรือสร้างวินัยเชิงบวกมีมีความพร้อมและการดำเนินงานในระดับมากที่สุด รองมากคือด้านกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน และด้านที่มีความพร้อมและการดำเนินงานน้อยที่สุด คือ ด้านการวิจัยในชั้นเรียน 2) ผลการใช้ระบบนิเวศการเรียนรู้นอกห้องเรียน มีความพร้อมและการดำเนินงานอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านห้องสมุดมีชีวิตเฉลิมพระเกียรติ 60 พรรษา สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี มีมีความพร้อมและการดำเนินงานในระดับมากที่สุด รองมากคือด้านฐานการเรียนรู้และด้านที่มีความพร้อมและการดำเนินงานในระดับน้อยที่สุด คือ ด้านศูนย์พัฒนาทักษะภาษาเพื่อการสื่อสาร 3) ผลการใช้ระบบนิเวศการเรียนรู้ฐานทุนสังคมและวัฒนธรรม โดยรวมและรายด้านมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นของผู้เรียนมีความพร้อมและการดำเนินงานในระดับมากที่สุด รองมากคือด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยโรงเรียนมีระบบนิเวศการเรียนรู้ด้านฐานทุนวัฒนธรรม จำนวน 10 แห่ง ซึ่งโรงเรียนจะทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการรวบรวมและชุมชนถ่ายทอดองค์ความรู้ ประกอบด้วย 1) ราหมัยข้าวดอกราย 2) ส็อกแส็ก ของฝากจากทะเล 3) คลองปากบาง 4) ปลาส้มข้าวเปียก 5) ลงเล แลเขา 6) สำเนียงสะกอม 7) เรือลำเดียว 8) ธนาคารปูม้า 9) โปะเทียน สีจากธรรมชาติ 10) กว่าจะเป็นบ้านปากบาง และโรงเรียนมี

โครงงานฐานวิจัยของนักเรียน จำนวน 10 เรื่อง ได้แก่ 1) โครงงานข้าวราหมัยจานอร่อย: สืบสานวิถีชุมชน 2) โครงงาน "สือกแสึก" ของหนู: ศิลปะจากเปลือกหอย 3) คลองปากบางของเรา: ปลูกป่าโกงกาง 4) โครงงาน ปลาส้มแปลงร่าง: อร่อยเหมือนอัญมณี 5) โครงงานเที่ยวทะเล...ดูเขา: เส้นทางธรรมชาติบ้านเรา 6) โครงงานภาษาใต้บ้านเรา: "แหลง" สนุก...สำเนียงสะกอม 7) โครงงาน มีอะไรบ้าง?: อาชีพชาวบ้านปากบาง 8) โครงงานธนาคารปูม้า: อนุบาลปูให้เต็มทะเล 9) โครงงานย้อมเล็บ "โปะเทียน": ความลับจากใบไม้สมุนไพร 10) โครงงานเรื่องเล่า "ม่วง-ขาว": ประวัติโรงเรียนของเรา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการใช้ฐานทุนท้องถิ่น การที่โรงเรียนบ้านปากบางประสบความสำเร็จในการพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้ฐานทุนสังคมและวัฒนธรรมได้ถึง 10 แห่ง สะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จของการบูรณาการตามกลยุทธ์ที่ 4 สะท้อนให้เห็นถึงการใช้แนวคิดการบริหารจัดการที่เน้น "บริบทเป็นฐาน" (Context-Based) และการสร้าง "พลังร่วม" (Synergy) ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยมีแนวคิดและหลักการสำคัญที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ (Area-Based Education: ABE) การจัดการศึกษาที่ไม่ได้ยึดเพียงหลักสูตรแกนกลางจากส่วนกลาง แต่ใช้ "พื้นที่" เป็นตัวตั้งในการออกแบบการเรียนรู้ หลักการ: เน้นการดึงทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น (Local Resources) ทั้งบุคคล สถานที่ และภูมิปัญญา มาเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร โดยโรงเรียนบ้านปากบางไม่ได้มองว่าโรงเรียนคือสถานที่เรียนเพียงอย่างเดียว แต่มองว่าชุมชนรอบข้างคือ "ห้องเรียนที่มีชีวิต" จึงสามารถขยายฐานการเรียนรู้ไปสู่ฐานทุนวัฒนธรรมได้ถึง 10 แห่ง แนวคิดทุนทางสังคมและวัฒนธรรม (Social and Cultural Capital) เป็นแนวคิดที่มองว่ามรดกทางวัฒนธรรมและเครือข่ายความสัมพันธ์ในสังคมคือ "ทุน" ประเภทหนึ่งที่มีมูลค่า การนำความเชื่อ ประเพณี วิถีชีวิต และภูมิปัญญาในพื้นที่มาแปรรูปเป็นทรัพยากรในการเรียนรู้ การพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้ 10 แห่งนี้ คือการเปลี่ยน "ทุนวัฒนธรรม" ของปากบางให้กลายเป็น "ทุนทางปัญญา" สำหรับนักเรียน ทำให้การเรียนรู้มีความหมายและจับต้องได้จริง แนวคิดระบบนิเวศการเรียนรู้ (Learning Ecosystem) การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้แบบองค์รวม ระบบนิเวศที่ดีต้องประกอบด้วย พื้นที่ (Space), ผู้คน (People), เนื้อหา (Content) และ เทคโนโลยี (Technology) ที่เชื่อมโยงกันความสำเร็จ 10 แห่งนี้แสดงถึงการสร้าง "โครงสร้างข่ายใย" ที่นักเรียนสามารถหมุนเวียนไปเรียนรู้ได้ตามความสนใจ โดยมีคนในชุมชนเป็น "ครูภูมิปัญญา" และมีโรงเรียนเป็นผู้ประสานงาน หลักการมีส่วนร่วม (Participation Theory) เน้นการสร้างความรู้สึกเป็น "เจ้าของร่วม" (Co-ownership) การที่ฐานทุนวัฒนธรรมประสบความสำเร็จได้ถึง 10 แห่ง เกิดจากการที่ชุมชนปากบาง "เปิดพื้นที่" และ "เต็มใจ" ที่จะถ่ายทอดความรู้ เพราะเขารู้สึกว่าการศึกษาของลูกหลานคือภารกิจของชุมชนด้วยเช่นกัน แนวคิดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานและงานวิจัยเป็นฐาน (Project/Research-Based Learning) ให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองผ่านการลงมือทำและสืบค้นในบริบทจริง สิ่งนี้สะท้อนหลักการ "Active Learning" ที่ใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาให้กับนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐหทัย ขันนอก ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์เพื่อการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของ โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15 (เวียงเก่าแสนภูวิทยาประสาท) สู่ความเป็นเลิศที่ระบุว่าให้เน้นการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนของผู้เรียน (ณัฐหทัย ขันนอก, 2559) และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุรพงษ์ ลาตวงษ์ และศศิรดา แพงไทย ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การจัดการแหล่งเรียนรู้ของศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ระบุว่าองค์ประกอบด้านการจัดสภาพแหล่งเรียนรู้ด้วยสื่อ นวัตกรรมและวัฒนธรรม

การพัฒนาบุคลากรและนวัตกรรม: กลยุทธ์ที่ 7 "การส่งเสริมศักยภาพและกำหนดภาพความสำเร็จฯ" และกลยุทธ์ที่ 5 "การสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้เชิงพื้นที่" มีส่วนทำให้ครูมีความรู้ความเข้าใจและทักษะพื้นฐานที่จำเป็นในการออกแบบและการจัดการเรียนรู้ถึง ร้อยละ 100 (สุรพงษ์ ลาตวงษ์ และศศิรดา แพงไทย, 2563) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพรพนา ศรีสถานนท์ ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาสถาบันรัชต์ภาคย์สู่องค์การแห่งการเรียนรู้ที่ระบุว่าควรเน้นกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง (พรพนา ศรีสถานนท์, 2562)

4. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์การจัดการเชิงพื้นที่ โดยใช้สถานศึกษาและชุมชนเป็นฐานเพื่อสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ โรงเรียนบ้านปากบาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 พบว่า พบว่ามีความถูกต้องอยู่ในระดับ มากที่สุดและมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับคุณภาพของการศึกษาของของวินัย หริ่มเทศและคณะ เรื่อง กลยุทธ์การบริหารแหล่งเรียนรู้ที่พึงประสงค์ของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 ที่ระบุว่า ผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดและงานวิจัยของสรวิชญ์ เรือนแก้วและสุนทรี ดวงทิพย์ ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษากึ่งสงเคราะห์ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดตาก ที่ระบุว่ารูปแบบกลยุทธ์มีความสอดคล้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก (สรวิชญ์ เรือนแก้วและสุนทรี ดวงทิพย์, 2560)

องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์การจัดการเชิงพื้นที่ โดยใช้สถานศึกษาและชุมชนเป็นฐาน เพื่อสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ในโรงเรียนบ้านปากบาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ดังภาพที่ 1

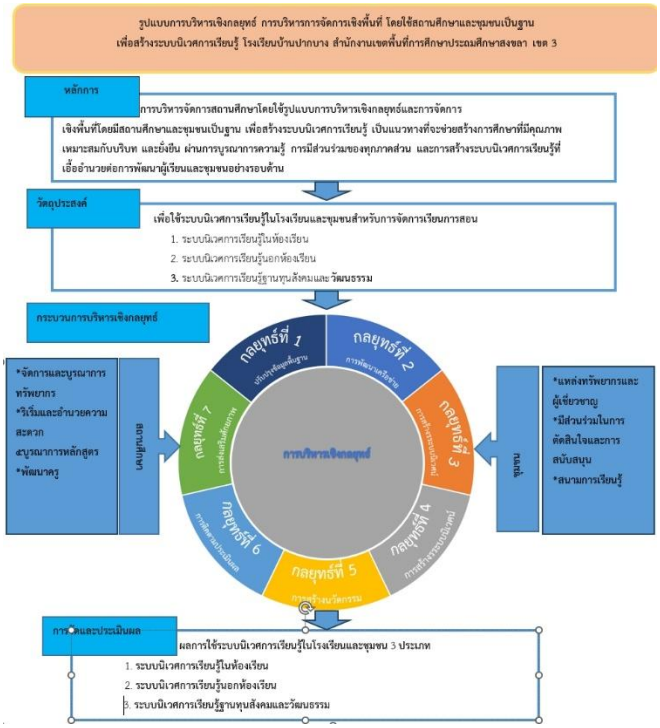

ภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์การจัดการเชิงพื้นที่ โดยใช้สถานศึกษาและชุมชนเป็นฐาน เพื่อสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ในโรงเรียนบ้านปากบาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย เรื่อง รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์การจัดการเชิงพื้นที่ โดยใช้สถานศึกษาและชุมชนเป็น ฐาน เพื่อสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ในโรงเรียนบ้านปากบาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก คือ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการ (7 กลยุทธ์) และการวัดและประเมินผล โดยมีหลักการเน้นการสร้างการศึกษาที่มีคุณภาพเหมาะสมกับบริบทและยั่งยืน ผ่านการบูรณาการความรู้และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญพบว่ารูปแบบดังกล่าวและคู่มือการใช้มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ผลการนำไปใช้ ความพร้อมของระบบนิเวศ: ระบบนิเวศการเรียนรู้ทั้ง 3 ประเภท มีความพร้อมใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก นักเรียนมีความพึงพอใจต่อระบบนิเวศการเรียนรู้อยู่ในระดับมากที่สุด จากการวิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่จะนำรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ฯ ไปใช้ ดังนี้ ข้อเสนอแนะจากการวิจัยและการนำผลไปใช้ 1) ควรนำรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ฯ และคู่มือการใช้ไปขยายผลสู่โรงเรียนอื่นในสังกัด สพป. สงขลา เขต 3 หรือโรงเรียนอื่นที่มีบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง โดยเน้นการใช้กลยุทธ์ที่ 4 (การบูรณาการฐานทุนสังคมและวัฒนธรรม) เป็นหัวใจหลักในการสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ 2) ควรมีการวางแผนและจัดสรรงบประมาณเพื่อส่งเสริมการเข้ามามีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการออกแบบและการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ไม่จำกัดเพียงภาคเรียนละ 1 คน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของระบบนิเวศการเรียนรู้ฐานทุนสังคมและวัฒนธรรม 3) ควรมีการทบทวนและปรับปรุง ข้อมูลพื้นฐาน (กลยุทธ์ที่ 1) ของโรงเรียนและชุมชนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ และใช้เป็นฐานในการทบทวนและปรับกลยุทธ์การบริหารจัดการในแต่ละปี ข้อเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป 1) การศึกษาเชิงเปรียบเทียบ: ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบผลการใช้รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ฯ นี้ในโรงเรียนที่มีบริบทที่แตกต่างกัน (เช่น โรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง/ใหญ่) เพื่อหาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของรูปแบบในสภาพแวดล้อมที่หลากหลาย 2) การวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จ: ควรมีการวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จที่สำคัญ (Critical Success Factors) ของแต่ละกลยุทธ์ย่อยทั้ง 7 กลยุทธ์ เพื่อพัฒนาดัชนีชี้วัดความพร้อมในการนำรูปแบบไปใช้ของสถานศึกษาอื่น 3) การศึกษาผลกระทบระยะยาว: ควรมีการติดตามและประเมินผลกระทบของรูปแบบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ในรายวิชาหลัก และทักษะในศตวรรษที่ 21 (เช่น ทักษะการสื่อสาร ทักษะความเป็นพลเมืองโลก) ของนักเรียนในระยะยาว (1 - 3 ปี) เพื่อยืนยันความยั่งยืนของผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น

เอกสารอ้างอิง

จุฬากรณ์ มาเสถียรวงศ์ และคณะ. (2560). รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการประสานงานวิจัยและพัฒนาการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

ณัฐหทัย ขันนอก. (2559). ข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์เพื่อการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของ โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15 (เวียงเก่าแสนภูวิทยาประสาท) สู่ความเป็นเลิศ. ใน สารนิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

ทิศนา แขมมณี. (2558). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 19). กรุงเทพมหานคร: ด่านสุทธา.

บ้านปากบาง. (2564). รายงานการประเมินตนเอง (SAR). สงขลา: เอกสารวิชาการ โรงเรียนบ้านปากบาง.

บุญเลี้ยง ทุมทอง. (2559). ทฤษฎีและการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น.

ปริยาภรณ์ ตั้งคุณานันต์. (2563). การจัดการห้องเรียนและแหล่งเรียนรู้. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: มีน เซอร์วิส ซัพพลาย.

พรพนา ศรีสถานนท์. (2562). กลยุทธ์การพัฒนาสถาบันรัชต์ภาคสู่องค์การแห่งการเรียนรู้. วารสารรัชต์ภาค, 13(29), 102-112.

มนต์นภัส มโนการณ์. (2561). การปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐานกับการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่. วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์, 19(1), 1-15.

วินัย หริ่มเทศ. (2563). กลยุทธ์การบริหารแหล่งเรียนรู้ที่พึงประสงค์ของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41. วารสารวิชาการคณะครุศาตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, 19(1), 117-136.

สถาบันอุทยานแห่งการเรียนรู้. (2561). ความหมายของระบบนิเวศการเรียนรู้ (Learning Ecosystem). สังกัดสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน). กรุงเทพมหานคร: พิมพลักษณ์.

สรวิชญ์ เรือนแก้ว และสุนทรี ดวงทิพย์. (2560). กลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษากึ่งสงเคราะห์ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดตาก. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 21(2), 311-326.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2565). รายงานการศึกษารูปแบบการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของคนไทย 4.0. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สุรพงษ์ ลาตวงษ์ และศศิรดา แพงไทย. (2563). กลยุทธ์การจัดการแหล่งเรียนรู้ของศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 7(1), 98-110.

Harrell. T. S. (2020). Key Elements in Learning Ecosystems and Why L&D Professionals Should Care. Retrieved May 24, 2022, from https: / / www. bizlibrary. com/ blog/ learning-methods/keyelements-in-learning-ecosystems/

Holgado, A. & Penalvo, F. J. (2017). A metamodel proposal for developing learning Ecosystems in Learning and collaboration technologies: Novel learning ecosystems. Cham: Springer International Publishing.

Spencer-Keys, J. et al. (2020). Learning Ecosystems An Emerging Praxis For The Future Of Education. Retrieved May 24, 2022, from https://learningecosystems2020.globaledufutures.org/

Joyce, B. & Weil, M. (2000). Model of Teaching. (6th ed.). Boston: Allyn and Bacon.

Kibler, R. J. (1974). Behavioral Objectives and Instructional Process. In Selected Reading forthe Introduction to the Teaching Profession. Berkeley: McCutchan.

Kondratova, R. V. et al. (2017). “Design considerations for competencyfunctionality within a learning ecosystem.” Learning and collaboration technologies: Novel learning ecosystems. Cham: Springer International Publishing.

Rose Benedicts. (2018). Learning Ecosystems: What Are They, and What Can They Do for You? Retrieved May 24, 2022, from https://trainingindustry.com/

Weise, M. R. (2021). Long Life Learning: Preparing for jobs that don't even exist yet. Hoboken, NJ: Wiley.

บทความวิจัย

กฎหมายต้นแบบว่าด้วยการจัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคมไทย*

MODEL LAW ON THE PROVISION OF PUBLIC SERVICES BY THAI CIVIL SOCIETIES

กิตติ์รัฐ ประเสริฐฤทธิ์[1*], สุเมธ รอยกุลเจริญ[2], สังเวียน เทพผา[1]

Kittarat Prasoetrit[1*], Sumate Roykuncharoen[2], Sungwen Tappa[1]

[1]คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ประเทศไทย

[1]Faculty of Law Pathumthani University, Pathumthani, Thailand

[2]ศาลรัฐธรรมนูญ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

[2]The Constitutional Court of the Kingdom of Thailand, Bangkok, Thailand

[*]Corresponding author E-mail: kittarat.ajarnbell@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาทางกฎหมายของการจัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคม ศึกษาวิเคราะห์การบังคับใช้กฎหมายของญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ฮังการี เปรียบเทียบกับประเทศไทย รวมถึงวิเคราะห์กฎหมายต้นแบบที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งใช้ข้อมูลจากเอกสารทั้งของไทยและต่างประเทศ มีเครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์จากกลุ่มบุคคล 5 กลุ่ม ได้แก่ ภาคประชาสังคม เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานกับภาคประชาสังคม นักกฎหมาย นักการเมือง และอาจารย์มหาวิทยาลัย แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเปรียบเทียบ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับการจัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคม ไม่มีการรับรองหรือคุ้มครองภาคประชาชนซึ่งมีจิตอาสาที่ได้เข้าร่วมปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมทางกฎหมายแก่ภาคประชาสังคมดังกล่าว รวมทั้งไม่ได้มีการกำหนดปริมณฑลหรือขอบเขตแห่งการจัดทำบริการสาธารณะ และระบบการป้องกันและแก้ไขการดำเนินการอันฉ้อฉล อันอาจส่งผลกระทบร้ายแรงต่อรัฐหรือต้องผูกพันตามพันธสัญญาระหว่างประเทศจากการดำเนินงานของภาคประชาสังคมที่ไม่มีขอบเขต จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องมีกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการจัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคม ซึ่งมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการจัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคม ส่งเสริม สนับสนุน คุ้มครองป้องกันบุคคลดังกล่าว กับทั้งบัญญัติให้มีปริมณฑลแห่งการดำเนินงาน มาตรการทางกฎหมายที่ใช้ในการคุ้มครอง กลไกในการตรวจสอบ สิทธิประโยชน์ที่ควรได้รับ กับทั้งกองทุนที่ใช้ในการจัดทำบริการสาธารณะ รวมตลอดถึงองค์กรที่ให้การสนับสนุน ส่งเสริม คุ้มครองป้องกันบุคคลเช่นว่านั้น เพื่อให้ภาคประชาสังคมเป็นหุ้นส่วนกับรัฐในการจัดทำบริการสาธารณะได้อย่างแท้จริง

คำสำคัญ: กฎหมายต้นแบบ, ภาคประชาสังคม, ภาคประชาชน, องค์กรภาคประชาสังคม

[*] Received 5 December 2025; Revised 24 December 2025; Accepted 25 December 2025

Abstract

The research has purposes to examine the legal problems relating to the provision of public services by civil society and to conduct a comparative study and analysis of the implementation of the laws in Japan, the United States of America, the Federal Republic of Germany, and Hungary in comparison with Thailand. The study also aims to examine an appropriate model law for Thailand. It is a qualitative study based on Thai and foreign documentary resources. The research instrument is an interview with five groups of participants including civil society, officials who work with civil society, legal professionals, politicians, and university professors. The data obtained were analyzed using comparative content analysis. The study found that currently Thailand lacked of legislation on the provision of public services by civil society, and civil society who voluntarily participated in the operations of public or private entities was not recognized or protected. Consequently, it resulted in legal unfairness to civil society. Moreover, there was no specified operational boundaries, scopes of public services provision, and systems for the prevention and correction of fraudulent conduct that may cause serious harm to the State or be bound by international legal obligations arising from the unrestricted activities of civil society. Accordingly, there is an urgent need for a model law on the provision of public services by civil society. The law shall include the provisions relating to public services delivery by civil society, the promotion, support, and protection of civil society, including the establishment of operational boundaries, legal measures for protection, oversight mechanisms, rightful benefits, fund for public service provision, and organization responsible for supporting, promoting, and protecting civil society to ensure that civil society truly becomes a partner with the State in providing public services.

Keywords: Model Law, Civil Society, People Sector, Civil Society Organizations

บทนำ

การจัดทำบริการสาธารณะนั้น แต่เดิมรัฐแต่เพียงผู้เดียวเท่านั้นเป็นผู้จัดทำ ราษฎรไม่อาจกระทำได้ เนื่องจากเป็นผู้อยู่ภายใต้การปกครองและเป็นผู้รับประโยชน์จากการจัดทำบริการสาธารณะ โดยในยุคเริ่มแรกนั้น รัฐมีบทบาทเป็นผู้ผูกขาดในการจัดทำบริการสาธารณะทั้งหมด (วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, 2564) การจัดทำบริการสาธารณะมีความมุ่งหมายเพื่อความสงบสุขของรัฐเป็นหลัก (วรศักดิ์ มหัทธโนบล, 2561) ดังจะเห็นได้จากพระราชประวัติของบูรพมหากษัตริย์ไทยที่ต่างมุ่งป้องกันชาติบ้านเมืองให้รอดพ้นจากการรุกรานของชาติพันธุ์ต่าง ๆ จนเป็นไทมาจนถึงทุกวันนี้ (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2552) อย่างไรก็ตาม การจัดทำบริการสาธารณะเพียงแค่รัฐฝ่ายเดียวก็หาไม่ ฝ่ายปัจเจกบุคคลที่มีจิตเป็นกุศลสาธารณะ ต่างได้ออกจากประโยชน์เอกชนเข้ามาจัดทำบริการสาธารณะแก่สังคม ไม่ว่าจะเกิดจากแนวคิดที่รัฐ โดยกระทรวง ทบวง กรม เป็นผู้ริเริ่ม หรือเป็นการสมัครใจอาสา

เข้ามาเพื่อดำเนินกิจกรรมดังกล่าวด้วยตนเอง ซึ่งปรากฏผลในปัจจุบันว่ามีผู้จัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคมเป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นองค์กรภาคประชาสังคม จำนวน 20,969 องค์กร และเป็นองค์กรภาคประชาชน จำนวน 89,669 องค์กร รวมทั้งหมดเป็นจำนวน 110,655 องค์กร มีประมาณกว่า 7 ล้านคน (กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, 2568) แต่ก็ยังพบว่ามีองค์กรภาคประชาสังคมที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนกับรัฐอีกจำนวนมาก จึงไม่ได้รับการส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาการจัดทำบริการสาธารณะจากรัฐ ทั้งที่บุคคลเหล่านี้เป็นผู้ที่เติมเต็มการจัดทำบริการสาธารณะที่ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนให้บริบูรณ์ (พรชัย เทพปัญญา, 2551)

การจัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคมนั้น ในต่างประเทศก็พบเห็นมาตั้งแต่เมื่อครั้งพัฒนาการของหลักบริการสาธารณะของกฎหมายมหาชนในประเทศฝรั่งเศส โดยพบเห็นในคำวินิจฉัยของศาลคดีขัดกันของประเทศฝรั่งเศสที่ได้วินิจฉัยว่า คดีที่พิพาทเกี่ยวกับการให้เอกชนเข้าจัดทำบริการสาธารณะอยู่ในเขตอำนาจของศาลปกครอง อาทิ คดี Terrier หรือคดี Thérond เป็นต้น (นันทวัฒน์ บรมานันท์, 2560)

สำหรับประเทศไทยดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เมื่อรัฐให้ประชาชนเข้าดำเนินบริการสาธารณะก็ดี หรือประชาชนมีจิตอาสาเข้ามาบริการสาธารณะด้วยตนเองก็ดี จนเป็นผลให้เกิดประโยชน์สาธารณะให้แก่สังคม ซึ่งแน่นอนว่าในมิติทางสังคมแล้วย่อมเป็นเรื่องที่ดี แต่ในมิติทางกฎหมายนั้น ประชาชนดังกล่าวยังไม่ได้มีการรับรองสถานะและมีการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการเข้าจัดทำบริการสาธารณะแต่ประการใด การเข้าไปบริการสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับสิทธิ เสรีภาพ เนื้อตัว ร่างกายของประชาชนคนอื่นย่อมมีโอกาสก่อให้เกิดความเสียหายหรือได้รับอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สิน ตามหลัก Human error (ภัทธิรา ธีรสวัสดิ์, 2566) เมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้นมา และโดยข้อพิพาทเช่นว่านี้ ผู้เสียหายย่อมจะใช้กระบวนการยุติธรรมทางแพ่งหรือทางอาญา แล้วแต่กรณีเข้ามายุติข้อพิพาทด้วยตัวเอง โดยไม่มีหน่วยงานใดให้ความช่วยเหลือ แต่หารู้ไม่ว่ากระบวนการยุติธรรมทางแพ่งหรือทางอาญานั้นมีหลักการพื้นฐานของความเสมอภาคเท่าเทียมกันในสังคม ที่ต้องการให้เกิดความสงบสุขของปัจเจกบุคคล แต่สำหรับผู้จัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคมเหล่านั้น สิ่งที่พวกเขากำลังดำเนินการเป็นยิ่งกว่าคำว่าสงบสุขของปัจเจกบุคคล นั้นคือประโยชน์สาธารณะ ไม่ว่าบุคคลเหล่านั้นจะได้รับมอบอำนาจจากรัฐหรือไม่ แต่เมื่อถือว่าผู้จัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคมดังกล่าวได้เข้าไปจัดทำบริการสาธารณะแล้วก็เปรียบเสมือนรัฐได้ใช้มือใช้เท้าของบุคคลเหล่านั้นเข้าไปจัดทำบริการสาธารณะด้วยตนเอง ดังนั้น การจะปล่อยให้ผู้จัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคมต้องรับผิดโดยไม่ได้รับความคุ้มครองทางกฎหมาย หรือไม่ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ย่อมหาเกิดความเป็นธรรมไม่ นอกจากนี้ ดังที่เป็นประเด็นในสังคมปัจจุบัน กรณีการเปิดเสียงผี หรือเสียงเครื่องบิน F16 ของกัน จอมพลัง แก่ชาวกัมพูชาในยามวิกาล ซึ่งไปกระทบต่อความมั่นคงของรัฐหรือความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ อันอาจทำให้ประเทศไทยต้องผูกพันรับผิดตามพันธสัญญาระหว่างประเทศ ดังนั้น การจะปล่อยให้การจัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคมเป็นไปอย่างไม่มีปริมณฑลหรือขอบเขตแห่งการจัดทำบริการสาธารณะ หรือปล่อยให้กระทบถึงความมั่งคงแห่งรัฐ บูรณภาพแห่งดินแดน อำนาจอธิปไตย หรือระบอบการปกครองหรือความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หรือกรณีอื่นที่เป็นเรื่องร้ายแรงแล้วย่อมก่อให้เกิดความไม่สงบสุขขึ้นแก่บ้านเมืองและสังคมเป็นแน่แท้

อย่างไรก็ดี การจัดทำบริการสาธารณะของภาคประชาสังคมดังกล่าวยังไม่มีกฎหมายฉบับใดที่ให้การคุ้มครองและรับรองการจัดทำบริการสาธารณะ หรือผลของการจัดทำบริการสาธารณะ รวมถึงการให้ความช่วยเหลือเยียวยาความเสียหายในกรณีที่เกิดความเสียหาย เพื่อเป็นการคุ้มครองการจัดทำบริการสาธารณะของ

ภาคประชาสังคม และป้องกันรัฐจากความเสียหายอันเกิดจากการช่วยจัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคม ดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงเห็นควรที่จะต้องมีกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการจัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวข้องกับปัญหาทางกฎหมายในการจัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคม

2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การบังคับใช้กฎหมายของญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ฮังการี เปรียบเทียบกับประเทศไทย

3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม พ.ศ. ... ที่ภาคประชาสังคม และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เสนอ

4. เพื่อเสนอแนะกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการจัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคมที่เหมาะสมของประเทศไทย

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. กระบวนวิธีการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเป็นการวิจัยข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับปัญหาการจัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคม ศึกษาจากกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคม คำพิพากษาฎีกา คำพิพากษาศาลปกครอง ข้อมูลทางอินเตอร์เน็ต บทความในวารสาร ตำราต่าง ๆ ทั้งของต่างประเทศ และของประเทศไทย โดยคำนึงถึงความใหม่ ความน่าเชื่อถือของข้อมูล รวมถึงการหาข้อมูลภาคสนามโดยการออกแบบสัมภาษณ์บุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาการจัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคม ในฐานะเป็นผู้พบปัญหาด้วยตัวเอง ในฐานะเป็นผู้พบปัญหาจากการปฏิบัติงานกับภาคประชาสังคม ในฐานะเป็นผู้ให้ความรู้แก่นักศึกษาหรือประชาชน ในฐานะเป็นยกร่างกฎหมาย และในฐานะเป็นผู้พิจารณาหรือตัดสินข้อพิพาท

2. หน่วยงานที่เก็บข้อมูล

องค์กรภาคประชาสังคม ได้แก่ มูลนิธิปวีณา หงสกุล มูลนิธิร่วมกตัญญู มูลนิธิสายธารสุขใจ ศูนย์พัฒนาเด็กพิเศษชุมชนทุ่งสองห้อง ชมรมอาสาสมัครสาธารณสุขกรุงเทพมหานคร และชมรมอาสาสมัครตำรวจบ้าน สถานีตำรวจนครบาลดอนเมือง หน่วยงานของรัฐ ได้แก่ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข สถานีตำรวจภูธรพญาเม็งราย สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ศาลฎีกา ศาลปกครองสูงสุด สำนักงานอัยการสูงสุด คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และสำนักนายกรัฐมนตรี

3. วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง

สร้างแบบสัมภาษณ์ ภายใต้สมมติฐานของการวิจัย และกรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework) ที่กำหนดไว้ โดยคัดเลือกบุคลากรตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยแบ่งเป็น 5 กลุ่ม มีหลักเกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

1. ภาคประชาสังคม ได้แก่ องค์กรภาคประชาสังคม และภาคประชาชนที่มีจิตอาสาเข้าร่วมปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรภาคประชาสังคม ในฐานะเป็นผู้พบปัญหาด้วยตัวเอง

2. เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานกับภาคประชาสังคม เช่น เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ในฐานะเป็นผู้พบปัญหาจากการปฏิบัติงานกับภาคประชาสังคม

3. อาจารย์มหาวิทยาลัย ภาควิชาสังคมวิทยา นิติศาสตร์ และรัฐศาสตร์ ในฐานะเป็นผู้ให้ความรู้แก่นักศึกษาหรือประชาชน

4. นักการเมือง ในฐานะเป็นผู้ยกร่างกฎหมาย และ

5. นักกฎหมาย ได้แก่ ผู้พิพากษาศาลฎีกา ตุลาการศาลปกครองสูงสุด และพนักงานอัยการ ในฐานะเป็นผู้พิจารณาหรือตัดสินข้อพิพาท

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ข้อมูลเชิงเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึกจำกัดขอบเขตการศึกษาเฉพาะสถานะทางกฎหมาย ความรับผิด ความคุ้มครอง สิทธิประโยชน์ และการบริหารจัดการการจัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคม

5. การรวบรวมข้อมูลที่สำคัญ

5.1 กรณีพิพาทหรือประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสถานะทางกฎหมายของผู้จัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคม ทั้งของต่างประเทศ และของประเทศไทย

5.2 กรณีพิพาทหรือประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำซ้ำซ้อน สิทธิประโยชน์การไม่บูรณาการณ์ การขาดการพัฒนาของผู้จัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคม

5.3 กรณีพิพาทหรือประเด็นปัญหาที่เกี่ยวกับการจัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคม ซึ่งไปกระทบกระเทือนต่อความมั่งคงแห่งรัฐ บูรณภาพแห่งดินแดน อำนาจอธิปไตย หรือระบอบการปกครอง หรือความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หรือกรณีอื่นที่เป็นเรื่องร้ายแรง

5.4 กรณีพิพาทหรือประเด็นปัญหาเกี่ยวกับความไม่โปร่งใสในการดำเนินงานในองค์กรภาคประชาสังคม

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและรวบรวมสภาพปัญหาและอุปสรรคของการจัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคม จัดทำข้อเสนอแนะ ตลอดจนแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของการจัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคม

ผลการวิจัย

1. ภาคประชาสังคมถือเป็นหุ้นส่วนกับรัฐในการพัฒนาประเทศ โดยทำงานร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาสังคม โดยที่ภาคประชาสังคมดังกล่าว ได้แก่ องค์กรสาธารณะประโยชน์ องค์การหรือสถานสาธารณะกุศล องค์กรพัฒนาเอกชนหรือองค์กรซึ่งมิใช่องค์กรของรัฐที่ไม่แสวงหาประโยชน์หรือกำไร (NGOs) องค์กรชุมชน กลุ่มพลังพลเมือง และภาคประชาชนที่มีจิตอาสาเข้าร่วมปฏิบัติงานในองค์กรของรัฐหรือองค์กรเอกชนดังกล่าว ซึ่งมีวัตถุประสงค์เป็นหุ้นส่วนกับรัฐในการจัดทำบริการสาธารณะ แต่ปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับการจัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคม แม้จะมีระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม พ.ศ. 2558 แต่ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีดังกล่าวคงมีสถานะทางกฎหมายเป็นเพียงกฎหมายลำดับรองเท่านั้น ทั้งไม่ได้กำหนดให้มีการคุ้มครอง ป้องกัน รวมถึงแนวนโยบายการปฏิบัติงานในภาพรวมของผู้จัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคมให้มีประสิทธิภาพ ขาดหน่วยงานกลางที่จะคุ้มครอง ดูแล และพัฒนาผู้จัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคมให้เป็นระบบ เมื่อไม่มีกฎหมายกลางย่อมส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำซ้ำซ้อนกัน ทั้งที่สามารถบูรณาการการทำงาน หรือนำผลการปฏิบัติงานไปใช้ประโยชน์กับหน่วยงานอื่นได้ นอกจากนี้ ยังพบว่าผู้จัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคมดังกล่าวขาดองค์ความรู้ ทักษะที่จำเป็น และการพัฒนาความสามารถให้ทันยุคสมัย เนื่องจากไม่มีมาตรฐานการรับบุคคล อีกทั้งยังพบปัญหาความเหลื่อมล้ำในเรื่องค่าตอบแทน หรือสิทธิประโยชน์อื่น ๆ เช่น ค่าป่วยการ ค่ารักษาพยาบาล การประกาศเกียรติคุณดีเด่น และการเสนอชื่อเพื่อขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เป็นต้น และเมื่อไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายบังคับเช่นว่านั้น จึงพบว่า มีองค์กรภาคประชาสังคมที่ยังไม่ได้จดทะเบียนอีกเป็นจำนวนมาก เพราะไม่มีกฎหมายบังคับให้ต้องดำเนินการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล เว้นแต่จะจัดตั้งในรูปของสมาคม หรือมูลนิธิตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ สำหรับองค์กรภาคประชาสังคมในต่างประเทศ พบว่าในญี่ปุ่นได้มีการบัญญัติ Act on Promotion of Specified Non-profit Activities, Act No 7 of 1998 (JP) โดยบัญญัติให้องค์กรภาคประชาสังคมที่จะจัดทำบริการสาธารณะได้ จะต้องดำเนินการขึ้นทะเบียนโดยชอบด้วยกฎหมายก่อน และต้องยื่นจดทะเบียนต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบตามประกาศของคณะรัฐมนตรี รวมถึงต้องมีเอกสารประกอบการจดทะเบียน เช่น ข้อบังคับ รายชื่อกรรมการ แผนธุรกิจ งบประมาณ เป็นต้น ทั้งนี้ก่อนจดทะเบียนยังไม่สามารถอ้างสิทธิได้กับบุคคลภายนอก ส่วนองค์กรภาคประชาสังคมของสหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และฮังการีนั้น ก็มีการบัญญัติกฎหมายลักษณะเช่นเดียวกับประเทศญี่ปุ่น แต่เป็นไปตามกฎหมายทั่วไป และไม่ได้ลงรายละเอียดของการจัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคมเหมือนญี่ปุ่น

ทั้งนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานเอกชนภาคประชาสังคมกับภาคประชาชนที่มีจิตอาสาเข้าร่วมปฏิบัติงานให้ ไม่ใช่เป็นความสัมพันธ์ในฐานะลูกจ้างและนายจ้างตามมาตรา 425 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพราะไม่มีการจ้างแรงงาน ไม่มีการทำงานให้ และไม่มีการจ่ายค่าจ้าง รวมถึงไม่มีความสัมพันธ์ในฐานะเป็นตัวการหรือตัวแทนทุกกรณี เพราะไม่ได้มีการกระทำแทนอันเกี่ยวด้วยนิติกรรมสัญญา ใด ๆ หรือการเป็นตัวแทนอย่างใด จึงมิใช่เป็นตัวแทนตามมาตรา 427 แห่งประมวลกฎหมายเดียวกัน หรือแม้กระทั่งไม่มีความสัมพันธ์ในฐานะเป็นผู้ว่าจ้างทำของกับผู้รับจ้างทำของ เพราะภาคประชาชนดังกล่าวเป็นบุคคลที่มีจิตอันเป็นกุศลสาธารณะอาสาเข้ามาร่วมจัดทำบริการสาธารณะให้แก่สังคม กระทำผ่านองค์กรภาคประชาสังคม โดยมิได้หวัง

สิ่งตอบแทนใด ๆ ดังนั้น เมื่อเกิดความเสียหายจากการปฏิบัติหน้าที่ ก็ไม่อาจที่จะใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาใช้เพื่อคุ้มครองผู้จัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคมได้ โดยที่สหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และฮังการี มีการบัญญัติกฎหมายในลักษณะเป็นกฎหมายแม่บทที่มุ่งคุ้มครองภาคประชาชนที่มีจิตอาสาเข้าร่วมปฏิบัติงานให้องค์กรภาคประชาสังคม โดยไม่ได้กำหนดว่าเป็นองค์การหรือสถานสาธารณะกุศลบุคคลดังกล่าวจึงได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย

2. การคุ้มครองภาคประชาสังคม แบ่งเป็นการคุ้มครองตามหลักกฎหมายทั่วไป และการคุ้มครองตามกฎหมายเฉพาะ การคุ้มครองตามหลักกฎหมายทั่วไป คือ การนิรโทษกรรม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 449 – 452 เป็นเรื่องการกระทำเพื่อป้องกันสิทธิของตนหรือของผู้อื่น หรือเป็นการกระทำด้วยความจำเป็นเพื่อป้องกันสิทธิของบุคคล หรือการป้องกันสิ่งของ ย่อมได้การนิรโทษกรรมการกระทำละเมิดนั้นมิให้ต้องรับผิดในผลแห่งละเมิด แม้หลักกฎหมายในเรื่องนิรโทษกรรมจะเป็นหลักกฎหมายทั่วไป ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไทย ประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น ประมวลกฎหมายแพ่งสหรัฐอเมริกา ประมวลกฎหมายแพ่งสหพันธสาธารณรัฐเยอรมนี และประมวลกฎหมายแพ่งฮังการี จะบัญญัติหลักกฎหมายไว้เหมือนกัน แต่ประมวลกฎหมายแพ่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้บัญญัติเพิ่มเติมในเรื่องของการป้องกันตนเองหรือผู้อื่นโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว ยังมีกรณีการช่วยเหลือปกป้องตัวเองด้วย ส่วนในเรื่องของการป้องกันทรัพย์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคม ประเภท ภาคประชาชนที่มีจิตอาสาเข้าร่วมปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐ นั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไทยและประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่นได้บัญญัติกรณีการทำลายทรัพย์สินเพื่อป้องกันภัยฉุกเฉิน สำหรับประมวลกฎหมายแพ่งสหรัฐอเมริกาและฮังการี ได้มีการบัญญัติกรณีการป้องกันทรัพย์โดยชอบด้วยกฎหมาย ส่วนประมวลกฎหมายแพ่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้บัญญัติเรื่องการป้องกันภยันตรายจากทรัพย์ เมื่อเปรียบเทียบหลักกกฎหมายเรื่องนิรโทษกรรมพบว่า การนิรโทษกรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย ผลทางกฎหมาย คือ มีความผิด แต่ได้รับการยกเว้นไม่ต้องรับผิดเพื่อละเมิด ซึ่งเหมือนกับญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และฮังการี แต่แตกต่างจากผลทางกฎหมายของนิรโทษกรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ที่เป็นการกระทำโดยชอบด้วยกฎหมาย ไม่ต้องรับผิดเพื่อละเมิด

ส่วนการคุ้มครองตามกฎหมายเฉพาะของไทยนั้น ในกรณีที่ผู้จัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคม ประเภท ภาคประชาชนที่มีจิตอาสาได้เข้าร่วมปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐ และหน่วยงานของรัฐดังกล่าวได้มีการแต่งตั้งอย่างชัดเจน หรือมีการออกกฎหมายลำดับรองเพื่อรองรับการช่วยจัดทำบริการสาธารณะนั้น บุคคลนั้นย่อมถือว่าเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตามคำนิยามในมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 จึงได้รับความคุ้มครอง ไม่ต้องรับผิดในผลแห่งละเมิดเป็นการส่วนตัว หากเป็นไปตามเงื่อนไขดังนี้

1. เป็นการกระทำละเมิดอันเกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของผู้จัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคม ประเภท ภาคประชาชนที่มีจิตอาสาเข้าร่วมปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐ ไม่ต้องรับผิดเป็นการส่วนตัว โดยหน่วยงานของรัฐเป็นผู้มีหน้าที่รับผิดในผลแห่งละเมิดนั้น

2. คุ้มครองการกระทำละเมิดซึ่งผู้จัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคม ประเภท ภาคประชาชนที่มีจิตอาสาเข้าร่วมปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐ กระทำต่อหน่วยงานของรัฐ และบุคคลภายนอก

3. การไล่เบี้ย หน่วยงานของรัฐสามารถไล่เบี้ยได้เฉพาะในกรณีกระทำโดยจงใจ หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเท่านั้น และอาจไม่ต้องถูกไล่เบี้ยเต็มจำนวน หากการกระทำละเมิดดังกล่าวเป็นเพราะความผิดหรือความบกพร่องของหน่วยงานของรัฐ สามารถหักส่วนแห่งความผิดหรือความบกพร่องนั้นได้

4. ไม่ให้นำหลักกฎหมายแพ่งเรื่องลูกหนี้ร่วมมาใช้บังคับกับละเมิดอันเกิดจากเจ้าหน้าที่หลายคนคงรับผิดตามส่วนของตนเท่านั้น

สำหรับในสหรัฐอเมริกา ได้มีการบัญญัติ Volunteer Protection Act of 1997 (US) ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้มีการบัญญัติ Federal Volunteer Service Act of 2011 (DE) หรือ Bundesfreiwilligendienstgesetz (BFDG) และในฮังการี ได้มีการบัญญัติ Law on Public Interest Volunteer Activities, Act LXXXVIII of 2005 (HU) ซึ่งมีหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองผู้จัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคม ประเภท ภาคประชาชนที่มีจิตอาสาเข้าร่วมปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐจากการกระทำละเมิดโดยไม่ต้องรับผิด แต่หน่วยงานจะเป็นผู้รับผิดในผลแห่งละเมิดนั้น หากเข้าเงื่อนไขดังนี้

1. ต้องเป็นผู้จัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคม ประเภท ภาคประชาชนที่มีจิตอาสาเข้าร่วมปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐ (รวมถึงองค์กรสาธารณะประโยชน์ด้วย)

2. เป็นการปฏิบัติงานในหน้าที่ของผู้จัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคม ประเภท ภาคประชาชนที่มีจิตอาสาเข้าร่วมปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐ (รวมถึงองค์กรสาธารณะประโยชน์ด้วย)

3. เป็นการกระทำมิใช่โดยจงใจ หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

โดยที่เกณฑ์ดังกล่าวมีความเหมือนกันกับการคุ้มครองในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ตามข้อ 1) และ 2) ส่วนในข้อ 3 นั้น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีให้การคุ้มครองยิ่งกว่าประเทศใด กล่าวคือให้ความคุ้มครองการกระทำทั้งปวง ไม่ว่าจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจ หรือประมาทเลินเล่อ

ในประเทศไทยใช้หลักการเดียวกันกับญี่ปุ่นในการคุ้มครองผู้จัดทำบริการสาธารณะ ส่วนสหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และฮังการี ได้บัญญัติกฎหมายที่ใช้เป็นหลักกฎหมายทั่วไป จึงใช้ได้ทั้งหน่วยงานของรัฐ และองค์กรเอกชน โดยที่ภาคประชาชนที่มีจิตอาสาเข้าร่วมปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐในประเทศไทย หากหน่วยงานของรัฐไม่ได้มีการแต่งตั้งอย่างชัดเจน หรือมีการออกกฎหมายลำดับรองเพื่อรองรับการช่วยจัดทำบริการสาธารณะแล้ว ย่อมไม่ได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 และจะนำทฤษฎีว่าด้วยเจ้าหน้าที่ของรัฐตามความจำเป็นในสถานการณ์ฉุกเฉินวิกฤตร้ายแรงของประเทศฝรั่งเศสมาใช้บังคับไม่ได้ เนื่องจากกฎหมายดังกล่าวมิใช่กฎหมายของประเทศไทย และไม่ใช่กฎหมายลายลักษณ์อักษร ทั้งเป็นหลักกฎหมายปกครองทั่วไป ที่ศาลเท่านั้นจะเป็นผู้วินิจฉัยและนำมาวินิจฉัยคดีได้ จึงไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย และกรณีย่อมไม่รวมถึงภาคประชาชนซึ่งมีจิตอาสาเข้าปฏิบัติงานในองค์กรภาคประชาสังคมเพราะเป็นหน่วยงานเอกชน

3. การไม่มีปริมณฑลหรือขอบเขตแห่งการจัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคมย่อมก่อให้เกิดปัญหา ซึ่งมักจะพบเห็นได้จากข่าวในสื่อสังคมว่าองค์กรพัฒนาเอกชนหรือองค์กรซึ่งมิใช่องค์กรของรัฐที่ไม่แสวงหาประโยชน์หรือกำไร NGOs ได้มีบทบาทอย่างมากในการเรียกร้อง หรือปกป้องสิทธิต่าง ๆ ของประชาชน แต่การดำเนินการต่าง ๆ ขององค์กรดังกล่าวยังมีการดำเนินการที่อาจจะไปล้วงล้ำต่อความมั่นคงของรัฐ ไม่ว่าทางด้านเศรษฐกิจ หรือ

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หรือกระทบต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือก่อให้เกิดความแตกแยกขึ้นในสังคม รวมถึงกระทบต่อประโยชน์สาธารณะ และความปลอดภัยอันเป็นสาธารณะ หรือเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย หรือละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นเกินสมควร หรือกระทบต่อความเป็นอยู่โดยปกติสุขของประชาชน การดำเนินการเหล่านี้เป็นเรื่องร้ายแรงที่สมควรจะต้องกำหนดให้เป็นปริมณฑลแห่งการดำเนินงานหรือข้อจำกัดในการปฏิบัติงานขององค์กรดังกล่าวไว้ เพราะหากไม่มีข้อจำกัดเช่นว่านี้ อาจจะทำให้เกิดปัญหาการดำเนินงานที่อาจไปก่อให้เกิดความเสียหายต่อรัฐ ต่อสังคม และต่อประชาชนในภาพรวม ดังจะเห็นได้จากกรณีการเปิดเสียงผี หรือเสียงเครื่องบิน F16 ของกัน จอมพลัง เพื่อขับไล่ชาวกัมพูชา ซึ่งถูกนางอังคณา นีละไพจิตร สมาชิกวุฒิสภา แสดงความเป็นห่วงว่าการกระทำดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและอาจทำให้สถานการณ์ตึงเครียดมากขึ้น และอาจผิดอนุสัญญา CAT ที่ประเทศไทยเป็นภาคี ทำให้รัฐบาลต้องชี้แจงในเวทีโลก โดยที่ในกรณีเช่นนี้ญี่ปุ่นได้มีการบัญญัติกฎหมายเพื่อเป็นข้อจำกัดบางประการไว้

4. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม พ.ศ. 2558 ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการจัดตั้งองค์กรภาคประชาสังคม ไม่มีการกำกับดูแล รวมถึงระบบการป้องกันหรือแก้ไขการดำเนินการในลักษณะของ “เอ็นจีโอปลอม" ที่รับทุนจากต่างประเทศแล้วนำมาดำเนินการเพียงบางส่วน หรือการแสดงแหล่งที่มาต่อสาธารณชนซึ่งในญี่ปุ่นมีการบัญญัติ Act on Promotion of Specified Non-profit Activities, Act No 7 of 1998 (JP) ที่มีการบัญญัติมาตรการทางกฎหมายเพื่อแก้ปัญหาในกรณีดังกล่าว โดยที่ในประเทศไทยมีตัวอย่างที่มีข้อสงสัยว่าแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย ถูกตั้งข้อสังเกตว่ามีการชี้นำการชุมนุม สนับสนุนทางการเงินในการชุมนุมที่ใช้ความรุนแรงในประเทศไทยหรือไม่ จนมีการรวมตัวกันขับไล่ออกจากประเทศไทย และมีการตรวจสอบการดำเนินการจากฝ่ายรัฐ

5. ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม พ.ศ. ... ที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และองค์กรภาคประชาสังคมเสนอ ยังไม่ครอบคลุมประเด็นปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวมาข้างต้น จึงควรมีกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการจัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคม ซึ่งมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการส่งเสริม สนับสนุน คุ้มครองป้องกัน การจัดทำบริการสาธารณะโดยองค์กรภาคประชาสังคมและภาคประชาชนที่มีจิตอาสาเข้าร่วมปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐและเอกชน เพื่อให้ภาคประชาสังคมเป็นหุ้นส่วนกับรัฐในการจัดทำบริการสาธารณะได้อย่างแท้จริง

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยมีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปลายผลดังนี้ ประเทศไทยยังไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายในการส่งเสริม สนับสนุน คุ้มครองป้องกัน และพัฒนาผู้จัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคม จึงไม่ได้มีการบัญญัติถึงสถานะของผู้จัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคมไว้ รวมถึงไม่มีกฎหมายกลางที่จะส่งเสริมและสนับสนุนคุ้มครองป้องกัน และพัฒนาผู้จัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคมในการปฏิบัติหน้าที่ รวมถึงมิได้มีปริมณฑลหรือขอบเขตแห่งการจัดทำบริการสาธารณะที่มีสภาพร้ายแรงในความคงอยู่แห่งรัฐ หรือบูรณภาพแห่งดินแดน หรือความสงบสุขของประชาชนหรือสังคมไว้ เฉกเช่นกฎหมายในต่างประเทศ โดยเฉพาะญี่ปุ่น ที่มีการบัญญัติ Act on Promotion of Specified Non-profit Activities, Act No 7 of 1998 (JP)

ซึ่งปัญหาดังกล่าวอาจส่งผลร้ายแรงต่อรัฐ หากได้มีบัญญัติกฎหมายต้นแบบเกี่ยวกับการส่งเสริม สนับสนุน คุ้มครอง ป้องกัน และพัฒนาผู้จัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคมขึ้น ก็จะส่งผลให้การจัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคมของไทยได้รับการพัฒนา อันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศชาติได้ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Sutharee W. ที่ได้ศึกษาเรื่อง Freedom of association in Thailand: an assessment of the enabling environment for civil society ซึ่งกล่าวว่า แม้ประเทศไทยมีสมาคมและมูลนิธิ ซึ่งจดทะเบียนกับรัฐ (legal-entity) แต่มีองค์กรไม่จดทะเบียนอีกมาก และกฎหมายที่มีอยู่ยังไม่เพียงพอต่อการรองรับความหลากหลายของภาคประชาสังคม (Sutharee, W., 2020) สอดคล้องกับการศึกษาของวรรณวิภา สัตตธรรมกุล เรื่อง ปัญหากฎหมายในการคุ้มครองอาสาสมัครจากความรับผิดเพื่อละเมิด ซึ่งกล่าวว่า เมื่ออาสาสมัครทำละเมิด อาสาสมัครต้องรับผิดเป็นส่วนตัว เนื่องจากผลทางกฎหมายในท้ายที่สุดของนิติสัมพันธ์ระหว่างองค์กรสาธารณประโยชน์กับอาสาสมัคร ไม่ว่าในลักษณะของนิติบุคคลกับผู้แทนหรือผู้มีอำนาจทำการแทน หรือนายจ้างกับลูกจ้าง หรือตัวการกับตัวแทน ล้วนแล้วแต่มีผลให้อาสาสมัครยังต้องรับผิดเป็นส่วนตัว และไม่มีกฎหมายคุ้มครองอาสาสมัครจากความรับผิดเพื่อละเมิด (วรรณวิภา สัตตธรรมกุล, 2557) รวมถึงสอดคล้องกับการศึกษาของ International Center for Not-For-Profit Law and United Nations Development Programme เรื่อง The Role of Legal Reform in Supporting Civil Society: An Introductory Primer ซึ่งสรุปสาระสำคัญว่า กฎหมายเป็นโครงร่างพื้นฐานที่เปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมดำเนินกิจกรรมได้ หากกฎหมายเอื้อต่อการรวมตัว การระดมทุน หรือการทำงานสาธารณะ ภาคประชาสังคมก็สามารถมีบทบาทในพัฒนาสังคมได้อย่างจริงจัง เช่น แสดงเสียงประชาชน การดูแลกลุ่มเปราะบาง การตรวจสอบอำนาจรัฐ และการให้บริการสาธารณะในระดับชุมชน (International Center for Not-For-Profit Law and United Nations Development Programme, 2009)

องค์ความรู้ใหม่

ผลการศึกษาพบองค์ความรู้ใหม่ในหลักสำคัญว่า การจัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคมในญี่ปุ่นมีการบัญญัติกฎหมายรับรองการจัดทำบริการสาธารณะไว้โดยเฉพาะ โดยมีการบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดตั้งองค์กรภาคประชาสังคม การรับรององค์กรภาคประชาสังคม ปริมณฑลหรือขอบเขตของการดำเนินงานที่ไม่ไปล้วงล้ำต่อความมั่นคงของรัฐ ไม่ว่าทางด้านเศรษฐกิจ หรือความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หรือกระทบต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือก่อให้เกิดความแตกแยกขึ้นในสังคม รวมถึงกระทบต่อประโยชน์สาธารณะ และความปลอดภัยอันเป็นสาธารณะ หรือเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย หรือละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นเกินสมควร หรือกระทบต่อความเป็นอยู่โดยปกติสุขของประชาชน รวมทั้งมีการบัญญัติมาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและการแก้ไขการดำเนินการที่ไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ การเปิดเผยข้อมูลขององค์กรต่อสาธารณชน รวมทั้งโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนไม่ดำเนินการตามกฎหมาย ซึ่งมีความพิเศษที่แสดงถึงความสัมพันธ์กับรัฐ องค์กรภาคประชาสังคม และภาคประชาชนที่มีจิตอาสาเข้าร่วมปฏิบัติงาน ในส่วนของสหรัฐอเมริกาและฮังการีมีการบัญญัติกฎหมายเพื่อสร้างความโปร่งใสในการดำเนินงานขององค์กรภาคประชาสังคม โดยกำหนดให้องค์กรภาคประชาสังคมจะต้องแสดงแหล่งที่มาของเงินได้ให้สาธารณชนได้รับทราบและตรวจสอบได้ ในส่วนของภาคประชาชนที่มีจิตอาสาซึ่งเข้าไปช่วยจัดทำบริการสาธารณะให้แก่หน่วยงานของรัฐหรือเอกชน นั้น สหรัฐอเมริกา

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และฮังการีได้มีการบัญญัติกฎหมายให้การคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ โดยที่หากเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น ผู้นั้นไม่ต้องรับผิดในผลแห่งละเมิดเป็นการส่วนตัว องค์กรภาคประชาสังคมที่ผู้นั้นปฏิบัติงานให้เป็นผู้มีหน้าที่รับผิดในผลแห่งละเมิดจากการปฏิบัติหน้าที่นั้น นอกจากนี้การคุ้มครองดังกล่าวในสหรัฐอเมริกา และฮังการีจะคุ้มครองเฉพาะกรณีที่ไม่ได้กระทำโดยจงใจ หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเท่านั้น แต่ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะคุ้มครองการกระทำทั้งป่วงไม่ว่าจะโดยจงใจ ประมาทเลินเล่อธรรมดา หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

สรุปและข้อเสนอแนะ

คณะผู้วิจัยสรุปได้ว่า การจัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคมในประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายบัญญัติรับรอง จึงส่งผลให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ซึ่งในระบบกฎหมายของญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และฮังการี ได้มีกฎหมายเกี่ยวกับการจัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคม และการคุ้มครองภาคประชาสังคมดังกล่าวไว้ ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงเสนอให้มีการบัญญัติกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการจัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคม โดยมีสาระสำคัญให้มีการนิยามศัพท์ที่จำเป็น เช่น คำว่า “การจัดทำบริการสาธารณะ” “ภาคประชาสังคม” “ผู้จัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคมประเภทต่าง ๆ” กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการเป็นองค์กรภาคประชาสังคม โดยมีระบบการขึ้นทะเบียนกับหน่วยงานของรัฐอย่างกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กำหนดผู้บริหารการจัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคม โดยกำหนดองค์ประกอบที่ครอบคลุมทั้งภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน รวมถึงอำนาจหน้าที่ กำหนดกองทุนเพื่อการพัฒนากิจกรรมภาคประชาสังคม ให้เป็นแหล่งทุนทรัพย์ในการดำเนินบริการสาธารณะ อีกทั้งกำหนดแหล่งที่มาหลาย ๆ ด้าน ในการสนับสนุนกองทุนดังกล่าว กำหนดให้มีสำนักงานประจำที่มิใช่หน่วยงานของรัฐ เพื่อความคล่องตัวในการดำเนินงานของภาคประชาสังคม กำหนดให้มีการคุ้มครองภาคประชาชนซึ่งมีจิตอาสาที่ได้เข้าร่วมปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนให้ได้รับความคุ้มครองทางกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นผลแห่งละเมิด หรือความช่วยเหลืออื่น ๆ นอกจากนี้ควรมีการให้สิทธิประโยชน์ โดยไม่มีความเหลื่อมล้ำ อีกทั้งกำหนดบทลงโทษทางพินัยแก่ฝ่าฝืนกฎหมาย ทั้งในเรื่องของการเป็นเอ็นจีโอปลอม และการดำเนินกิจกรรมที่เกินขอบเขตอำนาจอันมีผลกระทบร้ายแรง เป็นต้น ทั้งนี้ รัฐควรประชาสัมพันธ์การจัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคมให้ประชาชนได้รับทราบ นอกจากนี้ ในระหว่างที่ยังไม่ได้มีการบัญญัติกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการจัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคม รัฐควรมีนโยบายการแก้ไขภาพรวมระบบการจัดทำบริการสาธารณะโดยภาคประชาสังคม และที่สำคัญกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ต้องรีบเร่งในการให้ความรู้ ความเข้าใจในผลทางกฎหมายแก่องค์กรภาคประชาสังคมในการจัดทำบริการสาธารณะที่มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

เอกสารอ้างอิง

กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. (2568). รายงานสถิติองค์กรภาคประชาสังคมระดับประเทศ. เรียกใช้เมื่อ 26 พฤศจิกายน 2568 จาก https://dsdw.go.th/CsoStat

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2552). พระราชอำนาจกับประชาชนในประวัติศาสตร์ไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: ฟ้าเดียวกัน.

นันทวัฒน์ บรมานันท์. (2560). หลักกฎหมายปกครองเกี่ยวกับบริการสาธารณะ. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

พรชัย เทพปัญญา. (2551). แนวคิดประชาสังคมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม. (พิมพ์ครั้งที่ 1). เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ภัทธิรา ธีรสวัสดิ์. (2566). Human error...หนึ่งองค์ความรู้พื้นฐานของนักสื่อสารเพื่อการจัดการนวัตกรรม. เรียกใช้เมื่อ 3 ธันวาคม 2568 จาก http://cosci.swu.ac.th/news-event/cas

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2564). กฎหมายปกครอง. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม.

วรรณวิภา สัตตธรรมกุล. (2557). ปัญหากฎหมายในการคุ้มครองอาสาสมัครจากความรับผิดเพื่อละเมิด. ในวิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วรศักดิ์ มหัทธโนบล. (2561). การเมืองการปกครองไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

International Center for Not-For-Profit Law and United Nations Development Programme. (2009). The Role of Legal Reform in Supporting Civil Society: An Introductory Primer. Retrieved December 21, 2020, from https://www.undp.org/publications/role-legal-reform-supporting-civil-society-introductory-primer

Sutharee, W. (2020). Freedom of association in Thailand: an assessment of the enabling environment for civil society. Retrieved December 21, 2020, from https://www.civicus.org/documents/reports-and-publications/eena-reports/thailand-CIVICUS-FOA-assessment_en.pdf

บทความวิจัย

โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*

A CAUSAL RELATIONSHIP MODEL OF ADMINISTRATIVE FACTORS AFFECTING STUDENT QUALITY IN SMALL SCHOOLS UNDER PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICES IN THE NORTHEASTERN REGION OF THAILAND

นพพล ศุภวิทยาเจริญกุล*, เพลินพิศ ธรรมรัตน์, สุมัทนา หาญสุริย์

Nopphon Suppawittayajarlunkun*, Phelinphis Thammarat, Sumathana Hansuriya

คณะการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร สกลนคร ประเทศไทย

Educational Administration, Sakon Nakhon Rajabhat University, Sakon Nakhon, Thailand

*Corresponding author E-mail: nopphon.2023@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) เพื่อศึกษาระดับคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนขนาดเล็ก และปัจจัยเชิงสาเหตุที่นำมาศึกษา 2) ตรวจสอบโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยการบริหาร 3) ศึกษาแนวทางพัฒนาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปีการศึกษา 2566 จำนวน 360 โรงเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา และครู ใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน รวมครูและผู้บริหารเป็น 720 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.48 – 0.63 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความเบ้ ค่าความโด่ง ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน การวิจัยในนี้ ใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการหาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนขนาดเล็กและปัจจัยเชิงสาเหตุที่นำมาศึกษา ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.73) การเป็นคนดีและการมีทักษะชีวิตมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 4.74) รองลงมา คือ การมีความรู้ความสามารถตามหลักสูตร ($\bar{X}$ = 4.72) การมีความสามารถในการคิด ($\bar{X}$ = 4.71) 2) โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยการบริหาร ที่สร้างขึ้นมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ค่าไค-สแควร์ (Chi-square) เท่ากับ 66.58 ที่องศาอิสระ df เท่ากับ 56 ค่าความน่าจะเป็น (p-value) เท่ากับ 0.157 (Close fit) ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (χ2/df) เท่ากับ 1.18 ค่า RMSEA เท่ากับ .016 ค่า (GFI) เท่ากับ .99 ค่า (AGFI) เท่ากับ .96 3) แนวทางพัฒนาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน

* Received 6 December 2025; Revised 26 December 2025; Accepted 26 December 2025

โดยปัจจัยที่ส่งผลมี 4 ตัวคือ ปัจจัยกลยุทธ์ขององค์การ ปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการ ปัจจัยสุขภาพองค์การ และปัจจัยจัดการ

คำสำคัญ: โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ, ปัจจัยการบริหาร, คุณภาพผู้เรียน

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the level of student quality in small schools the causal factors examined in the study, 2) Examine the causal relationship model of management factors 3) to establish guidelines for developing the factors that directly affected student quality. The research sample consisted of 360 small school under primary education service area offices in the northeastern region of Thailand, in the 2023 academic year. The respondents of the questionnaire consisted: administrator and teacher, totaling 720 participants, derived by multi-stage sampling. The questionnaire was used in data collection, showed discrimination power index ranged between 0.48 – 0.63 and reliability index was at 0.98. The statistics used in data analysis were percentage, mean, standard deviation, skewness, kurtosis. Pearson correlation coefficient, This study employs a quantitative research design to examine causal relationships. 1) The level of student quality in small schools and the causal factors examined were found to be at the highest overall level ($\bar{X}$ = 4.73), The highest mean score was for being a good person and having life skills ($\bar{X}$ = 4.74), followed by knowledge and competence according to the curriculum ($\bar{X}$ = 4.72) and thinking ability ($\bar{X}$ = 4.71). 2) The causal relationship model of factors affecting student quality was found to be consistent and well-aligned with the empirical data. The model indicated that the Chi-Square (χ^2) goodness of fit test was 66.58, Degree of Freedom (df) = 56, Chi-Square/Degree of Freedom (χ^2/df) = 1.18, Probability Value (p-value) = 0.157, Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) = 0.05, Goodness of Fit Index (GFI) = 0.99, Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI) = 0.96. 3) Development guidelines of factors affecting student quality. There are 4 factors that affect it. Organizational Strategic Factors, Academic Leadership Factors, Organizational Health, And Learning Process Management

Keywords: Causal Relationship Model, Administrative Factors, Student Quality

บทนำ

การศึกษาเป็นกลไกยุทธศาสตร์ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในโลกศตวรรษที่ 21 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) จึงมุ่งเน้นการยกระดับศักยภาพคนไทยให้เป็น "มนุษย์ที่สมบูรณ์" ที่พร้อมด้วยทักษะ ความรู้ และความสามารถในการปรับตัวภายใต้บริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการ

สร้างความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ผ่านการลงทุนในปัจจัยพื้นฐานเชิงยุทธศาสตร์ ทั้งด้านการวิจัย นวัตกรรม และการยกระดับคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์ให้ตอบโจทย์ตลาดแรงงานและคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัย

คุณภาพผู้เรียนที่สังคมต้องการ ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 6 ที่ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ (หมายถึงสุขกาย สุขใจ) สติปัญญา ความรู้ (หมายถึง เป็นคนเก่ง) และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข หมายถึง เป็นคนดีของคนรอบข้างและสังคม และในมาตรา 7 ที่ว่า ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริม สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ เคารพกฎหมายความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภูมิใจในความเป็นไทยรู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนร่วมและของประเทศชาติ รวมทั้ง ส่งเสริม ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องนอกจากนี้เพื่อให้ก้าวทันกระแสการเปลี่ยนแปลงในยุคที่ความรู้และเทคโนโลยีเจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว กระทรวงศึกษาธิการในยุคของการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2 (พ.ศ. 2552 - 2561) ได้ประกาศวิสัยทัศน์เกี่ยวกับคนไทยยุคใหม่ว่า คนไทยยุคใหม่ต้องได้เรียนรู้ตลอดชีวิต มีสติรู้ทัน มีปัญญา รู้คิด มีสมรรถะและมีคุณธรรม รับผิดชอบต่อครอบครัว ประเทศชาติและเป็นพลเมืองที่ดีของโลก ซึ่งสอดรับกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ได้มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ ดังนั้น ในการกำหนดมาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านคุณภาพของผู้เรียน จึงมุ่งเน้นที่การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กมีแนวโน้มสูงขึ้น เนื่องจากประชากร วัยเรียนมีจำนวนลดลง ซึ่งในปี พ.ศ. 2562 มีจำนวน 15,705 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 51.13 ของจำนวนโรงเรียน ที่ผ่านมาระบบการศึกษาไทยประสบปัญหาด้านคุณภาพอย่างมาก แม้ว่าสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีพันธกิจที่มุ่งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชากรวัยเรียนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรและค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการ และพัฒนาระบบบริหารจัดการที่เน้นการมีส่วนร่วม เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อคุณภาพการศึกษา และบูรณาการการจัดการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563) ซึ่งโรงเรียนในฐานะสถาบันหลักในการจัดการศึกษาจะถูกกล่าวหาว่าเป็นต้นเหตุของการด้อยประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีจำนวน 2,464 โรงเรียนจาก 20 จังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภูมิภาคที่มีจำนวนโรงเรียนขนาดเล็ก นักเรียนน้อยกว่า 120 คน มากที่สุดในประเทศไทย โดยคิดเป็นประมาณ 50 ของจำนวนโรงเรียนขนาดเล็กทั้งประเทศ พบว่าบางจังหวัดมีโรงเรียนที่มีนักเรียนน้อยกว่า 20 คน เพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นกลุ่มเสี่ยงในการถูกควบรวม เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศที่เป็นชุมชนกระจายตัว และการย้ายถิ่นฐานของประชากรวัยแรงงานเข้าสู่เมือง ทำให้อัตราการเกิดในพื้นที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้จำนวนนักเรียนในแต่ละตำบลลดน้อยลง

ปัญหาด้านคุณภาพผู้เรียนเป็นปัญหาที่สำคัญและจำเป็นต้องแก้ไขด้วยการใช้ปัจจัยทางการบริหารการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำเป็นต้องอาศัยกลไกการขับเคลื่อนจาก ปัจจัยทางการบริหาร เป็นสำคัญ โดยผู้วิจัยได้บูรณาการแนวคิดเชิงระบบ เพื่อสร้างโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ประกอบด้วย 4 ปัจจัยหลัก ได้แก่ ภาวะผู้นำทางวิชาการ กลยุทธ์ขององค์การ การจัดกระบวนการเรียนรู้ และสุขภาพองค์การ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ไม่เพียงแต่ส่งอิทธิพลต่อกันและกัน แต่ยังทำหน้าที่เป็นตัวพยากรณ์สำคัญที่ส่งอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อคุณภาพผู้เรียน ผลการวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลนี้จะถูกนำไปตรวจสอบความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เพื่อสร้างเป็นโมเดลเชิงยุทธศาสตร์ในการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 และบริบทการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็กในโรงเรียนขนาด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและปัจจัยเชิงสาเหตุที่นำมาศึกษา

2. เพื่อตรวจสอบโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่สร้างขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์

3. เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนใน โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาระดับคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและปัจจัยเชิงสาเหตุที่นำมาศึกษา สร้างและตรวจสอบโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 360 แห่ง ปีการศึกษา 2566 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566) โดยใช้เกณฑ์สำหรับการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มตัวอย่างประมาณ 20 แห่งต่อ 1 ตัวแปรสังเกตได้ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542) โดยมีบุคลากรผู้ตอบแบบสอบถาม โรงเรียนละ 2 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน และครู จำนวน 1 คน ดังนั้นผู้ตอบแบบสอบถามมีจำนวนทั้งสิ้น 360 โรงเรียน จำแนกเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 360 คน และครู จำนวน 360 คน รวมครูและผู้บริหารเป็น 720 คน โดยผู้วิจัยใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนโดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น ตามลำดับชั้นภูมิ จังหวัด อำเภอ ตำบล แล้วทำการสุ่มตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ จำนวน จำนวน 95 ข้อ หาคุณภาพเครื่องมือโดยหาความเที่ยงตรงจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน โดย การประเมินดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence Index) ได้กำหนด ค่า IOC มากกว่า 0.50 ขึ้นไป ถือว่าผ่านเกณฑ์ ซึ่งแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีค่า IOC ในภาพรวมเท่ากับ 0.80-1.00 และหาค่าความเชื่อมั่นจากการทดลองใช้แบบสอบถามจากการนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้กับผู้บริหาร และครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 โรงเรียน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 30 คน และครู 30 คนรวม 60 คน แล้วนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถาม โดยวิธีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมในแต่ละด้าน (Item Total Correlation Coefficient) และคัดเลือกข้อที่มีค่าสหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) จากนั้นจึงนำไปวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.98

แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วยข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เพศ อายุ วุฒิการศึกษาประสบการณ์ในการทำงานในตำแหน่ง ลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ

ตอนที่ 2 คุณภาพผู้เรียน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุดตอนที่ 3-6 เป็นคำถามเกี่ยวกับองค์ประกอบปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพนักเรียน จำนวน 4 ด้านได้แก่ การเป็นคนดี การมีความรู้ความสามารถตามหลักสูตร 3) การมีความสามารถในการคิด 4) การมีทักษะชีวิต

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวปัจจัยเชิงสาเหตุของประสิทธิผลโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำทางวิชาการ 2) กลยุทธ์ขององค์การ 3) การจัดกระบวนการเรียนรู้ 4) สุขภาพองค์กร

การรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยกลุ่มตัวอย่างตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยขอหนังสือราชการจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เพื่อใช้ขออนุญาตและขอความอนุเคราะห์จากผู้อำนวยการสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และได้ส่งหนังสือราชการขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามถึงสถานศึกษาทางไปรษณีย์ โรงเรียนละ 2 ฉบับ แบ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษาและครู โดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่าง ออกเป็น ตามลำดับชั้นภูมิ จังหวัด อำเภอ ตำบล แล้วทำการสุ่มตัวอย่าง แล้วนำแบบสอบถามไปดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 360 โรงเรียน ในกรณีที่ยังไม่ได้รับคืน ผู้วิจัยดำเนินการติดตามโดย โทรศัพท์สอบถามและติดตามจากโรงเรียนด้วยตนเอง และส่งแบบสอบถามไปให้ใหม่ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ คิดเป็นร้อยละ 100

2. เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 คน ที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง โดยนำร่างกรอบแนวคิดเบื้องต้นจากการสรุปตามข้อ 1 มากำหนดเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ประเด็นตัวแปรเกี่ยวกับปัจจัยและคุณภาพผู้เรียน

โดยเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 คน ที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง โดยนำร่างกรอบแนวคิด มากำหนดเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ประเด็นตัวแปรเกี่ยวกับปัจจัยและคุณภาพผู้เรียน มีรายละเอียด ดังนี้

1. อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 2 คน ได้แก่ ผู้ที่มีประสบการณ์ในการสอนทางการบริหารหรือวัดผลการศึกษา ไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก หรือมีตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่ารองศาสตราจารย์

2. ศึกษานิเทศก์ จำนวน 2 คนได้แก่ ผู้ที่มีประสบการณ์ในการบริหารไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาเอกทางการบริหารการศึกษา

3. ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 2 คน ได้แก่ ผู้ที่มีประสบการณ์การบริหาร ไม่น้อยกว่า 10 ปี และมีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาเอกทางการบริหารการศึกษาหรือมีวิทยฐานะผู้อำนวยการสถานศึกษาเชี่ยวชาญ

4. ครู จำนวน 2 คน ได้แก่ ผู้ที่มีประสบการณ์ในการสอนไม่น้อยกว่า 10 ปีมีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโท หรือมีวิทยฐานะครูเชี่ยวชาญ

สถิติที่ใช้ในการวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติ ดังนี้การหาค่าความถี่และค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความเบ้ และค่าความโด่ง การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกต โดยใช้การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) การวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน ใช้สถิติวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model: SEM) การตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดล (Goodness-of Fit Measures) โดยใช้ค่าสถิติที่จะตรวจสอบ ค่าไค-สแควร์ (Chi-Square Statistics) ค่าสัดส่วน χ^2 /df (อัตราส่วนที่ต่ำกว่า 3) ดัชนีวัดระดับความสอดคล้อง (Goodness-of-Fit Index: GFI) (ค่าสูงกว่า 0.90) ดัชนีวัดความสอดคล้องที่ปรับแล้ว (Adjusted Goodness-of-Fit Index: AGFI) (ค่าสูงกว่า 0.90) ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องเปรียบเทียบ (Comparative Fit Index: CFI) (ค่าสูงกว่า 0.95) ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน(Standardized Root Mean Squared Residual: Standardized RMR) ค่าประมาณความคลาดเคลื่อนของรากกำลังสองเฉลี่ย (Root Mean Square Residual Error of Approximation: RMSEA) (< 0.05) และค่าขนาดตัวอย่างวิกฤติ (Critical N: CN)

2. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นำเนื้อหาที่ได้มาตรวจสอบให้ครบถ้วนตามประเด็นที่ต้องการ จากนั้นใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา โดยนำเนื้อหาที่ได้มาตรวจสอบให้ครบถ้วนตามประเด็นที่ต้องการ ตามนิยามเชิงปฏิบัติการ และตัวบ่งชี้ ที่ทำการสังเคราะห์ไว้ สรุปสาระสำคัญที่เป็นความสอดคล้องของแนวคิดในภาพรวมมาเป็นแนวทางในการ

พัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุองค์ประกอบของโมเดลการวิเคราะห์และแปลความหมายข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งเป็นข้อมูลเบื้องต้นด้วยการใช้สถิติบรรยาย ได้แก่ ความถี่และร้อยละ

ผลการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและปัจจัยเชิงสาเหตุที่นำมาศึกษา

1.1. ผลการศึกษาระดับคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและปัจจัยเชิงสาเหตุที่นำมาศึกษา ดังตางที่ 1

ตารางที่ 1 คุณภาพผู้เรียนของในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

คุณภาพผู้เรียนของในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	$\bar{X}$	**S.D.**	**แปลผล**
1. การเป็นคนดี	4.74	0.52	มากที่สุด
2. การมีความรู้ความสามารถตามหลักสูตร	4.72	0.53	มากที่สุด
3. การมีความสามารถในการคิด	4.71	0.55	มากที่สุด
4. การมีทักษะชีวิต	4.74	0.51	มากที่สุด
รวมทั้งหมด	**4.73**	**0.50**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 1 พบว่า คุณภาพผู้เรียนของในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.73) เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า การเป็นคนดีและการมีทักษะชีวิต มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 4.74) รองลงมา คือ การมีความรู้ความสามารถตามหลักสูตร ($\bar{X}$ = 4.72) และการมีความสามารถในการคิด ($\bar{X}$ = 4.71) ตามลำดับ

1.2 ผลการศึกษาระดับความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยการบริหาร

ตารางที่ 2 ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก

ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก	$\bar{X}$	**S.D.**	**แปลผล**
1. ด้านกลยุทธ์ขององค์กร	4.70	0.53	มากที่สุด
2. ด้านผู้นำทางวิชาการ	4.70	0.56	มากที่สุด
3. ด้านการกระบวนการเรียนรู้	4.73	0.52	มากที่สุด
4. ด้านสุขภาพองค์กร	4.72	0.54	มากที่สุด
รวม	**4.71**	**0.53**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 2 พบว่า ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า ด้านการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.73) รองลงมาคือ ด้านสุขภาพองค์กร ภาพรวม

อยู่ในระดับมากมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.72) และด้านกลยุทธ์ขององค์กร กับด้านผู้นำทางวิชาการ มีระดับเท่ากันอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.70)

2. โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่สร้างขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่ามีค่าสถิติวัดความกลมกลืนของรูปแบบ ค่าไค-สแควร์ (Chi-square) เท่ากับ 66.58 ที่องศาอิสระ (Degree of Freedom : df) เท่ากับ 56 ค่าความน่าจะเป็น (p-value) เท่ากับ 0.15735 มีค่ามากว่า .05 แสดงว่ามีความสอดคล้องกันสนิท (Close fit) ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (χ2/df) เท่ากับ 1.18 ค่า RMSEA เท่ากับ .016 ค่า Goodness of Fit Index (GFI)เท่ากับ .99 ค่า Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI) เท่ากับ .96 แสดงว่ารูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังรูปที่ 1

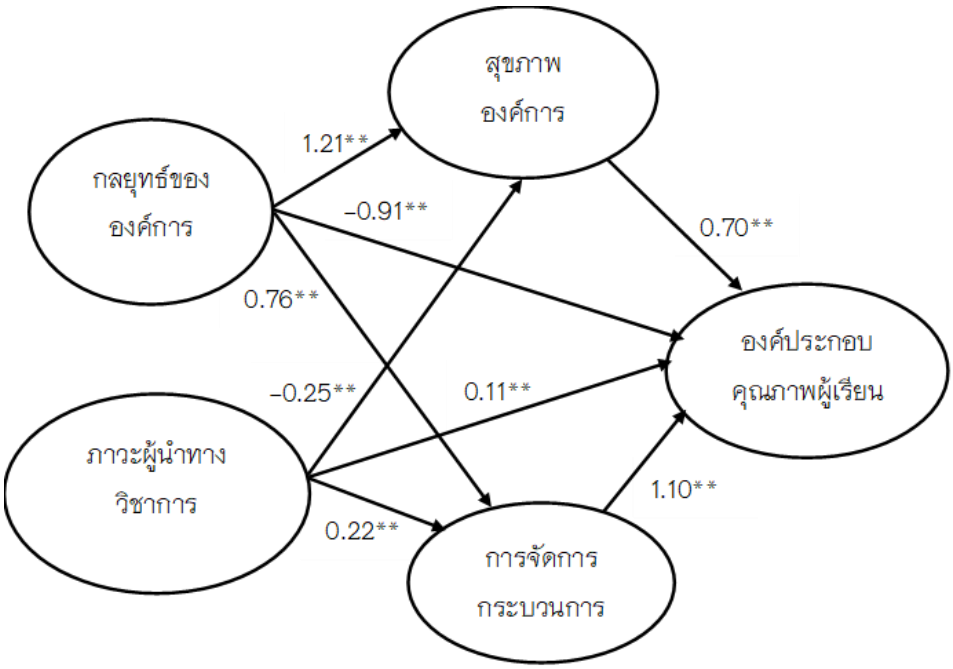

ภาพที่ 1 โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จากภาพที่ 1 ตัวแปรแฝงภายนอกมีอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อม พบว่า ตัวแปรแฝงภายนอกกลยุทธ์ขององค์การ มีอิทธิพลทางตรง (-0.91) และทางอ้อม (0.70) ต่อตัวแปรองค์ประกอบคุณภาพผู้เรียน ตัวแปรแฝงภายนอกภาวะผู้นำทางวิชาการ มีอิทธิพลทั้งทางตรง (0.11) และทางอ้อม (0.06) ต่อตัวแปรองค์ประกอบคุณภาพผู้เรียน ตัวแปรภายในสุขภาพองค์การ มีอิทธิพลทางตรง (0.70) ต่อตัวแปรองค์ประกอบคุณภาพผู้เรียน ตัวแปรแฝงภายในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ มีอิทธิพลทางตรง (1.10) ต่อองค์ประกอบคุณภาพผู้เรียน

อิทธิพลรวมที่ส่งผลต่อตัวแปรประสิทธิผลโรงเรียน ในภาพรวม พบว่า ตัวแปรแฝงภายนอกกลยุทธ์ขององค์การ มีอิทธิพลรวมสูงสุด มีค่าเท่ากับ 1.68 รองลงมา คือ ตัวแปรแฝงภายในการจัดการกระบวนการเรียนรู้

มีค่าอิทธิพลรวมเท่ากับ 1.10 ตัวแปรแฝงภายในองค์สุขภาพองค์การ มีค่าอิทธิพลรวมเท่ากับ 0.70 และตัวแปรแฝงภายนอกภาวะผู้นำทางวิชาการ มีค่าอิทธิพล 0.19 ตามลำดับ

3. แนวทางพัฒนาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนใน โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยปัจจัยที่ส่งผลมี 4 ตัวคือ 1) ปัจจัยกลยุทธ์ขององค์การ ความสำเร็จของสถานศึกษาเริ่มต้นจากผู้นำที่มีภาวะผู้นำก้าวทันสถานการณ์ ร่วมกับครูผู้สร้างสรรค์เพื่อกำหนดทิศทางที่ชัดเจนและเป้าหมายร่วมกัน 2) ปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการ การพัฒนาครูสู่การเป็นผู้นำทางวิชาการที่เข้มแข็งต้องเริ่มจากการที่ผู้บริหารและครูร่วมกันกำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนควบคู่ไปกับการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ 3)ปัจจัยสุขภาพองค์การ ความผูกพันในองค์กรเริ่มต้นจากผู้บริหารที่พร้อมรับฟังและยกย่องทุกคน พร้อมทั้งจัดสรรสวัสดิการและทรัพยากรอย่างเพียงพอส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และใช้นวัตกรรมในการสอน โดยให้ความสำคัญและ 4)ปัจจัยจัดการกระบวนการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพนั้นเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยครูต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล สร้างสัมพันธ์ที่ดีและบรรยากาศที่ปลอดภัย พร้อมทั้งใช้เทคโนโลยีและเชื่อมโยงเนื้อหากับประสบการณ์เดิมของผู้เรียน

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาระดับคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและปัจจัยเชิงสาเหตุที่นำมาศึกษา ซึ่งประกอบด้วย กลยุทธ์ขององค์การ ภาวะผู้นำทางวิชาการ สุขภาพองค์การ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ สามารถนำเสนอในแต่ละด้าน ดังนี้

1.1 การศึกษาคุณภาพของผู้เรียน ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เป็นเพราะผู้บริหารได้เล็งเห็นคุณภาพของผู้เรียนที่สมบูรณ์ ประกอบด้วยองค์ประกอบที่บูรณาการเข้าด้วยกัน ทั้ง ทักษะชีวิต ที่ทำให้เป็นคนดีและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ความสามารถในการคิด ที่ทำให้เป็นคนเก่งและแก้ปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์ และ ความรู้ความสามารถตามหลักสูตร ที่เป็นรากฐานทางวิชาการสำหรับการประกอบอาชีพและการพัฒนาตนเองต่อไป การมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพในมิติเหล่านี้อย่างรอบด้าน จึงเป็นการลงทุนที่สำคัญที่สุดสำหรับการสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพ ซึ่งเป็นพลังขับเคลื่อนความเจริญงอกงามของสังคมและประเทศชาติในระยะยาว (พงศกร โมงขุนทด, 2560)

1.2 ปัจจัยเชิงสาเหตุทางการบริหารด้านกลยุทธ์ขององค์การ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารมีความใฝ่รู้และทันต่อการเปลี่ยนแปลง มี ความฉลาดทางอารมณ์ และ กล้าเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง เพื่อนำพาองค์กรไปในทิศทางที่ถูกต้องอย่างเป็นแบบอย่างที่ดี นอกจากนี้ยังต้องเป็นผู้ที่เปิดโอกาสให้บุคลากรเป็นผู้ร่วมการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายที่ชัดเจน ทบทวนปรับปรุงให้สอดคล้องกับสถานการณ์ พร้อมทั้ง วางแผนกลยุทธ์และนำไปปฏิบัติอย่างเป็นระบบ ผ่านโครงการที่เป็นรูปธรรม โดย ใช้จุดแข็งขององค์กรและส่งเสริมการมีส่วนร่วม เพื่อสร้างความสำเร็จอย่างยั่งยืนซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรัญญา ชนะเพีย ที่สรุปว่า กลยุทธ์ขององค์การ กระบวนการของการกำหนดทิศทางระยะยาวและการดำเนินงานต่อเนื่องกัน โดยพิจารณาสภาพแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อการดำเนินงานขององค์การ แล้วนำมากำหนดกลวิธีที่

เหมาะสม ปฏิบัติงานตามกลวิธีที่กำหนดไว้ และการติดตามกำกับ ควบคุมและประเมินผลการดำเนินการตามกลยุทธ์เพื่อให้หน่วยงานหรือองค์การบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ (อรัญญา ชนะเพีย, 2558)

1.3 ปัจจัยเชิงสาเหตุทางการบริหารด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การพัฒนาคุณภาพการศึกษาเน้นบทบาทของผู้บริหารในการเป็นผู้นำทางวิชาการและพัฒนาครูให้เข้มแข็ง ผู้บริหารควรมีวิสัยทัศน์และร่วมกับครูกำหนดเป้าหมายอย่างชัดเจน การ สร้างบรรยากาศที่มุ่งเน้นความสำเร็จ และให้ขวัญกำลังใจ จะกระตุ้นการพัฒนาตนเองของทั้งครูและนักเรียน นอกจากนี้ การพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับธรรมชาติของวิชา และประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ในการเรียนการสอนก็มีความสำคัญอย่างยิ่ง ที่สำคัญคือการ เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วน รวมถึงชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและการดำเนินงาน เพื่อนำผลประเมินมาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุริโย ปุริโส ที่สรุปว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่จะสามารถนำพาสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จได้นั้นต้องเป็นผู้มีศักยภาพสูงโดยจะต้องเป็นผู้มี ภาวะผู้นำทางวิชาการ มีสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาตามที่คณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) กำหนด(สุริโย ปุริโส, 2562)

1.4 ปัจจัยเชิงสาเหตุทางการบริหารด้านสุขภาพองค์การ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการสร้างองค์กรการศึกษาที่มีคุณภาพนั้น ต้องอาศัยการบริหารจัดการที่เน้น การพัฒนาบุคลากร และสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี ผู้บริหารควรรับฟังความคิดเห็น ให้การยกย่องชมเชย และจัดสวัสดิการที่เหมาะสม เพื่อให้บุคลากรมีความผูกพันและภาคภูมิใจในองค์กร การส่งเสริมให้เกิดการทำงานร่วมกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องก็เป็นสิ่งสำคัญ นอกจากนี้ การจัดสรรทรัพยากร ทั้งงบประมาณและเทคโนโลยีให้เพียงพอ และการ เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมถึงชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจจะช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรัญญา ชนะเพีย ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมการเรียนรู้ขององค์การ การบริหารเชิงกลยุทธ์ สุขภาพองค์การ และพฤติกรรมการสอนของครู คุณภาพผู้เรียน ประกอบด้วย ผู้เรียนมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ผู้เรียนมีทักษะการคิดเป็นและทักษะการทำงาน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน และผู้เรียนมีความใฝ่รู้และเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (อรัญญา ชนะเพีย, 2558)

1.5 ปัจจัยเชิงสาเหตุทางการบริหารด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ศักยภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน ความรู้ความสามารถของครูและกระบวนการจัดการเรียนรู้เป็นสิ่งที่สะท้อนถึงประสิทธิผลของโรงเรียนทั้งสิ้น ซึ่งหากทั้งสามส่วนที่กล่าวมามีการพัฒนาปรับประยุกต์ให้เข้าถึงผู้เรียน ให้ทันต่อสถานการณ์และบริบทของโรงเรียนแล้วย่อมทำให้เกิดการพัฒนาต่อคุณภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อิทธิพล พลเหี้ยมหาญ ที่สรุปว่า การจัดการเรียนการสอนเป็นองค์ประกอบที่จะส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนโดยเฉพาะการพัฒนาคุณภาพนักเรียนซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของการจัดการศึกษา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการเรียนการสอนเป็นกิจกรรมที่จะพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนโดยตรง ซึ่งครูเป็นผู้มีบทบาทที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอนและครูเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุดในช่วงเวลาที่นักเรียนอยู่โรงเรียน การที่ครูจะจัดการ

เรียนรู้ให้เกิดประสิทธิผลต่อนักเรียนนั้นครูจะต้องคำนึงถึงความพร้อมของนักเรียนและการสร้างบรรยากาศที่ดีการมีปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับนักเรียน (อิทธิพล พลเหี้ยมหาญ, 2562)

2. ผลการตรวจสอบโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่สร้างขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ คือ ตัวแปรแฝงภายนอกกลยุทธ์ขององค์การ มีอิทธิพลทางตรง และทางอ้อมต่อตัวแปรองค์ประกอบคุณภาพผู้เรียน ตัวแปรแฝงภายนอกภาวะผู้นำทางวิชาการ มีอิทธิพลทั้งทางตรง และทางอ้อม องค์ประกอบคุณภาพผู้เรียน ตัวแปรภายในสุขภาพองค์การ มีอิทธิพลทางตรง ต่อองค์ประกอบคุณภาพผู้เรียน ตัวแปรแฝงภายในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ มีอิทธิพลทางตรง ต่อองค์ประกอบคุณภาพผู้เรียน ในการพิจารณาอิทธิพลรวมที่ส่งผลต่อตัวแปรคุณภาพผู้เรียน ในภาพรวม พบว่า ตัวแปรแฝงภายนอกกลยุทธ์ขององค์การมีอิทธิพลรวมสูงสุด รองลงมา คือ ตัวแปรแฝงภายนอกการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ตัวแปรแฝงภายนอกองค์สุขภาพองค์การ และตัวแปรแฝงภายนอกภาวะผู้นำทางวิชาการ ตามลำดับ สามารถอภิปรายได้ดังนี้ คือ

2.1 ปัจจัยด้านกลยุทธ์ขององค์การ มีตัวแปรสังเกตดังนี้ คือ ประสิทธิผลของโรงเรียน การนิเทศการศึกษา และแผนกลยุทธ์ ด้านกลยุทธ์ขององค์การมีอิทธิพล ทางตรงเป็นลบต่อคุณภาพผู้เรียน (-0.91) และมีอิทธิพลทางอ้อมเป็นบวกต่อคุณภาพผู้เรียน (0.76) ทั้งนี้เพราะกลยุทธ์ขององค์การเป็นการบริหารงานเชิงนโยบายขององค์การที่ดำเนินงานผ่าน ครูและผู้บริหารไปสู่ตัวนักเรียนผ่านทางด้านสุขภาพองค์การ โดยที่หากหากผู้บริหารโรงเรียน มีทักษะในการเสาะแสวงหาเพิ่มพูนความรู้ ความฉลาดทางอารมณ์ และความกล้าเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง เพื่อนำพาทิศทางองค์กรได้อย่างถูกต้อง ผู้บริหารและบุคลากรควรร่วมกันกำหนด วิสัยทัศน์ พันธกิจ ค่านิยม และเป้าหมาย ที่ชัดเจนและสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง เพื่อสร้างจุดมุ่งหมายร่วมกัน จากนั้นจึงนำไปสู่การจัดทำ แผนกลยุทธ์ ที่มีขั้นตอนปฏิบัติชัดเจน ยืดหยุ่น และสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามบริบท พร้อมทั้งกำหนด วิธีการและโครงการปฏิบัติ ที่เป็นรูปธรรม มีงบประมาณและระยะเวลากำหนดไว้ชัดเจน โดยเฉพาะองค์กรขนาดเล็ก ควรใช้ จุดแข็ง ด้านความสัมพันธ์และความเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัยวัฒน์ วาทะวัฒนะ ที่สรุปว่า แผนงานสำคัญที่องค์การกำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการบรรลุเป้าหมายหลักขององค์การ โดยใช้กระบวนการอย่างรอบคอบ ชาญฉลาด มีลักษณะเป็นขั้นตอน มีความยืดหยุ่น พลิกแพลงได้ตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป จนสามารถบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ (ชัยวัฒน์ วาทะวัฒนะ, 2562)

2.2 ปัจจัยด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ มีตัวแปรสังเกตดังนี้ คือการสร้างบรรยากาศทางวิชาการ การเรียนรู้ เทคโนโลยีสารสนเทศ การพัฒนาครู และการพัฒนาหลักสูตร พบว่ามีอิทธิพลทางตรงต่อและทางอ้อมคุณภาพผู้เรียนในทิศทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ และยังพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการ มีอิทธิพลทางตรง (0.22) กับการจัดกระบวนการเรียนรู้ ในทิศทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เนื่องจากการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ จำเป็นอย่างยิ่งต่อคุณภาพสถานศึกษา ผู้บริหารควรเน้น พัฒนาครูให้เข้มแข็ง และสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มุ่งสู่ความสำเร็จ เพื่อกระตุ้นศักยภาพทั้งครูและนักเรียน โดยร่วมกัน กำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์ทางวิชาการ อย่างชัดเจน นอกจากนี้ การมี มุมมองกว้างไกล การสนับสนุน เทคโนโลยี และการเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางเป็นสิ่งสำคัญ การ ให้ขวัญกำลังใจ และ นิเทศงาน อย่างต่อเนื่องจะส่งผลให้ครูมีความสุขในการทำงานและพัฒนาตนเองได้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิไลลักษณ์ โภคาพานิชย์ ที่สรุปว่า พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถของผู้นำ ที่มีในการบริหารตนเองและผู้อื่น สามารถครอง

ใจผู้ใต้บังคับบัญชา สร้างความเชื่อมั่นและให้การสนับสนุน โน้มน้าวจิตใจผู้ใต้บังคับบัญชาให้ร่วมมือในการปฏิบัติงานเพื่อให้การปฏิบัติงานให้สำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่มีการกำหนดไว้ (วิไลลักษณ์ โภคาพานิชย์, 2562)

2.3 ปัจจัยด้านสุขภาพองค์การ มีตัวแปรสังเกตดังนี้คือ การสนับสนุนทรัพยากร ขวัญในการปฏิบัติงาน การมุ่งเน้นวิชาการ มีอิทธิพลทางตรงต่อ ต่อคุณภาพผู้เรียน ในทิศทางบวก (0.70) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เนื่องจากผู้บริหารมี กลไกรับฟังความคิดเห็น และ ยกย่องชมเชยผลงาน เพื่อสร้างความผูกพัน การจัดสวัสดิการและทรัพยากร ให้เพียงพอ รวมถึงเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจและวางแผนงานก็จำเป็น นอกจากนี้ ควรเน้นการ สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การทำงานร่วมกัน และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการสนับสนุนและพัฒนาบุคลากรทุกด้าน พร้อมทั้งมีการ นิเทศติดตาม และประเมินผล เพื่อการปรับปรุงอย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับ สอดคล้องกับ รำไพ ไชยยนต์ ที่สรุปว่า ผู้บริหารโรงเรียน ครูรับรู้ เข้าใจค่านิยมและลักษณะเฉพาะของโรงเรียนร่วมกัน มีการประพฤติปฏิบัติร่วมกันอย่างเป็นระบบตามนโยบายและเป้าหมายของโรงเรียน สร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีการแสดงความคิดเห็นและยอมรับในความแตกต่างของแต่ละคน มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิผลของโรงเรียน ซึ่งวัฒนธรรมของโรงเรียนเช่นนี้จะมีส่วนสำคัญซึ่งจะช่วยกระตุ้นให้บุคลากรมีทัศนคติที่ดีต่อโรงเรียนและความพอใจที่จะอยู่ในโรงเรียน (รำไพ ไชยยนต์, 2566)

2.4 ปัจจัยด้านจัดการกระบวนการเรียนรู้ มีตัวแปรสังเกตดังนี้คือ การเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดการความรู้ของครู การวัดและประเมินผล มีอิทธิพลทางตรง (1.10) ต่อคุณภาพผู้เรียน ในทิศทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรสังเกตได้ เพราะว่าผู้บริหารและครูมีการจัดการกระบวนการเรียนรู้เน้น ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยคำนึงถึงความแตกต่างและความสนใจเฉพาะบุคคล ครูควร สร้างความสัมพันธ์ที่ดี และ บรรยากาศที่ปลอดภัย พร้อมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับครูและแหล่งเรียนรู้ การใช้ เทคโนโลยี และ การจัดการความรู้ เพื่อให้ครูเข้าถึงและแลกเปลี่ยนวิธีการสอนเป็นสิ่งสำคัญ โรงเรียนต้องมี ระบบนิเทศที่มีประสิทธิภาพ เพื่อสนับสนุนครู รวมถึงการ สร้างแรงจูงใจ และ เสริมแรงเชิงบวกแก่ผู้เรียน. การ ปลูกฝังคุณธรรมและทักษะชีวิต ควบคู่กับการ มีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน จะช่วยให้การพัฒนาผู้เรียนเป็นไปอย่างสมบูรณ์ สอดคล้องกับ ฉวีวรรณ แผ่วตะคุได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเป็นเลิศของการบริหารโรงเรียนประถม ศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออก พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเป็นเลิศของการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ประกอบด้วย กระบวนการเรียนการสอน ทรัพยากรวัตถุ เทคโนโลยีและงบประมาณ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร โครงสร้างองค์การ ลักษณะครูและบุคลากร ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน และบรรยากาศโรงเรียนโดยเรียงลำดับตามค่าสัมประสิทธิอิทธิพลจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) อิทธิพลทางตรง คือ กระบวนการเรียนการสอนและโครงสร้างองค์การมีค่าสัมประสิทธิอิทธิพลเท่ากับ 0.76 และ 0.24 ตามลำดับ 2) อิทธิพลทางอ้อม คือ ทรัพยากรวัตถุเทคโนโลยีและงบประมาณ ภาวะผู้นำของผู้บริหารและลักษณะครูและบุคลากรมีค่าสัมประสิทธิอิทธิพลเท่ากับ 0.68,0.53 และ - 0.25 ตามลำดับ 3) อิทธิพลรวม คือ กระบวนการเรียนการสอน ทรัพยากรวัตถุเทคโนโลยีและงบประมาณ ภาวะผู้นำ

ของผู้บริหาร โครงสร้างองค์การและลักษณะครูและบุคลากรมีค่าสัมประสิทธิอิทธิพลเท่ากับ 0.76 , 0.52, 0.40, 0.24 และ -0.19 (ฉวีวรรณ แผ่วตะคุ, 2562)

3. ผลการศึกษาแนวทางพัฒนาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้ทรงคุณวุฒินำเสนอ ดังนี้

3.1 การพัฒนากลยุทธ์ขององค์การ ผู้บริหารควร พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ในด้านความรู้ความฉลาดทางอารมณ์ และทักษะผู้นำการเปลี่ยนแปลง พร้อมทั้ง นำการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายขององค์กรอย่างมีส่วนร่วม กับบุคลากรเพื่อสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน จากนั้น วางแผนและนำการปฏิบัติกลยุทธ์ให้เป็นรูปธรรม โดยสื่อสารให้ทุกคนเข้าใจบทบาทของสอดคล้องกับ

3.2 การพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ ผู้บริหารควร ลงทุนในการพัฒนาครูให้เป็นผู้นำทางวิชาการอย่างจริงจัง โดยจัดอบรม สัมมนา และกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะและองค์ความรู้ที่จำเป็น ควบคู่ไปกับการสร้างบรรยากาศองค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้และความสำเร็จ ซึ่งรวมถึงการให้ขวัญกำลังใจและสร้างแรงจูงใจที่เหมาะสม ผู้บริหารต้อง กำหนดและสื่อสารวิสัยทัศน์ทางวิชาการที่ชัดเจน โดยให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย และสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรและการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนอย่างเต็มที่สอดคล้องกับ

3.3 การพัฒนาสุขภาพองค์การ ผู้บริหารควร สร้างและรักษาสภาพแวดล้อมการทำงานที่เป็นบวกและเปิดกว้าง โดยจัดให้มีกลไกการรับฟังความคิดเห็นอย่างสม่ำเสมอ และให้การยกย่องชมเชยผลงานของบุคลากรอย่างเหมาะสม เพื่อสร้างความผูกพันและความภาคภูมิใจในองค์กร ควบคู่ไปกับการ จัดสรรและบริหารจัดการทรัพยากร ทั้งงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีสารสนเทศให้เพียงพอ คุ้มค่า และสอดคล้องกับความต้องการ เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาบุคลากร นอกจากนี้ ผู้บริหารต้อง เป็นแบบอย่างที่ดีในการพัฒนาตนเองสอดคล้องกับ

3.4 การพัฒนาการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ผู้บริหารควร ส่งเสริมให้ครูเน้นการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยสนับสนุนการออกแบบหลักสูตรที่ยืดหยุ่นและตอบสนองความแตกต่างของผู้เรียน พร้อมทั้ง สนับสนุนการใช้เทคโนโลยี เพื่อยกระดับการเรียนรู้และพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ ควรสร้างและพัฒนาระบบนิเทศภายใน ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้คำปรึกษาและสนับสนุนครูในการจัดการเรียนรู้ และส่งเสริมให้ครูมีการจัดการความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และทำวิจัยในชั้นเรียนอย่างสม่ำเสมอ

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้ทราบระดับคุณภาพผู้เรียนและปัจจัยเชิงสาเหตุที่นำมาศึกษา ได้โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนที่ได้รับการตรวจสอบด้วยกระบวนการทางการวิจัยและการยืนยันจากผู้ทรงคุณวุฒิ มีผลสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าอิทธิพลทางตรงของตัวแปรที่สามารถนำไปใช้ในพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและแนวทางพัฒนาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนใน โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนี้ ตัวแปรกลยุทธ์ขององค์การ ตัวแปรภาวะผู้นำทางวิชาการ ตัวแปรสุขภาพองค์การ และตัวแปรการจัดการกระบวนการเรียนรู้การตามลำดับ โดยมีข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้ ดังนี้ 1) ผู้บริหารควร จัดเวทีระดมสมอง เพื่อร่วมกันกำหนด วิสัยทัศน์ พันธกิจ ค่านิยม และเป้าหมาย ขององค์กรให้ชัดเจนและสื่อสารให้ทุกคนเข้าใจ นอกจากนี้ ต้อง สร้างแผนกลยุทธ์ที่เป็น

รูปธรรม มีขั้นตอนชัดเจน ยืดหยุ่น และพร้อมปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ พร้อมทั้ง ส่งเสริมการแข่งขันเชิงบวกและการพัฒนาตนเองของบุคลากร เพื่อให้องค์กรมีทิศทางที่เข้มแข็งและขับเคลื่อนไปข้างหน้า 2) ผู้บริหารควรพัฒนาครูให้เป็นผู้นำทางวิชาการที่เข้มแข็ง ผ่านโปรแกรมอบรมและสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนความรู้ สร้างบรรยากาศแห่งความสำเร็จ และเป็นแบบอย่างในการเรียนรู้ พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้ง สนับสนุนการใช้เทคโนโลยี และการพัฒนาหลักสูตรที่ยืดหยุ่น เพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน 3) ผู้บริหารควร สร้างกลไกรับฟังความคิดเห็น และสื่อสารอย่างโปร่งใส เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและผูกพันในองค์กร ดูแลสวัสดิการ และให้การยกย่องชมเชยเพื่อสร้างขวัญกำลังใจที่ดี รวมถึง บริหารจัดการทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และ ส่งเสริมการทำงานร่วมกัน แบบทีมเวิร์ค โดยเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพื่อให้โรงเรียนเป็นองค์กรที่มีความสุขและมีประสิทธิภาพ 4) ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครู เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยออกแบบกิจกรรมที่หลากหลายตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล และ ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ในการจัดการเรียนรู้ นอกจากนี้ ต้อง สร้างบรรยากาศในชั้นเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เน้นการสร้างแรงจูงใจและให้ขวัญกำลังใจ พร้อมทั้ง สร้างความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน เพื่อให้การพัฒนาผู้เรียนเป็นไปอย่างรอบด้านและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

ฉวีวรรณ แผ่วตะคุ. (2562). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเป็นเลิศของการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออก. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขา บริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา .

ชัยวัฒน์ วาทะวัฒนะ. (2562). รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อความเป็นเลิศของโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2542). โมเดลลิสเรล : สถิติวิเคราะห์สาหรับการวิจัย. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10 ฉบับปรับปรุงใหม่). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

พงศกร โมงขุนทด. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 6. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

รำไพ ไชยยนต์. (2566). ปัจจัยเชิงสาเหตุของประสิทธิผลโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

วิไลลักษณ์ โภคาพานิชย์. (2562). โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). การจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา.ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็น.เอ.รัตนะเทรดดิ้งฉบับที่ 12 (2560-2564). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ .

_____. (2566). นโยบายและจุดเน้นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แนวทางการนำมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร:สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็น.เอ.รัตนะเทรดดิ้ง.

สุริโย ปุริโส. (2562). การบริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่ปฏิบัติเป็นเลิศเขตตรวจราชการที่ 12 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน: พหุกรณีศึกษา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

อรัญญา ชนะเพีย. (2558). รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

อิทธิพล พลเหี้ยมหาญ. (2562). การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิผล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

บทความวิจัย

การส่งเสริมกิจกรรมสภานักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช*

THE PROMOTION OF STUDENT COUNCIL ACTIVITIES BY SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE, NAKHON SI THAMMARAT

ปรารถนา อินทรสมเคราะห์[1*], ศิลป์ชัย สุวรรณมณี[2]

Prattana Intarasomkro[1*], Sinchai Suwanmanee[2]

[1]คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา สงขลา ประเทศไทย

Faculty of Education, Thaksin University Songkhal Campus, Songkhal, Thailand

[2]หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) สาขาการบริหารการศึกษา วิทยาเขตสงขลา สงขลา ประเทศไทย

Master of Education (M.Ed.), Program in Educational Administration, Thaksin University, Songkhla, Thailand

*Corresponding author E-mail: 6719970149@tsu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการส่งเสริมกิจกรรมสภานักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา 2) เปรียบเทียบการส่งเสริมกิจกรรมสภานักเรียนจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การปฏิบัติงาน และขนาดของสถานศึกษา และ 3) ศึกษาแนวทางในการส่งเสริมกิจกรรมสภานักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช การวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสาน โดยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นครูจำนวน 341 คน และผู้ให้ข้อมูล จำนวน 5 คน ที่ได้จากการกำหนดตามตารางของเครซี่และมอร์แกน และสุ่มแบบแบ่งชั้นตามขนาดของสถานศึกษา และสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพและมีค่าความเชื่อมั่น 0.974 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที และการทดสอบเอฟ ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมการส่งเสริมกิจกรรมสภานักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด การเปรียบเทียบพบว่า ครูที่มีเพศ อายุ และประสบการณ์ปฏิบัติงานต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันโดยนัยสำคัญทางสถิติ แต่ครูที่มีระดับการศึกษาและขนาดของสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .001 ตามลำดับ แนวทางการส่งเสริมกิจกรรมสภานักเรียนประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาผู้เรียน การเสริมสร้างภาวะผู้นำ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การสนับสนุนการประชุมสภานักเรียน และการส่งเสริมผลการปฏิบัติงาน โดยผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบาย สนับสนุนทรัพยากร เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วม และติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ซึ่งช่วยส่งเสริมให้สภานักเรียน

* Received 6 December 2025; Revised 26 December 2025; Accepted 27 December 2025

พัฒนาภาวะผู้นำ ความร่วมมือ และความรับผิดชอบ อันนำไปสู่การบริหารจัดการที่โปร่งใสและมีส่วนร่วมภายในสถานศึกษา

คำสำคัญ: กิจกรรมสภานักเรียน, ผู้บริหารสถานศึกษา, ภาวะผู้นำ

Abstract

This research article aimed to: 1) examine the promotion of student council activities by school administrators; 2) compare the promotion of student council activities as classified by gender, age, educational level, work experience, and school size; and 3) study guidelines for promoting student council activities by school administrators under the Secondary Educational Service Area Office Nakhon Si Thammarat. The study employed a mixed-methods research design. Quantitative data were collected from a sample of 341 teachers, while qualitative data were obtained from five key informants. The sample size was determined based on the Krejcie and Morgan table, using stratified random sampling by school size and simple random sampling. The research instruments consisted of a questionnaire and a semi-structured interview, both of which were validated and demonstrated a reliability coefficient of 0.974. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test. The results revealed that, overall, the promotion of student council activities by school administrators was at the highest level. Comparative analysis indicated that teachers with different genders, ages, and work experience did not differ significantly in their opinions. However, significant differences were found among teachers with different educational levels and school sizes at the .01 and .001 levels, respectively. The guidelines for promoting student council activities comprised five dimensions: student development, leadership enhancement, collaboration and networking, support for student council meetings, and promotion of performance outcomes. School administrators play a crucial role in policy formulation, resource support, providing opportunities for student participation, and continuous monitoring and evaluation. These practices contribute to the development of leadership, collaboration, and responsibility among student council members, leading to transparent and participatory management within educational institutions.

Keywords: Student Council Activity, School Administrators, Leadership

บทนำ

ในยุคปัจจุบัน สังคมไทยกำลังเผชิญกับปัญหาพฤติกรรมและทัศนคติของเยาวชนที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการขาดความรับผิดชอบ การไม่เคารพกติกาของสังคม การใช้สื่อออนไลน์ในทางที่ไม่เหมาะสม ตลอดจนการมีส่วนร่วมทางสังคมที่ลดลง (UNICEF Thailand, 2022) ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพของ

พลเมืองในอนาคต โรงเรียนในฐานะสถาบันหลักด้านการศึกษาและการพัฒนาเยาวชนจึงมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และส่งเสริมการเรียนรู้ตามแนวทางประชาธิปไตยผ่านกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมโดยตรง โดยเฉพาะกิจกรรมสภานักเรียนซึ่งเป็นเวทีที่ช่วยพัฒนาทักษะการคิด การตัดสินใจ การแก้ปัญหา และการทำงานเป็นทีม อันนำไปสู่การเสริมสร้างภาวะผู้นำและความรับผิดชอบต่อส่วนรวมของผู้เรียน อย่างไรก็ตามการดำเนินกิจกรรมสภานักเรียนให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจที่สอดคล้องกันระหว่างนักเรียนและผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งในด้านวัตถุประสงค์ รูปแบบการดำเนินงาน และบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่าย หากขาดความเข้าใจร่วมกัน อาจส่งผลให้กิจกรรมสภานักเรียนถูกมองเป็นเพียงกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ ไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเต็มศักยภาพ ในทางกลับกัน เมื่อผู้บริหารมีความเข้าใจในบริบทและความต้องการของนักเรียน และเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง จะส่งผลเชิงบวกต่อการพัฒนาผู้เรียนในด้านภาวะผู้นำ ความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน ตลอดจนการสร้างบรรยากาศการบริหารจัดการที่โปร่งใสและมีส่วนร่วมภายในสถานศึกษา

นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการได้ให้ความสำคัญต่อกิจกรรมสภานักเรียนในฐานะเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนและปลูกฝังวัฒนธรรมประชาธิปไตยในสถานศึกษา รวมทั้งการส่งเสริมทักษะชีวิต ความเป็นพลเมือง และการมีส่วนร่วมของผู้เรียนตามยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กและเยาวชนตามหลักประชาธิปไตย อีกทั้งยังสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559); (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562) ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม และทักษะชีวิตที่เหมาะสมกับศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) อย่างไรก็ตาม จากการดำเนินงานจริงพบว่าโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราชมีความแตกต่างกันในด้านการบริหารจัดการ การสนับสนุนทรัพยากร และระดับการมีส่วนร่วมของนักเรียน ส่งผลให้ประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมสภานักเรียนแตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละโรงเรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช, 2568)

ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งในการกำหนดนโยบาย วางแผน จัดสรรทรัพยากร และติดตามประเมินผลการดำเนินงานกิจกรรมสภานักเรียนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้กิจกรรมดังกล่าวสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในการพัฒนาผู้เรียนในด้านความรู้ ทักษะ และคุณธรรมได้อย่างแท้จริง ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษารูปแบบการส่งเสริมกิจกรรมสภานักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช รวมทั้งเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูตามปัจจัยส่วนบุคคล และสังเคราะห์แนวทางการส่งเสริมกิจกรรมสภานักเรียน สำหรับบริบทของสถานศึกษาในพื้นที่ดังกล่าว (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, 2560)

ผลการวิจัยที่ได้คาดว่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหาร ครู และหน่วยงานทางการศึกษาในการพัฒนาระบบการส่งเสริมกิจกรรมสภานักเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยการเสริมสร้างบทบาทของสภานักเรียนให้เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาภาวะผู้นำ ความร่วมมือ และจิตสำนึกประชาธิปไตยของผู้เรียน อันจะช่วยเตรียมความพร้อมให้เยาวชนเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและสามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสร้างสรรค์และรับผิดชอบในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการส่งเสริมกิจกรรมสภานักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช

2. เพื่อเปรียบเทียบการส่งเสริมกิจกรรมสภานักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช จำแนกตามตัวแปร เพศ อายุ ประสบการณ์การปฏิบัติงาน ระดับการศึกษา และขนาดของสถานศึกษา

3. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมกิจกรรมสภานักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสาน (Mixed Methods) ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาการส่งเสริมกิจกรรมสภานักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรคือครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ปีการศึกษา 2568 จำนวน 2,837 คน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 341 คน กำหนดตามตารางของเครซี่และมอร์แกน (1970) โดยใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามขนาดสถานศึกษา และสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ภายในแต่ละชั้น สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก 5 คน ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา 3 คน และครูผู้รับผิดชอบงานสภานักเรียน 2 คน ซึ่งมีประสบการณ์ดำเนินกิจกรรมสภานักเรียนไม่น้อยกว่า 5 ปี

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

แบบสอบถาม แบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบวัดความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมกิจกรรมสภานักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 40 ข้อ ครอบคลุม 5 ด้าน คือ การพัฒนาผู้เรียน การพัฒนาทักษะภาวะผู้นำ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การสนับสนุนการประชุม และการส่งเสริมผลการปฏิบัติงานของสภานักเรียน ใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ท (Likert Scale) มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.974

แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมกิจกรรมสภานักเรียน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้รับอนุญาตจากมหาวิทยาลัยทักษิณและขอความร่วมมือจากผู้อำนวยการโรงเรียนในพื้นที่ดำเนินการเก็บข้อมูลระหว่างเดือนมิถุนายนถึงสิงหาคม พ.ศ. 2568 โดยกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง และดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกหลังได้รับความยินยอม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รวมถึงการทดสอบสมมติฐานด้วย Independent t-test และ One-way ANOVA หากพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ใช้วิธีเปรียบเทียบรายคู่แบบ LSD ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสังเคราะห์แนวทางการส่งเสริมกิจกรรมสภานักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งส่งแบบสอบถามไป 341 ชุด ได้รับแบบสอบถามคืน 332 ชุด คิดเป็นร้อยละ 97.36 เป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์ 332 ชุดคิดเป็น ร้อยละ 97.36 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ อายุ ประสบการณ์ทำงาน ระดับการศึกษา และขนาดของสถานศึกษา

สถานภาพข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
1.1 ชาย	161	48.49
1.2 หญิง	171	51.51
รวม	**332**	**100.00**
อายุ		
2.1 น้อยกว่า 31 ปี	60	18.07
2.2 31 - 40 ปี	146	43.98
2.3 41 – 50 ปี	73	21.99
2.4 มากกว่า 50 ปีขึ้นไป	53	15.96
รวม	**332**	**100.00**
ประสบการณ์การปฏิบัติงาน		
3.1 น้อยกว่า 5 ปี	72	21.69
3.2 5- 10 ปี	164	49.40
3.3 มากกว่า 10 ปี	96	28.91
รวม	**332**	**100.00**
ระดับการศึกษา		
3.1 ปริญญาตรี	206	62.05
3.2 สูงกว่าปริญญาตรี	126	37.95
รวม	**332**	**100.00**
ขนาดของสถานศึกษา		
4.1 ขนาดเล็กและขนาดกลาง มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 719 คนลงมา	68	20.48
4.2 ขนาดใหญ่ มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 720 คน ถึง 1,679 คน	118	35.54
4.3 ขนาดใหญ่พิเศษ มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 1,680 คนขึ้นไป	146	43.98
รวม	**332**	**100.00**

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 171 คน คิดเป็นร้อยละ51.51 เพศชาย จำนวน 161 คน คิดเป็นร้อยละ 48.49 อายุน้อยกว่า 31 ปี จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 18.07 อายุ 31 - 40 ปี จำนวน 146 คน คิดเป็นร้อยละ 43.98 อายุ 41 - 50 ปี จำนวน 73 คนคิดเป็นร้อยละ 21.99 อายุมากกว่า 50 ปี ขึ้นไป จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 15.96 ประสบการณ์ทำงานน้อยกว่า 5 ปี จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 21.69 ประสบการณ์ทำงาน 5 - 10 ปี จำนวน 164 คนคิดเป็นร้อยละ 49.40 ประสบการณ์ทำงานมากกว่า 10 ปี ขึ้นไป จำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 28.91 มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 206 คน คิดเป็นร้อยละ 62.05 ระดับการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 126 คน คิดเป็น ร้อยละ 37.95 ทำงานในสถานศึกษาขนาดเล็กและขนาดกลางจำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 20.48 ขนาดใหญ่ 118 คน คิดเป็น ร้อยละ 35.54 ขนาดใหญ่พิเศษ จำนวน 146 คน คิดเป็นร้อยละ 43.98

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาการส่งเสริมกิจกรรมสภานักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นการศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ในภาพรวม

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลการศึกษาการส่งเสริมกิจกรรมสภานักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นการศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ในภาพรวม

ด้าน	การส่งเสริมกิจกรรมสภานักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา	n = 332		ระดับ
		$\bar{x}$	S.D.	
1	การส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียน	4.4880	0.4185	มาก
2	การส่งเสริมการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำ	4.5083	0.3795	มากที่สุด
3	การส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือของสภานักเรียน	4.5039	0.3735	มากที่สุด
4	การส่งเสริมการประชุมสภานักเรียน	4.5258	0.3655	มากที่สุด
5	การส่งเสริมผลการปฏิบัติงานของสภานักเรียน	4.5361	0.3434	มากที่สุด
	รวม	**4.5120**	**0.3102**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 2 พบว่า การส่งเสริมกิจกรรมสภานักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นการศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.5120, S.D. = 0.3102) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการส่งเสริมผลการปฏิบัติงานของสภานักเรียน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.5361, S.D. = 0.3434) และการส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{x}$ = 4.4880, S.D. = 0.4185)

ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบการส่งเสริมกิจกรรมสภานักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นการศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช จำแนกตามตัวแปรเพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การปฏิบัติงาน และขนาดของสถานศึกษา

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และทดสอบค่า t (t-test) การส่งเสริมกิจกรรมสภานักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นการศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช จำแนกตาม ตัวแปรเพศ

ด้าน	การส่งเสริมกิจกรรมสภานักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา	เพศ (n = 332)				t	Sig
		ชาย (n=161)		หญิง (n=171)			
		$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
1	การส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียน	4.5155	0.4215	4.4620	0.4153	1.166	.245
2	การส่งเสริมการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำ	4.5085	0.4063	4.5080	0.3536	0.012	.990
3	การส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือของสภานักเรียน	4.5164	0.4298	4.4921	0.3123	0.588	.557
4	การส่งเสริมการประชุมสภานักเรียน	4.5252	0.3871	4.5263	0.3450	-0.028	.978
5	การส่งเสริมผลการปฏิบัติงานของสภานักเรียน	4.5576	0.3709	4.5159	0.3151	1.106	.269
	รวม	**4.5245**	**0.3352**	**4.5003**	**0.2852**	**0.711**	**.478**

จากตารางที่ 3 พบว่า ครูที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมกิจกรรมสภานักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นการศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การส่งเสริมกิจกรรมสภานักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นการศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช จำแนกตามตัวแปรอายุ

ด้าน	การส่งเสริมกิจกรรมสภานักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา	อายุ (n = 332)							
		น้อยกว่า 31 ปี (n=60)		31-40 ปี (n=146)		41-50 ปี (n=73)		มากกว่า 50 ปี (n=53)	
		$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.
1	การส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียน	4.4646	0.3719	4.5017	0.3920	4.4281	0.4727	4.5590	0.4571
2	การส่งเสริมการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำ	4.4188	0.3579	4.5531	0.3699	4.5223	0.4302	4.4670	0.3416
3	การส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือของสภานักเรียน	4.4357	0.4220	4.5215	0.3693	4.4873	0.3498	4.5553	0.3562
4	การส่งเสริมการประชุมสภานักเรียน	4.4574	0.331	4.5365	0.3527	4.5586	0.3354	4.5933	0.3333
5	การส่งเสริมผลการปฏิบัติงานของสภานักเรียน	4.4500	0.2915	4.5322	0.3057	4.5007	0.3441	4.5425	0.2914
	รวม	**4.4500**	**0.2915**	**4.5322**	**0.3057**	**4.5007**	**0.3441**	**4.5425**	**0.2914**

จากตารางที่ 4 พบว่า ครูที่มีช่วงอายุต่างกัน มีการส่งเสริมกิจกรรมสภานักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นการศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ทั้งภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน โดยครูที่มีอายุมากกว่า 50 ปี ขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.5425, S.D. = 0.2914) รองลงมาคือ ครูที่มีอายุ 41 - 50 ปี ($\bar{X}$ = 4.5322, S.D. = 0.3057) และครูที่มีอายุน้อยกว่า 31 ปีมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X}$ = 3.4500, S.D. = 0.2915)

ตารางที่ 5 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และทดสอบค่า t (t-test) การส่งเสริม กิจกรรมสภานักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นการศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช จำแนกตาม ตัวแปรระดับการศึกษา

ด้าน	การส่งเสริมกิจกรรมสภานักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา	ระดับการศึกษา (n = 332)				t	Sig
		ปริญญาตรี (n=206)		สูงกว่าปริญญาตรี (n=126)			
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1	การส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียน	4.5607	0.3837	4.3690	0.4466	4.146***	.000
2	การส่งเสริมการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำ	4.5692	0.3549	4.4087	0.3083	3.814***	.000
3	การส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือของสภานักเรียน	4.5257	0.3770	4.4683	0.3780	1.361	.175
4	การส่งเสริมการประชุมสภานักเรียน	4.5523	0.3760	4.4824	0.3446	1.697	.091
5	การส่งเสริมผลการปฏิบัติงานของสภานักเรียน	4.5491	0.3641	4.5150	0.3068	.877	.381
	รวม	**4.5511**	**0.3134**	**4.4482**	**0.2951**	**2.967*** **	**.003**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

*** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

จากตารางที่ 5 พบว่า ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมกิจกรรมสภานักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นการศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราชในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อด้านการส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนและด้านการส่งเสริมการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ตารางที่ 6 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การส่งเสริมกิจกรรมสภานักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นการศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช จำแนกตามตัวแปรประสบการณ์การปฏิบัติงาน

ด้าน	การส่งเสริมกิจกรรมสภานักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา	ประสบการณ์การปฏิบัติงาน (n = 332)					
		น้อยกว่า 5 ปี (n=72)		5-10 ปี (n=164)		มากกว่า 10 ปี (n=96)	
		$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.
1	การส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียน	4.4913	0.3772	4.5000	0.3897	4.4648	0.4926
2	การส่งเสริมการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำ	4.4392	0.3402	4.5427	0.3980	4.5013	0.3710
3	การส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือของสภานักเรียน	4.4524	0.4342	4.5192	0.3463	4.5164	0.3698
4	การส่งเสริมการประชุมสภานักเรียน	4.4676	0.3592	4.5318	0.3669	4.5590	0.3664
5	การส่งเสริมผลการปฏิบัติงานของสภานักเรียน	4.4444	0.3916	4.5501	0.3207	4.5810	0.3333
	รวม	**4.4594**	**0.3093**	**4.5280**	**0.3088**	**4.5242**	**0.3123**

จากตารางที่ 6 โดยภาพรวมพบว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมกิจกรรมสภานักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นการศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราชไม่แตกต่างกัน โดยครูที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน 5 - 10 ปี มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.5280, S.D. = 0.3088) และครูที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานน้อยกว่า 5 ปี มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{x}$ = 4.4594, S.D. = 0.3093)

ตารางที่ 7 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การส่งเสริมกิจกรรมสภานักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นการศึกษามัธยมศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน จำแนกตามตัวแปรขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน จำแนกตามตัวแปรขนาดของสถานศึกษา

ด้าน	การส่งเสริมกิจกรรมสภานักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา	ขนาดของสถานศึกษา (n = 332)					
		ขนาดเล็กและขนาดกลาง (n=68)		ขนาดใหญ่ (n=118)		ขนาดใหญ่พิเศษ (n=146)	
		$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.
1	การส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียน	4.3548	0.6022	4.5636	0.4019	4.4889	0.2983
2	การส่งเสริมการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำ	4.4044	0.5202	4.5604	0.3668	4.5146	0.2964
3	การส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือของสภานักเรียน	4.3761	0.5463	4.5738	0.3320	4.5068	0.2828
4	การส่งเสริมการประชุมสภานักเรียน	4.3824	0.5383	4.5716	0.3076	4.5556	0.2871
5	การส่งเสริมผลการปฏิบัติงานของสภานักเรียน	4.4150	0.4782	4.5923	0.3129	4.5472	0.2738
	รวม	**4.3838**	**0.4717**	**4.5727**	**0.2774**	**4.5228**	**0.2096**

จากตารางที่ 7 โดยภาพรวมพบว่า ครูที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมสภานักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นการศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช แตกต่างกัน โดยครูที่ปฏิบัติงานใน สถานศึกษาที่มีขนาดใหญ่ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.5727, S.D. = 0.2774) และครูที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดเล็กและขนาดกลาง มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X}$ = 4.3838, S.D. = 0.4717)

ตอนที่ 4 แนวทางการส่งเสริมกิจกรรมสภานักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นการศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมกิจกรรมสภานักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นการศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช โดยใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) โดยนำข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในแต่ละด้านมากำหนดเป็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์กับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ดังนี้

ด้านที่ 1 การส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียน

ผู้บริหารควรกำหนดนโยบายที่ชัดเจน ส่งเสริมบรรยากาศประชาธิปไตยในโรงเรียน และเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรม พร้อมสนับสนุนทรัพยากรและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อปลูกฝังสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบ

ด้านที่ 2 การส่งเสริมการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำ

ส่งเสริมการอบรมและกิจกรรมพัฒนาภาวะผู้นำ ให้สภานักเรียนได้ริเริ่มโครงการและบริหารจัดการด้วยตนเอง เพื่อฝึกการวางแผน การตัดสินใจ การทำงานเป็นทีม และการสื่อสาร ส่งผลให้นักเรียนมีความมั่นใจ ความคิดสร้างสรรค์ และภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์

ด้านที่ 3 การส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือของสภานักเรียน

สนับสนุนให้สภานักเรียนสร้างเครือข่ายกับชุมชนและหน่วยงานภายนอก ผ่านการจัดทำ MOU และกิจกรรมร่วมมือ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิต จิตสาธารณะ และความรับผิดชอบต่อสังคม รวมทั้งเปิดโอกาสให้เรียนรู้จาก การศึกษาดูงานและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์

ด้านที่ 4 การส่งเสริมการประชุมสภานักเรียน

ควรจัดอบรมเรื่องการจัดประชุมอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การเขียนระเบียบวาระ การสื่อสาร และการบริหารเวลา พร้อมกำหนดให้มีการประชุมอย่างสม่ำเสมอ มีการสะท้อนผลหลังการประชุม เพื่อพัฒนาวินัย ความโปร่งใส และทักษะผู้นำที่มีคุณภาพ

ด้านที่ 5 การส่งเสริมผลการปฏิบัติงานของสภานักเรียน

ผู้บริหารควรกำหนดแนวทางและเกณฑ์การประเมินที่หลากหลายและเหมาะสม เปิดโอกาสให้ นักเรียนและครูที่ปรึกษามีส่วนร่วมในการประเมิน ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ และส่งเสริมการสะท้อนผลการทำงาน เพื่อยกระดับคุณภาพกิจกรรมสภานักเรียนอย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่า 1. การส่งเสริมกิจกรรมสภานักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษานครศรีธรรมราช โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนถึงความสำคัญที่ผู้บริหารให้กับการบริหารจัดการกิจกรรมที่สามารถสร้างผลลัพธ์ได้ในระยะสั้นและสามารถวัดผลได้ชัดเจน การให้ความสำคัญกับผลลัพธ์เช่นนี้จึงเป็นแนวทางที่ผู้บริหารใช้ในการพัฒนากิจกรรมต่างๆ เพราะสามารถช่วยให้เห็นการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกันในทีม การพัฒนาองค์กรและการสร้างสรรค์วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายในการทำกิจกรรมสภานักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Jansen ได้กล่าวถึงบทบาทของสภานักเรียนในโรงเรียนที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาความเป็นผู้นำ การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการเรียนรู้วิธีการจัดการกิจกรรมและปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน การมีส่วนร่วมของนักเรียนในสภานักเรียนทำให้พวกเขาได้ฝึกฝนทักษะเหล่านี้ในสภาพแวดล้อมที่เอื้อเฟื้อและเปิดกว้างในการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังช่วยเสริมสร้างความมั่นใจและความรับผิดชอบในตัวนักเรียน ซึ่งจะมีผลดีต่อตัวนักเรียนในการเติบโตในอนาคต สอดคล้องกับแนวคิดของ อิสระ ชุมศรี ได้กล่าวถึงการส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนว่าเป็นการส่งเสริมการคิดเชิงสร้างสรรค์จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถคิดนอกกรอบและมองโลกในมุมใหม่ ๆ ผู้เรียนที่มีทักษะในการคิดสร้างสรรค์สามารถนำแนวคิดใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาไอเดียใหม่ ๆ การฝึกการคิดสร้างสรรค์จะช่วยให้ผู้เรียนมีความยืดหยุ่นในการคิดและสามารถปรับตัวได้ดีในสถานการณ์ที่ไม่คาดคิด (อิสระ ชุมศรี, 2562) และวงศ์ธวัช อุดมกัน ได้กล่าวถึงการส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนว่าเป็นการพัฒนาทักษะในการแก้ปัญหาจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเผชิญกับสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตและการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ปัญหา แยกแยะสาเหตุ และหาทางออกที่ดีที่สุด การฝึกให้ผู้เรียนมีทักษะในการแก้ปัญหาจะช่วยสร้างความมั่นใจให้กับผู้เรียนในการตัดสินใจในสถานการณ์ที่ยากลำบาก (วงธวัช อุดมกัน , 2564) และเฉลิมพล บุญฉายา ได้กล่าวถึงการส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนว่าเป็นการส่งเสริมการพัฒนาทางสังคมจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมและมีทักษะในการสร้างและรักษาความสัมพันธ์ที่ดี การเรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่น การเข้าใจความคิดเห็นที่แตกต่าง การยอมรับผู้อื่น และการสนับสนุนผู้อื่นเป็นทักษะสำคัญในชีวิต การส่งเสริมการพัฒนาทางสังคมจะช่วยให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่มีประโยชน์ในสังคมและสามารถมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี (เฉลิมพล บุญฉายา, 2565)

2. ผลการเปรียบเทียบการส่งเสริมกิจกรรมสภานักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษานครศรีธรรมราช จำแนกตามตัวแปรเพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การปฏิบัติงาน และขนาดสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมกิจกรรมสภานักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช เมื่อจำแนกตามเพศ อายุ และประสบการณ์การปฏิบัติงานของครู โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่ระดับการศึกษาและขนาดของสถานศึกษาส่งผลให้ความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการรับรู้ต่อการบริหารกิจกรรมสภานักเรียนขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางวิชาการและบริบทของสถานศึกษามากกว่าลักษณะส่วนบุคคลของครู ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนวรรธน์ สุวรรณปาล ที่พบว่าครูที่มีเพศ อายุ และประสบการณ์ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานสภานักเรียนไม่แตกต่างกัน แต่ระดับการศึกษาเป็นปัจจัยที่ทำให้การรับรู้ต่อบทบาทและคุณค่าของ

กิจกรรมแตกต่างกัน (ธนวรรธน์ สุวรรณปาล, 2563) เช่นเดียวกับงานวิจัยของ บุษรา บุญรักษ และมานิตย อาษานอก ที่ระบุว่าครูที่มีระดับการศึกษาสูงมีแนวโน้มสนับสนุนกิจกรรมสภานักเรียนในเชิงพัฒนาศักยภาพผู้เรียนมากกว่าครูที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า นอกจากนี้ ความแตกต่างตามขนาดของสถานศึกษา (บุษรา บุญรักษ์, 2564) สอดคล้องกับงานวิจัยของ รองรัตน์ ทองมาลา ซึ่งชี้ให้เห็นว่าสถานศึกษาที่มีขนาดและทรัพยากรต่างกันย่อมมีศักยภาพในการส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแตกต่างกัน โดยโรงเรียนขนาดใหญ่สามารถจัดกิจกรรมสภานักเรียนได้อย่างหลากหลายและต่อเนื่องมากกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก (รองรัตน์ ทองมาลา, 2558) ทั้งนี้ผลการวิจัยสะท้อนบทบาทสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาในการปรับรูปแบบการบริหารกิจกรรมสภานักเรียนให้สอดคล้องกับระดับความรู้ของครูและบริบทของสถานศึกษา เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมและยกระดับประสิทธิภาพของการพัฒนาผู้เรียนผ่านกิจกรรมสภานักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม

3. แนวทางการส่งเสริมกิจกรรมสภานักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นการศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช จากผลการวิจัยพบว่า แนวทางการส่งเสริมกิจกรรมสภานักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ครอบคลุมทั้งการส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียน การพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การประชุม และการติดตามผลการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาผู้เรียน ผู้บริหารได้สร้างบรรยากาศประชาธิปไตยที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบ ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมจริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Dewey ที่เห็นว่าการศึกษาควรเป็นกระบวนการสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพในระบอบประชาธิปไตย (Dewey, J., 1916) อีกทั้งยังตรงกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของ Kolb ที่เน้นว่าผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ดีที่สุดเมื่อมีโอกาสลงมือปฏิบัติจริง ควบคู่กับการสะท้อนผลการทำงาน (Kolb, D. A., 1984) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ในด้านการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการส่งเสริมการประชุมสภานักเรียน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการจัดระบบการสนับสนุนทั้งการอบรมภาวะผู้นำ การเปิดโอกาสให้นักเรียนบริหารโครงการด้วยตนเอง การสร้างเครือข่ายกับชุมชนและองค์กรภายนอก ตลอดจนการกำหนดกระบวนการประชุมที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ สิ่งเหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Kouzes และ Posner ที่กล่าวว่าภาวะผู้นำมิได้เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ หากแต่ต้องอาศัยการเรียนรู้และการปฏิบัติที่ต่อเนื่อง (Kouzes J. M. & Posner, B. Z., 2017); (Jensen, J., 2017) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรรณภา ที่ยืนยันว่าการมอบหมายบทบาทให้สภานักเรียนเป็นผู้จัดการกิจกรรมจะช่วยพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา การตัดสินใจ และความมั่นใจในการเป็นผู้นำ ซึ่งทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่า แนวทางการส่งเสริมกิจกรรมสภานักเรียนของผู้บริหารไม่เพียงแต่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานขององค์กรนักเรียน แต่ยังมีส่วนสำคัญต่อการสร้างรากฐานของภาวะผู้นำและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ช่วยหล่อหลอมให้นักเรียนเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพของสังคมในอนาคต

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาและส่งเสริมกิจกรรมสภานักเรียนอย่างเป็นระบบ โดยเพิ่มกิจกรรมและโครงการที่มุ่งพัฒนาทักษะชีวิต ความเป็นพลเมือง และทักษะศตวรรษที่ 21 เช่น การอบรม การจัดทำโครงการริเริ่ม และกิจกรรมที่เสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์

การแก้ปัญหา และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ควบคู่กับการพัฒนาระบบติดตามและประเมินผลที่มีความชัดเจนและต่อเนื่อง ผ่านการกำหนดตัวชี้วัด การจัดเวทีสะท้อนผล และการเชื่อมโยงผลการดำเนินงานเข้ากับแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ทั้งนี้ควรปรับแนวทางการส่งเสริมกิจกรรมให้สอดคล้องกับบริบทและขนาดของแต่ละโรงเรียน โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและความยั่งยืนในการพัฒนาทักษะผู้นำและการทำงานร่วมกัน สำหรับการวิจัยในอนาคต ควรขยายกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมโรงเรียนในหลายเขตพื้นที่และพิจารณาตัวแปรเพิ่มเติม เช่น ประเภทและทรัพยากรของโรงเรียน รวมถึงประสบการณ์ของผู้บริหาร ตลอดจนศึกษาประสิทธิผลของกิจกรรมสภานักเรียนในเชิงลึกโดยใช้วิธีวิจัยแบบผสม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมทั้งกระบวนการและผลลัพธ์ และสามารถนำไปพัฒนากิจกรรมให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาได้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

เฉลิมพล บุญฉายา. (2565). กลยุทธ์การดำเนินงานส่งเสริมประชาธิปไตยสู่การเป็นโรงเรียนต้นแบบสภานักเรียนของโรงเรียนเทศบาล 3 (วัดศาลาหัวยาง) จังหวัดสงขลา. วารสาร พุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์, 8(2), 95-111.

ธนวรรธน์ สุวรรณปาล. (2563). รูปแบบการดำเนินงานสภานักเรียนสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์บริหารการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.

บุษรา บุญรักษ์. (2564). การพัฒนาแนวทางการบริหารกิจกรรมสภานักเรียนสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

รองรัตน์ ทองมาลา. (2558). การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามทัศนะของผู้บริหารและครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก หน้า 1 (6 เมษายน 2560).

วงธวัช อุดมกัน . (2564). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ในการทำงานสำหรับผู้นำสภานักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารบริหารและพัฒนาการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช. (2568). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568. นครศรีธรรมราช: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2559). แนวทางการดำเนินงานสภานักเรียนในสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

_____. (2562). ยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กและเยาวชนตามหลักประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

อิสระ ชุมศรี. (2562). การพัฒนาการดำเนินงานสภานักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

Dewey, J. (1916). Democracy and education: An introduction to the philosophy of education. New York: Macmillan.

Jensen, J. (2017). Development of student leadership skill and identity: A case study at a Finnish university. Retrieved February 24 , 2025, from University of Jyväskylä Digital Repository (JYX): https://jyx.jyu.fi

Kolb, D. A. (1984). Experiential learning: Experience as the source of learning and development. New Jersey: Prentice Hall.

Kouzes J. M. & Posner, B. Z. (2017). The leadership challenge: How to make extraordinary things happen in organizations (6th ed.). Hoboken, NJ : Wiley.

UNICEF Thailand. (2022). The state of children and youth online in Thailand 2022 . Bangkok: UNICEF.

บทความวิจัย

การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องนาฏยศัพท์โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1*

DEVELOPMENT OF LEARNING ACTIVITY SETS ON DANCE VOCABULARY USING HARROW'S PRACTICAL SKILLS TEACHING MODEL FOR FIRST-YEAR SECONDARY SCHOOL STUDENTS

กนกกาญจน์ อินยอด*, อริสรา บุญรัตน์, เก็ตถวา บุญปราการ

Kanokkan Inyod*, Arisra Boonrat, Kettawa Boonprakarn

สาขาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์และศิลปะศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ สงขลา ประเทศไทย

Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education and Arts, Hat Yai University, Songkhla, Thailand

*Corresponding author E-mail: Kanokkan.iny038@hu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องนาฏยศัพท์ โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ให้ได้ประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) เปรียบเทียบทักษะปฏิบัติทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องนาฏยศัพท์ โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ ระหว่างหลังเรียนเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 80 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องนาฏยศัพท์โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนควนขนุน จำนวน 2 ห้องเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ 1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ 2) แบบประเมินทักษะปฏิบัตินาฏยศัพท์ และ 3) แบบวัดความพึงพอใจ ผลการวิจัย 1) การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องนาฏยศัพท์ โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีประสิทธิภาพของ กระบวนการเรียนการสอน คะแนนระหว่างเรียน เท่ากับ 81 ประสิทธิภาพของคะแนนหลังเรียน เท่ากับ 82.40 ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ เท่ากับ 81/82.40 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 2) พบว่าผลการเปรียบเทียบทักษะปฏิบัติของผู้เรียน หลังเรียนเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 80 ของนักเรียน มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) พบว่าความพึงพอใจหลังเรียนของนักเรียนที่มีต่อชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องนาฏยศัพท์โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ ของนักเรียน โดยรวมอยู่ ในระดับมาก

คำสำคัญ: นาฏยศัพท์, ทักษะปฏิบัติ, แนวคิดทฤษฎีแฮร์โรว์

* Received 16 December 2025; Revised 27 December 2025; Accepted 30 December 2025

Abstract

This research aimed to 1) develop a set of learning activities on dance terminology using Harrow's practical skills teaching model for first-year secondary school students to achieve an effectiveness criterion of 80/80. 2) To compare the practical learning skills of students who learned with a set of learning activities on dance terminology using Harrow's practical skills teaching model, before and after the lesson, compared to a criterion of 80 percent for first-year secondary school students. 3) To study the satisfaction of students learning with a set of learning activities on dance terminology using Harrow's practical skills teaching model. The sample group for this research consisted of 2 classrooms of 7th grade students from Khuan Khanun School. The research instruments used in this study were: 1) a lesson plan using Harrow's practical skills teaching model, 2) a dance terminology practical skills assessment form, and 3) a satisfaction survey. Research Results: 1) The development of a learning activity set on dance terminology using Harrow's practical skills teaching model for first-year secondary school students showed effective teaching and learning processes with a mid-test score of 81, a post-test score of 82.40, and a lesson plan effectiveness of 81/82.40, which exceeded the set criteria2) The research found that post-test skills improvement among students was a significant result, with an 80 percent increase in average post-test scores at the .05 statistical significance level. 3) The study found that the students' post-test satisfaction with the learning activities on dance terminology using Harrow's practical skills teaching model was at a high level overall.

Keywords: Dance Terminology, Practical Skills, Harrow's Theory

บทนำ

ทุกชาติทุกภาษาต่างมีศิลปวัฒนธรรมที่แสดงออกถึงสัญลักษณ์ประจำชาติของตนเองและเป็นมรดกทางสังคมที่เกิดจากการสร้างสรรค์ และมีการสืบทอดต่อ ๆ กันมา ในบรรดาศิลปะที่แสดงถึงสัญลักษณ์ของชาติไทย “นาฏศิลป์” นับว่าเป็นศิลปะที่มีความเด่นชัดที่สุด นาฏศิลป์หรือศิลปะที่แสดงออกทางลีลาการเคลื่อนไหว ซึ่งเกิดจากการปรุงแต่งกิริยาท่าทางธรรมชาติของมนุษย์ โดยการนำกิริยาท่าทางเหล่านั้นมาดัดแปลงให้อ่อนช้อยสวยงามวิจิตรพิสดารกว่าท่าทางธรรมดา มีความสอดคล้องกันกับเพลง ดนตรีและการขับร้อง มุ่งให้รำได้อย่างงดงาม โดยกระบวนการท่ารำจะสื่อความหมายซึ่งเรียกว่า ท่ารำ ผู้ชมได้รับความบันเทิงเพลิดเพลินไปกับลีลาการเคลื่อนไหวที่งดงามและยังถือว่าเป็นภาษาหนึ่งที่จะอธิบายเรื่องราวใด ๆ ได้โดยวิธีการที่นุ่มนวลและแนบเนียน การฝึกนาฏศิลป์นั้นเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาคนทั้งทางด้านร่างกาย คุณค่าทางจิตใจและทัศนคติ ผู้ฝึกนาฏศิลป์ย่อมมีความรู้ทางด้านนาฏศิลป์และการละคร สามารถอธิบายความสำคัญของเนื้อหาให้คนอื่นเข้าใจและเห็นความสำคัญได้ มีความสามารถในการแสดง ทำให้เป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียง มีจิตใจที่รื่นเริงแจ่มใสกล้าแสดงออกในทางที่ดี การฝึกร่ายรำเป็นส่วนหนึ่งของการออกกำลังกายไปด้วย ทำให้อนามัยดีมีอายุยืน ทรวดทรงสง่างาม

บุคลิกดีสามารถยึดเป็นอาชีพได้ การถ่ายทอดภูมิปัญญาของบรรพบุรุษในอดีต ให้คงมีอยู่สืบไปในอนาคตนาฏศิลป์จัดเป็นสัญลักษณ์ของชาติช่วยถ่ายทอดความเป็นมาของประวัติศาสตร์ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบต่อกันมา แสดงออกถึงความเป็นชาติที่มีความเจริญรุ่งเรืองนับตั้งแต่อดีตกาล นาฏศิลป์มีบทบาทในฐานะที่เป็นมรดกทางสังคมอันเกิดจากการสร้างสรรค์ สั่งสม ซึ่งจำเป็นต้องมีการสืบทอดต่อกันไป (สุมนมาลย์ นิ่มเนติพันธ์, 2560) ผนวกกับอิทธิพลของการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมต่างประเทศกับการดำรงอยู่ของนาฏศิลป์ไทย ซึ่งเป็นการกล่าวถึงอิทธิพลของการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมต่างประเทศที่ส่งผลกับนาฏศิลป์ไทยในรูปแบบการแสดงของนาฏศิลป์ที่เป็นเอกลักษณ์ไทยเนื่องจากนาฏศิลป์ร่วมสมัยค่อนข้างจะได้รับความสนใจจากกลุ่มผู้ชมมากกว่า ขณะเดียวกันนาฏศิลป์ไทยก็ได้รับความนิยมลดลง (อัมรา บุญประเสริฐ, 2559) มุมมองการดำรงอยู่ของนาฏศิลป์ไทยในศตวรรษที่ 21 ของ แต่ละบุคคลอาจมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยในหลายด้าน เช่น อายุ เพศ การศึกษา อาชีพ เป็นต้น ทั้งนี้ มุมมองต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นควรเลือกใช้ให้เหมาะสมกับบริบทและคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของการดำรงอยู่ของ นาฏศิลป์ไทยในแต่ละบริบทนั้น ๆ เพื่อให้นาฏศิลป์ไทยดำรงอยู่ได้ทุกยุคสมัยในฐานะศิลปวัฒนธรรมของชาติ (ญาดา จุลเสวก, 2560)

นาฏศิลป์ไทยเป็นศิลปะแห่งการละคร ฟ้อนรำ และดนตรี เป็นศิลปวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่แสดงถึงความเป็นชาติที่เจริญรุ่งเรืองด้านวัฒนธรรม แสดงถึงลักษณะเด่นและเอกลักษณ์ของความเป็นชาติไทยที่สืบทอดต่อกันมา ตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน จึงนับเป็นมรดกประจำชาติที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาผู้คนในสังคมทั้งประโยชน์ต่อตนเองและประโยชน์ต่อประเทศชาติช่วยพัฒนาทางด้านร่างกาย สร้างบุคลิกภาพ ทรวดทรงสง่างาม บุคลิกดีและสามารถยึดเป็นอาชีพได้ ส่วนคุณค่าทางจิตใจและทัศนคติ ช่วยให้มีจิตใจร่าเริง แจ่มใส กล้าแสดงออก มีความจำและปฏิภาณที่ดี ฝึกการเป็นผู้นำผู้ตาม ความพร้อมเพรียง ความสวยงาม ตลอดจนฝึกความอดทน ความขยันหมั่นเพียร รู้จักถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก จินตนาการ ทำให้เป็นผู้มีสุนทรียะ ในความงามช่วยกล่อมเกลาจิตใจให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข นาฏศิลป์เป็นศิลปะที่เกี่ยวข้องกับภาษา ท่าทางและดนตรี ทั้งยังรวมศิลปะแขนงอื่น ๆ ไว้ด้วย ไม่ว่าจะเป็นจิตรกรรม ประติมากรรมและนาฏกรรม ฉะนั้นการแสดงนาฏศิลป์ จึงเป็นพฤติกรรมที่หล่อหลอมรวมสิ่งที่ดีงามที่เกี่ยวข้องกับ กาย วาจา ใจ ที่แสดงออกถึงความเป็นมนุษย์ได้อย่างชัดเจน (วิมลศรี อุปรมัย, 2555)

จากการสังเกตและสอนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่านักเรียนขาดทักษะการปฏิบัติตามขั้นตอนซึ่งเป็นทักษะขั้นพื้นฐานของการเรียนในรายวิชานาฏศิลป์ ผู้วิจัยเห็นว่าหากนักเรียนสามารถปฏิบัติตามขั้นตอนได้นักเรียนจะสามารถพัฒนาทักษะปฏิบัติตามขั้นตอนเพื่อต่อยอดการเรียนสาขาวิชานาฏศิลป์ในระดับสูงได้ และจากการศึกษาพบว่าการจัดรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะตามแนวคิดของแฮร์โรว์ทำให้นักเรียนมีโอกาสในการฝึกทักษะปฏิบัติมากกว่าการจัดการเรียนการสอนแบบอื่น ทำให้นักเรียนสามารถพัฒนาทักษะการปฏิบัติท่ารำนาฏศิลป์ได้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดของแฮร์โรว์จะทำให้นักเรียนสามารถฝึกปฏิบัติอย่าง 5 เป็นขั้นตอนได้ โดยการเรียงลำดับจากง่ายไปหายาก หากนักเรียนสามารถฝึกปฏิบัติอย่างเป็นขั้นตอน ได้ นักเรียนจะเกิดการพัฒนาทางด้านทักษะจนสามารถกระทำได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์ รูปแบบนี้มุ่งให้ ผู้เรียนเกิดความสามารถทางด้านทักษะปฏิบัติต่าง ๆ กล่าวคือผู้เรียน สามารถปฏิบัติหรือกระทำอย่าง ถูกต้องสมบูรณ์และชำนาญ

ผู้วิจัยจึงสนใจออกแบบชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องนาฏยศัพท์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยเน้นกระบวนการปฏิบัติตามแนวคิดทฤษฎีของแฮร์โรว์ ซึ่งในชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นนี้ประกอบด้วย ชุดฝึกทักษะปฏิบัติด้านนาฏยศัพท์ ซึ่งเป็นศัพท์เฉพาะทางนาฏศิลป์ ต้องอาศัยการฝึกปฏิบัติด้วยวิธีการที่ถูกต้องจากการสังเกต การเลียนแบบ การฝึกปฏิบัติ การฝึกความชำนาญและการนำไปใช้ เช่น ท่าตั้งวงบน ท่าตั้งวงกลาง ท่าตั้งวงล่าง ท่ากระดกหลัง ท่าประเท้า การจีบ การย่ำเท้า เป็นต้น เพื่อให้นักเรียนได้เรื่องรู้เกี่ยวกับนาฏยศัพท์ซึ่งเป็นการร่ายรำเบื้องต้น มีคุณค่าทางด้านร่างกาย คุณค่าทางด้านสังคม คุณค่าทางด้านวัฒนธรรม คุณค่าทางด้านนันทนาการ และจะทำให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ รู้จักการวางแผนอย่างเป็นขั้นตอน เกิดการพัฒนาด้านกระบวนการเรียนการสอน จากหลักการและเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงแก้ไขโดยใช้กระบวนการเรียนการสอนตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ มาเป็นแนวทาง เพื่อเป็นการแก้ปัญหาให้กับครูผู้สอน เป็นสื่อและพัฒนาทักษะพื้นฐาน ของผู้เรียนให้ผู้เรียนมีความก้าวหน้าอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องนาฏยศัพท์ โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ให้ได้ประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะปฏิบัติทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องนาฏยศัพท์ โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ ระหว่างหลังเรียนเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 80 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องนาฏยศัพท์โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนควนขนุน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพัทลุง ทั้งหมดจำนวน 8 ห้อง มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 224 คน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนควนขนุน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพัทลุง ทั้งหมดจำนวน 2 ห้อง คือ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/6 และ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7 มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 67 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจงเนื่องจากเป็นกลุ่มที่ผู้วิจัยสนใจ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง นาฏยศัพท์ โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 5 แผน 10 ชั่วโมง

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง นาฏยศัพท์เพลงงามแสงเดือน
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง นาฏยศัพท์เพลงชาวไทย
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง นาฏยศัพท์เพลงรำมาซิมารำ
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง นาฏยศัพท์เพลงคืนเดือนหงาย

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง นาฏยศัพท์เพลงขวัญใจดอกไม้ของชาติ

2.2 แบบวัดทักษะปฏิบัติท่ารำ เรื่อง นาฏยศัพท์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะสาระนาฏศิลป์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กำหนดเกณฑ์การให้ค่าคะแนนตามความสำคัญของกระบวนการปฏิบัติทักษะนาฏยศัพท์ น้ำหนักของระแนนการปฏิบัติเป็น 4 3 2 และ 1 โดยจัดคุณภาพ ดังนี้

ระดับ 4 ดีมาก คะแนน 13 - 16

ระดับ 3 ดี คะแนน 9 - 12

ระดับ 2 พอใช้ คะแนน 5 - 8

ระดับ 1 ปรับปรุง คะแนน 1 - 4

2.3 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ เรื่อง นาฏยศัพท์ท่า โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1โดยกำหนดคะแนนความพึงพอใจเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยกำหนดค่าระดับของข้อคำถามในแบบประเมิน ดังนี้

ความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ให้ค่าระดับเท่ากับ 5 คะแนน

ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ให้ค่าระดับเท่ากับ 4 คะแนน

ความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง ให้ค่าระดับเท่ากับ 3 คะแนน

ความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย ให้ค่าระดับเท่ากับ 2 คะแนน

ความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด ให้ค่าระดับเท่ากับ 1 คะแนน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะปฏิบัตินาฏยศัพท์โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้สูตรการหาดัชนีประสิทธิภาพ E_1/E_2 นำค่าที่ได้เปรียบเทียบเกณฑ์ที่กำหนดไว้ E_1/E_2 ที่กำหนดไว้คือ 80 / 80

3.2 วิเคราะห์หาค่าดัชนีประสิทธิผลของการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะปฏิบัตินาฏยศัพท์โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้สูตร E.I. (Effiectiveness Index)

3.3 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง นาฏยศัพท์โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียน

3.4 วิเคราะห์หาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ เรื่อง นาฏยศัพท์โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยการคำนวณหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความพึงพอใจ และนำค่าเฉลี่ยที่ได้เปรียบเทียบเกณฑ์การแปลความหมาย

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 ผลการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องนาฏยศัพท์ โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ให้ได้ประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

นักเรียน	ประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนการสอน (E_1)			ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2)		
35	$\overline{x}$	S.D.	E_1	$\overline{x}$	S.D.	E_2
	16.20	0.71	81	16.48	1.59	82.40

*ระดับนัยสำคัญที่ .05

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องนาฏยศัพท์ โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ให้ได้ประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพของ กระบวนการเรียนการสอน คะแนนระหว่างเรียน เท่ากับ 81 และประสิทธิภาพของคะแนนหลังเรียน เท่ากับ 82.40 ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ เท่ากับ 81/82.40 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 80/80

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบทักษะปฏิบัติทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องนาฏยศัพท์ โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ ระหว่างหลังเรียนเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 80 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

	คะแนนเต็ม	ร้อยละ 80	ค่าเฉลี่ย	S.D.	T	P
หลังเรียน	20	16	15.37	2.17	-1.71	0.096
	20	16	16.37	1.59	1.38	0.177
	20	16	16.86	1.90	2.67	0.011
	20	16	17.06	1.43	4.36	0.000
	20	16	16.74	1.70	2.58	0.014
	100	80	16.48	1.59	1.78	0.083

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการเปรียบเทียบทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ หลังเรียนเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 80 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7 มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 ความพึงพอใจหลังเรียนของนักเรียนที่มีต่อชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องนาฏยศัพท์โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7

ข้อที่	ประเด็นคำตาม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1.	ด้านกิจกรรมการเรียนรู้	4.41	.46	มาก
1.1	นักเรียนมีความเข้าใจเนื้อหามากขึ้นเมื่อเรียนโดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดการสอนของแฮร์โรว์	4.37	.69	มาก
1.2	นักเรียนสามารถเรียนรู้เนื้อหาได้สะดวกและรวดเร็วกว่าการเรียนโดยปกติครูผู้สอนใช้ตำราเพียงอย่างเดียว	4.34	.72	มาก
1.3	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดการสอนของแฮร์โรว์ช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายและชัดเจนยิ่งขึ้น	4.63	.59	มากที่สุด
1.4	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีระดับความยากง่ายเหมาะสมกับหัวข้อที่นักเรียนเรียนรู้	4.20	.79	มาก
1.5	กิจกรรมการเรียนรู้โดยการสอนทักษะปฏิบัตินาฏยศัพท์ ด้วยการจัดการเรียนรู้ โดยใช้แนวคิดการสอนของแฮร์โรว์ และแบบวัดทักษะด้วยตนเองได้ถูกต้อง	4.17	.74	มาก

ตารางที่ 3 ความพึงพอใจหลังเรียนของนักเรียนที่มีต่อชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องนาฏยศัพท์โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7 (ต่อ)

ข้อที่	ประเด็นคำตาม	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
2.	ด้านบรรยากาศในการเรียนรู้	4.56	.41	มากที่สุด
2.1	นักเรียนชอบกิจกรรมการเรียนรู้โดยทักษะปฏิบัตินาฏยศัพท์ ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดการสอนของแฮร์โรว์ ทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาที่ได้เรียนมาก	4.37	.73	มาก
2.2	นักเรียนมีความสุขและสนุกสนานเมื่อได้เรียนรู้ทักษะปฏิบัตินาฏยศัพท์ ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดการสอนของแฮร์โรว์	4.29	.78	มาก
2.3	นักเรียนเกิดการเรียนรู้ในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อครูได้ใช้แนวคิดการสอนของแฮร์โรว์	4.63	.59	มากที่สุด
2.4	นักเรียนมีความสุขและเข้าใจเนื้อหามากขึ้นเมื่อใช้แนวคิดการสอนของแฮร์โรว์ร่วมกับทักษะปฏิบัติ	4.63	.59	มากที่สุด
2.5	นักเรียนมีความสนุกสนานในการเรียน และมีโอกาสปรึกษาซักถามเพื่อนครูผู้สอนเมื่อไม่เข้าใจ	4.63	.59	มากที่สุด
3	ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้	4.34	.72	มาก
3.1	นักเรียนมีความเข้าใจทักษะปฏิบัตินาฏยศัพท์โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดการสอนขแงแฮร์โรว์	4.37	.73	มาก
3.2	นักเรียนเกิดความเข้าใจในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ และมีความพึงพอใจต่อวิชาศิลปะ (สาระนาฏศิลป์)	4.29	.78	มาก
3.3	นักเรียนสามารถนำความรู้เรื่องทักษะปฏิบัตินาฏยศัพท์โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดการสอนของแฮร์โรว์ไปใช้ในการเรียนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม	4.11	.79	มาก
3.4	นักเรียนมีความพึงพอใจต่อทักษะปฏิบัตินาฏยศัพท์โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดการสอนของแฮร์โรว์	4.23	.84	มาก
3.5	นักเรียนสามารถนำความรู้เรื่องทักษะปฏิบัตินาฏยศัพท์โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดการสอนของแฮร์โรว์ไปใช้ในโอกาสต่าง ๆ ได้	4.49	.70	มาก
	รวม	**4.32**	**.37**	**มาก**

จากตารางที่ 3 พบว่า ความพึงพอใจหลังเรียนของนักเรียนที่มีต่อชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องนาฏยศัพท์โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.32, S.D. = 0.37) เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่าด้านบรรยากาศในการเรียนรู้ โดยรวมนักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.56, S.D. = 0.41) รองลงมา คือ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้โดยรวมนักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.41, S.D. = 0.46) และด้าน ที่นักเรียนพึงพอใจน้อยยังอยู่ในระดับมาก คือ ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้ โดยรวมนักเรียนมีความพึงพอใจ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.34, S.D. = 0.72)

อภิปรายผล

1. การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องนาฏยศัพท์ โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ให้ได้ประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนการสอน คะแนนระหว่างเรียน เท่ากับ 81 และประสิทธิภาพของคะแนนหลังเรียน เท่ากับ 82.40 ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ เท่ากับ 81/82.40 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 80/80 ผลการวิจัยครั้งนี้เป็นไปตามสมมติฐาน ในการวิจัยข้อที่ 1 ที่กล่าวว่า ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องนาฏยศัพท์ โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1ด้วยรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

2.ผลการเปรียบเทียบทักษะปฏิบัติของนักเรียน หลังเรียนเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 80 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7 มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมตฐานการวิจัยข้อที่ 2 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติโดยใช้รูปแบบการของแฮร์โรว์ผู้วิจัยสร้างขึ้น สามารถพัฒนาทักษะปฏิบัตินาฏยศัพท์ของผู้เรียน กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียน กล้าแสดงออกในทางสร้างสรรค์ ซึ่งรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติโดยใช้แนวคิดการสอนของแฮร์โรว์เป็นรูปแบบที่เน้นทักษะปฏิบัติเป็นรูปแบบที่มุ่งช่วยพัฒนาความสามสามารถของผู้เรียนในด้านการปฏิบัติและการแสดงออกต่าง ๆ สามารถจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้เรียนรู้ในส่วนของความรู้ทฤษฎีและไปพร้อมกับการพัฒนาทักษะปฏิบัตินาฏยศัพท์ สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดการสอนของแฮร์โรว์ ทิศนา แขมณี ได้ศึกษาทฤษฎี/หลักการ/แนวคิด ได้จัดลำดับขั้นของการเรียนรู้ด้านทักษะปฏิบัติไว้ 5 ขั้น โดยเริ่มจากระดับที่ซับซ้อนน้อยไปจนถึงระดับที่มีความซับซ้อน ดังนั้น การกระทำจึงเริ่มจากการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อใหญ่ไปถึงการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อย่อยลำดับขั้นดังกล่าว ได้แก่ การเลียนแบบ การลงมือกระทำตามคำสั่ง การกระทำอย่างถูกต้องสมบูรณ์ การแสดงออก และการกระทำอย่างเป็นธรรมชาติผลที่เกิดจากการทดลอง ขั้นที่ 1 ขั้นการเลียนแบบ เป็นขั้นที่ครูผู้สอนให้ผู้เรียนสังเกตการกระทำที่ต้องการให้ผู้เรียนทำได้เองผู้เรียนย่อมจะรับรู้หรือสังเกตรายละเอียดต่าง ๆ ได้ไม่ครบถ้วนแต่ผู้เรียนสามรถบอกได้ว่าขั้นตอนหลักของการกระทำนั้น ๆ มีอะไรบ้าง ในการปฏิบัตินาฏยศัพท์ ขั้นที 2 ขั้นการลงมือกระทำตามคำสั่ง เมื่อผู้เรียนได้เห็นท่ารำนาฏยศัพท์ ของเพลงงามแสงเดือน เพลงชาวไทย เพลงรำมาซิมารำ เพลงคืนเดือนหงาย เพลงขวัญใจดอกไม้ของชาติ และสามารถบอกขั้นตอนที่ต้องการเรียนรู้แล้วให้ผู้เรียนลงมือทำโดยไม่มีแบบอย่างให้เห็นผู้เรียนลงมือทำตามคำสั่งของผู้สอนได้การลงมือปฏิบัติตามคำสั่งนี้แม้ผู้เรียนจะยังไม่สามารถทำได้อย่างสมบูรณ์ แต่อย่างน้อยผู้เรียนก็ได้ประสบการณ์ในการลงมือทำและค้นพบปัญหาต่าง ๆ ซึ่งช่วยให้เกิดการเรียนรู้และการปรับการกระทำให้ถูกต้องสมบูรณ์ ขั้นที่ 3 ขั้นการกระทำอย่างถูกต้องสมบูรณ์ ขั้นนี้เป็นขั้นที่ผู้เรียนจะต้อง ฝึกฝนจนสามารถทำสิ่งนั้น ๆ ได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์โดยไม่จำเป็นต้องมีแบบอย่างหรือมีคำสั่งทางการกระทำที่ถูกต้องแม่นตรงพอดีสมบูรณ์แบบเป็นสิ่งที่ผู้เรียนจะต้องสามารถทำได้ ในขั้นนี้ ขั้นที่ 4 ขั้นการแสดงออกชั้นนี้เป็นขั้นที่ผู้เรียนมี โอกาสได้ฝึกฝนมากขึ้น จนกระทั่งสามารถกระทำสิ่งนั้นได้ถูกต้องสมบูรณ์แบบอย่างคล่องแคล่วรวดเร็วราบรื่นและด้วยความมั่นใจ ขั้นที่ 5 ขั้นการกระทำอย่างเป็นธรรมชาติ ขั้นนี้เป็นขั้นที่ผู้เรียนสามารถกระทำสิ่งนั้น ๆ อย่างสบายๆ เป็นไปอย่างอัตโนมัติโดยไม่รู้สึกว่า ต้องใช้ความพยายามเป็นพิเศษซึ่งต้องอาศัยการปฏิบัติบ่อย ๆ ซึ่งผ่านวิธีสร้างอย่างเป็นระบบ มีกิจกรรมเรียนรู้ที่มีขั้นตอนการปฏิบัติ

อย่างชัดเจน เป็นกิจกรรมการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียน คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้ จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้นักเรือนเกิดความกระตือรือร้นในการปฏิบัติทักษะ นักเรียนเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติได้ด้วยตนเอง ที่สามารถอยู่ร่วมกันฝึกฝนร่วมกันได้ (ทิศนา แขมณี, 2566) ผู้วิจัยได้ศึกษาและนำหลักการดำเนินการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการสอนของแฮร์โรว์ โดยการศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่ม ดำเนินการวิเคราะห์รายวิชาเพื่อกำหนดเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน จำนวนคาบ วิธีวัดผลและประเมินผลและกำหนดการจัดการเรียนการสอนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบของแฮร์โรว์ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเนื้อหาความรู้ที่มีความน่าสนใจ มีการเรียง ลำดับขั้นตอนในการปฏิบัติ โดยจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามองค์ประกอบสาระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล เมื่อผู้วิจัยเสนอแผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้ดำเนินการจัดทำตามองค์ประกอบและแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้แล้วนั้น ก็ได้ผ่านการแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องให้ข้อเสนอแนะปรับปรุงแก้ไข รวมทั้งผ่านการตรวจสอบคุณภาพความถูกต้องจากผู้เชี่ยวชาญและผ่านการ (Try out) เพื่อแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องก่อนที่นำไปใช้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย สุมินตรา อุ่นเปีย และขนบพร วัฒนสุขชัย ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมศิลปะตามแนวคิดของแฮร์โรว์ที่มีต่อความสามารถในการปั้นของเด็ก อายุ 9 - 11 ปี พบว่า ระดับความสามารถในการปั้นของเด็ก 9 - 11 ปี หลังจากทำกิจกรรมศิลปะตามแนวคิด ของแฮร์โรว์ สูงกว่าก่อนทำกิจกรรมศิลปะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และเมื่อทำกิจกรรมศิลปะถาม แนวคิดของแฮร์โรว์ พบว่า เด็กมีทักษะสูงสุดในขั้นพื้นฐานการเคลื่อนไหว (สุมินตรา อุ่นเปีย และขนบพร วัฒนสุขชัย, 2557) สอดคล้องกับ ณัฐพัชร์ มหายศนันท์ และปรุฬห์จักร อัครารัศม์สกุล ได้ทำการศึกษา การพัฒนารูปแบบกิจกรรมนาฏศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะ นาฏศิลป์ เรื่องฟ้อนซอปั่นฝ้าย โดยวิธีการสอนแบบทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ พบว่า ผลการเรียนก่อนและหลังได้เรียนรู้รูปแบบกิจกรรมนาฏศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะนาฏศิลป์เรื่องฟ้อนซอปั่นฝ้ายโดนวิธีการสอน แบบทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน (ณัฐพัชร์ มหายศนันท์ และปรุฬห์จักร อัครารัศม์สกุล, 2563) และสอดคล้องกับ รสสุคนธ์ เพ็ญเนตร ได้ทำการพัฒนาทักษะปฏิบัตินาฏยศัพท์และ ภาษาท่า โดยใช้การเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือเทคนิค TAI ร่วมกับแนวคิดการสอนปฏิบัติ ของแฮร์โรว์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า การจัดกิจกรรมมีประสิทธิภาพ E1/E2 เท่ากับ 81.81/80.21 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด (80/80) ค่าดัชนีประสิทธิผล การจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะปฏิบัตินาฏยศัพท์และภาษาท่า โดยใช้การเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือเทคนิค TAI ร่วมกับแนวคิดการสอนปฏิบัติของแฮร์โรว์ มีค่าเท่ากับ 0.5138 หรือคิดเป็นร้อยละ 51.38 นักเรียนที่เรียน เรื่องนาฏยศัพท์และภาษาท่า โดยใช้การเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือเทคนิค TAI ร่วมกับแนวคิดการสอนปฏิบัติของแฮร์โรว์ มีผลสัมฤทธิ์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีความพึงพอใจ ต่อการเรียนรู้ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่า โดยใช้การเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือเทคนิค TAI ร่วมกับแนวคิดการสอนปฏิบัติของแฮร์โรว์ โดยรวมอยู่ระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.68, S.D. = 1.01) (รสสุคนธ์ เพ็ญเนตร, 2561)

3. ความพึงพอใจหลังเรียนของนักเรียนที่มีต่อชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องนาฏยศัพท์โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.32, S.D. = 0.37) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 3 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน

ของแฮร์โรว์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นรูปแบบการสอนที่เหมาะสมกับการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ในการปฏิบัติทักษะนาฏยศัพท์มีลำดับขั้นตอนในการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างเหมาะสมเป็นไปทำชั้นตอนอย่างมีแบบแผน นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นที่เกิดจากการเรียนรู้โดยได้ใช้ความคิดในการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีกระบวนการ 5 ขั้นตอน โดยเริ่มจากระดับที่ซับซ้อนน้อยไปจนถึงระดับที่มีความซับซ้อนมาก ดังนั้น การกระทำจึงเริ่มจากการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อใหญ่ไปถึงการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อย่อยลำดับขั้นดังกล่าว เมื่อพิจารณาความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดการสอนของแฮร์โรว์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.32, S.D. = 0.37) เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า

ด้านบรรยากาศในการเรียนรู้ โดยรวมนักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.56, S.D. = 0.41) เนื่องจากครูผู้สอนได้ออกแบบกิจกรรมที่ดึงดูดความสนใจของนักเรียนอย่างชัดเจนมีขั้นตอนให้นักเรียนได้ตัดสินใจและลงมือปฏิบัติเอง โดยไม่กดดันนักเรียนมากจนเกินไป สร้างกิจกรรมการเรียนรู้ใหม่ ๆ ไม่ให้นักเรียนเบื่อหน่าย

ด้านที่รองลงมาคือ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้โดยรวมนักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.41, S.D. = 0.46) และ

ด้านที่นักเรียนพึงพอใจน้อยยังอยู่ในระดับมาก ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้ โดยรวมนักเรียนมีความพึงพอใจ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.34, S.D. = 0.72) อาจเกิดจากนักเรียนได้รับความรู้พื้นฐานอย่างมีระบบเป็นขั้นตอนสามารถปฏิบัติทักษะนาฏยศัพท์ได้อย่างถูกต้อง สวยงาม มีความชำนาญคล่องแคล่วต่างไปจากเดิมก่อนที่เคยเรียน ดังนั้นความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนของแฮร์โรว์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7 โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ พุฒิญา อาจหาญ ได้ทำการศึกษา วิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดของแฮร์โรว์ เพื่อเสริมทักษะปฏิบัติรำวงมาตรฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่า 1) ประสิทธิภาพของการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด ของแฮร์โรว์ เพื่อเสริมทักษะปฏิบัติรำวงมาตรฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 82.74/87.27 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 2) นักเรียนที่เรียนเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตาม แนวคิดของแฮร์โรว์เพื่อเสริมทักษะปฏิบัติรำวงมาตรฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีผลสัมฤทธิ์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางงสถิติที่ระดับ .05 3) ระดับทักษะปฏิบัติและร้อยละของนักเรียนที่มีทักษะปฏิบัติ โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดของแฮร์โรว์ เพื่อเสริมทักษะปฏิบัติรำวงมาตรฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ส่วนใหญ่อยู่ในระดับดีมาก จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 80 อยู่ในระดับดี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 70 4) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรม (พุฒิญา อาจหาญ, 2562) ผลการวิจัยของ กิติพงษ์ แหน่งสกูล และคณะ ที่พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบชี้แนะร่วมกับรูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ ในภาพรวมมีความพึงพอใจในระดับมาก (กิติพงษ์ แหน่งสกูล และคณะ, 2556) และผลการวิจัย วราภรณ์ จุลฉีด ที่พบว่า ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดการสอนของแฮร์โรว์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.52, S.D. = 0.34) (วราภรณ์ จุลฉีด, 2566)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องนาฏยศัพท์ โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้รูปแบบการสอนของแฮร์โรว์ ในการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ในแต่ละขั้นสอนตามที่กำหนดไว้ให้ละเอียดครบถ้วน จะทำให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามกระบวนการอย่างราบรื่น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของแต่ละแผนไม่ควรจำกัดเวลามากเกินไป ควรมีการยืดหยุ่นเพื่อให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมอย่างเต็มที่ การเรียนการสอนนาฏยศัพท์เป็นกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนต้องฝึกปฏิบัติจริงครูคอยแนะนำกำกับดูแลเพื่อให้นักเรียนปฏิบัติได้ถูกต้อง สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาการนำกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แนวคิดการสอนของแฮร์โรว์ไปทดลองจัดการเรียนสอนในวิชาอื่น เพื่อเสริมทักษะให้เกิดแก่ผู้เรียนโดยในรายวิชาที่มีการปฏิบัติควรมีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แนวคิดการสอนของแฮร์โรว์ วิธีการสอนหรือเทคนิคการสอนตามรูปแบบต่าง ๆ เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กิติพงษ์ แหน่งสกูล และคณะ. (2556). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการปฏิบัติงาน เรื่อง การใช้โปรแกรมประมวลผลคำ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้วิธีสอนแบบชีแนะร่วมกับรูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

ญาดา จุลเสวก. (2560). การดำรงอยู่ของนาฏศิลป์ไทยในศตวรรษที่ 21. วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 21(1), 48-61.

ณัฐพัชร์ มหายศนันท์ และปรุฬห์จักร อัครารัศม์สกุล. (2563). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์เพื่อเสริมทักษะ เรื่อง ฟ้อนซอปั่นฝ้าย โดยวิธีการสอนทักษะปฏิบัติแฮร์โรว์. วารสารวิชาการ คณะมนุษย์ศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์, 7(2), 65-75.

ทิศนา แขมณี. (2566). รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หากหลาย. (พิมพ์ครั้งที่ 10-11). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พุฒิญา อาจหาญ. (2562). การพัฒนากิจกรรม การเรียนรู้ตามแนวคิดของแฮร์โรว์ เพื่อเสริมสร้างทักษะปฏิบัติรำวงมาตรฐาน ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. วารสารจากการเรียนรู้สมัยใหม่, 5(6), 214-224.

รสสุคนธ์ เพ็ญเนตร. (2561). การพัฒนาทักษะปฏิบัตินาฏยศัพท์และภาษาท่า โดยใช้การเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือเทคนิค TAI ร่วมกับแนวคิดการสอนปฏิบัติของแฮร์โรว์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. ในวิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

วราภรณ์ จุลฉีด. (2566). การพัฒนาทักษะปฏิบัตินาฏยศัพท์ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดการสอนของแฮร์โรว์ สำหรับนักเรียนชั้นปะถมศึกษาปีที่ 4. ใน สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

วิมลศรี อุปรมัย. (2555). นาฏกรรมและการละคร. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุมนมาลย์ นิ่มเนติพันธ์. (2560). ดนตรี - นาฏศิลป์. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.

สุมินตรา อุ่นเปีย และขนบพร วัฒนสุขชัย. (2557). ผลการจัดกิจกรรมศิลปะตามแนวคิดของแฮร์โรว์ที่มีต่อความสามารถในการปั้นของเด็กอายุ 9 - 11 ปี. วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา, 9(1), 458-472.

อัมรา บุญประเสริฐ. (2559). อิทธิพลของการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมต่างประเทศกับการดำรงอยู่ของนาฏศิลป์ไทย. วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 20(2), 35-44.

บทความวิชาการ

พระพุทธศาสนากับสิทธิมนุษยชน: การศึกษาเปรียบเทียบหลักคำสอนในพระไตรปิฎกกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน*

BUDDHISM AND HUMAN RIGHTS: A COMPARATIVE STUDY OF BUDDHIST TEACHINGS IN THE TRIPITAKA AND THE UNIVERSAL DECLARATION OF HUMAN RIGHTS

เสรี ปานทน*, พระครูนิติธรรมบัณฑิต (สุริยา สุริโย), บัญญัติ แพรกปาน, ภัควลัญชญ์ ทองสงค์

Seree Phanton*, Phrakru Nitithambundit **(Suriya Suriyo)**, Banyat Praekpan, Phakwalan Thongsong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: seree.phan@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดสิทธิมนุษยชนตามพระไตรปิฎก 2) ศึกษาแนวคิดและหลักการตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2491 และ 3) เปรียบเทียบความสอดคล้องและความแตกต่างระหว่างหลักพุทธธรรมกับหลักสิทธิมนุษยชน เพื่อสะท้อนประเด็นและปัญหาการนำไปประยุกต์ใช้ในสังคมร่วมสมัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีวิจัยเอกสารจากพระไตรปิฎก เอกสารทางพระพุทธศาสนา เอกสารกฎหมายระหว่างประเทศ และงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า พระพุทธศาสนาและหลักสิทธิมนุษยชนมีจุดร่วมสำคัญในการยืนยันศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์ โดยมุ่งคุ้มครองชีวิต ความเสมอภาค และการไม่เลือกปฏิบัติ หลักเบญจศีลทำหน้าที่เป็นกลไกทางศีลธรรมที่สอดคล้องกับการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน ได้แก่ สิทธิในชีวิต ทรัพย์สิน ศักดิ์ศรี ความจริง และความปลอดภัย ขณะที่หลักกรรมและการปฏิเสธระบบวรรณะในพระพุทธศาสนาสอดคล้องกับหลักความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติของสิทธิมนุษยชน นอกจากนี้ หลักเมตตากรุณาและพรหมวิหาร 4 ยังเป็นฐานจริยธรรมสำคัญที่ช่วยลดความรุนแรงและส่งเสริมสันติภาพในสังคม ซึ่งทั้งสองแนวคิดมีความแตกต่างโดยพระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาจิตใจส่วนบุคคลและความรับผิดชอบต่อการกระทำตามหลักกรรม ขณะที่สิทธิมนุษยชนเน้นการคุ้มครองสิทธิผ่านกลไกทางกฎหมายและสถาบันทางสังคม องค์ความรู้ใหม่จากการศึกษานี้คือ “โมเดลบูรณาการสิทธิมนุษยชนบนฐานศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา” ซึ่งเชื่อมโยงแนวคิดเรื่องสิทธิเข้ากับหน้าที่ทางศีลธรรม เพื่อส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างยั่งยืนทั้งในระดับปัจเจกและโครงสร้างสังคม โดยมีข้อเสนอแนะให้ภาครัฐและภาคการศึกษาบูรณาการหลักสิทธิมนุษยชนเข้ากับหลักศีลธรรมทางศาสนา เพื่อสร้างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: พระพุทธศาสนา, สิทธิมนุษยชน, พระไตรปิฎก, ปฏิญญาสากล, ศีลธรรม

---

* Received 5 December 2025; Revised 25 December 2025; Accepted 30 December 2025

Abstract

This academic article aims to: 1) analyze Buddhist teachings related to the concept of human rights as presented in the Pāli Canon (Tipiṭaka); 2) examine the concepts and principles of the Universal Declaration of Human Rights (UDHR) of 1948; and 3) compare the similarities and differences between Buddhist ethical principles and modern human rights in order to reflect on key issues in their application within contemporary society. This study employs a qualitative research methodology based on documentary research, drawing upon the Tipiṭaka, Buddhist texts, international legal instruments, and relevant academic literature. The findings indicate that Buddhism and human rights share a fundamental commitment to affirming human dignity and the intrinsic value of human life. Both emphasize the protection of life, equality, and non-discrimination. The Five Precepts (Pañcasīla) serve as a moral framework corresponding to the protection of basic human rights, including the rights to life, property, dignity, truthfulness, and personal security. Moreover, the Buddhist doctrine of karma and the rejection of the caste system are consistent with human rights principles of equality and non-discrimination. The principles of loving-kindness (mettā), compassion (karuṇā), and the Four Sublime States (Brahmavihāra) further provide an ethical foundation for reducing violence and promoting peace in society. Despite these commonalities, significant differences remain. Buddhism emphasizes individual moral responsibility and mental cultivation based on the law of karma, whereas human rights focus on institutional and legal mechanisms for rights protection. The new contribution of this study is the proposed “Integrated Human Rights Model Based on Buddhist Moral Foundations,” which links human rights with moral duties to promote sustainable rights protection at both individual and societal levels. The study recommends that government agencies and educational institutions integrate human rights principles with religious moral teachings to foster lasting peace in Thai society and the global community.

Keywords: Buddhism, Human Rights, Tripitaka, Universal Declaration, Ethics

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญที่หล่อหลอมวิถีชีวิต ความคิด และระบบคุณค่าของสังคมไทยมาอย่างยาวนานกว่า 2,500 ปี โดยมีอิทธิพลครอบคลุมทั้งด้านศีลธรรม จริยธรรม กฎหมาย ประเพณี และความสัมพันธ์ทางสังคม (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539); (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2564) หลักคำสอนในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะที่ปรากฏในพระไตรปิฎก มุ่งเน้นการเคารพคุณค่าความเป็นมนุษย์ การไม่เบียดเบียน การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และการพัฒนามนุษย์ทั้งทางกาย จิตใจ และสังคม ซึ่งล้วนเป็นพื้นฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข

ในขณะเดียวกัน แนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนซึ่งพัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบในศตวรรษที่ 20 ได้กลายเป็นกรอบแนวคิดสากลที่มุ่งคุ้มครองศักดิ์ศรี ความเสมอภาค และเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคน โดยปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2491 ขององค์การสหประชาชาติ ถือเป็นเอกสารสำคัญที่กำหนดมาตรฐานสิทธิมนุษยชนในระดับสากล (United Nations, 1948) แนวคิดดังกล่าวมีรากฐานมาจากปรัชญาตะวันตก โดยเฉพาะแนวคิดเรื่อง “สิทธิธรรมชาติ” (Natural Rights) ของจอห์น ล็อก (John Locke) ที่เห็นว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาพร้อมสิทธิในชีวิต เสรีภาพ และทรัพย์สิน ซึ่งรัฐมีหน้าที่คุ้มครองสิทธิเหล่านี้ (John, L., 1988)

อย่างไรก็ตาม เมื่อแนวคิดสิทธิมนุษยชนสมัยใหม่ถูกนำมาใช้ในสังคมที่มีรากฐานทางศาสนาและวัฒนธรรมแตกต่างกัน เช่น สังคมไทยซึ่งมีพระพุทธศาสนาเป็นหลัก ย่อมก่อให้เกิดคำถามเชิงวิชาการว่า หลักพุทธธรรมกับหลักสิทธิมนุษยชนสากลมีความสอดคล้องหรือแตกต่างกันในประเด็นใด และมีข้อจำกัดหรือปัญหาใดในการนำไปประยุกต์ใช้ในสังคมร่วมสมัย โดยเฉพาะประเด็นเรื่องสิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ ความเสมอภาค และความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งบางครั้งอาจเกิดความตึงเครียดระหว่าง “สิทธิของปัจเจกบุคคล” กับ “หลักศีลธรรมและความสงบเรียบร้อยของสังคม”

การศึกษานี้จึงมุ่งวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับสิทธิมนุษยชน โดยกำหนดขอบเขตการศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนในพระไตรปิฎก ได้แก่ หลักศีล 5 หลักอหิงสา หลักเมตตา–กรุณา หลักพรหมวิหาร 4 หลักกรรมและความเสมอภาคของมนุษย์ตามกฎธรรมชาติ ตลอดจนหลักธรรมว่าด้วยหน้าที่และความรับผิดชอบต่อผู้อื่น ซึ่งสะท้อนการคุ้มครองชีวิต ศักดิ์ศรี และความเป็นมนุษย์ในเชิงพุทธปรัชญา แม้จะมิได้ใช้คำว่า “สิทธิมนุษยชน” โดยตรงก็ตาม (วิทยา วิศทเวทย์, 2562)

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้เขียนจึงสนใจศึกษาเรื่อง “พระพุทธศาสนากับสิทธิมนุษยชนที่ปรากฏในพระไตรปิฎก” เพื่อวิเคราะห์แนวคิดพื้นฐาน เปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างระหว่างหลักพุทธธรรมกับหลักการตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2491 อันจะนำไปสู่ความเข้าใจเชิงบูรณาการ และเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้หลักทั้งสองให้สอดคล้องกับบริบทสังคมไทยและสังคมโลกในปัจจุบัน โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษา คือ 1) เพื่อวิเคราะห์หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนในพระไตรปิฎก 2) เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักการของสิทธิมนุษยชนตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2491 3) เพื่อเปรียบเทียบและวิเคราะห์ความสอดคล้องและความแตกต่างระหว่างหลักพุทธธรรมกับหลักสิทธิมนุษยชน และสะท้อนปัญหาการนำไปใช้ในสังคมร่วมสมัย

หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน

หลักเบญจศีล

เป็นหลักศีลธรรมขั้นพื้นฐานที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่คฤหัสถ์ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข ปรากฏชัดในพระไตรปิฎกหลายแห่ง โดยเฉพาะใน ทีฆนิกาย และ อังคุตตรนิกาย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าศีลเป็น “ฐานแห่งสันติ” และเป็นเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนามนุษย์ทั้งในระดับปัจเจกและสังคม (ที.ปา. 11/164/134) แม้พระพุทธศาสนาจะมิได้ใช้คำว่า “สิทธิมนุษยชน” โดยตรง แต่สาระของหลัก

เบญจศีลสะท้อนการเคารพคุณค่าความเป็นมนุษย์ ศักดิ์ศรี และสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้อื่นอย่างเป็นรูปธรรม โดยเน้นการ “ไม่ละเมิด” (เวรมณี) อันเป็นหัวใจสำคัญของแนวคิดสิทธิมนุษยชนสมัยใหม่ ดังนี้

1) ปาณาติปาตา เวรมณี (การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์หรือเบียดเบียนชีวิต) ศีลข้อที่หนึ่งปรากฏชัดในพระไตรปิฎกว่าเป็นการงดเว้นจากการทำลายชีวิตของผู้อื่น ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงวางหลักไว้บนฐานของความเสมอภาคแห่งชีวิตว่า “สัตว์ทั้งหลายย่อมรักชีวิต กลัวความตาย” (สพฺเพ สตฺตา อหิรตฺถา ชีวิตุกามา) (ขุ.ธ. 25/129/42) หลักการนี้สะท้อนการเคารพ สิทธิในชีวิต ซึ่งถือเป็นสิทธิพื้นฐานสูงสุดในแนวคิดสิทธิมนุษยชน การงดเว้นจากการฆ่าและการใช้ความรุนแรงจึงเป็นรากฐานของสันติภาพ ความมั่นคง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคม

2) อทินฺนาทานา เวรมณี (การงดเว้นจากการลักทรัพย์หรือถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้) ศีลข้อที่สองเน้นการเคารพในกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น โดยพระพุทธศาสนาถือว่าทรัพย์สินเป็นผลแห่งการประกอบอาชีพและกรรมของแต่ละบุคคล การละเมิดทรัพย์สินจึงเป็นการสร้างความเดือดร้อนและความไม่เป็นธรรมในสังคม (องฺ.ปญฺจก. 22/182/299) ศีลข้อนี้สอดคล้องกับ สิทธิในทรัพย์สิน ตามแนวคิดสิทธิมนุษยชน ซึ่งช่วยสร้างความไว้วางใจ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และลดความขัดแย้งในสังคม

3) กามเมสุมิจฉาจารา เวรมณี (การงดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม) ศีลข้อที่สามมุ่งคุ้มครองความมั่นคงของครอบครัวและศักดิ์ศรีของบุคคล โดยพระพุทธศาสนาถือว่าการล่วงละเมิดคู่ครองของผู้อื่นเป็นเหตุแห่งความทุกข์ ความแตกแยก และความวุ่นวายในสังคม (ที.ปา. 11/177/141) หลักการนี้สะท้อน สิทธิในความเป็นส่วนตัว ศักดิ์ศรี และความมั่นคงของครอบครัว ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสงบในสังคมพหุวัฒนธรรม

4) มุสาวาทา เวรมณี (การงดเว้นจากการพูดเท็จ) ศีลข้อที่สี่เน้นคุณค่าของความจริงและความซื่อสัตย์ ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงยกย่องว่าเป็นธรรมของสัตบุรุษ (สจฺจํ เว อมตา วาจา) (ขุ.สุ. 25/339/392) การไม่พูดเท็จเป็นการเคารพ สิทธิในความจริงและข้อมูลที่ถูกต้อง อันเป็นพื้นฐานของความยุติธรรม ความไว้วางใจ และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคม

5) สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา เวรมณี (การงดเว้นจากการดื่มสุราและของมึนเมา) ศีลข้อที่ห้ามุ่งเน้นการควบคุมตนเองและการมีสติสัมปชัญญะ เพราะความประมาทเป็นเหตุให้ละเมิดศีลข้ออื่นและสร้างความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น (องฺ.ปญฺจก. 22/177/293) หลักการนี้สะท้อน ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการคุ้มครองสิทธิของผู้อื่นในทางอ้อม เพราะบุคคลที่ขาดสติย่อมมีแนวโน้มละเมิดสิทธิและก่อความรุนแรงในสังคม

จากการพิจารณาตามพระไตรปิฎกจะเห็นได้ว่า หลักเบญจศีลมิใช่เพียงข้อปฏิบัติทางศาสนาเท่านั้น หากแต่เป็น **กลไกทางศีลธรรมเพื่อคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์** ในมิติของชีวิต ทรัพย์สิน ศักดิ์ศรี ความจริง และความปลอดภัยของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับสาระสำคัญของแนวคิดสิทธิมนุษยชนสมัยใหม่ ดังที่นักวิชาการไทย เช่น เสน่ห์ จามริก ได้ชี้ให้เห็นว่า พุทธศาสนามุ่งเน้น “หน้าที่ในการไม่ละเมิดผู้อื่น” เป็นฐานของสิทธิ อันนำไปสู่สันติภาพที่ยั่งยืน (เสน่ห์ จามริก, 2545)

หลักความเสมอภาค

พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับหลักความเสมอภาคของมนุษย์ โดยตั้งอยู่บนฐานของการกระทำ มิใช่ชาติกำเนิด ฐานะ หรือเผ่าพันธุ์ หลักคำสอนดังกล่าวปรากฏชัดในพระไตรปิฎก โดยเฉพาะหลักกรรม

ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสว่า ***"กมฺมสฺสโก มาณโว กมฺมทายาโท กมฺมโยนิ กมฺมพนฺธุ กมฺมปฏิสรโณ"*** หมายความว่า มนุษย์ทุกคนเป็นเจ้าของกรรมและเป็นผู้รับผลของกรรมอย่างเสมอภาค (อง.ปญฺจก. 22/57/91) หลักการนี้แสดงถึงความยุติธรรมตามธรรมชาติ โดยยืนยันว่าคุณค่าของมนุษย์มิได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยภายนอก หากแต่ขึ้นอยู่กับการประพฤติปฏิบัติของแต่ละบุคคล

นอกจากนี้ พระพุทธศาสนายังปฏิเสธการแบ่งแยกมนุษย์ตามชาติกำเนิดและวรรณะ ดังปรากฏใน *วาสลสูตร* ที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า บุคคลจะเป็นคนเลวหรือประเสริฐมิได้ขึ้นอยู่กับชาติกำเนิด แต่ขึ้นอยู่กับการกระทำของตนเอง (ขุ.สุ. 25/136/178) หลักคำสอนดังกล่าวสะท้อนการยืนยันศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียม และเปิดโอกาสให้มนุษย์ทุกคนสามารถพัฒนาตนเองทางศีลธรรมได้โดยไม่ถูกจำกัดด้วยสถานภาพทางสังคม โดยหลักความเสมอภาคในพระพุทธศาสนามีรากฐานจากพระไตรปิฎกอย่างชัดเจน และสอดคล้องกับแนวคิดสิทธิมนุษยชนสมัยใหม่ในประเด็นการไม่เลือกปฏิบัติและการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทั้งนี้ จุดเด่นของพุทธแนวคิดอยู่ที่การเน้นความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองควบคู่กับการยอมรับความเสมอภาคของมนุษย์ทุกคนในสังคม

หลักเมตตากรุณา

หลักเมตตาและกรุณาเป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา และเป็นพื้นฐานทางจริยธรรมที่ส่งเสริมให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสันติและเคารพซึ่งกันและกัน โดยพระพุทธเจ้าทรงจัดเมตตาและกรุณาไว้ในหมวด *พรหมวิหาร 4* อันเป็นธรรมสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคม (ที.ปา. 11/263/204) เมตตา หมายถึง ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข ส่วนกรุณา หมายถึง ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ หลักธรรมดังกล่าวปรากฏชัดในพระไตรปิฎกตอนหนึ่งว่า

"สพฺเพ สตฺตา อเวรา โหนฺตุ
อพฺยาปชฺฌา โหนฺตุ
อนีฆา โหนฺตุ
สุขี อตฺตานํ ปริหรนฺตุ"

ซึ่งเป็นถ้อยคำแสดงความปรารถนาดีต่อสรรพสัตว์ทั้งปวง ให้ปราศจากเวรภัย ความเบียดเบียน และดำรงอยู่ด้วยความสุข (ขุ.ขุ. 25/9/10) หลักเมตตากรุณาในพระพุทธศาสนาไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์เท่านั้น หากครอบคลุมถึงสรรพชีวิตทั้งหมด โดยตั้งอยู่บนฐานของการไม่เบียดเบียน (อหิงสา) และการเคารพคุณค่าของชีวิตทุกระดับ ซึ่งสะท้อนทัศนะว่าชีวิตทุกชีวิตมีคุณค่าและควรได้รับการปฏิบัติด้วยความเอื้ออาทรอย่างเท่าเทียม ในเชิงสังคม หลักเมตตากรุณาจึงทำหน้าที่เป็นกลไกทางศีลธรรมที่ลดความรุนแรง ความเกลียดชัง และการละเมิดผู้อื่น อันสอดคล้องกับสาระสำคัญของแนวคิดสิทธิมนุษยชนที่มุ่งคุ้มครองศักดิ์ศรีและความปลอดภัยของมนุษย์ โดยมีจุดเด่นคือ การเน้นการพัฒนาจิตใจของบุคคลให้มีความรับผิดชอบต่อผู้อื่นและสังคมโดยรวม

แนวคิดสิทธิมนุษยชนในปฏิญญาสากล

หลักการพื้นฐาน

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights - UDHR) เป็นเอกสารสำคัญที่กำหนดมาตรฐานสากลด้านสิทธิมนุษยชน (สุนทร ณ รังสี, 2543) โดยวางอยู่บนหลักการพื้นฐาน 4

ประการที่สะท้อนถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของมนุษย์ทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน 1) ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ (มาตรา 1) มาตรา 1 ระบุว่า "มนุษย์ทั้งปวงเกิดมามีอิสระและเสมอภาคกันในศักดิ์ศรีและสิทธิ" ซึ่งเป็น หัวใจสำคัญของปฏิญญาฯ หลักการนี้เน้นย้ำว่าความเป็นมนุษย์นั้นมีคุณค่าในตัวเองโดยไม่ต้องอาศัยสิ่งอื่นมาเป็นเครื่องกำหนด มนุษย์ทุกคนจึงสมควรได้รับการปฏิบัติอย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี เพราะศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่ไม่อาจถูกพรากหรือลดทอนได้ไม่ว่าด้วยเหตุผลใดๆ ก็ตาม 2) ความเสมอภาคและไม่เลือกปฏิบัติ (มาตรา 2) มาตรา 2 ระบุว่า "ทุกคนย่อมมีสิทธิและเสรีภาพทั้งปวงตามที่กำหนดไว้ในปฏิญญานี้ โดยปราศจากความแตกต่างไม่ว่าชนิดใดๆ" หลักการนี้เป็นการยืนยันว่าสิทธิมนุษยชนเป็นของทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่มีการแบ่งแยกด้วยเหตุผลต่างๆ เช่น เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรืออื่น ๆ การไม่เลือกปฏิบัติเป็นหลักการสำคัญที่ทำให้มั่นใจได้ว่าสิทธิที่กำหนดไว้ในปฏิญญาฯ จะเข้าถึงได้โดยทุกคนอย่างแท้จริง 3) สิทธิในชีวิต เสรีภาพ และความมั่นคงแห่งตน (มาตรา 3) มาตรา 3 ระบุว่า "ทุกคนมีสิทธิในชีวิต เสรีภาพ และความมั่นคงแห่งตัวตน" สิทธินี้ถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่สุดที่รัฐต้องให้การคุ้มครอง เพราะหากปราศจากสิทธิในชีวิตแล้ว สิทธิอื่นๆ ก็จะไม่มีความหมาย การมีเสรีภาพหมายถึงการไม่ถูกควบคุมโดยอำนาจใดๆ โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย และความมั่นคงแห่งตนคือการที่บุคคลสามารถใช้ชีวิตได้อย่างปลอดภัย ปราศจากการถูกคุกคามหรือเบียดเบียน 4) การห้ามการเป็นทาส การค้าทาส และงานบังคับ (มาตรา 4) มาตรา 4 ระบุว่า "บุคคลใดจะถูกบังคับให้เป็นทาสหรือเป็นข้าช่วงใช้ไม่ได้ การเป็นทาสและการค้าทาสให้มีข้อห้ามในทุกรูปแบบ" หลักการนี้เป็นการรับรองว่ามนุษย์ทุกคนมีอิสระและไม่สามารถถูกนำมาเป็นทรัพย์สินของผู้อื่นได้ การห้ามการเป็นทาสและการค้าทาสเป็นการคุ้มครองศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์อย่างสูงสุด และเป็นการยืนยันว่ามนุษย์ไม่สามารถถูกลดทอนให้มีสถานะเป็นสิ่งของหรือถูกใช้แรงงานโดยไม่เต็มใจได้ไม่ว่าในกรณีใด ๆ (กรมสิทธิมนุษยชน, กระทรวงยุติธรรม, 2548)

ประเภทของสิทธิ

สิทธิมนุษยชนแบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก สิทธิพลเมืองและการเมือง (Civil and Political Rights) 1) ในชีวิต (มาตรา 3) มาตรา 3 ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนระบุว่าทุกคนมีสิทธิในชีวิต เสรีภาพ และความมั่นคงแห่งตัวบุคคล สิทธิในชีวิตถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่สุดที่ไม่อาจถูกพรากไปได้โดยอำนาจใดๆ นอกจากจะอยู่ภายใต้กระบวนการทางกฎหมายที่ถูกต้องและยุติธรรม สิทธินี้ยังครอบคลุมถึงการคุ้มครองจากโทษประหารชีวิตโดยไม่เป็นธรรมและการถูกฆ่าโดยอำนาจรัฐ หรือการปล่อยปละละเลยจนเป็นเหตุให้เสียชีวิต โดยที่รัฐมีหน้าที่ต้องคุ้มครองชีวิตของประชาชน และสอบสวนการเสียชีวิตที่ไม่ชอบมาพากล 2) สิทธิในเสรีภาพการแสดงออก (มาตรา 19) มาตรา 19 ของกติกา ICCPR ระบุว่าทุกคนมีสิทธิที่จะมีความเห็นโดยไม่มีการแทรกแซง และมีเสรีภาพในการแสดงออก ซึ่งครอบคลุมเสรีภาพในการแสวงหา รับ และถ่ายทอดข้อมูลและแนวคิดทุกประเภท โดยไม่คำนึงถึงพรมแดนไม่ว่าจะโดยวาจา เป็นลายลักษณ์อักษร หรือในรูปแบบศิลปะ เสรีภาพนี้เป็นรากฐานสำคัญของสังคมประชาธิปไตย เพราะทำให้ประชาชนสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันได้อย่างเสรี อย่างไรก็ตาม เสรีภาพนี้สามารถถูกจำกัดได้ตามที่กฎหมายกำหนดเพื่อคุ้มครองสิทธิหรือชื่อเสียงของผู้อื่น ความมั่นคงของชาติ หรือความสงบเรียบร้อยของประชาชน 3) สิทธิในการนับถือศาสนา (มาตรา 18) มาตรา 18 ของกติกา ICCPR ระบุว่าทุกคนมีสิทธิที่จะมีเสรีภาพทางความคิด มโนธรรม และศาสนา สิทธินี้ครอบคลุมเสรีภาพในการมีหรือยอมรับศาสนาหรือความเชื่อที่ตนเลือก และเสรีภาพในการแสดงศาสนาหรือความเชื่อของตนไม่ว่าจะโดยการบูชา การปฏิบัติตาม การสอน และการประกอบพิธีกรรม ทั้งโดยลำพังหรือร่วมกับผู้อื่นในที่สาธารณะหรือในที่ส่วนตัว สิทธิในเสรีภาพทาง

ศาสนานี้เป็นสิ่งที่รัฐต้องเคารพและคุ้มครอง โดยรัฐต้องไม่แทรกแซงหรือเลือกปฏิบัติต่อบุคคลด้วยเหตุผลทางศาสนาหรือความเชื่อ (สมชาย กษิติประดิษฐ์, 2546)

สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (Economic, Social and Cultural Rights) 1) สิทธิในการทำงาน (มาตรา 23)มาตรา 23 ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนระบุว่า ทุกคนมีสิทธิที่จะทำงาน อย่างเสรี และได้รับค่าจ้างที่ยุติธรรมและเป็นที่น่าพอใจ การทำงานควรเป็นไปตามเงื่อนไขที่ปลอดภัยและมีสุขอนามัย นอกจากนี้ สิทธินี้ยังรวมถึงการได้รับความคุ้มครองจากการว่างงานและสิทธิในการเข้าร่วมหรือ จัดตั้งสหภาพแรงงานเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตนเอง รัฐมีหน้าที่ต้องสร้างโอกาสในการทำงานที่เหมาะสมให้กับประชาชนทุกคน และคุ้มครองสิทธิแรงงานไม่ให้ถูกเอารัดเอาเปรียบ 2) สิทธิในการศึกษา (มาตรา 26) มาตรา 26 ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนระบุว่า ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษา การศึกษาขั้นพื้นฐานควรเป็นภาคบังคับและไม่มีค่าใช้จ่าย และควรมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาบุคลิกภาพอย่างเต็มที่ และส่งเสริมความเข้าใจ ความอดทน และมิตรภาพระหว่างประเทศ สิทธินี้ยังครอบคลุมการเข้าถึงการศึกษาในระดับสูงขึ้นอย่างเท่าเทียมกันตามความสามารถ และการให้สิทธิแก่บิดามารดาในการเลือกประเภทของการศึกษาที่บุตรต้องการให้ได้รับ รัฐจึงต้องจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมกัน 3) สิทธิในการดูแลสุขภาพ (มาตรา 25) มาตรา 25 ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนระบุว่า ทุกคนมีสิทธิที่จะมีมาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอ เพื่อความผาสุกของตนเองและครอบครัว ซึ่งรวมถึงอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และการดูแลสุขภาพที่จำเป็น . สิทธินี้ยังรวมถึงความมั่นคงในกรณีที่ว่างงาน เจ็บป่วย พิการ เป็นหม้าย หรือชราภาพ รัฐมีหน้าที่ต้องสร้างระบบสาธารณสุขที่เข้าถึงได้และมีคุณภาพสำหรับทุกคน เพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพที่ดีและได้รับการรักษาพยาบาลที่เหมาะสมเมื่อจำเป็น

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบแนวคิดระหว่างหลักธรรมพระพุทธศาสนากับหลักสิทธิมนุษยชน

ประเด็น	พระพุทธศาสนา	สิทธิมนุษยชน
ฐานรากของชีวิต	ทุกชีวิตมีคุณค่าเท่าเทียมกันเพราะล้วนต้องการความสุขและพ้นจากทุกข์ เบญจศีล เป็นพื้นฐานแห่งการไม่เบียดเบียนผู้อื่น มนุษย์มีศักยภาพในการหลุดพ้นจากกิเลสและทุกข์ได้ด้วยตนเอง	มนุษย์ทุกคนเกิดมาพร้อมกับศักดิ์ศรีและสิทธิที่เท่าเทียมกัน การเคารพสิทธิของผู้อื่นทำให้ทุกคนรู้สึกถึงคุณค่าในตนเอง ปฏิญญาสากลฯ เป็นเครื่องมือสำคัญในการปกป้องสิทธิและเสรีภาพจากอำนาจกดขี่
หลักความเสมอภาค	มนุษย์เสมอภาคกันด้วย กรรม ไม่ใช่ชาติกำเนิดหรือฐานะทางสังคม เพราะการกระทำของแต่ละบุคคลเป็นเครื่องกำหนดคุณค่าของตนเอง	ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพอย่างเท่าเทียมกันตามกฎหมาย โดยปราศจากการแบ่งแยกเชื้อชาติ เพศ หรือศาสนา เพราะความแตกต่างเหล่านั้นไม่ได้ทำให้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ลดลง
การไม่เลือกปฏิบัติ	ปฏิเสธระบบชนชั้นและวรรณะ เน้นย้ำว่าความเป็นผู้ประเสริฐหรือผู้ด้อยนั้นขึ้นอยู่กับ การกระทำ (กรรม) ไม่ใช่สายเลือดหรือตระกูล	ห้ามการแบ่งแยกและเลือกปฏิบัติโดยเด็ดขาด การปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันเป็นหลักการพื้นฐานที่ทำให้ทุกคนสามารถเข้าถึงสิทธิและเสรีภาพอย่างยุติธรรม
หลักการปฏิบัติ	เน้น เมตตาและกรุณา ซึ่งคือความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขและพ้นจากความทุกข์ เป็นรากฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข	เน้นการเคารพซึ่งกันและกัน และการไม่เบียดเบียนผู้อื่นผ่านการรับรองสิทธิในชีวิต เสรีภาพ และความมั่นคงแห่งตน รวมถึงการห้ามการเป็นทาสและการบังคับใช้แรงงาน

1. จุดสอดคล้อง 1) การเคารพชีวิต ทั้งสองแนวคิดต่างให้ความสำคัญกับการปกป้องชีวิตมนุษย์ 2) หลักความเสมอภาค ต่างเชื่อในคุณค่าเท่าเทียมของมนุษย์ทุกคน 3) การส่งเสริมสันติภาพ มุ่งสร้างสังคมที่ปราศจากความรุนแรง 4) การไม่เลือกปฏิบัติ ต่างต้านการแบ่งแยกและเลือกปฏิบัติ

2. จุดแตกต่าง 1) แนวทางการปฏิบัติ พระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาจิตใจส่วนบุคคล สิทธิมนุษยชนเน้นระบบสถาบัน 2) ขอบเขตเวลา พระพุทธศาสนาครอบคลุมหลายชาติ สิทธิมนุษยชนเน้นชีวิตปัจจุบัน 3) พื้นฐานปรัชญา พระพุทธศาสนาอิงหลักกรรมและปฏิจจสมุปบาท สิทธิมนุษยชนอิงหลักสิทธิธรรมชาติ

องค์ความรู้

ศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์

↓

ฐานนำเข้า (Input)

พระพุทธศาสนา	สิทธิมนุษยชน
เบญจศีล (ศีล 5)	ปฏิญญาสากลฯ
หลักกรรม	สิทธิในชีวิต
ความเสมอภาค (ตามหลักกรรม)	เสรีภาพ
เมตตากรุณา	ความมั่นคง (ในชีวิตและร่างกาย)

↓

กระบวนการบูรณาการ (Process)

การเชื่อมโยง "สิทธิ" กับ "หน้าที่ทางศีลธรรม"

การเคารพสิทธิ: เกิดจาก**จิตสำนึกภายใน** (เมตตา, กรุณา) ไม่ใช่เพียงการทำตามกฎหมาย

การไม่ละเมิดผู้อื่น: **ศีลธรรม** (เบญจศีล) **กำกับกฎหมาย** ทำให้การเคารพสิทธิมีความลึกซึ้งและยั่งยืน

ความเสมอภาค: วัดจาก**การกระทำ (กรรม)** ของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นไปตามหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ

↓

ผลลัพธ์ (Output)

การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเชิงคุณค่า ซึ่งมากกว่าเพียงข้อบังคับทางกฎหมาย

วัฒนธรรมการไม่เบียดเบียน การเคารพศักดิ์ศรีของทุกชีวิต (ตามหลักอหิงสาและเมตตา)

การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขอย่างยั่งยืนในสังคม

ภาพที่ 1 แผนภูมิแสดง "โมเดลบูรณาการสิทธิมนุษยชนบนฐานศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา"

ฐานคิดร่วม

สรุป

ผลการศึกษาพบว่า พระพุทธศาสนาและหลักสิทธิมนุษยชนมีจุดร่วมสำคัญในการยืนยันศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์ โดยต่างมุ่งคุ้มครองชีวิต ความเสมอภาค การไม่เลือกปฏิบัติ และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ อย่างไรก็ตาม ทั้งสองแนวคิดมีความแตกต่างในฐานคิดและแนวทางการปฏิบัติ พระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาจิตใจและความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองตามหลักกรรม เมตตากรุณา และเบญจศีล ขณะที่หลักสิทธิมนุษยชนเน้นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพผ่านกลไกทางกฎหมายและสถาบันของรัฐ จากการเปรียบเทียบพบว่า หลักเบญจศีลทำหน้าที่เป็นกลไกทางศีลธรรมที่สอดคล้องกับการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน ได้แก่ สิทธิในชีวิต ทรัพย์สิน ศักดิ์ศรี ความจริง และความปลอดภัยของสังคม ขณะที่หลักความเสมอภาคตามหลักกรรมสะท้อนการปฏิเสธการแบ่งแยกมนุษย์ตามชาติกำเนิดหรือสถานภาพ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการไม่เลือกปฏิบัติตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ส่วนหลักเมตตากรุณาและพรหมวิหาร 4 ทำหน้าที่เป็นฐานทางจริยธรรมที่ลดความรุนแรงและส่งเสริมสันติภาพในสังคม องค์ความรู้ใหม่จากการศึกษานี้คือ “โมเดลบูรณาการสิทธิมนุษยชนบนฐานศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา” ซึ่งเชื่อมโยงแนวคิดเรื่อง “สิทธิ” เข้ากับ “หน้าที่ทางศีลธรรม” โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นฐานของจิตสำนึก และใช้หลักสิทธิมนุษยชนเป็นกรอบคุ้มครองเชิงโครงสร้าง ส่งผลให้การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนมิใช่เพียงข้อบังคับทางกฎหมาย หากแต่เป็นวัฒนธรรมแห่งการไม่เบียดเบียนและการเคารพศักดิ์ศรีของมนุษย์อย่างยั่งยืน ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการปฏิบัติ 1) ด้านนโยบายสาธารณ หน่วยงานภาครัฐควรบูรณาการหลักสิทธิมนุษยชนเข้ากับหลักศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักเบญจศีล เมตตากรุณา และความเสมอภาคตามหลักกรรม เพื่อเสริมสร้างนโยบายด้านสิทธิมนุษยชนที่สอดคล้องกับบริบทวัฒนธรรมไทย และลดความตึงเครียดระหว่างสิทธิของปัจเจกกับคุณค่าทางสังคม 2) ด้านการศึกษาและการพัฒนาคน ควรนำองค์ความรู้จากโมเดลบูรณาการนี้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ทั้งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและอุดมศึกษา เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกเรื่องสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบต่อสังคมควบคู่กัน ไม่เน้นสิทธิในเชิงเรียกร้องเพียงฝ่ายเดียว 3) ด้านการปฏิบัติในระดับชุมชนและสังคม องค์กรศาสนา ชุมชน และภาคประชาสังคมสามารถใช้หลักเมตตากรุณาและอหิงสาเป็นฐานในการส่งเสริมการเคารพสิทธิมนุษยชน ลดความขัดแย้ง และสร้างวัฒนธรรมการไม่เบียดเบียน ซึ่งจะช่วยเสริมความเข้มแข็งของสังคมจากภายใน

เอกสารอ้างอิง

กรมสิทธิมนุษยชน, กระทรวงยุติธรรม. (2548). ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2564). พุทธธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 39). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุขภาพใจ.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (45 เล่ม). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วิทยา วิศทเวทย์. (2562). พระพุทธศาสนากับสิทธิมนุษยชน: การศึกษาเปรียบเทียบ. วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา, 15(2). 225-238.

สมชาย กษิติประดิษฐ์. (2546). สิทธิมนุษยชน. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สุนทร ณ รังสี. (2543). พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสน่ห์ จามริก. (2545). พุทธศาสนากับสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.

John, L. (1988). Two treatises of government (P. Laslett, Ed.). Cambridge, UK: Cambridge University Press.

United Nations. (1948). Universal Declaration of Human Rights. New York City: UN Publications.

บทความวิชาการ

ข้อจำกัดและขอบเขตอำนาจในการจัดการมรดกของพระภิกษุสงฆ์ในสังคมไทย*

LEGAL LIMITATIONS AND JURISDICTIONAL SCOPE OF ESTATE MANAGEMENT FOR BUDDHIST MONKS IN THAI SOCIETY

ปุญญาดา จงละเอียด
Punyada Chongla-iad
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย
Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Si Thammarat Campus, Nakhon Si Thammarat, Thailand
Corresponding author E-mail: punyada.cho@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้นำเสนอวิเคราะห์ข้อจำกัดและขอบเขตอำนาจในการจัดการมรดกของพระภิกษุสงฆ์ในสังคมไทย โดยวิเคราะห์ความขัดแย้งระหว่างกฎหมายแพ่งที่รับรองสิทธิในทรัพย์สินกับพระธรรมวินัยที่เน้นการสละทรัพย์สมบัติ พระภิกษุสงฆ์มีสภาพบุคคลและทรงสิทธิตาม มาตรา 15 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่มีข้อจำกัดพิเศษในการรับมรดก ตามมาตรา 1622 พระภิกษุสงฆ์ไม่สามารถเรียกร้องทรัพย์มรดกในฐานะทายาทโดยธรรมได้ขณะดำรงสมณเพศ แต่สามารถเป็นผู้รับพินัยกรรมได้โดยไม่ต้องสึก (ลาสิกขา) การจำแนกทรัพย์สินที่ได้มาก่อนบวชและระหว่างบวชมีนัยสำคัญทางกฎหมาย โดยมาตรา 1623 กำหนดให้ทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างบวชตกเป็นของวัด เว้นแต่จะมีการจำหน่ายหรือทำพินัยกรรมไว้ ส่วนทรัพย์สินก่อนบวชตามมาตรา 1624 ยังคงเป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทโดยธรรม ทั้งนี้ชี้ให้เห็นความขัดแย้งระหว่างนิสสัคคิยปาจิตตีย์ที่ห้ามสะสมทรัพย์สินกับสิทธิทางกฎหมายแพ่ง ซึ่งสร้างความตึงเครียดทางศีลธรรมและสังคม พระภิกษุมีอำนาจทำพินัยกรรมและโอนทรัพย์สินให้ญาติ วัด หรือบุคคลภายนอกได้ตามกฎหมาย แต่การกระทำดังกล่าวอาจขัดต่อหลักธรรมวินัย ปัญหาสำคัญในการบังคับใช้กฎหมาย ได้แก่ ความยากลำบากในการพิสูจน์ที่มาของทรัพย์สินว่าได้มาก่อนหรือระหว่างบวช ข้อพิพาทระหว่างวัดกับทายาทโดยธรรมเมื่อพระภิกษุมรณภาพโดยไม่ทำพินัยกรรม และความปะปนระหว่างทรัพย์สินส่วนตัวกับทรัพย์สินของวัดในกรณีเจ้าอาวาส บทความเสนอให้มีการปรับปรุงระบบการบันทึกและจดทะเบียนทรัพย์สินที่โปร่งใส การให้คำปรึกษาทางกฎหมายแก่พระภิกษุ และการสร้างดุลยภาพระหว่างการคุ้มครองสิทธิทางกฎหมายกับการรักษาความบริสุทธิ์ทางศาสนาอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ข้อจำกัดและขอบเขตอำนาจ, การจัดการมรดก, พระภิกษุสงฆ์, สังคมไทย

Abstract

This academic article examines the legal limitations and jurisdictional scope governing the estate management of Buddhist monks within Thai society, focusing on the structural conflict between civil law, which affirms individual property rights, and Buddhist monastic discipline, which emphasizes renunciation and detachment from material possessions. Although Buddhist monks are legally recognized as legal personhood under Section 15 of the Thai Civil

* Received 7 December 2025; Revised 26 December 2025; Accepted 30 December 2025

and Commercial Code, they are subject to specific statutory restrictions concerning inheritance rights. Section 1622 provides that monks are not entitled to claim inheritance as legal heirs while maintaining monastic status; however, they may receive property as beneficiaries under a will without the requirement of disrobing (La-suek). The legal distinction between assets acquired prior to ordination and those obtained during ordination carries significant implications for estate management. Under Section 1623, assets acquired during ordination devolve to the temple unless lawfully disposed of or transferred by will, whereas assets acquired before ordination, pursuant to Section 1624, remain inheritable by legal heirs. This legal framework reveals a normative tension between the Nissaggiya P**ā**cittiya rules, which prohibit the accumulation and retention of property, and the civil law regime protecting ownership and testamentary freedom, thereby generating moral, social, and jurisdictional challenges in practice. While the law permits monks to execute wills and transfer assets to relatives, temples, or third parties, such actions may conflict with the ethical foundations of monastic discipline. Key enforcement challenges include determining whether assets were acquired before or during ordination, resolving disputes between temples and legal heirs in cases of intestacy, and the commingling of personal and temple assets, particularly when abbots exercise both spiritual and administrative authority. The article therefore proposes strengthening transparent systems for asset documentation and registration, providing legal counsel to monks, and pursuing a sustainable balance between protecting legal rights and preserving religious integrity.

Keywords: Legal Limitations and Jurisdictional, Estate Management, Buddhist Monks, Thai Society

บทนำ

ในบริบทสังคมไทยดั้งเดิม พระภิกษุสงฆ์ในสังคมไทยมีบทบาทสำคัญเป็นตัวแทนในการเผยแผ่ศาสนามาอย่างยาวนานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในการครองสมณเพศ พระภิกษุมีหน้าที่ต้องถือปฏิบัติประพฤติตนตามหลักพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดเป็นสำคัญ ขณะเดียวกันก็ต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายบ้านเมืองทุกฉบับที่ฝ่ายอาณาจักรบัญญัติขึ้นในฐานะพลเมือง ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับทรัพย์สินถูกจำกัดอยู่เพียงปัจจัยสี่ที่จำเป็นต่อการดำรงสมณเพศตามหลักแห่งสัพพัญญุตญาณ เมื่อกาลเวลาล่วงเลยสู่ยุคโลกาภิวัตน์ สถาบันสงฆ์ได้เผชิญกับการปรับตัวเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ส่งผลให้ความหมายของ “ลาภสักการะ” เปลี่ยนโฉมหน้าไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิง จากเครื่องอุปโภคบริโภคขั้นพื้นฐานสู่ทรัพย์สินที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูงและมีความซับซ้อนในเชิงรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นเงินฝากในสถาบันการเงิน หลักทรัพย์ในตลาดทุน หรืออสังหาริมทรัพย์ที่มีมูลค่ามหาศาล (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2542) การเปลี่ยนแปลงนี้มิได้เป็นเพียงเรื่องของปริมาณทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้น แต่ยังสะท้อนถึงการที่พระภิกษุต้องเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคมและกฎหมายในฐานะพลเมืองคนหนึ่ง ซึ่งมีสิทธิและหน้าที่ภายใต้รัฐธรรมนูญและกฎหมายแพ่ง ความลักลั่นระหว่างวิถีชีวิตตามอุดมคติที่มุ่งเน้นการสละละวางทรัพย์สิน กับความเป็นจริงที่ต้องจัดการทรัพย์สินเพื่อการดำรงชีพและการศาสนสงเคราะห์ จึงกลายเป็นปมปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความเลื่อมใสศรัทธาและกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง เมื่อมีการจัดการมรดกเกิดขึ้นหลังการมรณภาพ การทำความเข้าใจพื้นฐานความสัมพันธ์นี้จึงเป็นหัวใจสำคัญในการวิเคราะห์ข้อจำกัดและอำนาจการจัดการมรดกของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน

หัวใจสำคัญของการพิจารณามรดกพระสงฆ์ตามกฎหมายไทย คือ การขีดเส้นแบ่งระหว่างทรัพย์สินที่ได้มา “ก่อนบวช” และ “ระหว่างบวช” ซึ่งมีนัยสำคัญทางกฎหมายที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงตามหลักเกณฑ์ที่ระบุไว้ใน

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ทรัพย์สินที่พระภิกษุมีอยู่เดิมก่อนเข้าสู่ร่มกาสาวพัสตร์นั้น กฎหมายยังคงให้ความคุ้มครองในฐานะทรัพย์สินส่วนบุคคลที่ตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมตามปกติเสมือนบุคคลทั่วไป ตามมาตรา 1624 ในขณะที่ทรัพย์สินที่ได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศกลับถูกตีกรอบด้วยเงื่อนไขพิเศษตามมาตรา 1623 ซึ่งกำหนดให้ตกเป็นสมบัติของวัดที่ผู้นั้นมีภูมิลำเนาอยู่เมื่อมรณภาพ (พระนิทัศน์ ธีรปญฺโญ (วงศ์วังเพิ่ม), 2561) การจำแนกเช่นนี้สร้างความยุ่งยากในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะในปัจจุบันที่เส้นแบ่งของเวลาที่มาของทรัพย์สินมักมีความพร่าเลือน เช่น ดอกผลจากทรัพย์สินเดิมที่งอกเงยขึ้นระหว่างบวช หรือการเปลี่ยนสภาพทรัพย์สินจากเดิมไปสู่รูปแบบใหม่ ความพยายามในการแยกแยะประเภททรัพย์สินเหล่านี้มิใช่เพียงการทำบัญชีทรัพย์สินเท่านั้น แต่เป็นการต่อสู้กันระหว่างสิทธิของเครือญาติที่อ้างความผูกพันทางสายเลือด กับสิทธิของสถาบันศาสนาที่อ้างการเป็นแหล่งบ่มเพาะและที่มาของลาภสักการะเหล่านั้น ทำให้การศึกษานิยามและประเภททรัพย์สินกลายเป็นประเด็นหลักที่ต้องวิพากษ์ในเชิงนิติวิธีอย่างละเอียด ความสามารถในการทำนิติกรรมของพระภิกษุนั้น เมื่อพระภิกษุจะต้องประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าบัญญัติ จึงได้เสนอให้นิติกรรมที่มีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยพระธรรมวินัย ตกเป็นโมฆะ ส่วนการกระทำที่เกี่ยวกับทรัพย์สินที่มีอยู่ก่อนอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ได้เสนอให้การใดที่พระภิกษุได้กระทำไปเกี่ยวกับทรัพย์สินที่มีอยู่ก่อนอุปสมบทเป็นพระภิกษุ เป็นโมฆะ โดยในการแสดงเจตนาเกี่ยวกับทรัพย์สินที่มีอยู่ก่อนอุปสมบทเป็นพระภิกษุ เห็นควรให้พระภิกษุ ตั้งตัวแทนสำหรับแสดงเจตนาเกี่ยวกับทรัพย์สินที่มีอยู่ก่อนอุปสมบทเป็นพระภิกษุแทนตน และตัวแทนของพระภิกษุนี้เองก็ยังสามารถที่จะจัดการกับทรัพย์มรดกที่พระภิกษุได้รับมาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศ (นรา ถิ่นนัยธร, 2564) พระธรรมวินัยเน้นให้พระสงฆ์สันโดษไม่สะสมทรัพย์ แต่กฎหมายไทยตั้งแต่อดีต (มังรายศาสตร์/ตราสามดวง) จนถึงปัจจุบัน มีวิวัฒนาการในการกำหนดให้ทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างบวชตกเป็นของวัดเพื่อรักษาศรัทธาในพุทธศาสนา มาตรา 1622 - 1624 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แบ่งแยกสิทธิชัดเจน โดยทรัพย์ที่ได้มาระหว่างบวชให้ตกเป็นของวัดที่เป็นภูมิลำเนาเมื่อมรณภาพ ส่วนทรัพย์สินที่มีอยู่ก่อนบวชหรือทรัพย์สินจากการสมรสก่อนอุปสมบท ยังคงเป็นมรดกตกทอดสู่ทายาทตามปกติ ชี้ให้เห็นว่าพระภิกษุมีสิทธิรับมรดกผ่าน “พินัยกรรม” ได้ และหากไม่ได้ทำพินัยกรรมหรือจำหน่ายทรัพย์สินไปก่อนมรณภาพ ทรัพย์สินที่ได้มาในสมณเพศทั้งหมดต้องตกเป็นสมบัติของสงฆ์ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่สืบทอดมา (พระมหากิตติพันธ์ สจฺจวโร (วงค์สวัสดิ์) และคณะ, 2567)

ปัญหาการจัดการมรดกพระสงฆ์ทวีความซับซ้อนยิ่งขึ้นเมื่อพิจารณาถึงความขัดแย้งเชิงคุณค่าระหว่าง “นิยามทางโลก” และ “นิยามทางธรรม” โดยในทางโลกหรือกฎหมายแพ่ง ทรัพย์สินถูกมองเป็นวัตถุแห่งสิทธิที่มีมูลค่าและสามารถโอนกันได้ตามเจตจำนงของเจ้าของทรัพย์ ซึ่งพระภิกษุในฐานะบุคคลธรรมดาย่อมทรงสิทธินั้นโดยสมบูรณ์ แต่ในทางธรรมวินัย ทรัพย์สินถูกมองผ่านเลนส์ของ “บริขาร” และ “นิสสัคคิยปาจิตตีย์” ซึ่งเป็นความผิดทางวินัยหากพระภิกษุถือครองทรัพย์สินเกินความจำเป็นหรือสะสมเงินทอง (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546) ปรากฏการณ์ “พระสงฆ์นิติบุคคล” ในโลกสมัยใหม่ที่มีการถือครองบัญชีเงินฝากออนไลน์หรืออสังหาริมทรัพย์จำนวนมาก จึงเป็นการท้าทายกรอบความคิดเรื่องความสมถะวิเวกตามพุทธบัญญัติ กฎหมายบ้านเมืองพยายามเข้ามาเติมเต็มช่องว่างนี้ด้วยการให้สิทธิพระภิกษุทำพินัยกรรมจำหน่ายทรัพย์สินได้ แต่ในมุมมองของพุทธศาสนิกชนบางส่วนกลับมองว่าเป็นการขัดต่อเจตนารมณ์ของการบวช รับรองสิทธิพระภิกษุในการรับมรดกตามพินัยกรรมและจำหน่ายทรัพย์สินได้ตามกฎหมาย แม้การถือครองและใช้จ่ายเงินจะขัดต่อพระวินัยเรื่องนิสสัคคิยปาจิตตีย์ก็ตาม การมีสิทธิตามกฎหมายช่วยให้พระภิกษุจัดการทรัพย์มรดกได้อย่างยืดหยุ่น เช่น การคืนมรดกให้ทายาทอื่น ชำระหนี้ให้เจ้ามรดก หรือบริจาคเพื่อสาธารณกุศล ซึ่งเป็นประโยชน์มากกว่าการจำกัดสิทธิ (สมพรนุช ตันศรีสุข, 2562) การวิเคราะห์บทความนี้จึงต้องมุ่งเน้นไปที่การสำรวจว่าช่องว่างระหว่างกฎหมายบ้านเมืองที่มุ่งเน้นความชัดเจนในสิทธิทรัพย์สิน กับพระธรรมวินัยที่มุ่งเน้นการสละนั้น สามารถหลอมรวมหรือหาจุดสมดุลได้อย่างไรในยุคที่เทคโนโลยีทางการเงินทำให้ทรัพย์สินไม่มีรูปร่างและเคลื่อนย้ายได้อย่างรวดเร็ว

การนำบทความวิชาการนี้ มิได้มุ่งเน้นเพียงการรวบรวมตัวบทกฎหมายมรดกที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์เท่านั้น แต่ต้องการเจาะลึกไปถึงการวิเคราะห์ “ข้อจำกัด” และ “ขอบเขตแห่งอำนาจ” ที่ซ่อนอยู่ภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายไทยว่ามีผลกระทบอย่างไรต่อเสถียรภาพของสถาบันสงฆ์และสิทธิของพลเมือง บทความมุ่งหวังที่จะชี้ให้เห็นถึงความล้าสมัยหรือความไม่สอดคล้องของมาตรา 1622 และ 1623 ในบางมิติที่อาจไม่ครอบคลุมบริบทสังคมปัจจุบัน เช่น ปัญหาการจัดการมรดกของพระสังฆาธิการที่มีอำนาจปกครองวัด ซึ่งมักเกิดความปะปนระหว่างทรัพย์สินส่วนตัวและทรัพย์สินของวัดจนนำไปสู่ข้อพิพาทในชั้นศาล การศึกษาวิเคราะห์จะครอบคลุมถึงการเสนอแนวทางการปฏิรูปกฎหมายมรดกพระสงฆ์ให้มีระบบการตรวจสอบและการทำบัญชีทรัพย์สินที่โปร่งใส โดยการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาประยุกต์ใช้เพื่อป้องกันปัญหาความขัดแย้งระหว่างวัดและทายาทในอนาคต ท้ายที่สุดบทความนี้ปรารถนาที่จะเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างดุลยภาพใหม่ให้กับการจัดการมรดกพระสงฆ์ ที่สามารถคุ้มครองสิทธิธรรมทางกฎหมายไปพร้อมกับการรักษาความบริสุทธิ์แห่งพระธรรมวินัยได้อย่างยั่งยืน

สถานะทางกฎหมายของพระภิกษุในฐานะเจ้ามรดก

1. สถานะบุคคลตามกฎหมายแพ่ง พระสงฆ์ยังคงเป็นบุคคลธรรมดาที่มีสิทธิและหน้าที่ แต่มีข้อจำกัดบางประการ ในทางกฎหมายแพ่ง พระภิกษุถือเป็นบุคคลที่มีสภาพบุคคลและทรงสิทธิตาม มาตรา 15 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มิได้มีสถานะเป็นบุคคลไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถแต่ประการใด อย่างไรก็ตาม สถานะทางสังคมและวินัยสงฆ์ทำให้รัฐต้องวางกรอบกฎหมายพิเศษเพื่อรักษาดุลยภาพระหว่างสิทธิส่วนบุคคลและการธำรงไว้ซึ่งศาสนสมบัติ โดยเฉพาะในเรื่องมรดกที่กฎหมายไทยไม่ได้มองพระภิกษุเป็นคฤหัสถ์โดยสมบูรณ์ แต่ใช้ระบบ “สิทธิภายใต้เงื่อนไขสมณเพศ” เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความสับสนระหว่างทรัพย์สินส่วนตนและลาภสักการะที่ได้มาโดยศรัทธาของสาธุชน

2. หลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ป.พ.พ.)

2.1 มาตรา 1622 พระภิกษุนั้น จะเรียกร้องเอาทรัพย์มรดในฐานะที่เป็นทายาทโดยธรรมไม่ได้ เว้นแต่จะได้สึกจากสมณเพศมาเรียกร้องภายในกำหนดอายุความตามมาตรา 1754 แต่พระภิกษุนั้น อาจเป็นผู้รับพินัยกรรมได้ (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2562) มาตรา 1622 กำหนดให้พระภิกษุรับมรดกได้ทางพินัยกรรมได้ โดยไม่มีสิทธิในฐานะทายาทโดยธรรม เพื่อรักษาความบริสุทธิ์ของสมณเพศและลดความขัดแย้งทางโลก หากสึกจากการเป็นพระ สิทธิในการเป็นทายาทโดยธรรมจะกลับคืนมาทันที แต่ไม่มีสิทธิเรียกร้องทรัพย์สินย้อนหลังได้ แม้กฎหมายจะช่วยป้องกันการแสวงหาผลประโยชน์ แต่ยังคงมีประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชนและการตีความที่ซับซ้อนหากไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้อย่างชัดเจน (พระครูภาวนารัตนาภรณ์ (กำพล สิริภทฺโท), 2568) ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้รับจากการบริจาคถือเป็นการให้โดยเสน่หา ซึ่งตกเป็นของวัดหรือส่วนตัวตามเจตนาผู้ให้ แต่กฎหมายเปิดช่องให้พระภิกษุสงฆ์จัดการจำหน่ายหรือทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินที่ได้ระหว่างบวชให้ผู้อื่นได้ก่อนมรณภาพ การรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมถูกจำกัดสิทธิไว้ว่าต้องสึกก่อนจึงจะเรียกร้องได้ ส่วนทรัพย์ที่ได้มาระหว่างบวชหากไม่ได้จำหน่ายออกไป เมื่อมรณภาพกฎหมายกำหนดให้ตกเป็นสมบัติของวัดตามภูมิลำเนาทันที ชี้ให้เห็นช่องว่างทางกฎหมายที่อาจขัดต่อเจตนารมณ์ของผู้บริจาค เนื่องจากพระภิกษุสงฆ์สามารถใช้สิทธิทำพินัยกรรมโอนทรัพย์สินให้บุคคลอื่นได้ ซึ่งอาจนำไปสู่การแสวงหาประโยชน์ส่วนตัวจากศรัทธาของประชาชน

ข้อจำกัดหลัก พระภิกษุไม่สามารถเรียกร้องทรัพย์มรดกในฐานะทายาทโดยธรรมได้ขณะยังคงบวชอยู่ และหากต้องการรับมรดก จะต้องสึกออกจากสมณเพศก่อน แล้วเรียกร้องภายในกำหนดอายุความ 1 ปี นับจากได้รู้หรือควรรู้ถึงความตายของเจ้ามรดก

ข้อยกเว้นสำคัญ พระภิกษุสามารถเป็นผู้รับพินัยกรรมได้ โดยไม่ต้องสึก

การวิเคราะห์เชิงลึกสิทธิในการรับมรดกของพระภิกษุตามมาตรา 1622 ความแตกต่างพื้นฐาน ทายาทโดยธรรมกับผู้รับพินัยกรรม

ทายาทโดยธรรม บุคคลที่มีสิทธิรับมรดกโดยอาศัยความสัมพันธ์ทางเลือดหรือสมรสตามที่กฎหมายกำหนด

ลำดับทายาทโดยธรรม

1. ผู้สืบสันดาน
2. บิดามารดา
3. พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน
4. พี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน
5. ปู่ ย่า ตา ยาย
6. ลุง ป้า น้า อา

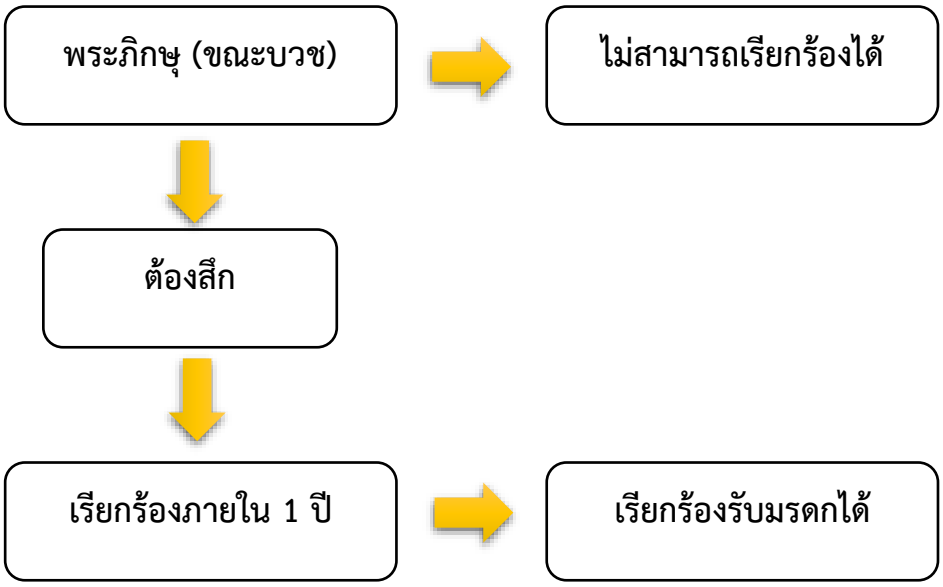

ภาพที่ 1 ทายาทโดยธรรม กรณีพระภิกษุสงฆ์

ผู้รับพินัยกรรม บุคคลที่ผู้ทำพินัยกรรมระบุให้เป็นผู้รับทรัพย์มรดก โดยไม่จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์ทางเลือด ข้อกำหนด 1) พินัยกรรมต้องถูกต้องตามกฎหมาย 2) ผู้รับต้องมีชีวิตอยู่ในขณะที่ผู้ทำพินัยกรรมถึงแก่กรรม 3) ไม่ขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดี

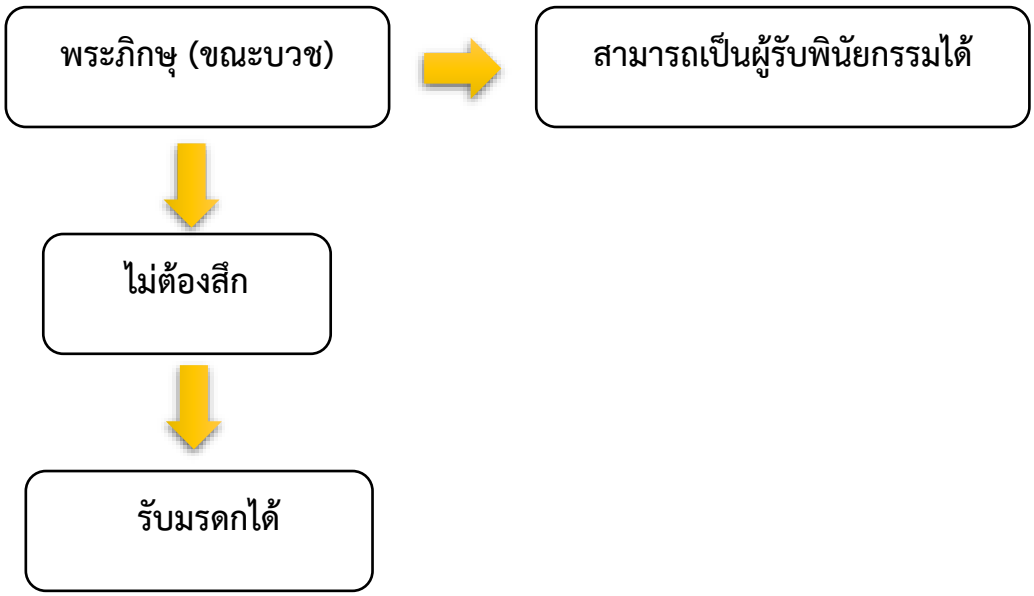

ภาพที่ 2 ผู้รับพินัยกรรม กรณีพระภิกษุสงฆ์

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบการวิเคราะห์เชิงลึกสิทธิในการรับมรดกของพระภิกษุตามมาตรา 1622 ความแตกต่างพื้นฐาน ทายาทโดยธรรม กับ ผู้รับพินัยกรรม

หัวข้อเปรียบเทียบ	ทายาทโดยธรรม	ผู้รับพินัยกรรม
เงื่อนไขการรับ (พระภิกษุ)	ต้องสึกก่อน	ไม่ต้องสึก
อายุความเรียกร้อง	1 ปี (นับจากได้รู้หรือควรรู้ถึงความตายของเจ้ามรดก)	10 ปี (นับจากวันที่ผู้ทำพินัยกรรมตาย)
หลักฐานที่ต้องใช้	หลักฐานแสดงความสัมพันธ์ (สูติบัตร ทะเบียนบ้าน)	พินัยกรรมที่ถูกต้อง
สัดส่วนที่ได้รับ	ตามหลักการแบ่งมรดก	ตามที่ระบุในพินัยกรรม
ความจำเป็นในการมีความสัมพันธ์	ต้องมี	ไม่จำเป็น
สิทธิในทรัพย์มรดกสงวน	ได้รับผลกระทบ	ไม่ได้รับผลกระทบ

เหตุผลที่พระภิกษุไม่สามารถเรียกร้องรับมรดกเป็นทายาทโดยธรรมได้ **หลักการทางศาสนา** พระภิกษุละทิ้งกิเลสและทรัพย์สมบัติทางโลก การครองทรัพย์ขัดกับศีลและวินัย และรักษาความบริสุทธิ์ของสมณเพศ **หลักการทางกฎหมาย** ป้องกันการใช้สถานะความเป็นพระเพื่อผลประโยชน์ทางโลก รักษาความชัดเจนในการจัดการมรดกป้องกันข้อพิพาทในครอบครัว

เหตุผลที่พระภิกษุสามารถเป็นผู้รับพินัยกรรมได้ **หลักเสรีภาพในการจัดการทรัพย์สิน** ผู้ทำพินัยกรรมมีสิทธิ์จัดการทรัพย์ของตนเอง การทำบุญให้พระเป็นนิยมในสังคมไทย เคารพเจตนาของผู้ตาย **หลักปฏิบัติทางศาสนา** สนับสนุนการบริจาคทานแก่พระสงฆ์ เป็นการทำบุญอุทิศแก่ผู้ตาย สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทย

2.2 มาตรา 1623 ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศนั้น เมื่อพระภิกษุนั้นถึงแก่มรณภาพให้ตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุนั้น เว้นไว้แต่พระภิกษุนั้นจะได้จำหน่ายไปในระหว่างชีวิตหรือโดยพินัยกรรม (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2562) **ทรัพย์สินที่ได้มาใน**

ระหว่างบวช เมื่อมรณภาพให้ตกเป็นสมบัติของวัด เว้นแต่จะจำหน่ายจ่ายโอนในระหว่างชีวิตหรือทำพินัยกรรมไว้ ตัวอย่างทรัพย์ระหว่างบวช เงินบริจาคที่ได้รับ ทรัพย์สินที่ผู้อื่นให้ขณะเป็นพระ และผลประโยชน์จากทรัพย์เดิมที่เกิดขึ้นระหว่างบวช

2.3 มาตรา 1624 ทรัพย์สินใดเป็นของบุคคลก่อนอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ทรัพย์สินนั้นหาตกเป็นสมบัติของวัดไม่ และให้เป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมของบุคคลนั้น หรือบุคคลนั้นจะจำหน่ายโดยประการใดตามกฎหมายก็ได้ (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2562) **ทรัพย์สินที่มีอยู่ก่อนบวช ไม่ตกเป็นของวัด สามารถจำหน่ายจ่ายโอนได้ตามกฎหมาย เมื่อมรณภาพ ตกทอดแก่ทายาทโดยธรรม หรือตามพินัยกรรม**

กรณีพระภิกษุ มรณะภาพ และไม่ได้ทำพินัยกรรม ทรัพย์สินส่วนตัวของพระภิกษุสงฆ์ที่มรณะภาพ จึงตกเป็นของวัด แต่กรณีสึกแล้ว (ไม่ได้มรณะภาพ) ทรัพย์ส่วนตัว ก็ยังคงเป็นทรัพย์ส่วนตัวของอดีตพระภิกษุสงฆ์ (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2563) กรณีมรณภาพ (เสียชีวิตขณะครองสมณเพศ) หากพระภิกษุไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้ กฎหมายกำหนดให้ทรัพย์สินแบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก 1) ทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างบวช ไม่ว่าจะเป็นเงินปัจจัยที่มีผู้ถวาย ที่ดิน หรือสิ่งของต่าง ๆ ให้ตกเป็นสมบัติของวัด ที่พระภิกษุนั้นมีภูมิลำเนาอยู่ (วัดที่จำพรรษา ณ ปัจจุบันก่อนมรณภาพ) 2) ทรัพย์สินที่มีอยู่ก่อนบวช ทรัพย์สินส่วนนี้ยังคงเป็นมรดกแก่ทายาทโดยธรรม (พ่อแม่ พี่น้อง ลูก) ไม่ตกเป็นของวัด ข้อยกเว้นที่ทรัพย์สินส่วนตัวไม่ตกเป็นของวัด คือ มีการทำพินัยกรรม และมีการจำหน่ายจ่ายโอน กรณีสึก (ลาสิกขาจากการเป็นพระ) สถานะของทรัพย์สินจะเปลี่ยนไป ดังนี้ 1) คงเป็นทรัพย์สินส่วนตัว ทรัพย์สินทุกอย่างที่พระภิกษุได้มาในระหว่างบวช (เช่น เงินทำบุญ ลาภยศ) ยังคงเป็นของบุคคลนั้นต่อไป เมื่อสึกออกมาแล้วสามารถนำติดตัวออกไปใช้สัดส่วนตัวได้ตามปกติ 2) วัดไม่มีสิทธิ์ยึดไว้ เนื่องจากกฎหมายระบุให้ทรัพย์สินตกเป็นของวัดเฉพาะกรณี “มรณภาพ” เท่านั้น การสึกไม่ทำให้ทรัพย์สินตกเป็นของวัดโดยอัตโนมัติ แม้กฎหมายจะอนุญาตให้พระทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้ใครก็ได้ แต่ในทาง “พระธรรมวินัย” การสะสมทรัพย์สินจำนวนมากอาจขัดต่อวัตรปฏิบัติของสงฆ์ ซึ่งเป็นคนละประเด็นกับข้อบังคับทางกฎหมายบ้านเมือง สรุปดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ตารางสรุปเปรียบเทียบ กรณีพระภิกษุ มรณะภาพ และไม่ได้ทำพินัยกรรม

สถานการณ์	ทรัพย์สินที่ได้ระหว่างบวช	ผู้มีสิทธิ์รับทรัพย์สิน
มรณภาพ (ไม่มีพินัยกรรม)	ตกเป็นของวัด	วัดที่จำพรรษาอยู่
มรณภาพ (มีพินัยกรรม)	เป็นไปตามพินัยกรรม	ผู้รับพินัยกรรม
สึก (ลาสิกขา)	เป็นทรัพย์ส่วนตัวของผู้สึก	อดีตพระภิกษุผู้นั้น

สรุปความว่า สถานะทางกฎหมายและมรดกของพระภิกษุ การรับมรดก พระภิกษุรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมไม่ได้ (ต้องสึกก่อน) แต่สามารถเป็นผู้รับพินัยกรรมได้โดยไม่ต้องสึก ทรัพย์สินระหว่างบวช หากมรณภาพโดยไม่ได้ทำพินัยกรรม ทรัพย์ที่ได้มาขณะบวชจะตกเป็นของวัดตามภูมิลำเนาก่อนมรณภาพทันทีและทรัพย์สินก่อนบวช ยังคงเป็นทรัพย์ส่วนตัวและตกทอดสู่ทายาทโดยธรรมตามปกติ ส่วนกรณีสึก ทรัพย์ทั้งหมดจะยังคงเป็นของอดีตพระผู้นั้น

ขอบเขตอำนาจและข้อจำกัดในการจัดการมรดก

พระภิกษุสงฆ์ในประเทศไทยมียังคงรักษาสิทธิในทรัพย์สินส่วนบุคคลที่มีอยู่ก่อนการบวชและทรัพย์สินที่ได้รับระหว่างดำรงสมณเพศตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อย่างไรก็ตาม การใช้สิทธิดังกล่าวต้องอยู่ภายใต้ข้อจำกัดสองชั้น คือ กฎหมายโลกและพระธรรมวินัย ซึ่งสร้างความซับซ้อนในทางปฏิบัติ พระภิกษุมีอำนาจจัดการทรัพย์สินตามกฎหมายแพ่ง แต่การกระทำดังกล่าวอาจขัดต่อพระธรรมวินัยที่ห้ามการยึดถือและสะสมทรัพย์สิน ความขัดแย้งนี้สะท้อนให้เห็นถึงการอยู่ร่วมกันระหว่างระบบกฎหมายสองระบบ ทั้งกฎหมายโลกที่

รับรองสิทธิส่วนบุคคลและพระธรรมวินัยที่เน้นการสละทรัพย์สมบัติ ในทางปฏิบัติ พระภิกษุส่วนใหญ่เลือกที่จะจัดการทรัพย์สินก่อนบวชหรือมอบหมายให้ผู้อื่นดูแลแทน เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาทางศีลธรรมและวินัย การจัดการมรดกจึงต้องพิจารณาถึงบริบททางสังคม วัฒนธรรม และศาสนาควบคู่ไปกับกรอบกฎหมาย ความเข้าใจในขอบเขตอำนาจนี้จึงมีความสำคัญต่อทั้งพระภิกษุเองและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมรดก

อำนาจในการทำพินัยกรรม

พระภิกษุสงฆ์มีความสามารถในการทำพินัยกรรม เนื่องจากไม่มีบทบัญญัติใดในกฎหมายที่จำกัดสิทธินี้โดยเฉพาะ การทำพินัยกรรมต้องเป็นไปตามรูปแบบที่กฎหมายกำหนด เช่น พินัยกรรมธรรมดา พินัยกรรมฉบับเขียนทั้งหมดด้วยลายมือผู้ทำพินัยกรรม พระภิกษุต้องมีสติสัมปชัญญะในขณะทำพินัยกรรม และไม่อยู่ภายใต้อิทธิพลของผู้อื่นหรือถูกบังคับขู่เข็ญ การทำพินัยกรรมนี้เป็นสิทธิทางโลกที่กฎหมายให้การรับรอง แต่ในทางพระธรรมวินัย การกระทำดังกล่าวอาจถือว่าเป็นการยึดมั่นในทรัพย์สิน ซึ่งขัดต่อหลักการสละและวางใจของพระภิกษุในทางปฏิบัติ พระภิกษุที่ทำพินัยกรรมมักเผชิญกับความตึงเครียดระหว่างสิทธิทางกฎหมายและหน้าที่ทางศาสนา การตัดสินใจทำพินัยกรรมจึงต้องอาศัยดุลยพินิจที่รอบคอบ โดยพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ในการจัดการทรัพย์สิน ประโยชน์ของผู้รับมรดก และผลกระทบต่อชื่อเสียงของตนเองและคณะสงฆ์

1. อำนาจในการทำพินัยกรรม พระสงฆ์ทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้ใครได้บ้าง?

พระภิกษุมีอำนาจยกทรัพย์สินให้บุคคลใดก็ได้โดยไม่มีข้อจำกัดทางกฎหมายแพ่ง ทั้งญาติสนิท วัดหรือสังฆมณฑล หรือบุคคลภายนอกที่ไม่มีความสัมพันธ์ทางสายเลือด การยกทรัพย์สินให้ญาติเป็นกรณีที่พบบ่อยที่สุด เนื่องจากเป็นการรักษาทรัพย์สินไว้ในครอบครัวและมีเหตุผลทางอารมณ์และสังคม อย่างไรก็ตาม การยกทรัพย์สินให้วัดหรือสังฆมณฑลถือเป็นการทำบุญที่มีคุณค่าทางศาสนาสูง โดยเฉพาะถ้าเป็นวัดที่พระภิกษุนั้นอยู่จำพรรษาหรือมีความผูกพันด้วย ทรัพย์สินที่มอบให้วัดมักถูกนำไปใช้ในกิจการทางศาสนา การบูรณะสถานที่ หรือสาธารณูปการของวัด การยกทรัพย์สินให้บุคคลภายนอกก็เป็นไปได้ตามกฎหมาย เช่น ผู้มีพระคุณ ผู้ดูแลในยามเจ็บป่วย หรือมูลนิธิการกุศล ความชอบด้วยกฎหมายของพินัยกรรมไม่ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างผู้ทำพินัยกรรมกับผู้รับ แต่ขึ้นอยู่กับรูปแบบและเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด ในทางปฏิบัติ พระภิกษุมักเลือกผู้รับมรดกที่เหมาะสมตามวัตถุประสงค์ของทรัพย์สิน ความจำเป็นของผู้รับ และคุณค่าทางศีลธรรมของการให้

2. ข้อจำกัดทางพระธรรมวินัย “นิสสัคคิยปาจิตตีย์” หรือวินัยที่เกี่ยวข้องกับการสะสมทรัพย์สินซึ่งขัดแย้งกับสิทธิในทางโลก

นิสสัคคิยปาจิตตีย์เป็นกลุ่มศีลในพระวินัยที่ห้ามพระภิกษุสะสมทรัพย์สินเกินความจำเป็น โดยเฉพาะทรัพย์สินประเภทที่ระบุไว้ในพระธรรมวินัย 30 ข้อ ครอบคลุมจีวร บาตร เงินทอง และสิ่งของต่าง ๆ การฝ่าฝืนศีลข้อนี้ต้องสละทรัพย์สินนั้นและแสดงอาบัติต่อสงฆ์หรือภิกษุอื่น ข้อนี้สะท้อนหลักการพื้นฐานของพระพุทธศาสนาที่เน้นความเรียบง่ายและการไม่ยึดมั่นในทรัพย์สมบัติ ในทางปฏิบัติ พระภิกษุที่มีทรัพย์สินมากมักจะได้รับการวิพากษ์วิจารณ์จากสังคม ถึงแม้จะไม่ผิดกฎหมายโลก แต่ถือว่าขัดต่อจิตวิญญาณของศาสนา ความขัดแย้งระหว่างนิสสัคคิยปาจิตตีย์และสิทธิในการถือครองทรัพย์สินตามกฎหมายแพ่งสร้างความกังวลทางศีลธรรมให้กับพระภิกษุและสังคม พระภิกษุจำนวนมากจึงเลือกที่จะดำเนินชีวิตตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด โดยไม่สะสมทรัพย์สินส่วนตัวหรือมอบหมายให้ญาติดูแลแทน การตีความและการบังคับใช้นิสสัคคิยปาจิตตีย์ในยุคปัจจุบันยังคงเป็นประเด็นที่ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ โดยคำนึงถึงบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงและความจำเป็นในการดำรงชีวิตของพระภิกษุในโลกสมัยใหม่

ความขัดแย้งระหว่างพระธรรมวินัยและกฎหมายโลกเป็นประเด็นสำคัญในการจัดการมรดกของพระภิกษุ กฎหมายแพ่งรับรองสิทธิในการถือครองและจัดการทรัพย์สินของพระภิกษุ แต่พระธรรมวินัยสอนให้พระภิกษุสละทรัพย์สมบัติและดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย ความขัดแย้งนี้สะท้อนให้เห็นถึงความตึงเครียดระหว่างระบบค่านิยมสองระบบ ระบบกฎหมายที่เน้นสิทธิส่วนบุคคลและความเสมอภาค กับระบบศาสนาที่เน้นการละวางและการไม่ยึด

มั่น ในทางปฏิบัติ พระภิกษุต้องเผชิญกับการตัดสินใจที่ยากลำบากระหว่างการใช้สิทธิทางกฎหมายและการรักษาความบริสุทธิ์ทางศาสนา ความขัดแย้งนี้มีผลกระทบต่อชื่อเสียงของพระภิกษุและความเชื่อมั่นของสังคมต่อคณะสงฆ์ พระภิกษุที่ใช้สิทธิทางกฎหมายในการจัดการทรัพย์สินมากเกินไปอาจถูกมองว่าขาดความเหมาะสมทางศีลธรรม การแก้ปัญหาความขัดแย้งนี้ต้องอาศัยความเข้าใจในบริบททางกฎหมายและศาสนา รวมถึงการใช้ดุลยพินิจที่รอบคอบในแต่ละกรณี มีข้อเสนอให้มีการปรับปรุงกฎหมายหรือแนวทางปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัยมากขึ้น แต่ยังไม่มีข้อสรุปที่ชัดเจน ความขัดแย้งนี้จึงยังคงเป็นประเด็นที่ต้องพิจารณาอย่างต่อเนื่อง

3. การจัดการทรัพย์สินในระหว่างดำรงสมณเพศ การโอนทรัพย์สินให้ผู้อื่นก่อนมรณภาพทำได้เพียงใด

การจัดการทรัพย์สินในระหว่างดำรงสมณเพศเป็นประเด็นที่ละเอียดอ่อนและต้องการความรอบคอบ พระภิกษุมีสิทธิในการถือครองทรัพย์สินตามกฎหมายแพ่ง แต่การจัดการทรัพย์สินดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและความเหมาะสมทางสังคม ในทางปฏิบัติ พระภิกษุส่วนใหญ่เลือกที่จะมอบหมายให้ญาติหรือบุคคลที่ไว้วางใจดูแลทรัพย์สินแทน เพื่อหลีกเลี่ยงการยุ่งเกี่ยวกับกิจการทางโลกโดยตรง การเปิดบัญชีธนาคาร การลงนามในเอกสารสำคัญ และการดำเนินการทางกฎหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินเป็นเรื่องที่พระภิกษุสามารถทำได้ตามกฎหมาย แต่อาจสร้างข้อครหาทางศีลธรรม พระภิกษุบางรูปเลือกที่จะสละทรัพย์สินทั้งหมดก่อนบวช หรือในระหว่างดำรงสมณเพศ เพื่อรักษาความบริสุทธิ์ทางศาสนา การรับทรัพย์สินใหม่ในระหว่างดำรงสมณเพศ เช่น มรดก ของกำนัล หรือรายได้จากงานทางปัญญา ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบว่าจะรับหรือปฏิเสธ หรือจะมอบให้วัดหรือบุคคลอื่นทันที การจัดการทรัพย์สินที่เหมาะสมช่วยรักษาชื่อเสียงของพระภิกษุและคณะสงฆ์ พระภิกษุต้องใช้ปัญญาพิจารณาในแต่ละสถานการณ์ โดยคำนึงถึงหลักธรรมและความเหมาะสมทางสังคม

การโอนทรัพย์สินให้ผู้อื่นก่อนมรณภาพเป็นทางเลือกหนึ่งที่พระภิกษุสามารถใช้ในการจัดการทรัพย์สินโดยไม่ต้องรอถึงการทำพินัยกรรม พระภิกษุมีสิทธิในการให้ ขาย หรือโอนทรัพย์สินตามกฎหมายแพ่ง โดยไม่มีข้อจำกัดเฉพาะ การให้ทรัพย์สินในระหว่างมีชีวิตมีข้อดีคือผู้ให้สามารถเห็นผลของการให้และมั่นใจได้ว่าทรัพย์สินไปถึงผู้รับตามที่ต้องการ การโอนทรัพย์สินประเภทอสังหาริมทรัพย์ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ส่วนทรัพย์สินสังหาริมทรัพย์สามารถโอนได้โดยการส่งมอบหรือตามวิธีที่กฎหมายกำหนด พระภิกษุที่เลือกโอนทรัพย์สินก่อนมรณภาพต้องพิจารณาถึงความจำเป็นของตนเองในอนาคต ความเหมาะสมของผู้รับ และผลกระทบทางภาษีและกฎหมาย การโอนทรัพย์สินให้วัดหรือสถาบันศาสนาถือเป็นการทำบุญที่มีคุณค่า และหลีกเลี่ยงปัญหาการแย่งชิงมรดกภายหลัง อย่างไรก็ตาม การโอนทรัพย์สินทั้งหมดอาจทำให้พระภิกษุไม่มีทรัพย์สินสำหรับใช้จ่ายในยามจำเป็น จึงต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ การโอนทรัพย์สินก่อนมรณภาพเป็นทางเลือกที่ช่วยให้พระภิกษุสามารถจัดการทรัพย์สินได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับหลักธรรม

สรุปความว่า ในทางกฎหมายแพ่ง พระภิกษุเปรียบเสมือนบุคคลที่มีสิทธิเสรีภาพในการจัดการทรัพย์สินของตนอย่างเต็มเปี่ยม ในฐานะผู้รับพินัยกรรม โดยมีอำนาจในการทำพินัยกรรมหรือโอนทรัพย์สินให้แก่บุคคลใดก็ได้ตามเจตนารมณ์ ไม่ว่าจะเป็นทายาทโดยธรรมหรือผู้มีพระคุณ เพื่อปกป้องทรัพย์สินเหล่านั้นไม่ให้กลายเป็น “สมบัติของวัด” โดยอัตโนมัติเมื่อมรณภาพตามที่กฎหมายกำหนด อย่างไรก็ตาม สิทธิอันชอบธรรมทางโลกนี้กลับต้องดำเนินไปภายใต้ความระมัดระวังในทางพระธรรมวินัย โดยเฉพาะอาบัตินิสสัคคิยปาจิตตีย์ที่มุ่งเน้นการสละละวางและการไม่สะสมทรัพย์สินเกินจำเป็น ความตึงเครียดระหว่าง “สิทธิในการครอบครอง” และ “วัตรปฏิบัติแห่งการปล่อยวาง” จึงกลายเป็นบททดสอบสำคัญที่ทำให้พระภิกษุหลายรูปเลือกจัดการทรัพย์สินผ่านตัวแทนหรือการโอนกรรมสิทธิ์ก่อนละสังขาร การจัดการมรดกของพระภิกษุจึงไม่ใช่เพียงเรื่องของตัวบทกฎหมายเพียงอย่างเดียว แต่เป็นศิลปะของการรักษาดุลยภาพระหว่างการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลกับการธำรงไว้ซึ่งศรัทธาของสาธุชน เพื่อให้ทรัพย์สินนั้นถูกใช้สอยอย่างมีค่าตามเจตนารมณ์ของผู้ให้ โดยไม่ทิ้งรอยด่างพร้อยไว้ในร่มกาสาวพัสตร์

ปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมาย

1. ปัญหาการพิสูจน์ที่มาของทรัพย์สิน ความยากลำบากในการแยกแยะว่าทรัพย์สินชิ้นใดได้มา “ก่อน” หรือ “ระหว่าง” บวช

การพิสูจน์ที่มาของทรัพย์สินพระภิกษุเป็นอุปสรรคสำคัญในการจัดการมรดก เนื่องจากความยากลำบากในการแยกแยะว่าทรัพย์สินใดได้มาก่อนบวชหรือระหว่างดำรงสมณเพศ ทรัพย์สินที่ได้มาก่อนบวชถือเป็นทรัพย์สินส่วนตัวที่พระภิกษุมีสิทธิครอบครองและจัดการได้อย่างเต็มที่ตามกฎหมายแพ่ง ในขณะที่ทรัพย์สินที่ได้รับระหว่างบวชอาจมีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับสถานะทางกฎหมายและความเหมาะสมทางศีลธรรม ปัญหาเกิดขึ้นเมื่อไม่มีเอกสารหลักฐานที่ชัดเจน เช่น สัญญาซื้อขาย หนังสือรับรอง หรือบันทึกการรับมอบทรัพย์สิน การจดทะเบียนทรัพย์สินบางประเภทใช้เวลานานหลายปีหรือหลายสิบปี ทำให้ยากต่อการระบุช่วงเวลาที่แน่นอน พระภิกษุหลายรูปไม่มีการจัดทำบัญชีทรัพย์สินอย่างเป็นระบบ ทำให้การตรวจสอบย้อนหลังเป็นไปได้ยาก ทายาทและผู้มีส่วนได้เสียมักมีความเห็นขัดแย้งกันเกี่ยวกับที่มาของทรัพย์สิน โดยเฉพาะทรัพย์สินที่มีมูลค่าสูง เช่น ที่ดิน อสังหาริมทรัพย์ และเงินฝากธนาคาร การขาดระบบการบันทึกและการจัดเก็บเอกสารที่เป็นมาตรฐานทำให้ศาลต้องใช้เวลานานในการพิจารณาพยานหลักฐานและพยานบุคคล ปัญหานี้ยิ่งทวีความรุนแรงเมื่อพระภิกษุมรณภาพโดยไม่ทิ้งพินัยกรรมหรือคำแถลงใด ๆ ไว้ การแก้ปัญหาต้องอาศัยการจัดทำเอกสารหลักฐานที่ชัดเจนตั้งแต่เริ่มต้นและการปรับปรุงระบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของพระภิกษุให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. ความขัดแย้งระหว่าง “วัด” กับ “ทายาทโดยธรรม” กรณีศึกษาข้อพิพาทเมื่อพระภิกษุที่มีทรัพย์สินมากมรณภาพลง

ข้อพิพาทระหว่างวัดกับทายาทโดยธรรมเป็นปัญหาที่พบบ่อยเมื่อพระภิกษุที่มีทรัพย์สินมรณภาพลงโดยไม่ทำพินัยกรรม ทายาทโดยธรรมตามมาตรา 1629 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มักอ้างว่าทรัพย์สินทั้งหมดเป็นมรดกที่ตนมีสิทธิรับตามกฎหมาย ในขณะที่วัดอาจอ้างว่าทรัพย์สินบางส่วนหรือทั้งหมดเป็นของวัด โดยเฉพาะถ้าพระภิกษุนั้นเคยแสดงเจตนาหรือมีพฤติกรรมที่บ่งชี้ว่าต้องการมอบทรัพย์สินให้วัด ความขัดแย้งมักเกิดขึ้นเมื่อไม่มีหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน ทายาทอาจกล่าวหาว่าวัดครอบครองทรัพย์สินโดยมิชอบ ขณะที่วัดอาจแย้งว่าพระภิกษุได้ถวายทรัพย์สินให้วัดไปแล้วก่อนมรณภาพ กรณีศึกษาหลายคดีแสดงให้เห็นถึงการต่อสู้ทางกฎหมายที่ยืดเยื้อและสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย บางกรณีทายาทชนะคดีเพราะสามารถพิสูจน์ได้ว่าทรัพย์สินจดทะเบียนในนามพระภิกษุและไม่มีหลักฐานการโอนให้วัด บางกรณีวัดชนะคดีเพราะมีพยานบุคคลและพยานเอกสารที่แสดงให้เห็นถึงเจตนาของพระภิกษุในการมอบทรัพย์สินให้วัด ความขัดแย้งนี้สร้างความเสียหายต่อชื่อเสียงของคณะสงฆ์และความเชื่อมั่นของสังคม การป้องกันปัญหาต้องอาศัยการทำพินัยกรรมที่ชัดเจนหรือการโอนทรัพย์สินอย่างถูกต้องตามกฎหมายก่อนมรณภาพ ควรมีการให้คำปรึกษาทางกฎหมายแก่พระภิกษุที่มีทรัพย์สินเพื่อหลีกเลี่ยงข้อพิพาทในอนาคต

กรณีหนี้สินของพระภิกษุที่มรณภาพ วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคลจึงสามารถรับทรัพย์สินได้ทั้งในฐานะ “ผู้รับพินัยกรรม” และการรับทรัพย์ตามมาตรา 1623 กรณีมรณภาพโดยไม่มีพินัยกรรม ความพิเศษของมาตรา 1623 คือ ทรัพย์สินที่ได้ระหว่างบวชจะตกเป็นสมบัติของวัดตามภูมิลำเนาทันที โดยกฎหมายไม่ถือว่าเป็น “มรดก” แต่ไม่รวมถึงหนี้สินของพระภิกษุที่มีก่อนมรณภาพ วัดจึงไม่ได้อยู่ในสถานะทายาทที่จะต้องรับภาระหนี้สินแทนพระภิกษุสงฆ์ผู้ที่มรณภาพ ผลทางกฎหมายที่สำคัญ คือ เจ้าหนี้ของพระภิกษุไม่มีสิทธิฟ้องบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินที่ตกเป็นของวัดตามมาตรานี้ เนื่องจากไม่ใช่การสืบสิทธิทางมรดกตามปกติ แต่เป็นบทบัญญัติพิเศษเพื่อรักษาทรัพย์สินของศาสนา (ณปภัช นธกิจไพศาล และคณะ, 2565)

3. ปัญหาการจัดการมรดกในกรณีพระภิกษุเป็น “เจ้าอาวาส” ความปะปนระหว่างทรัพย์สินส่วนตัวกับทรัพย์สินของวัด

กรณีพระภิกษุที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสมรณภาพมีความซับซ้อนเป็นพิเศษเนื่องจากความปะปนระหว่างทรัพย์สินส่วนตัวกับทรัพย์สินของวัด เจ้าอาวาสมักเป็นผู้ดูแลและบริหารทรัพย์สินของวัด ซึ่งบางครั้งอาจจดทะเบียนในนามของเจ้าอาวาสเองตามแบบแผนเดิม ทำให้ยากต่อการแยกแยะว่าทรัพย์สินใดเป็นของส่วนตัวและทรัพย์สินใดเป็นของวัด ปัญหาเกิดขึ้นเมื่อทายาทอ้างสิทธิในทรัพย์สินที่จดทะเบียนในนามเจ้าอาวาส แม้ว่าทรัพย์สินเหล่านั้นอาจได้มาจากเงินทุนของวัดหรือเงินบริจาคของศรัทธาสาธุชน ในทางกลับกัน วัดอาจอ้างสิทธิในทรัพย์สินที่เป็นของส่วนตัวของเจ้าอาวาสจริง ๆ โดยเข้าใจผิดว่าเป็นของวัด การจดทะเบียนทรัพย์สินของวัดในระบบสมัยใหม่ยังไม่ครอบคลุมและไม่เป็นระบบในหลายพื้นที่ โดยเฉพาะวัดขนาดเล็กและวัดในชนบท หลายวัดไม่มีบัญชีทรัพย์สินที่ชัดเจนหรือเอกสารการจดทะเบียนที่ถูกต้องครบถ้วน เจ้าอาวาสบางรูปใช้เงินส่วนตัวในการพัฒนาวัดหรือซื้อทรัพย์สินให้วัด แต่ไม่มีการบันทึกหรือรับรองอย่างเป็นทางการ ทำให้เกิดความสับสนภายหลัง การแก้ปัญหาต้องอาศัยการจัดทำบัญชีทรัพย์สินที่ชัดเจนแยกระหว่างทรัพย์สินส่วนตัวของเจ้าอาวาสกับทรัพย์สินของวัด ควรมีระบบการจดทะเบียนทรัพย์สินของวัดที่เป็นมาตรฐานและการตรวจสอบโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เจ้าอาวาสควรทำพินัยกรรมที่ระบุชัดเจนเกี่ยวกับทรัพย์สินส่วนตัวเพื่อป้องกันข้อพิพาทภายหลังมรณภาพ

สรุปความว่า ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการมรดกพระภิกษุ ความพร่าเลือนของที่มาทรัพย์สิน ปัญหาใหญ่เกิดจากการขาดระบบบัญชีที่ชัดเจน ทำให้ยากต่อการพิสูจน์แยกแยะทรัพย์สิน “ก่อน” และ “ระหว่าง” บวช จนนำไปสู่ข้อพิพาทอันยืดเยื้อระหว่างวัดและทายาทโดยธรรม ความสับสนในตำแหน่งเจ้าอาวาส การปะปนกันระหว่างทรัพย์สินส่วนตัวกับศาสนสมบัติในนามเจ้าอาวาส สร้างความซับซ้อนในการตีความเจตนาของผู้บริจาค และสิทธิการครอบครองเมื่อมีการมรณภาพเกิดขึ้น และช่องว่างทางกฎหมายเรื่องหนี้สิน กฎหมายกำหนดให้ทรัพย์ระหว่างบวชตกเป็นของวัดโดย “สิทธิพิเศษ” มิใช่การสืบมรดกปกติ วัดจึงได้รับเพียงทรัพย์สินแต่ไม่ต้องรับผิดชอบหนี้สิน

สรุป

สถานะทางกฎหมายของพระภิกษุในฐานะเจ้ามรดกตั้งอยู่บนจุดตัดระหว่างสิทธิส่วนบุคคลตามกฎหมายแพ่งและวินัยแห่งการสละในทางธรรม โดยกฎหมายขีดเส้นแบ่งชัดเจนให้ทรัพย์สินก่อนบวชเป็นมรดกแก่ทายาท ขณะที่ทรัพย์สินระหว่างบวชจะตกเป็นของวัดโดยสิทธิพิเศษ เว้นแต่จะมีการทำพินัยกรรมหรือจำหน่ายโอนก่อนมรณภาพ อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติกลับเผชิญอุปสรรคสำคัญจากความไม่ชัดเจนของที่มาทรัพย์สินและการขาดระบบบัญชีที่โปร่งใส โดยเฉพาะกรณีเจ้าอาวาสที่มักมีความปะปนกันระหว่างลาภสักการะส่วนตนและศาสนสมบัติจนกลายเป็นชนวนเหตุแห่งข้อพิพาทอันยืดเยื้อระหว่างวัดและเครือญาติ นอกจากนี้ การปฏิรูปสู่ระบบบัญชีดิจิทัลและการทำพินัยกรรมที่ชัดเจนจึงเป็นทางออกสำคัญในการรักษาดุลยภาพระหว่างการคุ้มครองสิทธิธรรมทางโลกและการธำรงไว้ซึ่งความศรัทธาในร่มกาสาวพัสตร์อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

ณปภัช นธกิจไพศาล และคณะ. (2565). สิทธิของวัดในการได้รับทรัพย์สินของพระภิกษุที่มรณภาพ. วารสารนิติศาสตร์และสังคมท้องถิ่น, 6(1), 205-230.

นรา ถิ่นนัยธร. (2564). สิทธิทางทรัพย์สินของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา. ใน ดุษฎีนิพนธ์นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2542). วัฒนธรรมความจน?. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: แพรวสำนักพิมพ์.

พระครูภาวนารัตนาภรณ์ (กำพล สิริภทฺโท). (2568). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิในการเรียกร้องเอาทรัพย์มรดกของพระภิกษุตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1622. วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์, 8(1), 133-148.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระนิทัศน์ ธีรปญฺโญ (วงศ์วังเพิ่ม). (2561). กฎหมายที่เกี่ยวกับทรัพย์สินของพระสงฆ์. วารสารมณีเชษฐาราม, 1(2), 41-47.

พระมหากิตติพันธ์ สจฺจวโร (วงค์สวัสดิ์) และคณะ. (2567). การจัดการสินทรัพย์ของพระภิกษุเมื่อมรณภาพ. วารสารพุทธศาสตร์ มจร.อุบลราชธานี, 6(3), 785-796.

สมพรนุช ตันศรีสุข. (2562). การรับและจำหน่ายทรัพย์มรดกของพระภิกษุ: ความสัมพันธ์กับพระวินัยและปัญหาในทางปฏิบัติ. วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 48(1), 139-160.

สำนักงานกิจการยุติธรรม. (2563). พระภิกษุมีสิทธิได้รับมรดกหรือไม่. เรียกใช้เมื่อ 13 สิงหาคม 2568 จาก https://justicechannel.org/read/monks-inheritance

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2562). ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. กรุงเทพมหานคร: สำนักกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 - 12 หน้ากระดาษ A4 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนา เช่น ตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่จำเป็นต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน

4) มีบทคัดย่อภาษาไทย จำนวนคำอยู่ที่ 300 คำ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3 - 5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจาก หัวข้อใหญ่ 3 - 5 ตัวอักษร และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด

7) การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็น สากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ ดังนี้ (Student Centred Learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุปสั้นกะทัดรัดได้ใจความ

2) บทนำ (Introduction) ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

4) ผลการวิจัย (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ

5) อภิปรายผล (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

6) องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) (Originality and Body of Knowledge) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

7) สรุปและข้อเสนอแนะ (Conclusion and Recommendation) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) บทคัดย่อ (Abstract)

2) บทนำ (Introduction)

3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ

4) สรุป (Conclusion)

5) เอกสารอ้างอิง (Reference)

ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้**วิธีการอ้างอิงระบบนาม - ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA)** ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด - ปิด แล้วระบุชื่อ - นามสกุล ของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ตัวอย่างเช่น *การปฏิวัติทางอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Industry 4.0) ภาครัฐและภาคอุตสาหกรรมจะต้องเตรียมพร้อมในหลาย ๆ ด้านและสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การเตรียมพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมใหม่และเศรษฐกิจยุคใหม่ เป็นการพัฒนาคนสู่อุตสาหกรรมอนาคต เชื่อมโยงทรัพยากรบุคคล ความรอบรู้ นวัตกรรมทางความคิด และเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นหนึ่งเดียวกับการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม (ธนิต โสรัตน์, 2559)* โดยเอกสารอ้างอิงที่ใช้ในการอ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์/เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า แล้วตามด้วยชื่อหน่วยงานผู้จัดทำ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) พร้อมปีที่พิมพ์ ตัวอย่างเช่น “ภิกษุทั้งหลายรูปเวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณเป็นอนัตตา ภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้จักเป็นอัตตาแล้วไซร้รูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ” (วิ.ม. 4/20/27) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อ - นามสกุลผู้แต่ง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกสาวดี เชี่ยวชาญ, 2557)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อ - นามสกุลของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (นิรมัย คุ้มรักษา และอัจจิมา ศิริพิบูลย์ผล, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อ - นามสกุลของผู้แต่งรายแรก แล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ทศพร คำผลศิริ และคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงกับปีปัจจุบันมากที่สุด (ค้นพบล่าสุด) หรือหากเป็นแนวคิดทฤษฎีก็ควรอ้างอิงเจ้าของแนวคิดทฤษฎี หรือบุคคลผู้เป็นที่ยอมรับของวงการวิชาการส่วนใหญ่เป็นสำคัญ

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Kiarash, A., 2007)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลาง ตามด้วยนามสกุลของผู้แต่งรายที่สองและตามด้วยอักษรย่อของชื่อภาษาอังกฤษ แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Werker, J. F. & Desjardins, R. N., 2004)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Bloom, B. S. et al., 2005)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.//สถานที่พิมพ์://สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อหนังสือ.//(ครั้งที่พิมพ์).//สถานที่พิมพ์://สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาสุทิตย์ อาภากโร. (2548). เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ใน/ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).//ชื่อเรื่อง/(เลขหน้าที่อ้าง).//สถานที่พิมพ์://สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ชลิตา บัณฑุวงศ์. (2556). ข้าวและชาวนาไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง ใน พจนก กาญจนจันทร (บรรณาธิการ), คน ข้าว นา ควาย ในวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (หน้า 39-68). กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ชื่อวารสาร.//ปีที่/(ฉบับที่),//เลขหน้าแรกที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระสถาพร ปุณฺณนนฺโท (รำจวนจร) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ใน/ชื่อสารานุกรม,//(เล่มที่อ้าง, เลขหน้าที่อ้าง).//สถานที่พิมพ์://สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทอาจพันธ์. (2537). หม้อคอควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้น.

(6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ชื่อหนังสือพิมพ์,//เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อวิทยานิพนธ์.//ใน/ระดับวิทยานิพนธ์/สาขา.//ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

พรไทย ศิริสาธิตกิจ. (2558). การพัฒนารูปแบบการปรับตัวของชาวนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นายมนัส ภาคภูมิ. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. ในรายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.//(วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).//ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.//(ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

ไชยศิริ ลีศิริกุล. (5 พ.ย. 2562). วิถีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าว. (พระมหาปรัชญ์ อัตถาพร, สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่เผยแพร่).//ชื่อเรื่อง.//เรียกใช้เมื่อ/จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ฤทัยชนก จริงจิตร. (2555). กลยุทธ์ข้าวไทยบนฐาน AEC เพื่อก้าวสู่การเป็น Trading Nation เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2563 จาก http://www.tpso.moc.go.th/sites/default/files/862-img.pdf

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/

(10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อเรื่อง (ถ้ามี).//ราชกิจจานุเบกษา/เล่มที่/ตอนที่/หน้า/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติและแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระบทสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจนุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงสาธารณสุข. (2558). คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย Developmental Surveillance and Promotion Manual (DSPM) Promotion Manual (DSPM). เชียงใหม่: สยามพิมพ์นานา.

ประภัสสร ปรี่เอี่ยม และธรรมนูญ รวีผ่อง. (2554). ผลการส่งเสริมพัฒนาการ กล้ามเนื้อมัดเล็กสำหรับเด็กพัฒนาการช้าโดยพ่อแม่ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษใน จังหวัดมหาสารคาม. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.

พระสุดรักษ์ วิสุทโธ และเดชชาติ ตรีทรัพย์. (2561). บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 2(2), 8-13

พระสถาพร ปุณฺณนนฺโท (รำจวนจร) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎกำ 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานสาธารณสุขอ่างทอง. (2560). รายงานทารกน้ำาหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม ได้รับการคัดกรองพัฒนาการ DSPM ปีงบประมาณ 2560 (อินเตอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2562 จาก http://atg.hdc.moph.go.th

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. (2563). ศิลปะการแห่งโนราห์. เรียกใช้เมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2563 จาก https://www.m-culture.go.th/phatthalung/ewt_news.php?nid=508&filename=index.

Dunst, C. J. & Triette, C. M. (1996). Empowerment, effective helpgiving practices and family-Centered care. Pediatr Nurs, 22(2), 334-337.

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

บทความวิจัย (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)
ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1*], ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1], ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[2], ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[3], ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[3] (ภาษาไทย) (14 pt)
Author's name-surname[1*], Author's name-surname[1], Author's name-surname[2], Author's name-surname[3], Author's name-surname[3], (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)
[1]หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)
[1]Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)
[2]หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)
[2]Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)
[3]หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)
[3]Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)
[*]Corresponding author E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระบุประเภทของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด)

คำสำคัญ: 3 - 5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

(16 pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ)

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ)

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา

4. สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

1. (16 pt)
2. (16 pt)
3. (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย, ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง, การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ, การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ

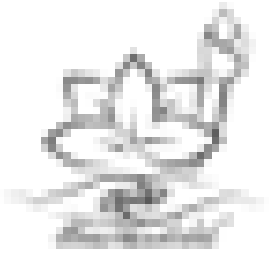

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

อภิปรายผล (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

(16 pt) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

สรุปและข้อเสนอแนะ (18 pt)

(16 pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กะทัดรัดได้ใจความ พร้อมข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ ร่วมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีชื่อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

(16 pt) ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

บทความวิชาการ (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)
ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1*], ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1], ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[2], ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[3], ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[3] (ภาษาไทย) (14 pt)
Author's name-surname[1*], Author's name-surname[1], Author's name-surname[2], Author's name-surname[3], Author's name-surname[3], (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)
[1]หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)
[1]Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)
[2]หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)
[2]Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)
[3]หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)
[3]Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)
[*]Corresponding author E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) .....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3 - 5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) .....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt)

(16 pt)

เนื้อหา (18 pt)

(16 pt)

สรุป (18 pt)

(16 pt)

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)